מדינת ישראל

משרדי הממשלה

מדינת ישראל
גנזך המדינה

חץ
משרד החוץ

168/11

בעיית היהודים

בצפון אפריקה

מ- יוני 1951

עד - אפריל 1953

168/11 חץ

משרד: חוץ

מחלקה: כ.י.3

תיק מס' 731

חץ 3/11/168

שם תיק: בעיית היהודים בצפון-אפריקה
מזהה פיזי: חצ-168/11
מזהה פריט: 000pu2u
כתובת: 2-110-1-6-6
תאריך הדפסה: 30/01/2017

הסוכנות היהודית

מחלקת העליה – המשרד בתוניסיה

AGENCE JUIVE

Département de la Alya – Bureau de Tunisie

18, RUE DE METZ. 18
TUNIS
TÉLÉPH. : 38.62

SIÈGE SOCIAL A PARIS
83, AVENUE DE LA GRANDE ARMÉE
135, AVENUE DE WAGRAM

731

TUNIS, le 29.7.54

כ"ח תמוז תשי"ד

אל: מר צור שגריר ישראל בצרפת

מאת: ש. פרקרדה מנהל מח' העליה בתוניסיה

מר צור הנכבד,

אני מצרף כאן סקירה קצרה על המצב בעיירת ובין היתר תשובה לשאלתך במכתבך מיום 16.7.54 . אני מבקש ממך שוב לראות את המכתב הזה כאישי בהחלט.

אהיה אסיר תודה באם תואיל לאשר קבלת המכתב הזה מיד כי אני נאלץ להעביר אליך באמצעות בחורה מקומית הנוסעת לפריז. באותה הזדמנות אודה לך באם תדריך אותו בבעיות אותן עוררתי בפניך ובאם דעותי אינן משקפים את המצב אשמח מאד באם תעמיד אותי על טעותי.

בכבוד רב

ש. פרקרדה

הסוכנות היהודית
מחלקת העליה — המשרד בתוניסיה
AGENCE JUIVE
Département de la Alya - Bureau de Tunisie

18, RUE DE METZ, 18
TUNIS
TÉLÉPH. : 38'82

SIÈGE SOCIAL A PARIS
83, AVENUE DE LA GRANDE ARMÉE
135, AVENUE DE WAGRAM

כ"ו תמוז תשי"ד

TUNIS, le 27.7.54

אל: מר צור שגריר ישראל בצרפת
מאת: ש. פרקוה מנהל מח' העליה בתוניסיה

מר צור הנכבד,

אני מאשר בתודה קבלת מכתבך מיום 15.7.54 והנני לענות לך על שאלתך בקשר לעליה מתוניסיה וכן אנסה להעלות בפניך כמה בעיות אשר בטח יעניינו אותך.

אולם כ.רם שגע בנושאים המוכיים, עלי לציין לראות את המכתב הזה כאישי בהחלט, מאחר שיתכן ודעותי אינן מתאימות לקו הנקוט על ידי מחלקות שונות בסוכנות היהודית. עליך לקחת בחשבון שאינני איש הסוכנות היהודית, הגעתי לתפקידי זה במקרה ולכן אין אני נשען על הדברים במשפטה מקצועיים ואין אני מבחר לבצע מבראיות מלבדים. כעורותי המצומצמות אנסה למסור לך כמה הערות לאור נסיוני בעבודה במשך תקופת שהותי כאן, מתוך הדגשת האינטרס של המדינה.

קודם כל תרשה לי להגיד לך כמה מלים על יהדות תוניסיה בכלל, כי לא פעם יש לי רושם שבארץ אינם מבינים מספיק את ערכי היהדות הזאת וגרמה לי מתייחסים אליה באותה קנה מידה כמו אל תפוצות אחרות באירופה או באמריקה.

יש להבדיל בין יהודי העיר תוניס לבין יהדות דרום תוניסיה, אלו הם שני טיפוסים נבדלים זה מזה. יהדות הדרום היא יהדות דתית אשר הצליחה לשמור במשך דורות על אופיה המיוחד ולא התבוללה. אנו רואים בכפרים יהודיים החיים על חוף הים בנוסח ובסגנון תנכ"י, ולמרות הפרימיטיביזם שלהם יש לציין את הגבוה המיוחד שלהם אשר שמר עליהם בפני כל השפעה מבחוץ. התרבות הצרפתית טרם חדרה לכפרים מרוחקים אלה והסביבה המוסלמית אשר התבודדה מהם לא יכלה להשפיע עליהם. יהודים אלה מונים היום כ 15 אלף נפש רוצים בכל לבם לעלות. עליתם קשורה כרגע הרתי הצמוק וכן בקשיים כלכליים ותפקידי קשה. אני חייב לציין שמבחינה יהודית אני מעריך הרבה יותר את יהדות הדרום מאשר יהדות העיר תוניס והסביבה. רוב יהודי הדרום הנם דוברי עברית, יש להם מסורת יהודית עמוקה ואין לי כל ספק שקליטתם בארץ לא יהיה מסובך. אמנם רובם עניים מרודים, מחוסרי אמצעים

ובנוסף לזה אין כמעט משפחה בלי חולה כרוני אשר קליטתו בארץ מהוה מעמסה ניכרת . רוב העליה מתוניסיה כאן מקצת המדינה באה מהדרום וגם כיום מהוה הדרום מקור עיקרי לעליה . יהודים אלה נמצאים כיום בסכנה , מאחר ולמעשה אין השלטון הצרפתי יכול להגן עליהם בעת צרה . לכן איני יודע כמה מסכנת מהוה גדולה בדרום תוניסיה על יד גבול לוב מאשר מסכנה לגבי יהודי גופן . אני חושב שיש לנו כאן בעיית הצלה דחופה ועלינו לחפש דרכים להעלאתם בעוד מועד . העובדה שאף עכשיו טרם שמעו יהודים בדרום אינה צריכה לשמש כהוכחה שהדבר אינו דחוף כל כך , עלינו ללמוד מהעבר ולא לחזור על שגיאות . גם פקידים גבוהים משרדתי הבטחון כאן העסיקו אותי לא פעם על חומרת מצבם המסתורי של יהודי הדרום , הם מכנו בשני הנוכחותם בכפרי הדרום מהוה מעמסה עליהם ובקשו שנשתדל להעלותם מהקלם . עמדת שלטי הבטחון בתוניסיה אינה מזדהית ברוב המקרים עם עמדת הממשלה העליונה תרוצה את הבעיה כאור אשר לגמרי . הנציבות העליונה משתדלת להרגיע אותנו ולישור רושם שהיהודים האלה חיים כגן עדן , הסובן שכוונתם הסמויה היא להחזיק אוכלוסיה יהודית במקומות המרוחקים ביותר כדי שיהיה להם על מי להגן או באם יהיה צורך , כמובן אליה יוכלו להפנות את זעם ההמונים . למרות יחסי השוכים עם השלטונות אל לך לשכוח שהם מתיחסים בסבלנות לעליה כל זמן שהיא לא מקבלת ממדים גדולים , ויותר בכוון כל זמן שהיא לא עוברת על הרבוי הטבעי באוכלוסיה היהודית . אין לי כל ספק שהם ישנו את עמדתם לעליה באם היא תתחיל לפגוע באינטרסים הנ"ל . ההוכחה הטובה ביותר לשמש העובדה של החודש האחרון , ברגע שהעליה גדלה עקב המהומות אשר פרצו כאן לאחרונה פנתה אלי הנציבות וביקשה למאות במקצת מסגל כפר מסויים בדרום תוניסיה ואפילו בקשו להגביל את היציאה ממקמר הזה ל 50 איש לחודש . יש להבין בבירור את מצב השלטון הצרפתי בדרום תוניסיה ובתוניסיה בכלל . בדרום מונה אוכלוסיה הצרפתית בתוניסיה כ 150 אלף איש על אוכלוסיה של 3 1/2 מיליון מוסלמים . רוב הצרפתים חיים בערים ובחלק במסביבת העיר תוניס או בצפון תוניסיה . בדרום קשה למצוא חקלאים צרפתיים או אחרים פרט לצבא או שוטרים . יהודי הדרום הם למעשה האלמנט הפרו-צרפתי היחידי בכל השטח ולכן כיבצת לא פעם רגישותם של הצרפתים לגבי האוכלוסיה היהודית בכפרים המתמעטת עקב העליה . למיותר לציין שבכך את ההבדל בשטח זה בין מרוקו לתוניסיה , כזמן שבמרוקו הצליחו הצרפתים להקים תנועה פרו-מוסלמית פרו-צרפתית הרי כאן בתוניסיה הם שולטים על אוכלוסיה עוינת כשהם מהוים כאן מעוט קטן גם באם נוסיף עליהם עוד 70 אלף איטלקים ו 100 אלף יהודים .

רוב יהדות תוניסיה מרוכז בעיר תוניס בה מתרכזים כיום כשמונים אלף יהודים . יהודים אלה שונים בתכלית מיהודי הדרום מבחינת אופי וצבע . כאן הקופה הגורלית עברה על ידיהם כשהרות הזאת בעיקר במה שנוגע לרמתה התרבותית היהודית . מאוד קשה להצביע כאן על תנועות המבוללות בראיה אבל מורגש חוסר חנוך יהודי מבין יהודים אלה לקופה שכבה רבה מן התרבות הצרפתית , אבל כשמגדירים את הטבע שלהם מוגלה בעיקר היהודי . חלק ניכר מהם הגם מכוסרי הרבות והנוגע בכלל, בעיקר מעורבת ראמת . רובם הגם ליבראליים , והפוקרטים בהשפעת מסיבתם המוסלמית.

אין ליהדות הזאת מנהיגות הראויה לשמה , למעשה שולטת כאן הקהלים מיוחסות אשר השלטון זוכר לירתן ברוח לדור והמתונים

היהודים אינם קובעים את גורלם ועתידם . כדאי לציין צד [illegible]
להמונים אלה אשר נגררים הרבה יותר אחרי אישיות בעל שם משפחה ידועה
מאשר אחרי האידיאל הנשגב ביותר . מספר אחד מוכיחות כאן המשפחות המיוחסות
וסבב שני בת של הבנים בעלי דעה תורפית מאד נפוצה . קשה להגדיר את
יהדות העיר הולדם ביהדות חיים אם כי חוגים רחבים ובעיקר תנועות הנוער
מושפעות לכלולתן על היהדות הזאת . מהווה סביבות ראויות לצמח ויגדל כל
תנועה דתית לסעיף למובדל על יהודים אלה . יהדות הכיס אינה לא דהיה
בדיוק כמו שהיא לא אלפי דתית . יהיה נכון להגדיר זאת היא יהדות מסורתית.
הנבון הוא שמחלקת העדות מצליחות לשחד את דעת הקהל ולשים את עבטם
פרנכיס על יהודים אלה . קל מאד להלהיב את היהודים האלה ובאמרות הקלות
הם נוטים לשכוח כל דבר . בנוסף לזה יש לדעת שהרבה יותר קל להלהיב אותם
למדינה יהודית על שתי גדות הירדן מאשר להלהיב אותם לעבודה מייבעם
ומגושמת לבנין המדינה . בכלל בלי יוצא מהכלל סובלים מרגש נחיתות ויש
לפנות אליהם בגמישות רבה כדי לא לפגוע בהם .

אין כאן כמעט פרולטריון יהודי , עמלים ועובדים בעלי הכרה
אינם בנמצא , ישנה שכבה של עשירים , אנשי המעמד הבינוני ומקצועות חופשיים,
יותר הם עניים חיים מחיר לחם . האינטליגנציה אינה דומה לזו שאנו פוגשים
בארצות אירופה , אין אלה אנשים הרואים למבנך המסורתי , רק חלק קטן מהם
עוסק במפעלי צדקה לניגודם , הרוב אינו הורג מתחומים המקצועיים שלו.

למרות זה יש להרגיש את הרגש היהודי החזק מאוד בלב כולם
מעטים מבין יהודים אלה הם אנשי ביזנס , כמעט כל יהודי יענה כתשובה
באם ישאל אם הוא חושב שביום מן הימים יעלה ארצה . כאן מתעורר לעצות
לך על שאלתך , האם החשבים באמת יהודים אלה , בעיקר העשירים מביניהם
על עליה והאם הם מתכוננים רק להפסד מהעצרים שלהם שיעלו ארצה . אני
מוכרח להגיד לך קודם כל אמת מרה , איני סומך על מסורנם של המנהיגים
המקומיים בגלל האופי הלבנטיני שלהם , יותר נכון איני סומך על רגש
האחריות שלהם בלפי אמתיבה ובציבור . אני עוד יותר מצער שמקרה זה לא
אוכל להיות נאמן לקו של מחלקת העליה אשר רוצה בכל מחיר ליסוד את
הרגשם של הציבור היהודי הזה שמתכונן או חושב על עליה כדי להצליח את
קירונה למחלקת העליה . עשירי הבריסטיה אינם חושבים על עליה כיום . יש
מגמותיהם יהודי וכן עזרה למדינה אבל זה אינו נוגע לרכושם ולהונם .
המצב מגיע עד לידי מתן תרומה למגבית במקרים הטובים ביותר . יש
לקחת בחשבון האנשים בעלי כסף מזומן אינם בנמצא , הרכוש היהודי כדשק
כולו בנכסי דלא ניידי וקשה מאוד לדבר על העברת הון בצורה רגילה
לארץ . חלק לא קטן מבין העשירים מחזיק כסף בבנקים שוויצריים וכן בבנקים
בריטיים לכל מקרה שעלול לבוא , אין כל ספק שמצב זה יעדיף את ארצם על
ישראל כאם יהיה באלץ לעזוב את הבריסטיה או כאם יגזרו עליהם מהליכים או
פלפליים יעקרו אותם מעמדותיהם . אבל מה יעשה אשר להיפגש ביהודי עשיר
החושב על ישראל , אבל הלה הם יחידי סגולה , הרוב אינו חושב בכלל , הם
חיים את חיי השעה והולם בלי לראות את המצב בכוחה .

בנוסף לזה עלי להעיר מאין המשורים כאן [illegible]
בעזרה הדדית לאחיהם אבינו דכינדבום הערכי כמעט שאבאמת מבין המנהיגים

המקומיים לא ביקרו בבתי הכלא, יחידים מהם יודעים על התנאים בהם שנמצאים אחיהם העניים במרחק של כמה מאות קילומטרים מהמרכזים. יהודים אלה הורגלו לקבל עזרה מבחוץ והם אינם יכולים לכלכל את עצמם ... תלויים בעצמם. המוסדות עזרה יהודים בינלאומיים כגון הג'וינט וכו' פוטרים מהם את הדאגה הזאת ומאפשרים להם לפרוק את העול הזה מעליהם. מעניין במיוחד שיהודים בעלי אמצעים באים אלי להתרעם על ההגבלות הרפואיות לעליה ובמועקה על מאין אבל נוסעים לעלות לקרוביהם העניים, למשפחות תלויות וכו' אבל הם בעצמם אינם מוכנים לתרום ... לעליה בין בכסף ובין במזון.

ברור שאין לחייבם לקיבוציות, אפשר להניע אותם או לכל הפחות חלק קטן מביניהם להשקעה בארץ, אבל זה מצריך עמל רב ועבודת מסודרת ומייגעת.

המצב שונה בשכבה מטעם המעמד הבינוני. עובדה זו הגו הרוב על האזרחים היהודיים בעיר ... קלות ... האזרחיות הבחריניים. המצב שהוסבר ע"י ההגבלה הלאומנית נבחרה ... מגעת בהם קשות באשר רובם קשורים קשרי מסחר עם ערבים. המשבר הכלכלי המורר בתוניסיה גם כלאו הכי מבחים את המצב ורובם נמצאים במצב קשה. אבל כל זה טרם הביא אותם למחשבה על עליה כפתרון יחיד למצבם הנוכחי אם כי ישנם מיסכים מעידים אלה מהם מתעניין באפשרויות עליה. אבל קשה להצביע על תנועה הסגבית ולו גם בשבת מידה קטן. במשך היום נודבים אלי כמה יהודים מסוג זה המעוניינים באפשרויות עלייתם אבל ערב היכל לבוין הגרע תכיבים. גם ... עולה על מלאכה או מוזר אשר יחד עצמאי אבל הרוב כלריין מחכה עד יעבור זעם, אולי בכל זאת יסתדרו העניינים בתוניסיה ויוכל יהודי על מקומו בשלום. מבחין הוא שאשר בגלל נבשי את המצב לטובת העליה ואם זה אני עושה, אבל קשה לדעת כמה זמן תימשך הקריזיס הזאת, בייחוד שבאם תהיה ... פתרון למני לבעית תוניסיה יעדיפו בינתיים יהודים אלה להישאר כאן.

אני חייב לציין שאם הרבה משערים ... המעמד הבינוני, אשר לפעול רבות באם ברע להקים לשם כך את הסידורים המתאימים ובאם כרע ליבור אפשרויות עבודה. יש להבין שיהודים אלה הרגילו במשך דורות לעבוד ולסחור ולשהם עולים אותם הם היו רוצים להמשיך בשלהם. קשה מאד לשכנע יהודי כזה לעליה לשוב וכו'. לשרות על זה מצבדתי במשך הזמן האחרון כמה עשרות מיליונים פרנקים, העברות אלו הן ברובן ממקורות של המעמד הבינוני, המעבירים הם לרוב בעלי הון של מיליון אחד או שנים. הבעיה העיקרית הנובעת גם ניתוח שהנגרת צפון אפריקה היא בעיית הכסף הנוסף בכמאי מתאים אשר יוכל לבנות כאן ... יהודי בכדי לאפשר למסל גמישם יהודיים. אחרי הכל אסור לנו לשכוח שתוניסיה היתה ותהיה ארץ עליה, לא חשוב מה שיהודים אלה חושבים כרגע, עלינו לדעת לחשוב עבורם. אין כל ספק שמוקדם או במאוחר תקבל תוניסיה עצמאות ולו חלקית בלבד אשר תביא בעקבותיה רשול יהודים מעמדות כלכליות ותעמיד אותנו בפני בעיות רחומות. לכן הכרח לחשוב על כך כבר עתה קודם. לצערי אין היהודים האלה מסוגלים לעבור פוסר כזה בכוחות עצמם ועלינו לעזור להם. אמנם הם בעצמם אינם

רוצים להודות בחוסר היכולת שלהם , להיפך הם טוענים שהם יכולים
לעזור לעצמם , אבל אין זה מתאים למציאות .

כאן אני רוצה לסכם את ענין העליה שלי לחזור , אני
מודיע שאלה יהודי הדרום מוסר [illegible] שהם [illegible] , עלינו לדרוש
מהארצות [illegible] המשתתפות בקול הזה כאשר זה נוגע [illegible] .
עלינו להכריז אותם לעולם את המקרים הסוציאליים והמצבים המסוכנים שלהם
אשר מתרבים פי מדינת ישראל אינה יכולה להיכנס במסגרת סוציאלית . ענין
זה אינו קל לעבודה , אין להם כאן המוסדות המתאימים לכך והם אינם רוצים
לכך . במובן מוסרי בספרותם רצונם להמשיך בזה , הם סירבו יוצאים נגדי
בטענה שהם יוצאים על העליה בגלל . לסיכום כל זה אני מוכן לומר יותר
ליבולה כלל יהודי הדרום נראה לי להעלות אלפים ממצרים לארץ , ויכם
הולכים להתיישבות . כי אני לעניין מעבר היום מזה אפילו אף יהודי אחד בין
יהודי הדרום .

אולם עלי להודות בכל תגלגלי לב שהמדינה ואנו מבלים יותם
לישראל במציאות מוקשים לעליה מאוחה כידה לפת מספר תורכיים תוקפים
לעליה , בעיקר שבשום כאן מסתגלים לחשוב מדינת ישראל [illegible] עבור
היהודים המגיעים מהדרום . המצרין שלי עובדות שמתפקדים ומתמגלגלים בעליה
בעורדים יוסף של נכור [illegible] לשרינה , [illegible] .
בכל מסגר של רבר מביע ארצה [illegible] ויותר טוב .

אבל כאן אני חייב לציין קשות כגר מולדת העליה אשר איננה
קובעת מתינירום עליה לעוכח . מבר אחד ממתיקה את [illegible] את העליה
להרישות המוספר [illegible] ולמהפת המגולה על אנשי הקרה שיעלו הרבה
עולים במרגישה את מכרים בלבד ולא שם האמנה . מלבד החלקת עליה השולם
אבל עולים [illegible] המשגר בעבודה [illegible] לתבציות
לתפקידיו ועל ידי זה בפשל [illegible] שכל [illegible] לעסבגר
את ההליך [illegible] , [illegible] ולעלות גם יתר ,
אבל עלינו לקבוע [illegible] של עליה [illegible] לכוון
את [illegible] . [illegible] [illegible] אשר [illegible] לעליה
[illegible] את עצמי האם אין אני גורם בלפי .
[illegible] ? אבל אני מתגבר על זה מהר באשר
אני יודע [illegible] גלויות .

[illegible] לעבר [illegible] אני [illegible] עליה [illegible]
[illegible] [illegible] לעלות בעל [illegible] על כל עשרה
עולים [illegible] , [illegible] עניים מלבד שכרנו
יצא בהפסד . [illegible] העליה [illegible]
[illegible] להם [illegible] לעזרה סוציאלית . אולם עלי לציין
[illegible] המטרות [illegible] בעניינה ביהודי
[illegible] . [illegible] עליה בתנאים [illegible] בארץ
עליה [illegible] לקבוע [illegible] לתבצע ולהתנגד [illegible] . בעיר חדרים
המסיבה [illegible] 25 אלף [illegible] יהודיים , רק [illegible]
[illegible] יהודי עם [illegible] מזרועות [illegible] .
רק 6000 [illegible] בעזי מפר על [illegible] , רק 800
[illegible] . [illegible] מקבלים בגמי מפר על [illegible]
[illegible] על [illegible] הבאתם באשר [illegible] המחיבר

חנותן בבתי כפר שלמקהילה צבור עבנה לדרישות אלמנטריות ביותר. הנוערים עם מחוסרי השכלה והרחבה ומליכות הן מיועטים. התוצאה היא שהנוער מקבל חנוך סמוי מאד. השפעתו הפסולה של החנוך מתחילה במצב בידי רבנים מחוץ הימן נסקרי מלמדים שמאה שקודמת כבר אחר מצב שני צילי המשלמת לחנוך זרנקי של הסוכנות היהודית. החנוך שהילד מקבל הוא חנוך של פרעם השבוע הוא שמסיך בזה על לביל גם מצוה וכדה בבקרת כל הפרשה. תרה אינה מהות מנח מביך לנוער מהכבה והוא נמצא למעשה מרוכז בלי כל תקוה. כל זה מדובר על ילדים המקבלים מעין חנוך יהודי. יש לגבור מקום לעשרים אלף בני נוער אינם מקבלים שום חנוך יהודי. זה מספר בבניבו כמיה קטה, מדאיגה כי רק חנוך יהודי יכול לשמש ערובה להיצר של הנוער הזה. אני לא רוצה להוסיף לזה כלא בגלל של מרגיעים אשר חסר להם מקור ושורש יהודי. אין כאן את מורה ישראלי בבתי ספר השונים לערמת זת ישנם שליחי התנועות השונות אשר פעילות עבודתם היא לגפקפק והתנאות עדידות על כך כאירה המסכנשם קרוחה. אבו בראל ישה כדך יש לאם מפריש לילד על בדל בבלסוד לאם ולא לא לשר תנ"ך היסטוריה יהודית ובו.

אלי ענין ספק מבדרך של חנוך מגרעתי הבאתן סמאצעים הולירים, נוסף לזה מה שקבי עם התוצאות לספרות כמרספורדיה והוצאות. ליהודה תזום הלנוער הנה הרופים מורים ומחנכים ישראליים יתחנכו לעבודה בורש בזכבר פזה בגלל אותם מאירין [illegible] רחמני המוסרי.

במשך שנה הגעה שלי מכאן רק 21 חלוצים אשר הוצאו על ידי כל התנועות יחד (הבונים, גורדוניה, השומר הצעיר, דרור, בני עקיבא גם), עד לסוף שנת 1951 יצאו מכאן להתיישבות 52 חלוצים. אני שואל כמה מספרים אלה אינם מפליאים כדי שנחשוב על יציאת מסגרת אחרת, שיטות חנוך שונות? למה לא נוכל להגיע מנוער חלוצית גדולה אשר מיתד אולי את אותן התוצאות וגולי אף יותר מזה? לשם מה אנחנו מקיימים לגולה את הפירוד שלנו במדינה? את המשלחת שואלים, כאן הרבה יהודים טובים. יש לדעתי להכיר את שיטת המפתח הקיימת בשחלקה לנוער החלוץ ובאפשרות קיום כל מיני תנועות הסתדרותיות בגולה הפוליטית והפעילים את התנועה היהודי במערבה המלוכה בתנועות. שיטת המפתח מאפשרת את קיום תנועת בנה"ע כאן המשולבת בנוער יהודי בוגר קומוניסטים מובהקת. שיטה זו הביאה לא רק להתנגשות שלוה תנועת פיתוח, 60 רוסים מובהק אשר גורם מכאן לפי הרשה הממשלה הישראלית. זו אשר לשחק דמוקרטיה והמפתח המתמצבר מאנוך בנוער יהודי.

אלי בא המשרה, אינני במצב על אלה אשר שולחים עבודת שליחים בחו"ל, ולא ולא, אני מאוד ויודע כמה מדין העמל הם משקיעים בעבודתם. אני גם יודע שבלי שליחים ישראליים לא תעשה כאן שום עבודה ציונית. אבל אני רק מציע שנוי התכניות של משלוח שליחים, עלי בבתים מורים ומחנכים במקום בליני תנועות. אני אינני מחשיב עבודת תנועת ציונית כמו המסודר יהודים במאה לתורה וחנוך. לדעתי יספיקו היהודים האלה להביא את התנועות שלנו עם שליחים אחרת, יש לתת להם להיות שם מרוכזים בגולה.

עד לי להבין אך את היקר, שרבוי אלה אינם מקבלים עוזר שונה מסולקת המאוחדות מסוכנות היהודית אשר אינם רוצים לבצע מסגרת

וההרגלים נפסדים. כל מחלקה דואגת לקידמה בכל הדרכים והאמצעים ולא
חשוב לה מהו המחיר שהעם היהודי משלם עבור זה . יותר מזה , כשבאים
ומציעים משהו, מיד ממטירים עליך כל מיני נמוקים אשר אין להם שחר
והמצב נשאר כמו שהיה . פגשתי לכל מיני מסבות בארץ , והסברתי גם
לשבועתי את הנזק שנגרם לענייני המדינה על ידי כל מיני הרגלים נפסדים
וגבי חושב שהאינטרס העליון של תנועתי הוא לעזור בשנוי הדברים באשר
היא הנושאת בעול וכל כשלון בוזק על משפבה , לדאבוני בלי תוצאות.
הרשה לי לתת לך כמה דוגמאות מהן תראה כמה המצוער .
בתונים עוברים שליחי תנועות ברלקמן: 1) גורדוניה 2) דרור
3) בני עקיבא 4) הנוער הציוני ס"ה 4 שליחים . נוסף לזה עובד כאן שליח
של משה"צ אשר נשלח כאן ע"י התנועה הזאת , ז.א. לא על חשבון המחלקה
לנוער וחלוץ של הסוכנות היהודית . על חשבון השליחים האלה ממונה שליח מיוחד
כמפקיד של נציג המחלקה לנוער וחלוץ שתפקידו לפקח ולתאם את עבודת השליחים
היותי סבור את התפקיד של המתאם לו היו כאן מטעם המחלקה הזאת לכל הפחות
15 שליחים , היותי אולי מצדיק החזקת מתאם מיוחד , אבל אני בשום אופן
לא יכול להשלים עם מתאם אשר צריך לפקח על 4 או 5 אנשים . כי השליחים
בין כה וכה לא נשמעים להוראותיו של המתאם הזה , כל אחד מהם מקבל הוראות
ממרכז התנועה שלו והם עושים את שהם רוצים וחושבים לנכון . נציג המחלקה
לנוער וחלוץ משמש גם כעניני "מגן" העסוקים אותו לא יותר מיום אחד לשבוע.
כדאי להעיר שהנציג הנ"ל שהגיע בחודש מאי הגיע מופיע לא פעם בפני ויועץ
שאין לו מה לעשות , הוא משועמם מהמצב . אמנם בתקופת חופשת הקיץ יש לו
קצת עבודה , אבל גם אז איננו עובד יותר מכמה שעות ליום . כוונתי על כך
לשמ' לנוער וחלוץ אשר נימסה עם העדרך בנציג מיוחד בעובדה שהיא מעורבת
במחלקה נפרדת בסוכנות היהודית ועבר היא צריכה להחזיק בכל מקום נציג
מיוחד . התנועתי נימסה גם זה בבעיה מאד משונה . הנה והאיש הנו חבר
תנועתנו נמצא היא עמדה חשובה לכן לא יוכלו להסכים לנמוקים שלי . אני
מוסיף שהנציג הנ"ל הנו בחור משכיל , חניך האוניברסיטה העברית והוא
יכול היה בהחלט לשמש כמעשר ודובר חשוב באוניברסיטה כי לא כקשה חלילה
לאחרים , להיפך אני מבקש שליחים כמעמידי חנוך , אבל רק בקשתי לא
לבזבז כסף יקר לצרכי תפקיד שמזקק במקום זה להשקיע את הכסף הזה בענין
יותר חשוב . מה אוכל לפי הערך לענות כשמגישים לי נמוקים כנ"ל , לא
הגבתי על זה כלל והמצב נשאר כמו שהיה . אתן לך דוגמא נוספת , נציג
המח' לנוער וחלוץ וכן נציג המח' התרבות מנהלים כל אחד משרד נפרד
עם אדמיניסטרציה והוצאות נפרדות לפי התרבות שונות . לא פעם פנו אלי
אנשי מלונן בשאלות על טיבם של המשרדים האלה הקוראים לעצמם ב"כ משרדי
הסוכנות היהודית . כי מנהלי המשרדים האלה מופיעים באופן רשמי כמורים
עבריים, למעשה אני כאן היחידי בתפקיד של מנהל , היתר הנמצאים כאן כלם
כמורים לעברית . אנשי המלונן שואלים לשם מה יש צורך במשרדים נפרדים
לפי כמות התנועה בארץ מוסלמית היכן שאנו צריכים לשמור על מידת
מסוימת של דיסקרציה . ברור שאני מוצא כל פעם תרוצים שונים כדי להסביר
את הדבר . אבל אין זה פותר את הבעיה . נוסף לזה עולים המשרדים האלה
כסף , כל משרד או סוכנות ועוד עובדים , כל אחד מהם פעמים לחוד

ונושא לגבי הוצאות כזה, קיים [illegible] של העליה [illegible] אשר יגדל
בלי כל קשיים גם להדפיס את חבק כסף של יתר המחלקות. עשיתי חשבון
שלי אחוז המשרדים אנו יכולים לסדר לבריכה לא מעט כסף, ומכיון שאני
עומד על שמירת [illegible] על כל מחלקה. הצעתי להם לקח מתוך תבנית
[illegible] משרדי עזרה אחרים אשר יסייעו בעמלם לצרכי שני המחלקות
הכל ולסדר [illegible] אותם. כדאי לך לבאורה שהכול יכול להתהר
כפי טוב, אבל לא כך חשבו אנשי המסבבות בעיקר שבעלי המחלקות בירושלים
שתי כ"ב מחלקות כמו אשר [illegible] קלה תשובה שלילית, ויותר
נבון משרד עליהם בתכלית המסור למסבך לזה. איך נקרא לזה, איזה פירוש
יכול לתת לסרבם באלו, אבל לא אבוש שבשים אלה מרדים אלי ושמגרם
ולו יכולתי הינתן מחפל עבודה. התוצאה מכל זה היה [illegible]
יסגרו [illegible] עם אחד המשרדים האלה ואף יגרשו מכאן שליח אחד או שנים
[illegible] אנשי המסבכה את [illegible].
[illegible] לכאלה הגבמה נוספת מאד [illegible]. עד סוף
שנת [illegible] היה קיים כאן משרד לעליית הנוער [illegible] שבמשך כל שנת 1953
[illegible] מכאן רק 22 [illegible] 22 ילדים. משרד זה עם מנהל בראשו [illegible] 5 עוזרים
[illegible] פרנק. [illegible] התחלתי להרהר
להפסיק את [illegible] הזה. אחרי כמה חדשים של מלחמה והתפתכות [illegible]
לבסוף את המחלקה הזאת ותם העלה חלק גדול מהתקציב [illegible] הזה. כיום
מרוכזת עבודת עליית הנוער במשרד העליה. התקציב החדשי [illegible]
[illegible] מגיע לשלושים אלף [illegible] לחודש ובמשך מחצית שנת 1954 עלו יותר
מ 22 ילדים.

היחסים עם השלטונות [illegible] כמעט יפה
[illegible] לי [illegible]. על זה [illegible] בכל כב. עד לבואי [illegible]
[illegible] עבור כל אשרת יום בקשה. הסדרתי את היחסים עם המשרדים
השונים, ואין קשיים [illegible] מסיע [illegible]. [illegible]
[illegible] לעבור [illegible] הספרדי [illegible]
יתירה של ידיים מקומיים. עם זאת לא נתקלתי בקשיים כמו [illegible]
[illegible] חשובים. אני [illegible] עם [illegible] את [illegible]
[illegible] אשר [illegible] לזרים וכו'.
[illegible] לכל חשוד משלחתי, הוא אמר [illegible] על כל מיני
[illegible] גבוהים [illegible]. [illegible] ושם אני [illegible] אבל אני
עליה להתגבר על זה בעזרת כל מיני ידידים. אני גם קשור עם סגן הנציב
העליון [illegible], ובעבור אני מביא עניינים יותר חשובים [illegible]
[illegible]. בהזדמנויות שונות [illegible] לסיבות רשמיות [illegible] של הנציב
העליון וכן אני נוהג להזמין [illegible] גבוהים לביתי. נוסף לזה אני
קשור עם שלטונות הבטחון בענין [illegible] עולים וכו'. ואיש
[illegible] לי קרבה מאד הוא [illegible] של משטרת [illegible]
יש לי כל מיני ידידים [illegible], משרד המכס וכו', ואלה דרושים
לי לצרכי העבודה ובעיקר בקשר [illegible] עבור העולים.
אולם [illegible] אני סובל לא פעם, אבקש לסמוך עד עכה
[illegible] אשר גם אני רואה צורך להודיעך.
עם [illegible] להשתלם על השליחים אשר [illegible]
[illegible] משלחתיים [illegible] וגורמים לי [illegible].

בקשתי מאת הסוכנות היהודית לאסור על השליחים לשבת אל השולחנות ולהודיע להם שכל מניה שערכה משרדי , מי שקיבלו [illegible] אותם אוחזים בשמעדיהם אותם יותר מדי ובעיקר הם לא ישאלו בהרבה מקרים לטפל בישראלים כפולטים . להבדילו לא זכיתי לתשובה גם כאן כמו בהרבה מקרים שלו הסוכנות את הדבר וכרגיל בקורש לא הכיבו את הכורח בדבר הזה .
רק לפני ימים מספר קרה מקרה אשר יוכל להסביר לך מקרים רבים אחרים שגרתם לא אוכל לפרט במכתב . שליח תנועת הנוער בקשה לארגן קולקטיב עבור ילדים היוצאים למחנה קיץ לאלג'יריה . עשיתי את הדרוש , בקשתי מהקומיסר שיעשה את זה תוך 8 ימים והדבר הובטח לי בשבית , הארגון היה מוכן במשך 3 ימים . אולם תוך הלוחות ימים אלו לא יכול היה השליח להתאפק ושלח אל הקומיסר הזה לא פחות משלוש משלחות שונות מאנשי התנועה שלו , כולם מבקשים מאד לבקש אם אותו הדבר . הקומיסר ענה לכולם שהוא יכול בקושי מפני שהוא יסדר את זה אולם בשם השליחים ואל מליו ועיריש את אנשי המשלחת . לדוד לך שהוא בא בטענה אורכת אלי ואף כעס , הוא לא יכול להבין למה ולמה העצבנות הזאת והפקודים אלה אליו , הוא לא רוצה להתעסק עם מספר גדול של אנשים בעניינים הנוגעים לפעולות הממשלה הישראלית כאן . אך כל זה עלה במובן השליח על דעת עצמו ואולי גם גרם לקלקול יחסים עם איש המשרד לכל דבר.
אמנם אני בדקתי שהשליח הזה מכל לא הוצאת [illegible] על כך הדרמה שמדהימה הנוהגת לי שמכות בעניינים אלה במצב יותר מאשר השלטונות לא הוינו עניינים לשלול את המדינה .
ארגון שבל קיים כאמור בכל עניני [illegible] אשר הללו גורמים יהודיים . מצטרף לזאת הגישה הזהירה מאוד של נציגי הסוכנות מתחילים להפסיק , בל עד כדי כך שם המלחמה היהודי המקום יודעים ובוהקים , הם עצם יכולים להבין הליפה זה יש צורך בכל כך הרבה נציגים . אני לא לבין שמשרדי כותב על כך לסוכנות היהודית מיד מושרדים של [illegible] להשתלט על המחלקה השונות . [illegible] על כבוד המדינה ואנו כשלנו גורמים להורדת כבוד ישראל גם בעיני גויים וגם בעיני יהודי המקום .
המקרה הבא יכול אולי להסביר לך עד כמה אין אנשי הסוכנות יודעים להלך את העניינים האלה ולפעמים לא רק שלא עוזרים אלא גם גורמים לצרות וקלקול יחסים .
לפני חודשים [illegible] לפני אשרת כניסה לתוניסיה עבור השליח דן קהיב העומד להחליף שליח אחר הגומר את תקופת שרותו כאן. [illegible] לבואו של השליח . [illegible] הגיע השליח הנ"ל אולם הופתעתי לשמוע אותו שהוא בדרכון תוניסאי [illegible] . ברגע האחרון החליטו [illegible] בסוכנות היהודית לשלוח את השליח הזה לא על דרכון ישראלי כי אם בדרכון תוניסאי היות והוא ממוצא תוניסאי . כל זה לא היה כל כך נוגע לי לולא בקשר עבורו [illegible] אשרת כניסה על דרכון ישראלי ואני אפילו [illegible] עבורו עוד לפני בואו [illegible] שהיתה מושבת . אנשי הסוכנות לא מצאו לנחוץ אפילו להודיע לי על כך הם [illegible] על כך ברגע האחרון [illegible] . [illegible] יודעים היטב על [illegible] בהשגת אשרה . [illegible] להסביר להם את הדבר . [illegible] להביא להם

מדינת ישראל אינה שולחת אנשים כמשקיף במרכז לארצי שלה בזמן שהשלטונות
באין אינם מתנגדים לכך ? כאשר בניה שיש לסוכנות ונרצים שמגיעים לכך האם
לא תהיה זה מורכבת לכל המחות להודיענו על כך , ולשם מה בקשו עורך את
המשרה ? הנכם במקום מסוים שמספר היה כשליח מעוכב במספרי מרדים
והיושב בקביעות בעתרים מרוחקים סדרתי עבודו בחקכפת מתלמידות באין
המכון הוביטאלי מטעמי בטחון , אבל השליח הזה יושב בעיר ורנים ואף
פעם לא יעזוב אותם . ואם אוכל להגיד לגרמנים שהסוכנות אינה מאמינה
באמיד השליחות הארצהי בגלל ולכן היא שולחת את שליחיה על דרכיהם
הביטאיים ?

בקרים כאלה [illegible] ואין לי אלא לפנות כדי
לתקן את הדברים האלה .

היותר יכול לקליות מסביב כל [illegible] בעזרה [illegible] זה
מגמפרת לי [illegible] , אולם אני דומה את זה להתרמבות אחרת
ומשבי [illegible] לך [illegible] בטח לא [illegible] עזר על שמני [illegible]
את העיקרים המודגים במקום מחתובי עבורך הישירה .

בכבוד

שמואל [illegible]
מנהל מחלקת העליה בתוניסיה

731/↗

13.7.54

אל: קונסולרית

מאת: י.לרון, שגרירות פאריס

מבס 113 מברקכם ל945 תשובתנו במברקנו מבס109 מה-8/7. דין יורדי פרס כדין יורדי צפון אפריקה. נוסף עוד לבעית להרחיב הוסכם רק לאחר בצוע הסדר ג'וינט-היאס יצא בחודש ספטמבר אם הענין יהיה עוד אקטואלי. ~~[illegible]~~.

1.18

731

ראשי פרקים לדיון בעניני צפון אפריקה

א. הנתונים המספריים

בצפון אפריקה מרוכזים, לפי הערכה בלתי מדוייקת, כ-500 אלף יהודים, המחולקים כדלקמן:

1. טוניסיה

105 אלף נפש, כ-2,5% מכלל האוכלוסיה במדינה.

45,5% - עובדים בתעשיה, 33,1% - במסחר, 8,9% - במקצועות חפשיים, 5,9% - במנהל ותחבורה.

הקהילות הגדולות ביותר: טוניס - 65 אלף יהודים, ספקס - 4200, ג'רבה - 4300, סוס - 3700, גבס - 3700, בידרטה - 2300.

למעלה ממחצית האוכלוסיה היהודית מרוכזת בעיר הבירה.

2. מרוקו

מספר היהודים במרוקו, כולל האיזור הספרדי וטנג'ר - 260 אלף, 3% מכלל האוכלוסיה. <u>זהו הקיבוץ היהודי הגדול ביותר בארצות האיסלם.</u>

מבין 234 אלף היהודים שבמרוקו הצרפתית - 165 אלף (67%) גרים ב-19 ערים גדולות. המרכזים החשובים ביותר הם: קזבלנקה - 90 אלף, מרקש - 56 אלף, פס - 25 אלף, מקנס - 25 אלף, רבט - 22 אלף.

המקצועות העיקריים: מסחר (28 אלף), תעשיה ותחבורה (22 אלף).

מספר היהודים במרוקו הספרדית - 14 אלף; בטנג'ר - קרוב ל-10 אלפים.

3. אלג'יריה

140 יהודים, מזה: 44 אלף - במחוז אלג'יר, 64 אלף - במחוז אורן, 25 אלף - במחוז קונסטנטין, 7 אלפים - במחוזות הדרום. הם מהוים 1,75% מכלל האוכלוסיה ו-12,7% מהאוכלוסיה האירופית במדינה.

המקצועות העיקריים: מסחר ובנקאות, תעשיה וסחר טכסטיל ומקצועות חפשיים (רופאי-שנים, רופאים, פקידים, עורכי-דין וכו').

* *
*

2/.

131

ב. הנתונים החוקיים

יש להבחין בין מצבם החוקי של היהודים בשלוש המדינות. מגמתם של היהודים עצמם היתה להשתחרר מהנתינות המקומית ולרכוש אזרחות אירופית, צרפתית בעיקר. התהליך הושלם באלג'יריה, שהצרפתים שולטים בה מאז 1830: לפי חוק כרמייה, שבוטל ע"י וישי והוחזר ע"י צרפת החופשית, נחשבים כל היהודים לנתינים צרפתיים. בטוניסיה (שנכבשה ב-1881) היה התהליך אטי יותר. רוב היהודים (70%) נחשבים לנתיני הביי. השאר: נתינים צרפתיים, איטלקיים וכו'. במרוקו (הכיבוש 1910) למעלה מ-80% הם מרוקנים. הנתינים הזרים הם אלה שהגרו מאלג'יריה או מצרפת. היהודים נחשבים לא לנתינים של השולטן אלא לבני חסות (protégés) ואינם רשאים להחליף נתינותם לעולם, הואיל והם קשורים ב"זיקה נצחית" (allégeance perpétuelle).

יהודי אלג'יריה, כנתינים צרפתיים, רשאים לעבור לצרפת ללא הגבלה; יהודי שאר הארצות זקוקים לרשיון מיוחד כדי להתיישב במטרופולין.

ג. הנתונים המדיניים

1. הלחץ על צרפת גובר, ומני הממשלה הצרפתית לתיקונים מרחיקים לכת וליתר שלטון עצמי, תוך שמירה על שליטתה המדינית והכלכלית של המטרופולין.

2. המגמה בטוניסיה היא לתת שלטון עצמי ולהעמיד בראש המדינה את הניאו-דסטור והנוהים אחריו. במרוקו לא יהיה תהליך זה מהיר כל כך, כי הצרפתים חוששים שאם יינתן הכוח בידי השולטן - יהיה אשר יהיה - המדור המדינה, הנמצאת עדיין במצב פיאודלי, לתוהו ובוהו. המדובר כאן בשיתוף מודרג של הילידים בהנהלת המשרדים ובמתן יתר סמכות לרשויות המקומיות.

3. אלג'יריה, שהיא חלק מצרפת, שקטה לפי שעה. אך אם המרובצנה בה מהומות, תראה אותן הממשלה המרכזית כפגיעה בריבונותה ותדכאן. יש לזכור כי הצרפתים רגישים מאד בנקודה זו, ואין להזכיר בשיחותינו עמהם את אלג'יריה כמקור עליה אפשרי.

4. יהיה המצב אשר יהיה, אין צרפת מתכוננת לעזוב את צפון אפריקה בעתיד הנראה לעין.

5. אין לדון בזירה שוה מהודו-סין מפני הטעמים הבאים:

(א) הודו-סין רחוקה וצמודה ליבשת האסיתית. המטרופולין רחוקה - וסין סמוכה. ואילו צפון אפריקה הצרפתית היא למעשה אי, המובדל מיתר ארצות האיסלם ומדרומה של אפריקה ע"י מדבריות. צרפת יכולה להשיט או להטיס את צבאותיה על-פני הים התיכון בנקל, ואילו מדינות קרב, אף אם תתחזקנה, אין בידן אלא לשלוח קצת נשק ולעזור בהסתה.

(ב) מבחינה כלכלית היתה השליטה בהודו-סין כולה הפסד. התועלת שהפיקה ממנה צרפת לא היתה שוה בגודל הקרבנות הצבאיים והכספיים הגדולים שהיו דרושים לניהול המלחמה. גורל הכלכלה הצרפתית לא היה תלוי בהודו-סין. ואילו כלכלת צפון אפריקה שלובה בזו של המטרופולין, משלימה אותה ומהווה חלק בלתי-נפרד ממנה. תקוות גדולות לפיתוח ועלית הכלכלה הצרפתית תלויות בה. ידוע כי מפעלים גדולים מוקמים עתה, ביחוד במרוקו, ומקירת האפשרויות של הפריית הסחרה מתנהלת בקצב מוגבר לַמרות המצב המדיני המסובך.

6. מתן עצמאות לטוניסיה ולמרוקו פירושו הפקרת אלג'יריה, שהיא חלק מהמטרופולין, לאמור: פגיעה בצרפת עצמה.

7. ניתוק צפון אפריקה פירושו יצירת מחיצה בין צרפת לבין מושבותיה באפריקה המרכזית והמערבית, לאמור: קצה של צרפת כמעצמה עולמית.

8. יש לצאת, איפוא, מתוך הנחה, כי צרפת תשלוט בטוניסיה ובמרוקו, שלטון גלוי או מוסווה, תקופה ארוכה, לפי השערתנו לא פחות מעשר שנים.

9. לגבי מגמות האוכלוסיה הילידית יש להבחין בין טוניסיה למרוקו:

(א) טוניסיה בשלה יותר לשלטון עצמי: קיימת בה שכבה משכילה רצינית וכן תנועה פועלים מאורגנת. אילו ניתנה לה עצמאות מלאה כרגע, לא היתה אולי מצליחה להקים מדינה למופת, אך בודאי שלא היתה נופלת בבגרותה המדינית מרוב ארצות ערב שזכו לעצמאות בשנים האחרונות, ואפילו ממצרים. ואילו במרוקו השכבה המשכילה דקה ביותר ואינה מוכנה לקבל לידה את השלטון.

(ב) האוכלוסיה הטוניסית היא מעור אחד, והניאו-דסטור מבטא פחות או יותר את דעת התושבים כולם. ואילו במרוקו אין מנהיגות המדברת בשם העם כולו, והתהום שבין הערבים שבערי החוף והברברים שבהר הוגברה והועמקה כתוצאה מהמדיניות הצרפתית.

(ג) בטוניסיה ייעשה נסיון ע"י המנהיגות של הניאו-דסטור ליצור מדינה חילונית, מבוססת על המושג של אזרחות שוה לכל האוכלוסים ושאינה ניתנת למרות אנשי הדת. ואילו במרוקו יביא כל נסיון של מתן שלטון עצמי ליצירת מדינה מוסלמית, המבוססת על קנאות דתית ועל דיכוי המיעוטים הדתיים והלאומיים.

(ד) גורם מחמיר במרוקו הוא קיום הלחץ של ארצות-הברית. מטעמים איסטרטגיים ומסחריים נוטים חוגים מסויימים בארצות-הברית לנשל את צרפת ממרוקו, בתקווה שע"י כך יזכו בשליטה גמורה על בסיסיהם ויבטיחו את שיווק סחורותיהם. בהתאם לעקרון "הדלת הפתוחה" שנקבע בחוזה השלום והידידות בין ארצות-הברית לבין הממלכה השריפית מ-15.9.1896 ובחוזה אלג'זירס מ-7.4.1906.

~~"חילא הגבגשי"~~. בטוניסיה מורגש לחץ מצד הבריטים מעבר לגבולות לוב. אך אין הוא חזק כל כך וגם אינו מתבסס על אינטרסים כלכליים ומדיניים מוגדרים.

10. הזיקה לליגה הערבית ולארצות ערב מורגשת ביותר במרוקו, שכן המנהיגים הטוניסיים מסתייגים בכמה נקודות מהמדיניות הערבית המוכרזת. יתכן שהניאו-דסטור ייזהר יותר מלהזדהות עם הליגה הערבית, ביחוד בשנים הראשונות, כל עוד הוא נזקק לדעת-הקהל העולמית. אך סופם שיעשו יד אחת עם חברי הליגה, התומכים בהם במלחמתם בשלטון הקולוניאלי ומהווים משען למלחמתם לעצמאות. רגש הסולידריות עם האיסלם ניכר ביחוד במרוקו.

ד. <u>הסיכויים יהודי מרוקו וטוניסיה לעליה</u>

1. לדעת הכל - גם לדעתם של מנהיגי היהודים בצפון אפריקה - אין עתיד לקהילות היהודיות בארצות הללו לאורך ימים. היהודים אינם רואים עצמם חלק מהאוכלוסיה הילידה, אלא משתוקקים להצטרף לאוכלוסיה האירופית ולבקש את חסותה של צרפת. ככל ששליטתה של צרפת נחלשת, כן נראית לעין הסכנה לעצם קיומם.

2. הכרה זו עמוקה יותר במרוקו מאשר בטוניסיה, מפני הקנאות המוסלמית השלטת במדינה זו ומפני מעמדם החוקי של היהודים, המפלה אותם לרעה משאר נתיני השולטן.

3. היהודים רואים עצמם כחטיבה לאומית נפרדת. ואפילו יש בהם רבים המוכנים להתבולל בצרפתים (תהליך שנתפתח במידה רבה באלג'יריה), הרי הם רואים פחיתות לעצמם להסתגל אל המוסלמים הנופלים מהם בדרגת התפתחותם ובתרבותם. אפשר שבטוניסיה יצטרפו כמה יהודים לתנועה הלאומנית. אך גם אז יעשו זאת כדי להציל את נפשם, או כדי לקנות השפעה לעצמם, ללא אמונה באפשרות השתלבותם בה.

4. היהודים מהווים את שכבת-הביניים בין הילידים לבין האירופים. ככל שתוחלש השפעה הצרפתית וככל שתעלינה שכבות חדשות בין הערבים, כן תינטל מהם פרנסתם. תהליך זה מסתמן כבר היום בטוניסיה, ויוגבר במשך הזמן במרוקו באם לא יבואו מפעלי פיתוח צרפתיים גדולים לשנות את פני המדינה.

5. סכנת הקנאות הדתית והפרעות מאיימת ביחוד במרוקו.

6. כוח האינרציה פועל להחלשת תנועת היציאה - ביחוד בשכבת המשכילים והאמידים, הנותנים אימונם בעצמת השליטה הצרפתית, אך גם בין יהודי הגיטו, החשים יותר בסכנה משום שפרנסתם תלויה באוכלוסיה הילידה שהם חיים בתוכה.

7. בשתי הארצות, וביחוד במרוקו, קיימים איפוא תנאים נוחים לעליה, אשר קצבם משתנה בהתאם לתנודות שליטתה של צרפת בצפון אפריקה. בתנאים של היום עשוי מצב זה להביא לעליה אטית מתמדת, אך לא לעלית בהלה בממדים גדולים.

5/.

8. כל התפרצות אנטי-יהודית, או התלקחות של מהומות נגד צרפת, תביא בעקבותיה בהכרח את הגברת הזרם הזה.

9. קיימת מגמה בין מנהיגי הקהילות בטוניסיה ובמרוקו לכוון לעליה את החלקים החלשים של האוכלוסיה היהודית: תושבי הכפרים והעיירות הנידחות; תושבי הגיטאות ומחוסרי הפרנסה. הם גם הנתונים יותר בנקל לפגיעות, משום שאינם נחשבים כאירופים ותלויים בחסדם של הילידים.

10. עליה שתהיה מורכבת מהיסודות הללו בלבד - סופה כשלון. עליה שתהיה מונהגת ע"י היסודות המשכילים - תהיה לברכה הן לעולים והן לארץ. בנקודה זו קיים ניגוד מסויים בין נטיותיהם של ראשי הקהילות לבין צרכיה של הארץ, והתגבשות אינה מן הנמנע.

11. מניתוח זה מסתבר, כי אין היהודים בטוניסיה ובמרוקו עומדים עדיין על עברי פי פחת, וקיימת האפשרות לבוון ולארגן את העליה, להשפיע על יצירת שכבות משכילות ובעלות הכרה ולבוון בהן את המון העולים, תוך מאמץ להכשרתם הרוחנית ולהעלאת דרגתם התרבותית והסוציאלית. שמאמץ כזה עשוי לשאת פרי, זאת תוכיח מציאות שכבה משכילה ניכרת במרוקו, המגלה פעילות כלכלית נמרצת ואשר יצאה למעשה מתוך הגיטאות בשלושים-ארבעים השנים האחרונות.

12. עם זה יש לקחת בחשבון אפשרות של התגברות פתאומית של הזרם בעקב מאורעות שאינם צפויים. אם יש ברצונה של ישראל לשמור על מקומה המרכזי כארץ הבירה ליהודי מרוקו וטוניסיה, עליה להיות מוכנה במקרה-חירום כזה לקבל המונים רבים של עולים תוך המלשת עקרון הסלקציה.

13. קצב העליה תלוי, כאמור, ביציבות המדינית וכן במידה ניכרת בתנאי הקליטה בארץ. עם זה קיימות סיבות המאלצות אותנו לבלי לסמוך על הגורמים האוביקטיביים בלבד ולהמריץ את העליה במקרה שתדרש.

ה. <u>יחס הצרפתים והערבים לעליה</u>

1. יחס הצרפתים לעליה מתבטא בנוסחה של פקיד צרפתי גבוה: "לא נעכב את העליה, אך גם לא נעודד אותה".

2. הצרפתים מעונינים במציאותם של היהודים במרוקו ובטוניסיה, כי הם מהווים גורם נוח להם שגורלו קשור בגורלם. הם שכבת-הביניים המתווכת ביניהם לבין הילידים.

3. מעונינם בעיקר לשמור על השכבה המשכילה. הם לא יניחו מכשולים על דרך עליתם של העניים, של אנשי הכפרים והגיטאות, אשר השמירה על בטחונם תובעת מהם מאמץ.

4. ייעשה נסיון מוגבר ע"י הצרפתים להקל על יהודי טוניסיה (ואולי אף מרוקו) את קבלת הנתינות הצרפתית וההתבוללות בתרבות הצרפתית. כל התקדמות בשטח זה תהווה מכשול על דרך העליה, אף כי גם אנו מעונינים בהעלאת רמת ההשכלה של היהודים.

5. הצרפתים יהיו מעונינים להוכיח, כי שלטונם במרוקו מקנה הסות ובטחון ליהודים, ומשום כך יעודדו אותם להשאר במקומם, אף כי לא יאוחזו באמצעים למניעת העליה.

6. סכנה רצינית נשקפת לתנועת העליה במקרה שהפיקוח על האדמיניסטרציה הפנימית והבטחון יעבור לידי הילידים בטוניסיה ובמרוקו. בטוניסיה ישתדלו הלאומנים לעצור בעד יציאת היהודים מארצם, כדי להופיע כמדינה נאורה בעיני העולם. ואילו במרוקו עלולים הלאומנים לעכב את היציאה אם יהיה הכוח בידם, כדי לעשות רצונן של מדינות ערב וכדי להוסיף ולנצל את היהודים בשטח המסים וכו', כמנהג הממלכה השריפית במשך דורות.

ו. סיכום ודרך פעולה

1. מסקנות מדיניות

(א) טובתם של יהודי צפון אפריקה וטובת יחסינו עם הצרפתים דורשת מאתנו תמיכה בעמדתה של צרפת בטוניסיה ובמרוקו. דבר זה קובע את עמדתנו באו"ם ותובע מאתנו הסברה מעמיקה בקרב יהדות ארצות-הברית, שלא תראה בנוכחותה של צרפת בצפון אפריקה שליטה קולוניאלית בלבד ותפקח עיניה על הסכנות הנשקפות ליהודים עם עזיבתה. שיתוף פעולה זה בזירה המדינית עשוי לתת נשק בידינו להגביר את תביעתנו לגבי היחס לעליה מצפון אפריקה ולמנוע את הסכנות הנובעות מעמדתה המסתייגת של הממשלה הצרפתית לגבי יציאת היהודים.

(ב) צרפת תראה בעין רעה כל נסיון של קשר ומגע בינינו לבין מנהיגי הניאו-דסטור בטוניסיה. שעתו של מגע כזה תבוא רק לאחר שייחתם הסכם רשמי בין טוניסיה לבין צרפת והלאומנים יצורפו לשלטון. אז כדאי יהיה לנסות לקשור קשרים באמצעות אגודות מקצועיות, ספורטיביות וכו', אך לא בצינורות רשמיים.

(ג) אין אשליות לגבי עמדתם הסופית של הלאומנים בטוניסיה ובמרוקו ליהודים ולישראל. באם יגיעו לידי עצמאות, יצטרפו אל אויבינו - למלוטין (מרוקו) או להצאיין (טוניסיה).

(ד) אין מניעה שמוסדות יהודיים בינלאומיים יעמדו במגע עם אנשי הניאו-דסטור או האיסתיקלל, במטרה לדאוג להבטחת זכויות היהודים, ויפנפנו בקרב דעת-הקהל היהודית בעולם, כדי לעכב עד כמה שאפשר את הזדהותם עם היסודות העוינים שבליגה הערבית.

(ה) אולם אין לשכוח, כי בשלב זה זקוקים הלאומנים לדעת-קהל נוחה, ויש להימנע מהכרזות מרגיעות, המרימות את קרנם ללא תמורה ממשית מצדם.

(ו) מכל מקום יש למנוע התרוצצות של מוסדות יהודים, בין אצל הצרפתים ובין אצל הטוניסים והמרוקנים, ולקבוע קו אחד לפיו תיערכנה הפגישות ויתנהל המו"מ.

(ז) חשוב שכל הבעיות הנוגעות לעליה וליחסים עם ישראל תרוכזנה בידי השגרירות בשלב פאריס והסוכנות היהודית בשלב טוניסיה ומרוקו, ואילו שאר המוסדות יטפלו רק בבטחון היהודים בלבד.

(ח) כל מו"מ על מעמדם של יהודי צפון אפריקה צריך לקחת בחשבון תביעה תקיפה להבטחת חופש התנועה של הנפש והרכוש.

2. <u>מסקנות בעניני עליה</u>

(א) בנסיבות של היום יש להעריך את העליה ממרוקו ב-2000 לחודש בקירוב ומטוניסיה במספרים קטנים הרבה יותר.

(ב) אין לוותר על עקרון הסלקציה אלא במקרה של משפחות רבות נפשות ("סלקציה משפחתית").

(ג) יש לדעת, כי השלטונות הצרפתיים יתנגדו בתוקף להוצאת היסודות הבריאים ולהשארת הנכים והחולים במרוקו, ויש להגיע לידי הסכם עמהם על טיפול נאות בנחשלים ובחשוכי-מרפא שישארו לאחר עלית משפחותיהם או כפריהם.

(ד) אין להמבין את הגברת העלית ע"י משלוח אניות מיוחדות או הוצאת אנשים בטרנספורטים גדולים מדי שיקימו רעש במדינה. כן יש להימנע מכל הכרזות על חיסול גולת צפון אפריקה ומניפנוף במספרים גדולים.

(ה) יש להקפיד לבלי להזכיר בשום צורה שהיא את ארגון עליתם של יהודי אלג'יריה.

(ו) יש להקים ארגון רציני להעלאת המעמד הבינוני ולהעברת רכושו. תכניות ההשקעה בארץ שתוצענה להם צריכות להיות פשוטות ומתקבלות על הדעת, ללא תסבוכות מיותרות, כגון: העברת כספים מטבע זר תוך רשות להוציאו; בנין בתי-מגורים לשם ריווח ושאר דברים שהם רגילים בהם.

(ז) יש למנוע את ההתרוצצות של שליחי תנועות הנוער ולנסות ולחדור לתוך כתלי בתי-הספר לשם הקמת תנועה חלוצית רחבת ממדים.

(ח) עם זה עלינו להיכון לאפשרות של גל פתאומי של עליה גדולה במקרה שתהיה נשקפת סכנה לחיי היהודים. לפי הערכתנו לא

יתרחש הדבר בשנים הקרובות ביותר, אך הפתעות תיתכנה, וישראל לא תוכל לסרב במקרה כזה מלקבל את זרם העליה כולו כעלית פליטים.

3. <u>מסקנות ארגוניות</u>

(א) אין להכריז ברבים על מצב חירום בצפון אפריקה, אך עלינו לדעת כי התנאים המדיניים והעתיד הבלתי-בטוח יוצרים למעשה מצב כזה. לא נוכל להתגבר על המסבוכת שביחסים עם הצרפתים והערבים ועל המצב של חוסר ארגון של הקהילות היהודיות מבלי להנהיג משטר-חירום פנימי.

(ב) העקרון עליו יושתת משטר זה הוא: אחידות המעולה של הגורמים הישראליים ונסיון לרכז סביבם את הגורמים הצרפתיים (האליאנס), האמריקניים (הג'וינט) והאחרים (הקונגרס היהודי העולמי, הועד היהודי האמריקני ועוד) הפועלים בשטח זה. כל המוסדות הללו מוכנים לכך, ואין הדבר תלוי אלא בנו.

(ג) אם נכונה מסקנת הניתוח, שתהליך העליה מצפון אפריקה יימשך שנים מספר, ניתנת לנו זו הפעם הראשונה אפשרות של חיסול גולה לא מתוך חיפזון ולא מתוך לחץ המסיבות, אלא בדרך הכנה מתוכננת ובהשתתפותה הפעילה של מדינת ישראל כגורם קובע.

(ד) נוסף לתיכנון יום-יום של העליה תהיינה מטרות הפעולה:

(1) גיבוש ההכרה הלאומית של יהדות טוניסיה ומרוקו;

(2) חדירה לרשת החינוך של האליאנס בכיוון של הגברת היסוד העברי והישראלי;

(3) זקיפת קומתם של היהודים ע"י דאגה ועזרה להגנתם העצמית;

(4) העמדת עבודתו הסוציאלית של הג'וינט בסימן ההכנה לארץ ומניעת כל מעשים המכוונים להשריש את היהודים במקום;

(5) דאגה להצלת הונם של היהודים ולימוד בעית חיסול רכושם;

(6) חיזוק הפעולה הציונית והחלוצית;

(7) מגע מתמיד עם השלטונות הצרפתיים במקום כדי להבטיח את זכויותיה של העליה ולהקל עליה.

(ה) את המטרות הללו אפשר להשיג רק תוך שיתוף פעולה, הדוק ומלא, בין ממשלת ישראל והסוכנות היהודית בריכוז כל המוסדות היהודיים האחרים מסביב להם. לשם כך יש להקים את המכשירים הבאים:

9/.

(1) רשות ביצוע מיוחדת לעניני צפון אפריקה ליד הסוכנות היהודית בהשתתפות הממשלה, או ליד המוסד לתיאום. רשות זו תעמוד בקשר הדוק עם כל מחלקות הסוכנות ועם הג'וינט בענינים המעשיים הנוגעים לעליה ולחינוך, ועם המשרד - בכל הענינים המדיניים.

(2) ועדת־שנים, מורכבת מנציגי השגרירות והסוכנות היהודית בפאריס, אשר תהיה לה שליטה מלאה על הנעשה בצפון אפריקה. לא יישלח שליח ולא ייערך מסע מבלי לשאול לדעתה של ועדה זו, אשר תדאג גם לאיסוף האינפורמציה מהארצות עצמן ולמגע ברמה גבוהה עם ראשי השלטונות. היא אשר תקיים את הקשר עם מרכז האליאנס, הג'וינט, הקונגרס היהודי העולמי ושאר המוסדות הפועלים בצפון אפריקה שמושבם בפאריס.

(3) ממשלת ישראל תמריץ את נציגויותיה בארצות־הברית, באנגליה ובמדינות אחרות לבוא בדברים עם המוסדות היהודיים הבינלאומיים שמרכזיהם במדינות אלו, תוך נסיון להבטיח ששום פעולה - מדינית, ציבורית או אחרת - בצפון אפריקה לא תיעשה בלי הסכם עם הועדה בפאריס.

(4) ימונה נציב הסוכנות היהודית בקזבלנקה ונציב אחר בטוניס, אשר לידו תנתנה כל הסמכויות לנהל מו"מ עם השלטונות, הן בשם הסוכנות והן בשם ממשלת ישראל, לפקח על פעולת השליחים ולהדריכם, לרכז את כל התקציבים,ולקבוע תכניות פעולה תוך קשר הדוק עם ועדת פאריס.

(5) יש לחסל במהירות את כל המשרדים הנפרדים של הסוכנות היהודית בקזבלנקה ובטוניס, לקרוא חזרה את כל השליחים שאינם ממלאים תפקיד חיוני ולהרכיב מנגנון היראַרכי לנציגויות הסוכנות, שימצא תחת פיקוח אחיד.

(6) פרט להסדר שהוא הוראת השעה, רצוי שהאיש שימונה לא יהיה אחד השליחים הנמצאים כבר כיום במרוקו ובטוניסיה.

(7) יש לחסל במהירות את הסכסוך בין מחלקת החינוך של הסוכנות היהודית ובין המחלקה לחינוך דתי, המונע בעד חדירתנו למוסדות החינוך של האליאנס.

(8) יש לדאוג להסרת החששות שנתעוררו בקשר לעלית הנוער בעיקר במרוקו. ההצעה היא למסור לנציגי האליאנס בארץ את ההשגחה על הילדים הנשלחים מצפון אפריקה והנמצאים במוסדות עלית הנוער.

(9) רצוי למצוא אדם בעל שיעור קומה ובעל נסיון רב בארגון העליה, אשר יתמסר לפיקוח עליון ולהמרצה של תנועת העליה מצפון אפריקה תוך ביקורים תכופים במרוקו ובטוניסיה ומגע אישי מתמיד עם הארץ.

731

23.7.1954

שרגאי רחוב רחביה ירושלים

היום מסר לנו מר דובדבני בטלפון מקזבלנקה את הדברים הבאים
כדי למסור לך במברק נקודתיים נתקלנו בקושי רציני מצד
השלטונות המקומיים בחסול האזור ההררי הסוב . אנחנו מבררים
אפשרות שאולי השגריר יעורר את השאלה בפני השלטונות המטרופוליים.
יש עדין ספקות אם להעביר זה למטרופולין . אודיעך החלטתנו
תוך ימים אחדים. בינתיים אנחנו ממשיכים בסדור כפרים אחרים
לעליה הקרובה .

בשבוע הבא נבקר עם הראל במושבים המועמדים על ידי
בוראל .

ד"ר כהן יוצא עם אברהמי לסיורים בכפרים אחרים .

בדרום סונים התעוררו גם כן קשיים מצד השלטונות ,
שאנו מקוים להתגבר עליהם בשבוע הבא.

שומרים על הוראותיך לגבי ה-600 .

לא להתקשר עם אל-על בקשר לאווירון מסונים.

גמרנו תוך הסכמה הדדית את הסדורים עם ד"ר בשס וכהן.

שולחים לך היום בדואר את נוסח הסדור .

בסוף השבוע הבא נודיעך אם יש צורך בתיגור שליחים
לארגון מושבים .

הכפר שבקרה יעלה לפי התכנית .

עשה את הכל בכדי להשיג במוסד להאום את רפוי כל
הסרכוסה בארץ . למען לקיים תכנית העליה שלך .

שבת שלום

עליה

משרד החוץ

ירושלים, י"ט בתמוז תשי"ד
20 ביולי 1954

ח/13448

אל : שגריר ישראל, פריס

מאת: מנהל מ ע ר

ברגע זה קיבלתי את מברקך בנוגע לשליחי הסוכנות.
אני מברך אותך בעד טיפולך בענין .

קבלתי גם את מכתבך מה-15 ביולי 1954 בו הנך
מודיע על נסיעתך לפסטיבל בדרום צרפת. גם זו ידיעה
משמחת.

בידידות,

א. נגב
א. נג'ד

צירות ישראל בפארים
נכנס ביום
1954 -7- 27
131
מס'
תיק

משרד החוץ

ירושלים, י"ט בתמוז תשי"ד
20 ביולי 1954

ח/9271

צירות ישראל בפריס
נכנס ביום
1954 -7- 22
(881)731
תיק

סודי

אל : שגריר ישראל, פריס

מאת: מ ע ר

לאור שיחותינו בפריס, אני מסתפק עתה באישור קבלה מכתביך בעניני צפון אפריקה וממשלת מנדס פראנס.

בעית צפון אפריקה תקבל עכשיו טיפול יותר נמרץ לאחר שובו של שרגאי ואכתוב לך באופן ברור על תוצאות השיחות אשר תתקיימנה בימים הקרובים.

בברכה,

א. נביד

א. נב"ד

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

פאריס,

י"ד בתמוז תשי"ד
15 ביולי 1954
731 שפ/

אל : ש. פרקוזה, מנהל מחלקת העליה בתוניסיה

מאת : י. צור.

שלום וברכה !

אני מודה לך על מכתבך שהועבר אלי ע"י ד"ר בסט. הוא נותן תמונה בהירה למדי ממצב הדברים במקום. אשמח אם תמשיך ותדווח גם על יתר הצדדים של הבעיה ובמיוחד על הלך-הרוח בקרב ראשי הקהילה היהודית בתוניס העיר.

אני מעוניין במיוחד בתשובתך על השאלה, אם נכבדי העיר תוניס וכן שאר המרכזים הגדולים במדינה מתכוונים באמת ובלב תמים לעלות לארץ במקרה שיתערער מצבם, או שהם מתכננים תכניות להעברתם לצרפת מתוך הנחה שישראל תקבל ללא היסוס את דלת העם, אשר ברירה כזאת אינה עומדת לפניה.

לפי התרשמותי משיחות עם אנשים המכירים את צפון אפריקה אני נוטה לסברה השניה, אך טוב שאקבל ממך אישור על כך.

אני שמח לשמוע על יחסיך הטובים עם השלטונות במקום. אין צורך לומר לך, כי השגרירות מצדה מקיימת קשרים עם המשרד החדש לתוניסיה ולמארוקו ותשתדל לבוא לעזרתך לכשידרש.

בברכה,

[signature]

יעקב צור
שגריר ישראל

פאריס,

אל : לשכת ראש הממשלה

מאת : י. צור

י"ד בתמוז תשי"ד
15 ביולי 1954

שב/ 731

הנדון: - __כפר ג'רבה__

לאחר חקירה נתברר לי, שאי-אפשר להעריך מכאן את סיכויי המימוש של הרכוש היהודי בג'רבה ולהגיע לאומדנה בדבר ערכו הממשי. מר עקיבא לוינסקי, שיצא בימים אלה לסיור בצפון אפריקה לפי הזמנת הג'וינט, הבטיח לחקור בדבר בהיותו במקום ויגיש לנו דו"ח על כך.

בברכה,

יעקב צור
שגריר ישראל

סודי

פאריס,

י"ד בתמוז תשי"ד
15 ביולי 1954

שפ/ 731

אל : ש. דיבון

מאת : י. צור

ז'אמה יקירי,

רב תודות על מכתבך מ-29 ביוני.

בודאי יש בהחלטה משום התקדמות, ואני מקווה לקבל ידיעות נוספות על מהלך המו"מ עם הסוכנות.

כבר כתבתי לך, שעם סרבאי הגעתי לידי הסכם בדבר תיאום פעולה. עיקר הקושי לרתום בהסכם זה גם את שאר המחלקות ולסגור בעד שליחים מיותרים שיתרוצצו בצפון-אפריקה הלוך ושוב.

בברכה,

שלך
יעקב צור
שגריר ישראל

פאריס,

י"ד בתמוז תשי"ד
15 ביולי 1954
שפ/ 731

אל : ראש הממשלה
העתק: ש. דיבון
פע"ר
מאת : י. צור

משה היקר,

הנדון: - **המצב בתוניסיה.**

להלן כמה ידיעות על המתרחש ביהדות תוניסיה,כפי שנמסרו לי ע"י ד"ר בטש ממשרד הבריאות מפי ש. מרקוזה, נציב מחלקת העליה, וכפי שאושרו בשיחות עם יוצאי תוניסיה כאן.

לשלמות התמונה הרי אי-אלה נתונים סטאטיסטיים: בתוניסיה חיים כ-100.000 יהודים, מהם מרוכזים כ-65.000 בעיר הבירה תוניס, כ-10.000 בכפרים שבדרום המדינה וכן בעיר גאבס (Gabes) ו-25.000 בצפון המדינה, כולל קהילות ספאכס (Sfax) וסוס (Sousse).

הכל מסכימים, כי הרעת מצב הבטחון והתערערות היציבות המדינית גרמו למבוכה ביהדות תוניסיה. הטירור מתחיל ללבוש צורה מאיימת ומעמיד בסכנה במיוחד את תושבי הכפרים בדרום, המפוזרים בין ישובים ערבים צפופים, קרוב לגבולות לוב. הכנופיות העוברות את הגבול מאיימות על היהודים ותובעות מהם השתתפות כספית, ולעתים קרובות חייבים ראשי הקהל להיענות לדרישתן. מרקוזה כותב במכתבו אלי: "הכנופיות מקבלות בזמן האחרון תגבורת לא רק מן החוץ כי אם קודם כל ע"י חיילים תוניסיים, הבורחים מהצבא על נשקם ומצטרפים ללוחמים. חיילים אלה מכירים היטב את שבילי הדרום ובעיקר את היהודים בכפרים. ברור שגם האוכלוסיה המוסלמית סובלת מהם, אך אין מצבם דומה למצב היהודים". הטירור גובר גם בתוניס העיר, ולפי הידיעות האחרונות אין איש אירופי מרהיב עוז בנפשו למדור לעיר הערבית אחרי החשכה.

מצבם הכלכלי של היהודים מתערער והולך בעקבות החרם נגד סחורות צרפת שהוכרז ע"י הלאומנים. מכיון שרוב היהודים סוחרים בסחורות אירופיות וצרפתיות במיוחד חל עליהם חרם זה ומשמרות שומרות על חנויותיהם. יש אומרים כי החלטה חשאית של הכנופיות הטירוריסטיות מרחיבה את החרם גם על היהודים באשר הם יהודים, ויש המכחישים את הדבר. מחלוקת זו איננה אלא תיאורטית בלבד, שכן למעשה נפגע המסחר היהודי ממילא מהתפשטות התנועה.

../.

שיחותיו של ד"ר בטש עם ראשי הקהל מאשרות את הנחתי, שכל נכבד ובעל מעמד בין יהודי תוניס מתכנן את העברתו לצרפת או לארצות אחרות באירופה, מתוך הנחה שמדינת ישראל תקלוט ממילא את דלת העם. נאמר לו במפורש כשתבע את עזרתם לחיסול כפרי הדרום: "ניתן לזה את ידנו בתנאי שתוציאו את כל אנשי הדרום ולא תשאירו חלק מהם לטיפולה של הקהילה בתוניס". ד"ר בטש נתקל בגילויים של מחדנות יהודית טיפוסית, בראשי-קהל שהשתמטו מלדבר אתו ולא הזמינוהו לבקר במוסדות של הקהילה היהודית או של "אוזה" מחשש פן יאמרו הערבים שיהודי תוניס קשורים במדינת ישראל. יש לשער, כי ככל שיתערער המצב כן ניתקל יותר ויותר בתופעות מסוג זה.

התחלפה בדבר התחלת העליה מכפרי הדרום נכונה בעיקרה. אך יש לקחת בחשבון את העובדה, שעליה עמד במיוחד פקיד צרפתי גבוה בשיחתו אתי: "אשליה היא לחשוב כי נוכל לעצור תהליך זה. ברגע שיזוז כפר אחד יקומו גם האחרים ויעזבו את מקומותיהם שלא להישאר בודדים". תהיה אשר תהיה הזהירות שבה ננהג, יש לצפות לתנועת המונים שתקום לכשתופץ השמועה, כי משפחות מיהודי דרום תוניסיה עולות לישראל. אנשים אלה יבואו לעיר הבירה, והלחץ לעליה יגבר ממילא עד למימדים שלא נוכל עוד להתעלם מהם. ראוי, איפוא, כי תיכנוננו יקח בחשבון לא רק את מאות המשפחות שאושרו לעליה אלא את האלפים שיבואו אחריהן.

בתוניסיה כן במארוקו עומדת לפתרון מהיר בעית הוצאת ההון של אמידי הקהילה היהודית. בהיות מר שרגאי כאן הצעתי לו שנתכנס בסוף אוגוסט בשוייץ עם מר קוניקוב, מנהל בנק שוייץ-ישראל, ומה יוסף וייס, מנהל בנק לאומי בציריך. מטרת המגישה הזאת למצוא דרך להעביר את הונם של יהודי תוניסיה ומארוקו למוסדות שלנו, כדי שיופקדו בחוץ-לארץ ובמטבע קשה, מבלי להכנס לפי שעה בפרטי השקעתו בישראל. העליתי הצעה זו, כיון שלפי דעתי לא נצליח להגיע לתוצאות מהירות באם נביא לפניהם תכניות להשקעה פרודוקטיבית בארץ ובינתיים אפשר שנאחר את המועד.

דעתו של ד"ר בטש על מרקוזה טובה בדרך כלל, אך הוא מטיל ספק אם יש לו השפעה מספקת על הישוב היהודי. לדבריו צריך לבוא למקום אדם חזק יותר, שידע לכוון את הדברים ביד תקיפה.

בברכה,

יעקב צור

הסוכנות היהודית

מחלקת העליה — המשרד בתוניסיה

AGENCE JUIVE

Département de la Alya - Bureau de Tunisie

18, RUE DE METZ, 18
TUNIS
TÉLEPH. : 38 82

SIÈGE SOCIAL A PARIS
83, AVENUE DE LA GRANDE ARMÉE
135, AVENUE DE WAGRAM

ז' תמוז תשי"ד

TUNIS, le 8.7.54

731

לכבוד
מר צור
שגריר ישראל
פריז

כב' הציר ,

בהתאם לשיחתנו בזמן בקורי האחרון בפריז הנני בזה
להעמיד את כב' על כמה בעיות הנוגעות ליהדות תוניסיה שהתעוררו
עקב המאורעות האחרונים בתוניסיה .

בטרם אגש לנושא עלי לציין שהערותי הן תוצאות ממגע
שלי עם אנשי שלטון במקום ובן מקורות שונים .

המצב הכללי העכור מעלה בעיות רציניות הנוגעות
להצלת חלק מיהדות תוניסיה הנמצא במצב של סכנה , מרוחק ומנותק
מכל ישוב גדול .

בידוע מחולקת יהדות תוניסיה כדלקמן: 65 אלף בעיר
תוניס , 30 אלפים בדרום תוניסיה כולל העיר גבס , 25 אלפים בערים
ספקס , סוס וכן בכפרי הצפון .

סכנה מיידית צפויה ליהדות כפרי הדרום הגרים בכפרים
קרובים לגבול לוב , בכפרים שונים בסביבות האי גרבה וכן בכפרים
בשטח מדבר ושממה .

המרחק בין העיר תוניס בה מרוכזת אוכלוסיה יהודית
גדולה לבין כפרי הדרום הוא רב ובתנאים הנוכחיים אי אפשר בכלל
להגיע אליהם ולהגיש להם עזרה בשעת הצורך . במצב רגיל הייתי נוהג
לבקר ברוב הכפרים הללו פעם או פעמיים מדי חודש בחודש כיום אין אני
יכול לנסוע במכונית והקשר היחידי הוא עם האי גרבה לאן שאפשר להגיע
באוירון .

בזמן בקורי במקומות הנזכרים הייתי דואג להגברת ההגנה
המקומית הקיימת בכמה כפרים וכיום אין לי כל אפשרות לכך .

ברוב הכפרים האלה חיים לרוב כמה מאות יהודים בין
אוכלוסיה מוסלמית גדולה והם מחכים להסגרתם או להתפרצות של [illegible]
[illegible] .

לאור המצב הזה אני מוצא מדי פעם [illegible]
ומתוך הידיעות המגיעות אלי מתברר שמצבם הוחמר בזמן האחרון בצורה

רציניות. בכמה כפרים נאלצים היהודים להגיש עזרה לאנשי כנופיות הלוחמים המגיעים לכפרים בלילות וסוחטים מהיהודים מכל הבא ליד על ידי איומים ומכות. אמנם ישנם כמה כפרים הנהנים משקט יחסי אבל קשה לדעת כמה זמן זה יימשך.

יש לציין שאנשי הכנופיות מכירים היטב את היהודים באשר רובם מיוצאי הכפרים הללו. הכנופיות מקבלות בזמן האחרון תגבורת לא רק מהחוץ כי אם קודם כל על ידי חיילים תוניסאיים הבורחים מהצבא על נשקם ומצטרפים ללוחמים. חיילים אלה מכירים היטב את שבילי הדרום ובעיקר את היהודים בכפרים, ברור שגם האוכלוסיה המוסלמית סובלת מהם אבל מצבם אינו דומה למצב היהודים. רוב יהודי הכפרים מוכן לעלות מיד ומכירים את מצבם אם כי ישנו חלק קטן אשר אינו מסוגל להרגיש בסכנה או שאינו רוצה להודות בכך בגלל מצב רכושם וכו'.

נשיא הפדרציה של הקהילות, נשיא הפדרציה הציונית ועוד גורמים יהודיים במקום העמידו אותנו על חומרת המצב ודרשו חסול מידי של הכפרים הנ"ל, הם הציעו את עזרתם המליאה לכל דבר.

פקידים גבוהים בשרותי הבטחון וכן בנציבות העליונה מייעצים לעשות כל מאמץ כדי להעלות את האוכלוסיה ובמהירות האפשרית באשר פתנאים הנוכחיים אין הם יכולים לערוב לבטחונם. לדעתם מהוה האוכלוסיה היהודית בדרום מעמסה עבורם מבחינה בטחונית אשר אין הם יודעים כמה זמן יוכלו לעמוד בה.

בזמן שיחתנו האחרונה עם המפקד הכללי של שרותי הבטחון בתוניסיה חזר הלה באופן גלוי על ההערות הנ"ל והרגיש בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים את חומרת המצב.

אמנם ישנם חוגים בין הפקידות הצרפתית הגבוהה אשר יהסס לעשות קפיטל ממצבם של יהודי תוניסיה אבל גם כאן יש להבדיל בין יהודי הערים לבין יהודי כפרי הדרום אשר אינם מהוים גורם לצורך זה.

שלטונות המקום מתיחסים כיום באהדה לעליה אם כי הם מרגישים תמיד שהם יוכלו להמשיך בעמדתם בפירה והדבר לא יעורר תשומת לב מיוחדת בחוגים מוסלמיים, עלי לציין שאני מקבל כל עזרה אשר אני מבקש מהנציבות העליונה.

ברור שאין לסמוך על העמדה הזמנית הזאת, אבל מצד שני רצוי לנצל אותה בעידה המקסימלית פן נאחר את המועד.

אין כל ספק שסובת המצב הנוכחי של הצרפתים מצריכה נוכחות אוכלוסיה יהודית כאן, אבל הרבוי הטבעי של היהודים בתונים עולה על ממדי העליה הנוכחית ואין זה מהוה בעיה עבורם.

עובדה היא שעד עכשיו קבלתי את כל העזרה מצד השלטונות בקשר לחסול כפרי הדרום והם מוכנים לתת יד ולעשור בהעלאת עשרת אלפים היהודים.

התנאי היחידי שהם העמידו בפני הוא לא לשלוח את העולים בקבוצות יותר מדי גדולות כדי לא לעורר סבוכים.

אני מציין בספוק רב שהיחסים עם השלטונות הצרפתיים הם מצויינים אני נהנה מיחס יוצא מהכלל בכל הזדמנות.

באשר למצב בכלל יש לציין שהמאורעות הנוכחיים יימשכו זמן רב, לא נראה פתרון קרוב והשלטונות מתכוננים למאבק ממושך. הנציב העליון

לא הצליח להקים ממשלה תוניסאית והעובדה שהוא החליט למנות פקידים בראשי מיניסטריונים מוכיחה כשלון גמור של מאמציו להשקיט את הרוחות.

המצב הכלכלי הורע בצורה רצינית, מתנהל כאן חרם גלוי נגד תוצרת צרפת ובחודש האחרון התחיל גם חרם נגד בתי מסחר יהודיים בתונים וכן בערים אחרות.

כשוקי תונים מסתובבים משמרות של לאומנים המונעים מלקוחות מוסלמיים מלהיכנס לחנות יהודית או צרפתית.

חוגי הנציבות מנסים לתאר את המצב כלפי חוץ בצבעים בהירים מתוך רצון לשמור על המוראל של האוכלוסיה, אבל אין הם יכולים להסתיר הרבה.

בזמן האחרון עבר הסדור לרחובות העיר תונים, למעשה מסוכן לאירופאי להיכנס לרובע ערבי בלי שמירה מתאימה.

גם אצל יהודי העיר תונים ניכרת תסיסה וחרדה אם כי רבים מהם מחכים לשנוי ואינם רוצים לראות את המצב לאמיתו.

חוגי "אל דיתורנה" מנהלים הסתה אנטי יהודית באופן גלוי ומצד שני מתגברת השנאה ליהודים בחוגי המושבים הצרפתיים המאשימים יהודים במתן עזרה ללאומנים.

ברצוני לציין שבתונים העיר ישנם ביום כ 20 אלף יהודים אשר יהיו נאלצים לעלות בזמן הקרוב ביותר, עשרת אלפים יהודי הגיטו ותושבי כמה פרברים ע"י תונים וזה בנוסף על יהודי הדרום אשר אותם יש להעלות מיד.

ברור שלדעתי יש לחשוב את כל היהדות הזאת כפוטנציאל לעליה בעתיד הלא רחוק ועלינו לתכנן את עלייתם בעוד מועד.

לבסוף עלי להעיר שמכתבי זה בא בעיקר להעמיד אותך על מצב יהדות הדרום, לא התכוונתי לכתוב לך דו"ח על המצב המדיני ומצב היהדות הזאת, המצריך זמן רב, טרם יכולתי להתפנות לשם כך. אני מכין משלוח של 600 יהודים מכפרי הדרום שעלייתם אושרה באופן דחוף על ידי המוסד לתאום וכן גברה במידה ניכרת העליה מיתר ערי תוניסיה.

אשמח לענות לך על שאלות שונות אשר תתעוררנה על נושא זה וכן על כל נושא אחר.

בכבוד רב

ש. [illegible]רדה

מנהל מחלקת ה[illegible]ה בתוניסיה

7 31

8.7.54

אל: אבנון
מאת: לוסן

מבפ 169 בענין מימון החזרת יורדים ישראלים מצפון אפריקה קבלנו סרוב סופי מהג'וינט וגם מ"היאס". כנראה שהסוכנות מוכנה לשאת בהוצאות. מציעים להתקשר עם שרגאי. אולי אפשר להציע כי הבצוע יעשה דוגמת ההסדר עם הג'וינט והקונסוליה תופיע כמוציאה הכספים.

ה' תמוז, תשי"ד

הסוכנות היהודית לארץ-ישראל

THE JEWISH AGENCY FOR PALESTINE

AGENCE JUIVE POUR LA PALESTINE

PHONES 24 93 75 (5 LINES)
CABLES: JEVAGENCY PALAGENCY
TELEX: 22121

GENEVE
10, RUE SAINT-LEGER

6.7.54

6/6-6820-54

731

לכבוד
מר י. צור
שגריר ישראל
פ ר י ס

מר צור יקר,

הנדון: העברת כספים

רצ"ב העתקים ממכתבינו בנדון אל מר קורלנד ומר מרקודה בטוניס.

באם תמצא לנכון שהמכתב לטוניס לא יועבר דרך הדאר הרגיל, נהיה אסירי תודה לך באם תעבירו לתעודתו בדרך המתאימה.

כפי שציינו כבר במכתבינו הרצופים, אין הבעיה של העברת כספים מזומנים מהוה בעית הצלת הון יהודי, אלא הברחת הון בשער טוב. ז.א. שהיהודים בצפון אפריקה (וגם בצרפת) אשר בידיהם כספים מזומנים רבים, אינם זקוקים לנו כדי להעבירם אלא רוצים על ידנו לקבל שער נוח יותר להם.

אנו חושבים שהנך מסכים אתנו, שבלי הוראות מפורשות מאת האוצר בירושלים, אין הסוכ"ה כאן רשאית לקבוע או להבטיח לאיהודים בצפון-אפריקה, שער גבוה מהשער הרשמי.

באשר לשאלת מפוש רכוש יהודי בצפון אפריקה, זאת היא בעיה בפני עצמה בעלת חשיבות גדולה. גם בשטח זה יתבעו יהודים רבים בצפון אפריקה את עזרתנו, בחשבם שדרכנו יקבלו עבור רכושם מחיר מעל מחירי השוק בצפון אפריקה.

בעיה זו היא, לפי דעתנו חשובה הרבה יותר מאשר להעביר את המזומנים של יהודי צפון אפריקה ארצה.

נשמח לראות אותך כאן בג'נבה בעת הדיון על כל הפרשה הנ"ל.

בברכות,

ע. לאור
ב"כ גזברות הסוכ"ה לא"י
באירופה.

THE JEWISH AGENCY FOR PALESTINE הסוכנות היהודית לארץ־ישראל

ס ו ד י .

ה' תמוז תשי"ד
5.7.54

6/8- [illegible] /54

לכבוד
מר ש. פרקודה,
מחלקת העליה,
פ ר נ י ס .

א.נ.,

הנדון: __העברת כספים.__

הודיעו לך בזמנו להפסיק לקבל כספים מאת עולים המעונינים להעביר את כספם לישראל. יתכן וגם הודיעו לך שרצו לברר בארץ את בעית העברת הכספים בכללה בין הגורמים הנוגעים בדבר ועד להחלטה גורמים אלה, לא לעסוק בהעברות.

ראש מחלקת העליה, פנה אל גזברות האירופאית וטען שהפסקת העברת כספים מפריעה ואפילו מעכבת את העליה מהארץ אשר בה אתה פועל. על כן בקש ראש המחלקה שנתן הוראות מתאימות להמשיך העברות עד לסיכום הברור בארץ.

מובן שאנו מעונינים למנוע הפרעות בעליה ועל כן הננו מסכימים שתקבל מאת יהודים הרוצים להעביר את הונם או חלק ממנו ארצה, כספים בתנאים כהלן :

1) האוצר של ממשלת ישראל משלם תמורת כל דולר 1,800 ל"י. אין הסוכ"ה רשאית לשנות או להבטיח שער גבוה מזה. צריך איפא להיות ברור כי אין לנהל בכלל כל מו"מ על שער הל"י כלפי הדולר אשר לפיו ישלמו לו את התמורה בארץ.

2) החישוב של סכום הפרנקים הצרפתיים אשר על היהודי לתת כדי לקבל בשוייץ דולרים ע"מ להעבירם לישראל ייעשה לפי אותו השער לפיו קונה הסוכ"ה פרנקים צרפתיים. שער זה הוא בערך 15-20 נקודות __מעל__ השער המקביל.

3) כל הכספים, ז.א. כל הפרנקים הצרפתיים יועברו לבנק שלנו בפריס בשם היהודי הנוגע בדבר כשולח ולא בשמך אתה או בשם משרדך; אנו חוזרים ומדגישים - לא בשמך אתה ולא בשם המשרד.

4) עבור כל העברה והעברה תכתוב למשרדנו בפריס ותציין במכתבך את שם המדויק של היהודי (בעברית ולועזית) וכן את כתובת המקבל בארץ.

אנו הסברנו לראש מחלקת העליה שלפי דעתנו לא יהיו יהודים אשר ירצו להעביר כספים בתנאים הנ"ל. לנו נראה שהיהודים מעונינים לקבל שער טוב מזה דרכנו אשר מוצע להם בשוק וזאת היא הסיבה היחידה אשר בגללה פונים אלינו. על שער טוב מהרשמי בארץ, לא המשרד הזה ימליץ ולא נוכל להתחייב בשער גבוה מהרשמי אפילו באופן זמני.

הבטחנו לראש מחלקת העליה לתת הוראות מתאימות על העברת כספים לפי התנאים הנ"ל והננו לבקשך לפעול בהתאם - באם יהיו מעונינים לפי תנאים אלה.

בברכה,

בצש/לס.

סודי

פאריס,

אל : מע"ר
העתק: שר החוץ
מנכ"ל
מאת : י. צור

א' בתמוז תשי"ד
2 ביולי 1954

731 שפ/

הנדון: - על ההתפתחות בצפון אפריקה.

החדים המגיעים ממארוקו ומתוניסיה ומברקי הכתבים בעתונות הצרפתית מעידים על החמרה נוספת של המצב בצפון אפריקה, אשר העמיד את ממשלת מנדס-פראנס במבחן קשה.

מעשי הטירור, המתרבים והולכים בשתי המדינות, יש שהם מתפרשים כתוצאה בלתי-נמנעת של המשגים שנעשו ע"י השלטונות הצרפתים בשנים האחרונות, ויש שהם נראים כתגובה על ריכוך המדיניות הצרפתית שחיזק את ידיהם של היסודות הקיצוניים. קו הפיוס שבו הולך וואזארד (Voizard), הנציב העליון בתוניסיה, נכשל כפי הנראה לחלוטין. ראש הממשלה עצמו קיווה שיעלה בידו להשתלט על המצב, הואיל וקשריו עם הניאו-דסטור היו ידידותיים ביותר ובתקופה מסויימת שימש אף יועץ משפטי למפלגה זו. אך מפי אנשים המכירים יפה את המצב בתוניסיה מתברר, כי הניאו-דסטור, המוכן לבוא לידי הסכם עם צרפת בתנאים מסויימים אשר יבטיחו אוטונומיה פנימית לתושבים, איננו שולט עוד על החזית הלאומנית במדינה זו וכי השפעת מנהיגיו פוחתת והולכת. גם פראנסיס לאקוסט (Lacoste), שמינויו למארוקו היה אות לשינוי הקו המדיני של הגנרל גיום, נתקל מיד בבואו בספקנות של איבה מצד המארוקנים ובהתנגדות גלויה מצד המתיישבים הצרפתים. מספר המתיישבים הצרפתים במארוקו מגיע לרבע מיליון בערך ובתוניסיה עוד יותר מזה. אמנם, אין הם אלא מיעוט קטן בקרב האוכלוסיה המוסלמית, אך כוחם היחסי וכושר התארגנותם גדולים. קיימת איפוא אפשרות, כי באם יגברו מעשי הטירור בשתי המדינות הללו, יצאו המתיישבים הצרפתים דין לעצמם וידריינו לשם הגנה על קפרותיהם. במקרה כזה, אין ספק כי שלטונות הכיבוש הצרפתים, תהיה אשר תהיה מדיניות הממשלה המרכזית, יחזקו את ידם של יוצאי המטרופולין.

מעשה הטירור האחרון - רצח העורך של העתון המארוקני הגדול La Vigie Marocaine - מגביר את הלכי הרוח הללו בקרב המתיישבים. הדבר עלול להשפיע, במישרין ובעקיפין, על מעמדה של ממשלת מנדס-פראנס, הואיל ורוב הצרפתים בצפון אפריקה תומכים במפלגה הראדיקלית ובמפלגות הימין שהרוב החדש איננו יכול להתקיים בלעדן.

../.

מתברר ללא ספק מעדויותיהם של יהודי מארוקו שנמצבשתי עמהם כאן וכן מדבריהם של ממונים של המשרד החדש לעניני מארוקו ותוניסיה, כי יד כוחות זרים בארגון הטירור בצפון אפריקה. מחנות של "חיילי שחרור" הוקמו בשטחי לוב הקרובים לגבול התוניסי בתמיכתה, בנשק ובכסף, של ממשלת מצרים. במחנות אלה מקבלים צעירים תוניסיים אימון ונשלחים מעבר לגבול לפשיטות ולמבצעים מחובכנים מראש בריקנות צבאית. כן ידוע על קיום מחנות של טירוריסטים מארוקניים בשטח מארוקו הספרדית, בעידוד השלטונות המקומיים ובהשתתפות נציגי הליגה הערבית המבקרים שם מפעם לפעם. השמועות בדבר הדחתו של הגנרל ואליניו (Valiño) כאות רצון טוב מצד ממשלת פראנקו לא נתאמתו עד כה.

המשרד לעניני מארוקו ותוניסיה טרם נתארגן כראוי. לפי שעה הועברו לתוכו כמה מחלקות של משרד החוץ שעסקו בעניני המדינות הללו, ואליהן נוספו פקידים חדשים שמונו ע"י השר פוקה (Fouquet). אגף מיוחד של משרד החוץ פונה מהשירותים שסכנו בו והועמד לרשות המשרד החדש. בשיחתי עם באדוואנט (Basdevant), שהיה מנהל המדור לאפריקה במחלקת אפריקה-ליוואנט שבמשרד החוץ ושהועבר עתה, יחד עם דה-קורסל, למשרד החדש, התברר לי, כי עדיין נמצא שירות זה בתקופה של גישושים ועדיין מרובים חילוקי הדעות בינו לבין משרד החוץ. מסתבר כי הטיפול הדיפלומטי גרידא ביחסים עם מארוקו ועם תוניסיה נשאר בידי משרד החוץ כקודם וקשה להפריד בין הסמכויות.

חוגים המקורבים למנדס-פראנס סבורים, כי בדעת ראש הממשלה לנקוט לגבי צפון אפריקה במדיניות, שיהיה בה משום מתן הירויות והקלות לתושבים ביד רחבה ועם זה שמירה תקיפה על מעמד צרפת ומאבק ללא רחם ביסודות הלאומנים שלא ישלימו עם שלטונה גם לאחר שיוצאו התיקונים לפועל. עמדה זו מסבירה את השמועות הרווחות בדבר גיוס מוגבר והכנת יחידות צבאיות למשלוח לצפון אפריקה דווקא בשעה שהממשלה מכינה עצמה למדיניות של פיוס. ספק אם יעלה בידי צרפת לאחוז במקל משני קצותיו. קיים חשש, כי התערערות מצב הבטחון תכריח את הממשלה לשים את הדגש על חיזוק מרותה של המטרופולין, אף אם תתנגש תפיסה זו ברצונה הכן לקשור אליה את האוכלוסין ע"י תיקונים מרחיקים לכת.

המערכה בצפון אפריקה חיונית לצרפת יותר מזו של הודו-סין. אף אם תפסיד את כל עמדותיה בויאטנאם לא יתערערו מצבה הכלכלי ומעמדה הבינלאומי. ואילו אבדן מעמדה במארוקו ובתוניסיה - אשר יעשה גם את המצב באלג'יר ללא נשוא - יסתום עליה את הגולל לא רק כמעצמה מדרגה ראשונה אלא גם כיחידה כלכלית בריאה ביבשת האירופית. צפון אפריקה היא המשך ישר של דרום צרפת, ומה גם בתקופה זו של תחבורה אוירית וימית מהירה. היא הרזרבה היחידה המבטיחה התפתחות כלכלית לצרפת. משקה הוא חלק בלתי-נפרד מהמבנה המשקי של המטרופולין. כל ממשלה, אפילו תהיה שוחרת פשרות, תלחם איפוא על מרותה ועל שליטתה הכלכלית של צרפת בצפון אפריקה כאילו היה מדובר במטרופולין עצמה.

בברכה,

יעקב צור
שגריר ישראל

2.7.54

731 / 195

אל : שרת

מאת : צור

מבפ/ שלך 889

אלף הנחתך נכונה

בית אינני מכיר את מרכודה אלא משיחה חטופה. דיבון מיטיב להכירו. מכל מקום נראה לי כי מאחר שהוא נמצא במקום קשריו עם הממשלה טובים והסוכנות יש לה אימון בו כדאי להשאירו לפי שעה ולחזק סמכותו

גימל ניצני יתאים לדעתי לפו"מ עם השלטונות. קשה לדעת באיזו מידה ישתלט על הציבור היהודי אף כי ברור לי שיתחבב עליו. האפשר לשכנע את נבון שיצא למארוקו ?

צ ו ר

ג'נבה, ל' סיון תשי"ד
1.7.54

לכבוד
מחלקת העליה,
קזבלנקה, טוניס ואלג'יר.

א.נ.,

השגרירות בפריס מטפלת בצורה דחוף עם משרד החוץ את ענין סידור [illegible] היהודים מצפון אפריקה, שיש להם דרכונים ישראליים.

אני מבקש עד סיום הבירור הזה וקבלה הוראה לא תשלחו אנשים למרסייל.

בברכה,

ש.ז. שרגאי,
ראש מחלקת העליה.

העתק: משרד החוץ, ירושלים
מחלקת העליה ירושלים
מחלקת העליה, פריס.

THE JEWISH AGENCY FOR PALESTINE

הסוכנות היהודית לארץ-ישראל

ג'נבה, ל' סיון תשי"ד
1.7.54

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1954 -7- 4
מספר 731
תיק

לכבוד
מר י. צור,
שגריר ישראל,
פריס.

מר צור היקר,

רצ"ב העתק מכתבי אל הגזברות האירופאית בג'נבה, בקשר להעברת כספים מצפון אפריקה, על סדור זמני בקשר לזה. יחד עם זה רשמתי לפני שני דברים שסכמנו :

א) בסוף אוגוסט תזמין התיעצות בג'נבה בו ישתתפו הגזברות האירופאית, הבנקים הישראליים בשוייץ, המחלקה הכלכלית ומחלקת העליה, כדי למצא הסדר סופי בנדון.

ב) להקים בפריס זרוע מתאמת ומבצעת מטעם מוסד התיאום בקשר לעליה מצפון אפריקה, מורכבת מהשגרירות, הגזברות האירופאית ומחלקת העליה.

את שני הדברים אביא לברור בשובי לארץ, עם משרד החוץ, משרד האוצר, הגזברות בירושלים, והמחלקה הכלכלית של הסוכ"ה.

בברכה,

ש.ז. שרגאי,
ראש מחלקת העליה.

העתק: גזברות, ירושלים
מחלקת העליה, ירושלים
מחלקת העליה, פריס
מח' הכלכלית, פריס
מח' הגזברות האירפאית, ג'נבה.

THE JEWISH AGENCY FOR PALESTINE — הסוכנות היהודית לארץ־ישראל

ג'נבה, ל' סיון תשי"ד
1.7.54

לכבוד
הגזברות האירופאית,
הסוכ"ח לא"י,
ג' נ ב ה .

<u>פנימי</u>

א.נ.,

הנדון: <u>העברת כספים מצפון אפריקה.</u>

בעת היותי בצפון אפריקה, הביאו לפני את שאלת העברת כספים מצפון אפריקה לישראל, שנעשתה דחופה ביותר לאור התפתחות הפוליטית בארצות אלה.

אני מבין כי נתנה הוראה מאת הגזברות להפסיק עד לסדור חדש בארץ בין גזבר הסוכ"ת ושר האוצר, את כל העברות הכספים.

לאחר שובי מצפון אפריקה, באתי בדברים עם שגריר ישראל, מר צור, והוסכם שבסוף חודש אוגוסט תתקיים בג'נבה ישיבה בין כל הגורמים הנוגעים בדבר כדי למצא פתרון סופי לכל בעית העברת הכספים.

עד לברור זה, הנני לבקשכם להמשיך את העברת הכספים מצפון אפריקה לישראל ואני רשמתי לפני שהמשך זה אפשרי בשני תנאים הבאים:-

1) הסוכנות היהודית תקנה אצל היהודים המעונינים להעביר את הונם לישראל, את הפרנקים הצרפתים אשר ברשותם, לפי אותו השער אשר באפשרות הגזברות להשיג פרנקים צרפתים בשוייץ או בצרפת.

2) הגזברות תטפל בהעברת כספים אלה, אך ורק במקרים אלה שהכספים יועברו לישראל והיא לא תעסוק בכלל בהעברת כספים מצפון אפריקה לשוייץ בלבד.

כל מעביר כספים יקבל בישראל 1.80 ל"י תמורת $1 בשוייץ.

בשובי לארץ אבא בדברים עם גזבר הסוכ"ת וכן עם מר גרוסמן ונחליט ביחד על שיחותינו עם שר האוצר בנדון.

אודה לכם באם תביאו את כל זה לידיעת השגריר, מר קורלנד, ומר דה-ליאון בצפון אפריקה.

בברכה,

ש.ז. שרגאי
ראש מחלקת העליה .

העתק: <u>מר צור,</u> שגריר ישראל בפריס.

THE JEWISH AGENCY FOR PALESTINE — הסוכנות היהודית לארץ־ישראל

1954 -7- 12
731

ג'נבה, ל' סיון תשי"ד
1.7.54

לכבוד
מחלקת העליה,
קזבלנקה, מרוקו ואלג'יר.

א.נ.,

השגרירות בפריס מטפלת באורח דחוף עם משרד החוץ את ענין מימון שבה היהודים מצפון אפריקה, שיש להם דרכונים ישראליים.

אני מבקש שעד סיום הברור הזה וקבלת הוראות לא תשלחו אנשים למרסייל.

בברכה,

ש.ז. שרגאי,
ראש מחלק העליה .

העתק: משרד החוץ, ירושלים
מחלקת העליה, ירושלים
מחלקת העליה, פריס
שגרירות ישראל, פריס.

מדינת ישראל

בתשובה נא להזכיר
המשרד ראש הממשלה
מספר

סודי

ירושלים, כ"ח בסיון תשי"ד.
29 ביוני 1954.

אל : מר י. צור, שגריר ישראל בצרפת

מאת: ש. דיבון

יעקב יקירי,

למכתבך מ-25 ביוני בענין נסיעתם של וייץ וצוקרמן - למרות שדעתנו כאן בקשר לסכויי הצלחת "השליחות" של וייץ כמעט זהות עם דעתך, החלטנו כפי שכתבתי לך, לנסות את הדבר, על-מנת להגיע לידי בהירות ולהפסיק את הדבורים על נושא זה.

בינתיים חל עיכוב ביציאתם וכנראה יצאו רק בעוד חדשיים שלושה.

שלך,

שמואל

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1954-7-
731

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible],

[illegible]

[illegible]

[illegible]

17.40 - 29.6.54

731

אל : שרת
העתק: מע"ר
מאת : צור

מבפ/ צפון אפריקה

א) הופתעתי לטובה משיחתי עם שרגאי. כנראה שמברקו הראשון היה פרי התרשמות משיחה עם ראשי הקהילה. אך במשך הביקור למד המצב והגיע למסקנה דומה לשלי לאמור: שהקהילות בערים רחוקות ממחשבה על עליה לאלתר אך מקוות שנשחרר מעססת הכפרים שבאיזורים המסוכנים. רק לגבי כפרים בודדים בתוניס ובמארוקו יש לנהוג לפי עקרונות עלית ההצלה. על השאר תחול הסלקציה. עם זה אישר את הידיעות על המבוכה המשתררת בין היהודים והנטיה הכללית ליציאה העשויה להביא לעליה מוגברת מוקדם משחשבנו

נתקל ברצון טוב מצד השלטונות הצרפתיים בתוניס אך לא במארוקו מקום שם מורגש חסרון איש הקשר בינינו לבין הצרפתים

ב) שרגאי מסכים להפעיל ללא דיחוי הצעותי בדבר ריכוז הטיפול בצפון אפריקה. מטעמים תכסיסיים הוא סבבר שריכוז זה יחול לפי שעה רק על עניני עליה השקעות והעברות הון ולא יפגע בעצמאות המחלקות לחינוך ולנוער. פתרון זה אינו מספק אותי אך אני מוכן לקבלו באין ברירה כשלב ראשון בתנאי ברור כי משלוח שליחים מכל הסוגים יהיה נתון להחלטת הרשות המרכזית

ג) לדעתו ראוי מרכודה למלא תפקיד נציב רשמי בתוניס ולקבל כל הסמכויות כי הקשר בינו ובין הצרפתים טוב והוא משתלם על המצב. לגבי מארוקו יש לבקש מועמד אחר

ד) לפי שעה הוסכם כי הרשות בפאריס תורכב מנציג השגרירות ודובדבני מטעם מחלקת העליה בתנאי שבישיבות חשובות ישתתף לאור או מי שימלא מקומו. החלטות ועדה זו תחייבנה לגבי כל מחלקות הסוכנות

ה) הוסכם להכשיר הקרקע לפעולה שיטתית להוצאת הון יהודי ממארוקו ומתוניס. לשם כך תתקיים בסוף אוגוסט ישיבה עם יוסף וייס וקוניקוב בהשתתפותי שאליה יבואו במיוחד שרגאי וגרוספן. הכוונה לפי הצעתי לעבד שיטה של הפקדת הון היהודים במוסדותינו בשוייץ עוד בטרם תיקבע דרך השימוש בו לגבי השקעות בארץ

צ ו ר

11.00 - 27.6.54

731 ,1

אל : שרת

מאת : צור

מבפ/ 84 שלך ל/862

סיכמתי הידיעות האחרונות על צפון אפריקה במכתבי לדיבון שהעתקו נשלח אליך בדואר זה

אלף לא הגיעו אלי כל ידיעות במישרין מתוניס. אני יכול להסתמך רק על ידיעות עקיפין וגזירה שווה ממעשה במארוקו. הרגשתי היא שיהודי תוניס רחוקים ממחשבה על עלית המונים. לכל היותר יחפשו העשירים שבהם דרכים להתיישב בצרפת. תוצאת פעולה במהרה מצדנו תהיה נסיון להסיל לזרועותינו השכבות הדלות והמסגרות בלבד. המתיחות המדינית שם לא הגיעה עדיין לידי משבר ואין לי ספק כי דוקא בתוניס תלחם צרפת בשארית כוחותיה כדי להחזיק מעמד. אשר לכיוון מדיניותה קשה להסיק מסקנות עד שתתברר מדיניות הממשלה החדשה לאחר העשרים ביולי

הייתי נמנע משינוי מרחיק לכת במדיניות העליה לגבי תוניס רק על סמך דו"ח שרגאי שאינו שומע לשונם ואינו מבין לרוחם. זה כמובן לידיעתך בלבד. להבנת הדברים קרא נא הכרזתו של וורמסר שאני מצטט במכתבי הנ"ל לדיבון

מכל מקום הייתי מזהיר נגד הכרזות קולניות על שינוי יסודי במדיניות עליתנו לגבי תוניס ועל רבבות שאנו עומדים להוציא משם. יתכן שכדאי לעשות נסיון לגבי מספר לא גדול של עולים בלבד ולראות כיצד יפול דבר

עקיבא לוינסקי יוצא בסוף החודש לצפון אפריקה לפי הזמנת הג'וינט. אטיל עליו לחקור במצב מיסודו

בית נצר מטפל בצפון אפריקה מבחינתה המדינית אך ספק אם יוכל להשתלם במסגרת תפקידיו כמנהל מע"ר על הצד היהודי של הבעיה. אני עומד לפיכך על הצעתי למנות איש משרד החוץ או משרד רה"מ שיהיה אחראי לקשר עם הסוכנות הג'וינט והמוסדות האחרים להכוונת מדיניות העליה ההכשרה והחינוך שלנו בצפון אפריקה.

צ ו ר

סודי

פאריס,

אל : ש. דיבון
העתק: מע"ר
מאת : י. צור

כ"ד בסיון תשי"ד
25 ביוני 1954
שפ/ 731

דיאמה יקירי,

קבלתי את מכתבך בדבר נסיעתם של יוסף וייץ ויואב צוקרמן.

שניהם, וביחוד וייץ, הם ידידי הותיקים, ובודאי אטפל בהם כמיטב יכולתי. אך לא התפלא בודאי אם אביע ספקות בנוגע לעצם מטרת נסיעתם. יוסף וייץ היה בשליחות דומה לזו בדרום אמריקה, חקר, דרש, ניהל מו"מ - ובסופו של דבר חזר לארץ והפעולה כולה שקעה כאילו לא היתה. והרי שם היו הסיכויים טובים יותר מאשר בצפון אפריקה. ספק אם השלטונות הצרפתים בתוניס יקפצו על מציאה זו של ערבים מישראל, שיבואו להתיישב שם ויגבירו את התססה נגד האירופים, נגד היהודים ונגד הצרפתים. כל תכנית כזאת עלולה להיתקל בקשיים פוליטיים שאין לחזותם מראש, ומה גם שהאוירה בתוניס מתלקחת והולכת. אם לא ניתנת יכולת לבצע את העברת הערבים לארגנטינה, ששם לא היו גורמים אלה קיימים - מה תקווה יש להביא לידי סיום מבצע כזה לגבי צפון אפריקה ?

בברכה,

[signature]

יעקב צור
שגריר ישראל

<u>סודי</u>

פאריס,

כ"ד בסיון תשי"ד
25 ביוני 1954
731 /שע

אל : ש. דיבון
העתק: שר החוץ
מע"ר
מאת : י. צור

זיאמה יקירי,

הנדון: - <u>צפון אפריקה</u>

חליפת המברקים שלי עם השר ועם משרד החוץ מדברת בעדה. במכתבי זה אסתפק בסיכום המצב וסכנותיו.

א) שוחחתי בימים אלה עם משלחת יהודי מארוקו, שבראשה עמד דאהאן הידוע לך. אין ספק כי החרדה בקרב היהודים רבה. אך אנשים מסוגו של דאהאן, המקורבים מאד לשלטונות הצרפתיים, אינם משלים עצמם בתקוות בדבר אריכות ימיה של הקהילה במארוקו. ההסתה נגד הצרפתים והטירור הלובש צורה מאיימת מתארגנים במארוקו הספרדית וחודרים בקלות לשטח שלטונה של צרפת. עד כה לא נפגעו היהודים במישרין, ואנשי האיסתיקלל נמנעים מהסתה אנטי-יהודית מפורשת. אדרבה, נעשים נסיונות לקשור קשרים עם ראשי הקהילה ולהבטיחם, כי לב שוחרי העצמאות טוב עליהם וכי יישמר להם מקום מכובד במארוקו החפשית.

הבטחות אלו אינן מעוררות כל אשליות בקרב היהודים. רובם רואים את המצב כלאחר יאוש וחוששים לשתי ההתפתחויות האפשריות, בין אם הצרפתים יחליטו להשתלט על מארוקו ביד חזקה ובין אם יגיעו למסקנה על ריפורמות מרחיקות לכת.

אך יש להדגיש הדגשה יתר, כי מתוך שיחתי עם אנשי מארוקו נתברר לי ללא צל של ספק, שאין תנועה של הגירה מצפון אפריקה קיימת עדיין. המנהיגות היהודית מוכנה לשלוח לישראל את דרי הגיטו וביחוד את הנחותים שבהם. אין הם מוכנים לזוז בעצמם, ואף לא להוציא את הונם המושקע ברובו בבנקים בטאנג'ר ללא ריבים.

לגבי מארוקו ברור לי, איפוא, כי כל ההכרזות - שהרבינו כרגיל אצלנו - על "אבקואציה" ועל ארגון עלית המונים, אין להן שחר. יש להקים בנין בר-קיימא של עבודת הכנה יסודית, אשר תכשיר את העליה בבוא הזמן. ולכך מכוונת ההצעה שעליה נלחמנו שנינו בשעתו.

../.

[illegible]

[illegible]

10F

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ב) אין בידי ידיעות ממקור ראשון מתוניס, אך מתוך שיחותי עם אנשי ה"אליאנס" מצטיירת תמונה דומה לזו של מארוקו. מבחינה מסויימת החריף המצב שם יותר, כי מעשי הטירור מאורגנים ביתר יסודיות, והחרם על סחורות צרפת נוגע ביהודים אף כי איננו מכוון נגדם. אך מבחינה אחרת ברי לי, כי יהודי תוניס סומכים על כך שצרפת תשמור על מדינה זו יותר משתיאחז במארוקו, הואיל ואבדן תוניס עלול לקעקע את מעמד הצרפתים באלז'יר, ופירושו של דבר מבחינה בריבונות השטח הנחשב לחלק של המטרופולין. אני רואה בחרדה רבה את נסיונות שרגאי לפתוח פתח לזרם בלתי-מאורגן ובלתי-מוסדר של עליה מתוניס לארץ. והלואי ואתבדה.

ג) במקום לאחוז באמצעים ארגוניים המותאמים לתוספת המצב נקלענו לתוך יוזמה ללא-תכלית זו של נחום גולדמן, המכוונת ליצור מועצה לעניני צפון אפריקה בהשתתפות הקונגרס היהודי העולמי, "אליאנס" והסוכנות היהודית. ה"ג'וינט", שהוא הגורם העיקרי בפעולה היהודית בארצות אלו, סירב לפי שעה להצטרף. הממשלה מיוצגת כ"משקיף". המזכירות בידי אנשי ה"אליאנס". אינני חושש להשפעתם של אנשים כד"ר ברונשוויג או כאוריל' ווייל. אך בפגישה המכוננת של מועצה זו השתתפו מטעם ה"אליאנס" רנה קאסן וורמסר, ועיקר דאגתו של זה האחרון היתה שמא יבולע לצרפתיות של יהודי צפון אפריקה. לאחר נאום ארוך, שבו אמר כי חלילה לנו לעודד את עליתם של יהודי מארוקו ותוניס ולנגוע אפילו בנקיפת אצבע ביהודי אלז'יר, שהם צרפתים לכל דבר, הוסיף ואמר בתמיהה, שהוא מתפלא על הסוכנות היהודית המזניחה הזדמנות אחרת העומדת לפניה. בצרפת נמצאים כמאתיים אלף (כך אמר!) יהודי אלז'יר. יהודים אלה אינם מסתגלים להברה היהודית הצרפתית, ובכלל אין רמתם מתאימה לישוב הצרפתי ואין לבם נתון למולדת זו. יהודים שומרי מסורה ונאמנים ליהדות. למה לא תוציא אותם הסוכנות ותעבירם לישראל, ועל-ידי כך תקל על הקהילה היהודית בצרפת שיש לה די דאגות משלה?

אתה מבין יפה את כוח התנופה שבמחשבה יהודית מקורית זו, שעליה אנו חייבים להתבסס מבלי שיעמוד נגדה כל ארגון ממשי מנוגד.

ד) אם נחכה להחלטה של הסוכנות בדבר איחוד התקציב, התכנית והפעולות בצפון אפריקה, לא נגיע לכל תוצאות. שרגאי, רובקין ואחרים רמזו לי בשעתו, כי הבעיה תיפתר רק אם הממשלה תכריז על טיפול-חירום בצפון אפריקה ותתן פקודה לסוכנות לנהוג כפי שהמצב מחייב. ברוח זו יש להביא את הדברים בפני ישיבת הממשלה או ישיבת הועד הפועל בבוא הזמן. העקרונות שאין לזוז מהם הם: זכות ויסוד לנציגות ממשלת ישראל לגבי תכנית הפעולה ולגבי משלוח השליחים; מינוי איש מיופה-כוח ע"י הסוכנות והממשלה בכל אחת מארצות צפון אפריקה, אשר בידו יימצא כל התקציב המיועד למחלקות השונות ושתינתן לו שליטה על כל השליחים האחרים.

.../.

ה) יש לתבוע מן הסוכנות שתקיים מיד קורס יסודי לשליחים לצפון אפריקה, אשר ילמדו צרפתית ויקבלו הדרכה בדבר מטרות פעולתנו שם והאוירה היהודית השוררת בארצות אלו. אף אם יימשך הקורס שנה חדשים, מוטב כך משנשלח לשם אנשים שלא קבלו כל הכנה קודמת.

ו) קשה לי לקבוע מכאן מי האנשים המתאימים לתפקידי ריכוז, אך אין לי ספק, כי באם נבקשם – נמצאם. בשעתו דיבר אתי שפרינצק על עורך-דין מיוצאי עיראק, אשר הצטיין בפעולתו הציבורית בארץ (שמו איננו זכור לי כרגע). מצדי הצעתי את ניצני. מכל מקום, עלינו לדעת שיש לשלוח למארוקו ולתוניס אנשים ממדרגה גבוהה מאד, כי שם מרכז לפעולתנו היהודית בשנים הקרובות.

ז) לפי שעה המשיך השגרירות להשתתף בהתייעצויות בלתי-מחייבות עם אליאנס והמוסדות האחרים.

ח) הצעתי לרה"מ שימנה אדם, אם במשרד החוץ או במשרד רה"מ. אשר יהיה אחראי במישרין לענייני צפון אפריקה. פעולה זו חורגת ממסגרת מע"ר. היא מחייבת קשר מתמיד עם הסוכנות ועם מוסדות יהודים אחרים, ואין לעשותה מבלי ליצור מכשיר מיוחד לכך.

בברכה,

יעקב צור
שגריר ישראל

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

תוספת שנכתבה ביום כ"ה בסיון תשי"ד
26 ביוני 1954

נ.ב.

סימן ראשון לעמדה בלוית של הטרוריסטים נגד היהודים במארוקו נכלל בידיעה שנתפרסמה הבוקר ב"פיגארו" בדבר השביתה שהוכרזה ע"י סוחרי קזאבלאנקה. בכתבה נאמר: "החנויות היהודיות נפתחו ביום ו' בבוקר לאחר היסוס-מה. בימים שקדמו לכך קבלו היהודים עלונים שבהם נצטוו לעזוב את הארץ במשך שלושה חדשים, שאם לא כן ייאלצו לנסוע בקרוב "עם 'שלושים קילו מטען". בשולי העלון אקדח גדול מקושט בכוכב בן חמישה קצוות, שהוא הסמל של ממשלת השריף. להסברת הדברים: "שלושים קילו מטען" הוא כל אשר הורשו היהודים לקחת עמם ע"י הנאצים בשגורשו משטחי כיבושם וביחוד מאלזאס. יהודים רבים דנים עתה על עזיבה מדינה זו שהיא מולדתם".

18.15 - 21.6.54

731 ת

אל : שרת
מאת : צור

~~שבפו~~ שלך ל/849

זה חדשים שאני מתריע על המצב המחמיר והולך בצפון אפריקה ותובע פעולה מתוכננת. בשבועות האחרונים כתבתי והברקתי לך למשרד ולדיבון והצבעתי על סכנה מחודשת לישוב היהודי אך חוסר המעש שלנו והפעולה הבלתי מתואמת נמשכים כקודם

אין לומר איפוא כי "מצב החירום נודע רק לרגל בוא שרגאי"

אף כי אין בידי אמצעים לבדיקה ישירה של המצב חוששני כי הדרך שמציע שרגאי יש בה משום הטלת עול כבד על המדינה מבלי לקרב פתרון בעית יהודי תוניס. פירושה של ההצעה למעשה העלאת היהודים הדלים והמסכנים ביותר בכל האוכלוסיה מבלי שיצטרפו אליהם קבוצות עולים מן הערים שיהיו להם + מנהיגים ומורי-דרך. אני חושש בהנהגת הקהילה התוניסית שכוונתה להיפטר מאחריות לחיסול בעיות סוציאליות פנימיות ולהטילה עלינו. כוונת הצעתי הכלולה במכתבי הקודמים היתה למנוע מתרונות קטסטרופליים מסוג זה ולתכנן פעולה מסודרת לטובת ישראל ולטובת העולים גם יחד

לאור מצב זה ולאור נסיונות הקונגרס שעליהם הברקתי לך יש הכרח שהמוסד לתיאום יחליט על הקמת רשות ימנה האנשים המתאימים ויפעיל המנגנון תוך ריכוז התקציב ללא דיחוי

צ ו ר

17.00 - 21.6.54

ג. 1731

אל יגאל
ממ. גנר

מגמ/ 16 שלך ל-844 בענין רכזים למארוקו
ולתוניס

אנא ראה מכתבי מ-29 באפריל לאבגוך בענין
מוקבדות ניצני שלית הקק"ל כיום המוכן עקרונית
לצאת לצפון אפריקה בתנאים המפורשים שם.
ניצני יוצא ארצה. ביקשתיו שיתקשר עם משרדך
בסוף השבוע באם תרצה לראותו

צ ו ר

מדינת ישראל

בתשובה נא להזכיר
המשרד ראש הממשלה
מספר

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1954-6-24
מספר 731
תיק

ירושלים, י"ג בסיון תשי"ד.
14.6.54

אל : שגריר ישראל בצרפת

מאת: ש. דיבון

יעקב יקירי ,

בעוד כעשרה ימים עומדים לצאת לפריס מר יוסף וייץ ומר יואב צוקרמן על- מנת להגיע לטוניס, לשם בדיקת האפשרויות להחלפת קרקעות ונכסים של ערבים בישראל בקרקעות של יהודים בטוניס, במגמה של עידוד הגירת ערבים מישראל מצד אחד, והתנחלות יהודי טוניס בארץ - מצד שני. הפעולה נעשית על דעת ראש-הממשלה.

אני מניח שתשוחח עם מר וייץ ומר צוקרמן, ובטוחני שתושיט להם את כל העזרה הדרושה למילוי משימתם החשובה.

על מועד יציאתם המדוייק אשוב להודיעך.

בברכה,

ש ל ך,

ש. דיבון

ש. דיבון

העתק: מע"ר
מר י. וייץ
מר י. צוקרמן

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

מדינת ישראל

בתשובה נא להזכיר

המשרד	
מספר	

יוסף יקירי

בדבר [illegible] [illegible] [illegible] של [illegible] [illegible]

של [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא [illegible]

[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] יש [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] צריכין [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] של [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

שלך

[illegible]

15.VI.

731, 1 17.6.54 מצבן 58

עליה הסוכנות היהודית ירושלים

שרגאי מלבן מבונים לטלגרף לכם כלהלן :
טלגרמה זו מיועדת לראש הממשלה, ראש הסוכנות ולמר גרוסמן ולא לפרסום.
בישיבה מורחבת של הקהילה, הפדרציה הציונית, הג'וינט והאליאנס הזעיקו
אותנו על הסכנה הקרובה ליהודי דרום טוניסיה ביחוד בגלל סערת הרוחות
חרם כלכלי, מכתבי איום ליהודים מעשים בכל יום. הם דורשים עליהם המירית
לארץ. בפגישה עם השלטונות האזרחיים והפקחוניים יעצו לנו להוציא מיד את
יהודי דרום טוניסיה, מפני שלא יוכלו לחושים להם עזרה עת צרה. שבתי היום
מבקורי בדרום טוניסיה עם הראל, פרקוזה ודובדבני ונוכחתי שיש לחסל מיד
כפרי גבול לוב וטריפולי _ 600 נפש. שני כפרים – 200 נפש החלטתי לחסל
מיד ולהעלותם ארצה. אני מבקש אשור לחסל עוד 3 כפרים – 400 איש, שיש
בהם משום פקוח נפש. הוקמה מועצה חרום לעליה בשוגים של הפדרציה, הקהילה,
הג'וינט והאליאנס.

שרגאי

[illegible]

מדינת ישראל

בתשובה נא להזכיר
המשרד ראש הממשלה
מספר

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1954-6-24
מס' 731
תיק ..

ירושלים, י"ב סיון תשי"ד.
13.6.54

אל: מר י. צור

מאת: ש. דיבון

יעקב יקירי,

למכתבך מיום 27 במאי בענין צפון אפריקה - ביום ג' 8.6.54 התקיימה ישיבה במשרד לתאום בראשות רוה"מ ובהשתתפותם של רוקח, לוקר, קול, גרנות, יוספטל ועבדך. רוה"מ העמיד לדיון את הצורך הדחוף בטפול מרוכז ויעיל בבעית צפון אפריקה בכלל ובענין מרוקו בפרט, והציע בקווים כלליים את הצעתך בנדון.

בחילופי-הדברים שהיו בעקבות ההצעה אמרתי את אשר אמרתי מתוך מגמה להדגיש את חריפות הבעיה. סוכם שמקבלים בחיוב את העקרון של ריכוז הענינים במרוקו בידי איש אחד שיפעל על דעת הממשלה והסוכנות בעזרת ועדה בפריס, בשיתוף אנשי הג'וינט, אליאנס והסוכנות. (רוה"מ מסר שגולדמן הציע אף את שיתוף הקונגרס היהודי העולמי, אולם רוב החברים התנגדו לכך). מאידך לא סוכם על צורת ניהול הענינים ושיטת הפיקוח בארץ על הפעולות בצפון אפריקה. אנשי הסוכנות הודיעו כי אין הם יכולים להתחייב סופית על הצעה כלשהי לפני ישיבת הנהלת הסוכנות שתתקיים בעוד 3 - 4 שבועות. אני מניח שאשתתף בפגישה זו ואעמוד על המשמר. הבעיה העומדת במובן היא בעית המועמד.

ללא כל אשליות לגבי הסדר הענין נראה לי שההחלטה העקרונית שנתקבלה יש בה משום צעד קדימה.

אודה לך מאד, אם תכתוב לי בהקדם האפשרי ותדריכני בענין.

ד"ש לרינה ולכל אנשי השגרירות.

בברכה,
שלך,
ש' דיבון,

[illegible]

731

11.00 - 20.6.54

אל : שרת

מאת : צור

מבפ/64 לענין צפון אפריקה

אייסטרמן פלרצוויייג וברוך מהקונגרס נפגשו לשיחה אתי בהיותי בלונדון. מדבריהם מתברר לי להרדתי הרבה כי הקונגרס מתכונן להשתלט על הפעולה בצפון אפריקה ולהביאה למסלול הרגיל של אינטרבנציות מדיניות ושל פרסומת. כך מסתבר כי היוזמה לכינוס הארגונים היהודיים בפאריס מקורה ברצונו של הקונגרס להעמיד עצמו במרכז תכנית יהודיה כוללת הנוגעת לאיזור זה

בראשית השבוע מתכנסת התייעצות של אליאנס ג'וינט הסוכנות והקונגרס. הסכמתי להשתתף בה לאחר שהבטיח גולדמן כי משיחת תהיה בלתי מחייבת וכי לא יעשה נסיון להקים ארגון בר קיימא

רצוי שתבריק לגולדמן ותזהירו מחדש לבל יוקם כל מכשיר לטיפול בצפון אפריקה כל זמן שלא הושבה תכנית פעולה ישראלית אחידה ולא הוקמו המכשירים הדרושים מצדנו

צ ו ר

20.55 - 16.6.54

731

אל : מע"ר

מאת : צור

~~[illegible]~~ ענייני צפון אפריקה

נחום גולדמן עוסק בהקמת מועצה מייעצת שתורכב מנציגי הקונגרס הסוכנות אליאנס וג'וינט לטיפול בענייני היהודים בצפון אפריקה. בשיחה עמו שיכנעתיו בצורך לשתף את הממשלה כגורם פעיל ולמנוע הקמת המועצה עד ~~[illegible]~~ שיקום גופר מתאים ראוי לשמו כפי שהוצע בשעתו

מחובתי לחזור ולהזהיר כי בכל שיידחה ביצוע התכנית כן תגבר הסכנה של השמטת היוזמה מידינו. בקשתי מרה"מ להתפנות ולגשת למו"מ עם הסוכנות ומה גם שסכנות ~~[illegible]~~ חדשות צפונות בהחמרת המצב המדיני

צ ו ר

- Le premier nombre qui figure dans les télégrammes après le nom du lieu d'origine est un numéro d'ordre, le second indique le nombre de mots taxés, les autres désignent la date et l'heure du dépôt.
- Dans le service intérieur et dans les relations avec certains pays étrangers, l'heure du dépôt est indiquée au moyen des chiffres de 0 à 24.

Vo... ...ncipales indications qui peuvent ...dresse.

= CT MEMISRAEL +

INDICATIONS DE SERVICE

AKBod

L'État n'est soumis à aucune responsabilité à raison du service de la correspondance privée par la voie télégraphique. (Loi du 29 novembre 1850, art. 6.)

ORIGINE	NUMÉRO	NOMBRE DE MOTS	DATE	HEURE	MENTIONS DE SERVICE	Timbre à date
		(9)				

TUNIS

11

731

216 TUNIS 72225-12-10-1625 =

= ACHAREI HABEIKOUR IMSAHOUL NACHONANI LEHITCHAYEV KEHATZATKHA

BEKESHER LEHESKEM GOSHEN = SHRAGAI =

N° 701

- Pour toute réclamation concernant ce télégramme, présenter cette formule au bureau distributeur. -

C D S

Signification des principales indications qui peuvent éventuellement figurer en tête d'adresse

AR : Remettre contre reçu.
URGENT.
FS : Faire suivre.
JOUR : Ne remettre que le jour.
MP : Remettre en mains propres.
NUIT : Remettre même la nuit (si le bureau d'arrivée est ouvert).

OUVERT : Remettre ouvert.
PC : Accusé de réception.
RPx : Réponse payée x francs.
TC : Télégramme collationné.
TÉLÉPHONE : A téléphoner à l'arrivée.
XPx : Exprès payé x francs.

MEMISRAEL 17-
Représentant de l'Etat d'Israël
143 Avenue de Wagram

LE PORT EST GRATUIT dans l'agglomération du bureau d'arrivée
Le facteur doit délivrer un récépissé à souche lorsqu'il est chargé de recouvrer une taxe

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE **TÉLÉGRAMME** POSTES - TÉLÉGRAPHES - TÉLÉPHONES

MEMISRAEL PARIS
OFF

1201

MEMISRAEL

A DÉCHIRER

מדינת ישראל

אל: השגרירות, פריס

מאת: לשכת ראש הממשלה

ירושלים, כ"ד בסיון תשי"ד
24 ביוני 1954
1/499/2200

ציר ישראל בפאריס
נתקבל ביום
1954-6-23
מספר 431
תיק

במשרדנו נתקבל מכתב של מר שמעון כהן מאלג'יר ציוני פעיל המעונין בהדוק הקשרים בין היהודים והערבים.

אנו מעבירים לכם את כל החומר שנשלח אלינו ונודה לכם אם תעיינו בו ואם תמצאו לנכון תתקשרו ישירות עם הפונה.

נשמח לקבל ידיעה על פעולתכם בנדון.

מיכל פלדמן

מפ/חר

0902.5.2

אל: שגרירות ישראל - פאריס

העתק

לשכת ראש הממשלה

ירושלים, כ"ט באייר תשי"ד
1 ביוני 1954

אל : מחלקת מערב אירופה, משרד החוץ

לפי בקשת ראש הממשלה, רצ"ב דו"ח קצר של ישיבת המוסד לתיאום שנתקיימה ב-24.5.54, לידיעתכם ולשם העברה לשגריר בפאריס.

תוכנה של ישיבה זו הוא סודי.

בברכה,

(-) יעל ורד
מזכירת הלשכה.

צירות ישראל בפאריס

731

731

העתק

ישיבת המוסד לתיאום 28/5

לאחר מסירת דו"ח כללי על העליה עבר מר ש.ז. שרגאי, ראש מחלקת העליה של הסוכנות להנמקת הצעתו לחידוש העליה מטוניס.

1) עליה כיום פירושה הצלת יהודים, בעיקר מן הכפרים שבדרום טוניס שם יושבות בממוצע 10-15 משפחות יהודיות בכפר ערבי, וחייהן נתונים בסכנה. (באחד הכפרים הושמדו כל היהודים הדבר נודע רק לאחר חודשים, מפאת ריחוקם ובידודם).

2) ייתכן ובעוד שנתיים לא יניחו הצרפתים ליהודים לעלות.

מציע, על כן, להתחיל בעלית 40-50.000 יהודים מטוניס. 15% שבהם הנם מקרים סוציאליים, וזאת מחוץ לאנשים שמעל לגיל 50. הג'וינט מוכן לפסוק בקליטת המקרים הנ"ל, כן מציע להעבירם ישר ליישובי עולי בלי שהיה במחנות או במעברות.

מר ירספטל גזבר הסוכנות ומנהל מחלקת הקליטה עמד על הנקודות הבאות :

1) אין לתת הרשאה לעליה מחוץ לתחומי הסלקציה. יש, עם זאת, לבדוק המצב בטוניס ולראות אם האנשים הללו ראויים להתישבות.

2) הג'ונט מוכן לשמש קבלן לקליטה, אבל המימון יבוא מן המקורות הרגילים : שילומים ומגביות.

3) אין אפשרות לקליטה בלי שלב ביניים, בגלל הצורך בריפוי (מניעת מגיפות) מיון וכו'.

הסכום הדרוש לקליטת 40-50.000 הוא מאה מיליון לירה בערך.

שר האוצר, מר לוי אשכול הציע

א) לגשת להעלות ולקלוט לפי שעה 2000 משפחות בלבד (כ-10.000 נפש) בתכנון מוקדם.

לפנות ליהודי ארה"ב - לגיוס כספים מיוחד למען ענין זה.

ראש הממשלה עמד על הצורך בתכנון לשם קליטת עליה זו ובשיתוף אנשי אליאנס שיש לרתמם יותר ויותר לאחריות ציונית. כן הזהיר מפני הפומביות שבעריכת סקר לצורכי עליה, דבר העלול לעורר הדים בעתונות הערבית ולגרום לסיבוכים עם הצרפתים.

ס י כ ם:

א) להקים ועדה המורכבת משלושה נציגי הסוכנות ושלושה נציגי הממשלה כדלהלן :

סוכנות: התישבות, קליטה, עליה וגזברות

ממשלה : אוצר, עבודה ובריאות - בצרוף איש מלבן, שתעבד תכנית קליטה בשני שלבים : 5000 ראשונים ו-5000 אחריהם.

ב) מר שרגאי, בצרוף כמה מלווים (אולי גם נציג הממשלה) יצאו לבדוק את סיכויי העליה ואת המועמדים בטוניס. בשובו ימסור דו"ח למוסד.

ג) בבוא העת נבוא בתביעה נוספת לאנשי המגביות למימון תכנית זו.

AGENCE JUIVE
BUREAU DE TUNISIE
18, Rue de Metz
Téléph. 38.02
SIÈGE SOCIAL A PARIS
83, Av. de la Grande Armée
135 Avenue de Wagram

הסוכנות היהודית
המשרד בתוניסיה

Réf.: 33.935

731

כ"ה אייר תשי"ד
Tunis, le 28.5.54

לכבוד
הה' עקיבא לוינסקי
שגרירות ישראל
פריז

ח.נ.

בתשובה לשאלתך בענין רכוש יהודי
המצב תחת זהירות כב רבה הסוכן להתחיל בעליה
הנני להודיעך כדלקמן:
א. במספר ישנם 220 בתים בגודל בינוני שערכם
מגיע לסכום של 10 מיליון פרנק בערך.
ב. 70 חנויות שערכן ביחד עם
הסחורה מגיע לסכום של חמשה וחצי מליון פר.
ג. שדות, כרמים ועצי זית בסכום
של שמונה מליון ושבע מאות אלף פר.
ד. כל הרכוש הנ"ל ביחד עולה לסכום
של 25 מיליון בערך.

בברכה

[illegible]

מדינת ישראל

אל: שגריר ישראל בפריס

מאת: ש. דיבון

ירושלים, **תאריך:** כ"ב אייר תשי"ד.
25.5.54

מס.

צירות ישראל בפאריס
נתקבל ביום
1954-6-
731

יעקב יקירי,

בקשתני לפני צאתי את פריס לכתוב לך כעבור מספר שבועות מירושלים. ואכן, עברו מספר שבועות ואף קלטתי רשמים מרשמים שונים ואני מתעתד לכתוב לך על כך בקרוב ביותר.

ראיתי מספר פעמים את ימימה ואת הבן ומבינה אני שאף שלחו לך דרישות שלום מפני שבקשתי להעביר אליך.

בינתיים ענין "מעשי" קטן. רצוף בזה מכתבו של ז'ק דהאן, המזכיר הכללי של מועצת הקהילות היהודיות במרוקו. אני מבין שהנך זוכר את שספרתי לך על האיש בשעתו. אם לסכם, הריהו ממלא תפקיד מרכזי בחיי היהדות במרוקו, הינו מוכשר, ערום, בעל מרץ ויוזמה ונאמן מאד לצרפתים. מבחינה מעשית הריני מייחס ערך רב ליחסים תקינים עמו.

כפי שתראה ממכתבו הרצוף עומד הוא לבקרך ב-20 ביוני, ואודה לך אם תדרוש בשלומו.

שלום רב ד"ש לויזה ולכל
החברים בבית השגרירות

ש ל ך,

CONSEIL DES COMMUNAUTÉS
ISRAÉLITES DU MAROC
12, Rue Delcassé
RABAT

Téléphone - 64.69

Rabat, le 3 MAI 1954. 195

N° 5.113/CD/JD/yc

OBJET

Le Secrétaire Général du Conseil des Communautés Israélites du Maroc

à Monsieur DIVON
Conseiller d'Ambassade
~~Ambassade d'Israël~~
143, Avenue Wagram - PARIS

Cher Monsieur DIVON,

J'ai appris avec une vive satisfaction votre nomination en qualité de Conseiller auprès de M. SHARRETT, Président du Conseil.

C'est là un choix qui me paraît bien justifié et qui vous donnera certainement l'occasion de faire la preuve de toutes vos qualités de finesse et de diplomatie.

Je vous souhaite pleine réussite dans votre nouvelle mission.

Je dois me rendre à PARIS vers le 20 Juin (in cha Allah !) et je serais heureux, à cette occasion, je prendre contact avec M. TSUR. Auriez-vous l'amabilité de préparer ce contact par un petit mot de votre part qui pourrait prévenir M. TSUR de la vi[illegible]te que je me propose de lui faire.

Madame DAHAN se joint à moi pour vous adresser nos plus amicales pensées ./

Le SECRETAIRE GENERAL :

Dahan

(J. DAHAN)

כ"ב אייר תשי"ד
(25.5.54)

25/731

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1954-5-26
מס' 731
תיק ..

יג

לכבוד
שר החוץ
משרד החוץ
ירושלים.

שר נכבד,

הנני רואה מחובתי הנעימה להביא לידיעתך, כי בימים האחרונים עלה בידינו לסלק אחד הקשיים הרציניים בקשר לטפול בעלית היהודים מכמה אזורים במרוקו.

במכתבי הקודמים ציינתי בדאגה כי על אף היחס האוהד הכללי של השלטונות הצרפתיים לפעולת העליה בתוך הערים והאזורים-נמנעה מאתנו לעתים פעולה באזורים אחרים בהם נמצאו רכוזים חשובים של כפריים ו"פלחיים (ביטארה).

במכתבי אלה ציינתי גם כי לדעתי תדרש התערבות של משרד א החוץ להסדר הדבר הזה. עם פניתי זו למשרד החוץ טפלתי בדבר גם כאן באופן שטחי במוסדות המרכזיים והאזוריים של השלטונות ואמנם בימים האחרונים קבלתי את הידיעה שאף באותם האזורים בודדים שפעולתנו נמנעה ע"י השלטונות-הותרה עבודתנו.

בכבוד רב ובהוקרה,

ז. חקלאי
~~זאב חקלאי~~

העתק:-
זח/רפ לשגריר ישראל-פריס.

ליצחק צור, שלום רב
אני [illegible] תמצא אותך. מה שלומך האישי!
מסור נא שלום לרעיתך.
בברכה
ז. חקלאי

פאריס,

אל : מ.פלדמן, לשכת ראש הממשלה   י' בסיון תשי"ד

מאת : מזכירות השגריר   11 במאי 1954

731 767 שפ/

השגריר ביקשני להחזיר לכם את מכתבו של מר שמעון כהן עם החומר המצורף ולהודיעכם, כי הואיל ועד עכשיו לא חלה כל תזוזה בטיפול בעניני צפון אפריקה, אין ביכולת השגרירות להכנס במו"מ עם הכותב, ואף לא לברוק את מהימנות דבריו. לכשיוסדר הענין אפשר יהיה למסור את החומר לאיש המטפל בחוגים בייצוג הסוכנות ומדינת ישראל.

בברכה,

שרה זית

משרד החוץ

ירושלים, כ"ח באדר ב' תשי"ד
2 באפריל 1954

ח/ 131/ 50

אל : שגריר ישראל, פריס

מאת: מנהל מ ע ר

הנדון : ענייני צפון אפריקה

בהזדמנות חזרתו של דיבון, אני חושב לעורר מחדש הבעיה הזאת בכללותה ולהגיע למסקנות יותר ברורות בנוגע לטיפול בענין הן בארץ והן בצרפת ובצפון אפריקה.

בידידות,

א. נב'ר

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1954-4-8
מספר 731
תיק..

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ירושלים, כ"ח באדר ב' תשי"ד
2 באפריל 1954

ח/

אל : שגריר ישראל, פריס

מאת: מנהל מ ע ר

הנדון : <u>עניני צפון אפריקה</u>

בהזדמנות חזרתו של דיבון, אני חושב לעורר מחדש הבעיה הזאת בכללותה ולהגיע למסקנות יותר ברורות בנוגע לטיפול בענין הן בארץ והן בצרפת ובצפון אפריקה.

בידידות,

ש. נג'ר

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1954-4-
מס'
תיק

הסוכנות היהודית לארץ-ישראל המחלקה לעליה המשרד במרוקו	**C A D I M A** 13. Rue Lt-Bergé, 13 Téléph. : 283-64 CASABLANCA Adr. Télégr. : ALYMAR

731 א

מספר 25/611 קזאבלנקה ב"ו אדר ב' תשי"ד
(31.3.54)

לכבוד
מר ז. דיסון
שגרירות ישראל
פ ר י ס.

ח.נ.,

בעקבות שיחתנו בפריס בענין הקק"ל-בררתי את הדברים בבואי לקזבלנקה.

הפרעות ואסורים לעבודה היו במקומות שונים. נתקיימו שיחות בין אנשי הפדרציה והקק"ל עם כמה פקידים גבוהים של האדמיניסטרציה (דה לטור דה פין, דיורנד ואחרים). כן שוחחו עם בוסבול. הם לא נענו בחיוב ע"י השלטונות מתוך הסתמכות על הצירקולר הידוע על אסור פעולות בבתי-הכנסת וכו'.

נסיתי לברר בשלבים השונים של האדמיניסטרציה ואמרו לי, כי מאחר שהיתה כבר התערבות שלא הצליחה, אינם יכולים עתה לשנות. חשש לכך זו תהיה התשובה השמעתי ~~אתכו~~ באוזניך בשיחתנו בפריס.

~~תכבם~~ טיפול בענין זה יהיה אפשרי רק לאחר שתהיה התערבות מצדכם בקיי-דאורסי ותנתן על-כך הוראה (אלי עצה) לא להפריע לעבודת הקק"ל ובהזדמנות זו גם לעבודת העליה.

אם תהיה פניה כזו מצדך ובעקבותיה פניה לרבט-תודיעני על-כך וכן תודיעני למי פנו בענין זה ברבט כדי שפעולתנו תהיה יעילה בכל האפשר.

בברכה ובידידות,

ז. חקלאי

זח/רפ

16

משרד החוץ

ירושלים, ט' באדר ב' תשי"ד
14 במרס 1954

ח/ 50/131

א ל : שגריר ישראל, פריס

מאת : מ ע " ר

הנדון: עניני צפון אפריקה.

מכתבך מס' שפ/731
מיום 5 במרס 1954.

העברתי את המכתב אל שר החוץ כבקשתך.
אני מניח כי כאשר ישוב מר בג'ר אל שולחן עבודתו
יחודש הטיפול בענין זה מתוך מגמה להגיע לידי
מעשה במידת האפשר.

ב ב ר כ ה ,

ש. ארא̇ל.

ציר̇ות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1954-3-21
מס' תיק 731

ירושלים, ט' באדר ב' תשכ"ד
14 במרס 1964

ח/

אל: שגריר ישראל, פריס

מאת: מע"ר

הנדון: עניני צפון אפריקה.

מכתבך מס' שפ/731
מיום 6 במרס 1964.

העברתי את המכתב אל שר החוץ כבקשתך.
אני מניח כי כאשר ישוב מר בג'ר אל שולחן עבודתו יחודש הטיפול בענין זה מתוך מגמה להגיע לידי מעשה במהירות האפשר.

ב ב ר כ ה,

מ. ארגל.

731

167

פאריס.

אל : מע"ר	ל' אדר א' תשי"ד
	5 במרץ 1954
מאת : י. צור	
	שפ/ 131

הנדון : - ענייני צפון אפריקה.

אנא מסור בשמי לראש הממשלה את הערותי הבאות:

א. משיחה ארוכה עם מר ג'ורג יוספטל נתברר לי כי ישנם כל הסיכויים לכך שהסוכנות היהודית תסכים לסידור המוצע על ידנו בתנאי שהממשלה תכפה עליה את ההחלטה. במלים אחרות: אין לצפות לכך שהנהלת הסוכנות תתגבר על ההרוצצות המפלגות בקרבה ללא התערבות תקיפה של ראש הממשלה, אשר ידגיש את מצבה המיוחד של הפעולה הציונית בצפון אפריקה, ואת הצורך לאחד את הפעולות כהוראת השעה, מפאת מצב החרום בארצות אלו.

ב. עוררתי את השאלה בשיחה ממושכה עם מר שרגאי השוהה כאן עתה. לדבריו, הביא מר דובקין את הבעיה לפני הנהלת הסוכנות בצורה שנשתמע ממנה כי הצעתי מכוונת לריכוז השליחות והפעולה הציונית בכל ארצות התבל. משום כך נתקלה הצעה זו בהתנגדות נמרצת של אנשי "המזרחי","הפועל המזרחי", והציונים הכלליים, ואילו במכתבי לראש הממשלה הדגשתי -בידעי את הקושי הזה - כי עלינו להטעים בהצעתנו שהמצב בצפון אפריקה הוא מיוחד במינו וכל אמצעי שנאחז בו אינו עשוי לשמש תקדים לגבי מרכזים אחרים בגולה.

מר שרגאי סבור כי באם תוגבל ההצעה לצפון אפריקה בלבד ובאם תינתנה הבטחות לגבי האופי המסורתי של הפעולה החינוכית - תסכים מפלגתו לסידור המוצע.

אני יודע שאין הדבר קל לשנות מתכונתה של פעולה אשר ממדיה ודרכי תכונתה נקבעו ע"י שבית של שנים, אך יש לעשות את המאמץ וככל שנקדים כן יהיו סיכויי ההצלחה מרובים יותר.

בברכה,

יעקב צור
שגריר ישראל.

משרד החוץ

ירושלים, כ"ו באדר א' חשי"ד
1 במרס 1954

ח/

אל : שגריר ישראל, פריס

מאת: מנהל מ ע ר

הנדון : עניני צפון אפריקה
מכתבך מס. שפ/331 מה-19.2.54

הדיון על עניני צפון אפריקה עוד לא התקיים. בעיות בוערות עומדות על הפרק ויש להצטייד בסבלנות. ההרגשה היא כי הסוכנות לא תמסור בקלות האחריות לפעולות בצפון אפריקה לממשלה. לכן ההסדר דורש מאמץ מיוחד.

בינתיים סידרתי עם דובקין בעית אשרות השליחים ואני מקוה כי הדבר יפעל בסדר, לכל הפחות בנוגע לשליחי הסוכנות אם לא בנוגע לשליחי המפלגות וכדומה. עוד אכתוב לך בנדון.

בברכה,

א. נבון

א. נבון

צירות ישראל בפאריז
נתקבל ביום
1954 -3- 05
מספר 331
תיק

העתק: המנכ"ל

סודי

פאריס.

ט"ז באדר תשי"ד
19 בפברואר 1954

731 /שפ

אל : מנהל מע"ר
העתק: מנכ"ל
מאת : י. צור

הנדון: - עניני צפון אפריקה
מכתבך ח/131/33 מ-7.2.54

אין לי אלא לחזור על בקשתי להחיש, עד כמה ש אפשר, את הדיון בדבר המסדר החדש בצפון אפריקה. בינתיים נמשך זרם המבקרים למארוקו, וכל חבר הנהלת הסוכנות וכל שליח היוצא לשם מביא באמתחתו תכנית חדשה, המסתכמת - לפי הרוב - בדרישה להבדיל את מספר השליחים. ככל שנדחה את ההכרעה, כן יקשה עלינו להתגבר על האינטרסים ההולכים ונוצרים במארוקו. גם חברי הנהלת הסוכנות מודים, כי הדרך היחידה לסידור הענין היא, שהממשלה תקח על עצמה את האחריות להכריז על צפון אפריקה כאיזור-חירום מפאת המצב המדיני המסתבך והולך. אין לדחות, איפוא, את הדיון וההחלטה שמא יופגו בינתיים הפתח, וצפון אפריקה תיכנס למעגל הרגיל של דיונים בדבר "תיאום" ו"איחוד" בועד הפועל הציוני ובקונגרס - ללא הכרעה.

בברכה,

יעקב צור
שגריר ישראל

INSPECTION

DES INSTITUTIONS ISRAÉLITES DU MAROC

L'Inspecteur

Rabat, le 10 février 1953

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1954 -2- 15
מספר 701
תיק

Cher Monsieur Divon,

Merci de votre aimbale lettre du 14 janvier.-

Si j'ai pu vous être de quelque utilité pendant votre séjour au Maroc, c'est de tout coeur et en toute amitié, croyez-le bien.

J'éspère que votre voyage s'est poursuivi agréablement et utilement. Le Grand Rabbin Saül Danan vous remercie de votre bon souvenir; il me demande de vous faire part de ses amitiés et de sa bénédiction.-

Je demeure à votre entière disposition pour tout ce qui pourrait vous être utile au Maroc et en attendant, je vous prie de croire, Cher Monsieur Divon, à mes sentiments amicaux et trés dévoués.

Signé : M. BOTBOL

Monsieur Shumel Divon

Ambassade d'Israél
143 Av. de Wagram
PARIS-XVII°

CONSULAT D'ISRAEL

קונסוליה של ישראל

צירות ישראל בפריס
דואר נכנס
9 1954
מספר 731
תיק

מרסיל, 9.2.54
מס' 4467/1511

לכ'
המסדר הצ"ל
תוניס.

מר מרקוזה הנכבד,

בהמשך למכתבי אליך מס' 4286/1161 מיום 15.12.53, הנני להודיעך כי הגיעה זה עתה המלצת השלטונות המוסמכים בארץ, והיא שלדעתם, אין השעה כשרה להגשמת תכניתך.

אי לזאת, השלטונות תומכים בהצעתי, כי הדרכונים ישלחו אלינו ע"י הדאר ונחזירם אליכם לאחר שנטביע בהם את אשרות הכניסה לארץ.

בכבוד רב,

ר. אלישר
קונסול ישראל

העתק : ק' בסולרית
מע"ך
✓שגרירות ישראל, פאריס

Fidelity Onion Skin
MADE IN

משרד החוץ

ירושלים, ד' באדר א' תשי"ד
7 בפברואר 1954

ח/ר3/א33

אל : שגריר ישראל, פריס

מאת: מנהל מ ע ר

יעקב היקר,

הנדון : ענייני צפון אפריקה

אני יודע מה גדולה התענינותך בענין זה. המנכ"ל וגם אני בקשנו שתתקיים התיעצות אצל ראש הממשלה ואני מניח שהיא תתקיים במשך התקופה הקרובה ובודאי נודיע לך על כל השתלשלות בענין.

בברכה,

א. נג'ר

העתק: המנכ"ל

צירות ישראל בפארים
נכנס ביום
1954 -2- 14
מספר
תיק

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ירושלים, ד' באדר א' תשי"ד
7 בפברואר 1954

ח/ 33/131/

אל : שגריר ישראל, פריס

מאת: מנהל מ ע׳ר

יעקב היקר,

הנדון : <u>עניני צפון אפריקה</u>

אני יודע מה גדולה התעניינותך בענין זה. המנכ"ל וגם אני בקשנו שתתקיים התיעצות אצל ראש הממשלה ואני מניח שהיא תתקיים במשך התקופה הקרובה ובודאי אודיע לך על כל השתלשלות בענין.

בברכה,

א.נ

א. נב׳ר

העתק: המנכ"ל

צירות ישראל בפאריס
נתקבל ביום
1954 14
מספר
73
תיק

731 צ'

1.2.54

ב ה ו ל

אל : קונסולרית

מאת : צור

מגפ/ 1

שלכם 696 המצב בסאפיה וקאזאבלנקה בלתי ברור אך מתוח והתפרצויות תיתכנה. לדברי שהם כאן אין החברה מפסידה מאומה בהעבירה חנייתה לגיברלטר. משום כך יעצנו ליתר זהירות לוותר המעם על נמלי מרוקו.

אישי-כמוס

פאריס.

אל : ראש הממשלה
העתק: מנכ"ל
ספ"ר
מאת : י. צור

כ"ז בשבט תשי"ד
31 בינואר 1954
ספ/ 731

משה היקר,

שיחה חטופה עם נחום גולדמן מביאת אותי לידי הכרה, כי יש הכרח להחיש את הסידורים בנוגע לפעולתנו בצפון אפריקה שעליהם הגענו לדעה משותפת בחילופי המברקים והמכתבים בינינו. בדרך אגב סיפר לי על תכניתו ליצור ועדת-פעולה לצפון אפריקה שישותפו בה הסוכנות היהודית, הקונגרס היהודי העולמי, ה"ג'וינט" וכי"ח. לדבריו אף התחיל במו"מ על כך עם רנה קאסן, המשמש - כידוע לך - נשיא חברה אחרונה זו.

הצלחתי לשכנע אותו כי הסדר זה יש בו משום סיכון לאינטרסים של ישראל, שכן המוסדות הישראלים יבואו מפולגים ומפורדים, חסרי כושר פעולה, כשלעומתם עומדים ארגון שאין הרעיון הציוני מעמד בהם. סיפרתי לו על תכניתנו שהוא מסכים לה. הבטיח להניח את ידו לפי שעה מן התכנית שלו.

אף על פי כן, אני חושש כי ענין הפעולה בצפון אפריקה יעלה על הפרק, בצורה זו או אחרת, בחדשים הקרובים. הרעיון על איחוד הפעולה מנסר באויר, וקיימת סכנה כי באם לא נתאזר מיד לקבל לידינו את ביצוע הדבר - יימצא מי שיעשה זאת בצורה שאינה מניחה את הדעת, שלא לטובה השפעתה של ממשלת ישראל ושלא לטובת הענין.

אף על פי שאני יודע מה הטירדות שאתה נתון בהן כרגע, אני רואה צורך לבקש ממך שתזמין את ראשי הסוכנות היהודית ותביא לפניהם את התכנית. אינני משלה את עצמי בתקוה כי הדבר יבוצע ללא התנגדות, אך נראה לי כי יש סיכויים טובים לקבלת הרעיון בכללו. גם גולדמן עצמו הבטיח לכתוב ללוקר בענין זה ולהביע את דעתו החיובית.

הנכון הוא שטרם מצאתי את המועמד המתאים לריכוז הענינים במרוקו, אך אין להשהות - לדעתי - את קבלת התכנית עד שתיפתר בעיה אישית זו. שפרינצק העלה לפני את שמו של עו"ד מראד מבגדד, אולם אינני יודע מה דמות זו ומה כוחה הארגוני.

לעומת זה יש ביכולתי להציע לך שם של מועמד שירכז את הפעולה בפאריס. כוונתי לעקיבא לוינסקי, הקשור ממילא בעבודתו בסוכנות ובממשלה כאחת. גם דיבון סומך ידו על מועמדות זו.

../.

ואילו עקיבא עצמו מתעניין בה, אך משהה את הסכמתו עד שיתראה
עם שאול אביגור העומד לבקר בשבועות הקרובים בפאריס. אם
תזדמן עם שאול, אנא, דבר אתו על כך.

בברכה ובהוקרה. דרישת-שלום חמה לצפורה.

שלך,

יעקב צור
שגריר ישראל

העתק

20.1.54
10/58

אל: ספריות ישראל

ס ו ד י

א ל : מע"ר

ציונות ישראל אליאנס חשה
נכנס ביום
1954 1 23
מספר 731
תיק

רנז 21 דיון

הנדון: יהודי בממשלה התוניסית החדשה?

נמסר מתוניסיה כי עקב השיחות שהרזידנט החדש מר פייר וואזאר ניהל באוזירה של הסרבה, מאז תיכנסו לתפקידו באוקטובר 1953, צפויה ממשלת בכוש להתפטר. במקומה תבוא ממשלה קואליציונית, בהשתתפותה של מפלגת ה"נאו-דסתור" כדוגמת ממשלת שניק משנת 1950, שתפקידה יהיה לשתף פעולה עם הצרפתים בביצוע ריפורמות לקראת אוטונומיה של הרגנסיה.

קיימת כוונה רצינית לצרף לממשלה גם יהודי תוניסאי. ה"נאו-דסתור" באילו תומך בזה ואילו הדתיים הקנאים מתוך מפלגת ה"זיתונה" ומפלגת "הדסתור הישן", שהם מאז ומתמיד אנטי-ציוניים ובעיקר גם אנטי-יהודיים מתנגדים לכך בכל תוקף.

כמועמדים יהודיים לכהונת וזיר נזכרים :

<u>אלברט בסיס</u>..................עו"ד, אחד מן החתומים על הדו"ח הסופי של "ועדת ה-40" (שדחתה באוגוסט 1952 את הצעות הריפורמה של ממשלת צרפת).
<u>שרל חדאד</u>..................עו"ד, יו"ר של אחד מסניפי אגודי הקהילות בתוניסיה, חבר "ועדת ה-40" הנ"ל.
<u>ויקטור בוריז</u>..................חבר "המועצה הגדולה" התוניסאית לשעבר.
<u>אנדרי בהנך</u>..................חבר לשכת המסחר בתוניס.
<u>ויקטור ברבס</u>..................פרו-ציוני, אשתו היא יו"ר ה"ויצו" בתוניסיה.

ברוך וכהנם ידועים כבעלי נטיות פרו-דסתורידות ו"הורחקו" בגלל זה בשנה שעברה. ביחוד הם מממנים את הבטאון היומי של ה"נאו-דסתור", "אל-צבאח", שנסגר ע"י השלטונות. ברור, שהם יותר מקובלים על דעת ה"נאו-דסתור" מאשר על דעת הצרפתים.

בקשר עם ידיעות אלה מציינים שנים מחברי הנהלת הסתדרות העובדים התוניסאיים (או.ג'.ט.ט.) בדאלי וח'יארי, ומנהיג ה"נאו-דסתור" אל-האדי נויירה חזרו והצהירו שיש לראות את היהודים כבני ארץ שלמים (compatriotes authentiques) ויש להעניק להם במסגרת האוטונומיה התוניסית את כל הזכויות שהן גם בידי המוסלמים, חוץ ממשרות דתיות.

האו.ג'.ט.ט. חידש כאילו בזמן האחרון את פעילותו לקראת מטרה זו.

(-)
א. טארלואיס

<u>העתק:</u> סמ"ח

LE CONSEILLER
DU
GOUVERNEMENT CHÉRIFIEN

16. I. 54

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1954 -I- 18
מספר 737
תיק

Mon cher Collègue

En vous remerciant de votre aimable lettre, je tiens à vous exprimer mon vif regret d'avoir manqué votre retour à Rabat et de n'avoir pu aussi recueillir vos impressions de voyage.

Ma femme se joint à moi pour vous adresser tous les vœux de votre ménage, auxquels je joins, mon cher Collègue, l'expression de mes sentiments amicaux et cordialement dévoués.

[illegible signature]

Paris, le 14 Janvier 1954

5p/781

Cher Monsieur Lyautey,

Permettez-moi, au retour de mon trop bref séjour au Maroc, de vous exprimer mes meilleurs remerciements pour votre charmant accueil auquel j'ai été très sensible.

Les heures passées dans votre demeure, en plein coeur de la Medina de Marrakech, compteront toujours au nombre des meilleurs souvenirs que j'aie rapportés de ce voyage par ailleurs fertile en impressions et dont l'intérêt, pour moi, n'a jamais faibli. Je me rappelle avec émotion les diverses phases, telles que vous les avez évoquées pour moi par le document et par l'image, de la vie du Maréchal qui a marqué d'un sceau ineffaçable les destinées de ce pays. Et le fait que malgré les difficultés d'un rapprochement entre l'Occident et l'Orient, vous ayez su réaliser autour de vous l'idéal cher à votre coeur d'une entente entre les deux civilisations n'est-il pas un symbole sur quoi il est licite et, dirai-je même, souhaitable de fonder les plus grands espoirs?

Recevez, je vous prie, cher Monsieur Lyautey, avec mes meilleurs voeux pour l'année qui vient de commencer, les assurances de ma profonde et sympathique considération.

Shmuel DIVON

Monsieur Pierre LYAUTEY
Marrakech

Paris, le 14 Janvier 1954

5/731

Mon cher Monsieur Botbol,

Plus j'ordonne les impressions de mon voyage au Maroc et plus je réalise que sans votre cordial et efficace concours, il m'aurait été impossible de mener ma tâche à bien en si peu de temps. Veuillez donc trouver ici l'expression de ma sincère gratitude.

Je crois pouvoir dire que ce séjour n'aura pas été inutile à une meilleure compréhension des problèmes qui se posent au Maroc, et j'espère bien avoir un jour l'occasion de venir les étudier plus à fond.

Voudriez-vous me rappeler au bon souvenir du Grand-Rabbin Danan, que j'ai eu le plaisir et l'honneur de rencontrer?

En vous demandant de présenter mes respectueux hommages à Madame Botbol, je vous prie de croire, mon cher Monsieur Botbol, en l'assurance de ma bien sincère considération.

Shmuel Divon

Paris, le 14 Janvier 1954

Sp/731

Cher Monsieur Guiramaud,

De retour à Paris, je ne veux pas manquer de vous remercier bien sincèrement pour votre aimable accueil et pour la possibilité que vous m'avez donnée de mieux pénétrer les problèmes marocains.

Il me serait très agréable de vous revo[ir] lors d'un de vos prochains passages à Paris et j'espère que vou[s] voudrez bien me faire signe.

Recevez, Monsieur l'Attaché, avec mes meilleurs voeux à l'occasion de la nouvelle année, les assurances de ma chaleureuse considération.

Shmuel DIVON

Monsieur GUIRAMAUD
Contrôleur Civil
Attaché à la Résidence Générale
R a b a t

Shmuel DIVON

Monsieur le Lieutenant Goube
Fez

Paris, le 14 Janvier 1954

5p/79

Mon cher Lieutenant,

De retour à Paris, je tiens au plaisir de vous remercier encore une fois d'avoir bien voulu me servir de cicérone lors de mon passage à Fez.

J'ai conservé de la ville un souvenir inoubliable et je suis d'autant plus heureux d'avoir profité au maximum, grâce à votre aimable concours, des quelques heures qu'il m'a été donné d'y passer.

Recevez, mon cher Lieutenant, avec mes meilleurs voeux pour l'année qui vient de commencer, l'assurance de ma cordiale considération.

Shmuel DIVON

Monsieur le Lieutenant Goube
Fez

Paris, le 14 Janvier 1954

5/1/931

Cher Monsieur Paolini,

Je tiens à vous exprimer mes très sincères remerciements pour l'aimable accueil que vous m'avez réservé lors de ma visite à Fez.

Votre intervention et le cordial empressement du Lieutenant Goube m'ont permis de voir le maximum dans les trop courtes heures que j'ai passées dans votre ville. Je dois dire que Fez m'a profondément impressionné, et j'espère bien avoir l'occasion d'y faire un jour un séjour moins bref.

Veuillez recevoir, cher Monsieur Paolini, avec mes meilleurs voeux pour l'année 1954, les assurances de ma haute et très sympathique considération.

Shmuel DIVON

Monsieur PAOLINI
Commissaire du Gouvernement
Tribunal du Pacha
<u>Fez</u>

Paris, le 14 Janvier 1964

SP/731

Cher Monsieur Dahan,

De retour à Paris, je tiens à vous remercier bien sincèrement de l'aimable accueil que vous m'avez réservé et de tout ce que vous avez fait en vue de faciliter ma tâche au Maroc.

Nos entretiens ont beaucoup contribué à approfondir ma connaissance des phénomènes marocains, notamment en ce qui concerne la dynamique communauté israélite dans le développement de laquelle vous avez encore un si grand rôle à jouer.

J'espère vivement que vos soucis familiaux sont passés au rang de mauvais souvenir et serais heureux d'en avoir la confirmation.

Veuillez présenter mes respectueux hommages à Madame Dahan et croyez, je vous prie, en l'assurance de ma haute et cordiale considération.

Shmuel Divon

Monsieur Jacques DAHAN
Secrétaire Général
Conseil des Communautés
Israélites du Maroc
12 rue Delcassé
Rabat

[illegible] 13.1.71

שלום וברכה,

נתקבל לזה מכתב, אך אתה בטח
אני רוצה להדגיש שלא הייתה כוונה
[illegible] מכתבו המתפרסם [illegible] נהנה [illegible]
אף [illegible] [illegible] [illegible] הגלות [illegible].

בברכה
ד"ר א. מתן.

73/5

Marrakech, le 13/1/54

Cher Monsieur,

J'ai reçu, accompagnées d'un mot de CADIMA de Casablanca, les photos que vous avez bien voulu m'adresser et je vous en remercie vivement.

Je les garderai comme un de mes meilleurs souvenirs car je suis fier de m'y retrouver avec vous.

Je me suis rendu encore 3 fois à l'Oukaïmeden et j'ai été à chaque fois de plus en plus ravi. Dimanche dernier je m'y suis rendu avec ma famille et nous y avons passé une belle journée sous des rafales de neiges. La montée comme la descente a été encore plus impressionnantes parce que la route était pleine de neige et, par plusieurs endroits, de verglas qui faisait déraper les roues de la voiture. Il y eut quelques émotions mais c'était quand même magnifique.

J'y ai pensé à vous et j'espère vous revoir encore ici et me faire le plaisir de vous y amener encore et de vous faire visiter les endroits et les alentours intéressants de Marrakech.

J'ai écrit à mon fils à Paris le priant d'aller vous saluer de ma part. Il aura ainsi l'occasion et le plaisir de faire votre connaissance et j'espère que vous le trouverez agréable de votre côté car c'est un très gentil garçon. Je ne sais pas s'il est aujourd'hui à Cannes où il est allé retrouver un peu de soleil qui lui manque à Paris. Nous retremper au soleil est un peu nécessaire pour nous autres africains qui ne saurions nous en priver longtemps sans que cela porte sur notre santé et même sur notre moral.

J'ai eu hier la visite d'une délégation venue d'Israël pour faire des collectes pour le compte du Keren Hayessod (Magbith) et je me suis fait le plaisir de lui donner 50.000 francs, espérant

que nos autres coreligionnaires d'ici fassent également leur devoir dans le même effort. Mais je doute fort que les plus fortunés aient à cœur de s'acquitter facilement d'un devoir sacré. Ils sont toujours, hélas, ceux qui se plaignent le plus pour donner le moins possible. —

J'espère que la nouvelle année vous apporte santé et bonheur et à notre cher pays, la paix et la prospérité dans la confiance.

Je m'excuse d'être assez long mais c'est pour moi, croyez le bien, un plaisir de m'expliquer à vous, dont les instants brefs que vous avez passés avec nous, ont suffi de nous conquérir à votre aimable et sympathique personne.

Veuillez agréer, Cher Monsieur, l'expression de mes meilleurs sentiments et de mon plus cordial shalom. —

Aaron Amzallag
Boîte postale 65
MARRAKECH

זמיר - צפון אפריקה

PROTECTORAT
DE LA RÉPUBLIQUE FRANÇAISE
AU MAROC

LE PRÉFET, INSPECTEUR GÉNÉRAL DE L'ADMINISTRATION
SECRÉTAIRE GÉNÉRAL

GH/LC

RABAT, LE 13 Janvier 1954

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1954 1 17
מספר 7-3-16
תיק

Mon cher Conseiller,

J'ai été très touché des termes de votre lettre et je vous en remercie.

Je vous adresse mes voeux les plus sincères pour vous et tous ceux qui vous sont chers.

J'ai été moi-même très heureux de nos conversations très agréables et j'espère que les contacts que nous avons eus seront très utiles.

CRoyez, mon cher Conseiller, à mes sentiments bien cordiaux./.

Monsieur Samuel DIVON
Conseiller à l'Ambassade d'Israël
PARIS 143, Av de Wagram

Georges HUTIN

ירושלים, ד' שבט תשי"ד
8 בינואר 1954
מס. כ/181/54.

בהול

אל: הקונסוליה של ישראל, מרסיל

מאת: הקונסולריה.

הנידון: הענקת אשרות ע"י המשרד
הא"י בתוניס
מכתבכם: 4287/1151 מיום 15.12.53.

תודתנו על מכתבכם הנ"ל שקראנוהו בענין רב.

לאחר שיקול ודיון עם מש"ר בבעיה הנדונה הגענו לידי מסקנה, כי אין השעה כשרה עוד לפתוח במו"מ עם השלטונות התוניסאיים בכיוון הצעתו של מר פרקוזה.

אנו תמימי-דעים עם הצעתכם שמר פרקוזה ישלח אליכם את הדרכונים לשם הטבעת אשרות-כניסה לישראל בהם.

בברכה,

ש. לסם
מנהל בפועל.

בא/תר

העתק: שגרירות ישראל, פריס
המדור הקונסולרי, פריס
מש"ר.

731 / 1254

Paris, le 4 janvier 1954

Sp/344 731

Mon Général,

Je saisis l'occasion de la nouvelle année pour vous exprimer, avec mes voeux les plus sincères, mes meilleurs remerciements pour l'accueil que vous avez bien voulu me réserver lors de mon récent voyage au Maroc.

Nos échanges de vues, dont j'ai tout particulièrement apprécié la franchise, ont contribué à me faire saisir certains aspects nouveaux de la réalité marocaine. La brièveté de mon voyage ne m'aura certes pas permis d'en approfondir l'étude, mais le seul fait d'appartenir à un pays confronté avec des problèmes quelque peu semblables me facilite, je crois, la compréhension de ces éléments psychologiques si difficilement accessibles à ceux qui s'efforcent de traduire les phénomènes d'Orient en termes purement occidentaux.

J'aurais grand plaisir à vous revoir, soit à l'occasion d'un éventuel séjour au Maroc, soit lors d'un de vos passages à Paris si vous avez l'amabilité de me faire signe.

Je vous prie de croire, mon Général, en l'assurance de ma haute et sympathique considération.

Sh. Divon

Shmuel DIVON

Monsieur le Général OLIE
Attaché à la Résidence Générale
Rabat

Paris, le 5 janvier 1954

59/344 731

Monsieur le Conseiller,

J'ai beaucoup regretté de n'avoir pu vous revoir lors de mon second passage à Rabat, en route pour Paris. Il m'aurait été très agréable de vous remercier à nouveau pour votre si aimable hospitalité et de vous faire part des impressions recueillies pendant mon voyage à travers le pays.

J'espère néanmoins que vous voudrez bien me faire signe lorsque vous vous trouverez dans la métropole.

Je saisis l'occasion de la nouvelle année pour vous exprimer, ainsi qu'à Madame de la Tour du Pin à laquelle vous voudrez bien présenter mes respectueux hommages, mes voeux les plus sincères.

Veuillez recevoir, Monsieur le Conseiller, les assurances de ma haute considération.

Sh. Divon

Shmuel DIVON

Monsieur le Vicomte
de la Tour du Pin Verclause
Conseiller du Gouvernement
Chérifien à Rabat

Paris, le 5 Janvier 1954

Sg/ 344 7-3/

Cher Monsieur Boudouy,

Je tiens au plaisir de vous remercier pour toutes les facilités que vous avez bien voulu m'accorder à l'occasion de mon voyage au Maroc.

Je me souviens, non sans émotion, de la compréhension que vous avez manifestée à l'égard des problèmes israéliens et qui prend naturellement la suite de l'agissante sympathie que vous avez su manifester à notre cause aux heures difficiles.

Veuillez, je vous prie, transmettre mes respectueux hommages à Madame Boudouy et accepter mes meilleurs voeux pour l'année 1954.

Agréez, cher Monsieur Boudouy, les assurances renouvelées de ma haute et très cordiale considération.

Sh. Divon

Shmuel DIVON

Monsieur BOUDOUY
Chef du Cabinet Diplomatique
Palais de la Résidence
Rabat

Paris, le 5 janvier 1954

SP/344 731

Mon cher Secrétaire Général,

Permettez-moi, de retour à Paris, de vous exprimer ma reconnaissance pour le chaleureux accueil que vous m'avez réservé. Nos conversations m'ont apporté nombre de notions utiles à la compréhension de cette belle terre du Maroc à laquelle vous êtes si profondément attaché depuis les jours de Lyautey et je garde le meilleur souvenir des heures que j'ai eu l'honneur de passer avec vous.

J'ai encore eu le plaisir, au cours de mon périple à travers le pays, d'entendre fréquemment mentionner avec respect et sympathie votre nom, associé à tant de réalisations et d'efforts.

Je saisis l'occasion qui m'est offerte de vous présenter mes meilleurs voeux pour la nouvelle année et je vous prie, mon cher Secrétaire Général, de croire en l'assurance de ma haute et cordiale considération.

Samuel Divon

Monsieur Georges HUTIN
Secrétaire Général du Protectorat
Palais de la Résidence
Rabat

Paris, le 5 janvier 1954

SP/344 731

Monsieur le Résident Général,

Au retour de mon intéressant voyage au Maroc, je m'empresse de Vous exprimer mes très sincères remerciements pour le cordial accueil que Vous m'avez réservé. J'ai été particulièrement touché du fait que Vous ayiez trouvé le moyen de me consacrer de longues heures et je garde de nos conversations le meilleur souvenir.

Je Vous serais très obligé de bien vouloir remercier également en mon nom ceux de Vos collaborateurs dont j'ai eu l'honneur de faire la connaissance, et dont l'aide m'a été précieuse pendant tout mon séjour.

Nous autres Israéliens sommes particulièrement bien placés pour apprécier pleinement les réalisations françaises au Maroc sur le plan de la mise en valeur du pays. Nous connaissons également, pour nous heurter à des difficultés analogues, le problème crucial de la symbiose entre l'Orient et l'Occident qui s'élargit, au Maroc, jusqu'à rejoindre celui de la coexistence des trois grandes religions monothéistes, toutes nées en Orient.

Au cours de mes déplacements à travers le Maroc, grandement facilités, grâce à votre entremise, par toutes les autorités locales, j'ai pu - dans la mesure où le permettait le temps limité dont je disposais - acquérir une vue d'ensemble des

Monsieur le Général GUILLAUME
Résident Général de France
Palais de la Résidence
Rabat

réalités marocaines, parfois très différentes de l'idée qu'on s'en fait à l'étranger; j'ai pu admirer les efforts déployés en vue du relèvement du niveau de vie de la population par des administrateurs dévoués, animés parfois d'un véritable esprit pionnier, et ceux que n'épargnent pas les autorités françaises pour encourager et aider l'émancipation et l'européisation de la dynamique communauté israélite. J'espère vivement avoir un jour l'occasion de revenir quelques mois au Maroc pour approfondir l'étude que je n'ai pu qu'ébaucher cette fois-ci.

Je Vous prie, Monsieur le Résident Général, de bien vouloir présenter mes respectueux hommages à Madame Guillaume et de recevoir, avec mes meilleurs voeux pour la nouvelle année, les assurances de ma haute considération et de ma profonde sympathie.

Sh. Divon

Shmuel Divon

פאריס, כ"ה טבת תשי"ד
3. 1. 54.

שמ/ 731

לכבוד,
מר חנוך ריינהולד,
עלית הנוער,
ירושלים.

מר ריינהולד היקר,

בהמשך לשיחתנו בקזבלנקה, הריני להודיעך שמסרתי את מסקנותי והצעותי ברוח שיחה זו.

נראה לי שכדאי מאד שתפנה לשר החוץ ותמסור לו על רשמיך מביקורך במרוקו. אני משוכנע שתהיה בכך תועלת.

בברכה רבה,

ש' דיבון

ש. דיבון.

קזבלנקה, 3.1.54
מס. 320/מח.

אל : ו. אלישר, קונסול ישראל, מרסי.
מאת: ד"ר א. מתן, קזבלנקה.

שלום וברכה,

בהיות מר ש. דיבון בקזבלנקה, סוכם בינינו כי אעביר לו את סיכום שיחותינו בכתב; הוא בקש ממני לא לשלוח סיכום זה על שמו באופן ישיר. באין לי הזדמנות להעביר לו את מכתבי ע"י שליח - אני מבקשך להעביר לו מכתב זה. אבקשך לשלוח לו את המכתב באופן <u>דחוף</u>.

למען סדר משרדי, אני שולח העתק לד"ר ש. כפיש; אינני רוצה שמכתב יקרא לא ע"י הצנזורה בארץ ולא ע"י אנשי הארכיון במ.ב., לכן אבקשך להעביר את העתק המכתב בדאר דיפלומטי. תודתי נתונה לך מראש, היה שלום.

בברכה,

ד"ר א. מתן

קזבלנקה, 3.1.54
מס. 319/מה.

אל : ש. דיבון, שגרירות ישראל, פריז.
מאת: ד"ר א. מהן, קזבלנקה.

שלום וברכה,

בהמשך לשיחותינו בקזבלנקה, אני מסכם בכתב את אשר מסרתי לך בע"פ.

טעות היא לשפוט על יהדות מרוקו לפי יהודי צפון אפריקה הנמצאים בארץ. ראשית, בארץ אין מבחינים די הצורך בין העולים משלש ארצות צפון-אפריקה (מרוקו, אלג'יר, טוניס); היות ורובם ממרוקו, נקראים כלם "מרוקאים" ולפיהם נוהגים לשפוט בישוב על יהודי מרוקו בכלל, וזוהי טעות.

להלן אדבר רק על יהודי מרוקו.

הרב המכריע של העולים, שעלו וממשיכים לעלות גם עכשיו מארץ זו - שייכים לשכבה הדלה והמדולדלה. אלה הן משפחות מהביסאות של הערים הגדולות (קזבלנקה, מרקש, פס, מקנס, רבט) או תושבי עירות וכפרים נידחים. שכבות אחרות, שאמנם מבחינה __מספרית__ אינם מהווים גורם חשוב, אך מבחינה __איכותית__, אין להתעלם מהן כלל וכלל - במעט ולא עלו ארצה. היחס המספרי בין השכבות השונות של יהודי מרוקו הנמצאים בארץ, איננו נותן, לכן, כלל וכלל את התמונה הנכונה על היחס המספרי של שכבות סוציאליות שונות בין היהודים במרוקו.

לא כאן המקום לעמוד על כל הסיבות, אבל עובדה היא שיהדות מרוקו הולכת ומאבדת קרקע. אני אגע רק בשתים מסיבות אלה, שהן, לדעתי, העיקריות, לפחות היום. הסיבה הראשונה היא חלישות מכלל האוכלסיה המושלמית. התהליך התחיל עוד לפני האוקופציה הצרפתית, עם תחילת עבודתו של ה"אליאנס". הקבוץ היהודי עזב את ה- Mellah הערבי והתחיל לצעוד בקצב די מהיר "מערבה" בכיוון התרבות הצרפתית; לרמת התרבות הצרפתית - לא הגיע, את הסביבה הערבית - עזב, ולכן נשאר קרח מכאן ומכאן. הדין הוא ביהודים, תושבי הערים הגדולות, המהווים את רב מנינה של יהדות מרוקו. הערבים אינם רואים ביהודים אלא "פרו-צרפתים" והצרפתים מסתכלים על היהודים כעל אלמנט זר. לאחר הכבוש הצרפתי, התחיל תהליך של התעמתות גם של האוכלסיה המושלמית; תהליך זה, מתפתח בקצב הרבה יותר מהיר מאשר זה מענין את צרפת. אחד המומנטים של ההתפתחות מהירה זו (שחלה בעיקר לאחר מלחמת העולם השניה), הוא התפתחות המסחר הערבי וכתוצאה מכך התחרות חזקה בסוחרים היהודים; התחרות זו, הולכת וגדלה. עוד בין שתי מלחמות העולם היו כמעט 100% של המסחר בידי היהודים; כיום המצב שונה מאד מזה. כרגיל, מרגש הדבר יותר בשכבת הסוחרים הזעירים מאשר במסחר הגדול. תהליך דומה מתפתח בתעשיה.

סיבה שניה לאבדן עמדות בחיי הכלכלה מצד היהודים, היא הזיקה המתפתחת אצל המושלמים כאן לשלוח את ילדיהם לבתי הספר התיכוניים, מה שאין כן אצל היהודים, המבכרים עדין לעתים קרובות מדי את בית הספר התורני. גם לימוד מלאכה ומקצוע איננו מקובל אצל היהודים (בתי הספר למלאכה של "אורט" - ריקים למחצה). ההפך הוא אצל הערבים. אחרי שנים לא רבות (6-9) מספר רב של צעירים מושלמים, המוכשר, פחות או יותר, למלא תפקידים במסחר, מלאכה ופקידות, יתן מכה נוספת לחיים הכלכליים של היהודים אשר לא יעמדו בתחרות זו מחוסר קדרים מתאימים.

משכבה מתדלדלת זאת, יצא ויוצא הרב המכריע של העולים לישראל.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

עליה חלוצית ממרוקו, היתה רק עם קום המדינה. עם תום מלחמת השחרור, נמשכה העליה ממרוקו בקצב מזורז יותר, אך מסיבות הרחוקות מאד מחלוציות. ראשית, עלו משפחותיהם של הצעירים שעלו כמתנדבים לצבא; שנית, עלו יהודים ~~שבב~~ שקיוו למצוא בארץ תנאים כלכליים נ ו ח י ם י ו ת ר מאשר במרוקו. המצב הכלכלי בארץ הרס אשליה זו-וזרם העליה הלך וקטן. הקשיים הכלכליים בארץ שהלכו וגדלו, ברור שלא היוו מסיבה לעליה אנשים שאינם מסוגלים משום בחינה לאותן הדרישות שהציבה לפניהם הארץ. הוא הדין לגבי יוצאי ארצות אחרות, אך היות ומרוקו הנה אחת הארצות המעטות מהן באה העליה, אשר אליה אפשר לחזור - התחילה הירידה.

אין אמת בדעה, כאילו הסלקציה הרפואית של העולים הביאה בעקבותיה את הקטנת העליה. דעה זו הנה אחת הבדותות של אנשי מחלקת העליה אשר נסו לתלות את הקולר בסלקציה זו. במקרה, הסלקציה הרפואית נכנסה לתקפה כאשר ~~ברם~~ זרם העליה התחיל כבר לרדת. במשך זמן עבודתי כאן (למעלה משנה), הזדמן לי לעתים קרובות מאד להוכח שמשפחות רבות אשר אושרו לעליה מבחינה רפואית, שנו את טעמם ולא עלו ארצה. מושפע מהדעה שהפרוצדורה של הבדיקה הרפואית בעיר וטלטולי הדרך לשם כך, מהווים מכשול לעליה - אשרתי כמה פעמים משפחות שלמות ופעם גם כפר שלם של כ-400 נפש, לעליה ארצה, לאחר שבדקתי אותם במקום מגוריהם. איש מהם לא עלה. קבלת מכתב מהארץ או פגישה עם יורד היו מספיקים להעביר את החשק לעלות.

מחלקת העליה ועבודתה. לא מתוך רצון, אלא מתוך הכרח, עלי לנגוע בנושא נדוש - היחסים בין הסוכנות ובין המדינה. יתכן, ומחלקת העליה ועבודתה משמשת כדוגמא הבולטת ביותר ליחסים אלה.

עם קום המדינה, המשיכה מחלקת העליה של הסוכנות לעבוד באותן השיטות שעבדה לפיהן בתקופת המנדט. השתנו רק הקצב והאפשרויות. עם פתיחת השערים התחילה מחלקת העליה להדמות יותר ויותר ל"חברה של טרנספורט עולים". כל זמן שממשלת הארץ היתה בדעה שעליה המונית ובלתי סלקטיבית, הנה לטובת המדינה (תקופה זו היתה קצרה ביותר) - לא היה ניגוד בין שני הגורמים, אך מהרגע שהתעוררו קשיי קליטה בארץ והממשלה באה לידי מסקנה שיש צורך בעליה סלקטיבית, ולא רק מבחינה רפואית - הלך וגבר הניגוד בין הגורם הקולט וגורם המעלה. מענין, שבניגוד זה, היתה דעתה של מחלקת הקליטה של הסוכנות כדעתה של הממשלה.

כידוע, קים המוסד לתאום, בו מיוצגות הממשלה והסוכנות ושהחלטותיו מחיבות את שני הצדדים, אך לרוע המזל, הנהלת מחלקת העליה של הסוכנות, ידעה לעתים קרובות מאד לעקוף החלטות מוסד זה.

אין לי ספק שבתנאים הנוכחיים בארץ ובמרוקו - שום דבר אינו מסוגל להניע כעת את יהודי מרוקו לעליה. אני חושב שברור לכל כי הפסקת העליה באה כתוצאה מחוסר קליטה מספקת של העולים. התופעה הקיצונית ביותר של חוסר קליטה,היא הירידה מהארץ. ובכן, האמצעי האחד והיחידי להגביר את העליה הוא לקלוט באופן המניח את הדעת את העולים, כתוצאה מזה תפסק הירידה, והגיוני לחשוב שהעליה תתחדש.

יודע אני שבמתן עצות לא סגי, לכן, כנראה, שכעת צריך, קודם כל להביא לידי מכנה משותף את עבודת העליה ועבודת הקליטה. דבר זה לא יתכן אם בעליה ובקליטה תעסוקנה שתי רשויות. אנשי מחלקת העליה רואים את תפקידם האחד והיחידי בהעלת אנשים; אין זה מענין אותם כלל וכלל אם העולים יכלים להקלט בארץ או לא; אם עולים אלה מביאים ברכה לארץ או לא; אם העליה ארצה מביאה ברכה לעולה או ההפך. את מחלקת העליה מענינים אך ורק מספרים. טבעי, לכן, שעם ירידת העליה עד לידי מספרים זעומים והטלת הסלקציה, נלחמים אנשי מחלקת העליה "מלחמת מצוה",על כל עולה ועולה, כי כל עולה הנו תוספת מספרית למאזן החדשי. אין לי ספק שאם לא היו קימות הגבלות לעליה מטעם ממשלת הארץ, היתה מחלקת העליה מעלה את כל הנכים, החולים והזקנים הנמצאים במרוקו והרוצים לעלות. אם היה קורה כדבר הזה, הוא לא היה משנה במאומה בזרם העליה: היו עולים כמה אלפי אנשים חולים וזקנים ואח"כ היתה חוזרת העליה לקצבה הנוכחי.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

אפילו אם בראש מחלקת העליה, היה עומד אדם שטובת הארץ וטובת העולה היו לו יקרים יותר מאשר עצם קיום מחלקתו ואינטרסים קטנוניים אחרים, היה בכל זאת נשאר ניגוד בין המושגים "קליטה" ו"עליה".

לכן, אני חושב שמן ההכרח להוציא את המחלקה לעליה מידי הסוכנות ולמסור אותה לממשלה. אם הדבר אפשרי - זהו, לדעתי, הפתרון הטוב ביותר. אם בארצות מסוימות, כגון מרוקו, אשר אין בהן נציגות ישראלית רשמית, אין הדבר אפשרי - יש למסור את עבודת העליה לידי מחלקת הקליטה של הסוכנות ואז יסולק פעם ולתמיד הניגוד בין המושגים "קליטה" ו"עליה".

כדוגמא לכך יכולה לשמש עבודתה של מחלקה אחרת בסוכנות - המחלקה לעלית נוער וצעירים: מחלקה זו, שגם היא מעונינת ב"מספרים" איננה מתעלמת מ ט י ב העולים, כי היא לא רק מעלה כי אם גם קולטת אותם, ולכן על אף ירידת זרם עלית הנוער (פונקציה ישירה של העליה הכללית) - מסברת מחלקה זו לא להעלות ילדים שאינם מתאימים למסגרתה.

דוגמאות שמחלקת העליה של הסוכנות, עושה את הכל כדי להצדיק את קיומה אפילו אם זה נוגד את טובת המדינה - לא חסרות. פרשת יהודי קוצ'ין, עלית חולים מפרס, מטריפולי, קיום מנגנון מנופח, פרשת מחנה פרסי - הנן הוכחות מספיקות. בזמן האחרון נסתה מחלקת העליה לסלף את העובדות על מצב יהודי מרוקו בפני ממשלת הארץ, אך ורק כדי להשיג הקלות בתקנות הסלקציה. היא גם הצליחה במידה מה: הותרה עלית נכים, הוגדל גילו של העולה מ-35 עד ל-40 ולעתים ל-45. הקלות אלה לא שנו במאומה את קצב העליה: מספר העולים לא גדל כי אם קטן.

בלית עולים הבאים אל מחלקת העליה כדי לעלות ארצה, מחפשים אנשי המחלקה במרוקו אחרי יהודים הרוצים לעלות. נסיעות רבות למקומות הנידחים ביותר העלו חרס - עולים אין. למרות זאת מחזיקה מחלקת העליה כמעט את אותו סגל האנשים שהחזיקה בזמן העליה הגדולה. החיפוש אחרי העולים מגביר את החשדנות של היהודים ומוריד את הפרסטיז'ה של הארץ.

קימת רק סלקציה רפואית, אשר לפי דעתי איננה מספקת; קימים גם כל מיני אמצעים כדי לעקוף סלקציה זאת: דיסמולציה וסלוף גיל העולה (אין רישום לידות במרוקו).

סלקציה סוציאלית איננה קימת: העולה מוסר שהוא בעל מקצוע מסוים, הדבר איננו הולם את המציאות, אבל מתקבל על דעת אנשי מחלקת העליה ("רדיפה אחרי מספרים"). לאמיתו של דבר, הרב המכריע של האנשים העולים כיום ארצה - אינם מהווים כל ענין בשבילה ואין העליה ארצה, בתנאים של היום, לטובתם.

לדעתי, יש להפסיק את החיפוש אחרי העולה ולצמצם את המנגנון לידי משרד קטן בקזבלנקה: יהודי הרוצה לעלות - ימצא את דרכו למשרד זה. הרוצה לעלות ישא בהוצאות העליה והרפוי, הדרוש לשם כך - במלואם.

בזמנו, הפיצה מחלקת העליה (בין שאר ה"אינפורמציות" שמסרה על יהודי מרוקו) כי ישנם יהודים העוסקים בחקלאות בארץ זו. אין כל אמת בידיעה זו: יהודי הכפרים אף הם עוסקים ברוכלות ומלאכות, אבל הרמה המקצועית של בעלי מלאכה אלה היא ירודה מאד. המושגים כגון: נגר, סנדלר, חיט, רצען וכדומה, הנם רחוקים מהמושגים המקבילים בארץ, אבל, בכל זאת, מתקבל על הדעת שתושבי הכפרים הנם אלמנט מתאים יותר לעליה ארצה בתנאים של היום; הכל תלוי איך יקלטו. הצרה, אבל, שגם בין יהודים אלה אין קופצים לעליה. ישנם עוד כמה כפרים בדרום מרוקו, מעבר להרי האטלס (אוארזאזאת וסביבתה), אשר אליהם טרם הגיעו אנשי מחלקת העליה באופן ישיר. שמועות אומרות שהישוב היהודי במקומות אלה, על אף היותו פרימיטיבי יותר, הנו מתאים יותר לתנאי הארץ היום. יתכן ויהיו עולים בין יהודים אלה. זהו נסיון אחרון, במסגרת העבודה של היום שכדאי עוד לנסותו. אם נסיון זה יכשל - יש לחסל את עבודת מחלקת העליה, כפי שהסברתי זאת לעיל.

על השאלה שהצבת לי: אם השקעת עבודה חנוכית-ציונית תביא בעקבותיה אחרי כמה שנים, הגברת זרם העליה ארצה - אני עונה בהסתייגות. עבודה כזו, אם תושקע, יכלה בעקבותיה ל ה כ י ן חלק מיהדות מרוקו לקראת עליה בלית ברירה. במילים אחרות, אם בעקבות ההתפתחות הפוליטית של מרוקו ויציאת הצרפתים תבוא אותה ה"קטסטרופה" שרבים רואים אותה כהכרחית, ושאני מרשה לעצמי לא להסכים להכרחיות זו - יהיו יהודי מרוקו מוכנים יותר לעליה ארצה ומסוגלים יותר להקלט בה, אך בלי "קטסטרופה" זו לא יעלו, תושקע העבודה אשר תושקע, אם לא ישתנו תנאי הקליטה בארץ.

כיצד לנהל עבודת הכנה זו - אינני רואה את עצמי מוכשר לענות, אבל אצביע על כמה נקודות - כיצד לא לעשות עבודה כזאת.

יהודי המקום אינם רואים בעין יפה את העובדה שכמעט כל שליחי הארץ בשטחי הפעולה השונים הפועלים היום במרוקו, הנם יהודים אשכנזים. מרבים לדבר כאן על דיסקרימינציה בארץ, כלפי העולים החדשים; מרבים אף להגזים ולא לראות את הסיבות האמיתיות לכך, אבל מכל פנים רואים בעין לא יפה שהארץ איננה שולחת הנה שליחים מיוצאי צפון אפריקה. יהודי המקום טוענים, שמבין 50.000 עולים שנתנה צפון אפריקה, אפשר עוד למצוא כמה עשרות אנשים המכירים את תנאי המקום, את בעיות היהודים כאן ואחרון חשוב - היודעים לדבר בשפתם.

יהודי המקום אינם רואים בעין יפה העסקת פקידים הנשלחים מהארץ בשעה שפקידים כאלה אפשר למצוא בפחות ממחצית ההוצאות מבין יהודי המקום. זה לא סוד בשביל יהודי המקום שמלות פקידים כאלה נעשה לפי ה"מפתח" המפורסם, לפי אינטרסים אישיים ולא תמיד לטובת הענין.

יתכן, שבגלל קנה המידה הנ"ל, לא ימצא אדם מתאים מיוצאי צפון אפריקה לעמוד בראש עבודה זו; מכל פנים, אם תשתנה מסגרת העבודה וזו תעשה בקנה מידה רחב יותר ובמגע הדוק יותר, הן עם הגורמים היהודיים כאן והן עם הנציבות הצרפתית - צריך אדם זה להיות לא רק בעל השכלה יהודית, כי אם בעל השכלה כללית רחבה ולשלוט בשפה הצרפתית.

בינתים, עזובה מרבית יהדות מרוקו לנפשה או כמעט כך. המוסדות היהודיים הפועלים: אליאנס, ג'וינט, אוזה, אורט, בתי ספר תורניים, המחלקה לחנוך תורני בגולה, שליחי מפלגות שונות, שליחי ישיבות שונות מחו"ל והקהילות - אין להם, למוסדות אלה, לא רק מגמה ציונית, אלא אף מגמה אחידה. אין להם מטרה ברורה ורבה ההתרוצצות הפנימית והאינטרסים האישיים של עסקן זה או אחר גוברת לעתים קרובות על טובת הכלל.

אם תורחב מסגרת העבודה, ברור לי שכל מאמץ יעלה חרס אם לא יעשה במשותף עם הגורמים הנ"ל, או, לפחות, עם אחדים מהם.

ישנה עוד נקודה הטעונה בירור לפני הרחבת מסגרת העבודה: היחס ה א מ י ת י של שלטונות צרפת, לכל עבודה העלולה להביא בעקבותיה עזיבת מרוקו ע"י יהודיה. היהודים כאן, ברובם, הנם פרו-צרפתים ומהווים גורם חשוב באימפריאליזם הצרפתי כאן.

אני חושב שה- laissez faire של שלטונות צרפת במרוקו כלפי העליה - הם בגלל ממדיה הזעומים וכל דבר העלול לשנות ממדים אלה באופן ניכר - יביא בעקבותיו את שנוי היחס.

בברכה,

ד"ר א. מתן

העתק: ד"ר ש. בטיש, המנהל הכללי מ.ב. ירושלים.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

AGENCE JUIVE
BUREAU DE TUNISIE
18, Rue de Metz
Téléph. 38.82
SIÈGE SOCIAL A PARIS
83, Av. de la Grande Armée
135, Avenue de Wagram

Réf. :

הסוכנות היהודית
המשרד בתוניסיה

731 ד

TUNIS, le 3.1.54

כבוד
מר דיבון
יועץ שגרירות ישראל
<u>פריז</u>

מר דיבון היקר,

התפלאתי לשמוע על בקורך האחרון בצפון אפריקה מבלי לבקר בתוניסיה,אני מצטער מאד על שלא הזדמן לי לפגוש אותך מאז בואי להנה.לדעתי ,יכולה פגישה בינינו להרום להבהרת המצב בכמה נושאים הנוגעים ליהדות התוניסאית וכן הייתי מאד רוצה לקבל ממך עצה והדרכה בקשר לענינים השובים.

אני באופן אישי וכן משרדי כאן זקוק מאד לבקור שלך בתוניס העלול להועיל לי הרבה בעבודתי. אני עומד לבקר בסוף חודש ינואר בפריז ואודה לך באם הואיל להודיעני האם אמצא אותך אז בפריז. כי גם באם תחליט על בקור כאן בזמן הקרוב הייתי מאד רוצה לפגוש אותך לפני זה.

אי לזאת ,אהיה אסיר תודה באם תעביר אלי את תשובתך בהקדם,תוכל למסור את התשובה באמצעותו של הח' אריה סמבורש אשר ידאג להעבירה אלי,

בכבוד רב
שמ[illegible]ל [illegible]רקויה

(24)

מדינת ישראל

משרד המסחר והתעשיה,
חטיבת המזון.

אל: מר מ. פלגי, היועץ הכלכלי, צירות ישראל פאריס.

מאת מנהל אגף היבוא.

ירושלים, **תאריך:** כח' טבת התשי"ד,
30 בדצמבר 1953.
מס. ג/ס/8-

6754

פלגי היקר,

הנדון: <u>קניות מצפון אפריקה.</u>

סמוכין: מכתבך מ-7.12.53, שפ/731.

קבלתי את העתק מכתבך הנ"ל.

בעצם כבר אתה בעצמך נתת לגב' גלבוע את התשובה הנכונה.

המחברה "סולל" לא ידועה לנו ואינני זוכר שאנו אי-פעם הוצאנו רשיון יבוא בו מופיעה החב' הזאת בתור ספק. בכל-אופן עד כמה שזה תלוי בנו אנו נשתדל לפעול ברוח הדו"ח של הגב' גלבוע ונוסף לזה אני אבוא בדברים עם היבואנים בענין זה.

אשמח מאד לשמוע ממך בקרוב.

צירות ישראל בפארים
נכנס ביום
1954-1-10
מספר 731
תיק

דרישת שלום לבבית לשניכם.

שלך,

נ. גילוסה.

נג/אמ.

מר גלבוע ראה ומסר לגב' גלבוע
12.1

פריס, ט' בטבת תשי"ד
7 דצמבר 1953

שמ/

אל : כלכלית
אל : מנהל אגף יבוא, מירן
מאת : היועץ הכלכלי, פריס

הנידון: <u>עזרה מצפון אפריקה.</u>

להלן קטע מדו"ח שהגב' גלברג מסרה
על שליחותה לצפון אפריקה:

" Par ailleurs, je voudrais souligner le cas de certains juifs très riches refusant de contribuer à la Magbith alors que par ailleurs ils sont tout heureux de faire des affaires avec Israel. Exemple : Je signale à l'attention de la Direction Economique du Ministère du Commerce un nommé SOLAL d'Alger, raison sociale C.J.M., 8, rue Monerville, Grainetier, dont tout le monde sait à Alger qu'il fait des affaires avec Israel, s'est refusé jusqu'à maintenant de donner quoique ce soit pour Israel et même pour les juifs de la communauté algéroise. C'est un de ces juifs lâches qui tremble au nom d'Israel. Il me semble qu'il serait bon de rayer cet individu du cadre des importations. Cela serait un excellent exemple pour les juifs d'Alger, les donneurs ceux-là , qui verraient un acte de justice, et de favoriser par contre le même genre de maison à Oran, les frères SAYER, qui sont de gros donateurs à la Magbith . "

היתה לי גם שיחה עם הגב' גלברג בה היא הדגישה
מחדש את חשיבות הענין. הבטחתי לה כי אביא את הדבר לידיעתכם.

אשמח אם תצליחו לעשות פעולה בשטח זה, על אף
שלגב' גלברג ציינתי את הקשיים הקיימים, הרגיל ולא מסתגלת היא
הקרנה אלא הקריטריונים המסחריים אשר אתם אגף דורשים בדרך כלל
מספקת סחורה מאיזו ארץ קבועה, ורק במקרים ספציפיים מתעניינים
בבחירת הספק.

אין ספק שלענין יש השפעה מכרעת על מערכת
המגבית.

בברכה,

מ. סלגי
היועץ הכלכלי

Paris, le 2 décembre 1953

Monsieur l'Ambassadeur,

Je voudrais ajouter à mon rapport quelques observations. Dans toutes les villes où j'ai passé, que ce soit en Suisse, en Italie ou ailleurs, les juifs de ces pays sont venus me voir pour se plaindre amèrement du nombre de collectes privées faites par des israéliens. Par exemple, en une semaine on a vu venir chez des particuliers quatre collecteurs venus ramasser de l'argent pour les oeuvres suivantes :

1° - un rabbin, malheureusement avec une lettre du Grand Rabbin Herzog, quête pour les enfants dans les missions en Israël (ce devoir incombe, me semble-t-il au Département de l'Education du Ministère à Jerusalem);

2° - une femme, elle, quête pour les enfants Misrachistes;

3° - un autre quête pour les enfants délinquants;

4° - un quatrième pour les tuberculeux.

Chacun naturellement dit que son oeuvre est la plus intéressante mais toutes ces collectes nuisent énormément à la Magbith et au renom d'Israël. Les juifs commencent à en avoir assez et redoutent de recevoir quelqu'un venant de chez nous. Alors que notre Pays devrait inspirer un sentiment d'orgueil et de fierté dans la Diasporah, on le voit comme un pays de mendiants. Je pense qu'il serait de toute utilité et de toute urgence que le Gouvernement interdise tous ces collecteurs privés qui ne peuvent que nous nuire car c'est sur les collectes à venir qu'ils se paient leurs voyages et leur séjour à l'étranger. Si ce système continue et qu'il sera permis à chacun de venir frapper à la porte des juifs de la Diasporah, nous verrons malheureusement les contributions à la Magbith dégringoler de plus en plus et les portes déjà si parcimonieusement ouvertes pour nos Délégués, se fermer de plus en plus.

Par ailleurs, je voudrais souligner le cas de certains juifs très riches refusant de contribuer à la Magbith alors que par ailleurs ils sont tout heureux de faire des affaires avec Israël. Exemple: Je signale à l'attention de la Direction Economique du Ministère du Commerce un nommé SOLAL d'Alger, raison sociale C.A.M., 8 rue Monerville,

./...

Grainetier, dont tout le monde sait à Alger qu'il fait des affaires avec Israël, s'est refusé jusqu'à maintenant de donner quelque ce soit pour Israël et même pour les juifs de la communauté algéroise. C'est un de ces juifs lâches qui tremble au nom d'Israël. Il me semble qu'il serait bon de rayer cet individu du cadre des importations. Cela serait un excellent exemple pour les juifs d'Alger, les donneurs ceux-là, qui verraient un acte de justice et de favoriser par contre le même genre de maisons à Oran, les frères SAYER, qui sont de gros donateurs à la Magbith.

Signé : Madame L. Gitlson

Paris,

שגרירות

פאריס, כ"א טבת תשי"ד
27 .12 .53

שמ/ 731

אל : שר החוץ.

מאת : ש. דיבון, שגרירות ישראל, פאריס.

הנדון: - רשמי מסע במרוקו.

לחלן סיכום עיקרי רשמי מסיור במרוקו אשר בוצע מיום 2.12.53 עד 17.12.53. הדו"ח מבוסס על ביקורים בקזבלנקה, מאקנס, פס, מאראקש, רבט, סידי רחאל, טהנאות, וביקורים חטופים בישובים נידחים שונים.

ברוב מקומות אלו הודיעו על ביקורי מטעם הנציגות לראשי שלטונות המחוז ולראשי הקהילות היהודיות.

נפגשתי אף עם מספר ערבים וביקרתי במוסדות שלטון וחינוך ערביים, כולל אוניברסיטת קראויין בפס - המרכז הדתי במרוקו ובית היוצר לנשמת הלאומנות הערבית.

העובדה שעל ביקורי הודיעו לשלטונות הצרפתיים וגם לקהילות היהודיות, הדגישה באופן ברור את אופי הביקור, ויש בה משום הכרה בקשר שבין מדינת ישראל ויהדות מרוקו.

נתקבלתי, ע"י היהודים, כמעט בכל מקום בסבר פנים יפות ולא חסרו תופעות של התלהבות והתרגשות רבה. ביקרתי במוסדות הצבוריים, החינוכיים, ובמספר ניכר של שיכונים פרטיים, וכך ניתנה לי האפשרות לבוא במגע בלתי אמצעי עם שכבות שונות של היהדות שם. בעת סיורי ופגישותי ברחובות ה"מלות" השונות שוחחתי בערבית, עברית, צרפתית, ובז'רגון הערבי (ג'ידו-עראב).

פרט לאנשי הקהילות, ניתנה לי הזדמנות להיפגש אף עם אישים שונים הפעילים בצבור היהודי. מביניהם אזכיר את : מר י. דהאן, מרכז מועצת הקהילות, הרב הראשי למרוקו מר שאול דהאן, מר ברונשויק - סגן נשיא ה"אליאנס" העולמי, המנהל למעשה את עניני ה"אליאנס" במרוקו, מר תג'ורי - נציג ה"אליאנס" במרוקו, מר ביין -

מנהל הג'וינט. כמו"כ השתתפתי, ואף השמעתי דברי ברכה, במועצה השנתית של רבני מרוקו.

למותר לציין שנפגשתי עם ראשי הציונות, יו"ר הפדרציה, מנהלי המגבית והק.ק.ל.

נתקבלתי ועמדתי בקשר הדוק במשך על הסיור עם מר זאב חקלאי, מנהל מח' העליה של הסוכנות, אשר עזר לי מאד בביצוע תפקידי.

כן פגשתי כמעט את כל שליחי המוסדות והתנועות הנוער מן הארץ.

התחלתי בסיור וסיימתיו בראבה, מקום שם נפגשתי לשורת שיחות עם ראשי השלטון. מביניהם אזכיר את : ג. ארסן מזכ"ל הנציבות,
ב' רמנד Guinamand , הממלא עתה למעשה את מקום הנציב בנציבות.

הגנרל אוליית - יועצו האישי של הנציב, איש אשר לפי דברי ביום עצמו "מוטלת עליו מלאכת המחשבה והביקורת על מעשי הגנרל". סירו , סגנו של המזכ"ל, הממונה על עניני כלכלה. מנהל משרד הפנים והממונה על עניני הבטחון והמודיעין. , יועץ הממשלה השריפית. בודואי , ראש הלשכה הדיפלומטית. הקולונל ראש הלשכה הצבאית של הנציב. בוסבל היהודי בתפקיד הגבוה ביותר בנציבות, ממקם על מוסדות יהודיים. נפגשתי עם עוד רבים מאנשי הנציבות בססיבות ובסעודות אליהן הוזמנתי, ביניהן אף ארוחת הפרידה שערך לכבודי הגנרל ביום בנוכחות ראשי הצבא והשלטון.

ברצוני לציין את היחס האדיב והאוהד של אנשי הנציבות, את הרמה התרבותית הגבוהה, את הידיעה העמוקה במתרחש אצל רוב אנשי שיחי. ראוי אף לציין את יחסו הלבבי של הגנרל ג'ום אשר פגשתיו שלוש פעמים, פעם בביתו בנוכחותם של המזכ"ל והגנרל אוליית, פעם במשרדו לכשנזדמנו לשיחה ארוכה ויסודית ופעם בשעת ארוחת הצהרים ולאחריה כשהחלפנו דעות תוך כדי טיול בגן הנהדר סביב בנין הנציבות.

3/...

להלן כמה קוים כלליים מהתרשמויותי מבלי
להכנס לתאור מפורט:

1. <u>הרקע המדיני, הכלכלי, החברתי למתרחש במרוקו</u> :

נקודת המוצא למתרחש עתה בשטח המדיני במרוקו היא
פרשת הדחת השולטן, על כל הנסיונות שקדמו לה עוד מ-1951.
למחשבת ההדחה גרמה ההכרה אשר בשלה בשנים האחרונות והיא: שאין
לצפות להידברות ולשיתוף פעולה עם השולטן מוחמד בן יוסוף ובני
בריתו. תוך רגשי מרירות ואכזבה מזכירים אנשים ותיקים בשלטון
ובמנגנון את העובדה שהצרפתים עצמם הם הם שהעלו את השולטן, הם
הם ש"אחדו וארגנו עבורו" את הארץ, והם המשאירו לו ריכוז של
שלטון מדיני, דתי וכספי כה עצום. ריכוז זה של שלטון בתוך
המסגרת המסורתית של ה"מאחזן", העידוד שקבל בשעת מלחמת העולם
ולאחריה מאת האמריקנים, ירידת הפרסטיג'ה הצרפתית בימי מלחמת
העולם, הסיוע שקבל אף מהליגה הערבית ומהבלוק הערבי-אסיאתי,
העמידה העקשנית על עקרון הריבונות המרוקנית ללא כל הכרה
משותפות מדינית עם הצרפתים - כל הגורמים האלה גרמו להחלטה
בראבט כי המשכת המצב הקיים פירושה כשלון הרעיון הגדול של
הפיכת מרוקו לארץ מודרנית המבוססת על שותפות מרוקנית-צרפתית.
מעניין לציין שלאחר הדחת השולטן והבחרת השולטן החדש אין נושבת
רוח של אופטימיות בראבה. ברור לאנשי הנציבות שהם מנעו משבר
חמור מאד בבצעם צעד הכרחי, למרות התנגדות חריפה מצד הממשלה
והצבור בפאריס - הרחוקים לדעתם מאד מהמציאות המרוקנית -
אך אינם משלים את עצמם כי עלו על דרך המלך לשתוף פעולה ומבנה
עם המרוקנים. השולטן הודח, אולם הודות לבגידה הכללית של אנשי
ה"מאחזן" וידידיו הקרובים ביותר, נשארו כל אלה מחזיקים במשרות
גבוהות. לאור זה נמצאים עתה הצרפתים במצב עדין ומסובך לגבי
בלאוי ואנשיו, אשר הובטחו להם משרות שונות בהנחה שתתפנינה עם
הדחת השולטן הקודם. האכזבות ואי סיפוק התביעות של אנשי הפחה
ממרקש החלו מעבירים במידת מה את יחסי הנציבות והפחה מחד,
ואת יחסי הפחה ותומכיו מאידך. הנסיונות הבודדים שנעשו להכניס
את אנשי גלאוי למשרות מוכיחים שהענין מסובך ביותר. מעשה

באיש מאנשי שלומו של בלאוי שהכניסוהו כסגן ראש הטקס לחצר השולטן, ומיום שנכנס לכהן בתפקידו מלאה ראבה בדיחות ודברי הלצה על חוסר הידיעה, הטעם והנימוסין של איש זה הממים קלון על המסורת בה הדורות של מנהגי החצר.

אנשי הנציבות מבינים שלאחר הדחת השולטן מצפים מהם בפארים ובעולם הנאור לבצע את התיקונים שעליהם דובר כה רבות ולשתף את המרוקנים בשלטון במגמה להכשירם לקראת שלטון עצמי. האירוניה שבדבר היא שלמרות שחתם השולטן על תקנות הרפורמות אין הוא, ואף לא השכבות השליטות, מעונינים כלל בתיקונים המעלים ביסודם את מרוקו הפוסלפית לדרך של התפתחות דמוקרטית. אין לפיאודלים המרוקנים ולפושלי המחוזות, והנפות למיניהם - המשתפים פעולה עם הצרפתים - כל ענין בפתוח מוסדות עירוניים נבחרים ובהפרדה בין השלטון המבצע והמחוקק. הם רואים בכך סכנה ופגיעה במעמדם בעתיד. התנועה הלאומית המרוקנית טרם הגיעה לשלב של הכרה הרואה בקידום חברתי ענין לאומי כללי. לכן, יוצא איפוא, שאין למעשה תביעה כנה לרפורמות דמוקרטיות לא מצד משתפי הפעולה עם הצרפתים ולא מצד האיסתיקלאל.

אין להפריד מבעיית קידום מרוקו לקראת שלטון עצמי, את סיכויי הבנת שכבת משכילים הראויים לתפוס עמדות אחראיות במנגנון, מתוך כנות ולויאליות לגבי צרפת. פתרון בעייה העידית המרוקנית מדריכה את מנוחת ראשי השלטון. עד כה היתה שכבה זו דקה ביותר (נראה לי שאפשר להעריכה במספר של כ-5000 איש). בוגרי בתי-הספר התיכוניים ובתיה"ס המקבילים לרמה זו בשנה הוא כ-1000 איש. במכון ללימודים גבוהים ובמוסדות המסונפים לו המשמשים בסיס ומתחלה לאוניברסיטה של ראבה לומדים כמאות אחדות של תלמידים . מפי הפרופסורים של המכון ללימודים גבוהים שמעתי תלונות קשות על חוסר הרצינות, התמדה, ו"תאמביציה" של המתלמדים לרכוש דעת על מנת לשרת את עמם. ישנם כ- 300 סטודנטים מרוקנים בפארים, אולם לכשחוזרים אלה למרוקו הנם מושפעים מאד מרעיונות חופש ושויון, והנם בעלי נטיות לאומיות קיצוניות המקשות על קליטתם במנגנון הממשלתי.

בשכבה דקה זו מהרוצצים רצונות וחסביכים שהנם פרי התנגשות המזרח והמערב, והיא רחוקה מאד מלמלא תפקיד של גשר בין צרפת המערבית והמודרנית לבין מרוקו המוסלמית המחפשת את דרכה.
יש גם צרפתים המחפשים דרכים אל לב נוער זה ואף מפתחים את בית-הספר לאדמיניסטרציה מרוקנית שתפקידו להכשיר אנשים לפקידות גבוהה. אולם, יש במרוקו בית-ספר אחר לא פחות חשוב מבחינת כיוון פני הדברים בעתיד והריהו הקראויין בפס. מאות הצעירים שחונכו בו על ברכי המסורת המוסלמית היו כחומר בידי השולטן הקודם אשר פיזר את הבוגרים על פני הארץ בתפקידים מינהליים ודתיים.
בהזדמנות שניתנה לי לחדור מעבר למסך זה חשתי במרחק הדורות הקיים בין עולם זה לבין אותו עולם שהצרפתים רוצים לבנות בארץ זו. לכשׂשוחחתי עם כמה מהתלמידים והסתובבתי באורח חייהם, היה לי רושם מובהק שאני נמצא בעיצומם של ימי הביניים.

עם הדחת השולטן מנסים אנשי הנציבות למצוא דרך לקרב את רוח הקראויין אל העת החדשה, אך אין דרך זו קלה כלל וכלל.

נראה לי שאי אפשר להבין את המציאות המרוקנית מבלי לקחת בחשבון את התהליכים הכלכליים והחברתיים העיקריים.

במשך ארבעים שנות שלטונם הביאו הצרפתים למרוקו את ברכת הציביליזציה המערבית. קשה שלא להעריך את מפעלי הפיתוח הגדולים שנעשו בשנים אלו. אולם אין כל ספק שההשתקעות הצרפתית זעזעה את הארץ. הערים החדישות ביותר, הכבישים, הרכבות, והמכונות שהגיעו לאיזורים נידחים ביותר שינו את פני המציאות. כפרים שהיו רחוקים ממרכזים עירוניים מרחק של דורות, מצאו עצמם לפתע במרחק של מספר שעות נסיעה בלבד. במשך 30 - 25 השנים האחרונות הוכפלה האוכלוסיה מארבעה לשמונה וחצי מיליון נפש. באיזורים הכפריים נוצרו בעיות תעסוקה, והנוער שטעם את טעם הציביליזציה החל להימשך לערים ולשאוף לחיים טובים יותר. אם אם החלה להתפתח

נדידה מהדרום לצפון הארץ. כמעט בכל מרכז עירוני הנך מוצא קבוצות עקורים המחפשים דרכים להיקלט בחיי העיר. רובם, בעיקר הצעירים, חושבים על קזבלנקה עיר המסחר והתעשיה אשר התפתחה במהירות מפליאה ואשר בקרבתה מחנות אמריקנים המעסיקים פועלים רבים. את בעיית ההגירה הפנימית המזעזעת את יסודות המבנה המסורתי של המדינה, אפשר לראות בצורה בולטת וחריפה ביותר בסביבות קזבלנקה בצורת עיר הפחים (Bidon Ville) . בעיר פחים זו יש למעלה מ-100.000 החיים בתנאי צפיפות בלתי אנושיים. אנשים אלה פרצו מסגרות מסורתיות של חברה וכלכלה, ראו צורות חיים חדשות ובלתי מוכרות. אולם טרם נקלטו ונתארגנו בדפוסי חיים חדשים. כאן נתפוררו המושגים המקובלים של משפחה, מסכויות, עול ומשמעת, ונוצר חלל ריק שטרם נתמלא. ריכוז גדול זה של אבק אדם הוא לדעתי חומר נפץ מסוכן ביותר. אין להניח שהפעולות הגדולות הנעשות כדי לשכן את המון עם זה תפתורנה את הבעייה. כל פתרון מתמלא מיד ע"י מהגרים נוספים. יצירת פרולטריון מסוג זה סביב קזבלנקה וסביב ערים גדולות אחרות - מהווה את אחת הבעיות המרכזיות במובן החברתי והפוליטי.

את הבעייה הזו יש לראות על רקע המצב הכלכלי : אנשי השלטון מודאגים לאחרונה מהרעת המצב הכלכלי. לדבריהם נפגעת כלכלת הארץ מהמצב בשוק העולמי, והגרעון המסחרי הרב קשור בקשיי יצוא ובכושר התחרותם בשווקים עולמיים. חוזה אלג'זיראס משנת 1906 אשר קבע מדיניות של דלת פתוחה ומכס מגן בגובה של 12,5% אינו מאפשר להגן על התעשיה המקומית . תכנית הפיתוח התעשיתי ונסיונות ליצור תעשית המבוססת על עיבוד חמרי גלם הנמצאים בארץ, נתקלים במחסור במקורות אנרגיה זולים כגון: פחם, נפט ומים. הבחנתי בפגישותי עם חוגים כלכליים הרגשת אי בטחון ועצבנות. נראה לי שאנשי הנציבות רואים את הדברים נכוחה.

כששאלתי את הגנרל גיום, הנציב העליון, כיצד הם מתכוננים לטפל בבעיית הפרולטריזציה ועיצוב דמותה של שכבה משכילה מרוקנית שתרצה לשתף פעולה בכנות עם הצרפתים, השיב לי, ששתי בעיות אלו מדריכות את מנוחתו יומם וליל.

7/...

בבעיית ההגירה מן העיר אל הכפר מנסים לטפל על ידי הקמת שיכונים והטבת התנאים בחקלאות, אולם, אין הוא משלה את עצמו שאפשר לפתור בנקל את הבעייה.

באשר לבעייה יצירת שכבה משכילה ומסורה לענין הקמת חברה פרנקו-מרוקנית הודה בכשלנות ובאכזבות רבות, אך הביע תקוה שאולי לאחר הדחת השולטן תאיר להם ההצלחה פנים במידת מה. בדברנו על הנושא הכללי של מזרח ומערב במרוקו, לא הכחיש שאין הוא בטוח בהצלחת הנסיון, והוסיף: " אם לא נצליח כאן למצוא דרך לשיתוף פעולה והבנה בין המזרח והמערב, יתכן שלא תמצא הדרך בשום מקום אחר. אם דותי בזירת הגורל - נקבלנה ונתגונן ! ".

כשדובר על אפשרות תכנון וביצוע של מדיניות מתוכננת במרוקו, הדגיש את הקושי שבדבר ואמר שיש להתחשב בהשפעות ובמגמות המנוגדות הפועלות, באיסלאם, בקהיר, בגורמים מקומיים, מרוקניים, צרפתיים, בפאריס, בממשלה ועוד. ציין שלעתים אף קשה למוד את הטמפרטורה המדינית ואמר:" לעתים אינני יכול להשתמש במדחום כיון שאינני יודע היכן לשימו , יש ואני מהלך בחשכה ונושא בידי פנס".

רבות דובר על יחסי רבת-פאריס ועל אי הציות של הפרוקונסול היושב בבירה זו. מתוך האוירה שחשתי ברבה נראה לי שהענין שונה במקצת. יש במרוקו בנציבות, בשלטונותקמתוז, בערים בכפרים ובאיזורים הנידחים צרפתים שנולדו וחונכו במרוקו והרואים את הארץ כמולדתם השניה. יש מביניהם העושים ממש עבודה חלוצית בקרב האוכלוסיה המוסלמית תוך הכרה בשליחותם התרבותית. אין צרפתים אלה מאמינים שבפאריס מבינים את מרוקו וסבורים שגורל הארץ והאחריות לכך מוטלים עליהם.

באשר למידת השתקפות דמותה המדינית של מרוקו בהמוני העם, נראה לי שישנן דרגות שונות של רגישות. בריכוזי הישוב הגדולים של קזבלנקה, רבאט, פס, ומקנס, יש כנראה אהדה רבה וכללית לשולטן הישן המסמל בעיניהם את התנועה הלאומית, ולעומת זאת קיים אי אמון וחוסר יחס רציני לשולטן החדש הנראה ככלי שרת בידי הצרפתים. אהדה זו מסבירה את הופעות הטרור המצטמצמות בערים הגדולות ומכוונות נגד מרוקנים משתפי פעולה. לעומת זאת אין כנראה בידי אנשי האיסתיקלאל - אשר רוב מנהיגיו כלואים בבתי סוהר - כל כוח לעורר תנועת התנגדות עממית מאורגנת.

נראה לי שבמידה שיורדים דרומה, באיזורים הכפריים ההרריים-הברבריים, מקום שם לא נהנה השולטן מאהדה יתרה - יש מידה רבה של אדישות. יש אף לקחת בחשבון שבקרב רוב תושבי הארץ קיימת השפעה מעשית רבה של מתנגדי השולטן.

קהיר והתעמולה של רדיו קהיר ממלאים תפקיד חשוב בערים בעמידת האהדה לשולטן ובטיפוח רגשות אנטי צרפתיים. ההרגשה הפן-איסלאמית קיימת במידה מסויימת בקרב העירוניים. השאלה היא (וזהו החשש הצרפתי) באיזו מידה תצליח תעמולת הליגה להפוך הרגשת סולידריות פן-איסלמית להכרה פן-ערבית

2. <u>היהדות במרוקו</u>:

ננסה על הרקע המדיני חברתי של מרוקו לתאר את מצב היהדות שם:

הישוב היהודי במרוקו מונה לפי המשוער כ-240 אלף נפש. רובם (כ-210 אלף נפש) הנם יהודים מרוקנים, כלומר, נתיני השולטן הנמצאים תחת חסותו ומהווים אף במסגרת דין אזרחים ממדרגה שניה. הנותרים (כ-30 אלף נפש) הנם יהודים ברובם נתינים אלג'ראים או אזרחי מדינות אחרות.

רוב רובם של היהודים במרוקו מרוכזים במלח - הוא הגיטו המרוקני. במרוקו אפשר להבחין שלוש צורות של שיכון

עירוני : א. ערים אירופיות חדישות ביותר בנבנו על ידי הצרפתים, בהן גרים הצרפתים, ספרדים, איטלקים, פורטוגזים, ובקצוותיהן, פה ושם, יהודים וערבים מרוקנים. ב. המדינה, (מדינות) שהן הערים העתיקות ומרכזי הישוב הערבי , יש אף במקרים מסוימים מדינות חדשות - אלה הן הערים בהן התישבה במרכבז שכבת בורגנות מרוקנית עולה. ג. המלה. המלה היא בדרך כלל חלק מהמדינה או סמוכה לה, בגבול שבין המלה והמדינה יש אידורים מעורבים אשר גרים בהם יהודים וערבים יחד. הערים המרוקניות הכוללות את העיר האירופית, המדינה והמלה - מסמלות את הבעייה המרוקנית הגדולה, בעיית הקיום בצוותא ([illegible]) של שלוש רחות, שלוש חברות, שלוש צורות חיים אשר דורות רבים מפרידים ביניהן. פה ושם הנך מבחין נסיונות של פריצת המסגרת והחלל הריק שבין העיר החדשה, המדינה והמלה, מתמלא ע"י יהודים שפרצו את חומות המלה, מרוקנים שעזבו את המדינה, וצרפתים ואירופיים שלא הצליחו להכנס לעיר. אולם, בדרך כלל העולמות נשארו רחוקים וזרים, ואם בשעות היום קיים מגע מסחרי וחברתי מצומצם בין האירופיים והמרקנים, הרי שבשעות הערב כל אחד חוזר ומשתקע בעולמו. שערי המדינה ננעלים.

כשאתה מהלך ברחובות ובסימטאות הצרים של המלה הגומה מאדם, במיוחד בערב, יש לך רושם שאין אתה בתוך רחוב אלא בתוך פרוזדור של בית אחד עצום. קשה לא לחוש את רגש הקרבה והסולידריות שהתפתח על רקע של נגישות ורדיפות במשך דורות. התא היסודי של חיי המלה היא המשפחה - במובן הרחב ביותר של המלה. המשפחה מהווה תא חי מלוכד הפועל מתוך הרגשת אחריות הדדית. קשה להבין כיצד מתקיימים היהודים העלובים היושבים בחוצות ומנסים למכור את מעט הסחורה העלובה שבידם ללא הצלחה. הצעירים, אשר מבחינה מסוימת פרצו את חומות המלה, קנו להם השכלה xxxxx ועובדים בחוץ - שבים בערב אל בין החומות וממשיכים לגור שם. אף על רבים מבין הבורגנות שנוצרה בשנים האחרונה

עם בוא הצרפתים, קשה הפרידה מהמלה. כמובן שיש גם יהודים שעזבו את המלה והשתכנו בשכונות אירופיות בקרבתה מתוך החלטה להשתלב במסגרת האירופית הקוסמת.

אין כל ספק שהתבססות השלטון הצרפתי במרוקו זעזעה את היהדות ועוררה בה תקוות של השתחררות, של בטחון-יתר, ושל עתיד כלכלי חברתי ואף מדיני מבטיח יותר. רשת ה"אליאנס" שהחלה לפעול בעקבות הכיבוש הצרפתי, מהווה גורם מהפכני ע"י הפצת דעת ופתיחת פתח לעולם החדש. פעילות מוסד זה אפשרה גם התגבשות של שכבה בורגנית אשר נתעורר בה הרצון לקפוץ קפיצת דרך היסטורית ולעבור מימי הביניים לעת החדשה ולהשתלב בדפוסים האירופיים. מבין שכבה זו, אשר חלקה גר במלה וחלקה מחוצה לה, יצאו מנהיגי העדה, זריזים, פעילים, היודעים להסתגל לרוח הזמן ומתכנסים לשנות ערכים וסדרים בישוב היהודי בכדי לעודדו לקראת קדמה. הדרישה,בה אתה נתקל בכל שיחה עם אנשים מסוג זה, לשינוי הסטטוס המשפטי של היהדות שם, לביטול הנתינות המרוקנית ולרכישת נתינות צרפתית, אינה נובעת אך ורק מהקשיים שבמצבם המשפטי הקיים, אלא, מרצון עז להינתק מכבלי העבר וליהפך לאזרחי עולם חדש ונאור. מי הם הגורמים הקובעים את חייה היומיומיים של יהדות מרוקו? מה הכוח המעצב את דמותה וקובע את עתידה ? -

אתעכב עתה על גורמים עיקריים אלה שהם: ה"אליאנס", ה"גוינס", מועצת הקהילות והקהילות, הרבנות, הנציבות.

א) <u>"אליאנס"</u>: - רשתה פרושה כמעט על כל פני מרוקו, חודרת לכפרים הנידחים ביותר, מרכזת כ-30.000 מילדי ישראל המהווים כ-80% מכל הילדים. מוסד זה עושה עבודה חלוצית בכפרים המרוחקים והנידחים ביותר. בבתי הספר לומדים משבע עד שתים עשרה שעות עברית בשבוע. בקזבלנקה קיים בית ספר שלומדים כ-86 תלמידים מגיל 17 - 13 שנה, אשר מכשירים אותם להיות מורים ברשת "אליאנס". כמובן שיש מקום

לשיפורים רבים בשטח הוראת העברית ובמקום שתופסת מדינת ישראל בתכנית הלימודים, אולם, אין כל ספק שבעצם קיום מוסד מעין זה נודעת חשיבות רבה בהפצת התרבות העברית בגולת מרוקו. בביקורי בבית ספר זה שמעתי מפי אחד הנערים - ובעברית די טובה - הרצאה על תורתו של אחד העם, ומפי חברו על שירתו של ביאליק. פרשת לימוד העברית עוררה תסיסה ברשת ה"אליאנס" יש מורים התומכים בכך ויש המסתייגים מכך. לרשת זו יש גם בתי"ס חקלאיים ומקצועיים ברמה יחסית גבוהה. "אליאנס" איננו מסתפק בטיפול בילדים, ולאחר סיימם את מוק לימודיהם הם מקיימים אגודות של בוגרי "אליאנס" הסופרות על הקשר, ההשפעה וכושר הפעולה של גוף זה בחיים הצבוריים.

- במידה שמדברים על "אליאנס" יש לזכור עובדת יסוד אחת והיא : שמונים אחוז מתקציבו משלמת הממשלה הצרפתית.

ב) "הג'וינט": - ארגון זה הגביר מאד את פעולתו במרוקו בשנים האחרונות. תקציבו בארץ זו לשנה הוא כמיליון דולר במזומנים ועד כמיליון וחצי דולר במידה שזה כולל חמרים ושרותים. ה"ג'וינט" כמעט ואינו פועל במישרין. עיקר פעולתו היא בשטחי הבריאות, החינוך, העזרה הסוציאלית, וסיוע מסוים לפעולות עליה, ללימוד העברית, ולתנועות הנוער. בשטח העברי מוציא ה"ג'וינט" לשנה 10 מיליון פ' למימון שעורי עברית, המקיפים לפי דברי אנשיו, מ-4000 עד 5000 תלמיד מחוץ למסגרת בתיה"ס. הכספים מוצאים בצורת תמיכה במוסדות שונים כגון :"אוזה", המוחזק כמעט כולו על תקציב הג'וינט, "אוצר התורה" - רשת של חינוך תורני המקיף אלפי בני נוער , מפעלי חלוקת מזון לתלמידי בתי"ס, מעונות לילדים וכו'. ה"ג'וינט" מנסה לפעול על עקרון של שיתוף גורמים מקומיים בהנהלת המפעלים ובאחריות מטלית כספית, במטרה לפתח רגש אחריות צבורית . מדיניות זו יוצרת מערכת ענפה של ועדים מועדים שונים הקשורים ב"ג'וינט" ונותנים לו ע"י כך אפשרות של התערבות והשפעה רבה. בנציבות חוששים מהרחבת השפעתו של ה"ג'וינט", ונרמז לי אף שהם חושדים שארגון זה ממלא גם תפקידים פוליטיים.

ג) <u>מועצת הקהילות</u>: -

עם העלאת רמת המשכלה בישוב היהודי ועם התגבשות שכבת בורגנות וירידת השפעת הרבנים על קהילותיהם - ירידה הכרוכה באי הסתגלותם לזרמים החדשים שחלו מוקלים במלות - צצה ועולה שאלת התאמת הקהילות למצב החדש. עוד בשנת 1945 היה תפקיד הקהילות מוגבל באופן חוקי אך ורק לתפקידי עזרה סוציאלית, אולם משנה זו ואילך, כשיצא חוק הקהילות החלו אלה להתפתח.

בראש מערכת קהילות מרוקו עומדת מועצת הקהילות ובראשה מזכיר כללי. ועדי הקהילות נבחרים. זכות בחירה יש לכל יהודי המשלם נדבה לפסח ולסוכות בסכום של 200 פ'. אין זכות בחירת ליהודים לא מרוקנים, כלומר, השכבה המשכילה והמפותחת יחסית, של היהודים הזרים. עי כך נשארת למעשה הנהלת הקהילות בידי חוג יהודים מרוקנים שגדלו וחונכו במלות. למרות שמבחינה רשמית נבחרים ועדי הקהילות, הרי שלמעשה היו אלה תמיד נכבדי ותקיפי העדה ולבחירות לא היה עד כה כל ערך, ואף לא עוררו את התעניינות הצבור. אולם עם התפתחות וגדול שכבת הבורגנות מתחיל ענין הבחירות וענין "המנהלה הדמוקרטית" שלהן להוות בעייה. השנה, בעת ביקורי, נערכה בפעם הראשונה "מלחמת בחירות" הראויה לשמה עם תעמולה קולנית וטקטיקה של בחירות והתמודדות קבוצות שלחמו על שלטונן. אך כל זה בתחומים מוגבלים מבחינת המספר . בקזבלנקה, למשל, אשר יש בה כ-80.000 יהודים, בי ניהם כ-65.000 - 70.000 יהודים מרוקנים, היו רק 2000 בעלי זכות בחירה.

ועדי הקהילות מטפלים בעזרה סוציאלית, עניני חינוך ודת שונים, גובים מסים, ובידיהם קרנות די חשובות המוצאות ברובן לעזרת נזקקים (ולעתים, אף לנצרכים שלא מאנשי המקום העוברים בהגירתם את מרוקו). יש להניח שהשפעת הקהילות תגבר ותלך ותעורר כוחות חדשים. מענין לציין שפה ושם ניכרים סימני "מרד צעירים" שהם משכילים, עורכי דין, רופאים ואחרים הסבורים שיש להחליף את המשטרות ולתת אף להם מקום בשלטון הקהילות. דבר זה מעורר חששות ואי בטחון בקרב המנהיגות הקיימת. יש לציין שארגון מסוג

זה של קהילות איננו קיים לא בקרב הצרפתים ולא אצל המוסלמים.

ד) <u>הרבנות</u> : -

אי הסתגלות הרבנים לרוח הזמן גרמה לירידה רבה של הפרסטיג'ה וההשפעה שלהם, למרות העובדה שבזמן האחרון יש סימני התפתחות בכיוון של סובלנות והבנת צרכי הזמן.

ה) <u>הנציבות</u> : -

הרושם שלי הוא כי לנציבות יש מדיניות די מתוכננת ומחושבת לגבי הישוב היהודי. מזה שנים שהיא מעודדת את תהליך השתחררות והקידום של הישוב היהודי בשטחי השכלה, הבריאות, החינוך המקצועי, ואף התפתחות של שכבה מנהיגות יהודית חדורת רוח מערבית ומהימנה לצרפת. כשם שבשטח המוסלמי לא הצליחו הצרפתים להקים שכבת משכילים נאמנה - כך מטעמים מובנים ביותר הצליח נסיון זה בקרב היהודים. במשך דור אחד הוציאו הצרפתים מסמטאות ומפנות נידחות במלות אנשים מוכשרים ובעלי יוזמה והדריכום בכיוון השתחררות וקניית תרבות ודעת. בשכבה זו, אשר יש בה לעתים קרובות למדי הופעות של רגש נחיתות והתבטלות בפני הצרפתים, קיים אף מצד שני רגש הכרת תודה לאלה אשר פתחו לפניהם עולם חדש של אפשרויות.

לשם פיקוח על התפתחותו של הישוב מפתחת הנציבות את מוסד הקהילות, תוך כדי שמירה על השפעתה (לעתים מכרעת). מזכ"ל המועצה פועל מתוך שיתוף מוחלט כמעט עם השלטונות, וכן מנסה לכוון את הדברים לרצונם.

במקביל ליצירת מנהיגות חילונית ומתקדמת - נעשה מאמץ אף להקים דור חדש של רבנים שיתאימו את עצמם בהתאם לאינטרסים שלהם. המכשיר לעיצוב דור זה ודמות זו של הרבנ החדש - הוא בית הספר לרבנים ברבאט אשר בו מתנהלים הלימודים בעברית ובצרפתית. שם מחנכים צעירים על בסיס הדת והמסורת ואף על התרבות העברית החדשה (יש שם מורים מהארץ). בעת ביקורי בבית ספר זה נוכחתי

בשעורו של רב מישראל אשר לימד את "אגרת קטנה" לח.נ. ביאליק. החניכים מתמצאים במידת מה אף בתרבות צרפת. המגמה היא למנוע כל קיצוניות ופנאטיות דתית ולפתח רוח של סובלנות בהתאם לצרכי חברה מודרנית.

פעולה זו, להכשרת שכבות מנהיגות כרוחם, בישוב היהודי, מלווה במעשי המלייה לטובה של היהודים לגבי המוסלמים. בעוד ש95%-90% מילדי ישראל נמצאים בבתי ספר, אחוז הנערים המוסלמים הוא 15 בלבד.

במועצת הממשלה אחוז היהודים הוא ללא כל יחס למספרם באוכלוסיה.

בשטח התחוקה, ארגנו בתי דין בקהילות הגדולות והוציאו את כל דיני האישות, הירושה, ~~אאאאא~~ מהשיפוט של המחות. מדי שנה בשנה מתכנסים הרבנים לדון בבעיות משפטיות ולתקן תקנות ההופכות לחוקים המסדירים את חייהם. יו"ר בתי הדין מקבלים משכורת מהממשלה ובתנים מתשומת לב. כשהשתתפתי בועידת הרבנים התרשמתי מאד מנקיון ההופעה, הסדר, המסר והשיטתיות שבדיונים. מתוך שיחות חשתי ברגש כנה של שביעות רצון והערכת תשומת הלב המופנית אליהם.

בשיחותי עם אנשי הצבורה האחראים בשטח זה, הביעו אלה את רגש הסיפוק הרב ~~שבהצלחת מעשיהם~~/התרומה שתרמו לקידום הישוב היהודי. לא פעם הזכירוני שמנהיגי הקהילות המתמצאים בחברה האירופית ובקיאים בספרות ובתרבות כללית - אבותיהם עדיין שוכנים במלות.

ו) <u>המוסדות הישראלים והציונים</u>: -

מהו משקלם ומהי מהותם של מוסדות אלה במקום ?

<u>הסוכנות</u>: מח' העליה, מח' הארגון, מח' החינוך והתרבות התורניים בגולה, המופעלת להפצת חינוך תורני ברשת החינוך של "אוצר התורה", מח' עליית הנוער, מח' הנוער והחלוץ.

שליחי תנועת "דרור", "הנוער הציוני", "הבונים".

סך הכל במצב הקיים - 18 שלימים ישראלים המרוכזים כמעט כולם, כמעט לאמר בקזבלנקה. מחלקות הסוכנות פועלות בנפרד בהדרכת המחלקות המתאימות בארץ. כמו"כ שליחי תנועות הנוער. הפיצול וחוסר התיאום גורם נזק רב מאד לעבודה ולפרספיב'ה של המדינה והתנועה הציונית.

כמו"כ אינו מאפשר ייצוג רציני דל עניננו כלפי מוסדות וגופים יהודיים.

מספר חברי הפדרציה הציונית מצומצם, ולמעשה כולל מאות אחדות. גוף זה אינו מהווה גורם בעל השפעה. כן אף תנועות הנוער המקיפות מאות אחדות של צעירים ואין להן חדירה למסגרות הגדולות של נוער יהודי מרוקו.

<u>המגבית והק.ק.ל.</u> מוסדות אלה פועלים בשטח איסוף הכספים. הק.ק.ל הצליחה להגיע לפינות נידחות במרוקו ומביאה עמה את בשורת הארץ. מבחינה זו נעשית פעולה חינוכית חשובה.

מבלי למעט את ערך המסירות והנאמנות של השליחים השונים, ברצוני להדגיש בהזדמנות זו את העבודה המסורה והקשה שנעשית על ידי ז. חקלאי ועוזריו – אשר ניתנה לי האפשרות לעמוד מקרוב על עבודתם. אין לי כמעט כל ספק שמשקל המוסדות הישראלים והציונים במקום הוא קטן, והשפעתם מבחינת כיוון והדרכת החיים היהודיים לעיצוב דמותם בעתיד – אינה ניכרת כלל. מלאכה זו נעשית בעיקרה על ידי אליאנס, הג'וינט, הקהילות, הנציבות, אך מפעם ללא כל הדרכה מצדנו. כמובן שמצב זה אינו מעלה את קרנה של המדינה ושל התנועה הציונית.

<u>עליה :</u> – הידיעות המגיעות מהארץ בצורת מכתבים, עתונים, סיפורי היעדרים, יוצרים רושם של מצב כלכלי קשה מאד, קשיים בקליטה בכלל ובזו של יהודי מרוקו בפרט, העברת ילדים מעליית הנוער למקומות בהם מונעים מהם חינוך דתי, והעלייה ברורה לרעת המרוקנים. בדברים אלה לא חשובה מידת האמת או מידת ההפרזה, חשובה העובדה שסיפורים אלה נפוצים ועוברים מפה לאוזן בשלות השונות. מכתב המגיע מהארץ אל המלה הופך מהירות לנחלת הרבים. לעומת המציאות הישראלית – כפי שהם רואים – קיימת מציאות אחרת;- האליאנס, הג'וינט, מוסדות העזר, אורט, והנציבות, המופעלים למתן עזרה סוציאלית לנזקקים, חינוך, הלבשה, אפשרויות לימוד והשתלמות, והעלאת הרמת הבריאותית הכללית. קיימת הרגשה של טיפול רציני ותשומת לב. העובדה שהיקף פעולות הסיוע גדל נופעת תקוות בלב רבים שעוד טרם זכו ליהנות מטיפול המוסדות הנ"ל שיגיע גם תורם ויקבלו את כל הסיוע וההכשרה לקראת חיים טובים יותר.

שתי עובדות יסוד אלו : הידיעות המגיעות מהארץ על קשיי הקליטה וההפלייה, ולעומתה הרחבה הסיוע והטיפול ביהדות מרוקו, פועלות באופן ברור בכיוון האטה ועצירת העליה בפועל. יש אף להוסיף את הגורם של אי אמון (כשהמדובר הוא במעמד הבינוני) ביעילות טיפול בקליטת אנשי המעמד הבינוני בעלי הון כלשהו. אי יעילות הקליטה מתבטאת לדברי רבים באי היענות לפניות, במסירת אינפורמציה בלתי נכונה, ובקשיים רבים בסידורי המכס והמסים המוטלים על העולים בעלותם ארצה, וכן העדר כל הקלות לגבי התבססות בארץ.

כמובן שרגש הבטחון היחסי שהשתרר בעיקר לאחר הדחת הסולטן פועל אף הוא בכיוון זה. כשמעלים בפני אנשים משכילים את בעיית עתיד הנוער, וכששואלים מה יהיה גורל 25.000 בוגרי אליאנס לכשיגיעו לגיל של 20 - 18 שנים, אין מקבלים תשובה ברורה ויש אף התוסשים לקשיי קליטה ולבעיות בחברה המרוקנית. אך מספיקות ומהכרת בבעייה העלולה להתעורר ועד ההחלטה לעלות או להתכונן לעליה - הדרך רבה. למרות כל זאת, האהדה והאהבה לישראל כנה מאד בחוגים רבים. בסופו של דבר כשלוחצים אל הקיר את אלה המדברים על עתידם במרוקו - הם מודים שאחר הכל אין עתידם בטוח והדרך להצלה היא הדרך לישראל. וכשמדברים על ישראל יש לזכור שהוראת העברית נפוצה מאד באופן יחסי וכמעט כל ילד הלומד עברית - השם "ישראל" קרוב מאד ללבו. ישנן קהילות דוגמת מקנס, בהן כמעט כל ילד דובר עברית. היתה זו חויה עבורי כשעברתי ברחובות הכלה במקנס ובכל ילד שנתקלתי יכולתי לדבר עמו עברית. בידנו הדבר לנצל את הפוטנציאל העצום של אהבת ישראל הגלום ביהדות זו.

בעמדת הנציבות לגבי עליה יש גוונים שונים. הנציב העליון ואנשיו אמרו, שאם נדע לשמור על זהירות וצניעות אין בדעתם להפריע לנו. יש מאנשי הנציבות המרגישים שאינם מעונינים כי נוציא ממרוקו את רוב האלמנטים המפותחים ביותר ואשר הושקע עמל רב בחינוכם, הם דרושים לפיתוח הארץ.

<u>הגבה</u> : - למרות השאננות של רוב היהודים שם הסומכים על רצונם הטוב ועילותם של הצרפתים, יש לקחת בחשבון ששינוי המצב המדיני, החרפת המשבר צרפתי-מרוקני, עלול להביא לידי

17/...

התנפלויות ופרעות ביהודים. אין במרוקו כמעט כל סידורי הגנה עצמית. נסיונות שנעשו לארגן, נפסקו, וכרגע בשטח זה המצב הוא מופקר. למותר לי להוסיף שאנו חייבים מיד למצוא דרך ואיש שיטפל בבעייה.

<u>בטחון</u> : - פעולות מוסדותינו נעשות כמעט ללא כל סידורי בטחון ויש להניח שכל מה שנאמר, נכתב ונעשה עלול להיות בידי השלטונות. אף אם ידיעה זו איננה מזיקה במישרין או כרגע, הרי עלולליווצר מצב שהחומר ינוצל נגדנו באחד הימים ויגרום לתקלות. אין גם לדעת מה אופי יהיה לפעולותינו בעתיד ומהי מידת הסודיות שתידרש. לפיכך, הכרחי לארגן מטעם של בטחון שיהיו כפופים לו כל השליחים. בכל הסדר רציני של עבודתנו שם יש לקחת בחשבון איש אחד לפחות שיטפל בעניני הגנה ובטחון.

ברור לי שאם נשאיר את המצב הקיים כמו שהוא, בהנחה שלא יבוא כל שינוי דרסטי במצב קליטת העליה המרוקנית בארץ, וכן במצב הכלכלי, המדיני והבטחוני במרוקו, אין כמעט שום סיכוי שנגביר את העליה ונשפיע על ההתפתחות יהדות זו. במקרה של עתות צרה ~~[illegible]~~ ~~והחרפת המצב הבטחוני במרוקו~~, או לכשיווצר בארץ מצב בטחוני חמור שידרוש גיוס מקסימלי של נוער מהתפוצות - תהיה אולי היענות מסוימת, אך ברור ללא בפירה שאנו יכולים לצפות לה ~~[illegible]~~ אם נשקיע מאמצים המחושבים גם לגיוס בשעת משבר. יש אף לקחת בחשבון שעלולים להיווצר תנאים בהם תשנה הנציבות את יחסה לרעה לגבי פעולותינו השונות, ואין לצפות שמפארים תבוא הישועה. ~~בהתחשב באפשרות ללך מתוך רצונה לאדירת יחסים מתאימה לפעילות, ובמתנך הכרה שיתכן ובדוגמה מרוקו תעמוד בפני סכנת פרעות - יש להבטיח~~ ריכוז מקסימלי ומספר של משמעת בכל פעולותינו. כל פעולה בלתי מחושבת של גוף כלשהו עלולה לחבל בעבודתנו.

<u>סיכום</u> : - מבלי כל אשליות ביחס לתיקון מהיר של המצב אולם מתוך הכרה שאפשר ואפשר להיטיב את המעשה, נראה לי שיש לעשות שני דברים שהם אחד : לקבוע מדיניות לטוח קצר ולטווח ארוך ~~מאוחר, להכין תכנית פעולה כוללת לגבי יהדות זו~~ ולהקים מכשירי פעולה מתאימים.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

לא כאן המקום להציע תכנית פעולה מפורטת, אולם נראה לי שהתכנית צריכה לכלול בין השאר גם פעולה יעילה להחשת תהליכי הקליטה של מרוקנים, ובעיקר של נוער מרוקני בארץ, תוך תשומת לב מיוחדת לצעירים העוזבים את הצבא ואינם מוצאים את דרכם. שליחות בקרב יוצאי מרוקו בארץ, אינה נופלת משלב זה בחשיבותה משליחות במרוקו עצמה. [illegible]. יש להכין תכניות לטיפול בנוער, בצופים, בתלמידים, ובנוער המשכיל התועה בדרכי החיים. יש להסיק מסקנות מתהליכי השתרשות המרוכים בפעולת מוסדות הסיוע והחינוך ולנסות לכוון את פעולתם את לקליטת המרוקנים שבארץ. יש לערוך תכנית פעולה חינוכית תרבותית להפצת השפה העברית וידיעת הארץ. כן יש להתכונן לעתות צרה במרוקו ולשעת חירום בארץ. ובאשר למכשירי הפעולה הנני חוזר על המסקנות שציינתי במברקי בתחילת השבוע:

1. מפאת החשש לבאות והצורך להיות מוכנים לפעולות ביום הנוער לשעת חירום וכן משום הכרח בזהירות מדינית - יש להקים בארץ,ומיד, מרכז עליון לעניני צפון אפריקה בהנהלה המעשית של הממשלה או של משרד החוץ, בשיתוף הסוכנות והצבא.

2. [illegible] נציבות יש להקים בפאריס, בראשות השגריר, מרכז להנהלת עניני צפון אפריקה שתפקידו יהיה לבצע את מדיניותנו בשאלה זו ולייזום תכניות ופעולות. בהנהלה זו יש לשתף את "האליאנס","הג'וינט" הסוכנות ונציג מיתר המוסדות הפועלים במקום.

3. יש למנות במרוקו נציג אחד בעל סמכויות רחבות מאד שייצג האינטרסים הישראלים כלפי הגופים העיקריים ובמידת האפשר כלפי הנציבות ויהיה כפוף לפאריס.

19/...

משה היקר,

אני מצטער צער רב שלמרות כל מאמצי לקצר ולוותר על
תיאורים, ניתוחים, הערכות והויות, ולמרות שפסחתי
על כמה פרשיות מדיניות חברתיות ואנושיות של מרוקו
אשר נתרשמתי מהן - יצא מתחת ידי הדו"ח הארוך
הזה, ואתך הסליחה.

שלך

ש. דיבון.

העתק : - מ ע ר
המנהל הכללי.

<u>ש ג ר י ר ו ת</u>

פריס
כ"א טבת תשי"ד
27 בדצמבר 1953

שפ/ 731

אל : שר החוץ
מאת: ש. דיבון, שגרירות ישראל, פאריס

<u>הנדון: רשמי מסע במרוקו</u>

להלן סיכום עיקרי רשמי מסיור במרוקו אשר בוצע מיום 2.12.53 עד 17.12.53. הדו"ח מבוסס על ביקורים בקזבלנקה, מאקנס, פס, מאראקש, דמנת, סידי רחאל, סהנאות, וביקורים נוספים בישובים נידחים שונים.

ברוב מקומות אלו הודיעו על ביקורי מטעם הנציבות לראשי שלטונות המחוז ולראשי הקהילות היהודיות.

נפגשתי אף עם מספר ערבים וביקרתי במוסדות שלטון וחנוך ערביים, כולל אוניברסיטת קראויין בפס - המרכז הדתי במרוקו ובית היוצר לנשמה הלאומנות הערביה.

העובדה שעל ביקורי הודיעו לשלטונות הצרפתיים וגם לקהילות היהודיות, הדגישה באופן ברור את אופי הביקור, ויש בה משום הכרה בקשר שבין מדינת ישראל ויהדות מרוקו.

נתקבלתי, ע"י היהודים, כמעט בכל מקום בסבר פנים יפות ולא חסרו תופעות של התלהבות והתרגשות רבה. ביקרתי במוסדות הצבוריים החינוכיים, ובמספר ניכר של שיכונים פרטיים, וכך ניתנה לי האפשרות לבוא במגע בלתי אמצעי עם שכבות שונות של היהדות שם. בעת סיורי פגישותי ברחובות ה"מלות" הערבוה שוחחתי בערבית, עברית, צרפתית, ובז'רגון הערבי (ג'ידו-עראב).

פרט לאנשי הקהילות, ניתנה לי הזדמנות להיפגש אף עם אישים שונים הפעילים בצבור היהודי. מביניהם אזכיר את: מר י. דהאן, מרכז מועצת הקהילות, הרב הראשי למרוקו מר שאול דהאן, מר ברונשויק-סגן נשיא ה"אליאנס" העולמי, המנהל למעשה את עניני ה"אליאנס" במרוקו, מר תג'ורי - נציג ה"אליאנס" במרוקו, מר ביין -

../.

מנהל הג'וינט. במו"ב השתתפתי, ואף השמעתי דברי ברכה, במועצה השנתית של רבני מרוקו.

למותר לציין שנפגשתי עם ראשי הציונות, יו"ר הפדרציה, מנהלי המגבית והק.ק.ל.

נתקבלתי ועמדתי בקשר הדוק במשך כל הסיור עם מר זאב הקלאי, מנהל מח' העליה של הסוכנות, אשר עזר לי מאד בביצוע תפקידי.

כן פגשתי במעט את כל שליחי המוסדות ותנועות הנוער מן הארץ.

התחלתי בסיור וסיימתיו בראבה, מקום שם נפגשתי לשורת שיחות עם ראשי השלטון. מביניהם אזכיר את: ג. אוסן מזכ"ל הנציבות,
ג' רפנד , הממלא עתה למעשה את מקום הנציג בנציבות.
הגנרל אוליה – יועצו האישי של הנציב, איש אשר לפי דברי ביום עצמו "מוטלת עליו מלאכת המחשבה והביקורת על מעשי הגנרל".
סירו , סגנו של המזכ"ל, ממונה על עניני כלכלה.
מנהל משרד הפנים וממונה על עניני הבטחון והמודיעין.
יועץ הממשלה השריפית. בודואי , ראש הלשכה הדיפלומטית.
בוטבל – היהודי בתפקיד הגבוה ביותר בנציבות, מפקד על מוסדות יהודיים. נפגשתי עם עוד רבים מאנשי הנציבות במסיבות ובסעודות אליהן הוזמנתי, ביניהן אף ארוחת הפרידה שערך לכבודי הגנרל גיום בנוכחות ראשי הצבא והשלטון.

ברצוני לציין את היחס האדיב והאוהד של אנשי הנציבות, את הרמה התרבותית הגבוהה, ואת הידיעה העמוקה במתרחש אצל רוב אנשי שיחי. ראוי אף לציין יחסו הלבבי של הגנרל גיום אשר פגשתיו שלוש פעמים, פעם בביתו בנוכחותם של המזכ"ל והגנרל אוליה, פעם במשרדו לכשנזדמנו לשיחה ארוכה ויסודית ופעם בשעת ארוחת הצהרים ולאחריה כשהחלפנו דעות תוך כדי טיול בגן הנהדר סביב בנין הנציבות.

3/..

להלן כמה קוים כלליים מהתרשמויותי מבלי להכנס לתאור מפורט:

1. <u>הרקע המדיני, הכלכלי, והחברתי למתרחש במרוקו</u>

נקודת המוצא למתרחש עתה בשטח המדיני במרוקו היא פרשת הדחת השולטן, על כל הנסיונות שקדמו לה עוד מ-1951. למחשבת ההדחה גרמה ההכרה אשר בשלה בשנים האחרונות והיא: שאין לצפות להידברות ולשיתוף פעולה עם השולטן מוחמד בן יוסף ובני בריתו. תוך רגשי מרירות ואכ-זבה מזכירים אנשים ותיקים בשלטון ובמנגנון את העובדה שהצרפתים עצמם הם הם שהעלו את השולטן, הם הם ש"אחדו וארגנו עבורו" את הארץ, והם הם שאפשרו לו ריכוז של שלטון מדיני, דתי וכספי כה עצום. ריכוז זה של שלטון בתוך המסגרת המסורתית של ה"מאחזן", העידוד שקבל בשעת מלחמת העולם ולאחריה מאת האמריקנים, ירידת הפרסטיג'ה הצרפתית בימי מלחמת העולם, הסיוע שקבל אף מהליגה הערבית ומהבלוק הערבי-אסיאתי, העמידה העקשנית של עקרון הריבונות המרוקנית ללא כל הכרה בשותפות מדינית עם הצרפתים - כל הגורמים האלה גרמו להחלטה בראבה כי המשבר המצב הקיים מדושה בשלון הרעיון הגדול של הפיכת מרוקו לארץ מודרנית המבוססת על שותפות מרוקנית-צרפתית. מענין לציין שלאחר הדחת השולטן והכתרת השולטן החדש אין נושבת רוח של אופטימיות בראבה. ברור לאנשי הנציבות שהם בגעו משבר חמור מאד בבצעם צעד הכרחי, למרות התנגדות חריפה מצד הממשלה והצבור בפארים - הרחוקים לדעתם מאד מהמציאות המרו-קנית - אך אינם משלים את עצמם כי עלו על דרך המלך לשתוף פעולה והבנה עם המרוקנים. השולטן הודח, אולם הודגת לבגידה הכללית של אנשי ה"מאחזן" וידידיו הקרובים ביותר, נשארו כל אלה מחזיקים במשרות גבוהות. לאור זה נמצאים עתה הצרפתים במצב עדין ומסובך לגבי גלאוי ואנשיו, אשר הובטחו להם משרות שונות בהנחה שתתמכינה עם הדחת השולטן הקודם. האכזבות ואי סיפוק התביעות של אנשי הפחה ממראקש החלו מעכירים במידת מה את יחסי הנציבות והפחה מחד, ואת יחסי הפחה ותומכיו מאידך. הנסיונות הבודדים שנעשו להכניס את אנשי גלאוי למשרות מוכיחים שהע-נין מסובך ביותר. מעשה באיש מאנשי שלומו של גלאוי שהכניסוהו כסגן ראש המקס לחצר השולטן, ומיום שנכנס לכהן בתפקידו מלאה ראבה בדיחות ודברי הלצה על חוסר הידיעה, הטעם והנימוסין של איש זה המטים קלון על המסורת בת הדורות של מנהגי החצר.

אנשי הציבות מבינים שלאחר הדחת השולטן מצפים מהם בפארים ובעולם הנאור לבצע את התיקונים שעליהם דובר כה רבות ולשתף את המרוקנים בשלטון במגמה להכשירם לקראת שלטון עצמי. האירוניה שבדבר היא שלמרות שחתם השולטן על תקנות הרפורמות אין הוא, ואף לא השכבות

השליטות, מעוניינים כלל בתיקונים המעלים ביסודם את מרוקו המוסלמית לדרך של התפתחות דמוקרטית. אין לפיאודלים המרוקנים ולסוקלי המחוזות והנפות למיניהם - המשתפים פעולה עם הצרפתים - כל ענין בפתוח מוסדות עירוניים נבחרים ובהפרדה בין השלטון המבצע והמחוקק. הם רואים בכך סכנה ופגיעה במעמדם בעתיד. התנועה הלאומית המרוקנית טרם הגיעה לשלב של הכרה הרואה בקידום חברתי ענין לאומי כללי. לכן, יוצא איפוא, שאין למעשה תביעה כנה לרפורמות דמוקרטיות לא מצד משתפי הפעולה עם הצרפתים ולא מצד האיסתיקלאל.

אין להפריד מבעיית קידום מרוקו לקראת שלטון עצמי, את סיכויי הכנת שכבת משכילים הראויים לתפוס עמדות אחראיות במנגנון, מתוך כנות ולויאליות לגבי צרפת. פתרון בעיית העילית המרוקנית מדריכה את מנוחת ראשי השלטון. עד כה היתה שכבה זו דקה ביותר (נראה לי שאפשר להעריכה במספר של כ-5000 איש). בוגרי בתי-הספר התיכוניים ובתיה"ס המקבילים לרמה זו בשנה הוא כ-1000 איש. במכון ללימודים גבוהים ובמוסדות המסונפים לו המשמשים בסיס וההתחלה לאוניברסיטה של ראבה לומדים כמאות אחדות של תלמידים. מפי הפרופסורים של המכון ללימודים גבוהים שמעתי תלונות קשות על חוסר הרצינות, ההתמדה, ו"האמביציה" של המתלמדים לרכוש דעה על מנת לשרת את עמם. ישנם כ-300 סטודנטים מרוקנים בפאריס, אולם לכשחוזרים אלה למרוקו הנם מושפעים מאד מרעיונות חופש ושויון, והנם בעלי נטיות לאופוזיציה קיצוניות המקשות על קליטתם במנגנון הממשלתי. בשכבה דקה זו מתרוצצים רצונות וחסבים שהנם פרי התנגשות המזרח והמערב, והיא רחוקה מאד מלמלא תפקיד של גשר בין צרפת המערבית והמודרנית לבין מרוקו המוסלמית המחפשת את דרכה. יש צרפתים המחפשים דרכים אל לב נוער זה ואף מפתחים את בית-הספר לאדמיניסטרציה מרוקנית שתפקידו להכשיר אנשים לפקידות גבוהה.
אולם, יש במרוקו בית-ספר אחר לא פחות חשוב מבחינת כיוון פני הדברים בעתיד והדיהו הקראויין בפס. מאות הצעירים שחונכו בו על ברכי המסורת המוסלמית היו כחומר בידי השולטן הקודם אשר פיזר את הבוגרים על פני הארץ בתפקידים מינהליים ורתיים. בהזדמנות שניתנה לי לחדור מעבר למסך זה חשתי במרחק הדורות הקיים בין עולם זה לבין אותו עולם שהצרפתים רוצים לבנות בארץ זו. לכשוחחתי עם כמה מהתלמידים והתבוננתי באורח חייהם, היה לי רושם מובהק שאני נמצא בעיצומם של ימי הביניים.

עם הדחת השולטן מנסים אנשי הנציבות למצוא דרך לקרב את רוח הקראויין אל העת החדשה, אך אין דרך זו קלה כלל וכלל.

5/..

נראה לי שאי אפשר להבין את המציאות המרוקנית מבלי לקחת בחשבון את התהליכים הכלכליים והחברתיים העיקריים.

במשך ארבעים שנות שלטונם הביאו הצרפתים למרוקו את ברכת הציביליזציה המערבית. קשה שלא להעריך את מפעלי הפיתוח הגדולים שנעשו בשנים אלו. אולם אין כל ספק שההשתקעות הצרפתית זעזעה את הארץ. הערים החדישות ביותר, הכבישים, הרכבות, והמכונות שהגיעו לאיזורים נידחים ביותר שינו את פני המציאות. כפרים שהיו רחוקים ממרכזים עירוניים מרחק של דורות, מצאו עצמם לפתע במרחק של מספר שעות נסיעה בלבד.

במשך 25-30 השנים האחרונות הוכפלה האוכלוסיה מארבעה ל שמונה וחצי מליון נפש. באיזורים הכפריים נוצרו בעיות תעסוקה, והנוער שטעם את טעם הציביליזציה החל להימשך לערים ולשאוף לחיים טובים יותר. אף אם החלה להתפתח נדידה מהדרום לצפון הארץ. כמעט בכל מרכז עירוני הנך מוצא קבוצות עקורים המחפשים דרכים להיקלט בחיי העיר. רובם, בעיקר צעירים, חושבים על קזבלנקה עיר המסחר והתעשיה אשר התפתחה במהירות מפליאה ואשר בקרבתה מתנות אמריקנים המעסיקים פועלים רבים. את בעיית ההגירה הפנימית המזעזעת את יסודות המבנה המסורתי של המדינה, אפשר לראות בצורה בולטת וחריפה ביותר בסביבות קזבלנקה בצורת עיר הפחים ( ). בעיר פחים זו יש למעלה מ-100.000 החיים בתנאי צפיפות בלתי אנושיים. אנשים אלה פרצו מסגרות מסורתיות של חברה ובכלכלה, ראו צורות חיים חדשות ובלתי מובנות, אולם טרם נקלטו ונתארגנו בדפוסי חיים חדשים. כאן נתפוררו המושגים המקובלים של משפחה, סמכויות, עול ומשמעת, ונוצר חלל ריק שטרם נתמלא. ריכוז גדול זה של אבק אדם הוא לדעתי חומר נפץ מסוכן ביותר. אין להניח שהפעולות הגדולות הנעשות כדי לשכן את המון עם זה תפתורנה את הבעיה. כל מקום מתמלא מיד ע"י מהגרים נוספים. יצירה פרולטריון מסוג זה סביב קזבלנקה וסביב ערים גדולות אחרות - מהווה את אחת הבעיות המרכזיות במובן החברתי והפוליטי.

את הבעיה הזו יש לראות על רקע המצב הכלכלי: אנשי השלטון מודאגים לאחרונה מהרעת המצב הכלכלי. לדבריהם נפגעת כלכלת הארץ מהמצב בשוק העולמי, והגרעון המסחרי הרב קשור בקשיי יצוא בוכושר התחרותם בשווקים עולמיים. חוזה אלג'יראס משנת 1906 אשר קבע מדיניות של דלת פתוחה ומכס מכן בגובה של 12.5% איננו מאפשר להגן על התעשיה המקומית. תכנית הפתוח התעשיתי ונסיונות ליצור תעשיה המבוססת על עיבוד חמרי גלם הנמצאים בארץ, נתקלים במחסור במקורות אנרגיה זולים כגון: פחם, נפט ומים. הבחנתי בפגישותי עם חוגים כלכליים הרגשה אי בטחון ועצבנות. נראה לי שאנשי הנציבות רואים את הדברים נכוחה.

/..

כששאלתי את הגנרל גיום , הנציב העליון, כיצד הם מתכוננים לטפל בבעיית הפרולטריזציה ועיצוב דמותה של שכבה שמכילה מרוקנית שתרצה לשתף פעולה בכנות עם הצרפתים, השיב לי, ששתי בעיות אלו מדריכות את מנוחתו יומם וליל.

בבעיית ההגירה מן העיר אל הכפר מנסים לטפל על ידי הקמת שיכונים והטבת התנאים בחקלאות. אולם, אין הוא משלה את עצמו שאפשר לפתור בנקל את הבעייה.

באשר לבעיית יצירת שכבה משכילה ומסורה לענין הקמת חברה פרנקו-מרוקנית הורה בכשלונות ובאכזבות רבות, אך הביע תקוה שאולי לאחר הדחת השולטן תאיר להם ההצלחה פנים במידה מה. בדברנו על הנושא הכללי של מזרח ומערב במרוקו, לא הכחיש שאין הוא בטוח בהצלחת הנסיון, והוסיף: "אם לא נצליח כאן למצוא דרך לשיתוף פעולה והבנה בין המזרח והמערב, יתכן שלא תמצא הדרך בשום מקום אחר. אם זוהי גזירת הגורל – נקבלנה ונתגונן!".

כשדובר על אפשרות תכנון וביצוע של מדיניות מתוכננת במרוקו, הדגיש את הקושי שבדבר ואמר שיש להתחשב בהשפעות ובמגמות המנוגדות הפועלות, באיסלאם, בקהיר, בגורמים מקומיים, מרוקניים, צרפתיים, בפאריס, בממשלה ועוד. ציין שלעתים אף קשה לפוד את המטאפורה המדינית ואמר: "לעתים אינני יכול להשתמש במרחוס כיון שאינני יודע היכן לשימו, יש ואני מהלך בחשכה ונושא בידי פנס".

רבות דובר על יחסי רבה-פאריס ועל אי הצייות של הפרוקונסל היושב בבירה זו. מתוך האוירה שחשתי ברבה נראה לי שהענין שונה במקצת. יש במרוקו בנציבות, בשלטונות המחוז, בערים בכפרים ובאיזורים הנידחים צרפתים שנולדו וחונכו במרוקו והרואים את הארץ כמולדתם השניה. יש מבי-ניהם העושים ממש עבודה חלוצית בקרב האוכלוסיה המוסלמית תוך הכרה בשליחותם התרבותית. אין צרפתים אלה מאמינים שבפאריס מבינים את מרוקו וסבורים שגורל הארץ והאחריות לכך מוטלים עליהם.

באשר למידת השתקפות בעיתה המדינית של מרוקו בהמוני העם, נראה לי שישנן דרגות שונות של רגישות. בריכוזי הישוב הגדולים של קזבלנקה, רבת, פס, ומקנס, יש כנראה אהדה רבה וכללית לשולטן הישן המסמל בעיניהם את התנועה הלאומית, ולעומת זאת קיים אי אמון וחוסר יחס רציני לשולטן החדש הנראה בכלי שרת בידי הצרפתים. אהדה זו מסבירה את תופעות הטרור המצטמצמות בערים הגדולות ומכוונות נגד מרוקנים משתפי פעולה.

7/..

לעומת זאת אין כנראה בידי אנשי האסתיקלאל - אשר רוב מנהיגיו כלואים בבתי סוהר - כל כוח לעורר תנועת התנגדות עממית מאורגנת.

נראה לי שבמידה שיורדים דרומה, באיזורים הכפריים ההרריים ברבריים, מקום שם לא נהנה השולטן מאהדה יתרה - יש מידה רבה של אדישות. יש אף לקחת בחשבון שבקרב רוב תושבי הארץ קיימת השפעה מלעית רבה של מתנגדי השולטן.

קהיר והתעמולה של רדיו קהיר ממלאים תפקיד חשוב בערים בשמירה האהדה לשולטן הקודם ובטיפוח רגשות אנטי צרפתיים. ההרגשה הפן-איסלאמית קיימת במידה מסויימת בקרב העירוניים. השאלה היא (וזהו החשש הצרפתי) באיזו מידה תצליח תעמולת הליגה להפוך הרגשת סולידריות פן-איסלמית להכרה פן-ערבית.

2. היהדות במרוקו:

ננסה על הרקע המדיני חברתי של מרוקו לתאר את מצב היהדות שם:

הישוב היהודי במרוקו מונה לפי המשוער כ-240 אלף נפש. רובם (כ-210 אלף נפש) הנם יהודים מרוקנים, כלומר, נתיני השולטן הנמצאים תחת חסותו ומהוים אף במסגרת זו אזרחים ממדרגה שניה. הנותרים (כ-30 אלף נפש) הנם יהודים לא מרוקנים ברובם נתינים צרפתים ממוצא אלג'ראי או אזרחי מדינות אחרות.

רוב רובם של היהודים במרוקו מרוכזים במלה - הוא הגיטו המרוקני. במרוקו אפשר להבחין שלוש צורות של שיכון עירוני: א. ערים אירופיות חדישות ביותר שנבנו על ידי הצרפתים, בהן גרים הצרפתים, ספרדים, איטלקים, פורטוגזים, ובקצוותיהן, פה ושם, יהודים וערבים מרוקנים. ב. המדינה, (מדינות) שהן הערים העתיקות ומרכזי הישוב הערבי, יש אף במקרים מסויימים מדינות חדשות - אלה הן הערים בהן התישבה במרכזו שכבה בורגנות מרוקנית עולה. ג. המלה. המלה היא בדרך כלל חלק מהמדינה או סמוכה לה, בגבול שבין המלה והמדינה יש איזורים מעורבים אשר גרים בהם יהודים וערבים יחד. הערים המרוקניות הכוללות את העיר האירופית, המדינה והמלה - מסמלות את הבעייה המרוקנית הגדולה, בעיית הקיום בצוותה ( ) של שלוש דתות, שלוש חברות, שלוש צורות חיים אשר פורות רבים מפרידים ביניהן. פה ושם הנך מבחין בסימנים של פריצת המסגרת והחלל קריק שבין

העיר החדשה, המדינה והמלה, התמלאו ע"י יהודים שקנו את חנויות המלה, מרוקנים שעזבו את המדינה, הצרפתים והאירופיים שלא הצליחו להכנס לעיר. אולם, בדרך כלל העולמות נשארו רחוקים וזרים, ואם בשעות היום קיים מגע מסחרי וחברתי מצומצם בין האירופיים והמרוקנים, הרי שבשעות הערב כל אחד חוזר ומשתקע בעולמו. שערי המדינה ננעלים.

כשאתה מהלך ברחובות ובסימטאות הצרים של המלאח ההומה אדם, במיוחד בערב, יש לך רושם שאין אתה בתוך רחוב אלא בתוך פרוזדור של בית אחד עצום. קשה לא לחוש את רגש הקרבה והסולידריות שהתפתח על רקע של נגישות ורדיפות במשך דורות. התא היסודי של חיי המלה היא המשפחה - במובן הרחב ביותר של המלה. המשפחה מהווה תא חי מלוכד המטיל מתוך הרגשת אחריות הדדית. קשה להבין כיצד מתקיימים היהודים העלובים היושבים בחוצות ומנסים למכור את מעט הסחורה העלובה שבידם ללא הצלחה, מבלי לקחת בחשבון את הסולידריות המשפחתית הפועלת במקרים אלה.
הצעירים, אשר כבחינה מסויימת פרצו את חומות המלה, קנו להם השכלה ועובדים בחוץ - שבים בערב אל בין החומות וממשיכים לגור שם. אף על רבים מבין הבורגנות שנוצרה בשנים האחרונות עם בוא הצרפתים, קשה הפרידה מהמלה. כמובן שיש גם יהודים שעזבו את המלה והשתכנו בשכונות אירופיות בקרבתה מתוך החלטה להשתלב במסגרת האירופית הקוסמת.

אין כל ספק שהתבססות השלטון הצרפתי במרוקו זעזעה את היהדות ועוררה בה תקוות של השתחררות, של בטחון-יתר, ושל עתיד כלכלי חברתי ואף מדיני מבטיח יותר. רשת ה"אליאנס" שהחלה לפעול בעקבות הכיבוש הצרפתי, מהווה גורם מהפכני ע"י הפצת דעה ופתיחת פתח לעולם החדש. פעילות פורה זה אפשרה גם התגבשות של שכבה בורגנית אשר נתעורר בה הרצון לקפוץ קפיצה דרך היסטורית ולעבור מימי הביניים לעת החדשה ולהשתלב ברפוסים האירופיים. מבין שכבה זו, אשר חלקה גר במלה וחלקה מחוצה לה, יצאו מנהיגי העדה, זריזים, פעילים, היודעים להסתגל לרוח הזמן ומנסים לשנות ערכים וסדרים בישוב היהודי בכדי לעוררו לקראת קדמה. הדרישה, בה אתה נתקל בכל שיחה עם אנשים מסוג זה, לשינוי הסטטוס המשפטי של היהדות שם, לביטול מבחינות המרוקנים ולרכישת נתינות צרפתית, אינה נובעת אך ורק מהקשיים שבמצבם המשפטי הקיים, אלה, מרצון עז להינתק מכבלי העבר וליהנות לאורהי עולם חדש ונאור, מי הם הגורמים הקובעים את חיית היום-יומית של יהדות מרוקו? מה הכוח המעצב את דמותה וקובע את עתידה?

אתעכב עתה על גורמים עיקריים אלה שהם: "אליאנס", ה"בונים", מועצת הקהילות והקהילות, הרבנות, הנציבות.

9/..

א) "אליאנס": רשתה פרושה כמעט על כל פני מרוקו, הורחה לכפרים הנידחים ביותר, מרכזת כ-30.000 מילדי ישראל המהווים כ-80% מכל הילדים. מוסד זה עושה עבודה חלוצית בכפרים המרוחקים והנידחים ביותר. בבתי הספר לומדים משבע עד שתים עשרה שעות עברית בשבוע. בקזבלנקה קיים בית ספר בו לומדים כ-86 תלמידים מגיל 17-13 שנה, אשר מכשירים אותם להיות מורים ברשת "אליאנס". כמובן קיש מקום לשיפורים רבים בשטח הוראת העברית ובמקום שתופסת מדינת ישראל בתכנית הלימודים, אולם, אין כל ספק שלעצם קיום מוסד מעין זה נודעת חשיבות רבה בהפצת התרבות העברית בגולת מרוקו. בביקורי בבית ספר זה שמעתי מפי אחד הנערים - ובעברית די טובה- הרצאה על תורתו של אחד העם, ומפי חברו על שירתו של ביאליק. פרשת לימוד העברית עוררה תסיסה ברשת ה"אליאנס" יש מורים התומכים בכך ויש המסתייגים מכך. לרשת זו יש גם בתי"ס חקלאיים ומקצועיים ברמה יחסית גבוהה. "אליאנס" איננו מסתפק בטיפול בילדים, ולאחר סיימם את חוק לימודיהם הוא מקיים אגודות של בוגרי "אליאנס" השומרות על הקשר, ההשפעה וכושר הפעולה של גוף זה בחיים הצבוריים.

- במידה שמדברים על "אליאנס" יש לזכור עובדה יסוד אחת והיא: שמונים אחוז מתקציבו משלמת הממשלה הצרפתית.

ב) "הג'וינט": ארגון זה הגביר מאד את פעולתו במרוקו בשנים האחרונות. תקציבו בארץ זו לשנה הוא כמיליון דולר במזומנים ועד כמיליון וחצי דולר במידה שזה כולל הפרים ושרותים. ה"בוינט" כמעט ואיננו פועל בכיסרין. עיקר פעולתו היא בשטחי הבריאות, החנוך, העזרה הסוציאלית, וסיוע מסוים לפעולות עליה, לימוד העברית, ולתנועות הנוער. בשטח העברי מוציא ה"ג'וינט" לשנה 10 מיליון פ' למימון שעורי עברית, המקיפים לפי דברי אנשיו, מ-4000 עד 5000 תלמיד מחוץ למסגרת בתיה"ס. הכספים מוצאים בצורת תמידבה במוסדות שונים כגון:"אוזה", המוחזק כמעט כולו על תקציב הג'וינט, "אוצר התורה" - רשת של חינוך תורני המקיף אלפי בני נוער, מפעלי חלוקת מזון לתלמידי בתי"ס, מעונות לילדים וכו'. ה"ג'וינט" מנסה לפעול לפי עקרון של שיתוף גורמים מקומיים בהנהלת המפעלים ובאחריות ספלית כספית, במטרה לפתח רגש אחריות צבורית. מדיניות זו יוצרה מערכת ענפה של ועדים מועדים שונים הקשורים ב"ג'וינט" ונותנים לו ע"י כך אפשרות של התערבות והשפעה רבה. בנציגות חוששים מהרחבת השפעתו של ה"ג'וינט", ונרמז לי אף שהם חוששים שארגון זה ממלא גם תפקידים פוליטיים.

10/..

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ב) מועצת הקהילות:

עם העלאת רמת ההשכלה בישוב היהודי ועם התגבשות שכבת בורגנות וירידת השפעת הרבנים על קהילותיהם - ירידה הכרוכה באי הסתגלותם לזרמים החדשים שהחלו פועלים במלות - צצה ועולה שאלת התאמת הקהילות למצב החדש. עוד בשנת 1945 היה תפקיד הקהילות מוגבל באופן חוקי אך ורק לתפקידי עזרה סוציאלית, אולם משנה זו ואילך, כשיצא חוק הקהילות החלו אלה להתפתח.

בראש מערכת קהילות מרוקו עומדת מועצת הקהילות ובראשה מזכיר כללי. ועדי הקהילות נבחרים. זכות בחירה יש לכל יהודי המשלם נדבה לפסח ולסוכנות בסכום של 200 פ'. אין זכות בחירה ליהודים לא מרוקנים, כלומר, השכבה המשכילה והמפותחת יחסית, של היהודים הזרים. ע"י כך נשארת למעשה הנהלת הקהילות בידי חוג יהודים מרוקנים שגדלו וחונכו במלוח. למרות שמבחינה רשמית נבחרים ועדי הקהילות, הרי שלמעשה היו אלה תמיד נכבדי ותקיפי העדה ולבחירות לא היה עד כה כל ערך, ואף לא עוררו את התענינות הצבור. אולם עם התפתחות וגדול שכבת הבורגנות מתחיל ענין הבחירות וענין "ההנהלה הדמוקרטית" שלהן להוות בעייה. השנה, בעת ביקורי, נערכה בפעם הראשונה "מלחמת בחירות" הראויה לשמה עם תעמולה קולנית וטקטיקה של בחירות והתפוררות קבוצות שלחמו על שלטונן. אך כל זה בתחומים מוגבלים מבחינת המספר. בקזבלנקה, למשל, אשר יש בה כ-80.000 יהודים, ביניהם כ-65.000 - 70.000 יהודים מרוקנים, היו רק 2000 בעלי זכות בחירה.

ועדי הקהילות מטפלים בעזרה סוציאלית, עניני חינוך ודת שונים, גובים מסים, ובידיהם קרנות די חשובות המוצאות ברובן לעזרת נזקקים (ולעתים קרובות אף לנצרכים שלא מאנשי המקום העוברים בהגירתם את מרוקו.) יש להניח שהשפעת הקהילות תגבר והלך ותעורר כוחות חדשים. מעניין לציין שפה ושם ניכרים סימני "מרד צעירים" שהם משכילים, עורכי דין, רופאים ואחרים הסבורים שיש להחליף את המשטר ולתת אף להם מקום בשלטון הקהילות. דבר זה מעורר חשדות ואי בטחון בקרב המנהיגות הקיימת. יש לציין שארגון מסוג זה של קהילות אינו קיים לא בקרב הצרפתים ולא אצל המוסלמים.

ד) הרבנות:

אי הסתגלות הרבנים לרוח הזמן גרמה לירידה רבה של הפרסטיג'ה וההשפעה שלהם, למרות העובדה שבזמן האחרון יש סימני התפתחות בכיוון של סובלנות והבנת צרכי הזמן.

ה) הנציבות:

הרושם שלי הוא כי לנציבות יש מדיניות די מתוכננת ומחושבת לגבי הישוב היהודי. מזה שנים שהיא מעודדת את תהליך ההשתחררות והקידום של הישוב

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

היהודי בשטחי ההשכלה, הבריאות, החינוך המקצועי, ואף התפתחות של שכבת מנהיגות יהודית חדורת רוח מערבית ומהימנה לצרפת. כשם שבשטח המוסלמי לא הצליחו האפוטרופסים להקים שכבת משכילים נאמנה - כך מטעמים מובנים ביותר הצליח נסיון זה בקרב היהודים. במשך דור אחד הוציאו הצרפתים מסמטאות ומפנות נידחות במלות אנשים מוכשרים ובעלי יוזמה והדריכום בכיוון השתררות וקניית תרבות ודעת. בשכבה זו, אשר יש בה לעתים קרובות למדי תופעות של רגש נחיתות והתבטלות בפני הצרפתים, קיים אף מצד שני רגש הכרת תודה לאלה אשר פתחו לפניהם עולם חדש של אפשרויות.

לשם פיקוח על התפתחותו של הישוב מפתחת הנציבות את מוסד הקהילות, תוך כדי שמירה על השפעתה (לעתים מכרעת). מזכ"ל המועצה פועל מתוך שיתוף מוחלט כמעט עם השלטונות, וכך מנסה לכוון את הדברים לרצונם.

במקביל ליצירת מנהיגות חילונית ומתקדמת - נעשה מאמץ אף להקים דור חדש של רבנים שינהגו את עדתם בהתאם לאינטרסים שלהם. המכשיר לעיצוב דור זה ודמות זו של הרבÅ החדש - הוא בית הספר לרבנים ברבה אשר בו מתנהלים הלימודים בעברית ובצרפתית. שם מחנכים צעירים על בסיס הדת והמסורת ואף על התרבות העברית החדשה (יש שם מורים מהארץ). בעת ביקורי בבית ספר זה נוכחתי בשעורו של רב מישראל אשר לימד את "אגרת קטנה" לח.נ. ביאליק. החניכים מתמצאים במידת מה אף בתרבות צרפת. המגמה היא למנוע כל קיצוניות ופנאטיות דתית ולפתח רוח של סובלנות בהתאם לצרכי חברה מודרנית.

פעולה זו, להכשרת שכבות מנהיגות כרוחם, בישוב היהודי. מלווה במעשי הפלייה לטובהשל היהודים לגבי המוסלמים. בעוד ש95%-90% מילדי ישראל נמצאים בבתי ספר, אחוז הנערים המוסלמים הוא 15 בלבד.

במועצת הממשלה אחוז היהודים הוא ללא כל יחס למספרם באוכלוסיה.

בשטח התחוקה, ארגנו בתי דין בקהילות הגדולות והוציאו את כל דיני האישות, הירושה, מהשיפוט של הפחות. מדי שנה בשנה מתכנסים הרבנים לדון בבעיות משפטיות ולתקן תקנות ההפכות לחוקים המסדירים את חייהם. יו"ר בתי הדין מקבלים משכורת מהממשלה ונהנים מתשומת לב. כשהשתתפתי בועידת הרבנים התרשמתי מאד מנקיון ההופעה, הסדר, המשטר והשיפחיות שבדיונים. מתוך שיחות חשתי ברגש כנה של שביעות רצון והערכת תשומת הלב המופנית אליהם.

בשיחותי עם אנשי הנציבות האחראים לשטח זה, הביעו אלה את רגש הסיפוק הרב מהתרומה שתרמו לקידום הישוב היהודי. לא פעם הזכירוני שמנהיגי הקהילות המתמצאים בחברה האירופית ובקיאים בספרות ובתרבות כללית- אבותיהם עדיין שוכנים במלות.

ד) המוסדות הישראלים והציונים:

מהו משקלם ומהי מהותם של מוסדות אלה במקום?

הסוכנות: מח' העליה, מח' הארגון, מח' החינוך והתרבות התורניים בגולה, הפועלת להפצת חינוך תורני ברשת החינוך של "אוצר התורה", מח' עליית הנער, מח' הנער והחלוץ.

שליחי תנועת "דרור", "הנוער הציוני", "הבונים". סך הכל במצב הקיים - 18 שליחים ישראלים המרוכזים כמעט כולם, בקזבלנקה. מחלקות הסוכנות פועלות בנפרד בהדרכת המחלקות המתאימות בארץ. כמו"כ שליחי תנועות הנער. הפיצול וחוסר התיאום גורם נזק רב מאד לעבודה ולפרסטיג'ה של המדינה והתנועה הציונית. כמו"כ אינו מאפשר ייצוג רציני דל עניננו כלפי מודות וגופים יהודים.

מספר חברי הפדרציה הציונית מצומצם, ולמעשה כולל מאות אחדות. בוף זה אינו מהווה גורם בעל השפעה. כן אף תנועות הנוער המקיפות מאות אחדות של צעירים ואין להן חדירה למסגרות הגדולות של נוער יהודי במרוקו.

המגבית והק.ק.ל.: מוסדות אלה פועלים בשטח איסוף הכספים. הק.ק.ל. הצליחה להגיע לפינות נידחות במרוקו ומביאה עמה את בשורת הארץ. מבחינה זו נעשית פעולה חינוכית חשובה.

מבלי להפחית את ערך המסירות והנאמנות של השליחים השונים, ברצוני להדגיש בהזדמנות זו את העבודה המסורה והקשה שנעשית על ידי ז. הקלאי ועו-דריץ - אשר ניתנה לי האפש רוח לעמוד מקרוב על עבודתם. אין לי כמעט כל ספק שמשקל המוסדות הישראלים והציונים במקום הוא קטן, והשפעתם מבחינת כיוון והדרכת החיים היהודיים לעיצוב דמותם בעתיד - אינה ניכרת כלל. מלאכה זו נעשית בעיקרה על ידי אליאנס, הג'וינט, הקהילות, הנציגות, אך כמעט ללא כל הדרכה מצדנו. כמובן שמצב זה אינו מעלה את קרנה של המדינה ושל התנועה הציונית.

עליה: הידיעות המגיעות מהארץ בצורת מכתבים, עתונים, סיפורי היורדים וכו', יוצרים רושם של מצב כלכלי קשה מאד, קשיים בקליטה בכלל ובדרך של יהודי מרוקו בפרט, העברת ילדים מעליית הנוער למיזבות בהם מונעים מהם חינוך דתי, והפליה ברורה לרעת המרוקנים. בדברים אלה לא חשובה מידת האמת או מידת ההפרזה, חשובה העובדה שסיפורים אלה נפוצים ועוברים מפה לאוזן במלות השונות. מכתב המגיע מהארץ אל המלה הופך במהירות לנחלת הרבים. לעומת המציאות הישראלית - כפי שהם רואים - קיימת מציאות אחרת, האליאנס, הג'וינט, מוסדות העזר, אורט, והנציגות, הפועלים למען עזרה סוציאלית לנזקקים, חינוך, הלבשה, אפשרויות לימוד והשתלמות, והעלאת

13/..

הרמה הבריאותית הכללית. קיימת הרגשה של טיפול רציני ותשומת לב. העובדה שהיקף פעולות הסיוע גדל נוטעת תקוות בלב רבים שעוד טרם זכו ליהנות מטיפול המוסדות הנ"ל שיגיע גם תורם ויקבלו את כל הסיוע וההכשרה לקראת חיים טובים יותר. שתי עובדות יסוד אלו: הידיעות המגיעות מהארץ על קשיי הקליטה וההפליה, ולעומתה הרחבת הסיוע והטיפול ביהדות מרוקו, פועלות באופן ברור בכיוון האטת ועצירת העליה. יש אף להוסיף את הגורם של אי אמון (כשהמדובר הוא במעמד הבינוני) ביעילות הטיפול קליטת אנשי המעמד הבינוני בעלי הון כלשהו, אי יעילות הקליטה מהבטחת לדברי רבים באי היענות לפניות, במסירת אינפורמציה בלתי נכונה, ובקשיים רבים בסידורי המכס והמסים המוטלים על העולים בעלותם ארצה, וכן העדר כל הקלות לגבי התבססות בארץ.

כמובן שרגש הבטחון היחסי שהשתרר בעיקר לאחר הדחת השולטן פועל אף הוא בכיוון זה. כשמסתכלים בפני אנשים משכילים את בעיית עתיד הנוער, וכששואלים מה יהיה גורל 25.000 בוגרי אליאנס לכשיגיעו לגיל של 20 - 18 שנים, אין מקבלים תשובה ברורה ויש אף החוששים לקשיי קליטה ולבעיות בחברה המרוקנית. אך מספיקות והכרה בבעייה העלולה להתעורר ועד ההחלטה לעלות או להתכונן לעליה - הדרך רבה. למרות כל זאת, האהדה והאהבה לישראל כנה מאד בחוגים רבים. בסופו של דבר כשלוחצים אל הקיר את אלה המדברים על עתידם במרוקו - הם מודים שאחר הכל אין עתידם בטוח והדרך להצלה היא הדרך לישראל. וכשמדברים על ישראל יש לזכור שהוראת העברית נפוצה מאד באופן יחסי וכמעט כל ילד הלומד עברית - השם "ישראל" קרוב מאד ללבו. ישנן קהילות דוגמת מקנס, בהן כמעט כל ילד דובר עברית. היתה זו חויה עבורי כשעברתי ברחובות הכלה במקנס ובכל ילד שנתקלתי יכולתי לדבר עמו עברית. בידנו הדבר לנצל את הפוטנציאל העצום של אהבת ישראל הגלום ביהדות זו.

בעמדת הנציבות לגבי עליה יש גוונים שונים. הנציב העליון ואנשיו אמרו, שאם כדע לשמור על זהירות וצביעות אין בדעתם להפריע לנו. יש מאנשי הנציבות המדגישים שאינם מעונינים כי נוציא ממרוקו את רוב האלמנטים המפותחים ביותר ואשר הושקע עמל רב בחינוכם, והדרושים לפיתוח הארץ.

<u>הגנה:</u> למרות השאננות של רוב היהודים שם הסומכים על הצונס הטוב ויעילותם של הצרפתים, יש לקחת בחשבון ששינוי המצב במדיני, החרפת המשבר צרפתי-מרוקני, עלול להביא לידי התנפלויות ופרעות ביהודים. אין במרוקו כמעט כל סידורי הגנה עצמית. נסיונות שנעשו לארגנה נפסקו, וכרגע בשטח זה המצב הוא מופקר. למותר לי להוסיף שאנו חייבים מיד למצוא דרך ואיש שיטפל בבעייה.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

..

הרמה הבריאותית הכללית. קיימת הרגשה של טיפול רציני ותשומת לב. העובדה שהיקף פעולות הסיוע גדל נוטעת תקוות בלב רבים שעוד טרם זכו ליהנות מטיפול המוסדות הנ"ל שיגיע גם תורם ויקבלו את כל הסיוע וההכשרה לקראת חיים טובים יותר. שתי עובדות יסוד אלו: הידיעות המגיעות מהארץ על קשיי הקליטה וההפליה, ולעומתה הרחבת הסיוע והטיפול ביהדות מרוקו, פועלות באופן ברור בכיוון האטת ועצירת העליה. יש אף להוסיף את הגורם של אי אמון (כשהמדובר הוא במעמד הבינוני) ביעילות הטיפול קליטת אנשי המעמד הבינוני בעלי הון כלשהו, אי יעילות הקליטה מתבטאה לדברי רבים באי היענות לפניות, במסירת אינפורמציה בלתי נכונה, ובקשיים רבים בסידורי המכס והמסים המוטלים על העולים בעלותם ארצה, וכן העדר כל הקלות לגבי התבססות בארץ.

כמובן שרגש הבטחון היחסי שהשתרר בעיקר לאחר הדחת השולטן פועל אף הוא בכיוון זה. כשמעלים בפני אנשים משכילים את בעיית עתיד הנוער, וכששואלים מה יהיה גורל 25.000 בוגרי אליאנס לכשיגיעו לגיל של 20 - 18 שנים, אין מקבלים תשובה ברורה ויש אף החוששים לקשיי קליטה ולבעיות בחברה המרוקנית. אך מספיקות ומהכרה בבעיית העלולה להתעורר ועד ההחלטה לעלות או להתכונן לעליה - הדרך רבה. למרות כל זאת, האהדה והאהבה לישראל כנה מאד בחוגים רבים. כסופו של דבר כשלוחצים אל הקיר את אלה המדברים על עתידם במרוקו - הם מודים שאחר הכל אין עתידם בטוח והדרך להצלה היא הדרך לישראל. וכשמדברים על ישראל יש לזכור שהוראת העברית נפוצה מאד באופן יחסי ובמעט כל ילד הלומד עברית - השם "ישראל" קרוב מאד ללבו. ישנן קהילות דוגמת מקנס, בהן כמעט כל ילד דובר עברית. היתה זו חויה עבורי בשעברתי ברחובות המלה במקנס ובכל ילד שנתקלתי יכולי לדבר עמו עברית. בידנו הדבר לנצל את הפוטנציאל העצום של אהבת ישראל הגלום ביהדות זו.

בעמדת הנציבות לגבי עליה יש גוונים שונים. הנציב העליון ואנשיו אמרו, שאם נדע לשמור על זהירות וצניעות אין בדעתם להפריע לנו. יש מאנשי הנציבות המדגישים שאינם מעונינים כי נוציא ממרוקו את רוב האלמנטים המפותחים ביותר ואשר הושקע עמל רב בחינוכם, והדרושים לפיתוח הארץ.

<u>הגנה:</u> למרות השאננות של רוב היהודים שם הסומכים על רצונם הטוב ויעילותם של הצרפתים, יש לקחת בחשבון ששינוי המצב במדיני, החרפת המשבר צרפתי-מרוקני, עלול להביא לידי התנפלויות ופרעות ביהודים. אין במרוקו כמעט כל סידורי הגנה עצמית. נסיונות שנעשו לארגנה נפסקו, וכרגע בשטח זה המצב הוא מופקר. למותר לי להוסיף שאנו חייבים מיד למצוא דרך ואיש שיטפל בבעייה.

<u>בטחון:</u> פעולות מוסדותינו נעשות כמעט ללא כל סידורי בטחון ויש להניח שכל מה שנאמר, נכתב ונעשה עלול להיות בידי השלטונות. אף אם ידיעה זו אינה מדוייקת במישרין או כרגע, הרי עלול להיווצר מצב שהחומר ינוצל נגדנו באחד הימים ויגרום לתקלות. אין גם לדעת מה אופי יהיה לפעולותינו בעתיד ומהי מידת הסודיות שתידרש. לפיכך, הכרחי לארגן משטר של בטחון שיהיו כפופים לו כל השליחים. בכל הסדר רציני של עבודתנו שם יש לקחת בחשבון איש אחד לפחות שיטפל בעניני הגנה ובטחון.

ברור לי שאם נשאיר את המצב הקיים כמו שהוא, בהנחה שלא יבוא כל שינוי דרסטי במצב קליטת העליה המרוקנית בארץ, וכן במצב הכלכלי , המדיני והבטחוני במרוקו, אין כמעט שום סיכוי שנגביר את העליה ונשפיע על התפתחות יהדות זו. במקרה של עתות צרה במרוקו או לכשיווצר בארץ מצב בתחוני חמור שידרוש גיוס מקסימלי של נוער מהתפוצות - תהיה אולי היענות מסויימת. אך ברור שלא במידה שאנו יכולים לצפות לה אם נשקיע מאמצים המחושבים גם לגיוס בשעת משבר. יש אף לקחת בחשבון שעלולים להיווצר תנאים בהם תשנה הנציגות את יחסה לדעת לגבי פעולותינו השונות, ואין לצפות שמפארים תבוא הישועה. כל זה מחייב ריכוז מקסימלי ומשטר של משמעת בכל פעולותינו. כל פעולה בלתי מחושבת של גוף כלשהו עלולה לחבל בעבודתנו.

<u>ס י כ ו ם</u>

מבלי כל אשליות ביחס לתיקון מהיר של המצב אולם מתוך הכרה שאפשר ואפשר להיטיב את הנעשה, נראה לי שיש לעשות שני דברים שהם אחד : לקבוע מדיניות לטווח קצר ולטווח ארוך ולהקים מכשירי פעולה מתאימים. לא כאן המקום להציע תכנית פעולה מפורטת, אולם נראה לי שהתכנית צריכה לכלול בין השאר גם פעולה יעילה להחשת תהליכי הקליטה של מרוקנים, ובעיקר של נוער מרוקני בארץ תוך תשומת לב מיוחדת לצעירים העוזבים את הצבא ואינם מוצאים את דרכם. שליחות בקרב יוצאי מרוקו בארץ איננה נופלת משלב זה בחשיבותה משליחות במרוקו עצמה. יש להכין תכניות לטיפול בצופים, בתלמידים, ובנוער המשכיל התועה בדרכי החיים. יש להסיק מסקנות מתהליכי השתרשות הכרוכים בפעולת מוסדות הסיוע והחינוך ולנסות לכוון את ~~דרכם, שלגבי~~ פעולתם את לקליטת המרוקנים שבארץ. יש לערוך תכנית פעולה חינוכית תרבותית להפצת השפה העברית וידיעת הארץ. כן יש להתכונן לעתות צרה במרוקו ולשעת חירום בארץ. ובאשר למכשירי הפעולה הנני חוזר על המסקנות שציינתי במברקי בתחילת השבוע:

1) מפאת החשש לבאות והצורך להיות מוכנים לפעולות גיוס הנוער לשעת חירום וכן משום הכרח בזהירות מדינית - יש להקים בארץ, ומיד, מרכז עליון לעניני צפון אפריקה בהנהלתה המעשית של הממשלה או של משרד החוץ, בשיתוף הסוכנות והצבא.

2) יש להקים בפארים, בראשות השגריר, מרכז להנהלת עניני צפון אפריקה שתפקידו יהיה לבצע את מדיניותנו בשאלה זו ולידום תכניות פעולות. בהנהלה זו יש לשתף את "האליאנס", "הג'וינט" הסוכנות ונציג מיתר המוסדות הפועלים במקום.

3) יש למנות במרוקו נציג אחד בעל סמכויות רחבות מאד שייצג האינטרסים הישראלים כלפי הגופים העיקריים ובמידת האפשר כלפי הנציבות ויהיה כפוף לפארים.

משה היקר,

אני מצטער צער רב שלמרות כל מאמצי לקצר ולוותר על תיאורים, נתוחים, הערכות וחויות, ולמרות שפסחתי על כמה פרשיות מדיניות הברתיות ואנושיות של מרוקו אשר נתרשמתי מהן - יצא מתחת ידי הדו"ח הארוך הזה, ואתך הסליחה,

שלך

ש. דיבון

העתק: מ ע ר
המנהל הכללי.

ש ג ר י ר ו ת

פריס
כ"א טבת תשי"ד
27 בדצמבר 1953

731 /שפ

אל : שר החוץ
מאת: ש. דיבון, שגרירות ישראל, פאריס

הנדון: רשמי מסע במרוקו

להלן סיכום עיקרי רשמי מסיור במרוקו אשר בוצע מיום 2.12.53 עד 17.12.53. הדו"ח מבוסס על ביקורים בקזבלנקה, מאקנס, פס, מאראקש דמנת, סידי רחאל, טחנאות, וביקורים חטופים בישובים נידחים שונים.

ברוב מקומות אלו הודיעו על ביקורי מטעם הנציגות לראשי שלטונות המחוז ולראשי הקהילות היהודיות.

נפגשתי אף עם מספר ערבים וביקרתי במוסדות שלטון וחינוך ערביים, כולל אוניברסיטת קראויין בפס - המרכז הדתי במרוקו ובית היוצר לנפשת הלאומנות הערבית.

העובדה שעל ביקורי הודיעו לשלטונות הצרפתיים וגם לקהילות היהודיות, הדגישה באופן ברור את אופי הביקור, ויש בה משום הכרה בקשר שבין מדינת ישראל ויהדות מרוקו.

נתקבלתי, ע"י היהודים, כמעט בכל מקום בסבר פנים יפות ולא חסרו תופעות של התלהבות והתרגשות רבה. ביקרתי במוסדות הצבוריים החינוכיים, ובמספר ניכר של שיכונים פרטיים, וכך ניתנה לי האפשרות לבוא במגע בלתי אמצעי עם שכבות שונות של היהדות שם. בעת סיורי פגישותי ברחובות ה"מלות" השונות שוחחתי בערבית, עברית, צרפתית, ובז'רגון הערבי (ג'ידו-עראב).

פרט לאנשי הקהילות, ניתנה לי הזדמנות להיפגש אף עם אישים שונים הפעילים בצבור היהודי. מביניהם אזכיר את: מר י. דהאן, מרכז מועצת הקהילות, הרב הראשי למרוקו מר שאול דהאן, מר ברונשויק-סגן נשיא ה"אליאנס" העולמי, המנהל למעשה את עניני ה"אליאנס" במרוקו, מר חג'ורי - נציב ה"אליאנס" במרוקו, מר ביין -

מנהל הג'וינט. כמו"כ השתתפתי, ואף השמעתי דברי ברכה, במועצה השנתית של רבני מרוקו.

לבוהר לציין שנפגשתי עם ראשי הציונות, יו"ר הפדרציה, מנהלי המגבית והק.ק.ל.

נתקבלתי ועמדתי בקשר הדוק במשך כל הסיור עם מר זאב חקלאי, מנהל מח' העליה של הסוכנות, אשר עזר לי מאד בביצוע תפקידי.

כן פגשתי כמעט את כל שליחי המוסדות ותנועות הנוער מן הארץ.

התחלתי בסיור וסיומתיו בראבה, מקום שם נפגשתי לשורה שיחות עם ראשי השלטון. מביניהם אזכיר את: ג. אוטן מזכ"ל הנציבות,
בי רמנד , הממלא עתה למעשה את מקום הנציג בנציבות,
הגנרל אולייה - יועצו האישי של הנציב, איש אשר לפי דברי גיום עצמו "מוטלת עליו מלאכת המחשבה והביקורת של מעשי הגנרל".
סירו , סגנו של המזכ"ל, הממונה על עניני כלכלה.
מנהל משרד הפנים והממונה על עניני הבטחון והמודיעין.
יועץ הממשלה השריפית. בורואי , ראש הלשכה הדיפלומטית.
בוסבל - היהודי בתפקיד הגבוה ביותר בנציבות, מפקד על מוסדות יהודיים. נפגשתי עם עוד רבים מאנשי הנציבות במסיבות ובסעודות אלהן הוזמנתי, ביניהן אף ארוחת הפרידה שערך לכבודי הגנרל גיום בנוכחות ראשי הצבא והשלטון.

ברצוני לציין את היחס האדיב והאוהד של אנשי הנציבות, את הרמה התרבותית הגבוהה, ואת הידיעה העמוקה במתרחש אצל רוב אנשי שיחי. ראוי אף לציין יחסו הלבבי של הגנרל גיום אשר פגשתיו שלוש פעמים, פעם בביתו בנוכחותם של המזכ"ל והגנרל אולייה, פעם במשרדו לכשנזדמנו לשיחה ארוכה ויסודית ופעם בשעת ארוחת הצהרים ולאחריה כשהתלפנו דעות תוך כדי טיול בגן הנהדר סביב בנין הנציבות.

3/..

להלן כמה קוים כלליים מהתרשמויותי מבלי להכנס לתאור מפורש:

1. <u>הרקע המדיני, הכלכלי, והחברתי למתרחש במרוקו</u>

נקודת המוצא למתרחש עתה בשטח המדיני במרוקו היא פרשת הדחת השולטן, על כל הנסיונות שקדמו לה עוד מ-1951. למחשבת ההדחה גרמה ההכרה אשר בשלה בשנים האחרונות והיא: שאין לצפות להידברות ולשיתוף פעולה עם השולטן מוחמד בן יוסף ובני בריתו. תוך רגשי מרירות ואכ-זבה מכירים אנשים ותיקים בשלטון ובמנגנון את העובדה שהצרפתים עצמם הם הם שהעלו את השולטן, הם הם ש"אחדו וארגנו עבורו" את הארץ, והם הם שאפשרו לו ריכוז של שלטון מדיני, דתי וכספי כה עצום. ריכוז זה של שלטון בתוך המסגרת המסורתית של ה"מאחזן", העידוד שקבל בשעת מלחמת העולם ולאחריה מאת האמריקנים, ירידת הפרסטיג'ה הצרפתית בימי מלחמת העולם, הסיוע שקבל אף מהליגה הערבית ומהבלוק הערבי-אסיאתי, העמידה העקשנית של עקרון הרבונות המרוקנית ללא כל הכרה בשותפות מדינית עם הצרפתים - כל הגורמים האלה גרמו להחלטה בראבה כי המשכת המצב הקיים מרושה כשלון הרעיון הגדול של הפיכת מרוקו לארץ מודרנית המבוססת על שותפות מרוקנית-צרפתית. מעניין לציין שלאחר הדחת השולטן והכתרת השולטן החדש אין נושבת רוח של אופטימיות בראבה. ברור לאנשי הנציבות שהם מנעו משבר חמור מאד בבצעם צעד הכרחי, למרות ההתנגדות חריפה מצד הממשלה והצבור בפאריס - הרחוקים לדעתם מאד מהמציאות המרו-קנית - אך אינם משלים את עצמם כי עלו על דרך המלך לשתוף פעולה והבנה עם המרוקנים. השולטן הודח, אולם הודות לבבידה הכללית של אנשי ה"מאחזן" וידידיו הקרובים ביותר, נשארו כל אלה מחזיקים במשרות גבוהות. לאור זה נמצאים עתה הצרפתים במצב עדין ומסובך לגבי גלאוי ואנשיו, אשר הובטחו להם משרות שונות בהנחה שתתכנינה עם הדחת השולטן הקודם. האכזבות ואי סיפוק התביעות של אנשי הפחה במקום החלו מעבירים במידת מה את יחסי הנציבות והפחה מחד, ואת יחסי הפחה ותומכיו מאידך. הנסיונות הבודדים שנעשו להכניס את אנשי גלאוי למשרות מוביאום שהע-נין מסובך ביותר. מעשה באיש מאנשי שלומו של גלאוי שהכניסוהו כסגן ראש הטקס לחצר השולטן, ומיום שנכנס לכהן בתפקידו מלאה ראבה בדיחות ודברי הלצה על חוסר הידיעה, הטעם והנימוסין של איש זה הממיט קלון על המסורת בת הדורות של מנהגי החצר.

אנשי הציבות מבינים שלאחר הדחת השולטן מצפים מהם בפאריס ובעולם הנאור לבצע את התיקונים שעליהם דובר כה רבות ולשתף את המרוקנים בשלטון במגמה להכשירם לקראת שלטון עצמי. האירוניה שבדבר היא שלמרות שמתם השולטן על תקנות תרפורמות אין הוא, ואף לא השכבות

- 2 -

[illegible]

1. [illegible]

[illegible]

[illegible]

השליטות, מעונינים כלל בתיקונים המעלים ביסודם את מרוקו המוסלמית לדרך של התפתחות דמוקרטית. אין לפיאודלים המרוקנים ולמושלי המחוזות והנפות לטיניהם - המשתפים פעולה עם הצרפתים - כל ענין בפתוח מוסדות עירוניים נבחרים ובהפרדה בין השלטון המבצע והמחוקק. הם רואים בכך סכנה ופגיעה במעמדם בעתיד. התנועה הלאומית המרוקנית טרם הגיעה לשלב של הכרה הרואה בקידום חברתי ענין לאומי כללי. לכן, יוצא איפוא, שאין למעשה תביעה כנה לרפורמות דמוקרטיות לא מצד משתפי הפעולה עם הצרפתים ולא מצד האיסתיקלאל.

אין להפריד מבעיית קידום מרוקו לקראת שלטון עצמי, את סיכויי הכנת שכבת משכילים הראויים לתפוס עמדות אחראיות במנגנון, מתוך כנות ולויאליות לגבי צרפת. פתרון בעיית העידית המרוקנית מדריכה את מנוחת ראשי השלטון. עד כה היתה שכבה זו דקה ביותר (נראה לי שאפשר להעריכה במספר של כ-5000 איש). בוגרי בתי-הספר התיכוניים ובתיה"ס המקבילים לרמה זו בשנה הוא כ-1000 איש. במכון ללימודים גבוהים ובמוסדות המסונפים לו המשמשים בסיס והתחלה לאוניברסיטה של ראבה לומדים כמאות אחדות של תלמידים. מפי הפרופסורים של המכון ללימודים גבוהים שמעתי הלונות קשות על חוסר הרצינות, ההתמדה, ו"האמביציה" של המתלמדים לרכוש דעת על מנת לשרת את עמם. ישנם כ-300 סטודנטים מרוקנים בפאריס, אולם לכשחוזרים אלה למרוקו הנם מושפעים מאד מרעיונות חופש ושויון, והנם בעלי נטיות לאומיות קיצוניות המקשות על קליטתם במנגנון הממשלתי. בשכבה דקה זו מתרוצצים רצונות ותסביכים שהנם פרי התנגשות המזרח והמערב, והיא רחוקה מאד מלמלא תפקיד של גשר בין צרפת המערבית והמודרנית לבין מרוקו המוסלמית המחפשת את דרכה. יש צרפתים המחפשים דרכים אל לב נוער זה ואף פתחו את בית-הספר לאדמיניסטרציה מרוקנית שתפקידו להכשיר אנשים לפקידות גבוהה.
אולם, יש במרוקו בית-ספר אחר לא פחות חשוב מבחינת כיוון פני הדברים בעתיד והריהו הקראויין בפס. מאות הצעירים שחונכו בו על ברכי המסורת המוסלמית היו כחומר בידי השולטן הקודם אשר פיזר את הבוגרים על פני הארץ בתפקידים מינהליים ודתיים. בהזדמנות שניתנה לי לחדור מעבר למסך זה חשתי במרחק הדורות הקיים בין עולם זה לבין אותו עולם שהצרפתים רוצים לבנות בארץ זו. לכשוחחתי עם כמה מתלמידים והתבוננתי באורח חייהם, היה לי רושם מובהק שאני נמצא בעיצומם של ימי הביניים.

עם הדחת השולטן מנסים אנשי הנציבות למצוא דרך לקרב את רוח הקראויין אל העת החדשה, אך אין דרך זו קלה כלל וכלל.

5/..

נראה לי שאי אפשר להבין את המציאות המרוקנית מבלי לקחת בחשבון את התהליכים הכלכליים והחברתיים העיקריים.

במשך ארבעים שנות שלטונם הביאו הצרפתים למרוקו את ברכת הציביליזציה המערבית. קשה שלא להעריך את מפעלי הפיתוח הגדולים שנעשו בשנים אלו. אולם אין כל ספק שההשקעות הצרפתיות זעזעה את הארץ. הערים החדישות ביותר, הכבישים, הרכבות, והמכונות שהגיעו לאיזורים נידחים ביותר שינו את פני המציאות. כפרים שהיו רחוקים מהמרכזים עירוניים מרחק של דורות, מצאו עצמם לפתע במרחק של מספר שעות נסיעה בלבד. במשך 25-30 השנים האחרונות הוכפלה האוכלוסיה מארבעה לשמונה וחצי מליון נפש. באיזורים הכפריים נוצרו בעיות תעסוקה, והנוער שטעם את טעם הציביליזציה החל להימשך לערים ולשאוף לחיים טובים יותר. אט אט החלה להתפתח נדידה מהדרום לצפון הארץ. כמעט בכל מרכז עירוני הנך מוצא קבוצות עקורים המחפשים דרכים להיקלט בחיי העיר. רובם, בעיקר הצעירים, חושבים על קזבלנקה עיר המסחר והתעשיה אשר התפתחה במהירות מפליאה ואשר בקרבתה מחנות אמריקניים המעסיקים פועלים רבים. את בעיית ההגירה הפנימית המזעזעת את יסודות המבנה המסורתי של המדינה, אפשר לראות בצורה בולטת וחריפה ביותר בסביבות קזבלנקה בצורת עיר הפחים (   ). בעיר פחים זו יש למעלה מ-100.000 החיים בתנאי צפיפות בלתי אנושיים. אנשים אלה פרצו מסגרות מסורתיות של חברה וכלכלה, ראו צורות חיים חדשות ובלתי מוכרות, אולם טרם נקלטו ונתארגנו בדפוסי חיים חדשים. כאן נתפוררו המושגים המקובלים של משפחה, סמכויות, עול ומשמעת, ונוצר חלל ריק שטרם נתמלא. ריכוז גדול זה של אבק אדם הוא לדעתי חומר נפץ מסוכן ביותר. אין להניח שהפעולות הגדולות הנעשות כדי לשכן את המון עם זה תפתורנה את הבעיה. כל פתרון מתמלא מיד ע"י מהגרים נוספים. יצירת פרולטריון מסוג זה סביב קזבלנקה וסביב ערים גדולות אחרות - מהווה את אחת הבעיות המרכזיות במובן החברתי והפוליטי.

את הבעיה הזו יש לראות על רקע המצב הכלכלי: אנשי השלטון מודאגים לאחרונה מהרעת המצב הכלכלי. לדבריהם נפגעת כלכלת הארץ מהמצב בשוק העולמי, והגרעון המסחרי הרב קשור בקשיי יצוא בוכושר התחרותם בשווקים עולמיים. חוזה אלג'יראס משנת 1906 אשר קבע מדיניות של דלת פתוחה ומכס מכן בגובה של 12.5% איננו מאפשר להגן על התעשיה המקומית. תכנית הפתוח התעשייתי ונסיונות ליצור תעשיה המבוססת על עיבוד חמרי גלם הנמצאים בארץ, נתקלים במחסור במקורות אנרגיה זולים כגון: פחם, נפט ומים. הבחנתי בפגישותי עם חוגים כלכליים הרגשת אי בטחון ועצבנות. נראה לי שאנשי הנציבות רואים את הדברים נכוחה.

6/..

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

כשטאלתי את הגנרל ג'יוס , הנציב העליון, כיצד הם מתכוננים לטפל בבעיית הפרולטריזציה ועיצוב דמותה של שכבה משכילה מרוקנית שתרצה לשתף פעולה בכנות עם הצרפתים, השיב לי, ששתי בעיות אלו מדריכות את מנוחתו יומם ולילה.

בבעיית ההגירה מן העיר אל הכפר מנסים לטפל על ידי הקמת שיכונים והטבת התנאים בחקלאות, אולם, אין הוא מטלה את עצמו שאפשר לפתור בנקל את הבעייה.

באשר לבעיית יצירת שכבה משכילה ומסורה לענין הקמת חברה פרנקו-מרוקנית הודה בכשלונות ובאכזבות רבות, אך הביע תקוה שאולי לאחר הדחת השולטן תאיר להם ההצלחה פנים במידה מה. בדברנו על הנושא הכללי של מזרח ומערב במרוקו, לא הבהיש שאין הוא בטוח בהצלחת הנסיון, והוסיף: "אם לא נצליח כאן למצוא דרך לשיתוף פעולה והבנה בין המזרח והמערב, יתכן שלא תמצא הדרך בשום מקום אחר. אם זוהי גזירת הגורל - נקבלנה ונתגונן!".

כשדובר על אפשרות תכנון וביצוע של מדיניות מתוכננת במרוקו, הדגיש את הקושי שבדבר ואמר שיש להתחשב בהשפעות ובמגמות המנוגדות הפועלות, באיסלאם, בקהיר, בגורמים מקומיים, מרוקניים, צרפתיים, בפאריס, בממשלה ועוד. ציין שלעתים אף קשה למוד את הטמפרטורה המדינית ואמר: "לעתים אינני יכול להשתמש במדחום כיון שאינני יודע היכן לשימו, יש ואני מהלך בחשכה ונושא בידי פנס".

רבות דובר על יחסי רבת-פאריס ועל אי הציות של הפרוקונסול היושב בבירה זו. מתוך האוירה שחשתי ברבת נראה לי שהענין שונה במקצת. יש במרוקו בנציבות, בשלטונות המחוז, בערים בכפרים ובאיזורים הנידחים צרפתים שנולדו וחונכו במרוקו והרואים את הארץ כמולדתם השניה. יש מבי-ניהם העושים ממש עבודה חלוצית בקרב האוכלוסיה המוסלמית תוך הכרה בשליחותם התרבותית. אין צרפתים אלה מאמינים שבפאריס מבינים את מרוקו וסבורים שגורל הארץ והאחריות לכך מוטלים עליהם.

באשר למידת השתקפות בעיתה המדינית של מרוקו בהמוני העם, נראה לי שישנן דרגות שונות של רגישות. בריכוזי הישוב הגדולים של קזבלנקה, רבה, פס, ומקנס, יש כנראה אהדה רבה וכללית לשולטן הישן המסמל בעיניהם את התנועה הלאומית, ולעומת זאת קיים אי אמון וחוסר יחס רציני לשולטן החדש הנראה ככלי שרת בידי הצרפתים. אהדה זו מסבירה את תופעות הטרור המצטמצמות בערים הגדולות ומכוונות נגד מרוקנים משתפי פעולה.

לעומת זאת אין כנראה בידי אנשי האיסתיקלאל - אשר רוב מנהיגיו כלואים בבתי סוהר - כל כוח לעורר תנועת התנגדות עממית מאורגנת.

נראה לי שבמידה שיוררים דרומה, באיזורים הכפריים ההרריים ברבריים, מקום שם לא נהנה השולטן מאהדה יתרה - יש מידה רבה של אדישות. יש אף לקחת בחשבון שבקרב רוב תושבי הארץ קיימת השמעה מעשית רבה של מתנגדו השולטן.

קהיר והתעמולה של רדיו קהיר ממלאים תפקיד חשוב בערים בשמירת האהדה לשולטן הקודם ובטיפוח רגשות אנטי צרפתיים. ההרגשה הפן-איסלאמית קיימת במידה מסויםת בקרב העירוניים. השאלה היא (וזהו החשש הצרפתי) באיזו מידה תצליח תעמולה הליגה להפוך הרגשת סולידריות פן-איסלמית להכרה פן-ערבית.

2. היהדות במרוקו:

בנסה על הרקע המדיני חברתי של מרוקו לתאר את מצב היהדות שם:

הישוב היהודי במרוקו מונה לפי המשוער כ-240 אלף נפש.
רובם (כ-210 אלף נפש) הנם יהודים מרוקנים, כלומר, נתיני השולטן הנמצאים תחת חסותו ומהוים אף במסגרת זו אזרחים מדרגה שנ'ה.
הנותרים (כ-30 אלף נפש) הנם יהודים לא מרוקנים ברובם נתינים צרפתים ממוצא אלג'ראי או אזרחי מדינות אחרות.

רוב רובם של היהודים במרוקו מרוכזים במלה - הוא הגיטו המרוקני. במרוקו אפשר להבחין שלוש צורות של שיכון עירוני: א. ערים אירופיות חדישות ביותר שנבנו על ידי הצרפתים, בהן גרים הצרפתים, ספרדים, איטלקים, פורטוגזים, ובקצוותיהן, פה ושם, יהודים וערבים מרוקנים. ב. המדינה, (מדינות) שהן הערים העתיקות ומרכזי הישוב הערבי, יש אף במקרים מסוימים מדינות חדשות - אלה הן הערים בהן התישבה במרכזו שכבהת בורגנות מרוקנית עולה. ג. המלה. המלה היא בדרך כלל חלק מהמדינה או סמוכה לה, בגבול שבין המלה והמדינה יש איזורים מעורבים אשר גרים בהם יהודים וערבים יחד. הערים המרוקניות הכוללות את העיר האירופית, המדינה והמלה - מסמלות את הבעייה המרוקנית הגדולה, בעיית הקיום בצוותה ( ) של שלוש דתות, שלוש חברות, שלוש צורות חיים אשר דורות רבים מפרידים ביניהן. פה ושם הנך מבחין בסיונות של פריצת המסגרת והחלל הריק שבין

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

העיר החדשה, המדינה והמלה, כשמלא ע"י יהודים שפרצו את חומות המלה, מרוקנים שעזבו את המדינה, וצרפתים ואירופיים שלא הצליחו להכנס לעיר. אולם, בדרך כלל הקולטות נשארו רחוקים וזרים, ואם בשעות היום קיים מגע מסחרי וחברתי מצומצם בין האירופיים והמרוקנים, הרי שבשעות הערב כל אחד חוזר ומשתקע בעולמו. שערי המדינה ננעלים.

כשאתה מהלך ברחובות ובסימטאות הצרים של המלא ההומה אדם, במיוחד בערב, יש לך רושם שאין אתה בתוך רחוב אלא בתוך פרוזדור של בית אחד עצום. קשה לא לחוש את רגש הקרבה והסולידריות שהתפתחה על רקע של נגישות ורדיפות במשך דורות. התא היסודי של חיי המלה היא המשפחה - במובן הרחב ביותר של המלה. המשפחה מהווה תא חי מלוכד הפועל מתוך הרגשת אחריות הדדית. קשה להבין כיצד מתקיימים היהודים העלובים היושבים בחוצות ומנסים למכור את מעט הסחורה העלובה שבידם ללא הצלחה, מבלי לקחת בחשבון את הסולידריות המשפחתית המופעלת במקרים אלה. הצעירים, אשר מבחינה מסוימת פרצו את חומות המלה, קנו להם השכלה ועובדים בחוץ - שבים בערב אל בין החומות וממשיכים לגור שם. אף על רבים מבין הבורגנות שנוצרה בשנים האחרונות עם בוא הצרפתים, קשה הפרידה מהמלה. כמובן שיש גם יהודים שעזבו את המלה והשתכנו בשכונות אירופיות בקרבתה מתוך החלטה להשתלב במסגרת האירופית הקוסמת.

אין כל ספק שהתבססות השלטון הצרפתי במרוקו זעזעה את היהדות ועוררה בה תקוה של השתחררות, של בטחון-יתר, ושל עתיד כלכלי חברתי ואף מדיני בטוח יותר. רשת ה"אליאנס" שהחלה לפעול בעקבות הכיבוש הצרפתי, מהווה גורם מהפכני ע"י הפצת דעת ופתיחת פתח לעולם החדש. פעילות מוסד זה אפשרה גם התגבשות של שכבה בורגנית אשר נתעורר בה הרצון לקפוץ קפיצה דרך היסטורית ולעבור מימי הביניים לעת החדשה ולהשתלב בדפוסים האירופיים. מבין שכבה זו, אשר חלקה גר במלה וחלקה מחוצה לה, יצאו מנהיגי העדה, דוברים, פעילים, היודעים להסתגל לרוח הזמן והמנסים לשנות ערכים וסדרים בישוב היהודי בכדי לעודדו לקראת קדמה. הדרישה, בה אתה נתקל בכל שיחה עם אנשים מסוג זה, לשינוי המעמד המשפטי של היהדות שם, לביטול הנתינות המרוקנית ולרכישה נתינות צרפתית, אינה נובעת אך ורק מהקשיים שבמצבם המשפטי הקיים, אלא, מרצון עז להינתק מכבלי העבר וליהפך לאזרחי עולם חדש ונאור, מי הם הגורמים הקובעים את חייה היומיומיים של יהדות מרוקו? מה הכוח המעצב את דמותה וקובע את עתידה?

אתעכב עתה על גורמים עיקריים אלה שהם: "אליאנס", ה"גוינט", מועצת הקהילות והקהילות, הרבנות, הנציבות.

א) "אליאנס": רשתה פרושה במעט על כל פני מרוקו, הודרת לכפרים הנידחים ביותר, מרכזת כ-30.000 מילדי ישראל המהווים כ-80% מכל הילדים. מוסד זה עושה עבודה חלוצית בכפרים המרוחקים והנידחים ביותר. בבתי הספר לומדים משבע עד שתים עשרה שעות עברית בשבוע. בקזבלנקה קיים בית ספר בו לומדים כ-86 תלמידים מגיל 13-17 שנה, אשר מכשירים אותם להיות מורים ברשת "אליאנס". כמובן שיש מקום לשיפורים רבים בשטח הוראת העברית ובמקום שתופסת מדינת ישראל בתכנית הלימודים, אולם, אין כל ספק שלעצם קיום מוסד מעין זה נודעת חשיבות רבה בהפצת התרבות העברית בגולת מרוקו. בביקורי בבית ספר זה שמעתי מפי אחד הנערים - ובעברית די טובה- הרצאה על תורתו של אחד העם, ומפי חברו על שירתו של ביאליק. מרפת לימוד העברית עוררה תסיסה ברשת ה"אליאנס" יש מורים התומכים בכך ויש המסתייגים מכך. לרשת זו יש גם בתי"ס חקלאיים ומקצועיים ברמה יחסית גבוהה. "אליאנס" איננו מסתפק בטיפול בילדים, ולאחר סיימם את חוק לימו-דיהם הוא מקיים אגודות של בוגרי "אליאנס" השומרות על הקשר, ההשפעה וכושר הפעולה של גוף זה בחיים הצבוריים.
- במידה שמדברים על "אליאנס" יש לזכור עובדה יסוד אחת והיא: שמונים אחוז מתקציבו משלמת הממשלה הצרפתית.

ב) "הג'וינט": ארגון זה הגביר מאד את פעולתו במרוקו בשנים האחרונות. תקציבו בארץ זו לשנה הוא כמיליון דולר במזומנים ועד כמיליון ומצי דולר במידה שזה כולל חמרים ושרותים. ה"ג'וינט" כמעט ואינו פועל בעצמו... כמיקרין. עיקר פעולתו היא בשטחי הבריאות, החנוך, העזרה הסוציאלית, וסיוע מסוים לפעולות עליה, לימוד העברית, ולתנועות הנוער. בשטח העברי מוציא ה"ג'וינט" לשנה 10 מיליון פ' למימון שעורי עברית, המקיפים לפי דברי אנשיו, מ-4000 עד 5000 תלמיד מחוץ למסגרת בתי"ס. הכספים מוצאים בצורת תמיכה במוסדות שונים כגון:"אוזה", המוחזק כמעט כולו על תקציב הג'וינט, "אוצר התורה" - רשת של חינוך תורני המקיף אלפי בני נוער, מפעלי חלוקת מזון לתלמידי בתי"ס, מעונות לילדים וכו'.
ה"ג'וינט" מנסה למפול לפי עקרון של שיתוף גורמים מקומיים בהנהלת המפעלים ובאחריות ממלית כספית, במטרה לפתח רגש אחריות צבורית. מדיניות זו יוצרת מערכת ענפה של ועדים מועדים שונים הקשורים ב"ג'וינט" ונותנים לו ע"י כך אפשרות של התערבות והשפעה רבה. בנציגות חוששים מהרחבת השפעתו של ה"ג'וינט", ונרמז לי אף עהם הושדים שארגון זה ממלא גם תפקידים פוליטיים.

10/..

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ב) __מועצת הקהילות:__

עם העלאת רמת ההשכלה בישוב היהודי ועם התגבשות שכבה - וירידת השפעת הרבנים על קהילותיהם - ירידה הכרוכה באי הסתגלותם לזו- החדשים שהחלו פועלים במלוח - צצה ועולה שאלת התאמת הקהילות למצב החדש. עוד בשנת 1945 היה תפקיד הקהילות מוגבל באופן חוקי אך ורק לתפקידי עזרה סוציאלית, אולם משנה זו ואילך, כשיצא חוק הקהילות החלו אלה להתפתח.

בראש מערכת קהילות מרוקו עומדת מועצת הקהילות ובראשה מזכיר כללי. ועדי הקהילות נבחרים. זכות בחירה יש לכל יהודי המשלם נדבה לפסח ולסוכנות בסכום של 200 פ'. אין זכות בחירה ליהודים לא מרוקנים, כלומר, השכבה המשכילה והמפותחת יחסית, של היהודים הזרים. ע"י כך נשארת למעשה הנהלת הקהילות בידי חוג יהודים מרוקנים שגדלו וחונכו במלוח. למרות שמב- חינה רשמית נבחרים ועדי הקהילות, הרי שלמעשה היו אלה תמיד נכבדי ותקיפי העדה ולבחירות לא היה עד כה כל ערך, ואף לא עוררו את התעניינות הצבור. אולם עם התפתחות וגדול שכבת הברגנות מתחיל ענין הבחירות וענין "ההנהלה הדמוקרטית" שלהן להוות בעייה. השנה, בעת ביקורי, נערכה בפעם הראשונה "מלחמת בחירות" הראויה לשמה עם תעמולה קולנית וסקטיקה של בחירות והתמודדות קבוצות שלחמו על שלטונן. אך כל זה בתחומים מוגבלים מבחינת המספר. בקזבלנקה, למשל, אשר יש בה כ-80.000 יהודים, ביניהם כ-65.000 - 70.000 יהודים מרוקנים, היו רק 2000 בעלי זכות בחירה.

ועדי הקהילות מטפלים בעזרה סוציאלית, עניני חינוך ודת שונים, גובים מסים, ובידיהם קרנות די חשובות המוצאות ברובן לעזרת נזקקים (ולעתים קרובות אף לנצרכים שלא מאנשי המקום העוברים בהגירתם את מרוקו.) יש להניח שהשפעת הקהילות תגבר ותלך ותעורר כוחות חדשים. מעניין לציין שפה ושם ניכרים סימני "מרד צעירים" שהם משכילים, עורכי דין, רופאים ואחרים הסבורים שיש להחליף את המשמרת ולתת אף להם מקום בשלטון הקהילות. דבר זה מעורר חששות ואי בטחון בקרב המנהיגות הקיימת. יש לציין שארגון מסוג זה של קהילות אינו קיים לא בקרב הצרפתים ולא אצל המוסלמים.

ד) __הרבנות:__

אי הסתגלות הרבנים לרוח הזמן גרמה לירידה רבה של הפרסטיג'ה וההשפעה שלהם, למרות העובדה שבזמן האחרון יש סימני התפתחות בכיוון של סובלנות והבנת צרכי הזמן.

ה) __הנציבות:__

הרושם שלי הוא כי לנציבות יש מדיניות די מחושבת ומחושבת לגבי הישוב היהודי. מזה שנים שהיא מעודדת את תהליך ההשתחררות והקידום של הישוב

היהודי בשטחי ההשכלה, הבריאות, החינוך המקצועי, ואף התפתחות של שכבת מנהיגות יהודית הדורת רוח מערבית ומהימנה לצרפת. כשם שבשטח המוסלמי לא הצליחו האפתים להקים שכבת משכילים נאמנה - כך מטעמים מובנים ביותר הצליח נסיון זה בקרב היהודים. במשך דור אחד הוציאו הצרפתים מסמטאות ומפנות נידחות במלות אנשים מוכשרים ובעלי יוזמה והדריכום בכיוון השתחררות וקניית תרבות ודעת. בשכבה זו, אשר יש בה לעתים קרובות למדי תופעות של רגש נחיתות והתבטלות בפני הצרפתים, קיים אף מצד שני רגש הכרת תודה לאלה אשר פתחו לפניהם עולם חדש של אפשרויות.

לשם פיקוח על התפתחותו של הישוב מפתחת הנציבות את מוסד הקהילות, תוך כדי שמירה על השפעתה (לעתים מכרעת). מזכ"ל המועצה פועל מתוך שיתוף מוחלט כמעט עם השלטונות, וכך מנסה לכוון את הדברים לרצונם.

במקביל ליצירת מנהיגות חילונית ומתקדמת - נעשה מאמץ אף להקים דור חדש של רבנים שינהגו את עדתם בהתאם לאינטרסים שלהם. המכשיר לעיצוב דור זה ודמות זו של הרבי החדש - הוא בית הספר לרבנים ברבה אשר בו מתנהלים הלימודים בעברית ובצרפתית. שם מחנכים צעירים על בסיס הדת והמסורת ואף על התרבות העברית החדשה (יש שם מורים מהארץ). בעת ביקורי בבית ספר זה נוכחתי בשעורו של רב מישראל אשר לימד את "אברת קטנה" לח.נ. ביאליק. החניכים מתמצאים במידת מה אף בתרבות צרפת. המגמה היא למנוע כל קיצוניות ופנאטיות דתית ולפתח רוח של סובלנות בהתאם לצרכי חברה מודרנית.

פעולה זו, להכשרת שכבות מנהיגות כרוחם, בישוב היהודי. מלווה במעשי הפליה לטובתשל היהודים לגבי המוסלמים. בעוד ש-90%-95% מילדי ישראל נמצאים בבתי ספר, אחוז הנערים המוסלמים הוא 15 בלבד.

במועצת הממשלה אחוז היהודים הוא ללא כל יחס למספרם באוכלוסיה.

בשטח התחוקה, ארגנו בתי דין בקהילות הגדולות והוציאו את כל דיני האישות, הירושה, מהיפוס של הפחות. מדי שנה בשנה מתכנסים הרבנים לדון בבעיות משפטיות ולתקן תקנות ההפכות לחוקים המסדירים את חייהם. יו"ר בתי הדין מקבלים משכורת מהממשלה ונהנים מתשומה לב. כשהשתתפתי בועידו הרבנים התרשמתי מאד מנקיון ההופעה, הסדר, המשטר והשיטתיות שבדיונים. מתוך שיחות חשתי ברגש כנה של שביעות רצון והערכת תשומת הלב המופנית אליה

בשיחותי עם אנשי הנציבות האחראים לשטח זה, הביעו אלה את רגש הסיפוק הרב מהתרומה שתרמו לקידום הישוב היהודי. לא פעם הזכירוני שמנהיגי הקהילות המתמצאים בחברה האירופית ובקיאים בספרות ובתרבות כללית- אבותיהם עדיין שוכנים במלות.

הרפה הבריאותית הכללית. קיימת הרגשה של טיפול רציני ותשומת לב. העובדה שהיקף פעולות הסיוע גדל נוטעת תקוות בלב רבים שעוד טרם זכו ליהנות מטיפול המוסדות הנ"ל שיגיע גם תורם ויקבלו את כל הסיוע וההכשרה לקראת חיים טובים יותר. שתי עובדות יסוד אלו: הידיעות המגיעות מהארץ על קשיי הקליטה וההפליה, ולעומתה הרחבת הסיוע והטיפול ביהדות מרוקו, פועלות באופן ברור בכיוון האטת ועצירת העליה. יש אף להוסיף את הגורם של אי אמון (כשהמדובר הוא במעמד הבינוני) ביעילות הטיפול קליטת אנשי המעמד הבינוני בעלי הון כלשהו, אי יעילות הקליטה מתבטאת לדברי רבים באי היענות לפניות, במסירת אינפורמציה בלתי נכונה, ובקשיים רבים בסידורי המכס והמסים המוטלים על העולים בעלותם ארצה, וכן העדר כל הקלות לגבי התבססות בארץ.

כמובן שרגש הבטחון היחסי שהשתרר בעיקר לאחר הרחת השולטן פועל אף הוא בכיוון זה. כשמעלים בפני אנשים משכילים את בעיית עתיד הנוער, וכששואלים מה יהיה גורל 25.000 בוגרי אליאנס לכשיגיעו לגיל של 20 - 18 שנים, אין מקבלים תשובה ברורה ויש אף החוששים לקשיי קליטה ולבעיות החברה המרוקנית. אך מספיקות ומהכרה בבעייה העלולה להתעורר ועד ההחלטה לעלות או להתכונן לעליה - הדרך רבה. למרות כל זאת, האהדה והאהבה לישראל כנה מאד בחוגים רבים. בסופו של דבר כשלוחצים אל הקיר את אלה המדברים על עתידם במרוקו - הם מודים שאחר הכל אין עתידם בטוח והדרך להצלה היא הדרך לישראל. וכשמדברים על ישראל יש לזכור שהורעת העברית נפוצה מאד באופן יחסי וכמעט כל ילד הלומד עברית - השם "ישראל" קרוב מאד ללבו. ישנן קהילות דוגמת מקנס, בהן כמעט כל ילד דובר עברית. היתה זו חויה עבורי כשעברתי ברחובות המלה במקנס ובכל ילד שנתקלתי יכולתי לדבר עמו עברית. בידנו הדבר לנצל את הפוטנציאל העצום של אהבת ישראל הגלום ביהדות זו.

בעמדת הנציבות לגבי עליה יש גוונים שונים. הנציב העליון ואנשיו אמרו, שאם נדע לשמור על זהירות וצניעות אין בדעתם להפריע לנו. יש מאנשי הנציבות המדגישים שאינם מעונינים כי נוציא ממרוקו את רוב האלמנטים המפותחים ביותר ואשר הושקע עמל רב בחינוכם, והדרושים לפיתוח הארץ.

<u>הגנה:</u> למרות הסאננות של רוב היהודים שם הסומכים על רצונם הטוב ויעילותם של הצרפתים, יש לקחת בחשבון ששינוי המצב במדיני, החרפת המשבר צרפתי-מרוקני, עלול להביא לידי התנפלויות ומרעות ביהודים. אין במרוקו כמעט כל סידורי הגנה עצמית. נסיונות שנעשו לארגנה נפסקו, וכרגע בשטח זה המצב הוא מופקר. למותר לי להוסיף שאנו חייבים מיד למצוא דרך ואיש שיטפל בבעייה.

<u>בטחון:</u> פעולות מוסדותינו נעשות כמעט ללא כל סידורי בטחון ויש להניח שכל מה שנאמר, נכתב ונעשה עלול להיות בידי השלטונות. אף אם ידיעה זו איננה מזיקה במישרין או כרגע, הרי עלול להיווצר מצב שהחומר ינוצל נגדנו באחד הימים ויגרום לתקלות. אין גם לדעת מה אופי יהיה לפעולותינו בעתיד ומהי מידת הסודיות שתידרש. לפיכך, הכרתי לארגן מסטר של בטחון שיהיו כפופים לו כל השליחים. בכל הסדר רציני של עבודתנו שם יש לקחת בחשבון איש אחד לפחות שיטפל בעניני הגנה ובטחון.

ברור לי שאם נשאיר את המצב הקיים כמו שהוא, בהנחה שלא יבוא כל שינוי דרסטי במצב קליטת העליה המרוקנית בארץ, וכן במצב הכלכלי , המדיני והבטחוני במרוקו, אין כמעט שום סיכוי שנגביר את העליה ונשפיע על התפתחות יהדות זו. במקרה של עתות צרה במרוקו או לכשיווצר בארץ מצב בטחוני חמור שידרוש גיוס מקסימלי של נוער מהתפוצות - תהיה אולי היענות מסוימת. אך ברור שלא במידה שאנו יכולים לצפות לה אם נשקיע מאמצים המחושבים גם לגיוס בשעת משבר. יש אף לקחת בחשבון שעלולים להיוצר תנאים בהם תשנה הנציגות את יחסה לרעה לגבי פעולותינו השונות, ואין לצפות שממארים תבוא הישועה. כל זה מחייב ריכוז מקסימלי ומסטר של מטמעת בכל פעולותינו. כל פעולה בלתי מחושבת של גוף כלשהו עלולה לחבל בעבודתנו.

<u>ס י כ ו ם</u>

מבלי כל אשליות ביחס לתיקון מהיר של המצב אולם מתוך הכרה שאפשר ואפשר להיטיב את הנעשה, נראה לי שיש לעשות שני דברים שהם אחד : לקבוע מדיניות לטוח קצור ולטוח ארוך ולהקים מכשירי פעולה מתאימים. לא כאן המקום להציע תכנית פעולה מפורטת, אולם נראה לי שתתכנית צריכה לכלול בין השאר גם פעולה יעילה להחשת תהליכי הקליטה של מרוקנים, ובעיקר של נוער מרוקני בארץ, תוך תשומת לב מיוחדת לצעירים העוזבים את הצבא ואינם מוצאים את דרכם. שליחות בקרב יוצאי מרוקו בארץ, איננה נופלת מגלב זה בחשיבותה משליחות במרוקו עצמה. יש להכין תכניות לטיפול בצופים, בתלמידים, ובנוער המשכיל התועה בדרכי החיים. יש להסיק מסקנות מתהליכי השתרשות הכרוכים בפעולת מוסדות הסיוע והחינוך ולנסות לכוון את ~~דפוסי-שלבתם~~ פעולתם את לקליטת המרוקנים שבארץ. יש לערוך תכנית פעולה חינוכית תרבותית להפצת השפה העברית וידיעת הארץ. כן יש להתכונן לעתות צרה במרוקו ולשעת חירום בארץ. ובאשר למכשירי הפעולה הנני חוזר על המסקנות שציינתי במברקי בתחילת השבוע:

16/..

1) מפאת החשש לבאות והצורך להיות מוכנים לפעולות גיוס הנוע, חירום וכן משום הכרח בזהירות מדינית - יש להקים בארץ, וכיר, מרכז עליון לעיני צפון אפריקה בהנהלתה המעשית של הממשלה או של משרד החוץ, בשיתוף הסוכנות והצבא.

2) יש להקים בפארים, בראשות השגריר, מרכז להנהלת עניני צפון אפריקה שתפקידו יהיה לבצע את מדיניותנו בשאלה זו ולידום תכניות ופעולות. בהנה-לה זו יש לשתף את "האליאנס", "הג'וינט" הסוכנות ונציג ביתר המוסדות הפועלים במקום.

3) יש למנות במרוקו נציג אחד בעל סמכויות רחבות מאד שייצג האינט-רסים הישראלים כלפי הגופים העיקריים ובמירת האפשר כלפי הנציבות ויהיה כפוף לפארים.

17/..

משה היקר,

אני מצטער צער רב שלמרות כל מאמצי לקצר ולוותר על תיאורים, נתוחים, הערכות וחויות, ולמרות שפסחתי על כמה פרשיות מדיניות חברתיות ואנושיות של מרוקו אשר נתרשמתי מהן - יצא מתחת ידי הדו"ח הארוך הזה, ואתך הסליחה,

שלך

ש. דיבון

העתק: מ ע ר
המנהל הכללי.

ש ג ר י ר ו ת

פריס
כ"א טבת תשי"ד
27 בדצמבר 1953

731 שפ/

אל : שר החוץ
מאת: ש. דיבון, שגרירות ישראל, פאריס

הנדון: רשמי מסע במרוקו

להלן סיכום עיקרי רשמי מסיור במרוקו אשר בוצע מיום 2.12.53 עד 17.12.53. הדו"ח מבוסס על ביקורים בקזבלנקה, מאקנס, פס, מאראקש, רמבת, סידי רהאל, טהנאות, וביקורים חטופים בישובים נידחים שונים.

ברוב מקומות אלו הודיעו על ביקורי מטעם הנציבות לראשי שלטונות המחוז ולראשי הקהילות היהודיות.

נפגשתי אף עם מספר ערבים וביקרתי במוסדות שלטון וחנוך ערביים, כולל אוניברסיטת קראויין בפס - המרכז הדתי במרוקו ובית היוצר לנשמת הלאומנות הערבית.

העובדה שעל ביקורי הודיעו לשלטונות הצרפתיים וגם לקהילות היהודיות, הדגישה באופן ברור את אופי הביקור, ויש בה משום הכרה בקשר שבין מדינת ישראל ויהדות מרוקו.

נתקבלתי, ע"י היהודים, כמעט בכל מקום בסבר פנים יפות ולא חסרו תופעות של התלהבות והתרגשות רבה. ביקרתי במוסדות הצבוריים החינוכיים, ובמספר ניכר של שיכונים פרטיים, וכך ניתנה לי האפשרות לבוא במגע בלתי אמצעי עם שכבות שונות של היהדות שם. בעת סיורי פגישותי ברחובות ה"מלות" השונות שוחחתי בערבית, עברית, צרפתית, ובז'רגון הערבי (ג'ידו-עראב).

פרט לאנשי הקהילות, ניתנה לי הזדמנות להיפגש אף עם אישים שונים הפעילים בצבור היהודי. מביניהם אזכיר את: מר י. דהאן, מרכז מועצת הקהילות, הרב הראשי למרוקו מר שאול דהאן, מר ברונשויק-סגן נשיא ה"אליאנס" העולמי, המנהל למעשה את עניני ה"אליאנס" במרוקו, מר תג'ורי - נציג ה"אליאנס" במרוקו, מרביין -

מנהל הג'וינט. כמו"כ השתתפתי, ואף השמעתי דברי ברכה, במועצה השנתית של רבני מרוקו.

למותר לציין שנפגשתי עם ראשי הציונות, יו"ר הפדרציה, מנהלי המגבית והק.ק.ל.

נתקבלתי ועמדתי בקשר הדוק במשך כל הסיור עם מר זאב חקלאי, מנהל מח' העליה של הסוכנות, אשר עזר לי מאד בביצוע תפקידי.

כן פגשתי במעט את כל שליחי המוסדות ותנועות הנוער מן הארץ.

התחלתי בסיור וסיימתיו בראבט, מקום שם נפגשתי לשורת שיחות עם ראשי השלטון. מבינ יהם אזכיר את: ג. אוטן מזכ"ל הנציבות,
ג' רמבד , הממלא עתה למעשה את מקום
הנציג בנציבות,
הגנרל אוליה - יועצו האישי של הנציב, איש אשר לפי דברי
גיום עצמו "מוטלת עליו מלאכת המחשבה והביקורת על מעשי הגנרל".
טירו , סגנו של המזכ"ל, הממונה על עניני כלכלה.
מנהל משרד הפנים והממונה על עניני הבטחון והמודיעין.
יועץ הממשלה השריפית. בורואי , ראש הלשכה הדיפלומטית.
בוטבל - היהודי בתפקיד הגבוה ביותר בנציבות, המפקד על מוסדות יהודיים. נפגשתי עם עוד רבים מאנשי הנציבות במסיבות ובסעודות אליהן הוזמנתי, ביניהן אף ארוחת הפרידה שערך לכבודי הגנרל גיום בנוכחות ראשי הצבא והשלטון.

ברצוני לציין את היחס האדיב והאוהד של אנשי הנציבות, את הרמה התרבותית הגבוהה, ואת הידיעה העמוקה במתרחש אצל רוב אנשי שיחי. ראוי אף לציין יחסו הלבבי של הגנרל גיום אשר פגשתיו שלוש פעמים, פעם בביתו בנוכחותם של המזכ"ל והגנרל אוליה, פעם במשרדו לכשנזדמנו לשיחה ארוכה ויסודית ופעם בשעת ארוחת הצהרים ולאחריה כשהחלפנו דעות תוך כדי טיול בגן הנהדר סביב בנין הנציבות.

3/..

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

להלן כמה קוים כלליים מהתרשמויותי מבלי להכנס לתאור מפורט:

1. <u>הרקע המדיני, הכלכלי, והחברתי למתרחש במרוקו</u>

נקודת המוצא למתרחש עתה בשטח המדיני במרוקו היא פרשת הדחת השולטן, על כל הנסיונות שקדמו לה עוד מ-1951. למחשבת ההדחה גרמה ההכרה אשר בשלה בשנים האחרונות והיא: שאין לצפות להידברות ולשיתוף פעולה עם השולטן מוחמד בן יוסף ובני בריתו. תוך רגשי מרירות ואכ-זבה מזכירים אנשים ותיקים בשלטון ובמנגנון את העובדה שהצרפתים עצמם הם הם שהעלו את השולטן, הם הם ש"אחדו וארגנו עבורו" את הארץ, והם הם שאפשרו לו ריכוז של שלטון מדיני, דתי וכספי כה עצום. ריכוז זה של שלטון בתוך המסגרת המסורתית של ה"מאחזן", העידוד שקבל בשעת מלחמת העולם ולאחריה מאת האמריקנים, ירידת הפרסטיג'ה הצרפתית בימי מלחמת העולם, הסיוע שקבל אף מהליגה הערבית ומהבלוק הערבי-אסיאתי, העמידה העקשנית של עקרון הרבונות המרוקנית ללא כל הכרה בשותפות מדינית עם הצרפתים - כל הגורמים האלה גרמו להחלטה ברבאה כי המשכת המצב הקיים מדושה כשלון הרעיון הגדול של הפיכת מרוקו לארץ מודרנית המבוססת על שותפות מרוקנית-צרפתית. מעניין לציין שלאחר הדחת השולטן והכתרת השולטן החדש אין נושבת רוח של אופטימיות ברבאה. ברור לאנשי הנציבות שהם מנעו משבר חמור מאד בבצעם צעד הכרחי, למרות התנגדות חריפה מצד הממשלה והצבור בפאריס - הרחוקים לדעתם מאד מהמציאות המרו-קנית - אך אינם משלים את עצמם כי עלו על דרך המלך לשתוף פעולה והבנה עם המרוקנים. השולטן הודח, אולם הודות לבגידה הכללית של אנשי ה"מאחזן" וידידיו הקרובים ביותר, נשארו כל אלה מחזיקים במשרות גבוהות. לאור זה נמצאים עתה הצרפתים במצב עדין ומסובך לגבי גלאוי ואנשיו, אשר הובטחו להם משרות שונות בהנהה שהתמנינה עם הדחת השולטן הקודם. האכזבות ואי סיפוק התביעות של אנשי הפחה ממקקש החלו מעבירים במידה כה את יחסי הנציבות והפחה מחד, ואת יחסי הפחה ותומכיו מאידך. הנסיונות הבודדים שנעשו להכניס את אנשי גלאוי למשרות מוכיחים שהעל-נין מסובך ביותר. מעשה באיש מאנשי שלומו של גלאוי שהכניסוהו כסגן ראש הטקס לחצר השולטן, ומיום שנכנס לכהן בתפקידו מלאה ראבה בדיחות ודברי הלצה על חוסר הידיעה, הטעם והגימוסין של איש זה הממים קלון על המסורת בת הדורות של מנהגי החצר.

אנשי הציבות מבינים שלאחר הדחת השולטן מצפים מהם בפאריס ובעולם הנאור לבצע את התיקונים שעליהם דובר כה רבות ולשתף את המרוקנים בשלטון במגמה להכשירם לקראת שלטון עצמי. האירוניה שבדבר היא שלמרות שהתם השולטן על תקנות הרפורמות אין הוא, ואף לא השכבות

השליטות, מעוניינים כלל בתיקונים המעלים ביסודם את מרוקו המוסלמית לדרך של התפתחות דמוקרטית. אין לפיאודלים המרוקנים ולמושלי המחוזות והנפות למיניהם - המשתפים פעולה עם הצרפתים - כל ענין בפתוח מוסדות עירוניים נבחרים ובהפרדה בין השלטון המבצע והמחוקק. הם רואים בכך סכנה ופגיעה במעמדם בעתיד. התנועה הלאומית המרוקנית טרם הגיעה לשלב של הכרה הרואה בקידום חברתי ענין לאומי כללי. לכן, יוצא איפוא, שאין למעשה תביעה כנה לרפורמות דמוקרטיות לא מצד משתפי הפעולה עם הצרפתים ולא מצד האיסתיקלאל.

אין להפריד מבעיית קידום מרוקו לקראת שלטון עצמי, את סיכויי הכנת שכבת משכילים הראויים לתפוס עמדות אחראיות במנגנון, מתוך כנות ולויאליות לגבי צרפת. פתרון בעיית העילית המרוקנית מדריכה את מנוחת ראשי השלטון. עד כה היתה שכבה זו דקה ביותר (נראה לי שאפשר להעריכה במספר של כ-5000 איש). בוגרי בתי-הספר התיכוניים ובתיה"ס המקבילים לרמה זו בשנה הוא כ-1000 איש. במכון ללימודים גבוהים ובמוסדות המסונפים לו משמשים בסיס והתחלה לאוניברסיטה של ראבט לומדים כמאות אחדות של תלמידים. מפי הפרופסורים של המכון ללימודים גבוהים שמעתי תלונות קשות על חוסר הרצינות, החמדה, ל"אמביציה" של המתלמדים לרכוש דעת על מנת לשרת את עמם. ישנם כ-300 סטודנטים מרוקנים בפאריס, אולם לכשחוזרים אלה למרוקו הנם מושפעים מאד מרעיונות חופש ושויון, והנם בעלי נטיה לאומיות קיצוניות המקשות על קליטתם במנגנון הממשלתי. בשכבה דקה זו מתרוצצים רצונות ותסביכים שהנם פרי התנגשות המזרח והמערב, והיא רחוקה מאד מלמלא תפקיד של גשר בין צרפת המערבית והמודרנית לבין מרוקו המוסלמית המחפשת את דרכה. יש צרפתים המחפשים דרכים אל לב נוער זה ואף מפתחים את בית-הספר לאדמיניסטרציה מרוקנית שתפקידו להכשיר אנשים לפקידות גבוהה.
אולם, יש במרוקו בית-ספר אחד לא פחות חשוב מבחינת כיוון פני הדברים בעתיד והריהו הקראויין בפס. מאות הצעירים שחונכו בו על ברכי המסורת המוסלמית היו בהומר בידי השולטן הקודם אשר פיזר את הבוגרים על פני הארץ בתפקידים מינהליים ודתיים. בהזדמנות שניתנה לי לחדור מעבר למסך זה חשתי במרחק הדורות הקיים בין עולם זה לבין אותו עולם שהצרפתים רוצים לבנות בארץ זו. לכשוחחתי עם כמה מהתלמידים והתבוננתי באורח חייהם, היה לי רושם מובהק שאני נמצא בעיצומם של ימי הביניים.

עם הדחת השולטן מנסים אנשי הנציבות למצוא דרך לקרב את רוח הקראויין אל העת החדשה, אך אין דרך זו קלה כלל וכלל.

נראה לי שאי אפשר להבין את המציאות המרוקנית מבלי לקחת בחשבון את התהליכים הכלכליים והחברתיים העיקריים.

בנקף ארבעים שנות שלטונם הביאו הצרפתים למרוקו את ברכת הציביליזציה המערבית. קשה שלא להעריך את מפעלי הפיתוח הגדולים שנעשו בשנים אלו. אולם אין כל ספק שההשתקעות הצרפתית זעזעה את הארץ. הערים החדישות ביותר, הכבישים, הרכבות, והמכונות שהגיעו לאיזורים נידחים ביותר שינו את פני המציאות. כפרים שהיו רחוקים ממרכזים עירוניים מרחק של דורות, מצאו עצמם לפתע במרחק של מספר שעות נסיעה בלבד. במשך 25-30 השנים האחרונות הוכפלה האוכלוסיה מארבעה ליכונה וחצי מליון נפש. באיזורים הכפריים נוצרו בעיות תעסוקה, והנוער שטעם את טעם הציביליזציה החל להימשך לערים ולשאוף לחיים טובים יותר. אט אט החלה להתפתח נדידה מהדרום לצפון הארץ. כמעט בכל מרכז עירוני הנך מוצא קבוצות עקורים המחפשים דרכים להיקלט בחיי העיר. רובם, בעיקר הצעירים, תופסים על קזבלנקה עיר המסחר והתעשיה אשר התפתחה במהירות מפליאה ואשר בקרבתה מחנות אמריקנים המעסיקים פועלים רבים. את בעיית ההגירה הפנימית המזעזעת את יסודות המבנה המסורתי של המדינה, אפשר לראות בצורה בולטת וחריפה ביותר בסביבות קזבלנקה בצורת עיר הפחים ( ). בעיר פחים זו יש למעלה מ-100.000 החיים בתנאי צפיפות בלתי אנושיים. אנשים אלה פרצו במסגרות מסורתיות של חברה וכלכלה, ראו צורות חיים חדשות ובלתי מוכרות, אולם טרם נקלטו ונתארגנו בדפוסי חיים חדשים. כאן נתפוררו המושגים המקובלים של משפחה, מסכויות, עול ומשמעת, ונוצר חלל ריק שטרם נתמלא. ריכוז גדול זה של אבק אדם הוא לדעתי חומר נפץ מסוכן ביותר. אין להניח שהפעולות הגדולות הנעשות כדי לשכן את המון עם זה תפתורנה את הבעיה. כל החלל מתמלא מייד ע"י מהגרים נוספים. יצירת פרולטריון מסוג זה סביב קזבלנקה וסביב ערים גדולות אחרות - מהווה את אחת הבעיות המרכזיות במובן החברתי והפוליטי.

את הבעיה הזו יש לראות על רקע המצב הכלכלי: אנשי השלטון מודאגים לאחרונה מהרעת המצב הכלכלי. לדבריהם נפגעת כלכלת הארץ מהמצב בשוק העולמי, והגרעון המסחרי הרב קשור בקשיי יצוא בוכושר התחרותם בשווקים עולמיים. חוזה אלג'זיראס משנת 1906 אשר קבע מדיניות של דלת פתוחה ומכס מגן בגובה של 12.5% איננו מאפשר להגן על התעשיה המקומית. תכנית הפתוח התעשייתי ונסיונות ליצור תעשיה המבוססת על עיבוד חמרי גלם הנמצאים בארץ, נתקלים במחסור במקורות אנרגיה זולים כגון: פחם, נפט ומים. הבחנתי בפגישותי עם חוגים כלכליים הרגשת אי בטחון ועצבנות. נראה לי שאנשי הנציבות רואים את הדברים נכוחה.

כששאלתי את הגנרל ביוט , הנציב העליון, כיצד הם מתכוננים לטפל בבעיית הפרולטריזציה ועיצוב דמותה של שכבה משכילה מרוקנית שתרצה לשתף פעולה בכנות עם הצרפתים, השיב לי, ששתי בעיות אלו מדריכות את מנוחתו יומם ולילה.

בבעייתהגירת מן העיר אל הכפר מנסים לטפל על ידי הקמת שיכונים והסבת התנאים בחקלאות, אולם, אין הוא משלה את עצמו שאפשר לפתור בנקל את הבעייה.

באשר לבעיית יצירת שכבה משכילה ומסורה לענין הקמת חברה פרנקו-מרוקנית הודה בכשלונות ובאכזבות רבות, אך הביע תקוה שאולי לאחר הדחת השולטן תאיר להם ההצלחה פנים במידה מה. בדברנו על הנושא הכללי של מזרח ומערב במרוקו, לא הכחיש שאין הוא בטוח בהצלחת הנסיון, והוסיף: "אם לא נצליח כאן למצוא דרך לשיתוף פעולה והבנה בין המזרח והמערב, יתכן שלא תמצא הדרך בשום מקום אחר. אם זוהי גזירת הגורל - נקבלנה ונתבונן!".

כשדובר על אפשרות תכנון וביצוע של מדיניות מתוכננת במרוקו, הדגיש את הקושי שבדבר ואמר שיש להתחשב בהשפעות ובמגמות המנוגדות הפועלות. באיסלאם, בקהיר, בגורמים מקומיים, מרוקניים, צרפתיים, בפאריס, בממשלה ועוד. ציין שלעתים אף קשה למוד את הטמפרטורה המדינית ואמר: "לעתים אינני יכול להשתמש במדחום כיון שאינני יודע היכן לשימו, יש ואני מהלך בחשכה ונושא בידי פנס".

רבות דובר על יחסי רבה-פאריס ועל אי הציות של הפרוקונסל היושב בבירה זו. מתוך האוירה שחשתי ברבה נדמה לי שהענין שונה במקצת. יש במרוקו בנציבות, בשלטונות המחוז, בערים בכפרים ובאיזורים הנידחים צרפתים שנולדו וחונכו במרוקו והרואים את הארץ כמולדתם השניה. יש מבי-ניהם העוסקים ממש קבוצה חלוציה בקרב האוכלוסיה המוסלמית הנך הכרה בשליחותם החרבותית. אין צרפתים אלה מאמינים שבפאריס מבינים את מרוקו וסבורים שגורל הארץ והאחריות לכך מוטלים עליהם.

באשר למידת השתקפות בעיתה המדינית של מרוקו בהמוני העם, נראה לי שישנן דרגות שונות של רגישות. בריכוזי הישוב הגדולים של קזבלנקה, רבה, פס, ומקנס, יש כנראה אהדה רבה וכללית לשולטן הישן המסמל בעיניהם את התנועה הלאומית, ולעומת זאת קיים אי אמון וחוסר יחס רציני לשולטן החדש הנראה ככלי שרת בידי הצרפתים. אהדה זו מסבירה את הופעות הטרור המצטמצמות בערים הגדולות ומכוונות נגד מרוקנים משתפי פעולה.

7/

לעומת זאת אין כנראה בידי אנשי האיסתיקלאל - אשר רוב מנהיגיו כלואים בבתי סוהר - כל כוח לעורר תנועת התנגדות עממית מאורגנת.

נראה לי שבמידה שיורדים דרומה, באיזורים הכפריים ההרריים הברברים, מקום שם לא נהנה השולטן מאהדה יתרה - יש מידה רבה של אדישות. יש אף לקחת בחשבון שבקרב רוב תושבי הארץ קיימת השפעה מעשית רבה של מתנגדי השולטן.

שידורי התעמולה של רדיו קהיר ממלאים תפקיד חשוב בערים בתקופה האחרונה לשלטון הקודם ובטיפוח רגשות אנטי צרפתיים. ההרגשה הפן-איסלאמית קיימת במידה מסוימת בקרב העירוניים. השאלה היא (וזהו החשש הצרפתי) באיזו מידה תצליח תעמולת הליגה להפוך הרגשת סולידריות פן-איסלמית להכרה פן-ערבית.

2. **היהדות במרוקו:**

ננסה על הרקע המדיני חברתי של מרוקו לתאר את מצב היהדות שם:

הישוב היהודי במרוקו מונה לפי המשוער כ-240 אלף נפש. רובם (כ-210 אלף נפש) הנם יהודים מרוקנים, כלומר, נתיני השולטן הנמצאים תחת חסותו והינם אף במסגרת זו אזרחים מדרגה שניה. הנותרים (כ-30 אלף נפש) הנם יהודים לא מרוקנים ברובם נתינים צרפתים ממוצא אלג'ראי או אזרחי מדינות אחרות.

רוב רובם של היהודים במרוקו מרוכזים במלה - הוא הגיטו המרוקני. במרוקו אפשר להבחין שלוש צורות של שיכון עירוני: א. ערים אירופיות חדישות ביותר שנבנו על ידי הצרפתים, בהן גרים הצרפתים, ספרדים, איטלקים, פורטוגזים, ובקצוותיהן, פה ושם, יהודים וערבים מרוקנים. ב. המדינה, (מדינות) שהן הערים העתיקות ומרכזי הישוב הערבי, יש אף במקרים מסוימים מדינות חדשות - אלה הן הערים בהן התישבה במרכזו שכבת בורגנות מרוקנית עולה. ג. המלה. המלה היא בדרך כלל חלק מהמדינה או סמוכה לה, בגבול שבין המלה והמדינה יש איזורים מעורבים אשר גרים בהם יהודים וערבים יחד. הערים המרוקניות הכוללות את העיר האירופית, המדינה והמלה - מסמלות את הבעייה המרוקנית הגדולה, בעיית הקיום בצוותה ( ) של שלוש דתות, שלוש חברות, שלוש צורות חיים אשר דורות רבים מפרידים ביניהן. פה ושם הנך מבחין נסיונות של פריצת המסגרת והחלל הריק שבין

/..

העיר החדשה, המדינה והמלה, התמלא ע"י יהודים שפרצו את חומות המלה, מרוקנים שעזבו את המדינה, צרפתים ואירופיים שלא הצליחו להכנס לעיר. אולם, בדרך כלל העולמות נשארו רחוקים וזרים, ואם בשעות היום קיים מגע מסחרי וחברתי מצומצם בין האירופיים והמרוקנים, הרי שבשעות הערב כל אחד חוזר ומשתקע בעולמו. שערי המדינה ננעלים.

כשאתה מהלך ברחובות ובסימטאות הצרים של המלא ההומה מאדם, במיוחד בערב, יש לך רושם שאין אתה בתוך רחוב אלא בתוך פרוזדור של בית אחד עצום. קשה לא לחוש את רגש הקרבה והסולידריות שהתפתח על רקע של נגישות ורדיפות במשך דורות. התא היסודי של חיי המלה היא המשפחה - במובן הרחב ביותר של המלה. המשפחה מהווה תא חי מלוכד הפועל מתוך הרגשת אחריות הדדית. קשה להבין כיצד מתקיימים היהודים העלובים היושבים בחוצות ומנסים למכור את מעט הסחורה העלובה שבידם ללא הצלחה, בלי לקחת בחשבון את הסולידריות המשפחתית הפועלת במקרים אלה.
הצעירים, אשר מבחינה מסוימת פרצו את חומות המלה, קנו להם השכלה ועובדים בחוץ - שבים בערב אל בין החומות וממשיכים לגור שם. אף על רבים מבין הבורגנות שנוצרה בשנים האחרונות עם בוא הצרפתים, קשה הפרידה מהמלה. כמובן שיש גם יהודים שעזבו את המלה והשתכנו בשכונות אירופיות בקרבתה מתוך החלטה להשתלב במסגרת האירופית הקוסמת.

אין כל ספק שהתבססות השלטון הצרפתי במרוקו זעזעה את היהדות ועוררה בה תקוות של השתחררות, של בטחון-יתר, ושל עתיד כלכלי חברתי ואף מדיני מבטיח יותר. רשת ה"אליאנס" שהחלה לפעול בעקבות הכיבוש הצרפתי, מהווה גורם מהפכני ע"י הפצת דעה ופתיחת פתח לעולם החדש. פעילות מוסד זה אפשרה גם התגבשות של שכבה בורגנית אשר נתעורר בה הרצון לקפוץ קפיצה דרך היסטורית ולעבור מימי הביניים לעת החדשה ולהשתלב בדפוסים האירופיים. מבין שכבה זו, אשר חלקה גר במלה וחלקה מחוצה לה, יצאו מנהיגי העדה, זריזים, פעילים, היודעים להסתגל לרוח הזמן והמנסים לשנות ערכים וסדרים בישוב היהודי בכדי לעודדו לקראת קדמה. הדרישה, בה אתה נתקל בכל שיחה עם אנשים מסוג זה, לשינוי הסטטוס המשפטי של היהדות שם, לביטול הנתינות המרוקנית ולרכישת נתינות צרפתית, אינה נובעת אך ורק מהקשיים שבמצבם המשפטי הקיים, אלא, מרצון עז להינתק מכבלי העבר וליהפך לאזרחי עולם חדש ונאור, מי הם הגורמים הקובעים את חייה הדינמיים של יהדות מרוקו? מה הכוח המעצב את דמותה וקובע את עתידה?

אתעכב עתה על גורמים עיקריים אלה שהם: "אליאנס", ה"גוינט", מועצת הקהילות והקהילות, הרבנות, הנציגות.

א) "אליאנס": רשתה פרושה כמעט על כל פני מרוקו, חודרת לכפרים הנידחים ביותר, מרכזת כ-30.000 מילדי ישראל המחונכים כ-80% מכל הילדים. מוסד זה עושה עבודה חלוצית בכפרים המרוחקים והנידחים ביותר. בבתי הספר לומדים משבע עד שתים עשרה שעות עברית בשבוע. בקזבלנקה קיים בית ספר בו לומדים כ-86 תלמידים מגיל 13-17 שנה, אשר מכשירים אותם להיות מורים ברשת "אליאנס". כמובן שיש מקום לשיפורים רבים בשטח הוראת העברית ובמקום שתופסת מדינת ישראל בתכנית הלימודים, אולם, אין כל ספק שלעצם קיום מוסד מעין זה נודעת חשיבות רבה בהפצת התרבות העברית בגולת מרוקו. בביקורי בבית ספר זה שמעתי מפי אחד הנערים - ובעברית די טובה- הרצאה על תורתו של אחד העם, ומפי חברו על שירתו של ביאליק. פרשת לימוד העברית עוררה תסיסה ברשת ה"אליאנס" יש מורים התומכים בכך ויש המסתייגים מכך. לרשת זו יש גם בתי"ס חקלאיים ומקצועיים ברמה יחסית גבוהה. "אליאנס" איננו מסתפק בטיפול בילדים; ולאחר סיימם את חוק לימודיהם הוא מקיים אגודות של בוגרי "אליאנס" השומרות על הקשר, ההשפעה וכושר הפעולה של גוף זה בחיים הצבוריים.

- בשעה שמדברים על "אליאנס" יש לזכור עובדת יסוד אחת והיא: שמונים אחוז מתקציבו משלמת הממשלה הצרפתית.

ב) "הג'וינט": ארגון זה הגביר מאד את פעולתו במרוקו בשנים האחרונות. תקציבו בארץ זו לשנה הוא כמיליון דולר במזומנים ועד כמיליון וחצי דולר במידה שזה כולל חמרים ושרותים. ה"ג'וינט" כמעט ואיננו פועל במישרין. עיקר פעולתו היא בשטחי הבריאות, החנוך, העזרה הסוציאלית, וסיוע מסוים לפעולות עליה, לימוד העברית, ולתנועות הנוער. בשטח העברי מוציא ה"ג'וינט" לשנה 10 מיליון פ' למימון שעורי עברית, המקיפים לפי דברי אנשיו, מ-4000 עד 5000 תלמיד מחוץ למסגרת בתי"ס. הכספים מוצאים בצורת הקצבה במוסדות שונים כגון:"אורט", המוחזק כמעט כולו על תקציב הג'וינט, "אוצר התורה" - רשת של חינוך תורני המקיף אלפי בני נוער, מפעלי חלוקת מזון לתלמידי בתי"ס, מעונות לילדים וכו'. ה"ג'וינט" מנסה לפעול לפי עקרון של שיתוף גורמים מקומיים בהנהלת המפעלים ובאחריות כללית כספית, במטרה לפתח רגש אחריות צבורית. מדיניות זו יוצרת מערכת ענפה של ועדים מועדים שונים הקשורים ב"ג'וינט" ונותנים לו ע"י כך אפשרות של התערבות והשפעה רבה. בנציגות חוששים מהרחבת השפעתו של ה"ג'וינט", ונרמז לי אף שהם חוששים שארגון זה ממלא גם תפקידים פוליטיים.

ג) <u>מועצת הקהילות:</u>

עם העלאת רמת ההשכלה בישוב היהודי ועם התגבשות שכבת בורגנות וירידת השפעת הרבנים על קהילותיהם - ירידה הכרוכה באי הסתגלותם לזרמים החדשים שהחלו פועלים במלות - צצה ועולה שאלת התאמת הקהילות למצב החדש. עוד בשנת 1945 היה תפקיד הקהילות מוגבל באופן חוקי אך ורק לתפקידי עזרה סוציאלית, אולם משנה זו ואילך, כשיצא חוק הקהילות החלו אלה להתפתח.

בראש מערכת קהילות מרוקו עומדת מועצת הקהילות ובראשה מזכיר כללי. ועדי הקהילות נבחרים. זכות בחירה יש לכל יהודי המשלם גרבה לפסח ולסוכנות בסכום של 200 פ'. אין זכות בחירה ליהודים לא מרוקנים, כלומר, השכבה המשכילה והמפותחת יחסית, של היהודים הזרים. ע"י כך נשארת למעשה הנהלת הקהילות בידי חוג יהודים מרוקנים שגדלו וחונכו במלות. למרות שמב-חינה רשמית נבחרים ועדי הקהילות, הרי שלמעשה היו אלה תמיד נכבדי ותקיפי העדה ולבחירות לא היה עד כה כל ערך, ואף לא עוררו את התעניינות הצבור. אולם עם התפתחות וגדול שכבת הברגנות מתחיל עניין הבחירות ועניין "ההנהלה הדמוקרטית" של הן להיות בעייה. השנה, בעת ביקורי, נערכה בפעם הראשונה "מלחמת בחירות" הראויה לשמה עם תעמולה קולנית וטקטיקה של בחירות והתמודדות קבוצות שלחמו על שלטונן. אך כל זה בתחומים מוגבלים מבחינת המספר. בקזבלנקה, למשל, אשר יש בה כ-80.000 יהודים, ביניהם כ-65.000 - 70.000 יהודים מרוקנים, היו רק 2000 בעלי זכות בחירה.

ועדי הקהילות מטפלים בעזרה סוציאלית, עניני חינוך ודת שונים, גובים מסים, ובידיהם קרנות די חשובות המוצאות ברובן לעזרת נזקקים (ולעתים קרובות אף לנצרכים שלא מאנשי המקום העוברים בהגירתם את מרוקו.) יש להניח שהשפעת הקהילות תגבר והלך ותעורר כוחות חדשים. מעניין לציין שפה ושם ניכרים סימני "מרד צעירים" שהם משכילים, עורכי דין, רופאים ואחרים הסבורים שיש להחליף את המשמרת ולתת אף להם מקום בשלטון הקהילות. דבר זה מעורר חששות ואי בטחון בקרב המנהיגות הקיימת. יש לציין שארגון מסוג זה של קהילות איננו קיים לא בקרב הצרפתים ולא אצל המוסלמים.

ד) <u>הרבנות:</u>

אי הסתגלות הרבנים לרוח הזמן גרמה לירידה רבה של הפרסטיג'ה והשפעה שלהם, למרות העובדה שבזמן האחרון יש סימני התפתחות בכיוון של סובלנות והבנת צרכי הזמן.

ה) <u>הנציבות:</u>

הרושם שלי הוא כי לנציבות יש מדיניות די מחוכננת ומחושבת לגבי הישוב היהודי. מזה שנים שהיא מעודדת את תהליך ההשתחררות והקידום של הישוב

11/..

היהודי בשטחי ההשכלה, הבריאות, החינוך המקצועי, ואף התפתחות של שכבת מנהיגות יהודית חדורת רוח מערבית ומהימנה לצרפת. כשם שבשטח המוסלמי לא הצליחו השפתים להקים שכבת משכילים נאמנה - כך מטעמים מובנים ביותר הצליח נסיון זה בקרב היהודים. במשך דור אחד הוציאו הצרפתים מסמטאות ומפנות נידחות במלוח אנשים מוכשרים ובעלי יוזמה והדריכום בכיוון השתחררות וקניית תרבות ודעת. בשכבה זו, אשר יש בה לעתים קרובות למדי הופעות של רגש נחיתות והתבטלות בפני הצרפתים, קיים אף מצד שני רגש הכרת תודה לאלה אשר פתחו לפניהם עולם חדש של אפשרויות.

לשם פיקוח על התפתחותו של הישוב ספחה הנציבות את מוסד הקהילות, תוך כדי שמירה על השפעתה (לעתים מכרעת). מזכ"ל המועצה פועל מתוך שיתוף מוחלט כמעט עם השלטונות, וכן מנסה לכוון את הדברים לרצונם.

במקביל ליצירת מנהיגות חילונית ומתקדמת - נעשה מאמץ אף להקים דור חדש של רבנים שינהגו את עדתם בהתאם לאינטרסים שלהם. המכשיר לעיצוב דור זה ודמות זו של הרבא החדש - הוא בית הספר לרבנים ברבה אשר בו מתנהלים הלימודים בעברית ובצרפתית. שם מחנכים צעירים על בסיס הדת המסורת ואף על התרבות העברית החדשה (יש שם מורים מהארץ). בעת ביקורי בבית ספר זה נוכחתי בשעורו של רב מישראל אשר לימד את "אגרת קטנה" לח.נ. ביאליק. החניכים מתמצאים במידה מה אף בתרבות צרפת. המגמה היא למנוע כל קיצוניות ופנאטיות דתית ולפתח רוח של סובלנות בהתאם לצרכי חברה מודרנית.

פעולה זו, להכשרת שכבות מנהיגות כרוחם, בישוב היהודי. מלווה במעשי הפלייה לטובתם של היהודים לגבי המוסלמים. בעוד ש-90%-95% מילדי ישראל נמצאים בבתי ספר, אחוז הנערים המוסלמים הוא 15 בלבד.

במועצת הממשלה אחוז היהודים הוא ללא כל יחס למספרם באוכלוסיה.

בשטח התחוקה, ארגנו בתי דין בקהילות הגדולות והוציאו את כל דיני האישות, הירושה, מהשיפוט של הפחות. מדי שנה בשנה מתכנסים הרבנים לדון בבעיות משפטיות ולחקן תקנות ההפכות לחוקים המסדירים את חייהם. יו"ר בתי הדין מקבלים משכורת מהממשלה ונהנים מחשובת לב. כשהשתתפתי בועידת הרבנים התרשמתי מאד מנקיון ההופעה, הסדר, המשטר והשיפחיות שברבנים. מתוך שיחות חשתי ברגש כנה של שביעות רצון והערכת תשומת הלב המופנית אליהם.

בשיחותי עם אנשי הנציבות האחראים לשטח זה, הביעו אלה את רגש הסיפוק הרב מהתרומה שתרמו לקידום הישוב היהודי. לא מעם הזכירוני שמנהיגי הקהילות המתמצאים בחברה האירופית ובקיאים בספרות ובתרבות כללית- אבותיהם עדיין שוכנים במלות.

ר) **המוסדות הישראלים והציונים:**

מהו משקלם ומהי מהותם של מוסדות אלה במקום?

הסוכנות: מח' העליה, מח' הארגון, מח' החינוך והתרבות התורניים בגולה, המועלת להפצת חינוך תורני ברשת החינוך של "אוצר התורה", מח' עליית הנער, מח' הנער והחלוץ.

שליחי תנועת "דרור", "הנוער הציוני", "הבונים". סך הכל במצב הקיים - 18 שליחים ישראלים המרוכזים כמעט כולם, בקזבלנקה. מחלקות הסוכנות פועלות בנפרד בהדרכת המחלקות המתאימות בארץ. כמו"כ שליחי הנועות הנער. הפיצול והוסר התיאום גורם נזק רב מאד לעבודה ולפרספקטיב'ה של המדינה והתנועה הציונית. כמו"כ אינו מאפשר ייצוג רציני של עניננו כלפי מוסדות וגופים יהודים.

מספר חברי הפדרציה הציונית מצומצם, ולמעשה כולל מאות אחדות. גוף זה איננו מהווה גורם בעל השפעה. כן אף תנועות הנוער המקיפות מאות אחדות של צעירים ואין להן חדירה למסגרות הגדולות של נוער יהודי במרוקו.

המגבית והק.ק.ל.: מוסדות אלה פועלים בשטח איסוף הכספים. הק.ק.ל. הצליחה להגיע לפינות נידחות במרוקו והביאה עמה את בשורת הארץ. מבחינה זו נעשית פעולה חינוכית חשובה.

מבלי להפחית את ערך המסירות והנאמנות של השליחים השונים, ברצוני להדגיש בהזדמנות זו את העבודה המסורה והקשה שנעשית על ידי ז. מקלאי ועו-דריך - אשר ניתנה לי האפש רות לעמוד מקרוב על עבודתם. אין לי כמעט כל ספק שמשקל המוסדות הישראלים והציונים במקום הוא קטן, והשפעתם מבחינת כיוון והדרכת החיים היהודיים לעיצוב דמותם בעתיד - איננה ניכרת כלל. מלאכה זו נעשית בעיקרה על ידי אליאנס, הג'וינט, הקהילות, הנציבות, אך כמעט ללא כל הדרכה מצדנו. כמובן שמצב זה איננו מעלה את קרנה של המדינה ושל התנועה הציונית.

עליה: הידיעות המגיעות מהארץ בצורת מכתבים, עתונים, סיפורי היורדים וכו', יוצרים רושם של מצב כלכלי קשה מאד, קשיים בקליטה בכלל ובדרך של יהודי מרוקו בפרט, העברת ילדים מעליית הנוער למקומות בהם מונעים מהם חינוך דתי, והפלייה ברורה לרעת המזוקנים. בדברים אלה לא תשובה מידת האמת או מידת ההפרזה, חשובה העובדה שסיפורים אלה נפוצים ועוברים מפה לאוזן במלות השונות. מכתב המגיע מהארץ אל המלח הופך במהירות לנחלת הרבים. לעומת המציאות הישראלית - כפי שהם רואים - קיימת מציאות אחרת, האליאנס, הג'וינט, מוסדות העזר, אורט, והנציבות, המפעלים למען עזרה סוציאלית לנזק-קים, חינוך, הלבשה, אפשרויות לימוד והשתלמות, והעלמת

13/..

<u>בטחון:</u> פעולות מוסדותינו נעשות כמעט ללא כל סידורי בטחון ויש להניח שכל מה שנאמר, נכתב ונעשה עלול להיות בידי השלטונות. אף אם ידיעה זו אינה מזיקה במישרין או כרגע, הרי עלול להיווצר מצב שהחומר ינוצל נגדנו באחד הימים ויגרום לתקלות. אין גם לדעת מה אופי יהיה לפעולותינו בעתיד ומהי מידת הסודיות שתידרש. לפיכך, הכרחי לארגן משטר של בטחון שיהיו כפופים לו כל השליחים. בכל הסדר רציני של עבודתנו שם יש לקחת בחשבון איש אחד לפחות שיטפל בעניני הגנה ובטחון.

ברור לי שאם נשאיר את המצב הקיים כמו שהוא, בהנחה שלא יבואו כל שינוי דרסטי במצב קליטת העליה המרוקנית בארץ, וכן במצב הכלכלי , המדיני והבטחוני במרוקו, אין כמעט שום סיכוי שנגביר את העליה ונשפיע על התפתחות יהדות זו. במקרה של עתות צרה במרוקו או לכשיווצר בארץ מצב בטחוני חמור שידרוש גיוס מקסימלי של נוער מהתפוצות - תהיה אולי היענות מסוימת. אך ברור שלא במידה שאנו יכולים לצפות לה אם נשקיע מאמצים מחושבים גם לגיוס בשעת משבר. יש אף לקחת בחשבון שעלולים להיוצר תנאים בהם תשנה הנציבות את יחסה לרעה לגבי פעולותינו השונות, ואין לצפות שמפארים תבוא הישועה. כל זה מחייב ריכוז מקסימלי ומשטר של משמעת בכל פעולותינו. כל פעולה בלתי מחושבת של גוף כלשהו עלולה לחבל בעבודתנו.

<u>ס י כ ו ם</u>

מבלי כל אשליות ביחס לתיקון מהיר של המצב אולם מתוך הכרה שאפשר ואפשר להיטיב את הנעשה, נראה לי שיש לעשות שני דברים שהם אחד : לקבוע מדיניות לטוח קצר ולטוח ארוך ולהקים מכשירי פעולה מתאימים. לא כאן המקום להציע תכנית פעולה מפורטת, אולם נראה לי שהתכנית צריכה לכלול בין השאר גם פעולה יעילה להחשת תהליכי הקליטה של מרוקנים, ובעיקר של נוער מרוקני בארץ, תוך תשומת לב מיוחדת לצעירים העוזבים את הצבא ואינם מוצאים את דרכם. שליחות בקרב יוצאי מרוקו בארץ, אינה נופלת משלב זה בחשיבותה משליחות במרוקו עצמה. יש להכין תכניות לטיפול בצופים, בתלמידים, ובנוער המשכיל התועה בדרכי החיים. יש להסיק מסקנות מתהליכי השתרשות הכרוכים בפעולת מוסדות הסיוע והחינוך ולנסות לכוון את ~~דרכם. שליחה~~ פעולתם את לקליטת המרוקנים שבארץ. יש לערוך תכנית פעולה חינוכית תרבותית להפצת השפה העברית וידיעת הארץ. כן יש להתכונן לעתות צרה במרוקו ולשעת חירום בארץ. ובאשר למכשירי הפעולה הנני חוזר על המסקנות שציינתי במברקי בתחילת השבוע:

16/..

1) מפאת החשש לבאות והצורך להיות מוכנים לפעולות ביום הנועד לשעת חירום דכן משום הכרח בזהירות מדינית - יש להקים בארץ, ומיד, מרכז עליון לעניני צפון אפריקה בהנהלתה המעשית של הממשלה או של משרד החוץ, בשיתוף הסוכנות והצבא.

2) יש להקים בפאריס, בראשות השגריר, מרכז להנהלת עניני צפון אפריקה שתפקידו יהיה לבצע את מדיניותנו בשאלה זו ולידום תכניות ופעולות. בהנה-לה זו יש לשתף את "האליאנס", "הג'וינט" הסוכנות ונציב מיתר המוסדות הפועלים במקום.

3) יש למנות במרוקו נציב אחד בעל סמכויות רחבות מאד שייצג האינט-רסים הישראלים כלפי הגופים העיקריים ובמידת האפשר כלפי הנציבות ויהיה כפוף לפאריס.

17/..

משה היקר,

אני מצטער צער רב שלמרות כל מאמצי לקצר ולוותר על תיאורים, נתונים, הערכות וחויות, ולמרות שצמצמתי על כמה פרשיות מדיניות חברתיות ואנושיות של מרוקו אשר נתרשמתי מהן - יצא מתחת ידי הדו"ח הארוך הזה, ואתך הסליחה,

שלך

ש. דיבון

העתק: מ ע ר
המנהל הכללי.

[illegible]

פאריס, כ"א טבת תשי"ד
27 .12 .53

שפ/ 731

אל : שר החוץ.

מאת : ש. דיבון, שגרירות ישראל, פאריס.

<u>הנדון:</u> - רשמי מסע במרוקו.

להלן סיכום עיקרי רשמי מסיור במרוקו אשר בוצע מיום 2.12.53 עד 17.12.53. הדו"ח מבוסס על ביקורים בקזבלנקה, מאקנס, פס, מאראקש, רבאט, סידי רחאל, טהנאות, וביקורים חטופים בישובים נידחים שונים.

ברוב מקומות אלו הודיעו על ביקורי מטעם הנציבות לראשי שלטונות המחוז ולראשי הקהילות היהודיות.

נפגשתי אף עם מספר ערבים וביקרתי במוסדות שלטון וחינוך ערביים, כולל אוניברסיטת קראויין בפס - המרכז הדתי במרוקו ובית היוצר לנשמת הלאומנות הערבית.

העובדה שעל ביקורי הודיעו לשלטונות הצרפתיים וגם לקהילות היהודיות, הדגישה באופן ברור את אופי הביקור, ויש בה משום הכרה בקשר שבין מדינת ישראל ויהדות מרוקו.

נתקבלתי, ע"י היהודים, כמעט בכל מקום בסבר פנים יפות ולא חסרו הופעות של התלהבות נרגשות רבה. ביקרתי במוסדות הצבוריים, החינוכיים, ובמספר ניכר של שיכונים פרטיים, וכך ניתנה לי האפשרות לבוא במגע בלתי אמצעי עם שכבות שונות של היהדות שם. בעת סיורי ופגישותי ברחובות ה"מלוח" השונות שוחחתי בערבית, עברית, צרפתית, ובז'רגון הערבי (ג'ידו-עראב).

פרט לאנשי הקהילות, ניתנה לי הזדמנות להיפגש אף עם אישים שונים הפעילים בצבור היהודי. מביניהם אזכיר את :
מר י. דהאן, מרכז מועצת הקהילות, הרב הראשי למרוקו מר שאול דהאן, מר ברונשויק - סגן נשיא ה"אליאנס" העולמי, המנהל למעשה את עניני ה"אליאנס" במרוקו, מר תג'ורי - נציב ה"אליאנס" במרוקו, מר ביין -

מנהל הג'וינט. כמו"כ השתתפתי, ואף השמעתי דברי ברכה, במועצה השנתית של רבני מרוקו.

למותר לציין שנפגשתי עם ראשי הציונות, יו"ר הפדרציה, מנהלי המגבית והק.ק.ל.

נתקבלתי ועמדתי בקשר הדוק במשך כל הסיור עם מר זאב חקלאי, מנהל מח' העליה של הסוכנות, אשר עזר לי מאד בביצוע תפקידי.

כן פגשתי כמעט את כל שליחי המוסדות והתנועות הנוער מן הארץ.

התחלתי בסיור וסיימתיו בראבת, מקום שם נפגשתי לשורת שיחות עם ראשי השלטון. מביניהם אזכיר את : ג. אוטן G. Hutin
מזכ"ל הנציבות, Secrétaire Général du Protectorat
בי רמנד , Guiramand הממלא עתה למעשה את מקום הנציב בנציבות,
Délégué à la Résidence
הגנרל אוליה - Olié יועצו האישי של הנציב, איש אשר לפי דברי ביום עצמו "מוטלת עליו מלאכת המחשבה והביקורת על מעשי הגנרל". סירו Siraud, סגנו של המזכ"ל, הממונה על עניני כלכלה. Vallat מנהל משרד הפנים והממונה על עניני הבטחון והמודיעין. La Tour du Pin, יועץ הממשלה השריפית. בודוא׳ Baudouy, ראש הלשכה הדיפלומטית. הקולונל De Saint Bon ראש הלשכה הצבאית של הנציב. בוטבל - Botbol היהודי בתפקיד הגבוה ביותר בנציבות, מפקח על מוסדות יהודיים.

נפגשתי עם עוד רבים מאנשי הנציבות במסיבות ובסעודות אליהן הוזמנתי, ביניהן אף ארוחת הפרידה שערך לכבודי הגנרל ביום בנוכחות ראשי הצבא והשלטון.

ברצוני לציין את היחס האדיב והאוהד של אנשי הנציבות, את הרמה התרבותית הגבוהה, את הידיעה העמוקה במתרחש אצל רוב אנשי שיחי. ראוי אף לציין את יחסו הלבבי של הגנרל ביום אשר פגשתיו שלוש פעמים, פעם בביתו בנוכחותם של המזכ"ל והגנרל אוליה, פעם במשרדו לכשנזדמנו לשיחה ארוכה ויסודית ופעם בשעת ארוחת הצהרים ולאחריה כשהחלפנו דעות תוך כדי טיול בגן הנהדר סביב בנין הנציבות.

להלן כמה קוים כלליים מהתרשמויותי מבלי להכנס לתאור מפורט:

1. <u>הרקע המדיני, הכלכלי, החברתי למתרחש במרוקו</u> :

נקודת המוצא למתרחש עתה בשטח המדיני במרוקו היא פרשת הדחת השולטן, על כל הנסיונות שקדמו לה עוד מ-1951. למחשבת הדחתו גרמה ההכרה אשר בשלה בשנים האחרונות והיא: שאין לצפות להידברות ולשיתוף פעולה עם השולטן מוחמד בן יוסף ובני בריתו. תוך רגשי מרירות ואכזבה מזכירים אנשים ותיקים בשלטון ובממשל את העובדה שהצרפתים עצמם הם הם שהעלו את השולטן, הם הם ש"אחדו וארגנו עבורו" את הארץ, והם המשפשרו לו רכוז של שלטון מדיני, דתי וכספי כה עצום. ריכוז זה של שלטון בתוך המסגרת המסורתית של ה"מאחזן", העידודשקבל בשעת מלחמת העולם ולאחריה מאת האמריקנים, ירידת הפרסטיג'ה הצרפתית בימי מלחמת העולם, /הסיוע שקבל אף מהליגה הערבית ומהבלוק הערבי-אסיאתי, העמידה העקשנית על עקרון הרבונות המרוקנית ללא כל הכרה בשותפות מדינית עם הצרפתים - כל הגורמים האלה גרמו להחלטה בראבה כי המשכת המצב הקיים פירושה כשלון הרעיון הגדול של הפיכת מרוקו לארץ מודרנית המבוססת על שותפות מרוקנית-צרפתית. מעניין לציין שלאחר הדחת השולטן והכתרת השולטן החדש אין נושבת רוח של אופטימיות בראבה. ברור לאנשי הבציבות שהם מנעו משבר חמור מאד בבצעם צעד הכרחי, למרות התנגדות חריפה מצד הממשלה והצבור בפאריס - הרחוקים לדעתם מאד מהמציאות המרוקנית - אך אינם משלים את עצמם כי עלו על דרך המלך לשתוף פעולה והבנה עם המרוקנים. השולטן הודח, אולם הודות לבגידת הכללית של אנשי ה"מאחזן" וידידיו הקרובים ביותר , נשארו כל אלה מחזיקים במשרות גבוהות. לאור זה נמצאים עתה הצרפתים במצב עדין ומסובך לגבי גלאוי ואנשיו, אשר הובטחו להם משרות שונות בהנחה שתתפנינה עם הדחת השולטן הקודם. האכזבות ואי סיפוק התביעות של אנשי הפחה ממרקש החלו מעכירים במידה מה את יחסי הנציבות והפחה מחד, ואת יחסי הפחה ותומכיו מאידך. הנסיונות הבודדים שנעשו להכניס את אנשי גלאוי למשרות מוכיחים שהענין מסובך ביותר. מעשה

באיש מאנשי שלומו של בלאוי שהכניסוהו כסגן ראש הטקס לחצר השולטן, ומיום שנכנס לכהן בתפקידו מלאה ראבה בדיחות ודברי הלצה על חוסר הידיעה, הטעם והגינוסין של איש זה המסים קלון על המסורת בת הדורות של מנהגי החצר.

אנשי הנציבות מבינים שלאחר הדחת השולטן מצפים מהם בפארים ובעולם הנאור לבצע את התיקונים שעליהם דובר בה רבות ולשתף את המרוקנים בשלטון במגמה להכשירם לקראת שלטון עצמי. האירוניה שבדבר היא שלמרות שחתם השולטן על תקנות הרפורמות אין הוא, ואף לא השכבות השליטות, מעוניינים כלל בתיקונים המעלים ביסודם את מרוקו המוסלמית לדרך של התפתחות דמוקרטית. אין לפיאודלים המרוקנים ולמושלי המחוזות,ותנמות למיניהם – המשתפים פעולה עם הצרפתים – כל ענין בפתוח מוסדות עירוניים נבחרים ובהפרדה בין השלטון המבצע והמחוקק. הם רואים בכך סכנה ופגיעה במעמדם בעתיד. התנועה הלאומית המרוקנית טרם הגיעה לשלב של הכרה הרואה בקידום חברתי ענין לאומי כללי. לכן, יוצא איפוא, שאין למעשה תביעה כנה לרפורמות דמוקרטיות לא מצד משתפי הפעולה עם הצרפתים ולא מצד האיסתיקלאל.

אין להפריד מבעיית קידום מרוקו לקראת שלטון עצמי, את סיכויי הכנת שכבת משכילים הראויים לתפוס עמדות אחראיות במנגנון, מתוך כנות ולויאליות לגבי צרפת. פתרון בעיית העידית המרוקנית מדריכה את מנוחת ראשי השלטון. עד כה היתה שכבה זו דקה ביותר (נראה לי שאפשר להעריכה במספר של כ-5000 איש). בוגרי בתי-הספר התיכוניים ובתיה"ס המקבילים לרמה זו בשנה הוא כ-1000 איש. במכון ללימודים גבוהים ובמוסדות המסונפים לו המשמשים בסיס התחלה לאוניברסיטה של ראבה לומדים כמאות אחדות של תלמידים . מפי הפרופסורים של המכון ללימודים גבוהים שמעתי תלונות קשות על חוסר הרצינות, ההתמדה, ו"האמביציה" של המתלמדים לרכוש דעת על מנת לשרת את עמם. ישנם כ- 300 סטודנטים מרוקנים בפארים, אולם לכשחוזרים אלה למרוקו הנם מושפעים מאד מרעיונות חופש ושויון, והנם בעלי נטיות לאומיות קיצוניות המקשות על קליטתם במנגנון הממשלתי.

5/...

בשכבה דקה זו מהרוצצים רצוננות ותסביכים שהנם פרי התנגשות המזרח והמערב, והיא רחוקה מאד ממלא תפקיד של גשר בין צרפת המערבית והמודרנית לבין מרוקו המוסלמית המחפשת את דרכה.
יש גם צרפתים המחפשים דרכים אל לב נוער זה ואף מפתחים את בית-הספר לאדמיניסטרציה מרוקנית שתפקידו להכשיר אנשים לפקידות גבוהה. אולם, יש במרוקו בית-ספר אחר לא פחות חשוב מבחינת כיוון פני הדברים בעתיד והריהו הקראויין בפס. מאות הצעירים שחונכו בו על ברכי המסורת המוסלמית היו כחומר בידי השולטן הקודם אשר מילא את הבוגרים על פני הארץ בתפקידים מינהליים ודתיים.
בהזדמנות שניתנה לי לחדור מעבר למסך זה חשתי במרחק הדורות הקיים בין עולם זה לבין אותו עולם שהצרפתים רוצים לבנות בארץ זו. לכשוחחתי עם כמה מהתלמידים והתבוננתי באורח חייהם, היה לי רושם מובהק שאני נמצא בעיצומם של ימי הביניים.

עם הדחת השולטן מנסים אנשי הנציבות למצוא דרך לקרב את רוח הקראויין אל העת החדשה, אך אין דרך זו קלה כלל וכלל.

נראה לי שאי אפשר להבין את המציאות המרוקנית מבלי לקחת בחשבון את התהליכים הכלכליים והחברתיים העיקריים.

במשך ארבעים שנות שלטונם הביאו הצרפתים למרוקו את ברכת הציביליזציה המערבית. קשה שלא להעריך את מפעלי הפיתוח הגדולים שנעשו בשנים אלו. אולם, אין כל ספק שההשתקעות הצרפתית זעזעה את הארץ. הערים החדישות ביותר, הכבישים, הרכבות, והמכונות שהגיעו לאיזורים נידחים ביותר שינו את פני המציאות. כפרים שהיו רחוקים ממרכזים עירוניים מרחק של דורות, מצאו עצמם לפתע במרחק של מספר שעות נסיעה. במשך 30 - 25 השנים האחרונות הוכפלה האוכלוסיה מארבעה לשמונה וחצי מיליון נפש. באיזורים הכפריים נוצרו בעיות תעסוקה, והנוער שטעם את טעם הציביליזציה החל להימשך לערים ולשאוף לחיים טובים יותר. אט אט החלה להתפתח

6/...

נדידה מהדרום לצפון הארץ. כמעט בכל מרכז עירוני הנך מוצא קבוצות עקורים המחפשים דרכים להיקלט בחיי העיר. רובם, בעיקר הצעירים, חושבים על קזבלנקה עיר המסחר והתעשיה אשר התפתחה במהירות מפליאה ואשר בקרבתה מחנות אמריקנים המעסיקים פועלים רבים. את בעיית ההגירה הפנימית המזעזעת את יסודות המבנה המסורתי של המדינה, אפשר לראות בצורה בולטת וחריפה ביותר בסביבות קזבלנקה בצורת עיר הפחים (Bidon Ville) . בעיר פחים זו יש למעלה מ-100.000 החיים בתנאי xxxxx צפיפות בלתי אנושיים. אנשים אלה פרצו מסגרות מסורתיות של חברה וכלכלה, ראו צורות חיים חדשות ובלתי מוכרות, אולם טרם נקלטו ונתארגנו בדפוסי חיים חדשים. כאן נתפוררו המושגים המקובלים של /משפחה, /מסכויות, עול ומשמעת, ונוצר חלל ריק שטרם נתמלא. ריכוז גדול זה של אבק אדם הוא לדעתי חומר נפץ מסוכן ביותר. אין להניח שהפעולות הגדולות הנעשות כדי לשכן את המון עם זה תפתורנה את הבעייה. כל מחנן מתמלא מיד ע"י מהגרים נוספים. יצירת פרולטריון מסוג זה סביב קזבלנקה וסביב ערים גדולות אחרות – מהווה את אחת הבעיות המרכזיות במובן החברתי והפוליטי.

את הבעייה הזו יש לראות על רקע המצב הכלכלי :
אנשי השלטון מודאגים לאחרונה מהרעת המצב הכלכלי. לדבריהם נפגעת כלכלת הארץ מהמצב בשוק העולמי, והגרעון המסחרי הרב קשור בקשיי יצוא ובכושר התחרותם בשווקים עולמיים. חוזה אלג'זיראס משנת 1906 אשר קבע מדיניות של דלת פתוחה ומכס מגן בגובה של 12,5% אינו מאפשר להגן על התעשיה המקומית . תכנת הפיתוח התעשיתי ונסיונות ליצור תעשיה המבוססת על עיבוד חמרי גלם הנמצאים בארץ, נתקלים במחסור במקורות אנרגיה זולים כגון: פחם, נפט ומים. הבחנתי בפגישותי עם חוגים כלכליים הרגשת אי בטחון ועצבנות. נראה לי שאנשי הנציבות רואים את הדברים נכוחה.

כששאלתי את הגנרל גיום, הנציב העליון, כיצד הם מתכוננים לטפל בבעיית הפרולטריזציה ועיצוב דמותה של שכבה משכילה מרוקנית שתרצה לשתף פעולה בכנות עם הצרפתים, השיב לי, ששתי בעיות אלו מדריכות את מנוחתו יומם וליל.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

בבעיית ההגירה מן העיר אל הכפר מנסים לטפל על ידי הקמת שיכונים והטבת התנאים בחקלאות, אולם, אין הוא משלה את עצמו שאפשר לפתור בנקל את הבעייה.

באשר לבעיית יצירת שכבה משכילה ומסורה לענין הקמת חברה פרנקו-מרוקנית הודה בכשלונות ובאכזבות רבות, אך הביע תקוה שאולי לאחר הדחת השולטן תאיר להם ההצלחה פנים במידת מה. בדברנו על הנושא הכללי של מזרח ומערב במרוקו, לא הכחיש שאין הוא בטוח בהצלחת הנסיון, והוסיף: " אם לא נצליח כאן למצוא דרך לשיתוף פעולה והבנה בין המזרח והמערב, יתכן שלא תמצא הדרך בשום מקום אחר. אם זוהי גזירת הגורל - נקבלנה ונתגונן ! ".

כשדובר על אפשרות הכנון וביצוע של מדיניות מתוכננת במרוקו, הדגיש את הקושי שבדבר ואמר שיש להתחשב בהשפעות ובמגמות המנוגדות הפועלות, באיסלאם, בקהיר, בגורמים מקומיים, מרוקניים, צרפתיים, בפאריס, בממשלה ועוד. ציין שלעתים אף קשה למוד את הספפרטורה המדינית ואמר:" לעתים אינני יכול להשתמש במדחום כיון שאיני יודע היכן לשימו , יש ואני מהלך בחשכה ונושא בידי פנס".

רבות דובר על יחסי רבה-פאריס ועל אי הציות של המרוקונסול היושב בבירה זו. מתוך האוירה שחשתי ברבה נראה לי שהענין שונה במקצת. יש במרוקו בנציבות, בשלטונותקמהוז, בערים בכפרים ובאיזורים הנידחים צרפתים שנולדו וחונכו במרוקו והרואים את הארץ כמולדתם השניה. יש מביניהם העושים ממש עבודה חלוצית בקרב האוכלוסיה המוסלמית תוך הכרה בשליחותם התרבותית. אין צרפתים אלה מאמינים שבפאריס מבינים את מרוקו וסבורים שגורל הארץ והאחריות לכך מוטלים עליהם.

8/...

באשר למידת השתקפות דמותה המדינית של מרוקו בהמוני העם, נראה לי שישנן דרגות שונות של רגישות. בריכוזי הישוב הגדולים של קזבלנקה, רבה, פס, ומקנס, יש כנראה אהדה רבה וכללית לשולטן הישן המסמל בעיניהם את התנועה הלאומית, ולעומת זאת קיים אי אמון וחוסר יחס רציני לשולטן החדש הנראה ככלי שרת בידי הצרפתים. אהדה זו מסבירה את תופעות הטרור המצטמצמות בערים הגדולות ומכוונות נגד מרוקנים משתפי פעולה. לעומת זאת אין כנראה בידי אנשי האיסתיקלאל - אשר רוב מנהיגיו כלואים בבתי סוהר - כל כוח לעורר תנועת התנגדות עממית מאורגנת.

נראה לי שבמידה שיורדים דרומה, באיזורים הכפריים ההרריים-ברבריים, מקום שם לא נהנה השולטן מאהדה יתרה - יש מידה רבה של אדישות. יש אף לקחת בחשבון שבקרב רוב תושבי הארץ קיימת השפעה מעשית רבה של מתנגדי השולטן.

קהיר והתעמולה של רדיו קהיר ממלאים תפקיד חשוב בערים בשמירת האהדה לשולטן ובטיפוח רגשות אנטי צרפתיים. התרגשות הפן-איסלאמית קיימת במידה מסוימת בקרב העירוניים. השאלה היא (וזהו החשש הצרפתי) באיזו מידה תצליח תעמולה הליגה להפוך הרגשת סולידריות פן-איסלמית להכרה פן-ערבית

2. <u>היהדות במרוקו</u>:

ננסה על הרקע המדיני חברתי של מרוקו לתאר את מצב היהדות שם:

הישוב היהודי במרוקו מונה לפי המשוער כ-240 אלף נפש. רובם (כ-210 אלף נפש) הנם יהודים מרוקנים, כלומר, נתיני השולטן הנמצאים תחת חסותו ובהווים אף במסגרת זו אזרחים ממדרגה שניה. הנותרים (כ-30 אלף נפש) הנם יהודים ברובם נתינים אלג'יראים או אזרחי מדינות אחרות.

רוב רובם של היהודים במרוקו מרוכזים במלה - הוא הגיטו המרוקני. במרוקו אפשר להבחין שלוש צורות של שיכון

עירוני : א. עריש אירופיות חדישות ביותר בנבנו על ידי הצרפתים, בהן גרים הצרפתים, ספרדים, איטלקים, פורטוגזים, ובקצוותיהן, פה ושם, יהודים וערבים מרוקנים. ב. המדינה,(מדינות) שהן הערים העתיקות ומרכזי הישוב הערבי , יש אף במקרים מסוימים מדינות חדשות - אלה הן הערים בהן התישבה במרכבז שכבת בורגנות מרוקנית עולה. ג. המלה. המלה היא בדרך כלל חלק מהמדינה או סמוכה לה, בגבול שבין המלה והמדינה יש אזורים מעורבים אשר גרים בהם יהודים וערבים יחד. הערים המרוקניות הכוללות את העיר האירופית, המדינה והמלה - מסמלות את הבעייה המרוקנית הגדולה, בעייה הקיום בצוותא (COEXISTENCE) של שלוש דתות, שלוש חברות, שלוש צורות חיים אשר דורות רבים מפרידים ביניהן. פה ושם הנך מבחין נסיונות של פריצת המסגרת והחלל הריק שבין העיר החדשה, המדינה והמלה, מתמלא ע"י יהודים שפרצו את חומות המלה, מרוקנים שעזבו את המדינה, וצרפתים ואירופיים שלא הצליחו להכנס לעיר. אולם, בדרך כלל העולמות נשארו רחוקים וזרים, ואם בשעות היום קיים מגע מסחרי והברתי מצומצם בין האירופיים והמרקנים, הרי שבשעות הערב כל אחד חוזר ומשתקע בעולמו. שערי המדינה ננעלים.

כשאתה מהלך ברחובות ובסימטאות הצרים של המלה ההומה מאדם, במיוחד בערב, יש לך רושם שאין אתה בתוך רחוב אלא בתוך פרוזדור של בית אחד עצום. קשה לא לחוש את רגש הקרבה והסולידריות שהתפתח על רקע של נגישות ורדיפות במשך דורות. התא היסודי של חיי המלה היא המשפחה - במובן הרחב ביותר של המלה. המשפחה מהווה תא חי מלוכד הפועל מתוך הרגשת אחריות הדדית. קשה להבין כיצד מתקיימים היהודים העלובים היושבים בחוצות ומנסים למכור את מעט הסחורה העלובה שבידם ללא הצלחה. הצעירים, אשר מבחינה מסוימת פרצו את חומות המלה, קנו להם השכלה ועובדים בחוץ - שבים בערב אל בין החומות וממשיכים לגור שם. אף על רבים מבין הבורגנות שנוצרה בשנים האחרונה

10/...

עם בוא הצרפתים, קשה המרידה מהמלה. כמובן שיש גם יהודים שעזבו את המלה והשתכנו בשכונות אירופיות בקרבתה מתוך החלטה להשתלב במסגרת האירופית הקוססת.

אין כל ספק שהתבססות השלטון הצרפתי במרוקו זעזעה את היהדות ועוררה בה תקוות של השתחררות, של בטחון-יתר, ושל עתיד כלכלי חברתי ואף מדיני מבטיח יותר. רשת ה"אליאנס" שהחלה לפעול בעקבות הכיבוש הצרפתי, מהווה גורם מהפכני ע"י הפצת דעה ופתיחת פתח לעולם החדש. פעילות מוסד זה אפשרה גם התגבשות של שכבה בורגנית אשר נתעורר בה הרצון לקפוץ קפיצת דרך היסטורית ולעבור מימי הביניים לעת החדשה ולהשתלב בדפוסים האירופיים. מבין שכבה זו, אשר חלקה גר במלה וחלקה מחוצה לה, יצאו מנהיגי העדה, דרידים, פעילים, היודעים להסתגל לרוח הזמן והמנסים לשנות ערכים וסדרים בישוב היהודי בכדי לעודדו לקראת קדמה. הדרישה, בה אתה נתקל בכל שיחה עם אנשים מסוג זה, לשינוי הסטטוס המשפטי של היהדות שם, לביטול הנתינות המרוקנית ולרכישת נתינות צרפתית, אינה נובעת אך ורק מהקשיים שבמצבם המשפטי הקיים, אלא, מרצון עז להינתק מכבלי העבר וליהפך לאזרחי עולם חדש ונאור. מי הם הגורמים הקובעים את חייה היום-יומיים של יהדות מרוקו? מה הכוח המעצב את דמותה וקובע את עתידה ? –

אתעכב עתה על גורמים עיקריים אלה שהם: ה"אליאנס", ה"גוינט", מועצת הקהילות והקהילות, הרבנות, הנציבות.

א) "אליאנס" : – רשתה פרושה כמעט על כל פני מרוקו, חודרת לכפרים הנידחים ביותר, מרכזת כ-30.000 מילדי ישראל המהווים כ-80% מכל הילדים. מוסד זה עושה עבודה חלוצית בכפרים המרוחקים והנידחים ביותר. בבתי הספר לומדים משבע עד שתים עשרה שעות עברית בשבוע. בקזבלנקה קיים בית ספר כן' Ecole Normale Hébraïque שלומדים כ-86 תלמידים מגיל 17 – 13 שנה, אשר מכשירים אותם להיות מורים ברשת "אליאנס". כמובן שיש מקום

לשיפורים רבים בשטח הוראת העברית ובמקום שתופסת מדינת ישראל בתכנית הלימודים, אולם, אין כל ספק שבעצם קיום מוסד מעין זה נודעת חשיבות רבה בהפצת התרבות העברית בגולת מרוקו. בביקורי בבית ספר זה שמעתי מפי אחד הנערים - ובעברית די טובה - הרצאה על תורתו של אחד העם, ומפי חברו על שירתו של ביאליק. פרשת לימוד העברית עוררה תסיסה ברשת ה"אליאנס" יש מורים התומכים בכך ויש המסתייגים מכך. לרשת זו יש גם בתי"ס חקלאיים ומקצועיים ברמה יחסית גבוהה. "אליאנס" איננו מסתפק בטיפול בילדים, ולאחר סיימם את חוק לימודיהם הם מקיימים אגודות של בוגרי "אליאנס" השומרות על הקשר, התשפעה וכושר הפעולה של גוף זה בחיים הצבוריים.

- במידה שמדברים על "אליאנס" יש לזכור עובדת יסוד אחת והיא : שמונים אחוז מתקציבו משלמת הממשלה הצרפתית.

ב) "<u>הג'וינט</u>": - ארגון זה הגביר מאד את פעולתו במרוקו בשנים האחרונות. תקציבו בארץ זו לשנה הוא כמיליון דולר במזומנים ועד כמיליון וחצי דולר במידה שזה כולל חמרים ושרותים. ה"ג'וינט" כמעט ואיננו פועל במישרין. עיקר פעולתו היא בשטחי הבריאות, החינוך, העזרה הסוציאלית, וסיוע מסוים לפעולות עליה, ללימוד העברית, ולתנועות הנוער. בשטח העברי מוציא ה"ג'וינט" לשנה 10 מיליון פ' למימון שעורי עברית, המקיפים לפי דברי אנשיו, מ-4000 עד 5000 תלמיד מחוץ למסגרת בתיה"ס. הכספים מוצאים בצורת תמיכה במוסדות שונים כגון :"אוזה", המוחזק כמעט כולו על תקציב הג'וינט, "אוצר התורה" - רשת של חינוך תורני המקיף אלפי בני נוער, מפעלי חלוקת מזון לתלמידי בתי"ס, מעונות לילדים וכו'. ה"ג'וינט" מנסה לפעול עקרון של שיתוף גורמים מקומיים בהנהלת המפעלים ובאחריות סמלית כספית, במטרה לפתח רגש אחריות צבורית. מדיניות זו יוצרת מערכת ענפה של ועדים מועדים שונים הקשורים ב"ג'וינט" ונותנים לו ע"י כך אפשרות של התערבות והשפעה רבה. בנציבות חוששים מהרחבת השפעתו של ה"ג'וינט", ונרמז לי אף שהם חושדים שארגון זה ממלא גם תפקידים פוליטיים.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

4) [illegible]: – [illegible]

[illegible]

...[illegible]

ג) מועצת הקהילות: -

עם העלאת רמת ההשכלה בישוב היהודי ועם התגבשות שכבת בורגנות וירידת השפעה הרבנים על קהילותיהם - ירידה הכרוכה באי הסתגלותם לזרמים החדשים שהחלו פועלים במלות - צצה ועולה שאלת התאמת הקהילות למצב החדש. עוד בשנת 1945 היה תפקיד הקהילות מוגבל באופן חוקי אך ורק לתפקידי עזרה סוציאלית, אולם משנה זו ואילך, כשיצא חוק הקהילות החלו אלה להתפתח.

בראש מערכת קהילות מרוקו עומדת מועצת הקהילות ובראשה מזכיר כללי. ועדי הקהילות נבחרים. זכות בחירה יש לכל יהודי המשלם נדבה לפסח ולסוכות בסכום של 200 פ'. אין זכות בחירה ליהודים לא מרוקנים, כלומר, השכבה המשכילה והמפותחת יחסית, של היהודים הזרים. עי כך נשארת למעשה הנהלת הקהילות בידי חוג יהודים מרוקנים שבדלו וחונכו במלות. למרות שמבחינה רשמית נבחרים ועדי הקהילות, הרי שלמעשה היו אלה תמיד נכבדי ותקיפי העדה ולבחירות לא היה עד כה כל ערך, ואף לא עוררו את התעניינות הצבור. אולם עם התפתחות וגדול שכבת הבורגנות מתחיל ענין הבחירות וענין "ההנהלה הדמוקרטית" שלהן להוות בעייה. השנה, בעת ביקורי, נערכה בפעם הראשונה "מלחמת בחירות" הראויה לשמה עם תעמולה קולנית וטקטיקה של בחירות והתפורדות קבוצות שלחמו על שלטונן. אך כל זה בתחומים מוגבלים מבחינת המספר. בקזבלנקה, למשל, אשר יש בה כ-80.000 יהודים, בינהם כ-65.000 - 70.000 יהודים מרוקנים, היו רק 2000 בעלי זכות בחירה.

ועדי הקהילות מטפלים בעזרה סוציאלית, עניני חינוך ודת שונים, גובים מסים, ובידיהם קרנות די חשובות המוצאות ברובן לעזרת נזקקים (ולקחים אף לצרכים שלא מאנשי המקום העוברים בהגירתם את מרוקו). יש להניח שהשפעה הקהילות תגבר ותלך ותעורר כוחות חדשים. מעניין לציין שפה ושם ניכרים סימני "מרד צעירים" שהם משכילים, עורכי דין, רופאים ואחרים הסבורים שיש להחליף את המשמרות ולתת אף להם מקום בשלטון הקהילות. דבר זה מעורר חשש ואי בטחון בקרב המנהיגות הקיימת. יש לציין שארגון מסוג

13/...

[illegible] : –

[illegible]

[illegible]

[illegible]

...[illegible]

זה של קהילות איננו קיים לא בקרב הצרפתים ולא אצל המוסלמים.

ד) <u>הרבנות</u> : -

אי הסתגלות הרבנים לרוח הזמן גרמה לירידה רבה של הפרסטיג'ה וההשפעה שלהם, למרות העובדה שבזמן האחרון יש סימני התפתחות בכיוון של סובלנות והבנת צרכי הזמן.

ה) <u>הנציבות</u> : -

הרושם שלי הוא כי לנציבות יש מדיניות די מתוכננת ומחושבת לגבי הישוב היהודי. מזה שנים שהיא מעודדת את תהליך ההשתחררות והקידום של הישוב היהודי בשטחי ההשכלה, הבריאות, החינוך המקצועי, ואף התפתחות של שכבת מנהיגות יהודית חדורת רוח מערבית ומהימנה לצרפת. כשם שבשטח המוסלמי לא הצליחו הצרפתים להקים שכבה משכילים נאמנה - כן מטעמים מובנים ביותר הצליח נסיון זה בקרב היהודים. במשך דור אחד הוציאו הצרפתים מסמטאות וממכרות נידחות במלות אנשים מוכשרים ובעלי יוזמה והדריכום בכיוון השתחררות וקניית תרבות ודעת. בשכבה זו, אשר יש בה לעתים קרובות למדי תופעות של רגש נחיתות והתבטלות בפני הצרפתים, קיים אף מצד שני רגש הכרת תודה לאלה אשר פתחו לפניהם עולם חדש של אפשרויות.

לשם פיקוח על התפתחותו של הישוב מפתחת הנציבות מוסד הקהילות, תוך כדי שמירה על השפעתה (לעתים מכרעת). מזכ"ל המועצה פועל מתוך שיתוף מוחלט כמעט עם השלטונות, וכן מנסה לכוון את הדברים לרצונם.

במקביל ליצירת מנהיגות חילונית ומתקדמת - נעשה מאמץ אף להקים דור חדש של רבנים שינהגו את עדתם בהתאם לאינטרסים שלהם. המכשיר לעיצוב דור זה ודמות זו של הרבה החדש - הוא בית הספר לרבנים ברבה אשר בו מתנהלים הלימודים בעברית ובצרפתית. שם מחנכים צעירים על בסיס הדת והמסורת ואף על התרבות העברית החדשה (יש שם מורים מהארץ). בעת ביקורי בבית ספר זה נוכחתי

בשעוריו של רב מישראל אשר לימד את "אגרת קטנה" לח.נ. ביאליק. החניכים מתמצאים במידת מה אף בתרבות צרפת. המגמה היא למנוע כל קיצוניות ופנאטיות דתית ולפתח רוח של סובלנות בהתאם לצרכי חברה מודרנית.

פעולה זו, להכשרת שכבות מנהיגות כרוחם, בישוב היהודי, מלווה במעשי הפלייה לטובה של היהודים לגבי המוסלמים. בעוד ש90%- 95% מילדי ישראל נמצאים בבתי ספר, אחוז הנערים המוסלמים הוא 15 בלבד.

במועצת הממשלה אחוז היהודים הוא ללא כל יחס למספרם באוכלוסיה.

בשטח התחוקה, ארגנו בתי דין בקהילות הגדולות והוציאו את כל דיני האישות, הירושה, ~~xxxxx~~ השיפוט של הפחות. מדי שנה בשנה מתכנסים הרבנים לדון בבעיות משפטיות ולתקן תקנות ההופכות לחוקים המסדירים את חייהם. יו"ר בתי הדין מקבלים משכורת מהממשלה ונהנים מתשומת לב. כשהשתתפתי בועידת הרבנים התרשמתי מאד מנקיון ההופעה, הסדר, המשטר והשיטתיות שבדיונים. מתוך שיחות חשתי ברגש כנה של שביעות רצון והערכת תשומת הלב המופנית אליהם.

בשיחותי עם אנשי הנציבות האחראים לשטח זה, הביעו אלה את רגש הסיפוק הרב ש~~[illegible]~~ התרומה שתרמו לקידום הישוב היהודי. לא פעם הזכירוני שמנהיגי הקהילות המתמצאים בחברה האירופית ובקיאים בספרות ובתרבות כללית - אבותיהם עדיין שוכנים במלות.

ו) <u>המוסדות הישראלים והציונים</u>: -

מהו משקלם ומהי מהותם של מוסדות אלה במקום ?

<u>הסוכנות</u>: מח' העליה, מח' הארגון, מח' החינוך והתרבות התורניים בגולה, המופעלת להפצת חינוך תורני ברשת החינוך של "אוצר התורה", מח' עליית הנוער, מח' הנוער והחלוץ.

שליחי תנועת "דרור", "הנוער הציוני", "הבונים".

סך הכל במצב הקיים - 18 שליחים ישראלים המרוכזים כמעט כולם, ~~[illegible]~~ בקזבלנקה. מחלקות הסוכנות פועלות בנפרד בהדרכת המחלקות המתאימות בארץ. כמו"כ שליחי תנועות הנוער. הפיצול וחוסר התיאום גורם נזק רב מאד לעבודה ולפרספיב'ה של המדינה והתנועה הציונית.

כמו"כ אינו מאפשר ייצוג רציני של ענייננו כלפי מוסדות וגופים יהודיים.

מספר חברי הפדרציה הציונית מצומצם, ולמעשה כולל מאות אחדות. גוף זה אינו מהווה גורם בעל השפעה. כן אף תנועות הנוער המקיפות מאות אחדות של צעירים ואין להן חדירה לשכבות הגדולות של נוער יהודי במרוקו.

<u>המגבית והק.ק.ל.</u> מוסדות אלה פועלים בשטח איסוף הכספים. הק.ק.ל הצליחה להגיע לפינות נידחות במרוקו ומביאה עמה את בשורת הארץ. מבחינה זו נעשית פעולה חינוכית חשובה.

מבלי להמעיט את ערך המסירות והנאמנות של השליחים השונים, ברצוני להדגיש בהזדמנות זו את העבודה המסורה והקשה שנעשית על ידי ז. חקלאי ועוזריו – אשר ניתנה לי האפשרות לעמוד מקרוב על עבודתם. אין לי כמעט כל ספק שמשקל המוסדות הישראלים והציונים במקום הוא קטן, והשפעתם מבחינת כיוון והדרכת החיים היהודיים לעיצוב דמותם בעתיד – איננה ניכרת כלל. מלאכה זו נעשית בעיקרה על ידי אליאנס, הג'וינט, הקהילות, הנציבות, אך מעט ללא כל הדרכה מצדנו. כמובן שמצב זה אינו מעלה את קרנה של המדינה ושל התנועה הציונית.

<u>עליה :</u> – הידיעות המגיעות מהארץ בצורת מכתבים, עתונים, סיפורי היורדים, ~~ובכו'~~ יוצרים רושם של מצב כלכלי קשה מאד, קשיים בקליטה בכלל ובזו של יהודי מרוקו בפרט, העברת ילדים מעליית הנוער למקומות בהם מונעים מהם חינוך דתי, והפלייה ברורה לרעת המרוקנים. בדברים אלה לא חשובה מידת האמת או מידת ההפרזה, חשובה העובדה שסיפורים אלה נפוצים ועוברים מפה לאוזן במלות השונות. מכתב המגיע מהארץ אל המלח הופך במהירות לנחלת הרבים. לעומת המציאות הישראלית – כפי שהם רואים – קיימת מציאות אחרת: – האליאנס, הג'וינט, מוסדות העזר, אורט, והנציבות, המועלים למען עזרה סוציאלית לנזקקים, חינוך, הלבשה, אפשרויות לימוד והשתלמות, והעלאת הרמה הבריאותית הכללית. קיימת הרגשה של טיפול רציני ותשומת לב. העובדה שהיקף פעולות הסיוע גדל נוטעת תקוות בלב רבים שעוד טרם זכו ליהנות מטיפול המוסדות הנ"ל שיגיע גם תורם ויקבלו את כל הסיוע וההכשרה לקראת חיים טובים יותר.

שתי עובדות יסוד אלו : הידיעות המגיעות מהארץ על קשיי הקליטה והתפלייה, ולעומתה הרחבת הסיוע והטיפול ביהדות מרוקו, פועלות באופן ברור בכיוון האטת ועצירת העליה בכלל. יש אף להוסיף את הגורם של אי אמון (כשהמדובר הוא במעמד הבינוני) ביעילות טיפול בקליטה אנשי המעמד הבינוני בעלי הון כלשהו. אי יעילות הקליטה מתבטאת לדברי רבים באי היענות לפניות, במסירת אינפורמציה בלתי נכונה, ובקשיים רבים בסידורי המכס והמסים המוטלים על העולים בעלותם ארצה, וכן העדר כל הקלות לגבי התבססות בארץ.

כמובן שרגש הבטחון היחסי שהשתרר בעיקר לאחר הדחת השולטן פועל אף הוא בכיוון זה. כשמעלים בפני אנשים משכילים את בעיית עתיד הנוער, וכששואלים מה יהיה גורל 25.000 בוגרי אליאנס לכשיגיעו לגיל של 20 - 18 שנים, אין מקבלים תשובה ברורה ויש אף החוששים לקשיי קליטה ולבעיות בחברה המרוקנית. אך מספיקות ומתכרה בבעייה העלולה להתעורר ועד החלטה לעלות או להתכונן לעליה - הדרך רבה. למרות כל זאת, האהדה והאהבה לישראל כנה מאד בחוגים רבים. בסופו של דבר כשלוחצים אל הקיר את אלה המדברים על עתידם במרוקו - הם מודים שאחר הכל אין עתידם בטוח והדרך להצלה היא הדרך לישראל. וכשמדברים על ישראל יש לזכור שהוראת העברית נפוצה מאד באופן יחסי וכמעט כל ילד הלומד עברית - השם "ישראל" קרוב מאד ללבו. ישנן קהילות דוגמת מקנס, בהן כמעט כל ילד דובר עברית. היתה זו חויה עבורי כשעברתי ברחובות המלה במקנס ובכל ילד שנתקלתי יכולתי לדבר עמו עברית. בידנו הדבר לנצל את הפוטנציאל העצום של אהבת ישראל הגלום ביהדות זו.

בעמדת הנציבות לגבי עליה יש גורנים שונים. הנציב העליון ואנשיו אמרו, שאם נדע לשמור על זהירות וצניעות אין בדעתם להפריע לנו. יש מאנשי הנציבות המדגישים שאינם מעונינים כי נוציא ממרוקו את רוב האלמנטים המפותחים ביותר ואשר הושקע עמל רב בחינוכם, הם דרושים לפיתוח הארץ.

<u>הגבה</u> : - למרות השאננות של רוב היהודים שם הסומכים על רצונם הטוב ויעילותם של הצרפתים, יש לקחת בחשבון ששינוי המצב המדיני, החרפת המשבר צרפתי-מרוקני, עלול להביא לידי

התנפלויות ופרעות ביהודים. אין במרוקו כמעט כל סידורי הגנה עצמית. נסיונות שנעשו לארגן נפסקו, וכרגע בשטח זה המצב הוא מופקר. למותר לי להוסיף שאנו חייבים מיד למצוא דרך ואיש שיטפל בבעייה.

<u>בטחון</u>: - פעולות מוסדותינו נעשות כמעט ללא כל סידורי בטחון ויש להניח שכל מה שנאמר, נכתב ונעשה עלול להיות בידי השלטונות. אף אם ידיעה זו איננה מדויקת במישרין או כרגע, הרי עלול ליווצר מצב שהחומר ינוצל נגדנו באחד הימים ויגרום לתקלות. אין גם לדעת מה אופי יהיה לפעולותינו בעתיד ומהי מידת הסודיות שתידרש. לפיכך, הכרחי לארגן משטר של בטחון שיהיו כפופים לו כל השליחים. בכל הסדר רציני של עבודתנו שם יש לקחת בחשבון איש אחד לפחות שיטפל בעניני הגנה ובטחון.

ברור לי שאם נשאיר את המצב הקיים כמו שהוא, בהנחה שלא יבוא כל שינוי דרסטי במצב קליטת העליה המרוקנית בארץ, וכן במצב הכלכלי, המדיני והבטחוני במרוקו, אין כמעט שום סיכוי שנגביר את העליה ונשפיע על התפתחות יהדות זו. במקרה של עתות צרה ~~בהרעת המצב הבטחוני~~ במרוקו, או לכשיווצר בארץ מצב בטחוני חמור שידרוש גיוס מקסימלי של נוער מהתפוצות - תהיה אולי היענות מסוימת, אך ברור ללא בעידה שאנו יכולים לצפות לה אם נשקיע מאמצים המחושבים גם לגיוס בשעת משבר. יש אף לקחת בחשבון שעלולים להיווצר תנאים בהם תשנה הנציגות את יחסה לרעה לגבי פעולותינו השונות, ואין לצפות שממארים תבוא הישועה. ~~בהתחשב באפשרות זו, מתוך [illegible] לעזירה [illegible] מתאימה למציאות, ומתוך הכרה שהמבן [illegible] מרוקו תעמוד בפני סכנה מוחשית~~ - ~~יש להפסיק~~ ריכוז מקסימלי ומשטר של משמעת בכל פעולותינו. כל פעולה בלתי מחושבת של גוף כלשהו עלולה לחבל בעבודתנו.

<u>סיכום</u>: - מבלי כל אשליות ביחס לתיקון מהיר של המצב אולם מתוך הכרה שאפשר ואפשר להיטיב את המעשה, נראה לי שיש לעשות שני דברים שהם אחד : לקבוע מדיניות לטוח קצר ולטוח ארוך כאחד. להכין תכנית פעולה כוללת לגבי יהדות זו ולהקים מכשירי פעולה מתאימים.

18/...

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

לא כאן המקום להציע תכנית פעולה מפורטת, אולם נראה לי שהתכנית צריכה לכלול בין השאר גם פעולה יעילה להחשת תהליכי הקליטה של מרוקנים, ובעיקר של נוער מרוקני בארץ, תוך תשומת לב מיוחדת לצעירים העוזבים את הצבא ואינם מוצאים את דרכם. שליחות בקרב יוצאי מרוקו בארץ, אינה נופלת משלב זה בחשיבותה משליחות במרוקו עצמה. ~~[illegible]~~. יש להכין תכניות לטיפול בנוער, בצופים, בתלמידים, ובנוער המשכיל התועה סדרכי החיים. יש להסיק מסקנות מתהליכי השתרשות הברוכים בפעולת מוסדות הסיוע והחינוך ולנסות לכוון את פעולתם את לקליטת המרוקנים שבארץ. יש לערוך תכנית פעולה חינוכית תרבותית להפצת השפה העברית וידיעת הארץ. כן יש להתכונן לעתות צרה במרוקו ולשעת חירום בארץ. ובאשר למכשירי הפעולה הנני חוזר על המסקנות שציינתי במברקי בתחילת השבוע:

1. מפאת החשש לבאות והצורך להיות מוכנים למעולות ביום הנוער לשעת חירום וכן משום הכרח בזהירות מדינית - יש להקים בארץ,ומיד, מרכז עליון לעניני צפון אפריקה בהנהלתה המעשית של הממשלה או של משרד החוץ, בשיתוף הסוכנות והצבא.

~~[illegible]~~

2. יש להקים בפארים, בראשות השגריר, מרכז להנהלת עניני צפון אפריקה שתפקידו יהיה לבצע את מדיניותנו בשאלה זו ולייזום תכניות ופעולות. בהנהלה זו יש לשתף את "האליאנס","הג'וינט" הסוכנות ונציג מיתר המוסדות הפועלים במקום.

3. יש למנות במרוקו נציג אחד בעל סמכויות רחבות מאד שייצג האינטרסים הישראלים כלפי הגופים העיקריים ובמידת האפשר כלפי הנציבות ויהיה כפוף לפארים.

19/...

משה היקר,

אני מצטער צער רב שלמרות כל מאמצי לקצר ולותר על תיאורים, ניתוחים, הערכות וחויות, ולמרות שפסחתי על כמה פרשיות מדיניות חברתיות ואנושיות של מרוקו אשר נתרשמתי מהן - יצא מתחת ידי הדו"ח הארוך הזה, ואתך הסליחה,

שלך

ש. דיבון.

העתק : - מ ע ר
המנהל הכללי.

<u>סודי</u>

פאריס,

כ"א בטבת תשי"ד
27 בדצמבר 1953
שפ/ 739

אל : שר החוץ
העתק: מנכ"ל
מע"ר
מאת : י. צור

הנדון: - <u>תכנית פעולה לצפון אפריקה</u>

לאחר עיון יסודי בבעיה זו ולאור הדו"ח של דיבון הריני מגיש לך להלן תמצית של תכנית לריכוזה ותיאומה של פעולתנו בצפון אפריקה.

תכנית זו לוקחת בחשבון את המצב הקיים ואת ההתפתחויות האפשריות של מעמד היהודים בארצות אלה, וביחוד במרוקו, נוכח התסיסה הקיימת במדינה זו נגד השלטון הצרפתי. היא מתבססת על ההנחה, כי הפעולה בצפון אפריקה, אף כי איננה מוכרחה להתנהל במחתרת כמו בארצות מוסלמיות אחרות, מחייבת בכל זאת זהירות מדינית רבה נוכח רגישותם של השלטונות הצרפתיים לכל דבר העלול לסבך את מצבם הקשה בלאו הכי בחלק עולם זה. בשעת המו"מ עם הסוכנות היהודית ושאר המוסדות יש, איפוא, להדגיש את השוני שבגישה לצפון אפריקה ולהטעים, כי אין הסידורים הנעשים לגבי מרוקו ותוניס עלולים לשמש תקדים לגבי ארצות אחרות.

ועוד הערה מוקדמת אחת: בבואנו להציע תכנית לצפון אפריקה, אני מתכוונים בעיקר למרוקו ולתוניס. אלז'יר, שהיא חלק מהמדינה הצרפתית והתנאים הקיימים בה שונים, אינה נכנסת בחשבון זה, ומה גם שבעיות העליה אינן דחופות בה כל כך כמו בשתי המדינות האחרות.

והרי קוים כלליים לתכנית:

א. יצירת מוסד עליון בארץ, המתווה את קוי-היסוד של מדיניותנו, קובע את תחומיה, את שיטות העבודה ואת התקציב הכולל. בראש המוסד הזה יעמוד שר החוץ ולידו נשיא הנהלת הסוכנות ונציג המטכ"ל או משרד הבטחון. כמרכז למוסד תיאום זה ישמש מנהל מע"ר במשרד החוץ.

ב. מוסד זה, הפועל בשם הממשלה והסוכנות היהודית, ימסור את סמכות הביצוע למועצה בפאריס, שבראשה יעמוד השגריר ובחבריה יהיו שני נציגי הסוכנות: אחד המטפל בעניני עליה ואחד המטפל בעניני הנוער והחלוץ. מועצה זו קובעת את פרטי הפעולה במקום, יוזמת תכניות-פעולה ובוררת הבקורת על האנשים הנשלחים לצפון אפריקה. אין כל שליח ישראלי יכול לצאת למדינות אלו ללא אישור המועצה בפאריס.

../.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ג. מועצה זו מתאמת פעולה עם המוסדות היהודים הפועלים בצפון אפריקה, כגון "גלינט" ו"אליאנס", וחותרת לקביעת שילוב תכניותיהם במגמות הכלליות של הפעולה הישראלית שם. כן חייבים כל המוסדות העולמיים האחרים הקשורים בתנועה הציונית (כגון הקונגרס היהודי העולמי) לשאול בדעתה של המועצה בטרם יחליטו על כל פעולה המכוונת לצפון אפריקה.

ד. במרוקו ובתוניס מתמנים נציגים מוסמכים של המוסד המתאם הנ"ל, הפועלים רשמית בשם הסוכנות היהודית בלבד אך מייצגים למעשה גם את ממשלת ישראל. בידי שני הנציגים הללו ניתנת סמכות רחבה ביותר לגבי הפיקוח על כל רשת הפעולות של המוסדות הישראליים בארצות כהונתם. כל השליחים האחרים שיוחלט על שיגורם ע"י המוסד בירושלים, בהתיעצות עם המועצה אשר בפאריס, כפופים להם וסרים למרותם. נציגים מוסמכים אלה הם בלבד רשאים להופיע בפני השלטונות המקומיים בשם הסוכנות היהודית.

ה. המרכז בארץ קובע, תוך התיעצות ומגע הדוק עם המחלקות הנוגעות בדבר, תקציב שנתי אחיד לענפי הפעולה השונים בשטח הצפון אפריקני. תקציב זה יהיה, להלכה ולמעשה, בידי הנציגים שבמרוקו ובתוניס, ובידם הפיקוח על הוצאות הכספים לפי קוים שייקבעו מראש.

ו. המועצה בפאריס, בהדרכת המרכז בארץ, תדאג לקבלת רשיונות כניסה לצפון אפריקה רק לאותם השליחים שהוסמכו על ידה. שום גוף או מוסד בארץ לא יורשה לשלוח נציג למדינות אלו בלי הסכמת המועצה והמרכז.

ז. עניני הגנה ובטחון של יהדות מרוקו ותוניס, וכן ענינים הקשורים בגיוס נוער על כל צורותיו, יהיו נתונים לפיקוחו הישיר של הנציג המוסמך, אשר ייעזר ע"י שליח שיתמנה בהסכם עם מוסדות הבטחון המוסמכים.

הצעות ושאלות למועמדים יבואו.

בברכה,

יעקב צור

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

731

בטרם

פאריס,

אל : קונסול ישראל, מרסיל
העתק: א. גלבוע
מאת : י. צור

י"ט בטבת תשכ"ד
25 בדצמבר 1963

שמ/ 770

אני בא לאשר את שיחתנו הטלפונית ומודה לך מקרב לב על דו"חך המפורט מ-2 בנובמבר ועל הבעיות שהעלית לפני. טוב עשית שהארכת בזה, שכן נתת לי את ההזדמנות לעמוד על בעיות הקונסוליה שלך עוד בטרם נזדמן לי לבקר במרסיל כמדובר.

בכמה ענינים שנגעת בהם כבר הספקתי לטפל. במיוחד העליתי בפני שליחי הסוכנות היהודית את בעית מר טאו וכפיפות הנציגות של הסוכנות לקונסוליה שלנו במה שנוגע לקשרים עם השלטונות. אשר לבעיה כולה הריתי עומדת לדיון מעמיק בינינו לבין משרד החוץ. נטלתי על עצמי את התפקיד להביא סוף-סוף לידי הבהרת את האנדרלמוסיה הזאת, ואני ממשיך בשיחותי עם אנשי הסוכנות היהודית כאן. מצד שני פניתי למשרד החוץ וביקשתי ממנו לבוא בדברים עם הנהלת הסוכנות בדבר הסדר כולל.

גם עניני צפון אפריקה יבואו, כפי שאני מקווה, לידי הסדר, אף כי המו"מ בפרשה זו לא יהיה קל ביותר.

צדקת במסקנתך, כי מקום התורפה איננו במרסיל כי אם בארץ. אך הצעתך להעמיד את כל פעולות הסוכנות תחת פרותה של ממשלת ישראל בודאי שהיא מרחיקה לכת ואינה ניתנת להגשמה בתנאים של היום. כשאני לעצמי, אני מסופק אם הדבר רצוי. עלינו להגיע בעיקר לידי תיאום פעולה בינינו לבין הסוכנות ובין מחלקות הסוכנות לבין עצמן.

בענין החזרת האזרחים הנזקקים אנו מנהלים כעת מו"מ עם הג'וינט ועם"היאס"ובודאי יודיע לך מר גלבוע על תוצאותיו.

בברכה,

יעקב צור
שגריר ישראל

[illegible]
DE LA [illegible]
[illegible]
GH/LC
LE PRÉFET [illegible] GÉNÉRAL DE L'ADMINISTRATION
[illegible] GÉNÉRAL

RABAT, LE 9 Décembre 1953

Mon cher Sénateur et amie,

Vous avez bien voulu me recommander M.DIVON, de l'Ambassade d'Israël à Paris, qui vient d'arriver au Maroc.

C'est un garçon extrêmement sympathique avec lequel nous nous sommes accrochés immédiatement. Nous avons déjà eu une première conversation et je dois le revoir lorsqu'il repassera à Rabat, mardi prochain. Je l'ai invité à déjeûner.

Je n'ai pas manqué de lui dire que, se présentant à moi sous vos auspices, il ne pouvait que recevoir un accueil favorable.

J'aurais grand plaisir à vous revoir, malheureusement, je suis coulé ici sans pouvoir bouger, mais j'espère bien que cela ne durera pas autant que les contributions.

Croyez, mon cher Sénateur et amie, à mes respectueusement et affectueusement dévoués./.

Madame Suzanne CREMIEUX
Sénateur du Gard
Assemblée Nationale
PARIS

Georges HUTIN

CONSEIL DE LA RÉPUBLIQUE

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

LIBERTÉ - ÉGALITÉ - FRATERNITÉ

731 /

PARIS, LE 21 Décembre 1953

Monsieur A V N Y
Ambassade d'Israël
135, Avenue de Wagram
P A R I S 17e
============

Mon cher Ami,

En même temps que votre lettre du 11 décembre, je recevais la lettre ci-jointe de Monsieur HUTIN, au sujet de la visite qu'il lui a faite au Maroc.

Je crois qu'il a fait là-bas du bon travail, et qu'il a bien réussi dans son voyage.

Quand je serai sortie de cette " prison " qu'est Versailles, il faudra que nous déjeunions un jour tous les trois pour parler de ce qui l'intéresse.

En hâte, mon cher Ami, toutes mes pensées les meilleures.

Suz. Crémieux

Suzanne Crémieux
Sénateur du Gard

P.J.

כמוס

20.12.53

731 ס/

אל : שר החוץ
מאת : השגריר

מבמ/ לשלך ל/160

להלן רשמי דיבון בחזרתו ממארוקו לאחר ביקור של שבועיים בקזבלנקה, ראבה, מאקנס, פס, מאראקש, ישובים וכפרים נידחים בדרום. נפגש עם ראשי היהדות על זרמיה וארגוניה השונים, ראשי הג'וינט ואליאנס. בראבה נפגש לסידרת שיחות עם ראשי השלטון, כולל שלוש פגישות עם הנציב העליון הגנרל גיום, בהן דן גם בענייני עליה ויהדות

<u>אלף</u> יהדות מארוקו נמצאת ברובה בסימן של תהליך השתחררות ופריצת המסגרת המארוקנית, אליה היא משתייכת באופן חוקי, ובועדת בהנהגת שכבה דקה של בורגנות מש כילת לקראת העלאת רמתה, תוך הישגים רציניים בשדה ההשכלה, החינוך, הבריאות וההשתלבות במסגרת האירופית

<u>בית</u> הפעולות רבות ההיקף של אליאנס, ג'וינט, הקהילות ומוסדות עזרה שונים משפרות מצב דלת העם ובעיקר מצב הנוער. לעומת זאת הידיעות מהארץ על כשלון קליטת יהדות מארוקו, הרחקת הנוער מהדת, המפליה ורגש הבטחון המופרז ש השתרר אחר הדחת השולטן - כל אלה פועלים בכיוון עצירת העליה

<u>גימל</u> במצב זה של תסיסה אין למוסדות הישראלים והציונים כמעט כל השפעה על עיצוב פני היהדות. הנציבות המעוניינת והפועלת לקידום היהדות שולטת בקהילות. ריבוי המוסדות הישראלים, על חמש מחלקות הסוכנות הפועלות בנפרד, מביא למצב בו פועלים הג'וינט ואליאנס ללא כל הדרכה ואף ללא יחס רציני למוסדותינו והנוער נשאר מחוץ למסגרתנו

<u>דלת</u> יש גורנים בעמדת הנציבות לגבי העליה. הנציב העליון ואנשיו אמרו, שאם נדע לשמור על זהירות וצניעות אינם חושבים להפריע לנו.

יש המדגישים שאינם מעוניינים כי נוציא ממארוקו את רוב האלמנטים המפותחים ביותר ואשר הושקע עמל רב בחינוכם והם דרושים לפיתוח מארוקו.

מסקנה: צרכי העליה, עניני הבטחון החיוניים, ההכרח ליהפך גורם ביהדות מארוקו, החשש לבאות והצורך להיות מוכנים לפעולות ביום הנועד לשעת חירום - מחייבים מיד מאמץ תיכנון וארגון יעיל של פעולותינו במקום

1. משום כך ומפני הכרח בזהירות מדינית יש להקים בארץ ומיד מרכז עליון לעניני צפון אפריקה בהנהלה המעשית של הממשלה או משרד החוץ בשיתוף הסוכנות והצבא.

2. יש להקים בפאריס בראשות השגריר מרכז להנהלת עניני צפון אפריקה שתפקידו יהיה לבצע את מדיניותנו בשאלה זו ולייזום הכנירה ופעולות. בהנהלה זו יש לשתף ראשי האליאנס, הג'וינט, הסוכנות ונציג מיתר המוסדות הפועלים במקום.

3. יש למנות במארוקו נציג אחד בעל סמכויות רחבות מאד שייצג האינטרסים הישראלים כלפי הגופים העיקריים ובמידת האפשר כלפי הנציבות ויהיה כפוף לפאריס

אנא העלה הדברים לפני הממשלה והסוכנות, ביחוד במושב הועד הפועל, ללא כל פרסום כמובן (על נסיעת דיבון לא פורסם דבר). אם תמצא לנכון אולי תראה להזמין אותי או את דיבון להתיעצות עם הסוכנות בענין זה

רצוי היה שתשלח מכתב אישי לבנרל ביום, הרזידנט הכללי, באמצעותנו ותודה על יחסו האדיב לדיבון. דו"ח מלא בדואר הבא

צ ו ר

פאריס, ד' בטבת תשי"ד
10 בדצמבר 1953
731 /שפ

אל : מ ע " ר
מאת : שגרירות ישראל, פאריס

הנידון: חלונות על עולי צפון אפריקה.

הנני לאשר בתודה את קבלת מכתבכם
מיום 29.11.53 בנידון.

העברנו את העתק המכתב למזכיר הכללי
של הליגה.

אנו נוטלים הזדמנות זו כדי להודות
לכם על הצורה בה התנהלה החקירה.

ב ב ר כ ה,

ד. אבני

18.12.53

1731 פ

אל : שרת - המשרד
מאת : י. צור

מבפ/ 504 דיבון חזר היום. דו"ח יבוא

צ ו ר

קרן היסוד המגבית המאוחדת לישראל
KEREN HAYESOD UNITED ISRAEL CAMPAIGN

HEAD OFFICE JERUSALEM • ההנהלה ירושלים

CABLES: KERYESOD JERUSALEM :טלגרמות • PHONE : 4691 :טלפון • P.O.B. 583 .ת.ד

צירות ישראל בפארי[illegible]
נכנס ביום
1953 12 11
מספר 731
תיק

טנג'ה ב 8.12

M. ELFASSY
c/o Hotel ELMEBRUK
TANGER

[illegible] היקר.

כידוע לך אני נמצא בטנג'ה על מנת להסביר ולהדריך את [illegible]
כאן. [illegible]. ואני מקוה [illegible]
[illegible].

עכשיו אני רוצה לכתוב לך בקשר לאחד [illegible] מטנג'ה, [illegible]
[illegible] לך.

[illegible]
[illegible]
[illegible]...

[illegible] (פרדיניס)
[illegible]
[illegible]...

[illegible]
[illegible]
[illegible]

לדעתי רצוי בכדי לסיים את הפרשה הזו, מהר לתאריך. ושאין הילנר
עלינו לשלם הלואה עכשיו בכדי לבאות את הדבר מסודר. לפי דברי מר הילנר
נמחק הלשון כפשוטו לא מתוכנן, נראה שהם רוצים להעביר הון לישראל.

אני אסרתי לאנשי המקלט שאסור לי את הרשיון ויש קבלה מהמוסד
אשר אני מקבל ההכרזה המקומית כי אם הוא יוצא לא סגרה בגולה
לשמירתו.

אבקש אנשי המקלט לי אינם את דעתך בכדי לסיים את
הרשיון וכמו כן אבקש לקבל תשובת לישראל בהקדם.

בברכת שלום לך ולכל אנשי השלום ושמחה

שלום רב וכל טוב

אל[illegible]ספי

פריס, א' בטבת תשי"ד
7 בדצמבר 1953

שמ/ 731

אל : כלכלית
אל : מנהל מח' יבוא, מזרן
מאת : היועץ הכלכלי, פריס

הנדון: קניה מצפון אפריקה.

להלן קטע מתוך הדו"ח שהגב' גלברג מסרה
על שליחותה לצפון אפריקה:

" Par ailleurs, je voudrais souligner le cas de certains juifs très riches refusant de contribuer à la Magbith alors que par ailleurs ils sont tout heureux de faire des affaires avec Israel. Exemple : Je signale à l'attention de la Direction Economique du Ministère du Commerce un nommé SOLAL d'Alger, raison sociale C.A.M., 8, rue Menerville, Grainetier, dont tout le monde sait à Alger qu'il fait des affaires avec Israel, s'est refusé jusqu'à maintenant de donner quoique ce soit pour Israel et même pour les juifs de la communauté algéroise. C'est un de ces juifs lâches qui tremble au nom d'Israel. Il me semble qu'il serait bon de rayer cet individu du cadre des importations. Cela serait un excellent exemple pour les juifs d'Alger, les donneurs ceux-là , qui verraient un acte de justice, et de favoriser par contre le même genre de maison à Oran, les frères SAYER, qui sont de gros donateurs à la Magbith . "

היתה לי גם שיחה עם הגב' גלברג בה היא הדגישה מחדש את חשיבות הענין. הבטחתי לה כי אביא את הדבר לידיעתכם.

אשמח אם תואילו לעשות פעולה בנושא זה, על אף שלגב' גלברג ציינתי את הקושי הקיים, הרגיל בלא הממשלה היא הקונה אלא היבואנים הפרטיים אשר מהם אנו דורשים בדרך כלל הספקה מתאימה מאיזור ארץ מסוימת ורק במקרים מסויימים מתעניינים בבחירת הספק.

אין ספק שלענין יש משמעות חשובה על העולים מאלג'יריה.

בברכה,

ס. מלני
היועץ הכלכלי

CONSULAT D'ISRAEL

קונסוליה של ישראל

3

Paris, le 2 décembre 1953

Monsieur l'Ambassadeur,

Je voudrais ajouter à mon rapport quelques observations. Dans toutes les villes où j'ai passé, que ce soit en Suisse, en Italie ou ailleurs, les juifs de ces pays sont venus me voir pour se plaindre amèrement du nombre de collectes privées faites par des israëliens. Par exemple, en une semaine on a vu venir chez des particuliers quatre collecteurs venus ramasser de l'argent pour les oeuvres suivantes :

1° - un rabbin, malheureusement avec une lettre du Grand Rabbin Herzog, quête pour les enfants dans les missions en Israël (ce devoir incombe, me semble-t-il au Département de l'Education du Ministère à Jerusalem);

2° - une femme,elle,quête pour les enfants Mizrachistes;

3° - un autre quête pour les enfants délinquants;

4° - un quatrième pour les tuberculeux.

Chacun naturellement dit que son oeuvre est la plus intéressante mais toutes ces collectes nuisent énormément à la Magbith et au renom d'Israël. Les juifs commencent à en avoir assez et redoutent de recevoir quelqu'un venant de chez nous. Alors que notre Pays devrait inspirer un sentiment d'orgueil et de fierté dans la Diasporah, on le voit comme un pays de mendiants. Je pense qu'il serait de toute utilité et de toute urgence que le Gouvernement interdise tous ces collecteurs privés qui ne peuvent que nous nuire car c'est sur les collectes à venir qu'ils se paient leurs voyages et leur séjour à l'étranger. Si ce système continue et qu'il sera permis à chacun de venir frapper à la porte des juifs de la Diasporah, nous verrons malheureusement les contributions à la Magbith dégringoler de plus en plus et les portes déjà si parcimonieusement ouvertes pour nos Délégués, se fermer de plus en plus.

Par ailleurs, je voudrais souligner le cas de certains juifs très riches refusant de contribuer à la Magbith alors que par ailleurs ils sont tout heureux de faire des affaires avec Israël. Exemple: Je signale à l'attention de la Direction Economique du Minitsère du Commerce un nommé SOLAL d'Alger, raison sociale C.A.M., 8 rue Menerville,

./...

CONSULAT D'ISRAEL

קונסוליה של ישראל

Grainetier, dont tout le monde sait à Alger qu'il fait des affaires avec Israël, s'est refusé jusqu'à maintenant de donner quoique ce soit pour Israël et même pour les juifs de la communauté algéroise. C'est un de ces juifs lâches qui tremble au nom d'Israël. Il me semble qu'il serait bon de rayer cet individu du cadre des importations. Cela serait un excellent exemple pour les juifs d'Alger, les donneurs ceux-là, qui verraient un acte de justice et de favoriser par contre le même genre de maisons à Oran, les frères SAYER, qui sont de gros donateurs à la Magbith.

Paris,

Lucie Gelboa

731 .ſ

CONSULAT D'ISRAEL

קונסוליה של ישראל

3.

A : Monsieur l'Ambassadeur J. TZUR.

De : Lucie GILBOA.

Rentrée de deux voyages, un en Algérie et un en Italie, je vous adresse dans ce petit rapport les quelques impressions que j'ai rapportées de ces deux pays :

1 - Mon voyage en Algérie.

Après les voyages que j'ai effectués au Maroc, en Tunisie et à Tanger, celui d'Algérie est parmi les moins intéressants au point de vue impressions personnelles sur l'élément juif du pays. Il y a aussi bien à Alger qu'à Oran une population juive de 30 à 35.000 âmes. Ceux-ci sont français et leur émancipation étant venue trop vite, ils se sont assimilés assez profondément. Nos délégués de la Magbith ont beaucoup de peine à accomplir leur tâche et quand on pense que sur une population de 30.000 juifs seules 600 personnes ont pu être contactées, le résultat est assez attristant.

Personnellement j'ai rencontré partout, dans tous les milieux, une sympathie très chaleureuse et des élans pleins d'enthousiasme pour notre cause. Le jour même de mon arrivée, j'ai été reçue à la Grande Synagogue par Monsieur le Grand Rabbin Eisenbeth et le Consistoire au complet. Monsieur le Grand Rabbin dans un discours émouvant m'a transmis tous les voeux et toute l'affection du Yishouv d'Alger pour notre Etat. J'ai eu de nombreuses réceptions, entre autres, un cocktail à l'Hôtel Aletty le samedi vers 18h où toutes les personnalités d'Alger sont venues, parmi lesquelles Monsieur Bellaïche, Président du Conseil de l'Assemblée Algérienne. Atmosphère tout à fait agréable et pro-israëlienne. Le dimanche matin j'ai tenu un discours pour la Magbith devant plus de 450 personnes. C'est la première fois, dit-on, qu'à Alger pour une conférence juive il y eut tant de monde. Je ne veux pas parler de moi mais je peux dire que le succès a été immense et que la salle, émotionnée, s'est levée d'un bloc pour m'ovationner. Je crois qu'un grain a été semé profondément ce matin-là et j'espère de tout mon coeur qu'il germera.

J'ai constaté avec regret l'absence presque totale de la jeunesse algérienne à toutes les manifestations. Il y a une nombreuse élite estudiantine parmi la jeunesse juive mais malheureusement celle-ci, au lieu d'être le porte-drapeau du sionisme ou même de l'amitié pro-israëlienne,

./...

se tient tout à fait à l'écart et ne manifeste aucun intérêt, non seulement pour Israël, mais aussi pour le judaïsme. Je dois dire que ce fait m'a profondément étonnée et navrée car cette jeunesse avait connu le " numerus clausus " et les humiliations de 40 à 44. Il me semble qu'après ces épreuves elle aurait dû sentir un sursaut de fierté et de joie devant la création de l'Etat d'Israël et elle, cette jeunesse, cette élite, se devait d'être à nos côtés pour partager nos joies et nos peines et c'était à elle qu'incombait le devoir de faire la liaison entre les couches moyennes de la population assez primitive et Israël.

Je dois souligner qu'il y a une Wizo assez active. Je crois qu'il serait de tout intérêt pour nous d'essayer de secouer un peu la torpeur de la classe bourgeoise soit par des moyens de propagande cinématographique intelligents et de qualité soit en envoyant quelques fois des Shlichim armés de patience pour faire un travail en profondeur.

J'ai été invitée officiellement à l'ouverture de l'Assemblée Algérienne, fait assez piquant si l'on pense que c'est la première fois que quelqu'un de chez nous y a été convié. Cela a beaucoup réjoui les juifs d'Alger qui en ont été très fiers.

A Oran j'ai eu les mêmes cérémonies, les mêmes manifestations et les mêmes problèmes. J'ai parlé un dimanche matin dans une grande salle de cinéma devant 1500 personnes. Là, l'élément juif est plus chaud et plus enthousiaste qu'à Alger, mais aussi beaucoup plus simple au point de vue intellectuel et culturel. Oran se rapprochant de la frontière espagnole, on sent déjà cette influence dans l'élément juif de la ville. Les jeunes par contre sont plus rapprochés de nous et j'ai vu avec plaisir des danses israëliennes exécutées par les groupes de jeunesse.

En résumé, je suis assez contente du résultat moral de mon voyage en Algérie et je crois qu'il sera possible de développer petit à petit la conscience dès juifs algériens pour une aide efficace à la Magbith.

2 - Mon voyage en Italie.

Mon résumé sera bref. J'ai été invitée par l'Aliyath Hanoar à parler pour le Yom Hayeled à Milan le 15 novembre. On m'avait aussi avertie avant que les Juifs Italiens brillaient par leur absence quand il y avait une manifestation juive. Mais, nous eûmes l'heureuse surprise d'avoir une salle comble. Plus de 500 personnes assistaient à cette matinée. Au point de vue moral le succès a été considérable.

./...

La population juive à Milan est très restreinte et se compose de 6000 âmes dont la moitié sont des juifs étrangers. Malgré ce petit nombre, Milan est la ville de l'Italie qui a le plus de vie juive.

A Rome, je fus invitée par le Keren Hayessod dont la tâche es très ardue; les juifs ne se rendant pas aux réunions, il faut aller chez eux pour demander leur contribution à la Magbith. 3000 personnes avaient été convoquées et j'ai eu de la chance qu'au moins 100 sont venues, ce qui est, paraît-il, un succès pour Rome. Personnellement j'ai été fort desappointée de devoir parler devant un si petit public, car ma tâche était d'essayer de convaincre les juifs de Rome de la grandeur de notre Cause et de la nécessité de faire leur devoir envers Israël, surtout après les épreuves passées.

Monsieur le Ministre Sasson et toute la Légation assistaient à ma conférence et le Ministre, comme moi, étions fort peinés de voir si peu d'affluence. Je comprends que les juifs en Italie, jouissant d'une vie libre et heureuse, soient tout à fait assimilés, mais tout de même il y a à Rome un témoin hélas trop visible et trop grand de l'histoire de la Diasporah, l'Arc de Titus. Il me semble que devant la revanche éclatante du peuple d'Israël par sa renaissance et sa résurrection, les juifs de Rome auraient dû être les premiers touchés et se secouer car ils sont peut-être les descendants de ces 50.000 Hébreux ramenés par Titus de Judée et qui ont dû passer sous l'Arc en signe d'esclavage. Cependant, à la fin de ma conférence, un juif romain, Monsieur Cantoni, s'est levé et par quelques paroles émouvantes et très ému lui-même, m'a demandé de ne remporter de Rome qu'une seule impression. C'est que ce même jour 16 enfants italiens montaient en Israël. " C'est le cadeau que nous vous offrons, Madame Gilboa " me dit-il.

Je veux terminer par cette impression qui est la meilleure et la plus belle. Avant de quitter l'Italie, je pense que nous pourrons acquérir de plus en plus d'adhérents à notre Cause, plutôt à Milan qu'à Rome où il y a un grand espoir pour le judaïsme de demain, c'est la magnifique école créée par feu Monsieur Mayer où 550 enfants non seulement apprennent à être italiens mais aussi apprennent à être des juifs fiers et conscients de leur destinée. C'est un grand espoir que j'emporte et j'espère que cette jeune pousse deviendra une branche solide de l'arbre d'Israël.

Paris, le 2 décembre 1953.

Luce Gilboa

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1958 12 ...
מס' ...

משרד החוץ

ירושלים, כב' בכסלו תשי"ד
29 בנובמבר 1953

א ל : שגרירות ישראל, פריס

מאת : מ ע " ר

הנדון: תלונה של עולי צפון אפריקה.

אני מזכיר לכם את התכתבות בינינו בפרשה עגומה זאת. מכתבכם האחרון נכתב ב-5 באוקטובר והוא מסומן במס' שפ/1260.

אני מצרף בזה עבור הליגה לזכויות האדם העתק מכתב אשר נשלח ע"י התאחדות עולי צפון אפריקה אל נשיא צרפת. ההתאחדות מבקשת להעביר את ההעתק לתעודתו באמצעותכם. כמו-כן הריני מצרף העתק תזכיר של מח' הקליטה של הסוכנות היהודית הנוסך אור על המסיבות בהן נשלחו בשעתו מכתבי התלונה של עולי מרוקו.

נדמה לי כי בזה אפשר לחסל את הפרשה ואני סבור כי מכתבם של התאחדות עולי צפון אפריקה יש בו כדי לספק את נשיא הליגה לזכויות האדם. האמור בתזכיר מחלקת הקליטה יכול להמסר על ידכם רשמית לליגה כמסקנה של בירור מוסמך.

ב ב ר כ ה ,

ס. אראל.

Fidelity Onion Skin

Esleeck

ה ע ת ק

5122/14
חיפה, כ"ו בחשון תשי"ד
4.11.53

אל: מחלקת הקליטה לידי מר ציפנבר

מאת: מחלקת הקליטה למחוז הצפון

במעברת אגרובנק התגוררו עולים יוצאי צפון אפריקה אשר רובם הגדול אינו מדבר צרפתית ועניני פוליטיקה זרים להם.

רובם אבות לבנים רבים ובהם גם חלשים ומקרים סוציאליים. בזמן שהיה חוסר עבודה ניכר במקום, התהלך בין העולים האלה עולה מטורקיה, דבבר צרפתית ונסה להסביר להם בהסתה נגד המדינה. הוא הלך מבדון לבדון ומצריף לצריף ודבר אתם על הפליה וקפוח והטעה אותם בהסברתו.

הוא הכין מכתבים בשפה הצרפתית והביאם לעולים, קרא לפניהם המכתבים במלוף ועל ידי בך הוליכם שולל והחתימם על מכתבים אלה שהיו מיועדים לנשיא הרפובליקה הצרפתית ולנשיא הליגה למלחמה למען זכויות האדם.

שם האדם יוסף. יותר מזה לא ידעו האנשים שאתם בא בקשרים וכך השיג מבוקשו.

גם במצוקתם הגדולה, לא היו נכונים יהודים אלה לחתום על מכתבים אלה ואפשר לאמר בודאות, שלא ידעו תכנים. יוסף זה המשיך ללכת בין העולים ורצה לגייס עוד אנשים להתיפות נוספות, הדבר נודע ולכן הוא לא הצליח וכנראה שמשטרה סלקה אותו.

הראשון מבין העולים אשר הלכו שולל והבין את אשר עשה, חתם מיד על מכתב הכחשה שהוסיף לו תכנו ובלי כל ספק גם האחרים שעוד לא עזבו את הארץ, יחתמו על מכתבים המכחישים את הכתוב במכתבים הראשונים.

לעומת זאת, יש עוד משפחות רבות במעברה המחכות לשרורן זה זמן רב ומצבן חמור.

יש להגיש להן מיד העזרה הדרושה כדי שלא תבאנה לידי יאוש מוחלט. -

(-) דוד לוזיא

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
791

ירושלים, כב' בכסלו תשי"ד
29 בנובמבר 1953

א ל : צירות ישראל, פריס

מאת : מ ע " ר

הנדון: תלונה של עולי צפון אפריקה.

אני מזכיר לכם את התכתבות בינינו בפרשה עגומה זאת. מכתבכם האחרון נכתב ב-5 באוקטובר והוא מסומן בסמ' שפ/1260.

אני מצרף בזה עבור הליגה לזכויות האדם העתק מכתב אשר נשלח ע"י התאחדות עולי צפון אפריקה אל נשיא צרפת. ההתאחדות מבקשת להעביר את ההעתק להעודתו באמצעותכם. כמו-כן הריני מצרף העתק תזכיר של מח' הקליטה של הסוכנות היהודית המוסך אור על המסיבות בהן נשלחו בשעתו מכתבי התלונה של עולי מרוקו.

נדמה לי כי בזה אפשר לחסל את הפרשה ואני סבור כי מכתבם של התאחדות עולי צפון אפריקה יש בו כדי לספק את נשיא הליגה לזכויות האדם. האמור בתזכיר מחלקת הקליטה יכול להמסר על ידכם רשמית לליגה כמסקנה של בירור נוסף.

ב ב ר כ ה ,

ש. אראל.

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1954 14 I 6
מספר
731 ת
תיק

מ ש ר ד ה ח ו ץ

ירושלים, כ' בכסלו תשי"ד
27 בנובמבר 1953
ח/131/50

א ל : שגריר ישראל, פריס
מאת : מ ע "ר

הנדון: צפון אפריקה.

אני מאשר קבלת מכתבך מס' שפ/731 מיום 22 בנובמבר על דבר נסיעתו של מר דיבון למרוקו.

אנו מניחים כי נקבל מאתך, לקראת הפעולה הדרושה בכינוס הועד הפועל הציוני, הצעות והמלצות מעשיות.

ב ב ר כ ה ,

ס. ארזאל.

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1954 12 ... 6
מספר 731
תיק

ירושלים, כ' בכסלו תשי"ד
27 בנובמבר 1953
60/131/ח

אל : שגריר ישראל, פריס
מאת : מע"ר

הנדון: צפון אפריקה.

אני מאשר קבלת מכתבך מס' שפ/731 מיום 22 בנובמבר על דבר נסיעתו של מר דיבון למרוקו.

אנו מניחים כי נקבל ממך, לקראת הפעולה הדרושה בכינוס הועד הפועל הציוני, הצעות והמלצות מעשיות.

בברכה,

ש. ארזאל.

15/12.53 14

ÉTABLISSEMENTS ISAAC ELMALEH

DROGUERIE DE LA BOURSE
MAISON FONDÉE EN 1910
118, Rue des Anglais - CASABLANCA
SUCCURSALE A MARRAKECH

Agent Général pour le Maroc de la Maison
WILLIAM WALKER & SONS Ltd.
BOLTON (ANGLETERRE)

TÉLÉPH. { ENTREPOTS : 200-22 / BUREAUX / USINE CHIMAROC : 256-83 / DOMICILE : 201-00

ADRESSE TÉLÉGRAPHIQUE
ELMALEH CASA 469

R. C. CASABLANCA 1914
CHÈQUES POSTAUX 49-37 RABAT

1953 12 15
131

Casablanca, le 26 Novembre 1953
BOITE POSTALE 469

A Monsieur le Consul d'Israél
Avenue de la Grande Armée
PARIS

Monsieur le Consul ,

J'ai l'honneur de porter à votre haute connaissance le fait suivant :

Depuis 30 ans , mes activités consistent à défendre la Religion , la Torah et les pauvres . Depuis 7 ans , et grâce aux Ecoles d' OZAR HATORAH dont je suis le fondateur au Maroc , la Torah et la langue hébraique onété enseignées à des milliers d'élèves . Plusieurs groupes de ces élèves ont été envoyés par mes soins pour poursuivre leurs études dans diverses Yechivot d'Europe , d'Amérique et d'Israél .

Ces activités ont été maintenues à ce jour , malgré les charges que j'assume en qualité de :
- Membre du Comité de la Communauté Israélite de Casablanca .
- Membre de la Commission de Talmud Torah à Casablanca .
- Trésorier du Comité d'Ozar Hatorah au Maroc .
- Membre de la Commission de Controle des Sanctuaires du Maroc.

Je suis suffisamment connu dans plusieurs pays étrangers , et il vous sera facile de demander des renseignements aux Rabbins GOLD , GOODMAN , KALMANOWITZ et SCHNEERSON etc ... ainsi queau Rabbin CAPEL , attaché à vos services .

Je vous adresse ci-joint :
-Copie d'un article paru sur l'Echo d'Israél du 29 octobre 1953
-Une brochure éditée par Ozar Hatorah .

Or j'ai été très surpris de constater qu'une périodique d'Israél " IDIHOT AHARONOT " a fait paraitre un article contenant des mensonges et des calmonies à mon égard . Ci-joint copie d'une lettre que j'ai adressée à cet effet au Rabbin GOLD et qui relate le contenu de cet article .

Je vous serais très obligé de bien vouloir faire le

nécessaire auprès de ce journal afin de revenir sur son article diffamant à mon égard par un démenti dont il me fera parvenir un exemplaire .

Je désire en effet éviter de m'adresser à d'autres journaux étrangers , ayant à coeur de ne jamais porter du tort à notre patrie .

Dans cette attente et avec mes remerciements, je vous présente, Monsieur le Consul , l'assurance de mes sentiments respectueux et dévoués .

L'ECHO D'ISRAEL

N° du 29 octobre 1953

ASPECTS POSITIFS DE LA VIE JUIVE EN AFRIQUE DU NORD

....

Nous ne retenons aujourd'hui , comme exemple , que l'Oeuvre d'OTSAR HATORAH créée à Casablanca et dans presque toutes les villes du Maroc par un groupe d'hommes de bonne volonté "OZAR HATORAH " dispense une solide instruction juive à des milliers d'élèves . Aucun effort n'y est épargné pour améliorer le sort des enfants nécessiteux , qui non seulement sont instruits , mais nourris et habillés gratuitement . L'éducation que les élèves reçoivent dans de telles écoles fera d'eux des hommes fidèles à leur peuple et à sa mission dans le monde , et sans l'ombre d'un doute " imperméables " , à toute assimilation , dondition vitale pour l'avenir et la pérennité du Judaisme .

Nous eûmes l'agréable occasion de visiter les nombreuses écoles d'Otsar Hatorah , de voir à l'oeuvre le regretté Moise IFRA qui consacrait tout son temps et son argent à cette institution, le Rabbin Raphaél ABBOU , actuellement à Tel-Aviv , si dévoué et si capable , et dont l'unique souci était la bonne marche des écoles ; M.Isaac ELMALEH , un des fondateurs de ce vaste réseau qui compte une cinquantaine d'Ecoles , rien qu'au Maroc .M.ELMALEH leur consacre , non seulement son temps et son argent , mais a même offert ses locaux pour en faire des classes . En outre M.ELMALEH s'occupe de recrutement des enfants pour la " ALYAT HANOAR " aide le K.K.L. et de nombreuses autres oeuvres .

....

ETABLISSEMENTS ISAAC ELMALEH

DROGUERIE DE LA BOURSE

MAISON FONDÉE EN 1910
16, Boulevard Ballande — CASABLANCA
SUCCURSALE A MARRAKECH

AGENT GÉNÉRAL POUR LE MAROC
DE LA MAISON
WILLIAM WALKER & SONS Ltd.
BOLTON (ANGLETERRE)

Gérant des Oliviers et de la Mine de Sel appartenant à S. E. Hadj Thami El Glaoui Pacha de Marrakech

TÉLÉPH. Bureaux 206-22, Usine CHIRABOC 258-55, Domicile 201-00

ADRESSE TÉLÉGRAPHIQUE : "ELMALEH CASA 469"

R. C. CASABLANCA 1414
CHÈQUES POSTAUX 69-37 RABAT

Casablanca, le ב״ה ד׳כסלו תשי״ד 19
BOITE POSTALE 469 11.11.53

לכבוד הרב הגאון רבי ז.גולד הי״ו
יו״ר מחלקת החנוך והתרבות התורני בגולה
שע״י הסוכנות היהודית בירושלים.

רב מאד נכבד.

הנני שולח לכבודו העתק של קטע מהעתון "ידיעות אחרונות" תחת הכותרת הקירה מיוחדת של "ידיעות אחרונות" מה בעצם רוצים המרוקנים ?. עלית הנוער נפסקת בצפון אפריקה אין כמעט אינטליגנציה ערבית, רוב בעלי המקצועות החופשיים הם צרפתים ובעיקר יהודים. אך אם עד כה לא עלו ארצה בעלי השכלה וההון, נראה כי גם להבא לא יעלו גם פשוטי העם, עלית הנוער, לפחות כמעט נפסקה כליל מארצות אלה, הגורם לכך הוא תקיף יהודי בשם אלמלח. שהשפעתו רבה בצפון אפריקה, הוא הפך לשונא ישראל מושפע בהשפעת הרבי מלובביץ. שמושבו בארה״ב, ושאינו רוצה כי בני ישראל טהורים יסעו למדינה אפיקורסית.

כבוד הרבנן אני רוצה בזה לבקש להזמין את העתונאי מר יוחנן לוי הכותב השורות אלה ולהזמין אותו [illegible] תורה לשם בירור ולהעניש אותו ע״פ חוקי התורה והמדינה, ראשית כל עבור הפלת התקיף, שונא ישראל, הרי כבודו היה אצלי בביתי אשר הוא בית ועד לחכמים, ומכניס את כל האורחים הפונים אליו, וגם מזמין את מי שצר-יך ואף את מי שאין צריך הוא מזמין לקיים את מצות הכנסת אורחים, ואני בעצמי אחרי ששנות חיי הקדשתי לכל המוסדות צדקה וחסד והרמת קרן התורה במדינה זו, אשר כבודו יכול להעיד מה שראה בעיניו, זו תורה וזו שכרה, לכנות אותי בשם שונא ישראל, בעתון שזה מופיע בכל העולם.

בדבר לשלוח ילדים לארץ ישראל הרי יכול להתשובב בכל הישיבות בארץ, ובכל הקבוצים הדתיים נמצאים ילדים אשר שלחתי אותם רובם מכספי ומכספים שאספתי עבורם ואם ימצא גם ילדים במוסדות של ישיבות המפוזרים בכל ארצות תבל הרי זה נפוק לבזות אותי בכל העולם עבור עמלי וטרחי שהנני שולח תלמידים לישיבות להשתלם בחוץ לארץ כדי שיחזרו אצלנו להיות מורים ומדריכים אשר הרבה כבר היום מתכהנים בתור מורים אצלנו, הרי אותו הדבר גם כבודו יסד ישיבה באנגליה אשר גם לשמה שלחתי תלמידי אוצר התורה להשתלם, וגם כואב לי על מה שמתציף נגד כבוד האדמו״ר מלובביץ הי״ו כי בזמן שהוא העמיד מוסדות לתורה בארץ וגם יש בתכניתו להעלות ילדים ע״י עלית הנוער לארץ, וגם אני עומד בקשרים פה עם מר אלפונסו סבאח, וגם נפגש עמי בזמנו מר רפאל יו״ר העליה לבצע פעולה עבור עלית הנוער הדתי, גם הרבה פעמים נפגשתי עם מר קול אשר בקשתי לאפשר לשלוח ילדים לארץ ע״י עלית הנוער הדתי, בזה אני גומר את בקשתי לפרסם את הדבר ויראו הקהל וישפוט, ולהעמיד את האדם למשפט ולהודיע שהנעשה, והנני מודה לכבודו למפרע.

בכל הכבוד

ע״ה יצחק אלמלאח

העתקה למר רפאל יו״ר העליה
" " קול " עלית הנוער

Paris, le 25 novembre 1953

SP/731

Monsieur le Secrétaire Général,

J'ai le plaisir de vous informer que j'ai fait mes plans pour passer quelque temps au Maroc et je serais très heureux de vous rencontrer.

Sauf un changement imprévu, je quitterai Paris le 2 décembre directement pour Casablanca et je pense être à Rabat vers le 3 ou 4 décembre. Dès mon arrivée, je ne manquerai pas de me mettre en rapport avec vous.

Dans l'attente du plaisir de vous voir, je vous prie d'agréer, Monsieur le Secrétaire Général, l'expression de mes sentiments les meilleurs.

S. Divon
Premier Secrétaire.

Monsieur Jacques DAHAN
Secrétaire Général du Conseil
des Communautés Israélites du Maroc
12, rue Delcassé
R A B A T.

C A D I M A
13, Rue Lt-Bergé, 13
Téléph. : 283-64
CASABLANCA
Adr. Télégr. : ALYMAR

צירות ישראל בפאריס
נתקבל ב"יום
1953-11-25
מס' 731
תיק

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל
המחלקה לעליה
המשרד במרוקו

מספר 5182/346

קזאבלנקה ט"ז כסלו תשי"ד
23.11.53

לכבוד
שגריר ישראל
מר יעקב צור
פריס.

ליעקב היקר שלום רב,

שמחתי לקבל באמצעותו של הח' רשף–בבקורו כאן–דרישת שלום מסך והנני רוצה לברכך ברכת–ברוך הבא בבואך לכהן בכהונה רמה זו לצרפת.

כרבים אחרים יודע אני להעריך עובדא זו שמדינת ישראל כלפי הגויים וכלפי יהודים תיוצג בצרפת ובאיזורה על–ידך.

רבות יש לי לשוחח עמך ועם עוזריך בקשר לענינים במרוקו–הכלליים–ובמיוחד בעניני היהודים. קשר מסוים נוצר ביני ובין משרד החוץ בירושלים, אבל אין ספק כי קשר זה אינו מספיק. יש בדעתי לצאת בימים הקרובים לישראל לשבועות מספר ואעבור את פריס במיוחד–כדי לשוחח עמך.

בינתים שמעתי מפי הח' רשף כי מר ז.דיבון רוצה לבקר במרוקו. מאד אצטער אם בקורו יהיה בזמן היותי בארץ. סבורני, כי הייתי יכול להיות לו לעזר. רצוי היה כי תודיעוני תאריך בואו.

קבלו נא רעיתך ואתה ד"ש חמה משפרה וממני.

ברגשי כבוד והוקרה,

ז. תקלאי
זאב תקלאי

סודי

פאריס,

ט"ו בכסלו תשי"ד
22 בנובמבר 1953

שם/ 731

אל : מע"ר
העתק: מנכ"ל
חקר
מאת : י. צור

הנדון: **צפון אפריקה**

מאז בואי הנה שוחחתי עם חברי בשגרירות ועם ראשי המוסדות היהודים על המצב בצפון אפריקה. שיחות אלו חיזקו את דעתי על הצורך לגשת ברצינות לבעית התיאום של מאמצינו ומאמציהם של יהודי צרפת בקהילות היהודיות בצפון אפריקה. ובמיוחד במארוקו.

המפתח לכך נמצא בידי הסוכנות היהודית, אשר על פעולותיה מגיעות תלונות מרובות הן מאנשינו המכירים את המצב בצפון אפריקה והן מהמוסדות היהודים מאחרים ("ג'וינט", כי"ח). שוחחתי על כך ארוכות עם נחום גולדמן כשעבר כאן ומצאתי אצלו נכונות לעזור לתכנית של תיאום וריכוז הפעולות הללו בפיקוח של השגרירות בפאריס. גולדמן מסר לי, כי בסוף דצמבר עומד להתכנס הועד-הפועל הציוני בירושלים, ויעץ שנרכז את החומר ונגיש תכנית-פעולה מוכנה אשר תבוא לדיון בהזדמנות זו.

לתכלית זו החלטתי להקדים את נסיעתו של דיבון לצפון אפריקה, כדי שיהיה בידינו לבסס את הצעותינו על חומר שאוב ממקור ראשון. מכיון שאין השגרירות יכולה לוותר על דיבון לתקופה ארוכה בחדשים ראשונים אלה לפעולתי בפאריס, הוסכם כי יסע למארוקו בלבד לפשך שבוע או עשרה ימים ויבקר בתוניס ובאלג'יר בהזדמנות אחרת. הוא יוצא לדרכו בימים הראשונים לחודש דצמבר. משרד החוץ הצרפתי יודע על נסיעתו והבטיח לתת לו את כל ההקלות הדרושות.

בברכה,

יעקב צור
שגריר ישראל

ת ע ת ק .

731 ל.

י"ג כסליו תשי"ד
20.11.53

לכבוד
מר דובדבני
המשרד לאירופה וצפון אפריקה
פריז

להלן הסבר על ההתפתחות הענינים בקשר ליחסים עם הנציבות העליונה אשר לא יכולתי למסור אותן במכתב דאר רגיל.

בעזרתו היעילה של מר סרג' מואטי הוטבו היחסים עד כדי כך שהם כיום מכירים בי כמעט באופן רשמי כגוף קונסולרי ועושים לי את כל ההקלות הנהוגות לגבי קונסוליה אחרת.

הצלחתי לשכנע אותם שיש להעביר קו על כל היחסים בעבר וכן על השגיאות שנעשו על ידי קודמי. הסברתי להם את עמדתי לפיה בקשתי לגלינציה של משרדנו וכן דרשתי לבורי מעמד מתאים.

בעזרת גורמים וכן ע"י צעדים ידידותיים שונים שעשיתי הצלחנו להתגבר על היחס העוין בו נתקלתי בראשית צעדי במקום.

רק לאחר שהגעתי לידי הסכם הראו לי את כל התיקים ובעיקר את חלופי המכתבים בין הנציבות העליונה לבין משרד החוץ הצרפתי בנוגע למשרדנו בתוניס.

לאחר חלופי מכתבים אחדים הגיע מכתב האחרון בו נאמר שמשרד החוץ הצרפתי איננו מתנגד לקיום משרד של הסוכנות היהודית בתוניס אולם הם מתנגדים לכך שישראלי יעמוד בראשו. במכתב הודגש שיש לדאוג לכך שמשרד הסוכנות בתוניס יתקיים כסניף של המשרד בפריז ולא כסניף של משרד הסוכנות בירושלים.

אחרי קבלת המכתב הזה נקראתי אל הנציבות העליונה וביחד עם המזכיר הראשי אשר הנו עכשיו ידיד גדול שלי עבדנו תכניה המאפשרת לנו לנהל את העבודה בלי הפרעות. עשינו הסכם ג'נטלמני בינינו, כדלקמן:

1. עלי להמציא לנציבות העליונה רשימה של 4 אישים יהודים תוניסאיים אשר יהוו ועדה עליונה של הסוכנות כאן בראשה נשיא והם שיופיעו כלפי חוץ (בעיקר כלפי ערבים) כמנהלים של המשרד. ברור שגם הנציבות העליונה יודעת ומכירה שהענין הוא פיקטיבי והם מכירים בי כמנהל המשרד.

2. הם בקשו ממני שאבטיח להם לא להתערב בפוליטיקה עם ערבים ובעיקר לעבוד בשקט מבלי לעורר תשומת לב מיוחדת.

3. הם בקשו שעל המכתבים שלנו יצויין שהמרכז הוא בפריז (לפי דוגמת הטופס המצ"ב).

ההסכם הזה שהוא רק הסכם ג'נטלמני טעון אשור של משרד החוץ הצרפתי ולשם זה הגיע מר סרג' מואטי לפריז. הוא גם יטפל בענין זה את מר דניאל מאייר וכן קשרים אחרים המתאימים. מאז שההסכם נכנס לתקפו אני נהנה מיחס טוב ויוצא מן הכלל עד כדי כך שזה כבר מתחיל לעורר חשד בעיני. הם נתנו לי כיד רשות שהייה קבוע עבורי ועבור משפחתי בקשותי להארכת רשות שהייה אינן צריכות לעבור דרך המשטרה כי אם אני פונה ישר לנציבות העליונה. באם אני זקוק לויזה אין אני זקוק לעבור את הפרוצדורה הצרפתית הרגילה כי אם הנציבות נותנת לי את זה במקום.

הם לא נותנים שום ויזה עבור ישראלים מבלי להתייעץ אתי קודם.

מזכיר הנציבות וראש הקבינט הדפלומטי אשר סידר את זה רוצה שנפעיל קשרים בפריז כדי לתת משנה תוקף להסכם הזה אשר נעשה בינינו כאן.

לכן לשם זה יצא מר מואטי לפריז ואני מקוה שאתה תגיש לו את כל העזרה.

בברכה
(חתימה)
ש. מרקוזה

הרכב הועדה של הסוכנות כלפי הקלסרונה הוא כדלקמן:
נשיא: סרג' מואטי
חברי הועדה: מאיר בליטי – חבר עיריית תוניס
כהן הדריית – חבר עיריית תוניס
פאול גז – עו"ד ידוע.

(חתימה)

731

18 NOVEMBRE 1953.

T É T O U A N -

Une communauté paisible qui vit dans une vraie euphorie de sécurité, en relations excellentes avec les Espagnols et les Arabes.

En ce qui concerne les Espagnols, les Juifs de Tétouan ne se sont pas remis encore de l'incident suivant passé il y a quelques mois. A l'occasion d'une course de motocyclettes qui devait passer aussi devant le Casino Juif de Tétouan (un bâtiment somptueux que les Juifs de Paris pourraient leur envier), le Haut-Commissaire a exprimé le désir de rendre une visite officielle à ce Casino. A l'heure des toasts, le président du Casino a levé son verre pour l'Espagne et le Maroc. Le Haut-Commissaire, dans une réponse très chaleureuse, a dit qu'il faut ajouter un troisième hourra à ISRAEL. Le Khalifa (le représentant du Sultan du Maroc à Tétouan) était présent et il a également pris la parole... pour se joindre entièrement aux voeux exprimés par le Haut-Commissaire.

Celui-ci est le Général d'Armée RAFAEL GARCIA VALINO qu'on m'a décrit comme un intime du Général FRANCO.

Les Arabes de Tétouan n'ont pas reconnu le changement dynastique intervenu à Rabat et les prières se font dans les Mosquées au nom de l'ancien Sultan.

La vie sioniste, quoique tolérée seulement, y est active et efficace. Elle se réjouit de l'appui total du Conseil de la Communauté locale. Tandis qu'à Tanger les membres du Conseil de la Communauté ont avec ostentation brillé par leur absence à la cérémonie pour la commémoration du président Haïm WEIZMANN, à Tétouan j'ai parlé dans la grande synagogue, pleine à craquer, encadré par le président et le vice-président de la Communauté. La section de la W.I.Z.O. y est particulièrement active.

La communauté juive de Tétouan désire très vivement des rapports plus chaleureux entre Israël et l'Espagne. On y ressent comme une maladresse et une injustice pour tout article de journal contre l'Espagne et tout vote à l'U.N.O. qui maintenait l'Espagne dans son isolement diplomatique. Il est étrange de constater combien cette communauté, où un journal hébreu pénètre rarement, est vite informée sur tout ce qui parait en Israël au sujet de l'Espagne, si c'est la description d'un touriste qui se plaint du mauvais état des routes ou de la saleté des hôtels, ou si c'est une attaque ouverte contre l'Eglise ou la Phalange. Il faut se dire que ce sont les Espagnols mêmes qui sont bien pourvus de ces

....

informations et que ce sont eux qui les passent aux Juifs de leur territoire.

E. RECHEF.

731 י.

פאריס,

ו' בכסלו תשי"ד
13 בנובמבר 1953
שם/ 110

אל : מע"ר
העתק: חקר
מאת : שגרירות ישראל, פאריס.

הנדון: <u>שיחת המבינה עם מר ו. ביין -</u>
מנכ"ל הג'וינט במארוקו.

<u>בטחון</u>

בטחון יהודי מארוקו קשור קשר בל יינתק במעמד השלטון הצרפתי. זאת יודעים ומבינים כאחד מוסלמים, יהודים וצרפתים. יש לראות מבחינה זאת את מארוקו כארץ השוכנת על גבול ישראל, שכל המתרחש בין ישראל לערבים זוכה בה להד גדול. אין לראות את הלאומנות המארוקנית כנבדלת במשהו מזו של חברות הליגה הערבית. מר ביין סבור, כי לו פינו הצרפתים את מארוקו היה השולטן ממהר להצטרף לליגה. מאידך, אלמלא ישבת צמרת האיסתיקלאל בבתי-הסוהר ובמחנות-הסגר היה הד מאורע קיביה מביא לשפיכות-דמים בין מוסלמים ויהודים. אין להניח כי הצרפתים אינם מעונינים באמת ובתמים למנוע שפיכות-דמים. הצרפתים מבינים יפה, כי אם אפשר לדעת היכן מתחיל פוגרום - קשה לחזות מראש היכן יסתיים. ברור להם כי מהומות ואי-שקט אינם ניתנים לחלוקה.

שאלת בטחון היהודים במארוקו מתחלקת למעשה לשלוש בעיות נפרדות:

א) בטחון היהודים הגרים בפרברים האירופאיים של הערים הגדולות. אלה אינם בסכנה, כיון שהמשטרה והצבא יוכלו לחוש לעזרתם במהרה.

ב) בטחון היהודים במלה - בגלל צפיפות המגורים ותנאי החיים במלה קשה להגן על חיי היהודים ברובעים מאוכלסים מסוג זה, ~~...~~ביחוד שגישה למשטרה מסובכת בלתי-אפשרית. הג'וינט דוחף את הצרפתים לחיסול המלה והעברת אוכלוסיתה היהודית לשיכונים על אדמה ממשלתית. סכנת התבוללות לבני היהודים מפוני המלה אינה קיימת, כי אין ליהודים אלה נושא להתבולל בו (לא אירופי ולא מוסלמי).

ג) בטחון יושבי כפרי הדרום. עיקר הדאגה הוא ליהודים אלה הנתונים למעשה לפרות האוכלוסיה המוסלמית. חלק מהם פונה, והנטיה היא להעביר את יתרם בהדרגה לערים. היה גם חשש שמא תעורר הליגה הערבית את אוכלוסית הכפרים לפוגרומים על-מנת להוכיח, כי הצרפתים אינם שולטים למעשה במדינה ואינם מסוגלים להבטיח את חיי אוכלוסיתה.

יצויין, כי על אף הדאגה לבטחון לא הצליחו הנסיונות להקים ארגון להגנה עצמית בגלל חילוקי דעות פניםיים וחוסר רצינות בביצוע.

אשר לאיסתיקלל. אין להניח כי יש לו אינטרס בשעה זו להציק

../.

2. 137

ליהודים. הם מבינים, כנראה, כי פרעות ביהודים לא תשרתנה את ענינם לא בארה"ם ולא באמ"ב.

לצרפתים הרבשה - ואין זו רחוקה מהמציאות - כי הם שולטים היטב במצב.

בסיכום אין סיבה לדאגה רצינית, אך זאננות עשויה להמיט אסון, ואנו מצווים להחזיק עין פקוחה על הנעשה.

<u>השליחים</u>

עליהם להבין כי המצב העדין והתנאים המיוחדים במארוקו מחייבים אותם לפעולה זהירה ושקולה. אם יכלכלו מעשיהם בתבונה לא תופרע פעולתם. בדרך כלל לא התאימו השליחים הישראלים לתפקידם ולא ידעו להסתגל לדרישות המקום. המצב הוטב מאז בוא זאב הקלאי, שיש לראות בו איש רציני ושקול.

מר ביין הביע את צערו על היעדר מגע הדוק בינו לבין השליחים, לדבריו שלא באשמתו. הוא סבור כי צורך השעה מחייב מגע מתמיד וחילופי אינפורמציה.

המגביות פועלות בכל מקום וללא הפרעה.

<u>יורדים</u>

הבעיה אינה גדולה במספריה, אך קשה. השנה היו כ-1000 יורדים ממארוקו. אי קליטתם נעוצה בעיקר בשאלות עבודה ושיכון. הטבת המצב בארץ עשויה לצמצם את הבעיה עד אפס. טעות היא לחדול מלטפל ביורדים ולראות בהם עריקים. פעולה מוצלחת בקרב היורדים, אשר הביא חלק מהם לחזור בהם, היא הטובה שבהעמולות הנגד והשפיע ללא ספק על רצון העליה בקרב האוכלוסיה.

<u>עתיד העליה</u>

אפיק העליה יבש והולך. לפי הגדרתו של מר ביין מוטל עלינו לשמור על קילוח עליה מתמיד ובמיוחד לגבי עלית הנוער. זה מחייב בראש וראשונה הכשרת החומר האנושי וכן גם הכשרת הקרקע לקליטתו בארץ. הכשרת החומר האנושי לעליה עומדת בראש דאגות הג'וינט במארוקו, מכיון שאין ספק כי אין עתיד ליהודים במארוקו. הכשרה זו שתי פנים לה: הכשרת הגוף והכשרת הנפש. האמצעים - רבים ומגוונים: עידוד וסיוע לארגוני הנוער, הרחבת לימוד העברית בבתי הספר של אליאנס ומחוץ להם, הכשרה מקצועית, שירותים סוציאליים ושירותי בריאות.

לדברי מר ביין לא הבינונו עד עכשיו איזה אפשרויות גלומות בעבודת הג'וינט ולא ניצלנו את שירותיו כפי שיכולנו לעשות. שיתוף פעולה הדוק בין הגורמים הפועלים במארוקו הוא הנאי בל יעבור

.../.

להצלחת עבודתנו במקום. הסברה ופעולה נטולת ררקע ממלכתי תרחיק את גבע המיצול ותעמיק את חדירת ההכרה הציונית והחלוצית.

איבוד הקהילות הוא ארגון פעיל, יעיל ובעל חשיבות ראשונה במעלה בחיי יהדות מארוקו. עבודת השליחים תהפוך סרק אם אלה יתעלמו מקיומו ולא ישתפו פעולה עמו.

בסיכום, אם דואגים אנו לעתיד העליה, עלינו לתכנן היטב את פעולת ההסברה במארוקו, להתאימה לתנאי המקום, להוציא ממנה את סממניה הממלכתיים ולדאוג לשיתוף פעולה והיאום בין כל המוסדות היהודים הפועלים במארוקו.

בברכה,

/א. שלוש

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

צירות ישראל בפאריס
נכנס ב״ח
1953-11-25
מס׳ מבר
תיק

שגרירות ישראל
EMBASSY OF ISRAEL

WASHINGTON 8, D. C.
HUDSON 3-4100

מזכר
MEMORANDUM

צירות ישראל בפאריס
נכנס ב״ח
1953-11-25
מס׳ מבר 1731
תיק

ושינגטון, ב׳ בכסלו תשי"ד
9 בנובמבר 1953

ישׁ/812

אל: TO: מר ש. דיבון, מזכיר ראשון, שגרירות ישראל, פריס

מאת: FROM: י. שמעוני

הנדון: קונסול אה"ב במרוקו.

לפני כשלושה שבועות פגשתי באחת המסיבות הדיפלומטיות בושינגטון את מר ויליאם פורטר שהיה קונסול או קונסול כללי של אה"ב בירושלים בשנים 6-1948 ומאז ממונה על המחלקה היוונית בתוך מחלקת המדינה כאן. עכשיו נתמנה קונסול או קונסול כללי של אה"ב ברבאט במרוקו. הוא ביקש אותי למסור לו את שמותיהם וכתובותיהם של נציגינו או שליחינו במרוקו אם יש כאלה. אמרתי לו מיד כי למדינת ישראל אין נציגות רשמית אך יתכן ולסוכנות היהודית או לארגונים ציוניים ויהודיים אחרים יהיו באי כוח במרוקו, ולא מן הנמנע שחלק מאלה יהיו ישראלים.

Porter

אחרי בירור כאן ובארץ נמסרו לי השמות והכתובות של:

א) נציג הג'וינט -

William Bein
80 Blvd. de Marseilles, Casablanca.

ב) נציג הסוכנות היהודית -

Zeev Haklai
13 rue Lieutenant Berge, Casablanca.

פורטר הדגיש שהוא מבקש את השמות והכתובות מפני שיש ברצונו לקיים קשר ידידותי עם האנשים שלנו ואף לעזור להם, אם יהיה צורך, כמידת יכלתו.

הנ"ל הוא א. לידיעתך, ב. במקרה שידועים לך פרטים נוספים או ידיעות כלשהן שיש טעם למסרם לפורטר לפני נסיעתו, הרי נסה נא להעבירם אלי, בהקדם האפשרי, כי האיש עומד לנסוע בקרוב.

בברכה,

י. שמעוני

רג.

משרד החוץ

צירות ישראל בפריס
נכנס ביום
26 ... 1953
מס' 731

סודי

ירושלים, יא' בחשון תשי"ד
20 באוקטובר 1953

ח/ ...

א ל : שגריר ישראל, פריס

מאת : מ ע ד

מר צור היקר,

הנדון : ענייני תוניס.

אני מצרף לכאן מזכר שקבלנו מאת מר פ. שנער על שאלת המעמד של משרד התיירות בתוניס. זכור לך כי החלפנו דברים קצרים על נושא זה.

לאחר התיעצות עם מר לבבי הוחלט כי לא נעשה דבר עד אשר תהיה לך האפשרות, בהתאם לתכניתך, לעסוק כדבעי על כל הפרשה הזאת של צפון אפריקה ולנסח המלצות שקולות וברורות.

נתבקשתי להדגיש הדגשה נוספת את סודיות המזכר של פ. שנער.

בהזדמנות זאת הריני שולח לך ולגב' צור ברכות מחודשות לשליחות החדשה ומיטב האיחולים לעבודה פוריה ומוצלחת.

בברכה,

מ. ארזל.

אישי! סודי ביותר!

משרד החוץ

מזכר

מס. 6/58

אל: מר א. לבבי

מאת: חקר

הנדון: מעמד משרד הסוכנות בתוניס

נודע לנו באורח מוסמך ביותר, כי הרזידנציה הכללית בתוניסיה הסכימה לכך, כי משרד הסוכנות בתוניס, שפעל עד כה בצורה בלתי רשמית וללא רשות מפורשת מצד השלטונות הצרפתיים, יקבל מעמד רשמי ומוכר על ידה.

דבר זה נתברר עקב פנייתו של מר שמואל מרקוזה, שליח הסוכנות בתוניסיה, שהגיע לשם בחודש יולי שעבר, אל השלטונות הצרפתיים בבקשה להעניק לו רשיון לישיבת קבע (Séjour définitif) תחת להאריך את אשרת כניסתו שניתנה לו, לפי בקשתו, לחודש ימים. בקשתו "גילתה" לרזידנציה, כי הוא פקיד משרד החוץ הישראלי וכי המטרה האמיתית של בואו לתוניסיה היא לשמש מנהל משרד הסוכנות באותה ארץ. הואיל והשליח העלים את שני הפרטים האלה בעת שהגיש את בקשתו לקונסוליה הצרפתית הכללית בירושלים, וציין אז כמטרת נסיעתו "ביקור הקהילה היהודית בתוניס מטעם הסוכנות היהודית", נמנע הרזידנט הכללי, ז'אן דה אוטקלוק, מלאשר את בקשתו ושלח ב-17 באוגוסט אגרת לרציף בנדון.

באגרת זו מביע הרזידנט על הפרטים שהובאו לעיל, אולם מדגיש, כי למרות ה"אי-רגולריות" שבהתנהגות השליח אין לו דבר כנגד זה שבתוניסיה יפעל רשמית משרד של הסוכנות, אשר יכלכל את מעשיו במסגרת של דיסקרציה ויעמוד במגע עם הרזידנציה ותחת השגחתה (Contrôle). על כך ביקש הרזידנט מהרציף להסכים לדבר וכן להודיעו, אם הוא מסכים א) שפקיד משרד החוץ הישראלי ישמש כמנהל משרד הסוכנות בתוניסיה, וב) שמ. מרקוזה יכהן בתפקיד זה. הרזידנט הצדיק את פנייתו זו בעובדה שמדי שנה בשנה עולה מספר ניכר של יהודי תוניסיה לישראל, אשר משרד הסוכנות מטפל בהם תיכף לצאתם את תוניסיה. הוא הביע את החשש, שאם תידחה הבקשה, כי אז אין ספק שאחד מיהודי המקום יטול לידו את ניהול משרד הסוכנות באורח מחתרתי פחות או יותר ואזי ישמט מידי השלטונות הפיקוח על פעולות המשרד. כן ציין הרזידנט - כנראה מתוך כוונה לשבר את אזנו של הרציף - כי בהתאם

תאריך | חתימה

./.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

לתקנות הסוכנות, פעולת משרדה בתוניסיה היבה הומניטרית בעיקרה ומשוללת כל שאיפות מדיניות.

הרציף העביר ב-29 את אגרת הרזידנט לשגרירות הצרפתית בישראל וביקשה לחוות את דעתה בשאלת העליה מתוניסיה ובדבר אישיותו של ש. מרקוזה. בעקבות זה פנתה השגרירות אל משרד החוץ (עיין מזכר ד"ר י. לוסן מיום 17 בספטמבר אל מע"ר).

<u>הערות החקר:</u>

א. הרזידנציה הכללית בתוניסיה נקטה עד כה עמדה שלילית באופן עקרוני לגבי הגירת יהודי תוניסיה לישראל ולגבי כל פעולה רשמית וגלויה של גורמים ישראליים באותה ארץ. אם הסכים דה אוטקלוק לאשר הסכים, למרות ששליח הסוכנות אמר לו בגילוי לב, כי יעד משרדו הוא להעלות מספר גדול ככל האפשר של יהודים תוניסאים לישראל; למרות התנהגותו ה"אי-רגולרית" של שליח זה; ולמרות הופעתו של הלה כפקיד משה"ח הישראלי(§) הרי יש מקום לראות בכך סטייה בולטת מהקו הנהוג עד כה בשאלה זו ואולי אף מפנה במדיניות היהודית-ישראלית של הרזידנציה. רושם זה מתגבר עוד אם יושם אל לב 1) גישתה המעודדת של השגרירות הצרפתית בישראל בענין זה; 2) הזמנת ישראל רשמית ליריד תוניס (שאמנם בוטלה בינתיים); 3) הזמנת תוכניות ישראליות מוקלטות בשביל רדיו תוניס.

ב. מאז איגרת דה-אוטקלוק חלו חילופי גברי ברזידנציה הכללית בתוניס. הרזידנט החדש, פייר וואזאר (Voizard), כבר שירת בתוניס משך 10 שנים ונמנה על עוזריו של הרזידנט הכללי ליסיאן סאן (Saint) בשנות העשרים. מאז נודע כאיש הדגל בשיתוף פעולה הדוק עם חצר הביי. עם זאת נחשב וואזיר כאיש היד החזקה. חוגים מקורבים ללאומנים מודאגים מן העובדה, כי וואזיר לחם ועבד בזמן המלחמה במחיצתו של הגנרל ז'ואן, שנתפרסם בשנים האחרונות בעבור פעולתו הנמרצת נגד האסתקלאל והסולטאן במארוקו. יחסו של וואזיר ליהודים ולישראל טעון הבהרה. לא מן הנמנע כי לפחות בראשית צעדיו בתפקידו החדש יבקש וואזיר לנהוג זהירות והסתייגות בסוגיה עדינה זו. מצד שני הורה הנסיון, כי הנציגים הצרפתיים בצפון אפריקה, יותר משהם כופים את רצונם על הפקידות והציבור, גולשים לעתים קרובות תחת השפעתן של הפקידות הגבוהה ושל קבוצות לחץ כלכליות בקרב המושבה הצרפתית, כנראה אם נציגים אלה אינם פנים חדשות בארץ כהונתם (דוגמא מאלפת לכך - הרזידנט הנוכחי במארוקו, הגנרל גיום). יתכן איפוא שגם דה-אוטקלוק פעל בעניננו לא על דעת עצמו בלבד, אלא בדחיפת עוזרים וחוגי ציבור מסויימים. אם נכונה הערה זו, הרי מן הראוי לנסות ולהפעיל גורמים אלה שישפיעו על הרזידנט החדש בכיוון הרצוי לנו.

(§) - לא הובהר עדיין, מדוע ועל סמך מה, ראה ש. מרקוזה לטעון כי הוא פקיד משרד החוץ. ראוי לציין, כי השלטונות הצרפתיים קיבלו טענה זו בתום-לב ולא ניסו לבדוק את אמיתותה.

בברכה,

פסח שנער

העתק: מנהל המחלקה.

[illegible]

[illegible]

[illegible]:

1. [illegible]

2. [illegible]

(*) [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

מז דודנ

אל: שגרירות ישראל, פריס

צירות ישראל בפאריס
נתקבל ביום
1953 11 -20
נרשם
731
תיק

רומא ג' בחשון, תשי"ד
12.10.1953

38 /צר

אל : מנהל מע"ר, הקריה

מאת : ציר ישראל, רומא

א/מזא/מזה

הנדון: למצב במרוקו

בגליונו מה-5 לח.ז. מפרסם השבועון המצרי "רוז אל-יוסף" דו"ח על שיחה שליחו המיוחד באו"ם עם המנהיג המארוקני הידוע עלאל אל-פאסי על דרישותיה הלאומיות של מרוקו. בתשובה לשאלת העתונאי - "במה יכולות ארצות ערב לעזור למרוקו" - הסביר עלאל אל-פאסי בהמשך דבריו, שכוחות המחתרת המארוקניים הצליחו בזמן האחרון להרוג א) 33 צרפתים ב) 45 מארוקנים שמשתפים פעולה עם הצרפתים ג) 8 יהודים שעובדים לטובת הצרפתים. עלאל אל-פאסי הוסיף, שכוחות המחתרת ימשיכו ברציחות שלהם עד שיצא הצרפתי האחרון ממארוקו.

נדמה לי שזו הפעם הראשונה שמודה תאיש הזה ברצח של יהודים ויש, לדעתי, להעביר את הידיעה הזאת למשלחתנו באו"ם לידיעתה ולשימושה בשיחותיה עם הנציגים האסיאתיים בבואה להסביר מדוע אין אנו תומכים בעמדתם באו"ם בשאלות תוניסיה ומארוקו.

ב ב ר כ ה ,

א.ש.

א. ששון

העתק: לשכת המנהל הכללי, הקריה
מנהל מאו"ם, הקריה
מר גדעון רפאל, הקריה

סודי
=======

משרד החוץ
הקריה, ישראל

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
HAKIRYA, ISRAEL

צירות ישראל בפאריס
נתקבל ב:
1953
מספר
תיק

ירושלים, יח' בתשרי תשי"ד
27 בספטמבר 1953

א ל : שגרירות ישראל, פריס

מאת : מע"ר

הנדון: ישראל - צפון אפריקה הצרפתית.

כתבתי אליכם בזמנו על נושא זה והזכרתי שיחה של מר י. לוטן עם המזכיר הראשון החדש בשגרירות הצרפתית, על דבר מעמדו של ב"כ המסובבות היהודית בתוניס.

ר"ב העתק דו"ח של מר לוטן על אותה שיחה.

בינתיים ירד מעל הפרק ענין השתתפותנו ביריד בתוניס והתמונה כולה משתנית במקצת. נשמח מאד לקבל מאתכם הערכה מלאה על כל הפרשה הזאת.

ב ב ר כ ה ,

מ. אראל.

הקריה , ח' בתשרי תשי"ד
17 בספטמבר 1953

ה/13/אוק

סודי

אל : סמ"ר
מאת: לשכת הקשר

הנדון : משרד המסחר בתוניס.

משה היקיר,

בהמשך לשיחתנו מטלפון הנני להעביר אליך את פרטי הענין :

כיום השני שעבר , 14/9 בקר אצלי מר ויזבונה, מזכיר ראשון בשגרירות הצרפתית , אשר מסר לי כי בעת באכוחה של המסחר"י בתוניס הוא מר שמואל מרקוזה הלה הגיש על מסך אשרה רגילה , כפי שהיה נהוג לא צוין בבקשת האשרה כי המבקש נוסע לתוניס על מנת לנהל משרד המסחר, שאשרה נתנה לחדש ימים והנה מר מרקוזה מבקש בסקום הארכה, וכוה לישיבה ארוכה באומרו כי הוא ממלא תפקיד רשמי בתוניס .

מר ויזבונה שאל אם דבריו של מר מרקוזה נכונים , בדי להעניק לו את הזכות המבוקשת , והוסיף כי לפי דעתם של הצרפתים (הרזידנציה, משרד החוץ והשגרירות בתל־אביב) צדק מר מרקוזה בשהוא נקט בעמדה ברורה. לדעת הצרפתים אין שום מניעה שמשרד המסחר; יפעל באפן רשמי וכי באי־כוחו יכנסו לתוניסיה וישבו בה אף הם באפן רשמי , אין כל צורך לחפש "כיסוי".

יש לציין כי בהמשך השיחה שאל אותי מר ויזבונה אם ידוע לי מה מצב משרדי ואנשי הסוכנות במרוקו היות וגם שם כדאי להעמיד את הדברים על מצבם האמתי .

עניתי למר ויזבונה :

א) אשיב לו בהקדם בנוגע למר מרקוזה עצמו .

ב) אביא את דבריו בנוגע לעמדו של משרד הסוכנות בתוניס לידיעת משרד החוץ והסוכנות .

ג) אברר מה המצב במרוקו ואעורר את השאלה בנוגע למשרדים בארץ זו .

<u>הערות</u> : פניתו של מר ויזבונה נראתה לי ~~[illegible]~~ ומשונה (פרט לחלק הנוגע לאינ־פורמציה על מרמרקוזה עצמו) אין לי ספק כי ידוע היטב לצרפתים מה פעולתו של משרד הסוכנות בתוניס ומה פעולות אנשינו שם . יש , איפוא, לפרש את פניתם ברצון מצדם לחדש משהו ומסקנה שאפשר להשיב באפן טבעי היא , שיש להם כעת ענין , נוכח המצב השורר בתוניס ובמרוקו , להרגיע בארצות אלה

את נוסחותם של גורמים מסראים כי אין לארצות אלה שייכות לגוש הערבי המוסלמי (במובן המדיני) וכי שם המצב לגמרי אחר.

מצאתי אשור לדעה זו בשתי עובדות:

א) מר מרקוזה נמצא בתוניס כבר יותר מחדש וכבר פעם האריכו לו את האשרה באפן תרגיל בלי לגבות אינפורמציה מאתנו. יש, איפוא, להניח שמבקשת להארכה שניה משמשת תרוץ להעלאת השאלה.

ב) מר ויזבונה הרגיש כי אין התנגדות לפעולה רשמית של המשרד לא לרזידנציה, לא למשרד החוץ ולא לשגרירות. פרוש הדבר שנתקיים דיון רציני.

במה שנוגע להארכה האשרה של מרקוזה פניתי למחלקת הקונסולרית ואתן לצרפתים תשובה נפרדת, כפי שכבר ציינתי בשיחתי עם ויזבונה.

במה שנוגע לשאלה העקרונית הן בקשר עם תוניס והן בקשר עם מרוקו, עלינו להחליט - ואם נחליט בחיוב, אולי נצטרך גם לחשוב על האפשרות של האחלטה מרחיקה לכת, זאת אומרת על האפשרות של פתיחת קונסוליות בארצות הנדונות.

במובן עלינו לשקול עד כמה אנו מעונינים לשמש במקרה זה אמצעי למדיניות הצרפתית בתוניס ובמרוקו.

אשמח לשמוע ממך בנדון.

בברכה,

י. לוזן.

העתק: למר שנער חקר.

סודי

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1953 (?)
מספר 731/841
תיק

ירושלים, יח' בתשרי תשי"ד
27 בספטמבר 1953

אל: שגרירות ישראל, פריס

מאת: מע"ר

הנדון: ישראל - צפון אפריקה הצרפתית.

כתבתי אליכם בזמנו על נושא זה והזכרתי שיחה של מר י. לוסן עם המזכיר הראשון החדש בשגרירות הצרפתית, על דבר מעמדו של ב"כ המוסכבות היהודיות בתוניס.

ר"ב העתק דו"ח של מר לוסן על אותה שיחה.

בינתיים ירד מעל הפרק ענין השתתפותנו ביריד בתוניס והתמונה כולה משתנית במקצת. בשמח מאד לקבל מאתכם הערכה מלאה על כל הפרשה הזאת.

בברכה,

ש. ארזאל.

לשמור

צירות ישראל בפאריס
נתקבל ביום
1953-9-17
מס' 731
תיק

ס ו ד י
=======

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
HAKIRIA, ISRAEL

מ ש ר ד ה ח ו ץ
הקריה, ישראל

ירושלים, ז' בתשרי תשי"ד
16 בספטמבר 1953

א ל : הממונה על השגרירות, פריס

העתק: חקר

מאת : מע"ר

הנדון: ישראל בתוניס

נתרשמנו בזמן האחרון במיוחד מכמה גילויים של המדיניות הצרפתית בשאלת ישראל - תוניס.

א) ישראל הוזמנה להשתתף ביריד בתוניס.

ב) תחנת השידור בתוניס בקשה לקבל 10 הבניות ישראליות פוקלטות עבור השידורים הצרפתיים שלה.

ג) בשיחה בין המזכיר הראשון החדש בשגרירות הצרפתית לבין ראש לשכת הקשר בקריה, דיבר האחרון על מתן מעמד סדיר לנציב הסוכנות בתוניס ועל הקלת פעולתו.

על הענין הנדון בסעיף ג' לעיל, אין בידי עדיין פרטים מלאים שכן מר לוטן טרם הספיק להכין דו"ח בכתב. גם הוא סובל מחוסר עזרה טכנית ויתכן שהדבר יתעכב עוד ימים אחדים. אעביר העתק הדו"ח שלו כאשר יגיע לידי.

הושמעו דעות שונות ביחס למשמעות הגילויים האלה מצד השלטונות הצרפתיים. המבקשים לראות בהם בטוי לקו חדש סבורים כי כוונת הצרפתים לעשות אותנו גורם בעל חשיבות בעניני תוניס, גורם אשר דעת הציבור תראה בו תוספת משקל לעמדה הצרפתית שם.

אין אני מתיימר למצות במכתב זה תמונה ברורה ומחשבה מגובשת ביחס לכל הדברים האלה. כוונתי לפתוח בחילופי דעות ונשמח לקבל את תגובתכם ואת הערכתכם.

ב ב ר כ ה ,

מ. אראל.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

a) [illegible]

b) [illegible]

c) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

1953

איק/5
3.9.53

אל : מאום - משרד החוץ
מאת: עקיבא לוינסקי - פריז.

הנידון: <u>הכללת קבוצה צפון-אפריקאית בהסכם</u>

כפי שהודעתי לכם, מסכימה הממשלה הצרפתית לכלול קבוצה צפון אפריקאים להסכם עם איקם. ההסכמה נתנה בצורת מכתב תשובה על התזכיר שהגשתי לנציגות הצרפתית דאיקם בנידון.

משרד החוץ הצרפתי שלח הודעה מתאימה לאיקם בג'נבה.

ר"ב שלשת המכתבים בנידון.

בברכה,

עקיבא לוינסקי

העתק: מר ס. צ'רבינסקי
מר ז. ציבון
מר דוברבני
מר לאור.

FR.JM

LIBERTE-EGALITE-FRATERNITE

Ministere

Des

AFFAIRES ETRANGERES

REPUBLIQUE FRANCAISE

Paris Le 28 Aout 1953

DIRECTION DES AFFAIRES ADMINISTRATIVES & SOCIALES
Conventions

No. G.A. 3

Dossier

AIDE - MEMOIRE

Par aide-memoire du 16 juin 1953 l'Ambassade d'Israel a bien voulu demander au Ministere des Affaires Etrangeres si le gouvernement francais voyait un inconvenient au depart pour Israel des enfants juifs marocains sejournant actuellement en France dans les centres de Roquefort-la-Bedoule et Viel-le-Fort, et a la liquidation de ces centres apres le depart des enfants.

Le Ministere des Affaires Etrangeres a l'honneur de faire savoir a l'Ambassade d'Israel que les autorites francaises competentes n'ont pas d'objection au depart de ces enfants a destination d'Israel et a la fermeture des camps, a condition toutefois:

1 - que les enfants soient munis d'une autorisation paternelle;

2 - que leur depart ne devienne pas plus tard le motif d'une emigration massive et enchaine de leurs parents ou ascendants residant actuellement au Maroc et qui seraient desireux de les rejoindre en Israel.

Les autorites francaises ne s'opposent pas non plus au regroupement de familles concernant deux cent cinquante personnes dont les enfants sont deja en Israel.

ירושלים, י"ג באלול תשי"ג
24 באוגוסט 1953
793/53

לכבוד
מר ז. תקלאי
קזבלנקה

לזאב שלום,

קראתי את מכתבך למזכירי מ-14 בח"ז.

בינתיים שמעתי הסבר - אינני זוכר מפי מי, אולי מפי ויאמה ויבון כשהייתי בדרום צרפת לפני שבועות מספר - כי האיסור שהוטל על שימוש בבתי כנסת לאסיפות לא היה מכוון נגד יהודים, אלא בא במקביל לאיסור שהוטל על העמולה והפצת סריניה במסגדי המוסלמים.

לפני ימים אחדים ביקרני מר וודיגו, מראשי עדת מכנס, שבא להתחקות על מצבם של עולי מרוקו בארץ ועל שרשי ה"ירידה". נדמה לי כי הוא למד את המצב לאשורו ויחזור ברשמים חיוביים בהחלט.

שמעתי מפיו תרעומת קשה על שליחינו שבמרוקו, הנוהגים כאילו יהירות יתירה ביחסיהם עם יהודי המקום, מזלזלים בעסקניהם ואינם מתחשבים בשיקול דעתם, גם חוטאים כלפיהם בחוסר אדיבות פשוטה. אמר לי כי הנימוס והפשטות שבהם נתקבל כאן ע"י שרי ממשלה אין להם זכר בהתנהגותם של שליחי הסוכנות בארצו. האמנם?

בכל שתוסיף לכתוב ולשפוך אור על המצב אצלך - כל שכן בימי הזעזועים האלה - תבורך.

בברכה,

73/ ל

19.8.53

אל : מ ע ר

מאת : שלוש

מגמ/

פיגרו מהיום מודיע כי במהומות שפרצו ביום א' באוזג'ה שבמרוקו בהן התנגשו אוהדי השולטן א ומתנגדיו בעיקר בנשק קר נהרגו 27 ונפצעו 47 . בין ההרוגים 4 יהודים. בית מרקחת יהודי הוצת ע"י אספסוף. לפי ידיעות הרציף נהרגו 2 יהודים ולא 4 אחד אירופי ואחד מרוקני.

בגלל העדר קשר עקב השביתה והטלת צנזורה כללית לא הגיעו עד עתה ידיעות מאנשי המקום.

שלוש

שגרירות
צצצצ

פאריס,
י' באב תשי"ג
22 ביולי 1953.

שפ/

אל נ מ ע ר
ח ק ר

מאת: שגרירות ישראל, פאריס.

להלן תמצית הדברים שהעלתה משלחת יהודי מרוקו בפגישתה עם הממונה על השגרירות ביום 26/6/53.

יש לראות בהשפעת יהודי מרוקו היורדים מישראל וכן בגאות הכלכלית, שבאה בעקבות הקמת בסיסי האוויר האמריקאים במרוקו, גורמים חיצוניים המחבלים ברצון העליה של אותן שכבות המעוניינות לעלות. בעיה נוספת המכבידה בעיקר על עלית הנוער, היא תלותן הכלכלית של משפחות מהשכבות העניות בבנים עליהן פרנסתן.

אין לייחס לחוזר הנציבות העליונה, המזכיר לאוכלוסיה היהודית כי בתי הכנסת נועדו אך ורק לצרכי דת חשיבות יתרה. נוהג המקום הוא כי הציונים מחדשים פעולתם מיד עם שוך הסערה ויש להניח כי בפעם זו כבפעמים קודמים תחזור הפעילות הציונית לקדמותה. עובדה היא, לדברי חברי המשלחת, כי המגביות עושות חיל ומגדילות את הכנסותיהן. כן ציינו חברי המשלחת את הנזק המוסרי והכספי שבקיום מגביות פרטיות ע"י בודדים בלתי מוסמכים. לדוגמא הביאו גם בקורו של "הרב" דוד שליט, אשר אסף כספים כביכול להקמת ישיבה מפוארת בארץ.

אשר לשאלת בטחון, אין בחוגים יהודיים כל דאגה, אף כי ברור להם כי מרה תהיה אחריתם אם יאלצו הצרפתים לצאת את הארץ.

יהדות מרוקו שוקדת על פתוח מוסדותיה האוטונומיים וביניהם בית המדרש לרבנים שנועד לספק מנהיגים רוחניים לקהלות היהודיות במרוקו. יצויין כי תקציב ביה"ס מכוסה כמעט בשלמותו ע"י אוצר המדינה.

בברכה

א. שלוש

אש/ער

משרד החוץ

הקריה, ח' באב תשי"ג
20.7.63

ח/ 18/ 20

אל : מר ש. ריבון, שגרירות ישראל, פריס

מאת: מנהל מע"ר

<u>הנדון</u>: העליה ממרוקו

מכתבך מה-10.7.63 מאשר תוכן הדינים וחשבונות שנערכו על ידי מר שלוש ונראה שהיהודים במקום מרשים את ההתפתחויות האחרונות בצורה אחידה.

לפי הוראות השר על השגרירות בפריס לדאוג כי זאב הקלאי ידע את המשמעות המעשית של החוזר לגבי בתי הכנסת ובכלל על השגרירות להדריכו.

בברכה,

א. בן

ציר(ות) ישראל בפאריס
נכנס ביום
23 -7- 1963
מספר 731
תיק

[illegible]

104

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

LEGATION D'ISRAEL

צירות ישראל

פאריס, כ"ז תמוז תשי"ב
10.7.53

שפ/ 731

אל : מזכיר שר החוץ

מאת : שגרירות ישראל, פאריס.

רצ"ב סקירתו של מר דיבון לאחר שיחותיו עם משלחת יהודי מרוקו בענין העליה משם. מאחר שהפרשה טרם סוכמה לא כתב מר ריבון דו"ח לשר החוץ, אך לבקשתו הננו מביאים לידיעתך את העתק סקירתו למער.

בברכה,

[signature]

פאריס, כ"ז תמוז תשי"ב

10.7.53

731 /שפ

אל : מ ע ר

מאת : ש. דיבון

<u>הנדון:</u> - העליה ממרוקו.

ביום 23.6 בקרה אצלי משלחת של קהילות יהודי מרוקו. בהזדמנות זו העלינו את הקשיים שנגרמים לאחרונה לשליחים הפועלים בעניני העליה והתעכבנו על חוזר הנציבות בנדון (הרצ"ב).

1. חברי המשלחת ציינו שאין זה החוזר הראשון בענין זה וכשם שזה קרה כבר, עלול תקפו לפוג בהדרגה, אם השליחים ידעו לכלכל את מעשיהם ביתר הבונה. יש לראות את החוזר בקשר עם חוזר הנוגע למסגדים אשר מגמתו למנוע חפעולה והסתה אנטי צרפתית ע"י המסיפים. לדעתם אין הצרפתים יכולים להרשות לעצמם להתיר ליהודים את האסור למוסלמים. מזכיר ארגון הקהילות - דהאן - שהוא הרוח החיה בארגון ואיש בעל קשרים ועמדה - הבטיח לנסות לעשות למען העברת רע הגזרה.

2. הסנטור ליאו המון, המתענין לאחרונה בשאלות צפון אפריקה, הסביר לי אף הוא שכמעט בלתי אפשרי לבטל את החוזר כל עוד לצרפתים יש צורך בכניעת פעולות לאומניות במסגדים. הוא אף לא הכחיש שיש לצרפתים אינטרס ברור לא להרשות עליה ממרוקו בקנה מידה גדול וציין שמגיעים תלונות על חוסר התחשבות השליחים בתנאים המיוחדים והמסובכים השוררים שם.

3. הצגתי את הבעיה אף בפני פרשאל במגישתנו האחרונה. הוא הסביר לי בצורה ברורה (דבר שנאמר גם ע"י יהודי xxxxx מרוקו) - שאין הנציבות במרוקו מתחשבת יתר על המידה במשרד החוץ, ולעתים קרובות מרשה לעצמה לפרש פרוש ליברלי מאד את ההנחיות הכלליות. הוא יודע שאת החוזר המפורסם אין לבטל כיון שמכוונה היא כלפי המסגדים. הצעתו היא שנביא בפניו מקרים קונקרטיים של קשיים הנגרמים בעבודת השליחים והוא מצדו ינסה לטפל בכך.

בברכה,

ש. דיבון

ש. דיבון.

העתק:- מזכיר שר החוץ.

Copie

Rabat, le 4 février 1953

Le Conseiller du Gouvernement Chérifien à

Monsieurs les Présidents des Communautés Israélites au Maroc.

En vous rappelant les prescriptions de ma lettre-circulaire N° 8700 du 3 Mai 1947, j'ai l'honneur de vous prier de bi vouloir signaler, de nouveau, aux officiants des synagogues de votre ville:

1° - Que les lieux de culte israélite ne doivent servir qu'à l'objet pour lequel ils ont été construits.

2° - Qu'aucune lecture de lettre ou circulaire à caractère politique ou de propagande ne doit être faite dans les synagogues.

3° - Que des conférences sur des sujets étrangers au culte ne peuvent être faites dans les synagogues que si elles ont été préalablement autorisées par le Président de la Communauté israélite.

4° - Que tout document destiné à être lu ou affiché dans les synagogues doit être préalablement présenté au Président du Comité de la Communauté Israélite locale et être visé par lui.

Je vous serais obligé de veiller à l'exécution de ces prescriptions et de me signaler les officiants ou les administrateurs de synagogues qui ne s'y conformeraient pas à l'avenir./.

ADRESSE TÉLÉGRAPHIQUE
ALLISRUN-PARIS

TÉLÉPHONE: TRINITÉ 38-88

C. C. P. PARIS N° 5616-22

ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

FONDÉE EN 1860
45, RUE LA BRUYÈRE - PARIS (IXe)

EW/LF/hg
RÉFÉRENCE A RAPPELER DANS VOTRE RÉPONSE:
SG. 592

PARIS, LE 9 Juillet 1953

Monsieur le Chargé d'Affaires,

J'ai bien reçu votre lettre personnelle du 3 Juillet et vous en remercie.

Je vais saisir la plus prochaine occasion pour examiner avec mes collègues du Comité Central la suite éventuelle à donner à cette affaire mais vous comprendrez aisément qu'il faut que j'attende pour cela de pouvoir les en entretenir de vive-voix, ce qui ne peut sans doute se réaliser que vers la fin du mois.

Je vous prie d'agréer, Monsieur le Chargé d'Affaires, les assurances de ma haute considération.

René Cassin

René CASSIN,
Président.

צירות ישראל בפאריס
נתקבל ביום
1953 -7- 16
תיק 731

Monsieur Sh. DIVON
Chargé d'Affaires a.i.
AMBASSADE D'ISRAEL
143, Avenue de Wagram
PARIS XVIIème

Prière d'adresser toute la correspondance destinée à l'Alliance à : « Monsieur le Président de l'Alliance Israélite Universelle ».

משרד החוץ

הקריה, כ"ב בתמוז תשי"ג
5.7.53

ח/60/131

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום 9-7-1953
מספר 731
תיק

אל : מר א. שלוש, שגרירות ישראל, פאריס

מאת: מנהל מע"ר

הנדון: עניני יהודים במרוקו

אני חייב לך תודה נאמנה על שני דו"חותיך מה-23 ביוני בענין זה, אשר הועברו באמצעות הממונה על השגרירות. הדברים נקראו בענין ויש בהם כדי לחדש על הידוע לנו.

שמחתי לשמוע על גמר לימודיך בבית הספר ללימודים מדיניים ואני מברכך על הצלחתך בבחינות. אין ההזדמנות נוחה לחלוקת מחמאות, אולם רצוני לציין לשבח את המאמץ אשר עשית להרחיב את ידיעותיך ואת השכלתך אגב עבודתך השוטפת בשגרירות.

במיטב האחולים,

א. בג'ר

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Paris, le 3 Juillet 1953

58/731

CONFIDENTIELLE

Monsieur le Président,

Comme suite à notre conversation relative aux difficultés rencontrées au Maroc par les personnes chargées d'organiser l'émigration vers Israel, je vous prie de trouver ci-joint copie de la circulaire de l'Administration chérifienne dont j'avais eu l'honneur de vous entretenir.

Je suis heureux de saisir cette occasion pour vous remercier de votre accueil si sympathique et de la compréhension que vous avez bien voulu manifester à l'égard des problèmes évoqués au cours de ma visite.

Je vous prie d'agréer, Monsieur le Président, les assurances de ma haute considération.

Sh. DIVON
Chargé d'Affaires a.i.

Monsieur René CASSIN
Président
Alliance Israélite Universelle
P a r i s

137/82

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1953 7 [illegible]
מס' [illegible]
תיק

2.7.53

לכבוד
הה' חנוך ריינהולד
ירושלים

שלום רב,

הנני מאשר בתודה את קבלת מכתבך מכ"ב בסיון תשי"ג.

במשך השבועות האחרונים העברתי לך את רב ההעתקים מהמכתבים ששלחתי לחברים במחלקה. מהם תוכל לעמוד קצת על הבעיות הקטנות והגדולות המנסרות בעולמנו.

השאלה הראשונה והעיקרית שעוררת במכתבך מעסיקה ומטרידה אותי מאז שהנני עוסק בנוער הצפון אפריקאי. בעיה זו, טיב החומר האנושי הנשלח מכאן וקליטתו בארץ, מסובכת לאור המצאות המרוקאית והתנאים החברותיים והתרבותיים של ארץ זו. מאז ומתמיד הננו נחשבים כאן בעיני הצבור היהודי כמוסד המקבל ילדים מסכנים, מקרים סוציאליים, יתומים, ילדים שהוריהם מעונינים להפטר מהם וכיוצא באלה. עליהם יש להוסיף ילדים שלום עם הוריהם או באותו הזמן או סמוך לעליתם. ילדים אלה נמסרים לנו מתוך שקולים שונים: שחרור בעד תשלום הנדרש מכל נפש, ציוד המיוחד הנתן לילדים, הביעה מצד מחלקת העליה למסור לנו ילדים כתנאי לעלית הורים (חשוב מספר המפרנסים) וגם מתוך הקלה בקליטת המשפחה, הכנת עלית הורים על ידי עלית הבנים וכו'.

מאז שהגעתי לכאן אני משתדל לבחון את המניעים שהניעו את ההורים מכל הסוגים למסור לנו את הילדים. התשובות של ההורים מעינינות מאד, פרט להנמקת יהודית וציונית, לא פעם התשובה היא ברורה וקצרה: קחו לכם אותו, כי הוא ילד רע.

בתקופה שהותי במרוקו באו כמה פניות מצד הורים אמידים. אדבים לך שתים על פרטיהן. במקרה ראשון, רופא שינים מקזבלנקה הציע לנו את בנו בן 14. האב הצדיק לפנינו שהוא מציע לשלוח את בנו בטענה, שהמורים שלו אמרו, שרצוי שבנו יתעסק בחקלאות. גם האב הוא בדעה זו. לא היה לנו צורך בהשכלה פסיכולוגית ובטיעה עין על מנת לפסול את הילד " המתאים לחקלאות ".

פרשה שונה מזו לגמרי היא על רקע חמרי. משפחה אמידה הציעה לנו את שני בניה הלומדים בקולג' צרפתי. המשפחה התענינה יפה על ידי קרוביה בארץ בתנאים של מוסדות עלית הנוער ולאחר המלצה חיובית מצדם רשמו את בניהם. הדבר שהניע את ההורים, שאולי גם חושבים בעוד שנים לעלות ארצה, היה החסכון בהוצאות החנוך והפנימיה בקולג' הצרפתי. (המשפחה עומדת להשיא את בתם הבכירה ודרושה לכך נדוניה גדולה.) בזה לא מסתיימת הפרשה. כאשר נודע למשפחה, רצון ההורים לשלוח את הילדים אלינו, באה התערבות מצדם על מנת למנוע כעד צעד זה מתוך נכונות להשתתף בהוצאות החנוך בקולג'.

עובדה פעוטה זו מסבירה לך באיזה אור רואים אותנו. איני רוצה להאשים אף אחד מהבלטת הקו הזה, אבל את הלך הרוחות הזה קשה לעקור ואפילו קשה להוציא מדעת הציבור.

דבר זה מבליטים המנהיגים הציוניים (כמה מהם בקרו בארץ באחרונה), המביאים לפני הצבור כאחד, מהניסים של עלית הנוער בארץ, שהצליחה להפוך את ילדי הגלה לאנשים מועילים ויהודים טובים. אין ספק שזהו דף של כבוד לתנועה הציונית, אבל האנשים אינם מכירים את " המרדות " וכל הכרוך בזה. ואין אמצעי תעמולה שיכול לעורר הורים משכבה אחרת למסור את ילדיהם אלינו.

נקודה זו, איך להגיע לשכבה המבוססות יותר בגולה, מנקרת במוחי ומעסיקה אותי בלי הרף. אין לי ספק שעם כל נסיון חדש שהנני רוכש לעצמי הנני מגיע לצורך בשינוי שיטות הגיוס, אבל לא פחות מזה לבחינת דרך הקליטה בארץ. חשבתי לכתוב מספר פעמים " הערות והערות " לויכוח הצפון אפריקאי המתנהל בארץ מעל דפי העתונות, ביחוד בשאלות שלנו. אך חששתי שאחשב לאפיקורסות ואולי " אקצץ בשרשים ". אסתפק כאן בכמה הערות בסוגיה זו בלבד.

במדה שהנני נפגש עם הורים והנני מעמיד את שאלת עלית בניהם (בני 14 - 15) העומדים לסיים את למודיהם, בבית הספר אליהם נשאלת השאלה: מתי דרגת ההשכלה הנתנת במוסדות שלכם ? מה הערך לתעודות גמר שלכם? היש אפשרות של המשך למודים אחרי זה ? מצד שני באה השאלה הקשורה בלמוד מקצוע, אילו מקצועות, התכלית ? תבין לרוחי שאין זה מן הדברים הקלים להשיב על שאלות אלה, פרט להסברה מעמיקה ועקבית, הדורשת ברב המקרים אוזן קשבת.

במדה מסויימת ישנה אפשרות להסביר את המסגרת של מוסד חנוכי, כבי"ס תיכון חקלאי (גם כאן הגלה האחרונה אין בה כח משיכה לגבי הצבור כאן) אבל ביחס לקליטה בקבוץ והתישבות עובדת, הדברים האלה לא הגיעו למחשבתם של האנשים, פרט למעוט קטן מפותח ומשכיל.

יש יותר סכויים לבנים, במדה שיובטח למוד מקצועות מסויימים, אם כי יש לציין, ש" אורט " פתח בשנה האחרונה פעולה די נרחבת, המושכת אליה את טובי התלמידים המעונינים בלמוד מקצוע (מבני ביחוד).

כשהעמדתי את הבעיה לפניך, בעית שינוי דרכי קליטה ורמזתי ל" אפיקורסות " הנני שואל את עצמי, המוכנים אנו להתאים את עצמנו לטעם של ההורים ואולי גם לצרכם של הצעירים הנ"ל ? המוכנים אנו לבכר מוסד על ישוב מחנך ? (וכאן הערת בינים, האם נתנו לעצמנו דו"ח שהקבוץ הוא המסגרת המתאימה לנוער זה, הבא מעוני ושאיפתו בהכרה ותת-הכרה להגיע למשהו משלו- מדוע אין לחשוב על מושב עובדים במסגרת קליטה ההולמת נוער זה ? יש לי הרגשה שבנקודה זו נוכל להצליח יותר.). שאלות אלה עיוניות כלל וכלל אם כי הם נובעים מיסודות אידיאולוגיים של המפעל מאז הוגרו. הנני נתקל בהם במציאות יום-יומית כאן. יתכן שהם עלולים לעורר סערה, כשיאמרו בקול רם, אבל אסור לנו להתעלם מהם או לעבור עליהם בשתיקה. שאלות אלה והתשובתנו עליהן תקבענה במדה רבה את הרחבת הגיוס או יותר נכון התחלתו בחוגים מבוססים אלה. אינני מתעלם מהעובדה שעצם הכניסה לחוגים אלה קשה מאד מבחינת עלית בניהם ואינני סבור שרק בהסברה נוכל להגיע לתוצאות מעשיות.

התשובה היחידה שיש לי להציע להרחבת גיוס, לאחר הנסיון של החדשים האחרונים בהם נסינו במספר ישובים <u>לעשות סריקה מבית לבית</u> והנסיון הזה מראה שאין נטיה אפילו בחוגים העניים ביותר למסור לנו את ילדיהם בלי הבטחת עלית המשפחה,- התשובה היא הגברת הפעולה החנוכית הישראלית במסגרת כל רשת החנוכית היהודית. אך בנקודה זאת שחשיבותה הן לנשימה ארוכה אכתוב לך פעם אחרת. אסתפק הפעם בהערות אלה והנני מחכה לדו"ח מכנוס המדריכים של הברית בצפון אפריקאית.

בנקודה שניה שנגעת בה, הקשורה בבדיקות פסיכולוגיות בצרפת: ובאפשרויות דו"ח במרוקו. למען ההסטוריה, הבדיקות מצד הח' פוירשטיין נעשו לפני בואו של נחום מבלי שיעשה פרסום לכך. ישנה חשיבות בהדרכתו של פרופ' ריי מג'נבה אם כי הדו"ח שלו מבליט את השבושים והתמוהים.

בזהירות זו הנך מרגיש כנראה את המסכנות שלו. אין זה מפליא אותי לאחר שבאתי בדברים במרוקו עם אנשי מקצוע המטפלים בנוער עזוב וקשה חנוך מקומי משנה ולמעלה כזה והמבששים אף הם בסוגיה זו. אנשים אלה שהנם בעלי נסיון כבדירות נוער מרוקאי - יהודי וערבי - מבלים עניין בשאלה שלנו. לדאבוני, הערנת המות מקרבת והצרפתיים יושבים על גחלים לקראת התרפשה. מסיבה זו נראה לי שנוכל להציע להסדר מסויים ולגמרת לבדוק את כל הילדים בדיקה פסיכולוגית עם תחילת שנת הלמודים הקרובה.

אינני רוצה להרחיב את הדבור# בנקודה זו לפני סיום המ"מ עם שלשה גורמים העובדים בשטח זה במרוקו (המח' לנוער עזוב ועבריין, המח. לכתיבה מקצוע, מכון לבדיקות פסיכוטכניות)

ביחס לשאלת הסטיפנדיות. הנני מנסה להשיג סטיפנדיה על בסיס של תלושי מהנכים עם הסניף הצרפתי של הארגון של כפרי ילדים. עם קבלת פרטים נוספים אביא העניין לידיעתך.

הנני לבקשך לאשר לי את משלוח המסרים שבקשתי לפני חדשים והן לזכות אותי מעת לעת לפרסומה חדשית היוצאת בארץ.

בברכה רבה

ישראל מרבלית

CASABLANCA-POSTE
19 30
7-JUIL
1953
MAROC

REBOISEZ VOS
TERRES

CASABLANCA-POSTE
7-JUIL
1953
MAROC

Monsieur S. Dubin
Ambassade d'Israël
143 Avenue Wagram
Paris

Mougalith = 55 Av. d'Amade CASA

סודי ביותר
xxxxxx

פאריס,
י"ט בתמוז תשי"ג
2 ביולי 1953.
שמ/ 731

לכבוד
מר רשף
מנהל קק"ל
פ א ר י ס.

מר רשף היקר,

למענה מכתבך מיום 29.6.53 , אני מחזיר
לך במצורף את התוספר המבוקש.

בברכה,

א. שלוש

לרפה: כנ"ל.

אש/ער

קרן קימת לישראל
KEREN KAYEMETH LEISRAEL
(ASSOCIATION INSCRITE)

12, Rue de la Victoire - PARIS-9e

Tél. TRU. 82-17 - C.C.P. 4193-14 Paris

Adr. Télégr. Kayemeth 51 Paris

Paris, le 29.6.53

לכבוד
מר א.שלוש
מזכיר שני
שגרירות ישראל
פ א ר י ז

מר שלוש היקר,

לוטה אני מצרף את הדו"ח שלשלחת לי ב25 ליוני.קראתי אותו בעיון רב והנני מודה לך על ההתעניינות בשאלה זו.

אודה לך מאד,אם תוכל להחזיר לי את התיק שהעברתי אליך בזמנו בענין מרוקו.

בתודה מראש ובברכה

א. ר ש ף
מ נ ה ל

לוטה : כנ"ל

צירות ישראל בפאריס
1953-6-30
731

פאריס,

אל : מע"ר — 25 ביוני 1953

העתק: חקר — י"ב בתמוז תשי"ג

מאת : שגרירות ישראל, פאריס. — שפ/ 731

אני מעביר לכם בזה מכתבו של שלוש בדבר
שיחתו עם ז'ק רהאן, המזכיר הכללי של איגוד
הקהילות היהודיות במרוקו.

לידיעתכם.

בברכה,

ש. ריבון

[illegible]

[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

פאריס,

23 ביוני 1953
י' בתמוז תשי"ג

אל : המפורנה
מאת : א. שלוש

הנדון: שיחה עם מר ז'ק דהאן, המזכיר הכללי של איגוד הקהילות היהודיות במרוקו.

להלן כמה דברים שהעליתי בשיחתי עם מר דהאן:

א. **הירהכה בשלטון.**

אם הרציף הוא אשר מתווה את קוי המדיניות הכללית לפרוטקטורט, מדיניות שלא ניתן היום להגדירה והלוקה בחוסר בהירות ועקביות, הרי הנציבות העליונה היא אשר שולטת למעשה במרוקו. אין הרציף נוהג להתערב בכל השאלות הכרוכות באדמיניסטרציה הישירה של מרוקו. לדברי מר דהאן ניכר ברציף רצון לשנות את פני הדברים ולהגביל את מרותם של הפרו"קונסולים השליטים, אלא שאין לראות את הדבר כבר-ביצוע כל עוד לא ניסחה ממשלה יציבה מדיניות לטווח ארוך בעניני מרוקו. מטעי הדבר כי הנציבות העליונה נתקלת בקשיים בביצוע מדיניות חסרת קו מוכתב. באוירת היחסים בין הנציבות וחצר השולטן חלות עליות וירידות המתייכות בסישות. על רקע זה מטשטשת "המדיניות היהודית" של הנציבות מעין שסתום שאפשר להצר או להרחיב את פעילותו בהתאם לנסיבות ולתנאים הנקבעים ע"י צרכי מדיניות החוץ מחד גיסא ומדיניות הפנים מאידך.

ב. **היהודים בחיי המדינה**

יהדות מרוקו, שפעילותה הציבורית מרוכזת מסביב לאיגוד הקהילות, מכוונת פעולתה בעיקר להכרה בעובדה, כי אין חיי הציבור היהודי ניתנים להשתלב במסגרת המדינה המרוקאית במשטרה הקיים. כוונתם כי תוכר זכותם, כל שעה שתעלה על הפרק שאלת תיקון המשפט הפנימי והסדר החוקתי והחברתי, להביע דעתם בכל הנוגע לעתיד הציבור היהודי וזכויותיו. אין ברצונם לגלות את הקלפים הן מבחינת התביעות שברצונם להשיג והן מבחינת הזרוע עליה ישענו להשגתן. תמצית הבעיה, כפי שהגדירה מר דהאן, היא להצביע כי קיימת בעיה יהודית במרוקו וכי כל עוד מושתתת המדינה על יסודות הדת אין זכויותיו האזרחיות של הציבור היהודי מוגנות ומובטחות. טענה זו עולה עד גבול מסויים בקנה אחד עם האינטרס הצרפתי, הרואה בבעיה היהודית גורם נוסף המצדיק את השלטון הקיים.

תנאי החיים במרוקו, המסייגים את שלושת הקיבוצים העיקריים:

/...

מוסלמים, אירופים ויהודים, כל אחד בתחומו ואינם מאפשרים חדירה הדדית והשתלבות חברתית, מביאים לידי כך שההתפתחות החברתית נעשית שלא בתואם לכל אחד מקיבוצים אלה. במלים אחרות: האבולוציה החברתית של הציבור היהודי היא תהליך פנימי עצמאי, המתפתח כמעט ללא השפעה של גורמים אחרים במדינה. לציבור היהודי אין למעשה כל קשר עם חוגי השולטן או עם חוגי המתיישבים הצרפתים ועיקר משענתו על הנציבות העליונה והרצ"ף. אין ליהודים כמעט כל קשר עם חוגי האיסתיקלל, וכודאי שאין ביניהם הנמנים על תומכיו. ידועה יפה דעת המפלגה, כי את החשבון היהודי אפשר יהיה לסלק רק לאחר מתן עצמאות למדינה. טבעי, איפוא, כי היהודים יתייחסו בספקנות ובחשד לכל גילויי מתינות של מפלגה שאינם, לדעתם, אלא צורך השעה.

ג. יהדות צרפת ויהדות מרוקו.

בחוגי יהדות מרוקו ניכרת אכזבה לגבי יהדות צרפת המסורתית וספקנות לגבי רצונה או יכולתה של זו האחרונה לסייע ליהודי מרוקו בהשגת הזכויות שהם תובעים לעצמם. מקורה של הרגשה זו בפיצול החברה היהודית בצרפת ובהתבוללותה הגדלה והולכת. משום כך נוטה הציבור היהודי במרוקו לחזק את ארגונו הפנימי ולהשען בעיקר על כוחו הוא במו"מ שיבוא לבין הנציבות. בקשריו עם החוץ רואה מר יהאן את השגרירות כאחד הגורמים המרכזיים עליו יכול וצריך איגוד הקהילות היהודיות במרוקו להשען. אם הקשר איננו קל יש לחפש את הדרכים ל[illegible] .

ד. מבנה איגוד הקהילות היהודיות במרוקו.

אחת לשנה מתכנס קונגרס נבחר של הקהילות היהודיות במרוקו, הבוחר מתוכו את המשרד עליו מוטל ביצוע החלטות הקונגרס. המשרד מונה מזכיר כללי, שלושה סגנים למזכיר הכללי, גזבר כללי וסגנו. כל מחוז אדמיניסטרטיבי בוחר את נציגיו ליד המשרד, המהווים יחד מעין ועד פועל. פעולתו של הועד הפועל נעשית באמצעות ועדות מקצועיות: לעניני חינוך, נוער, בריאות וכו'. האיגוד מקבל תמיכה לעזרה סוציאלית מהנציבות העליונה סחר ומהג'וינט מאידך. מזכירות האיגוד נמצאת בראבאט.

ליד הממשלה המרוקאית קיימת מועצה מייעצת לבעיות הנציב ובה ששה נציגים יהודים. נציגים אלה נבחרים כל אחד במחוזו האדמיניסטרטיבי ע"י הקהילה היהודית מבין חבריה. איגוד הקהילות הקים לאחרונה מועצה לעניני נוער ומתכונן להקדיש תשומת לב מיוחדת לפיתוח פעולה בקרב הנוער. איגוד הקהילות הוא אשר עורך את התכניות השבועיות ברדיו מרוקו המוקדשות לבעיות הציבור היהודי.

/...

ה. קומוניזם במרוקו.

אין פעילותו ניכרת ותעמלניו העיקריים באים לרוב מאלז'יר. אף כי נוסה הציבור היהודי לראות בפעולות תנועת "דרור" משהו הקרוב לקומוניזם, אין הנציבות העליונה חוששת כל עיקר לחדירה קומוניסטית באמצעות שליחים ישראליים.

ו. קשרים עם השגרירות ועם ישראל.

מפאת קוצר זמן לא היה סיפק בידי ללבן שאלה זו לפרטיה, אך ייאמר כי בקוים כלליים מחייב מר דהאן קשר אמיץ אולם דיסקרטי עם השגרירות, מקבל באהדה ארגון סידורי נוער בישראל, שיתוף פעולה תרבותי, סיוע בעצה משפטית בקשר לבעיות המסובכות הקשורות במעמדם המשפטי של יהודי מרוקו. לא היתה לו כל בקורת על עבודתו של מר זאב חלאי, הנראה לו כאדם מתאים לתפקידו המבצע את שליחותו בתבונה ובנאמנות.

בברכה,

א. שלוש

פאריס,

אל : מע"ר
העתק: חקר
מאת : שגרירות ישראל, פאריס.

25 ביוני 1953
י"ב בתמוז תשי"ג
731 - 1253/שפ

אני מעביר לכם בזה מכתבו של שלוש בדבר שיחתו עם ז'ק דהאן, מזכיר איגוד הקהילות היהודיות במרוקו, בפרשת החוזר מטעם הנציבות העליונה במרוקו בקשר לפעולות החורגות מתחום הדת במסגרת בתי הכנסת.

לידיעתכם.

בברכה,

ש. ריבון

[illegible]

[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] — 4223 - 164

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible].

[illegible].

[illegible]

פאריס,

23 ביוני 1953
א' בתמוז תשי"ג

אל : המסונה
מאת : א. שלוש

<u>הנדון</u>: לפרשת החוזר מטעם הנציבות העליונה במרוקו בקשר לפעולות החורגות מתחום הדת במסגרת בתי הכנסת.

משיחתי היום עם ג'ק דהאן, מזכיר איגוד הקהילות היהודיות במרוקו, למדתי מספר פרטים בקשר להשתלשלות המאורעות אשר הביאו לפרסום החוזר הנזכר. להלן תמצית הדברים:

לדברי בן שיחי נעוץ שורש הרע בפעולת עלית הנוער במרוקו, אשר השחיתה חמתם של יהודים דתיים ומספר משפחות שהלכו שולל אחר התעמולה "הקולנית מדי" של מוסד זה.

חוגי הדת לא השלימו עם פעולת עלית הנוער אותה הם רואים אם לא כארגון אנטי-דתי הרי לפחות כארגון חסר צביון דתי. מזוית-ראיה זו פסולה מעיקרה כל תעמולה או פעולה המכוונת להעביר נוער דתי לרשות בלתי דתית. יתר על כן: היה מקרה ויהודי נתין צרפת ותושב קזבלנקה התאונן באזני הנציבות, כי עלית הנוער העלתה את בנו לישראל. לא הובהר לי אם היה הדבר בניגוד לרצונו או אם שינה היהודי את דעתו לכשנוכח כי בנו נקלע למסגרת שאינה דתית מסורתית. מכל מקום היה בתלונה זו כדי לחדד עוד יותר את היחסים הבלתי תקינים. מובן כי התלונה לרשות הסעירה את הרוחות והכניסה את השלטון כריב שלא היה עד אז אלא ריב יהודי פנימי.

מאידך ניכרת בזמן האחרון בחוגים מסויימים של הנציבות נסיה לסטות מדרך הנמישות בה נהגו לגבי הבעיה היהודית במרוקו. נטיה זו באה לידי ביטוי לא רק בקשיים שהעמידה האדמיניסטרציה על דרך השליחים והפעולה הציונית. הנציבות העליונה אף סירבה לתת אשרות למי שנתמנה מנהל [illegible] במרוקו ולמספר רבנים.

תופעה זו, שאין לראות בה דבר של קבע, תואמת, לדברי בן שיחי, מצבים של משבר ביחסים בין הנציבות והשולטן. היא נבנית על אותו סוג ויתורים שקל לנציבות לעמוד בהם שעה שיש צורך להעמיד זה מול זה אגרוף ברזל וגמישות ביחסים עם חצר השולטן.

/...

יסודו המשפטי של החוזר בחוק כללי המכוון בעיקרו נגד הסתה לאומנית במסגדים. חוק זה קובע, כי אין לעסוק בבתי התפילה למיניהם בענינים החורגים מתחומי הדת.

הפעולה הציונית בבתי הכנסת נעשתה לאחרונה גלויה וקולנית מדי ועל רקע המאורעות אשר תוארו לעיל הביאה לידי כך, שהנציבות לא יכלה יותר להעלים עין מהנעשה.

מר דהאן ציין, כי אין זה חוזר ראשון מסוג זה אלא שלישי במספר. במקרים קודמים היתה הודרת הפעילות הציונית לקדמותה. עם שוך הסערה,ובמידה שזו נעשתה מבלי למשוך תשומת לב מיוחדת, לא היתה הנציבות העליונה מקפידה על מילוי החוזר כלשונו. משום כך אין, לדעת מר דהאן, לראות את המאורע אלא כגזירת שעה, ואין לו ספק כי החוגים הציוניים יוכלו לחזור לפעילותם במסגרת בתי הכנסת לכשתפוג המתיחות ועמה הרושם שהשאיר החוזר.

מר דהאן מבדיל בין משטרו של המרשל ג'ואין וזה של הגנרל גיום. אם הראה הראשון גמישות ורצון לסייע בשטח העליה, מגלה הנציב העליון שבא אחריו מידה של הסתגות לגבי העליה והפעולה הציונית. אין להניח כי יגדור עליה לחלוטין, אולם מאידך אין להניח כי נמצא אצלו אותה תמיכה אשר קבלנו בשעתו מהמרשל ג'ואין ומקורביו.

משום כך אין מר דהאן רואה טעם בהתערבות אישית כל שהיא להעברת גזירת החוזר. לדעתו אין לייחס לחוזר השפעה מופרזת ואין לראות בו אבן נגף שאין לעקפה. מאידך יש להניח, כי האדמיניסטרציה תמצא תמיד דרך לעקוף הוראות הבאות מגבוה בכל הנוגע למנהל הפנימי של הפרוטקטורט. חשוב יותר, לדעת בן שיחי, כי אדם כרנה מאיר ידאג לכך שעקרונות המדיניות היהודית של הנציבות יותוו אף להבא ברוח אוהדת לעליה ולציונות. התערבות כזו תהיה יעילה יותר, מעשית יותר ועשויה להשיג תוצאות מרחיקות לכת יותר.

בברכה,

א. שלוש

סודי ביותר
xxxxxx

פאריס,
י"ב בתמוז תשי"ג
25 ביוני 1953.

שמ/ 731

א י ש י

לכבוד
מר רשף
ק ע " ל
פ ר י ס.

מר רשף היקר,

לוטה אני מצרף העתק דו"ח משיחתי
עם מר ג'ק דהאן, השופך אור על הבעיה שהיתה
לנושא שיחתנו האחרונה.

הואיל בטובך להחזירו לי לאחר קריאה.

בברכה,

א. שלוש
מזכיר שני

לוטה: כנ"ל.

107

731

פאריס,

23 ביוני 1953
א' בתמוז תשי"ג

אל : המפרנה
מאת : א. שלוש

<u>הנדון</u>: לפרשת החוזר מטעם הנציבות העליונה במרוקו בקשר לפעולות החדרגות מתחום הדת במסגרת בתי הכנסת.

משיחתי היום עם ג'ק דהאן, מזכיר איגוד הקהילות היהודיות במרוקו, למדתי מספר פרטים בקשר להשתלשלות המאורעות אשר הביאו לפרסום החוזר הנזכר. להלן תמצית הדברים:

לדברי בן שיחי נעוץ שורש הרע בפעולת עלית הנוער במרוקו, אשר השתיקה חסתם של יהודים דתיים ומספר משפחות שהלכו שולל אחר התעמולה "הקולנית מדי" של מוסד זה.

חוגי הדת לא השלימו עם פעולת עלית הנוער אותה הם רואים אם לא כארגון אנטי-דתי הרי לפחות כארגון חסר צביון דתי. מזוית-ראיה זו פסולה מעיקרה כל תעמולה או פעולה המכוונת להעביר נוער דתי לרשות בלתי דתית. יתר על כן: היה מקרה ויהודי נתין צרפת ותושב קזבלנקה התאונן באזני הנציבות, כי עלית הנוער העלתה את בנו לישראל. לא הובהר לי אם היה הדבר בניגוד לרצונו או אם שינה היהודי את דעתו לכשנוכח כי בנו נקלע למסגרת שאינה דתית מסורתית. מכל מקום היה בתלונה זו כדי לחדד עוד יותר את היחסים הבלתי תקינים. מובן כי התלונה לרשות הסעירה את הרוחות והכניסה את השלטון כריב שלא היה עד אז אלא ריב יהודי פנימי.

מאידך ניכרת בזמן האחרון בחוגים מסויימים של הנציבות [illegible] לסטות מדרך הגמישות בה נהגו לגבי הבעיה היהודית במרוקו. נטיה זו באה לידי ביטוי לא רק בקשיים שהעמידה האדמיניסטרציה על דרך השליחים והפעולה הציונית. הנציבות העליונה אף סירבה לתת אשרות למי שנתמנה מנהל [illegible] במרוקו ולמספר רבנים.

תופעה זו, שאין לראות בה דבר של קבע, תואמת, לדברי בן שיחי, מצבים של משבר ביחסים בין הנציבות והשולטן. היא נסבית על אותו סוג ויתורים שקל לנציבות לעמוד כהם שעה שיש צורך להעמיד זה מול זה אגרוף ברזל וגמישות ביחסים עם חצר השולטן.

/...

יסודו המשפטי של החוזר בחוק כללי המכוון בעיקרו נגד הסתה לאומנית במסגדים. חוק זה קובע, כי אין לעסוק בבתי התפילה למיניהם בעניינים החורגים מתחומי הדת.

הפעולה הציונית בבתי הכנסת נעשתה לאחרונה גלויה וקולנית מדי ועל רקע המאורעות אשר תוארו לעיל הביאה לידי כך, שהנציבות לא יכלה יותר להעלים עין מהנעשה.

מר דהאן ציין, כי אין זה חוזר ראשון מסוג זה אלא שלישי במספר. במקרים קודמים היתה חזרת הפעילות הציונית לקדמותה. עם שוך הסערה, ובמידה שזו נעשתה מבלי למשוך תשומת לב מיוחדת, לא היתה הנציבות העליונה מקפידה על מילוי החוזר כלשונו. משום כך אין, לדעת מר דהאן, לראות את המאורע אלא כגזירת שעה, ואין לו ספק כי החוגים הציוניים יוכלו לחזור לפעילותם במסגרת בתי הכנסת לכשתפוג המתיחות ויעמה הרושם שהשאיר החוזר.

מר דהאן מבדיל בין משטרו של המרשל ג'ואין וזה של הגנרל גיום. אם הראה הראשון גמישות ורצון לסייע בשטח העליה, מגלה הנציב העליון שבא אחריו מידה של הססנות לגבי העליה והפעולה הציונית. אין להניח כי יגזור עליה לחלוטין, אולם מאידך אין להניח כי נמצא אצלו אותה תמיכה אשר קבלנו בשעתו מהמרשל ג'ואין ומקורביו.

משום כך אין מר דהאן רואה טעם בהתערבות אישית כל שהיא להעברת גזירת החוזר. לדעתו אין לייחס לחוזר השפעה מופרזת ואין לראות בו אכן נגף שאין לעקפה. מאידך יש להניח, כי האדמיניסטרציה תמצא תמיד דרך לעקוף הוראות הבאות מגבוה בכל הנוגע למנהל הפנימי של הפרוטקטורט. חשוב יותר, לדעת בן שיחי, כי ארם כרבה מאיר ידאג לכך שעקרונות המדיניות היהודית של הנציבות יותוו אף להבא ברוח אוהדת לעליה ולציונות. התערבות כזו תהיה יעילה יותר, מעשית יותר ועשויה להשיג תוצאות מרחיקות לכת יותר.

בברכה,

א. שלוש

- ה ע ת ק -

מזכר

<u>סודי</u>

ט' בתמוז תשי"ג
22 ביוני 1953

2/58

אל : מר א. לובראני, מזכיר השר

מאת: ש. שנער - מחקר

<u>הנדון</u>: הצרפתים והעלייה ממארוקו

(סימוכין: מכתבי ז. חקלאי אל שר החוץ
מיום 17.3 ומיום 19.5 ש"ז).

א. הכרתי את מר זאב חקלאי בקזבלנקה והתרשמתי כי הוא איש אחראי, שקול בדעתו ואינו נתפש להגזמות. סבורני איפוא, כי מן הראוי להתייחס לדבריו ברצינות. התמונה המצטיירת בדו"חו משקפת בנאמנות רבה למדי את המצב כפי שידעתיו. על כן אסתפק להלן בהשלמת הרקע ובהצעת פעולה.

ב. השינוי שחל ביחס השלטונות הצרפתיים במארוקו כלפי יהודי המקום ועלייתם ארצה, עליו מדבר הדו"ח, החל זמן רב לפני דצמבר שעבר, אם כי שינוי היחס לעלייה לא נתן את אותותיו למעשה, ובאופן מוחשי וישיר, קודם לכן.

בעת ביקורי ברבאט בראשית יולי אשתקד, שמעתי בנדון זה דברים שקופים למדי מפי סגן מנהל המחלקה לעניינים שריפיים (מחלקת-קשר בין הממשל הצרפתי וה"מח'זן" המארוקני), מר פקין (Poquin) מפי המפקח על הקהילות היהודיות באותה מחלקה, מר בוסבול (יהודי), ומפי מנהל מחלקה הבריאות של שטח החסות, ד"ר סיקו (Sicaud).

הראשון הביע מורת רוח מן הצורה בה מתנהלות הפעולות הקשורות בעלייה, והצביע על הטקסים, האסיפות, הנפת דגלים, ושאר מסגנים, המעוררים כאילו את תשומת לבם וחמתם של המוסלמים. בזמן האחרון, גילה מר פקין, החלו הסולטאן וראשי המח'זן" להתעניין בנסיבות צאתם של יהודים ממארוקו. מצד שני, ניסה מר פקין לשכנעני, כי יהודי מארוקו אינם מהווים יסוד העונה את צורכי ישראל והמסוגל לתנאי החיים בה, באשר הם רחוקים מעבודה חקלאית בפרט ומעבודה גופנית בכלל. עם זאת ציין מר פקין, בתשובה לשאלתי, שאין השלטונות מתנגדים להמשכת העלייה בהיקפה הנוכחי, אך רצוי שלא יינתן לה ביטוי מוחשי ("Ne pas precipiter"). בתום השיחה מילא מר בוסבול, שנכח באותה שיחה, אחר דברי הראשון והטעים את הצורך לנקוט זהירות וצינעה בכל הנוגע לבעייה עדינה זו. ואילו ד"ר סיקו דבר, מצד אחד, בהתלהבות רבה על כושר הסתגלותם המפליאה של יהודי צפון אפריקה לציביליזציה הצרפתית אירופית, והביע, מצד שני, את השתוממותו על שישראל הכורעת תחת נטל העלייה ההמונית, מוכנה בכל זאת לקלוט עולים מצפון אפריקה המהווים מבחינה בריאותית מעמסה כבדה על שכמה.

נוסף על ביקורת זו מפי פקידים אחראים ברזידנציה הכללית נמסר לי על מקרה של התנגדות פעילה לעלייה מצד השלטונות. בתארודאנת שבדרום, מעבר לאטלס הגבוה, סיפר לי המטפל בענייני העלייה במקום, מר כהן, כי אחרי צאתה של קבוצת בני נוער לישראל, איימו השלטונות על יהודי ה"מלאח" כי יטילום בבית הסוהר, אם יוסיפו להתיר לבניהם לצאת לישראל. יש להעיר כי המשטר הצבאי החמור בו נתונים שטחים נרחבים בפנים מארוקו, הוא בעוכרי העלייה ומשווה לעבודה הציונית, במידה שהיא קיימת שם, אופי מחתרתי כמעט.

את הדברים שנאמרו באזני ברזידנציה ומחוצה לה הבאתי בשעתו לידיעתו של מר אבידוב ("יאני"), ממלא מקומו של ז. חקלאי. כך מסרתים בעל-פה למנכ"ל אחר שובי ארצה, ובסקירה על בעיית יהודי מארוקו (ראה סקירה החקר מס' ס/102 מיום 27.11.52).

ג. גם הסבת היחס ליהודי מארוקו מצד השלטונות לא החלה בחודשים האחרונים, כי אם כבר ב-1947, עם התמנותו של גנרל ז'ואן כרזידנט כללי במארוקו. ז'ואן נודע כידיד היהודים וישראל וכמתנגד נמרץ וגלוי של האסתקלאל ומדיניות הסולטאן. אחרי פורשו (סתיו 1951), נמשך הקו שנקבע על ידו, אולם אין היהודים מתלהבים מיורשו, הגנרל גיום, כאשר התלהבו מז'ואן.

ד. מאורעות הדמים שהתחוללו בקזבלנקה בראשית דצמבר שעבר (בה, נהרגו, לפי אומדנות בלתי רשמיות מתקבלות על הדעת, מאות רבות של מארוקנים) שימשו לצרפתים לא רק הזדמנות חדשה להיפרע מיריביהם, אלא הניעום גם לשידוד מערכות מעמיק בשטח התיכנון המדיני. הצרפתים הגיעו לכלל הכרה איתנה, כי מעמדם במארוקו יהיה נתון בסכנה מתמדת כל עוד יוסיף הסולטאן הנוכחי למלוך בה. עם זאת הבינו, נוכח הלכי הרוח הבלתי רצויים בדעת הקהל העולמית, כי מן הראוי שמלאכת סילוקו של הסולטאן תיעשה בידי אחרים. החל תהליך של גיבוש כל הכוחות "המסורתיים" המארוקניים הנובדים, או שהיו נוגדים בעבר את הסולטאן: מנהיגי השבטים הברבריים, מושלי ערים ומחוזות, האצולה השריפית האדריסית ומסדרי הדרווישים המרובים והענפים. קמה מעין חזית אנטי-לאומנית ופרו-צרפתית שחרתה על דגלה סיסמה חדשה: הגנת האסלאם המסורתי מפני המודרניזם האפיקורסי של הלאומנים והסולטאן. בסוף מאי שעבר הוגשה עצומה חתומה על ידי 270 מנהיגי מארוקו הדורשת את הדחתו של הסולטאן. במקביל לכך נעשתה פעולה מאומצת לליכוד השורות במחנה הצרפתי המארוקני עצמו.

מדיניות זו, המתגשמת והולכת בזריזות קרחתנית, נתונה לאש צולבת מצד גזרות חשובות של דעת הקהל המטרופוליטנית: קומוניסטים, סוציאליסטים, מ.ר.פ., אינטלקטואלים וקתולים. הפולמוס המר והארסי שנתגלע סביבה, מער תהום רבה בין המולדת האם ובין מושבותיה בצפון אפריקה. ואילו הממשלה שנאלצה להיאבק תדיר על קיומה, עמדה רפת-ידיים ואובדת עצות מול התפתחות זו ונגררה אחר ירוזמתה של רבאט.

ה. ליהודים, כיסוד לא מוסלמי, מוכשר ושוחר קידמה, בעל משקל מוסרי ומשקי, החש קירבה לאירופה ופחד מן האיסלאם הלאומני המתעצם, נועד תפקיד חשוב במערך הכוחות המתגבש במארוקו: לסייע בידי הצרפתים לבצע את מדיניותם, בפרט הריפורמות המינהליות והמדיניות שהם שואפים זה כמה שנים להנהיג במארוקו; ולגייס, באמצעות הארגונים היהודיים העולמיים, את תמיכת יהדות ארה"ב, ודרכה להשפיע על דעת הקהל האמריקנית וממשלת ארה"ב בכיוון רצוי לצרפת ע"י זיהוי גורל יהודי מארוקו עם גורל הצרפתים בה. זאת ועוד: יהודי מארוקו, המעורים עדיין בנימים רבים באוכלוסיה המארוקנית, טובים מאין כמותם לשמש חוליה מחברת בין המחנה המוסלמי ובין המחנה הצרפתי, המרוחקים זה מזה ריחוק רב, [redacted]

[redacted]

ודאי, חלק מן היהודים אינם להוסיף לשרוף את הגשרים עם המחנה המוסלמי, אולם בין כל אותם היהודים שנזדמן לי לשוחח אתם במקום, בין במרכזי הארץ ובין במינות הנידחות שמעבר לאטלס, לא נמצא איש שיפקפק אף לרגע כי שלום היהדות המארוקנית ועתידה במארוקו תלוי לגמרי בקיום "הנוכחות" הצרפתית בה. הצרפתים יודעים זאת.

ו. המגמה האוהדת ליהודים באה לידי ביטוי גם בקרב החזית האנטי-סולטאנית עצמה. הפאשא של מראכש, אל-גלאווי, גדול מנהיגי הברברים וראש החזית הנ"ל, נודע כמגן היהודים וידידם א), ואילו בשאון המפלגה האדריסית הכריז - בתגובה על עלילת הרופאים במוסקבה - כי האיסלאם "ידחה את היד המושטת (של בריה"מ) המגואלת בדם יהודי".

ז. אין לשלול להלוטין משקלם של גורמים נוספים להסברת שינוי יחסם של שלטונות מארוקו בעניני עליה, כגון דרישות המוסלמים המביטים בעין רעה על צאת היהודים, וכן תלונות רבים מיוצאי מארוקו בישראל, הצובאים על פתח הקונסוליה הצרפתית הכללית בירושלים ותובעים להחזירם למארוקו. אך קרוב לוודאי שאלה אינם אלא גורמי משנה, הנוחים לשמש אמתלה להצדקת המדיניות החדשה.

ח. בסיכום, סימנים רבים מעידים, כי שינוי היחס האמור בעניני עליה ממארוקו אינו בגדר מקרה או חכסים, אלא הפך חלק בלתי נפרד מהמדיניות החדשה של רבאט. קביעה זו מטעימה את חומרת הבעייה ומכבידה על סילוק הקשיים. מצד שני, אין בשום פנים להשלים עם מגמה זו, הן מטעמים עקרוניים והן משום שהיהדות המארוקנית כוללת בתוכה, לפי עדות אזני ומראה עיני, יסודות מועילים וחיוביים העשויים להביא ברכה רבה לישראל (זאת אומרת בלא להתחייב מעקרון העלייה הסלקטיבית).

ט. בנסיבות אלו אין מנוס מנקיטת פעולה אצל משרד החוץ הצרפתי. יש להסב את תשומת לבו אל ההגבלות והמכשולים שהושמו בעת האחרונה בדרך פעולתם של שליחי הסוכנות במארוקו ולדרוש את סילוקם ואת קיומו הנאמן של ההסכם שנערך בזמנו עם הגנרל ז'ואן בנידון. להלן נקודות מספר העשויות לשמש בסיס לטיעון:

1. היהדות הצפון-אפריקנית היוותה תמיד אבר חי מגוף העם היהודי, דבר במסורת ונאמן לציון. (ראיה אחת מני רבות: המחשבה המוגרבית היהודית העתיקה בארץ).

2. קום מדינת ישראל נתן פורקן לכיסופי הגאולה של יהדות זו, הביאה לידי התעוררות משיחית ועלייה מסיבית. אמת נכון, חלק מעולי מארוקו לא נקלט בישראל התאכזב וחזר או מבקש לחזור, אולם אלה מהווים מיעוט מבוטל. יתר על כן: רבים מהם מתחרטים על מעשם ומבקשים דרך לחזור לישראל. (דוגמה מקבילה: עולי הודו). רובה הגדול של העלייה המארוקנית נקלט יפה ומצויין לשבח.

3. צרפת רחשה ידידות ורצון טוב לישראל מאז קומה והוכיחה למעשה ובאופן שאינו ניתן לערעור, מה רב ענינה בקיום המדינה ובהידוקה. העלייה היא יסוד מוסד לקיומה של ישראל ותנאי ראשון לביטחונה ולשגשוגה,

א) אחד מיועציו המקורבים הוא דוד מימראן, נשיא קהילת מראכש.

4. עולי צפון אפריקה בישראל מהווים מעין חיל חלוץ של הלשון והתרבות הצרפתיות. לצרפת, שראתה תמיד את שליחותה העיקרית במזרח בהפצת רוחה ותרבותה, ניתנת בזה הזדמנות נאה לכבוש לה מקום באיזור שהיה נתון עד כה להשפעת השפה והתרבות האנגלו-סכסיות.

5. הנסיון להגביל את חופש היציאה ממארוקו של נתינים מארוקניים עומד בסתירה להצהרת זכויות האדם ולמסורת הליברלית של צרפת. הגבלות על הגירה קיימות כיום רק במדינות הגוש הסובייטי ובמה שנוגע ליהודים- בכמה ממדינות ערב העצמאיות. במדינות ערב אחרות, לעומת זה, ניתן ליהודים להגר בהמוניהם למשל, בתימן, ובעיראק).

6. אין הסולטאן רשאי לעכב בעד צאתם של נתיניו מתחום שיפוטו בין באורח זמני ובין לצמיתות. הסכם מדריד משנת 1880 כופה על נתיני הסולטאן את עקרון הנאמנות-תמיד (allégeance perpétuelle), היינו, האיסור לקבל את נתינותה של מדינה זרה, אולם בוודאי שלעקרון זה יפה רק כל עוד לא יצא הנתין את מארוקו - דבר אשר הסכם מדריד לא שלל ממנו כל עיקר (נקודה זו ראוי להעלות במקרה והצרפתים יבקשו להתלות בה).

7. ישראל מבינה היטב את קשיי צרפת בצפון-אפריקה ואת רצונה להימנע מכל צבר העלול לספק ליריבית במחנה המוסלמי תואנה נוספת נגדה. אי לזאת תעשה ישראל כמיטב יכולתה על מנת להבטיח, כי פעילות שליחי הסוכנות במארוקו הקשורה בעלייה, תתנהל בתכלית הזהירות והעדר פומבי. מצד שני, חייבת ישראל להזהיר מפני המגמה להפגין התחשבות מעורזת ברגישות המוסלמים בעניינים שאין להם הצדקה מוסרית. נסיונן של ישראל ומעצמות המערב במזרח התיכון הוכיח בעליל, כי ויתור ללחץ בלתי מוצדק מצד הערבים אך מעודדם להגביר לחץ זה. צמצום העלייה ממארוקו יתפרש על-ידי לאומניה כסימן של חולשה ואי ביטחון ועלול להתנקם בצרפתים עצמם.

8. אין הצרפתים צריכים לחשוש שמא תתרוקן מארוקו מיהודיה, מאחר שרוב יהודי מארוקו, לפי הנראה, אינם רוצים להגר בזמן הנוכחי, ומדובר הוא במידה רבה בעליית יושבי ה"מלאחים" ואותם הישובים המפוזרים ברחבי ההינטרלנד המארוקני אשר בתנאי חייהם במארוקו מהווים הם בעייה ביטחונית, משקית וחברתית ואילו בישראל אפשר יהיה להפכם ליסודות פוריים ומועילים.

9. ההגבלות וההפרעות, באם תימשכנה, מן ההכרח כי תיוודענה ברבים. בוודאי תעשינה רושם רע ותזיק על דעת הקהל העולמית וביחוד בארה"ב, שם מרכזם של ארגוני העזרה היהודים העולמיים העוקבים בהתעניינות גוברת והולכת אחר כל הנוגע ליהדות צפון-אפריקה. כן יש מקום לחשש, שמא ינצלו מקטרגי צרפת את הדבר כראייה נוספת לדיכוי החירויות במושבות צרפת. (בסעיף זה יש להשתמש בזהירות).

בברכה,

פסח שנער

ת.731

פאריס.

13 באפריל 1963.

אל : מ ע ר.

מאת: פישר , פריס.

מבפ/545 לשלכם ל/534. א) העתק מכתב
הקלאי ישלח בדואר הבא. ב) לא.

פישר.

צירות ישראל
שגרירות

LEGATION D'ISRAEL

פאריס,
ו' בתמוז תשי"ב
19/ ביוני 1953

אל : הממונה

מאת: א. שלוש

הנדון:- שיחה עם מר דרייפוס מהקונגרס
היהודי ~~הלאומי~~ העולמי

לדברי מר דרייפוס עומדת להתכנס ביום ג' 23.6.53 הועדה המיוחדת המטפלת בבעיות צפון אפריקה. הועדה מורכבת כידוע מנציגי הסתדרות שונים, כגון אליאנס, הקונגרס היהודי ~~הלאומי~~ העולמי, אגוד הארגונים היהודים וכו'. על חברי הועדה נמנים בין היתר:- רנה מאיר, מרק יארבלום, רנה קסין וכו'.

על סדר יומה של הישיבה הבאה - בעית הסטטוס המשפטי של יהדות מרוקו. בשלהי 1952 הוגש תזכיר בנדון למשרד החוץ הצרפתי. תשובה טרם נתקבלה עליו, אולם הערות משרד הנציבות העליונה לתזכיר הגיעו לידיעת הקונגרס היהודי העולמי. אלה למעשה דוחות כל הצעות הרפורמות בטענה כי אלה נתונות לסמכותו הרבונית של השולטן.

בישיבה עומד להשתתף גם מר ג'ק דהאן, מזכיר אגוד הקהילות במרוקו, העומד להביע פעילות ערה יותר להשגת הזכויות שהאוכלוסיה היהודית תובעת לעצמה.

לידיעתך.

א. שלוש

מה היה לפגישה?

7.8.53

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

שגרירות
צצצצ

פאריס,
ו' בתמוז תשי"ב
19 ביוני 1953

אל : המזכירה

מאת: א. שלוש

הנדון:- שיחה עם מר דרייפוס מהקונגרס
~~היהודי הלאומי~~ העולמי.

לדברי מר דרייפוס עומדת להתכנס ביום ג' 23.6.53 הועדה המיוחדת המטפלת בבעיות צפון אפריקה. הועדה מורכבת מנציגי פדרציה טוניס, כגון אליאנס, הקונגרס היהודי העולמי, אגוד הארגונים היהודים וכו'. על חברי הועדה נמנים בין היתר:- רנה מאיר, מרק יארבלום, רנה קסין וכו'.

על סדר יומה של הישיבה הבאה - בעית המעמד המשפטי של יהדות מרוקו. בשלהי 1952 הוגש תזכיר בנדון למשרד החוץ הצרפתי. תשובה טרם נתקבלה עליו, אולם הערות מצד הנציבות העליונה לתזכיר הגיעו לידיעת הקונגרס היהודי העולמי. אלה למעשה דוחות כל הצעה הרפורמה בטענה כי אלה נתונות לסמכויות הקרוניות של הסולטן.

בישיבה עומד להשתתף גם מר ג'ק דהאן, מזכיר אגוד הקהילות במרוקו, העומד למסור סקירה על ... האוכלוסיה היהודית הנבואה -

שגרירות
צצצצצ

פאריס,
ו' בתמוז תשי"ג
19 ביוני 1953
שמך ותל

אל : המסורה

מאת: א. שלוש

הנדון:- שיחה עם מר דרייפוס מהקונגרס
היהודי ~~הצרפתי~~ העולמי

לדברי מר דרייפוס עומדת להתכנס ביום ג' 23.6.53 הועדה המיוחדת המטפלת בבעיית צפון אפריקה. הועדה מורכבת כידוע מנציגי מוסדות שונים, כגון אליאנס, הקונגרס היהודי ~~הצרפתי~~ העולמי, אגוד הארגונים היהודים וכו'. על חברי הועדה נמנים בין היתר:- הרב מאיר, מרק יארבלום, הרב קפלן וכו'.

על סדר יומה של הישיבה הבאה - בעיית הסטטוס המשפטי של יהדות מרוקו. בשלהי 1952 הוגש תזכיר מפורט למשרד החוץ הצרפתי. תשובה טרם נתקבלה עליו, אולם הערות משרד הנציבות העליונה להזכיר הגיעו לידיעת הקונגרס היהודי העולמי. אלה לטענתו דוחים כל הצעות הרפורמות בטענה כי אלה נוגדים לסמכותו הדתית של השולטן.

בישיבה עומד להשתתף גם מר ג'ק דהאן, מזכיר אגוד הקהילות במרוקו, העומד [illegible] להצגת הזכויות שהאוכלוסיה היהודית תובעת לעצמה.

לידיעתך.

א. שלוש

(16)

ציר ישראל בפאריס
נתקבל ב׳ 15

1253

שר החוץ

הקריה, כז׳ בסיון תשי"ג
10 ביוני 1953
463/53

אל : הממונה, פריס

מאת: שר החוץ.

ודאי קראת את הזכירו של זאב חקלאי
מ־17 במרס 1953 על בעית עליתם של יהודי
מרוקו ויחס השלטונות אליה.

אשמח לשמוע אם נחה דעתך על בעיה
זו ולאילו מסקנות הגעת.

משה שרת

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

AGENCE JUIVE
Département de l'Emigration

BUREAU DE TUNISIE
12, RUE SIDI SIFIANE
TUNIS

הסוכנות היהודית
מחלקת העליה
המשרד בתוניסיה

Téléphone 16.12

Tunis, le 8 JUIN 1953

N/ Réf. MC/GB

ציר ישראל בפאריס
נתקבל ביום
1953-6-10
מספר 731
תיק

LEGATION D'ISRAEL
Service de Presse et
d'Informations
143, avenue de Wagram
PARIS

Cher Monsieur,

Nous vous adressons ci-joint, l'originale d'un extrait d'article paru dans un journal Israëlien et qui a été diffusé par le Service de Presse et d'Informations de la Résidence Générale de France à Tunis.

Nous joingons également traduction d'un article contre Israël paru dans un quotidien arabe de Tunis, le 5 Juin 1953.

Veuillez agréer, cher Monsieur, notre cordial chalom./.

Mordekhay COHEN

פאריס,

~~24~~ 25 במאי 1953
ה' בסיון תשי"ג

אל : חקר
העתק: מע"ר
ש. ריבלין

מאת : שגרירות ישראל, פאריס. שמ/ ~~891~~ 731

הנדון: מכתבו של מ. שנער מ-23.4

אבקש הסליחה על האיחור בתשובתי למכתב מע"ר מ-16.4 בדבר יחסי ישראל צרפת באפריקה הצפונית.

מר אלן סאבארי, ציר סנט. פייר ומיקלון, הנו יליד אלז'יר וקשור מאז ומתמיד עם בעיות אפריקה הצפונית והערבים. לפי מיטב ידיעתי אין הוא מזוהה כיום כמיוחד עם חוגו של פרופ' מאסיניון, אך מקיים קשרי ידידות עם חוגים מוסלמים וצירות מצרים בכלל זה. בעית הטיפול בו הועלתה על הפרק בזמן הדיון בשגרירות על פעולותיה בחוגי הפרלמנט הצרפתי.

בברכה,

ר. אבני

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

פאריס,

אל : מע"ר 3 במאי 1953
מאת : שגרירות ישראל, פאריס. י"ח באייר תשי"ג

פפ/1253

הנדון: מכתב של ד. חקלאי מ-17.3.53
לשלכם מ-8 באפריל ש.ז.

לפי בקשת השגריר הריני מעביר אליכם בזה העתק
את מכתבו של הנ"ל.

בברכה,

ד. אבני

[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

K 12

משרד החוץ

ציון ישראל בפאריס
נכנס ביום
1953
מספר 731
תיק

הקריה, א' באייר תשי"ג
16 באפריל 1953

ח/ 131/90

אל : שגרירות ישראל, פריס

מאת: מ ע ר

הנדון : <u>ביקור הגב' גלבוע בטרוקו</u>

אני מאשר בתודה את קבלת מכתבו של השגריר מה-26.3.53 על נושא זה יחד עם דין וחשבון של הגב' גלבוע על ביקורה בטרוקו.

הדברים נקראו בענין על ידי מנהל המחלקה והננו מתבקשים להעביר לגב' גלבוע דברי הערכה מטעמו.

בברכה,

מ. ארא"ל

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

שגרירות ישראל בפריס
נתקבל ביום
23 -4- 1953
מספר 731
תיק

הקריה, א' באייר תשי"ג
16 באפריל 1953

ח/ 1021/53

אל : שגרירות ישראל, פריס

מאת: מ ע ר

הנדון : <u>ביקור הגב' גלבוע במרוקו</u>

אני מאשר בתודה את קבלת מכתבו של השגריר מה- 26.3.53 על נושא זה יחד עם דין וחשבון של הגב' גלבוע על ביקורה במרוקו.

הדברים נקראו בעניין על ידי מנהל המחלקה והנכם מתבקשים להעביר לגב' גלבוע דברי הערכה מטעמו.

בברכה,

ט. אראל

שגרירות

פאריס,
כ"ח ניסן תשי"ג
13 באפריל 1953.

שפ/ 731

אל : מ ע ר .

מאת: השגרירות.

הנדון:- מכתבו של זאב חקלאי
לשר החוץ.

לוטה אנו ממציאים, בהתאם לבקשתכם,
העתק המכתב הנ"ל.

בברכה,

א. שלוש

לוטה: כנ"ל.

אש/ער

(העתק)

ד. חקלאי

א בניסן, תשי"ג
17 במרץ, 1953.

לכבוד
שר החוץ
הקריה
תל - אביב.

שר נכבד,

הנני רואה חובה לפנות אליך בעקבות התפתחות לרעה שחלה ביחס השלטונות של הפרוטקטורט הצרפתי, לעליה במרוקו, מתוך תקוה, כי תנקט פעולה מתאימה כדי לעצור בה.

עד לפני כחדשיים לא היו הפרעות מצד השלטונות הצרפתים לעבודה שלנו. יתר על כך רק הודות ליחסם האוהד והאדיב של האינסטנציות השונות במנגנון של הפרוטקטורט הצרפתי היתה אפשרות לבצע את עבודתנו ביחוד בתנאים המורכבים של העליה הסלקטיבית המחייבים ארגון אדמיניסטרטיבי ורפואי מסועף בכל רחבי מרוקו, בעריה, עיירותיה וכפריה השונים בהם יושבים יהודים. חלק גדול מכפרים אלה נמצא בתחומי השלטון הצבאי ובמשך שנת עבודתי כאן לא היו, כמעט, כל הפרעות גם באזורים אלה. המשרדים השונים של השלטונות והפקידות הגבוהה של הרזידנס, שיש לנו קשר אתם, באו בדרך כלל לעזרתנו. המושלים הצבאיים ברוב האיזורים נתנו הסכמתם המפורשת לעליה ורק בעקבות הסכמה זו היתה אפשרות פעולתנו המורכבת (בקורינו במקומות השונים, בדיקות רפואיות, הסעת אנשים למחנה המרכזי שלנו ליד קזבלנקה), משרדי האסיברציה של הרזידנס מכינים אלפי דרכונים של העולים, הרופאים הצרפתים (הגויים) באיזורים השונים נאותו לבצע בדיקת מועמדינו ולעמוד בקשר עם רופאינו, מוסדות הנמל נוהגים להקל בכל הסעה של שיירה לישראל. נתנו בנקל ויזות לשליחים או למבקרים (גם מספרם לא היה קטן); כל פגישה ושיחה עם המושלים הצבאיים או עם גופים אחרים, הסתיימה בדרך כלל מתוך מגמה ברורה שלא להפריע לעבודתנו. בכמה מקרים כאשר היה צורך לפנות לראשי הפקידות כדי להשיב הקלה מסוימת לעבודתנו - הושג הדבר. היה מקרה וכתוצאה מפעולת רבנים אחדים נגזרה גזרה משרדית שעמדה לבטל לעשה אפשרות של עלית הנוער ועלית הצעירים ולאחר פניתי אל ראשי הפקידות נתבטלה גזרה זו. (לא היו גם כל הפרעות למחנה שלנו המאכלס כ-800 איש השוהים בו לרפוי מרכוזמה וכן לשם סדורים פורמליים שונים בקשר לעליתם).

נתברר עתה, כי חל שנוי מסוים לרעה. סמניו הראשונים הורגשו במשך השבועות האחרונים בפעולות אחדות של השלטונות: נשלח חוזר ע"י השלטונות המתיר אספות ופעולות - שהם מחוץ למכס דתי - בבתי-הכנסת רק לאחר קבלת רשות מיוחדת (בתי הכנסת בכל הכפרים הנם המקום הצבורי היחיד בו יכולה להעשות פעולה כלשהי, כגון: בדיקת מועמדים וכו'). נתבקשנו להודיע לשלטונות על כל בקור בכל כפר; במקרה מסוים אחד מעובדי העליה קבל כבר סרוב לבקר בכפר אשר בו נמצאים מועמדים לעליה, ובאחד הכפרים נאסר אחד מראשי בכפר שבא במגע עם איש שלנו בעניני העליה וכן זו הפעם הראשונה שקבלנו תשובה שלילית על מספר בקשות לויזות לשליחים.

בעקבות סמנים ראשונים אלו להפרעה בעבודתנו בקרתי בשבועות האחרונים כמה מהפקידים הגבוהים של הרזידנס כדי לעמוד על הדבר באיזו מדה יש במגמות אלה קו מסוים ואם הוא עלול להחמיר בעתיד או שיש בזאת רק מקריות. ברצוני לציין במיוחד את שיחתי עם מר בורדואי - מנהל הקבינט הדיפלומטי. הנ"ל הביע הפעם כבהזדמנויות אחרות את אהדתו למדינת ישראל, למפעל הציוני והדגיש בשיחתו את העזרה שהוא הושיט לעליה ב' ולאנשינו, בשבתו בצרפת.

2/..

הוא, במדה רבה יותר מאשר אחרים שהזדמנתי אתם לשיחה, מתמצא בבעיות מדינת ישראל, בבעיותיה הפוליטיות האקטואליות ובהשגיה וקשייה הכלכליים. כן מתמצא הוא ביחסים האקטואליים של היהדות המרוקאית לסוגיה השונים. הוא מאשר את הידיעות שהיו בידי, כי אנשים מסוימים בתוך יהדות מרוקו - מתוך חשש למעמדם אצל הצרפתים או אצל הערבים, או מתוך חשש לגבי התפתחות העתידה האפשרית במעמדה המדיני של מרוקו - עומדים בקשר עם השלטונות הערביים ("שריפין"). לדבריו של מר בודואי (ואחרים) השולטן ווזיריו לוחצים כיום על השלטונות הצרפתים שישנו את יחסם האוהד לעליה. והשלטונות הצרפתים חייבים להתחשב במדה מסויימת בלחץ זה. אם כי אין בדעתם עתה להפסיק את העליה.

מר בודואי בקש מאתנו שלא נכביד עליהם יתר על המדה בבקשות לויזות. בין היתר אמר, כי עלינו להיות מוכנים להתנגדות ולהפרעות בפעולתינו.

הרושם שלי הוא, כי השנוי המסוים שחל בעמדתם של הצרפתים נובע במדה מסוימת לא רק מלחצם של הערבים (סבורני כי לע"ע הוא אינו כ"כ חזק ומכריע), כי אם גם מעמדתם של הצרפתים עצמם.

על יסוד עובדות ושיחות שונות הנני מסיק, כי לאחר המאורעות במרוקו בחודש דצמבר, 1952, בודקים הצרפתים מחדש את הקו המדיני שלהם לגבי המעוטים השונים אשר במרוקו, ובמיוחד לגבי היהודים. באופן טבעי הם מניחים, כי היהודים כמעוט נכר 225-250 אלף מבין 8-9 מליון תושבים יש ביכולתם להוות גורם רציני ככח מתנגד למגמות פעילות של ערבי המקום ו ו"איסתיקלל" להגיע לעצמאות. חלק רציני של היהודים תופסים מקום נכבד במסחר, בתעשיה, בפקידות בעתונות. במקרה של סדורים קונסטיטוציונליים חדשים (שעליהם לא הבוא הסכמת הערבים) מהוים היהודים אלמנט הבטוח ביותר.

מגמתם של הצרפתים לחזק את מעוט היהודי ולעודדו ככח נגדי לגבי השאיפות לעצמאות של הערבים - מובא את בטויו באופנים שונים. מאחר שהם חששו וחוששים, כי כתוצאה מהתסיסה הלאומית של הערבים יגמר רצונם של היהודים מכל המעמדות עלות לישראל - הם מעונינים גם להקשות במדה מסוימת על העליה. ואם זאת לתת ספוק גם לתביעת אנשי "איסתקלל" למנוע את עלית היהודים לישראל.

המגמות האלה מלוות גם בפעולה קונסטרוקטיבית מסוימת המכוונת לכך שיהודי המקום יכו שורש יותר במרוקו ולא ימהרו לצאת.
בתי הספר של "אליאנס" מקבלים תמיכה גדולה והולכת מצד השלטונות הצרפתים, נבנות דירות מחוץ ל"מלה" (גיטו) בהן משתכנים יהודים מה"מלה", מושטת עזרה נכרת (מלווה בפרסומת גדולה ברדיו ובעתונות) לקהלות היהודיות ולפעולתן הסוציאלית וכו'. זאת נוסף על ה"פרוספריטי" היחסי הקיים במרוקו כתוצאה מפעולתם הכלכלית של הצרפתים והאמריקאים. (האחרונים, כידוע, בונים כאן בסיסים גדולים ובזאת מספקים עבודה ופרנסה לאלפים אחדים של יהודים - פועלים, פקידים, קבלנים, סוחרים). אם כי כל זה ספה בים ואנשי הכפרים והגיטאות נשארים רובם בדרגת עוני, גרון, תנאי שכון גרועים ביותר - כאשר גם פעילות זו גם מצד הממשלה וגם מצד מוסדות עזרה השונים (ג'וינט, אוזע) עלולה להשלות במדה ידועה ולעורר תקוות שוא.

אינני סבור, כמובן, שיש להתנגד לפעולה קונסטרוקטיבית כלשהי מצד השלטון הצרפתי וישנן מסגרות שאנו מנצלים וחיבים להשתמש בהן פי כמה יותר - לצרכינו אנו (כך למשל בתי הספר "אליאנס" מוכנים להגביר את החנוך העברי יותר ויותר לו היה בכחנו להענות לדרישותיהם למורים מישראל, כן עלינו לנצל ככל האפשר מוסדות בריאות בהם יכולים יהודים להתרפא), אבל סבורני שיש צורך לבחון בחוגי השלטון בצרפת, אם ובאיזו מדה הקשיים שנקלנו בהם בזמן האחרון בקשר לעליה ממרוקו הם פרי מדיניות מכוונת מראש ולחפש דרכים לעמוד בפני המגמות האלה.

3/..

יותר לי להוסיף, כי באם מגמות של התנגדות לעליה תתגברנה יש בכחן לפגוע באחד ממקורות העליה החשובים ביותר שנשארו לנו ותהיינה בהן משום פגיעת מות גם ליהדות מרוקו, אשר לעשרות אלפים מהם העליה היא פתרון יחיד ואקטואלי. ביחוד עלול הדבר לפגוע בעלית יהודי הכפרים המצפים לעליתם בכליון עינים.

הנני מקוה, כי מכתבי זה יתרום במשהו לקביעת דרך בת יקום משרד החוץ, כדי להקדים רפואה למכה ויפנע סכנות הצפויות לעליה ממרוקו.

ברגשי כבוד והוקרה

(—)

זאב חקלאי

העתק לשגרירי ישראל בצרפת

ר"ב העתק לראש הממשלה בעניני העליה ממרוקו.

1253 .ל

פארים,
9 באפריל 1953.

אל : איתן, מער.
מאת: פישר , פריס.

מבפ/535 בהמשך למכתבי לשר שפ/1253 מיום 26/3 בענין צפון אפריקה אבקש הוראות במברק על מנת שאספיק לטפל בענין לפני צאתי.

פישר

K 18

משרד החוץ

הקריה, כג' בניסן השי"ג
8 באפריל 1953
09/א

אל : שגריר ישראל, פאריס
מאת : מ ע ' ר .

ציר(ו)ת ישראל בפאריס
נכנס ביום
1953 -4- 12
מספר 1253

הנדון: מכתבו של ז. הקלאי מיום
17.3.53

המנכ"ל העביר אל המחלקה את מכתבך
מס.שפ/1253 מ-26 במרס 1953 אל שר החוץ
בענין מכתבו של ז. הקלאי. שר החוץ לא
הספיק לעיין בדבר לפני צאתו ולאחרים לא
ידוע מאומה על מכתב של ז. הקלאי.

אולי אפשר לבקש העתק אותו מכתב
ונוכל להציג בפני המנהל הכללי את הבעיה.

בברכה

מ. אראל

הקריה, כג' בניסן תשי"ג
8 באפריל 1953
מ/פס

אל : שגריר ישראל, פאריס
מאת : מ ע' ר .

צירות ישראל בפאריס
נתקבל ביום
12-4-1953
מס' 1253
תיק

הנדון: מכתבו של ז. הקלאי מיום 17.3.53

המנכ"ל העביר אל המחלקה את מכתבך מס. שמ/1253 מ-26 במרס 1953 אל שר החוץ בענין מכתבו של ז. הקלאי. שר החוץ לא הספיק לעיין בדבר לפני צאתו ולאחרים לא ידוע מאומה על מכתב של ז. הקלאי.

אולי אפשר לבקש העתק אותו מכתב ונוכל להציג בפני המנהל הכללי את הבעיה.

בברכה

מ. אראל

[illegible]

1. [illegible], פלג, בגין, (ממשלה)
2. להוציא בסוף [illegible]
3. פרס - ישיבה דכונים

נא להעביר בהקדם
האפשרי

[illegible]

[illegible]

ברזיל

מדינת ישראל
משרד החוץ

הקריה, כח' בניסן תשי"ג
13 באפריל 1953

אל: שגריר ישראל, וושינגטון
שגריר ישראל, לונדון
שגריר ישראל, פאריס
ציר ישראל, בואנוס איירס
ציר ישראל, ריו דה ז'נירו
ציר ישראל, ברוסל
ציר ישראל, האג
ציר ישראל, שטוקהולם
ציר ישראל, ברן
ציר ישראל, רומא
ציר ישראל, בלגרד
ציר ישראל, סידני
ציר ישראל, קייפטאון
הממונה הזמני על צירות ישראל, אנקרה
הממונה הזמני על צירות ישראל, קופנהאגן
הממונה הזמני על צירות ישראל, מונטבידאו
קונסול ישראל, וינה
קונסול ישראל, מונטריאל
קונסול ישראל, מינכן

העתקים: כל מנהלי המחלקות במשרד החוץ
מזכירות השר
ציר ישראל, טוקיו
הממונה על צירות ישראל, בודפסט
הממונה הזמני על צירות ישראל, פראג
הממונה הזמני על צירות ישראל, ורשה
הממונה הזמני על צירות ישראל, בוקרסט
צירות ישראל, סופיה
הקונסול הכללי של ישראל, ניו יורק
קונסול ישראל, מינכן
קונסול ישראל, קושטא
קונסול ישראל, אמסטרדם
קונסול ישראל, מרסיל
קונסול ישראל, ניקוסיה
קונסול ישראל, יוהנסבורג
קונסול ישראל, הלסינקי
קונסול ישראל, שיקאגו
קונסול ישראל, לוס אנג'לס
משלחת [illegible]ית, קלן

מאת: המנהל הכללי

הנני שולח לכם כאן העתק-תזכיר אשר שר החוץ הפנהו אלי ב-22 בדצמבר 1952.

אשמתי היא כי הפצתו של תזכיר זה נדחתה זמן כה רב. לחץ העבודה מנע ממני להקדיש לנושא החשוב ששר החוץ מעורר כאן את המחשבה הראויה לו לדעתי, ולא רציתי להפיץ את התזכיר כל זמן שלא הבהרתי לעצמי את הנושא די הצורך.

אולם, החלטתי לא לעכב את הדבר עוד, ועל כן אני שולח לכם את התזכיר, בבקשה שתעיינו בו בתשומת לב ותהרהרו בכל הכרוך בו. אנא שימו לב במיוחד לסעיף 15 ושלחו את האסבר ואת הדו"ח המבוקש ע'י השר. אלה יש לשגר למר א. לבבי, סגן המנהל הכללי, אשר ירכז את החומר, והעתקים למחלקה המ[illegible]ית הנוגעת בדבר.

על מנת שענין זה לא יידחה עוד נוסף לעכוב שנגרם על ידי, הנני לבקשכם לשלוח את החומר המבוקש מוקדם ככל האפשר.

מי שיקבל רק העתק ממכתב זה אינו נדרש לשלוח את האסבר ואת הדו"ח הנזכר ע'י השר, אך כל הערה מצדו תתקבל כמובן ברצון.

בברכה,

ו. איתן

מדינת ישראל
משרד החוץ

הקריה, כח' בניסן תשי"ג
13 באפריל 1953

אל : שגריר ישראל, ושינגטון
שגריר ישראל, לונדון
שגריר ישראל, פאריס
ציר ישראל, בואנוס איירס
ציר ישראל, ריו דה ז'נירו
ציר ישראל, ברוסל
ציר ישראל, האג
ציר ישראל, סטוקהולם
ציר ישראל, ברן
ציר ישראל, רומא
ציר ישראל, בלגרד
ציר ישראל, סידני
ציר ישראל, קייפטאון
הממונה הזמני על צירות ישראל, אנקרה
הממונה הזמני על צירות ישראל, קופנהאגן
הממונה הזמני על צירות ישראל, סנטיאגו
קונסול ישראל, וינה
קונסול ישראל, מונטריאל
קונסול ישראל, סינגפור

העתקים : כל מנהלי המחלקות במשרד החוץ
מזכירות השר
ציר ישראל, טוקיו
הממונה על צירות ישראל, בודפסט
הממונה הזמני על צירות ישראל, פראג
הממונה הזמני על צירות ישראל, ורשה
הממונה הזמני על צירות ישראל, בוקרשט
צירות ישראל, סופיה
הקונסול הכללי של ישראל, ניו יורק
קונסול ישראל, סינגפור
קונסול ישראל, קוסטה
קונסול ישראל, אמסטרדם
קונסול ישראל, מרסיל
קונסול ישראל, ניקוסיה
קונסול ישראל, יוהנסבורג
קונסול ישראל, הלסינקי
קונסול ישראל, שיקאגו
קונסול ישראל, לוס אנג'לס
משלחת ... ת, קלן

מאת: המנהל הכללי

הנני שולח לכם כאן העתק תזכיר אשר שר החוץ הפנהו אלי ב-22 בדצמבר 1952.

אשמתי היא כי הפצתו של תזכיר זה נדחתה זמן כה רב. לחץ העבודה מנע ממני להקדיש לנושא החשוב שמר החוץ מעוררו כאן את המחשבה הראויה לו לדעתי, ולא רציתי להפיץ את התזכיר כל זמן שלא הבהרתי לעצמי את הנושא די הצורך.

אולם, החלטתי לא לעכב את הדבר עוד, ועל כן אני שולח לכם את התזכיר, בבקשה שתעיינו בו בתשומת לב ותהרהרו בכל הכרוך בו. אנא שימו לב במיוחד לסעיף 16 ושלחו את האסבר ואת הדו"ח המבוקש ע'י השר. אלה יש למען למר א. לבבי, סגן המנהל הכללי, אשר ירכז את החומר, והעתקים למחלקה המו ב'ת הנוגעת בדבר.

על מנת שענין זה לא יידחה עוד נוסף לעכוב שנגרם על ידי, הנני לבקשכם לשלוח את החומר המבוקש מוקדם ככל האפשר.

מי שיקבל רק העתק ממכתב זה איננו נדרש לשלוח את האסבר ואת הדו"ח הנזכר ע'י השר, אך כל הערה מצדו תתקבל כמובן ברצון.

בברכה,

ו. איתן

העזרה וההדרכה לעולים המופיעים בעין.

7. והנה משלושת הסעיפים שלפנינו – ואין להניח כי בהם נתמצתה הבעיה – רק הסעיף השלישי משמש נושא לפעולה מתמדת, וגם זו לוקה במגרעות של שיטה ובאנדרלמוסיה ארגונית; אשר לשני הסעיפים הראשונים, הרי או שאין דואג להם כלל או שהטיפול בהם נעשה רק באקראי ולמקוטעין. במסגרת הסעיף השני מטפלת הסוכנות בארגון ההכשרה החלוצית מזה ובדאגה לעידוד השקעות הון מזה, אך פעולתה סובלת לרוב מריתוק מופרז לשיגרת עבר, מפיצול מפלגתי ומהעדר תיכנון לזמן ארוך.

8. לגבי הסעיף השלישי הוטלה אחריות מסויימת על משרד החוץ ע"י החלטה מפורשת של הממשלה, אשר עם חיסול משרד העליה העניקה למשרדנו את סמכות מתן האשרות לעולים. בעקבות החלטה זו נתבטלו מישרות קציני העליה שהיו קיימות בקונסוליות שלנו לשעבר מטעם משרד העליה, ונושאי המישרות האלו, במדה שהיה צורך בהשארתם, נשתבצו בתקן משרד החוץ. בתחום זה סולקה, אפוא, במדה רבה הכפילות שהיתה קיימת לפני כן בין משרד החוץ ומשרד העליה. לעומת זה לא חוסלה הכפילות בין נציגויות משרד החוץ לבין שלוחות מחלקת העליה של הסוכנות בחוץ לארץ, והיא עודנה גורמת בזבוז ומבוכה.

9. אפשר כמובן לגרוס החלטה זו כמטילה על משרד החוץ תפקיד "לבלרי" גרידא, המתמלא ממילא ע"י כל קונסוליה שבעולם. אולם אפשר לנקוט פירוש הרבה יותר רחב ויוצרני הן למשימה והן לסמכות. סוף סוף היה קיים משרד עליה בממשלה שחובתו היתה, לכאורה, הן לעצב מדיניות והן לנצח על ביצועה – תמיד בשיתוף עם הסוכנות. משנתחסל משרד זה, עברו תפקידיו שבחוץ לארץ בירושה למשרד החוץ. אין משרד החוץ מחוייב לקבל את שיגרת משרד העליה לשעבר כהלכה למשה מסיני אלא רשאי הוא ליצור ולחדש. רצוני לומר אין כל חובה עליו להצטמצם בגדר הסעיף השלישי, אלא רשאי הוא לפלוש לתחומי הסעיפים הראשון והשני, ואם רק יעמוד לו כחו – להשתלט עליהם.

10. סעיפי פעולה אלה מהוים כיום שדות רחבים אשר רובם בור והם חפשים למעשה מכל חזקה. כאמור, גם כאן פעילה במדת-מה הסוכנות היהודית, אם באורח ישיר או באמצעות ההסתדרויות הציוניות הארציות. גם אלמלא היתה התנועה הציונית פעילה בתחומים אלה, חובה היתה לעוררה לפעולה ולתאם את התפקידים עמה. אבל, כמודגש לעיל, האחריות המרכזית של דאגה ומחשבה מוטלת כאן על המדינה, ודאגה ומחשבה אלו צריכות להתבטא בפעולה מעשית. אני סבור, אפוא, כי את המשימה הזאת חייב משרד החוץ להעמיס על עצמו.

11. משרד החוץ נקט כבר יזמה מסויימת לריכוזם ולדירבונם של המאמצים המכוונים לעידוד העליה מהארצות הדוברות אנגלית ובעיקר מארצות-הברית. מבלי להאט או להשהות את הפעולה שכבר הוחל בה, יש לראותה לא כפרשה בפני עצמה אלא כפרט מן הכלל – לכל היותר כסעיף ראשון במעלה ודחוף ביותר של תכנית רחבה ומקפת שיש לפרוש את רשתה על פני כל הארצות אשר ידו של משרד החוץ הישראלי מגעת אליהן.

12. אין הכוונה למיפנה חריף – לפלישת פתע רחבת-חזית לתוך התחום החדש. מה שנדרש כיום הרי זה בראש וראשונה הפניית המחשבה, בקריה ובנציגויות, כלפי התפקיד הזה והתכוננות למלאו. גם לא תוכל המגמה להיות ריכוז כל עניני העליה בידי משרד החוץ. יש להדגיש שוב, כי אין לערער על סמכות הסוכנות בעניני עליה; אדרבא, יש לדאוג ליעול פעולתה ולהידוק שיתוף הפעולה אתה. הכוונה היא להפעיל את משרד החוץ כגורם ממלכתי יוזם ואחראי במישור זה. זאת יש לעשות בזהירות ובהדרגה, ולכן אין להביא את הענין בשלב זה לממשלה לשם הכרעה עקרונית: אין טעם בהחלטות עקרוניות כל עוד אין בהם צורך מעשי ובטרם הוכשרו התנאים המסויימים להגשמתן.

13. לאמתו של דבר לא יהיה בפעולה המוצעת – על כל פנים בשלביה הראשונים – שום חידוש מהפכני. זו תהיה מסקנה טבעית מהתפיסה היסודית המוסכמת הנקוטה בידי הממשלה לגבי תפקידי נציגויות החוץ של המדינה. ענין המדינה עמד תמיד בראש עולמן של נציגויות ישראל בארצות שמעבר למסך-הברזל. אשר לנציגויות המדינה שב"עולם הפתוח", הרי תמיד גרסנו את קיום המגע המתמיד עם הציבור היהודי, הידוק הקשר החי בינו לבין המדינה, טיפוח הרוח הציונית בקרבו והמרצתו להשתתפות בבנין הארץ ולעליה אליה – כמשימות מרכזיות שלהן.

14. אם בהמשך הפעולה יתגלה הצורך באישור ממשלתי או בהסדר חדש עם הסוכנות היהודית, יש להניח כי יושג בלי קושי. על כל פנים די לראגה זו בשעתה.

15. ואלו הן המשימות שיש להטיל על הנציגויות במעיפים ראשונים ודחופים בתכנית:

(א) על כל נציגות לברר את בעית העליה מהארץ אשר בה היא פועלת - המצב, המיבנים והצרכים - ולשלוח על כך אסבר מיוחד.

(ב) על כל נציגות להגיש דוח על הפעולות המתנהלות בעניני עליה ע"י נציגות הסוכנות היהודית או ע"י התנועה הציונית הארצית ולציין את הליקויים, אם ישנם כאלה, ואת הדרכים לתיקונם.

ריכוזו של חומר זה יוכל לשמש בסיס להתוויה מרכזית של שיטת פעולה לעתיד הקרוב.

16. אותך אבקש:

(א) לכנות ועדה בקריה, מוסב בראשותך, אשר תעיין בתזכיר זה ותגיש את הערותיה עליו.

(ב) לשלוח את ההוראות המוצעות לנציגויות המתאימות ולצרף אליהן את המיזכר כתדריך.

אם יושמעו בועדה המשרדית ערעורים רציניים על עיקרי התכנית, אהיה מוכן לבררם. במקרה זה יתעכב ביצועו של סעיף ב'.

17. ההצעה הכלולה בתזכיר זה נוסחה מתוך תקוה כי קביעת ענין העליה כסעיף מרכזי בתכנית פעולתו של משרד החוץ תסייע לטיפול יותר רציני ואחראי בבעיה היסטורית זו ועם זה תפיח רוח חדשה במשרד גופו עצמו ותדרבן את כל שלוחותיו למאמצים המכוונים לתכלית הנכספת.

משה שרת

סגרירות

פאריס, 30.3.53

שפ/ ~~1253~~ 731

לכבוד,
מר ז. חקלאי,
המחלקה לעליה,
המשרד במרוקו.

מר חקלאי הנכבד,

השגריר הורני לאשר קבלת מכתבך מיום 19 למרץ ולהודיעך כי קראו בענין והעביר את הערותיו לשר החוץ.

בכבוד רב,

א. שלוש.

[illegible]

[illegible], [illegible]

[illegible] 157

[illegible]

[illegible]

[illegible]

גרירות

פאריס, 30.3.53

שפ/ 731

לכבוד,
מר ז. חקלאי,
המחלקה לעליה,
המשרד במרוקו.

מר חקלאי הנכבד,

השגריר הורני לאשר קבלת מכתבך מיום 19 למרץ ולהודיעך כי קראו בענין והעביר את הערותיו לשר החוץ.

בכבוד רב,

א. שלוש.

פאריס, י' בניסן תשי"ג
26.3.53

שם/1253

101 - מ- [illegible]
731 - מ- "

אל : שר החוץ

מאת : ציר ישראל, פאריס

הנידון: <u>מכתבו של זאב הקלאי מ-17.3.53.</u>

מכתבו של זאב הקלאי על מגמה לרעה שחל ביחס השלטונות הצרפתיים במרוקו לפעולות העליה ראוי לדעתי לתשומת לב מירבית. במכתבי למנהל מח. צפ/101 מ-26.2.53 דיווחתי על העמדה הצרפתית כלפי האוכלוסיה היהודית בצפון אפריקה בכלל וכן על יחס השלטונות לעליה כפי שהסבירם מרסל, מנהל מחלקת אפריקה לבנט ברציף.

אני סבור כי הגיעה השעה לדבר עם הצרפתים בגלויות בשאלה נכבדה זו. הצעד צריך להיעשות בצורת פניה של השגריר לשר החוץ או לסגנו לצורך הדגשת נכונותנו להתאים את עצמנו לשיטות עבודה זהירות אותן דורשים הצרפתים זה מכבר ולהבטיח כי לא תבוא כל הפרעה צרפתית לפעולות העליה. על השגריר יהיה לנצל בזהירות רבה את העובדה כי הצרפתים משוכנעים שלמדינת ישראל השפעה מכרעת על דעת הקהל בקרב האוכלוסיה היהודית בצפון אפריקה, במלים אחרות לתת לצרפתים להבין כי הם זקוקים לאהדתנו לביצוע תכניותיהם כלפי האוכלוסיה היהודית במרוקו. הערה עובדתית אחת לי לפרטי המכתב, נכון הוא כי קיימת התנגדות צרפתית עקרונית לעליה המונית של יהודי צפון אפריקה. מאידך, אין לזלזל בלחץ הפרטלטי המקומי המופעל במרחב כידוע. אשר לאיסור שהוצא על פעולות שאינן דתיות במסגרת בתי-הכנסת, יש לייחס לשלטונות השולטן ולא לשלטונות הצרפתיים.

בברכה,

מ. פישר
ציר ישראל

Impressions personnelles:

De mon voyage au Maroc, après mes conversations avec diverses presonnalités françaises et juives, je rapporte plusieurs impressions:

1° - J'ai constaté que chez la plupart des juifs marocains occupant une certaine position une peur intérieure. Ceux-ci se trouvent dans une situation très délicate. D'un côté de tout leur coeur ils souhaitent que la France continue son oeuvre de développement et de protection au Maroc, de l'autre côté, vis-à-vis des Arabes ils n'osent pas montrer leur désir et cet espoir. Les juifs marocains étant sujets du Sultan, ont été déjà sollicités par les nationalistes arabes pour s'unir à eux dans leur réclamation de l'indépendance du Maroc. Les juifs comprennent cependant que le jour où cette indépendance deviendrait effective, leur situation deviendrait des plus perilleuses et leur angoisse est grande. Ils n'osent donc pas appuyer ouvertement la France et n'osent pas non plus donner leur appui aux arabes. Ils sont "entre deux chaises". La plupart des juifs au Maroc de condition plus élevée socialement et intellectuellement ont des passeports étrangers et ne craignent rien.

2° - Les autorités françaises voudraient elles voir les juifs marocains prendre parti pour la France. L'intérêt des autorités françaises est de s'appuyer sur l'élément juif beaucoup plus développé à tous les points de vue que les arabes quoique étant une minorité, d'où cette obstruction des autorités de Rabat à l'Aliyah et difficultés de visas et autres faites aux Schlichim israëliens. Je crois que justement cette obstruction, ces difficultés nouvelles stimuleront les jeunes marocains et activeront leur désir de monter en Israël.

3° - Il est de tout intérêt pour l'Etat d'Israël et l'Agence Juive de n'envoyer que des Schlichim parlant français, possédant une certaine connaissance du caractère français. Leur tâche étant très délicate en ce moment, il leur faut comprendre à mots couverts bien des déclarations des autorités françaises. Un Shaliach, aussi capable soit-il, qui ne parle que l'hébreu et vient à la Résidence avec son interprète, ne peut pas saisir les finesses diplomatiques de ces Messieurs. Il faudra maintenant faire tout notre travail pro-israëlien avec beaucoup de doigté, de délicatesse et de discrétion. Nos Schlichim trouveront une aide efficace et sérieuse parmi les représentants sionistes du Maroc.

4° - J'ai été très heureuse de trouver dans cette masse juive (250.000 juifs), un judaisme très chaud, traditionnaliste et pro-israëlien. La grande crainte des parents c'est que leurs enfants une fois en Israël seront détachés des pratiques religieuses. De grandes erreurs ont été commises à ce sujet puisqu'on avait confié ces petits marocains sortis de Hadarims dans les mains de madrichims d'extrême gauche qui leur avaient enseigné de nouvelles méthodes où il n'y avait ni Dieu, ni religion ni la crainte des parents. Je pense que nous devons tout faire pour corriger cette erreur et rendre la confiance aux parents. J'ai constaté en voyant de près cette jeunesse qu'elle était extrêmement sympathique, vivante, intelligente et certainement apte à devenir de bons citoyens d'Israël.

Gollan

Conversation avec Monsieur Baudouy - Chef du Cabinet Diplomatique de la Résidence.

RABAT: J'ai reçu un télégramme m'avisant qu'en l'absence du Résident, c'est le Chef du Cabinet, Monsieur Baudouy qui me recevrait à Rabat. Avant cette entrevue, fixée à 18h, j'ai été voir Monsieur Jacques Dahan, Secrétaire Général des Communautés Juives du Maroc. Ce fut surtout pour moi une entrevue d'information. Puis j'ai demandé à Monsieur Dahan de m'accompagner à la Résidence (je dois dire que celui-ci manifestait une crainte de m'accompagner en tant qu'israëlienne). Cependant je l'obligeais à le faire en lui disant que je ne pouvais pas m'y rendre sans être accompagnée de quelqu'un de Rabat. Nous partîmes donc ensemble à la Résidence. Là, alors que je pensais ne faire qu'une visite de courtoisie de quelques instants, je fus reçue par M. Badoui qui me garda 3/4 d'heures et qui me fît part de quelques reflexions. Concernant les visas donnés aux Israëliens, il me fit comprendre qu'il ne pourrait plus les accorder aux porteurs de Passeports de Service ou Chargés de Mission pour l'Etat d'Israël. Il se devait d'être très prudent vis-à-vis du Sultan et des autorités chérifiennes. Nous accorderons, me dit-il, des visas aux seuls délégués de l'Agence Juive. Nous demandons à vos gens ici de montrer beaucoup de discrétion. Surtout dans la question d'émigration. " Vous comprenez, Madame", me dit-il, "le Sultan aime les juifs et ne veux pas les voir partir ! " Je lui ai répondu: "Monsieur le Directeur, il les aime jusqu'à les étouffer. J'ai vu les Mellahs dans lesquels les juifs sont confinés et c'est la pire horreur qui soit. C'est une honte pour l'humanité." Il sourit:"Oh, Madame", me dit-il, "on s'y habitue. Vous vous y habituerez." "Non, Monsieur le Directeur, vous peut-être, mais pas moi, ce sont les miens". Je lui dis là toute mon admiration et ma reconnaissance pour l'assainissement et le développement de l'oeuvre d'assistance sociale faite par le Gouvernement Français en association avec nos oeuvres à nous, Joint, Ose, etc. Je le remerciais aussi pour leur appui aux écoles de l'Alliance qui font une oeuvre remarquable dans tout le Maroc et en Afrique du Nord. M. Baudouin me fit comprendre aussi à mots couverts que nos Schlichim devraient avoir au moins une notion élémentaire de français. Il est très difficile dans des situations délicates de parler devant un interprète. Nous devons avoir une politique de prudence maintenant et certaines choses devraient être dites délicatement et comprises à demi-mots. Cela concerne aussi bien les Schlichim du Gouvernement que ceux de la Sochnut. "Je tiens à vous dire, Madame Gilboa, que je suis un ami des juifs et que c'est moi qui ai signé beaucoup de visas pour l'émigration clandestine en Israël alors que j'étais à Paris. J'étais heureux de pouvoir aider ces juifs qui ont tant souffert et qui avaient le droit de devenir des citoyens libres en Israël. Et c'est avec plaisir que j'ai donné ces visas". " Monsieur le Directeur, je tiens à vous remercier de tout coeur pour ce que vous venez de me dire et je ne vous demande qu'une chose, continuez à nous aider dans cet esprit-là. Concernant l'émigration des juifs, il y a une chose que vous ne pouvez pas comprendre, c'est quand ceux-ci ont senti l'Appel, rien ne peut les arrêter." "Oh, je comprends Madame, vous voulez parler de mysthicisme ! Oui, quand ça leur prend ils partent mais devant la tâche dure qui les attends en Israël, la plupart reviennent." Je jugeais prudent de ne pas répondre là-dessus et en lui exprimant encore toute mon admiration pour le travail magnifique que la France effectue au Maroc, je le quittais en le remerciant de cette entrevue fort intéressante à tous les points de vue.

A : Monsieur l'Ambassadeur, Maurice FISCHER.

De: Madame L. Gilboa.

Monsieur l'Ambassadeur,

Rentrée de mon voyage au Maroc où j'ai ouvert la campagne du Magbit pour 1953, je désire vous donner un petit rapport sur les entretiens que j'ai eus avec les autorités françaises à Casa et à Rabat.

J'ai été invitée à me présenter chez Monsieur Boniface, Préfet de Casa, qui m'a reçue avec une courtoisie exquise. J'avais été mise au courant précédemment par diverses personnalités juives de Casa de la grande bienveillance et de l'intérêt que Monsieur Boniface manifestait à la population juive. C'est avec plaisir que j'ai été le voir pour une visite de courtoisie. Pendant notre entretien, le Préfet me fit comprendre qu'il était effectivement un ami des juifs et qu'il voulait tout faire pour nous aider. C'est ainsi que le Protectorat fait construire des maisons d'habitat juif pour sortir les gens du Mellah. C'est un magnifique effort qui n'est qu'un début. Monsieur Boniface m'a fait comprendre à demi mot que notre Gouvernement devrait appuyer la France à l'ONU quand il y aura la question marocaine. Se tournant vers M. Calamaro, Président de la Fédération Sioniste qui m'accompagnait, il lui dit : " Monsieur, il faudrait que les juifs d'ici comprennent que leur intérêt est de marcher avec la France. Hier, les troubles étaient contre nous, demain cela peut être votre tour. Nous devons nous donner la main.".

Madame Gilboa, me dit-il, il serait fort important pour nous que vous soyiez reçue à la Résidence et par le Glaoui. Je vais tout de suite me mettre en contact avec Rabat pour vous obtenir une entrevue avec le Résident. J'acceptais l'entrevue en ce qui concernait le Résident mais me reservais pour le Glaoui. Monsieur Boniface me demanda comment j'avais été reçue par la communauté juive de Casa. Je lui répondis que pour le moment ces Messieurs n'avaient encore rien organisé en ce qui me concernait. Il fut étonné et me dit : "N'ont-ils donc pas compris que vous représentez une Grande Nation à laquelle tout le respect est dû." Nous avons eu encore un échange charmant de politesses et je quittais M. Boniface ravie de cette entrevue.

Le soir-même j'ai eu la visite du Vice-Président de la Communauté de Casa, Monsieur Perez, chargé par Monsieur Boniface de venir me voir. C'était pour me demander d'aller absolument voir le Résident à Rabat; ceci porterait un grand prestige au judaisme marocain. Concernant le Glaoui, j'ai dit à Monsieur Perez que je ne désirais par le voir de peur que cela porterait préjudice au judaisme du pays.

./...

Ambassade
xxxxxxx

De:Maurice Fischer
A : Emile Najar

Paris,le 25 Mars 1953
Sp/731

...

Veuillez trouver ci-joint le compte-rendu de Madame Gilboa sur son voyage au Maroc.

Vous constaterez que les autorités françaises n'ont pas perdu l'idée qu'il nous appartient de diriger l'opinion juive en Afrique du Nord dans le sens pro-français. Elles n'ont donc pas négligé l'occasion de la visite de Mme Gilboa pour nous faire savoir une fois de plus quelle responsabilité, à leur avis, nous incombe.

MF

הסוכנות היהודית לארץ-ישראל
המחלקה לעליה
המשרד במרוקו

CADIMA
13, Rue du Lt Berge
Téléph : 263-64
Adresse Télégraphique
ALYMAR-CASABLANCA

מספר ______ קזבלנקא ג' בניסן תשי"ג
19.3.1953

1953 ח

לכבוד
שגריר ישראל
מר פישר
צ ר פ ת.

שגריר נכבד,

הנני מתכבד להעביר אליך העתק מכתבי לשר החוץ בקשר להתפתחות מסויימת שחלה ביחסם של השלטונות הצרפתיים לעניני העליה.

הנני מקוה, כי הענין הנדון יזכה לתשומת לב מתאימה מצדך.

בכבוד רב
זאב חקלאי
זאב חקלאי

ז. חקלאי

א בניסן, תשי"ג
17 במרץ, 1953
1253

לכבוד
שר החוץ
הקריה
תל-אביב.

שר נכבד

הנני רואה חובה לפנות אליך בעקבות התפתחות לרעה שחלה ביחס השלטונות של הפרוטקטורט הצרפתי, לעליה במרוקו, מתוך תקוה, כי תנקט פעולה מתאימה כדי לעצור בה.

עד לפני כחדשיים לא היו הפרעות מצד השלטונות הצרפתים לעבודה שלנו. יתר על כן רק הודות ליחסם האוהד והאדיב של האינסטנציות השונות במנגנון של הפרוטקטורט הצרפתי היתה אפשרות לבצע את עבודתנו ביחוד בתנאים המורכבים של העליה הסלקטיבית המחייבים ארגון אדמיניסטרטיבי ורפואי מסועף בכל רחבי מרוקו, בעריה, עיירותיה וכפריה השונים בהם יושבים יהודים. חלק גדול מכפרים אלה נמצא בתחומי השלטון הצבאי ובמשך שנת עבודתי כאן לא היו, כמעט, כל הפרעות גם באזורים אלה. המשרדים השונים של השלטונות והפקידות הגבוהה של הרזידנס, שיש לנו קשר אתם, באו בדרך כלל לעזרתנו. המושלים הצבאיים ברוב האיזורים נתנו הסכמתם המפורשת לעליה ורק בעקבות הסכמה זו היתה אפשרית פעולתנו המורכבת (בקורינו במקומות השונים, בדיקות רפואיות, הסעת אנשים למחנה המרכזי שלנו ליד קזבלנקה), משרדי האמיגרציה של הרזידנס מכינים אלפי דרכונים של העולים, הרופאים הצרפתים (הגויים) באיזורים השונים נאותו לבצע בדיקת מועמדינו ולעמוד בקשר עם רופאינו, מוסדות הנמל נוהגים להקל בכל הסעה של שיירה לישראל, נתנו בנקל ויזות לשליחים או למבקרים (גם מספרם לא היה קטן); כל פגישה ושיחה עם המושלים הצבאיים או עם גופים אחרים, הסתיימה בדרך כלל מתוך מגמה ברורה שלא להפריע לעבודתנו. בכמה מקרים כאשר היה צורך לפנות לראשי הפקידות כדי להשיג הקלה מסוימת לעבודתנו - הושג הדבר. היה מקרה וכתוצאה מפעולה רבנים אחדים נגזרה גזרה משרדית שעמדה לבטל למעשה אפשרות של עלית הנוער ועלית הצעירים ולאחר פניתי אל ראשי הפקידות נתבטלה גזרה זו. (לא היו גם כל הפרעות למחנה שלנו המאכלס כ-800 איש השוהים בו לרפוי טרכומה וכן לשם סדורים פורמליים שונים בקשר לעליתם).

נתברר עתה, כי חל שנוי מסוים לרעה. סמניו הראשונים הורגשו במשך השבועות האחרונים בפעולות אחדות של השלטונות: נשלח חוזר ע"י השלטונות המתיר אספות ופעולות - שהם מחוץ לטכס דתי - בבתי-הכנסת רק לאחר קבלת רשות מיוחדת (בתי הכנסת בכל הכפרים הנם המקום הצבורי היחיד בו יכולה להעשות פעולה כלשהי, כגון: בדיקת המועמדים וכו'). נתבקשנו להודיע לשלטונות על כל בקור בכל כפר; במקרה מסוים אחד מעובדי העליה קבל כבר סרוב לבקר בכפר אשר בו נמצאים מועמדים לעליה, ובאחד הכפרים נאסר אחד מראשי הכפר שבא במגע עם איש שלנו בעניני העליה וכן זו הפעם הראשונה שקבלנו תשובות שליליות על מספר בקשות לויזות לשליחים.

ראשונים
בעקבות סמנים/אלו להפרעה בעבודתנו בקרתי בשבועות האחרונים כמה מהפקידים הגבוהים של הרזידנס כדי לעמד על הדבר באיזו מדה יש במגמות אלה קו מסוים ואם הוא עלול להחמיר בעתיד או שיש בזאת רק מקריות. ברצוני לציין במיוחד את שיחתי עם מר בורדואי - מנהל הקבינט הדיפלומטי. הנ"ל הביע הפעם כבהזדמנויות אחרות את אהדתו למדינת ישראל, למפעל הציוני והדגיש בשיחתו את העזרה שהוא הושיט לעליה ב' ולאנשינו, בשבתו בצרפת. הוא, במדה רבה יותר מאשר אחרים שהזדמנתי אתם לשיחה, מתמצא בבעיות מדינת ישראל, בבעיותיה הפוליטיות האקטואליות ובהשיגיה וקשייה הכלכליים. כן מתמצא הוא ביחסים האקטואליים של היהדות המרוקאית לסוביה השונים. הוא מאשר את הידיעות שהיו בידי, כי אנשים מסוימים בתוך יהדות מרוקו - מתוך חשש למעמדם אצל הצרפתים או אצל הערבים, או מתוך חשש לגבי התפתחות העתידה האפשרית במעמדה המדיני של מרוקו - עומדים בקשר עם השלטונות הערביים ("שריפין"). לדבריו של מר בורדואי (ואחרים) השולטן ווזיריו לוחצים כיום על השלטונות הצרפתים שישנו את יחסם האוהד לעליה. והשלטונות הצרפתים חייבים להתחשב במדה מסוימת בלחץ זה, אם כי אין בדעתם עתה להפסיק את העליה.

מר בורדואי בקש מאתנו שלא נכביד עליהם יתר על המדה בבקשות לוזזות. בין היתר אמר, כי עלינו להיות מוכנים להתנגדות ולהפרעות בפעולותינו.

הרושם שלי הוא, כי השנוי המסוים שחל בעמדתם של הצרפתים נובע במדה מסוימת לא רק מלחצם של הערבים (סבורני כי לע"ע הוא אינו כ"כ חזק ומכריע), כי אם גם מעמדתם של הצרפתים עצמם.

על יסוד עובדות ושיחות שונות הנני מסיק, כי לאחר המאורעות במרוקו בחודש דצמבר, 1952, בודקים הצרפתים מחדש את הקו המדיני שלהם לגבי המעוטים השונים אשר במרוקו, ובמיוחד לגבי היהודים. באופן טבעי הם מניחים, כי היהודים כמעוט נכר 225-250 אלף מבין 8-9 מליון תושבים יש ביכלתם להוות גורם רציני בכבח מתנגד למגמות פעילות של ערבי המקום ו"איסתיקלל" להגיע לעצמאות. חלק רציני של היהודים תופסים מקום נכבד במסחר, בתעשיה, בפקידות, בעתונות. במקרה של סדורים קונסטיטוציונליים חדשים (שעליהם לא תבוא הסכמת הערבים) מהוים היהודים אלמנט הבטוח ביותר.

מגמתם של הצרפתים לחזק את המעוט היהודי ולעודדו-בכח נגדי לגבי השאיפות לעצמאות של הערבים - מוצא את בטויו באופנים שונים. מאחר שהם חששו וחוששים, כי כתוצאה מהתסיסה הלאומית של הערבים יגבר רצונם של היהודים מכל המעמדות לעלות לישראל - הם מעונינים גם להקשות במדה מסוימת על העליה. ואם זאת לתת ספוק גם לתביעת אנשי "איסתיקלל" למנוע את עלית היהודים לישראל.

המגמות האלה מלוות גם בפעולה קונסטרוקטיבית מסוימת המכוונת לכך שיהודי המקום יכו שורש יותר במרוקו ולא ימהרו לצאת.

בתי הספר של "אליאנס" מקבלים תמיכה גדולה והולכת מצד השלטונות הצרפתים, נבנות דירות מחוץ ל"מלה"(גיטו) בהן משתכנים יהודים מ"המלה",

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

מושטת עזרה נכרת (מלווה בפרסומת גדולה ברדיו ובעתונות) לקהלות היהודיות ולפעולתם הסוציאלית וכו'. זאת נוסף על ה"פרוספריטי" היחסי הקיים במרוקו כתוצאה מפעולתם הכלכלית של הצרפתים והאמריקאים. (האחרונים, כידוע, בונים כאן בסיסים גדולים ובזאת מספקים עבודה ופרנסה לאלפים אחדים של יהודים - פועלים, פקידים, קבלנים, סוחרים). אם כי כל זה טפה בים ואנשי הכפרים והביטאות נשארים רובם בדרגת עוני, נוון, תנאי שכון גרועים ביותר - כאשר היו - פעילות זו גם מצד הממשלה וגם מצד מוסדות עזרה שונים (ג'וינט, אוזע) עלולה להשלות במדה ידועה ולעורר תקוות שוא.

אינני סבור, כמובן, שיש להתנגד לפעולה קונסטרוקטיבית כלשהי מצד השלטון הצרפתי וישנן מסגרות שאנו מנצלים וחייבים להשתמש בהן פי כמה יותר - לצרכינו אנו(כך למשל בתי הספר "אליאנס" מוכנים להגביר את החנוך העברי יותר ויותר לו היה בכחנו להענות לדרישותיהם למורים מישראל, כן עלינו לנצל ככל האפשר מוסדות בריאות בהם יכולים יהודים להתרפא), אבל סבורני שיש צורך לבחון בחוגי השלטון בצרפת, אם, ובאיזו מדה הקשיים שנתקלנו בהם בזמן האחרון בקשר לעלית ממרוקו הם פרי מדיניות מכוונת מראש ולחפש דרכים לעמוד בפני המגמות האלה.

יותר לי להוסיף, כי באם מגמות של התנגדות לעליה תתגברנה יש בכחן לפגוע באחד ממקורות העליה החשובים ביותר שנשארו לנו ותהיינה בהן משום פגיעה מוות גם ליהדות מרוקו, אשר לעשרות אלפים מהם העליה היא פתרון יחיד ואקטואלי. ביחוד עלול הדבר לפגוע בעליה יהודי הכפרים המצפים לעליתם בכליון עינים.

הנני מקוה, כי מכתבי זה יתרום במשהו לקביעת דרך בה ינקוט משרד החוץ, כדי להקדים רפואה למכה וימנע סכנות הצפויות לעליה ממרוקו.

ברגשי כבוד והוקרה

[חתימה]

זאב חקלאי

העתק לשגריר ישראל בצרפת

ר"ב העתק מכתב לראש הממשלה בעניני העליה ממרוקו.

ההנהגה העליונה של
גורדוניה-
המכבי
הצעיר

GORDONIA - HAMACCABI HATZAIR
E X E C U T I F   M O N D I A L

פריס.   11/3/53   המזכירות לאירופה
Office Européen

לכל המתעניינים בדבר

דו"ח מבקורי במרוקו בין התאריכים 16/2 וסוף חודש פברואר

בבקורי זה סיירתי בסניפי התנועה בקזה, רבט, מקנס, פס ומרקש, כך שחוץ מסניפנו בספרו בקרתי למעשה בכל סניפינו במרוקו. ראיתי את החברים האחראים בכל סניף וסניף, את השליחים והאחראים במדרציות השונות וכן נציגיה השונים של המפלגה.

אך לפני שאדבר על מצב התנועה, אני מוצא לנחוץ להדגיש בכמה משפטים את מצב היהדות במרוקו וכן את מצב הציונות שם.

כשמדברים על עיר מסוימת במרוקו, צריך לדעת שלמעשה קיימות שלש ערים (אני כותב במיוחד ; ערים ולא רובעים, כדי להדגיש את ההפרדה המוחלטת של כל חלק וחלק): העיר האירופאית, המדינה הערבית והמלה היהודי. וכשמדברים על יהודים מעיר מסוימת הרי הם מחולקים לפי שני מקומות מגוריהם : תושבי המלה ותושבי העיר האירופאית החדשה ויש לדעת שביניהם אין כל מגע ואין כל סכוי להצליח לרכזם באותו מועדון. ז"א, באם היו רוצים להקיף את כל הנער היהודי של עיר מסוימת, התנאי הראשון הוא להקים לפחות שני מועדונים בכל עיר ועיר ולראותם כסניפים נפרדים שאולי אחרי עבודה רבה ומרץ רב יוכלו לקיים פעולה משותפת פעם בפעם; מועדון אחד במלה ושני בעיר האירופאית. אינני מדבר עכשו על הצד המעשי, אלא על הבעיה בפני עצמה.

אבל כך התמונה עוד לא שלימה, כי למעשה קיימות בקרב היהודים שלש שכבות: השכבה העניה ביותר, השכבה הבינונית, והשכבה העשירה הרואה את עצמה כאריסטוקרטיה. את אנשי השכבה הבינונית אפשר למצוא גם בגיטו, אבל באותה המדה שהיהודים היושבים מחוץ למלה לא יסכימו לבוא למועדון הנמצא במלה עצמו, באותה מדה אנשי השכבה הבינונית החיים במלה עצמו, לא יסכימו לשתף פעולה במועדון משותף עם אנשי השכבה העניה הגרה באותו מלה עצמו, כך שלמעשה קיימות שלוש שכבות של יהודים שקשה להביאן במגע אחת עם השניה בקריעת ים סוף. ברצוני עוד לציין אנו עובדים בעקר בשכבה הבינונית ולמעשה חוץ מתנועת הצופים, אין אף תנועה חלוצית המצליחה לעבוד בקרב השכבה העליונה.

חוץ מהקושי הנ"ל יש עוד קושי נוסף והוא ירידת קרן הציונות בקרב הצעירים. אין לשכוח את השפעתם הגדולה והשלילית של המיורדים. הרע הנגרם ע"י אחד מהם לא יתוקן ע"י 10 שליחים. כך שרוב היהודים שם, או שהם אדישים לציונות או שהם ממש שונאים לה. באף מקום בצרפת או בא"י (חוץ מהחוגים קומוניסטיים בצרפת) לא פגשתי בשונאי ציון כאלה שפגשתי במרוקו. ואם נוסיף לזה את חוסר החנוך של השכבות הנמוכות ביותר, השאיפה רק לטובה חמרית, ואת הרצון של השכבה העליונה להתבולל בקרב הצרפתים, נבין עכשו למה ירדה קרנה של הציונות.

לאחר בקורי זה אני חושב את עצמי כמוסמך לקבוע שחוץ ממקרים בודדים נמצאים כיום עוד עולים מהמלה של קזה או מרקש וכן הכפרים המסובבים אותם (כפרים בהם גרים יהודים לעתים קרובות במערות). אין אני אומר שמרוקו איננה יכולה לתת תוצאות, אבל זה דורש עבודה מסובכת ומעמיקה ואני חושב שבשטח זה עשתה התנועה הציונית בכללה שגיאות רבות. לכן אסור לגשת לבעיה זו בדיעה קדומות או סתם בלוף. עובדה היא שביום לא יותר קל להשיג שם תוצאות ממשיות מאשר בכל ארץ אחרת ואפילו בצרפת. נדמה לי שאחד האמצעים הטובים ביותר הוא להציף את בתי הספר של אליאנס במורים שלנו, כך שמגיל ילדותו ישאף הילד אוירה ציונית ולא אוירה שמטרתה לעתים קרובות להביא לידי הערכת התרבות הצרפתית וכן הרצון להתבולל בה. באם ישנו המאמצים הדרושים יש סכויים להצליח להשפיע על האליאנס בכוון זה.

........./

אין אני אומר שמפעל כמו עליה הצעירים (עב"י) יכול לתת באופן זמני תוצאות מפליאות, אבל אני חולק על אפשרותו להביא ארצה יהודים בהמונים או אפילו להביא את הנכסים או להזיזם, אנשים שלא שייכים לשכבה הדלה ביותר. (כדוגמא: בעיר כמו פס המונה 300.000 תושב ובתוכם 20.000 יהודים לא הצליחו להעלות במשך חודש אלא שני ילדים במסגרת עליה-הנער). נעשתה שגיאה בזה שנגשו לעבודה במרוקו באי הבנה מחלטת וכן בשטחיות. יצאו מנקודת הראות שכל היהדות הזו, או עכ"פ החלק המכריע שבה רוצה לעלות, מה שכלל וכלל לא נכון. לכן, יש להכניס יותר רציניות לעבודה בכל השטחים וגם בתנועות החנוכיות וכן בפרוצדורה הציונית והמפלגות (במדה שחושבים שארץ זו מוכנה לפעולה מפלגתית, מה שהוא מאוד מפוקפק).

יכולתי להאריך בנושא זה כי נדמה לי כי הוא חשוב להבנת המצב השורר בתנועתנו. אבל אסתפק במלים אלה בתקוה שהצלחתי לתת לכם להרגיש ולהבין את עקר האוירה השוררת כיום במרוקו. אך לפני שאעבור למצב תנועתנו, עוד מלה אחת:

חוץ מתנועת הצופים היהודים, שהיא תנועה בלתי ציונית בהחלט, (אם כי שבשורותיה יכולים למצוא כמה אלמנטים ציוניים), אין אף תנועה שהצליחה להקים באמת תנועה ארצית עם מסגרת חזקה ומסורת תנועתית.

תנועת "בני-עקיבא" התחילה לגמרי. השליח היחיד שלהם מסתפק בנתינת שעורים לעברית בבתי בספר בקזה.

יש גם לדעת שתנועה הדת של המרוקאים היא זו של כל ארצות צ.א., מאוד שטחית ומלאה אמונות טפלות.

תנועת "הנער-הציוני" כמעט שלא קיימת. תנועת "השוה"צ" התחילה לכבוד רקלמני זמן קצר. חוץ מכמה בודדים בסניף קזה אין להם שם דבר.

תנועת "דרור" הצליחה לעשות מה שהוא, אם כי אף פעם לא היו לה המונים, כמו שהם היו נוהגים לטעון. עכשו עברה כבר תקופת הזוהר שלה, ונוסף לקשיים הרגילים הם נתקלים גם בהתנגדות חוגים רבים. כך שחוץ מקזה, איפוא שיש להם כנראה סניף די מאורגן אין להם אף סניף באף עיר אחרת בפרובינציה. היו להם בקזה כמה מדריכים די טובים, אבל הגרעינים ששלחו ארצה היו מורכבים בחלקם הגדול מאנשים שנאספו ברחובות המלה או שלקחו מהאוסף של עליה-הצעירים ונצרפו אליהם כמה בודדים מהתנועה.

ועכשו לעניני תנועתנו: כשנסעתי למרוקו רציתי מאוד לדעת, מה קרה עם תנועתנו, ואם כי שמעתי שהיא היתה פעם הסניף הארצי החזק ביותר של העולם (כולל מערב אירופה חוץ מאנגליה), מהו חלקם של השליחים הנוכחים במשבר שעובר על התנועה ומה נשאר עוד ? וכו....

בדברי על המצב הנוכחי, מבלי לקחת בחשבון עדיין ומבלי לקבוע עמדה כלפי העתיד, מתברר שתנועתנו במרוקו היא כיום החלשה ביותר מכל התנועות הארציות שיש לנו בחלק זה של פעילות התנועה. כשבאים לאיזה סניף בטוניס או באלג'יר, בצרפת או בלגיה, מרגישים מיד שלמרות כל החולשה של הסניף הזה, למרות דלות מספר חבריו, יש בכ"ז סניף תנועתי עם לפחות מרכז אחד (כל עיר פרובינציאלית שהיא), לא כך הוא המצב במרוקו. בדרך כלל ישנה הרגשה שלפני כמה חדשים הפסקו לגמרי כל חיי התנועה ומה שקיים כעת החל לזוז רק לפני 4-6 שבועות. אני מתכוון לפעולות הסניפים האלה, כי אפשר למצוא כמה חברים בסניף זה או אחר, הנמצאים בזה כמה שנים בתנועה. בסניף קזה ישנם למשל 30-40 חבר, וזהו הסניף החלש ביותר. מספר זה מתחלק לשתי קבוצות של צעירים וקבוצה אחת של מעפילים. ישנם 15-20 חברים שבאו לתנועה רק לפני שלשה שבועות או חודש ימים בלבד. ישנו שם רק בחור מקומי אחד העוזר לשליחים (אלבז) ישנם עוד שנים שאי אפשר לקראם בשם מדריכים, במקרה הטוב ביותר בקראם: מרכזי קבוצות (אברהם נבון מהמכון לא הביא כל תועלת ומפאת סיבות סובבות עומד לסיים את עבודתו בתנועה).

יש לציין שסניף זה עומד להתפתח עכשו ואני חושב שהמסיבה שערכנו שם תעזור להכניס קצת תנופה חדשה.

לפני שאדבר על הסיבות והסכויים לעתיד, ברצוני לתת לכם סקירה על המצב בסניפים השונים:

כפי שנאמר יש לנו במרוקו 6 סניפים: בדרום- מרקש, ובצפון: רבט, מקנס, פס, ספרו וקזה. ביחד מרוכזים בתנועה, אשר למרות חולשתה מוכרחים לקרוא לה תנועה, כ-180 איש. הסניף המאורגן ביותר והמסודר ביותר, למרות שהפעילות הממשית קיימת שם רק חודש או 6 שבועות, הוא סניף פס. נמצאים שם כ-60 חבר שחלק מהם הצטרף לתנועה רק כמה ימים לפני יצאי לאחר בטול הסניף של הפועה"מז. הם מחולקים בקבוצות לפי גיל ויש להם אחראים לכל

שכבה. אמנם אין להגיד שהאחראים הם כלם מדריכים מוסמכים,אבל הם יודעים פחות או יותר להחזיק את הקבוצות שלהם.יש לציין שתוצאה זו נובעת משהותו של אחד הבחורים שעבר להנועתנו מתנועת הצופים ומשתמש בשיטות צופיות,וכן גם משהותו של החי׳ יחזקאל דהאן המפקח על המשמרות הסניף.

ביתר הערים מספר החברים מסתכם סביב 20-30 איש.המצב הקשה ביותר הוא בסניף מקנס,כי שם אי אפשר לדבר על אחראים.לפני שאגמור בסניף זה ברצוני להזכיר שהתנועה כלה היא מאוד חלשה ומעטים הם האנשים שיש להם מושג מה על תנועת נער ועוד פחות על תנועתנו.

מה שנוגע לסיבות וסכויים לא אסתיר מכם שכשנסעתי למרוקו לא ידעתי מה לחשוב על עבודתם של יצחק ולילי רוסו,מה חלקם במצבה הנוכחי של התנועה וכו׳... התברר לי שראשית כל יש לזקוף לזכותם שהם גילו עוז בזה שהם לא פחדו לתאר את המצב כמו שהוא לאמיתותו.אמנם היו אילה תקופות בהן מספר החברים היה רב יותר מהיום,אם כי לדעתי הגזימו כשדברו על מאות ולפעמים על למעלה מ-1.000 חברים.אפשר לדעתי לקבוע בלי כל ספקוק שאף פעם לא נעשתה פעם זה עבודה מעמיקה והסתפקו בפעולות כלליות.אספו סתם ילדים, ארגנו חגיגות,שרו או רקדו אבל אף פעם לא הקימו מסגרת חיה של מדריכים מנוסים.לא רצו גם לדרוש מהחברים התחייבות סניפית כלפי התנועה.בשנים 1948/49 הסתפקו בזה שנצלו את הקוניוקטורה הטובה שנוצרה בגלל מלחמת השחרור,וכמו שכל העליה היתה יותר פורחת,שלחו אנשים גם ע״י התנועה (מבלי שאפשר היה לקבוע שאנשים אלה היו ממש בתנועה).ברור שברגע שהמציאות נעשתה יותר קשה,והציונות קבלה מכה במרוקו וכשהירודים התחילו לעשות את מלאכתם,כל הבניה השטחית הזו התמוטטה. העובדה היא שכל התנועה הזו לא כוללת בתוכה הרבה "ותיקים" ואי אפשר להגיד להם עלו.כמו כן,אי אפשר למצוא בתנועה צעירים שאמנם עדיין לא בגיל עליה אך לפחות קבלו חנוך במשך 3-4 שנים.ובמדה שנפגשים בהם,אי אפשר [illegible]גיש כלל שהם כבר כמה שנים בתנועה,ואם אומר לך מי שהוא,שהוא כבר 4 שנים בתנועה ואתה רואה את השטפות הזה,אתה שואל את עצמך מה שנתנה לו התנועה במשך 4 שנים אלה ? ומה היה משתנה אצלו אילו הוא לא היה חבר בה ? ז״א לא מרגישים שהתנועה מצליחה להנחיל לחברים מה שהוא חדש,מה שהוא מעלה ומרוממת.

כמובן שיש להבין את יצחק ולילי רוסו ויש אף לשבחם שהם רצו להפסיק את הבלוף שהיה קיים עד עכשו,ומצאו את האומץ להכריז ולהגיד שהתנועה מאוד חלשה.הם דברו גם על הצעה להחליף את השכבה בה עוברת התנועה ולעבור לשכבה יותר גבוהה,וכפי שראיתם בתחילת הדו״ח את מצב היהדות במרוקו שלפיו מוכרחים לעבוד בשכבות שונות באם רוצים להקיף את כל הנער.אינני חושב שהם גרשו את הנער,כפי שחשבו את זה,הנער ברח בעצמו כשראה שרוצים להתחיל שיטה חדשה של עבודה תנועתית ושמתכוננים לדרוש מהם מה שהוא ממשי. יתכן שיצחק ולילי נגשו אולי בתחילה בצורה אולי קצת תקפנית מדי,אבל אפשר להבין לרוחם כשהם באו לתנועה וראו את הרכבה ואת החומר שלה.

יש גם לציין גם שעד עכשו לא הצליחו האחראים לקשור ולמשוך לתנועה אנשים משים שימלאו את שורות העוזבים וביחוד אנשים שיוכלו למלא תפקידים בתנועה. [illegible],כפי שכתבתי כבר,התנועה כיום היא בתהליך עליה,כי לפני כמה שבועות לא היה כמעט [illegible]דבר.בסכומן של דבר,תנועתנו במרוקו היא חלשה מאוד אבל אין לי כל ספק שבעבודה מוכנה וארוכה אפשר יהיה להקים תנועה יפה. אין לצפות בעתיד הקרוב לעולים רבים (לעומת את מקוים לרכז כמה בודדים שאינם עדיין חברי התנועה).יש צורך הכרחי לדאוג שיהיו במרוקו שני שליחים,ובקזבלנקה,האחר בקזה והשני בפרובינציה.הם מוכרחים להיות מתאימים ,כי אם הבחירה לא תהיה טובה,התנועה לא תפתח כרצוי.עליהם להיות צעירים,ויודעים לרקוד לשיר והכרחי שידעו את השפה היטב.בלי זה לא תהיה כל תוצאה.

ולבסוף,החי׳ דהאן עוזב בסוף אפריל ומשפחת רוסו לאחר החגים (אוגוסט ו ספטמבר) ובשנתנו הראשונה היא למצוא להם מחליפים כדי לא ליצור חלל ריק.

מבלי שאשלול את ענין "עלית הצעירים" מוכרחים להיות זהירים כדי שזה לא יתנקם בעבודת התנועה.אך אין להזניח זאת,מכיון שהחוגים שבהם פועלת עלית הצעירים הם גם אותם החוגים שבהם פועלת התנועה.

בב״ח באמנה

[illegible]

Copie

Rabat, le 4 février 1953

Le Conseiller du Gouvernement Chérifien à

Messieurs les Présidents des Comités de Communautés Israélites au Maroc.

En vous rappelant les prescriptions de ma lettre-circulaire N° 5709 du 5 Mai 1947, j'ai l'honneur de vous prier de bien vouloir signaler, de nouveau, aux officiants des synagogues de votre ville:

I° - Que les lieux de culte israélite ne doivent servir qu'à l'objet pour lequel ils ont été construits.

2° - Qu'aucune lecture de lettre ou circulaire à caractère politique ou de propagande ne doit être faite dans les synagogues.

3° - Que des Conférences sur des sujets étrangers au culte ne peuvent être faites dans les synagogues que si elles ont été préalablement autorisées par le Président de la Communauté Israélite.

4° - Que tout document destiné à être lu ou affiché dans les synagogues doit être préalablement présenté au Président du Comité de la Communauté Israélite locale et être visé par lui.

Je vous serais obligé de veiller à l'exécution de ces prescriptions et de me signaler les officiants ou les administrateurs de synagogues qui ne s'y conformeraient pas à l'avenir./.

FÉDÉRATION SIONISTE
DE FRANCE

ORGANISATION SIONISTE DU MAROC
55. AVENUE D'AMADE
CASABLANCA

התאחדות ההסתדרויות
הציוניות בצרפת

ההסתדרות הציונית של מרוקו
קזבלנקה

CASABLANCA, LE 7 NOVEMBRE 1952. קזבלנקה
Tél. : 247-28

<u>CONFIDENTIEL</u>

ציר ישראל בפאריס
נכנס ביום
1952 -11- 10
מספר 731
תיק

A Son Excellence l'Ambassadeur de
l'Etat d'Israel
Monsieur M. FISHER
<u>PARIS</u>

Excellence,

Nous avons l'honneur de porter à votre connaissance le fait suivant :

A la suite d'une prise de contact entre un de nos militants, membre actif de notre Organisation et collaborateur fidèle de longue date, avec Maitre Gros, Avocat domicilié à Casablanca, Senateur représentant les francais du Maroc auprès de la Métrople et Membre de la délégation à l'O.N.U. pour la session de Novembre 1952, il a été soulevé la question de la présence française au Maroc.

Sur la suggestion de notre collaborateur, Maitre Gros s'est montré favorable à l'idée de l'envoi d'une délégation composée de juifs marocains sionistes influents à New-York pour défendre la cause du judaisme marocain qui est liée intimement à la présence de la France dans ce pays.

Cette délégation aurait fait comprendre au judaisme Americain l'interet de soutenir le point de vue de la France auprès de l'O.N.U. dans le sens du maintien de la présence francaise au Maroc, servant en meme temps les intérets des populations juives nord-africaines.

Maitre Gros aurait fait part de ce projet à Monsieur le Ministre Schuman qui aurait approuvé l'initiative ainsi que son execution. Il aurait recommandé au Senateur Gros de prendre contact avec la Résidence pour examiner l'opportunité et les possibilités de mise en route d'une telle délégation.

Le Senateur Gros aurait, en conséquence, saisi le Général Guillaume de la question et demandé le moyen d'assurer les frais de déplacement de cette délégation.

..../.....

Prière adresser toute correspondance O. S. M. 55, Avenue d'Amade.

[illegible Hebrew letterhead]

FÉDÉRATION SIONISTE DE FRANCE

ORGANISATION SIONISTE DU MAROC
[illegible]
CASABLANCA

CASABLANCA, le 7 Novembre 1952.
Tél. [illegible]

CONFIDENTIEL

[illegible stamp]

A Son Excellence l'Ambassadeur de
l'Etat d'Israël
Monsieur M. FISCHER
PARIS

Excellence,

Nous avons l'honneur de porter à votre connaissance le fait suivant :

A la suite d'une prise de contact de l'un de nos militants, membre actif de notre Organisation, et celle [illegible] Casablanca, Sénateur représentant les Français du Maroc auprès de la Métropole et membre de la délégation à l'O.N.U. pour la session de Novembre 1952, il a été soulevé la question de la présence française au Maroc.

Sur la suggestion de notre collaborateur, [illegible] s'est montré favorable à l'idée de l'envoi d'une délégation composée de Juifs marocains sionistes influents à New-York pour défendre la cause du Judaïsme marocain qui est lié intimement à la présence de la France dans ce pays.

Cette délégation aurait fait comprendre au Judaïsme américain l'intérêt de soutenir le point de vue de la France auprès de l'O.N.U. dans le sens du maintien de la présence française au Maroc, servant en même temps les intérêts des populations juives nord-africaines.

[illegible] aurait fait part de ce projet à Monsieur [illegible] qui aurait approuvé l'initiative ainsi que son exécution. Il aurait recommandé au Sénateur [illegible] de prendre contact avec la Résidence pour examiner l'opportunité et les possibilités de mise en route d'une telle délégation.

Le Sénateur [illegible], en conséquence, saisi le Général Guillaume de la question et demandé le moyen d'assurer les frais de déplacement de cette délégation.

....

FÉDÉRATION SIONISTE
DE FRANCE

ORGANISATION SIONISTE DU MAROC
55. AVENUE D'AMADE
CASABLANCA

התאחדות ההסתדרויות
הציוניות בצרפת

ההסתדרות הציונית של מרוקו
קזבלנקה

CASABLANCA, LE 7 NOVEMBRE 1952. קזבלנקה
Tél. : 247-28

Prière adresser toute correspondance O. S. M. 55, Avenue d'Amade

....../......

Le Résident Général, tout en étant lui-meme favorable à l'idée, à jugé cependant compromettant, pour la sécurité du judaisme marocain, de patronner meme clandestinement cette intervention et conseilla plutot l'abstention ou tout au moins de laisser à l'initiative privée la réalisation morale et matérielle de ce projet.

Notre Organisation saisie au dernier moment de toute la question a estimé qu'il était plus raisonnable de se ranger à l'avis de Monsieur le Résident Général et d'éviter une intervention directe.

Nous avons jugé en conséquence, qu'il fallait conserver la discretion totale sur cette affaire.

D'autre part, rien ne nous permet d'assurer que les contacts du Senateur Gros avec le Ministère des Affaires Etrangères et la Résidence soient le reflet exact de la communication qui nous a été faite.

Ces doutes ont pour cause la conduite meme du Senateur Gros à l'époque de Vichy alors qu'il faisait partie desS.O.L. et manifestait des sentiments nettement antisémites.

Cependant, nous croyons de notre devoir de mettre tous ces details sous vos yeux pour information.

Peut etre jugerez vous utile de saisir de la question Monsieur Abba Even, porte parole de l'Etat d'Israel auprès de l'O.N.U. afin que des échanges de vues aient lieu entre la délégation israelienne et la délégation francaise à ce sujet, qui pourra etre informée de l'interet actif des sionistes du Maroc.

....../......

FÉDÉRATION SIONISTE
DE FRANCE

ORGANISATION SIONISTE DU MAROC
55, AVENUE D'AMADE
CASABLANCA

התאחדות ההסתדרויות
הציוניות בצרפת

ההסתדרות הציונית של מרוקו
קזבלנקה

CASABLANCA, LE 7 NOVEMBRE 1952. קזבלנקה
TÉL : 247-28

..../.....

La position d'Israel a été déjà prise, entièrement favorable à la France. Nous ne croyons pas que l'influence du judaisme americain puisse modifier la position du gouvernement des U.S.A. mais sicelle-ci peut s'exercer favorablement, il serait souhaitable qu'elle se manifeste prenant en considération la vie et les intérets du judaisme nord-africain directement en cause.

Veuillez a greer, Excellence, l'expression de notre considération très distinguée.

Le Président

P. CALAMARO.

Prière adresser toute correspondance O. S. M. 55, Avenue d'Amade.

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל
המחלקה לעלית ילדים ונוער
הלשכה האירופית

THE JEWISH AGENCY FOR PALESTINE
CHILD AND YOUTH ALIYAH DEPARTMENT
EUROPEAN OFFICE

PARIS, (16e)
4 RUE DE LOTA
Teleph. COPERNIC
22-60, 22-61, 22-62
Telegr. ALIAJEUNES PARIS

AGENCE JUIVE POUR LA PALESTINE
DÉPARTEMENT POUR L'ALIAH DES JEUNES
OFFICE POUR L'EUROPE

צירות ישראל בפאריס
נתקבל ביום
1952 01 26
מספר 731
תיק

לכב' מר [illegible]
מזכיר ראשון
בצירות ישראל

א.נ.,

הנני שולח לך [illegible]
בקשר [illegible] ישראל [illegible]
על [illegible] במרוקו.

בברכה רבה
[signature]

[illegible]

דו"ח על ביקור במרוקו הצרפתית, הספרדית וטנג'ר

(14.10.1952-22.9.1952)

בבקורי במרוקו הקדשתי כ-20 יום לסיורים, פרט לקזה, בערים הגדולות: רבט, מקנס, פז, מרקש, ספי; בעיירות: ספרו, סטט, מזגן, ובכפרים שבסביבות מרקש.

נפגשתי עם חוגים רבים ושונים: רבנים, מנהלי מוסדות חנוך, עסקני ציבור, ראשי קהילות, מדריכי תנועות נוער.

בקרתי גם בבתי הורים של ילדינו בכמה מקומות, הן על מנת לעמוד על טיבו של המעמד הסוציאלי שלהם והן על מנת למסור דרישת שלום או לסדר ענין מעשי. בשטח זה הצטרכתי לשכנע מספר משפחות לא לדרוש את ילדיהם בחזרה מן הארץ או מצרפת; לדאבוני מספר המשפחות שתבעו את ילדיהם לא היה מבוטל. בכמה מקרים הצלחתי לשכנע את ההורים, באחרים, עמדתם היתה תקיפה וההסבר שלהם לרוב: חוסר אפשרות של עלית ההורים.

במרוקו הספרדית הקדשתי יומיים לטטואן, בירת האיזור, יום אחד שהיתי בטנג'ר.

סיורי צומצם למקומות הנ"ל בלבד, היות והוכרחתי לטפל במספר שאלות מעשיות דחופות שאי אפשר היה לראות אותן לפני בואי.

אין ברצוני להרחיב את הדיבור על הערכות כלליות ביחס ליהדות מרוקו, אם כי הן משמשות רקע לעבודתנו; עשו זאת רבים לפני, לאחר בקוריהם. הנני נוגע כאן רק בכמה נקודות שבהן הנני רואה שינויים מסויימים בהערכת המצב.

1) <u>הטבה במצב הכלכלי</u>. לא רק בנית הבסיסים האמריקאיים, כי אם גם השקעות מרובות של הון זר והון צרפתי הביאו לבעין פרוספריטי במרוקו, המתחיל להיות מורגש בציבור היהודי. בתוך האוכלוסיה היהודית בולטת הנהירה לערים הגדולות ועזיבת הכפרים. לעתים תהליך זה משנה בחלקו את המבנה של הישוב. יכולתי לעמוד על כך במידה שרציתי לבחון את המספרים הסטטיסטיים על ישובים יהודים מסויימים בספרו האחרון של שורקי על יהדות צפון אפריקה (יצא לפני כחודש וחצי) בהשואה עם המציאות. צעירים יודעי קרוא וכתוב יכולים להסתדר כפקידים, במסחר, בהוראה (חלק גדול של מורי כתה"ס בי"ח הם בעלי השכלה של ס' כתות בלבד). מובן שהישוב היהודי גדל בעיקר בקרבת אזורי הבניה והעבודות של האמריקאים ובכמה מהם הוכפלו הישובים היהודים (פורט-ליוטה). אסור להוציא מסקנה כללית ממצב זה לגבי כל הישוב היהודי. אך השפעת התהליך הזה על העליה בכלל ועלית הנוער בפרט ניכרת; די כאן לרמוז על אפשרות עבודה מכניסה לצעירים בני 15-16.

2) <u>עזרת הארגונים היהודית והטבת המצב הסוציאלי</u>. בשנה האחרונה הוגברה פעולת העזרה ליהודי מרוקו מצד ג'וינט, אורט, אליינס, אוצר תורה (תמיכה באנגליה וארצות הברית), חסידי לובביץ' וכו'. פעולות אלו, אם כי לא סיפקו את הצרכים הגדולים של יהודי מרוקו, הורידו בכל זאת את מספר הילדים חסרי בי"ס וחנוך במידה ניכרת, היטיבו תנאי השיכון של מוסדות החנוך ואת מצב התזונה בבתי הספר. כן הורחבה הרשת הרפואית במוסדות החנוך.

מה שנוגע לילדים בגיל בי"ס שאינם מבקרים מוסד חנוך כלשהו הסטטיסטיקה בשטח זה אומרת על שש עד תשעה אלפים מתוך כ-50 אלף צעירים בגיל בי"ס. בתוך המספר הזה החלק העיקרי כולל את קדה המהווה כשליש האוכלוסיה של יהדות מרוקו. עם בקורו של הילד בביה"ס נפתרת במידה ניכרת בעית התזונה (כל ילד מקבל בבי"ס ארוחה חמה אחת וארוחת מנחה), טיפול רפואי (בביה"ס שבספרו טיפל האליינס בריפוי חולי גזזת והצליח במשך שנה לרפא 150 חולים). עם כל החיוב שבהופעות אלו שיש לברכן בכל לשון עלי לציין שבכל פעולת העזרה חסר תיאום בין המוסדות השונים, ביחוד אין המפעליםמכוונים למטרה הסופית - העליה לא"י. כך למשל בכוונת חלק גדול של מנהלי אליינס (ביניהם גם אלה הקרובים לנו ואף המשמשים נציגינו) להקים דור של תלמידים שיתאימו לחיי המעשה במרוקו (ידעו צרפתית, חשבון, להסתדר בחיים). למרות העובדה שלימוד השפה העברית הנו חובה בכל xx בתיה"ס של אליינס, שעה ביום, רמת xx הלמודים נמוכה מאוד, חומר המורים גרוע, וביחוד חסרה רוח ונשמה בלימוד זה. מוסדות אורט מוציאים בעלי מלאכה למקצועות שאין ליהודים אפשרות של סידור במרוקו וכתוצאה מכך הם עוסקים בפקידות, מסחר וכיוצא באלה. ביה"ס החקלאי של האליינס במרקש שבקרתי בו ושוחחתי ארוכות עם המנהל עומד בפני הרחבה למרות שלא סיפק חקלאים לעם היהודי ולישראל, ועל מנת להתגבר על קושי זה מנסים לבצע תכנית של הקמת מושבות של איכרים יהודים לדוגמא... במרוקו! למטרת זאת אף הגיע משלחת מטעם "איקא" המוכנת להשקיע כספים גדולים בהרפתקא זו. הג'וינט המממן חלק ניכר של פעולות אלו מקבל הלך רוח זה ללא כל התנגדות, למרות שהרוחות המנשבות מניו-יורק ומפריס שונות בהחלט מגישה מוזרה זו. עם כל הברכה הצפונה בהרחבת רשת מוסדות החנוך במרוקו קשה להבין את הנטיה להקים בנינים מפוארים הכולסים בקזה וברבט, ואשר יש בהם יותר משום תצוגה מאשר הכרח.

עלי לציין גם שיכולתי לעמוד על ~~xxx~~ הרצון ללמודים ולהשכלה בחוגי הנוער וההורים, וכן על העובדה שמספר העזיבות בבתי הספר, וביחוד אלה של האליינס, הן אפסיות. מסיבה זאת אין לחשוב על אפשרויות של גיוס ילדים בתוך בתה"ס של אליינס, אלא עם סיום בית הספר או בקשר עם עלית הוריהם.

בשנה האחרונה נעשתה גם פעולה חשובה מצד הקהילות בשטח העזרה הסוציאלית וכן השלטונות הצרפתיים החלו בהקמת שיכונים ליושבי המלה, אמנם במידה מצומצמת, אבל בס"ה עובדות אלו משמשות גורם מעכב לעליה בכלל, למה שקוראים במרוקו "משבר העליה".

3) <u>ירידת ~~x~~ המתח בתנועה הציונית</u>. היא קשורה בשני הגורמים שעמדתי עליהם לעיל והיא מודגשת בכל השיחות שהיו לי עם שליחים ועסקנים וגם עם הנוער מכל החוגים. יש הרגשה של ~~xxx~~ חוסר אונים ~~xxxxxxxx~~ בתנועות הנוער, חסרים מדריכים מקומיים. השליחים - פרט ליוצאים מן הכלל - אינם מהאיכות המעולה, בוגרי המכון לשליחי חו"ל הכזיבו בחלקם הגדול. התוצאות בנידון בקשר לעבודתנו היו, שמצד תנועות הנוער, למרות רצונם הטוב, לא קבלנו עזרה ממשית בגיוס. כן השליחים של עלית הצעירים לא גילו לעת עתה כושר פעולה. בתנועות הנוער עוסקים בבירור השאלה, אם יש לטפל כמלה או להסתפק רק בנוער שמחוצה לה. בפז (עיר בעלת אוכלוסיה יהודית של 16.000 נפש) יושב שליח אחת התנועות המטפל ב-45 צעירים ובמשך השנה האחרונה לא זכינו לקבל בעזרתו אפילו ילד אחד.

ירידת קרן הציונות משמשת גם הסבר לחוסר דעת קהל שתעמוד מול ההתקפה נגד העליה, תעמולת זועה של ה"יורדים" ושונאי ציון אחרים.

4) <u>שאלת העליה בכלל</u>. אני מקוה שחח' וידרא וכן מינה בלומנפלד הרחיבו את הדיבור בענין זה וברור לי שעליתנו תלויה וקשורה במידה ניכרת מאוד בעליה בכלל. מעטים ההורים המוכנים לשלוח את ילדיהם

כלי בסחון שביום מן הימים (כוונתם לרוב תקופה מצומצמת מאוד) יעלו ארצה אף הם. בתוך מסגרת העליה הכללית, על ההגבלות הנהוגות היום, יש התמרמרות ביחוד נגדנו מצד הורים הטוענים: את ילדינו לקחתם ואותנו הנכם משאירים. שאלה זאת יכולה למצוא את פתרונה במידה מצומצמת ע"י תיאום בינינו לבין מחלקת העליה במרוקו ומתוך הבנה הדדית שבדרך כלל קיימת. אין זה פותר כמובן את השאלה הכללית של העליה, אשר מועמדיה מרובים בין אלה שאי אפשר לקבלם ולעומת זה חסרים מועמדים שעליתם רצויה ומותרת.

בתוך מערכת גורמים מתנהלת פעולת העליה בכלל ושלנו בפרט ומה שמפליא ביותר היא העובדה שבדעת הציבור היהודי ישנה התעלמות בלתי מובנת מהמצב הפוליטי העדין של מרוקו וקיים בעין חוסר דאגה לעתיד. הענינים המצטברים באופק הפוליטי (שהיתי במרוקו בימים שהובאה בעית מרוקו לדיון או"ם) אינם נמצאים בשדה הראיה של הציבור היהודי. יש לומר את האמת, שאין השתדלות לפתוח לציבור היהודי את העינים: המתנגדים לארץ עושים זאת מתוך כוונה ברורה, התנועה הציונית חסרה תנופה וחוששת מלויאליות משולשת.

לאחר סקירה כללית זו ברצוני לגעת בשלוש נקודות מעשיות שטפלתי בהן בבקורי והן: השאלה הדתית, המחנה בקזה, הכיתה המיוחדת בסמינר למדריכים.

א) <u>השאלה הדתית</u> - שאלת הרבנים. אין ברצוני להיכנס עוד פעם לענין ההלשנה של חלק מהרבנים בפני השלטונות של הסולטן. עמדתי עליה בשורת מכתבים. ברור לי שאין השאלה הזאת מהווה סיבה לעיכוב בגיוס ילדים לעלית הנוער, אם כי גורמת לנו הפרעות. אין לי ספק שחלק מהחוגים הנלחמים בנו מצאו בעלית הנוער שעיר לעזאזל. הם מעונינים לשמור על שלטונם וניזונים מהתעמולה של אגודת ישראל ואפילו של נטורי קרתא. חוגים אלה השתמשו במכתבי ילדים המגיעים למרוקו והנוגעים בעניני דת ועושים להם פרסום בעזרת תצלומים. כך למשל ראיתי מכתב מילד מקיבוץ "דורות" המספר שהמדריכים אמרו לו שהתנ"ך זוהי בדיה (Blagues). מאותו קיבוץ באו תלונות של ילדה, חניכת בית יתומים בקזה (דתי), שכתבה על אכילת חמץ בפסח. בשיחתי עם הרבנות הראשית ברבט העמדתי ותם על העובדה שאין לסמוך על עדות ילדים כדי להאשים מוסד יהודי העוסק במסירות להצלת וחנוך ילדי מרוקו. באותה שיחה, שהתנהלה דרך אגב באוירה ידידותית מאוד, לאחר שתיארתי בפני הרבנות את סדר החיים במוסדות דתיים בצרפת ובארץ, אמר לי סגנו של הרב הראשי, הרב מסלה: אין לנו צורך שתעשו מהילדים חסידים; מספיק שיהיו יהודים. משפט זה הובן לי יפה לאחר שהכרתי את המנטליות של היהדות המרוקאית. חסידים, פירושו של דבר תפילה שלוש פעמים ביום, שמירת שבת ומצוות וכו'. יהודים - זוהי ידיעה מסויימת בתפילה, שמירה על חלק המצוות בהתאם לזמן ולמקום. ולא-יהודים פירושם כפירה בתורה ובאלוהים. וכאן ישנו מקום להתקפה נגד דרור והשומר ה הצעיר. בשיחה הנ"ל הבאתי לידיעת הרבנים את תוכן מכתבו של מר משה קול לנשיא הפדרציה הציונית במרוקו קלמרו ותגובתם היתה חיובית לתכנו. הם הסכימו אתי שישנו חלק גדול של נוער וילדים בצפון אפריקה שהמסגרת הדתית שלנו הנה עול כבד מדי עבורם והסיכויים להסתגלותם החברתית של הילדים לתנאים אלה קלושים מאוד. זוהי הגישה, שלפי דעתי, יש לנהוג בה בהסדר הבעיה הזאת.

מתוך כל זה עלינו להסיק שהמסגרת החנוכית הדתית של מוסדותינו אינה מתאימה לחלק ניכר מאוד של הנוער המרוקאי, וביחוד זה המגיע בשורותינו. הדבר הזה מתבלט בעיקר בשמירת המצוות. ניקח לדוגמה את שאלת שמירת השבת במידה והיא נהוגה במרוקו. יש לציין שרוב היהודים באים לבית הכנסת בשבת (מספר המתפללים כל יום מצומצם מאוד). חלק גדול מאותם היהודים נוסע בשבת, משחק קלפים, קונה וכו'. יש גם לומר שמספר היהודים העובדים בשבת, ביחוד בערים הגדולות, ובפרט עם העבודה אצל האמרקאים, איננו מבוטל. הדור הצעיר עוד הרחיק לכת. יחד עם כל

זה קיימות נקודות מסויימות בשטח זה המעוררות תגובה וסלידה אצל הילדים המרוקאים, כשנפגשים באכילת חמץ בפסח, כפירה בקיומו של אלוהים, ולדאבוני ידוע לי שבנקודות אלו לא תמיד היתה ההכנה הדרושה מצד מחנכינו ולא פעם נהרס עולמו של צעיר מבלי שהוקם אחר במקומו.

ברצוני להדגיש עוד פעם שאין השאלה הדתית מהווה עיכוב לעליה ובפתרון שאלת העליה בכללה. אדגים את זה בשתי עובדות: הייתי מוכן לקבל את כל הילדים במקנס ולהתחייב לשלוח אותם למוסדות דתיים, אם ישנם מועמדים, והמועמדים לא נמצאו. אותו הדבר היה במידה מסויימת בספי. בכל זאת עלינו לעשות את הכל על מנת להוריד את כל המכשולים העומדים בדרכינו והנני חושב שהפתרון יימצא על בסיס ההחלטות של הועד המנהל, הכלולות במכתבו של מר קול.

ב) <u>בעית המחנה המיוחד</u>. לפרשה זאת יש כבר היסטוריה ארוכה. הקמת המחנה המיוחד שלנו, שהוחל בו מתוך התלהבות רבה ואשר הח' מינה בלומנפלד הקדישה לו הרבה זמן ומרץ, נפסקה לפני כמה חדשים מחוסר כספים ובגלל החלטות של הועד הציבורי, לאחר שנעשו שגיאות בבניה בזמן הקמתו של הבנין הראשון. בבניה זאת הושקעו כשלושה מיליון פרנק שנאספו על ידי יהודי מרוקו בזמן יום הילד וע"י מגבית נפרדת, ולשם גמר הבנין הראשון, הרכבת קו חשמל, הספקת מים וכן להקמת שני צריפים שיהוו יחד עם הבנין יחידה ל-120 ילד, דורשים עוד כ-4 מיליון, שמיליון אחד מהם הובטח ויעמוד לרשות הועד. 2 הצריפים שהזכרתי לעיל הכרחיים, היות והבנין יכול לשמש ל-50 ילד בלבד ואין זה יכול לספק אפילו את צרכי המעבר שלנו.

מבחינת הצרכים שלנו במרוקו דרוש לנו מחנה מיוחד המובדל מהמחנה הכללי, מכיוון: 1) שאין התנאים של המחנה הכללי מתאימים משום בחינה לילדים ולנוער ולא יוכלו גם לספק אותנו לאחר השכלולים שיוכנסו בקרוב; 2) דרוש לנו במרוקו לכל הפחות מפעל אחד שנוכל לרכז סביבו את ידידינו, הועד שלנו, ואשר ישמש לנו גם מקום לפרסומת וכיוצא באלה. את הנקודה הראשונה אפשר לנמק בעשרות עובדות שגרמו לנו לא פעם סבל בתקופת המעבר הקצרות או הארוכות ולא פעם שימשו סיבה לבריחת ילדים, או להחזרת ילדים ע"י הוריהם. - הנקודה השניה חשובה בקשר לתכניות הפעולה שלנו להבא, וביחוד בקשר לתכניות לנשימה ארוכה. מסיבות אלו השתדלתי להביא להתעוררות ענין המחנה ובישיבת הועד שהשתתפתי בו הוחלט לא להסתפק בגמר הבנין הראשון אלא להקים לכל הפחות את 2 הצריפים הדרושים ולשם כך להשתדל לאסוף כספים תוך החדשיים הקרובים. הנני רואה חשיבות גדולה בסיום מפעל זה ויש לעשות את הכל על מנת שהמחנה ייגמר.

ג) <u>הכיתה המיוחדת של סמינר במדריכים</u>. עלי לומר שהיה זה בשבילי החלק המעודד ביותר של בקורי במרוקו. רעיון הכיתה המיוחדת למדריכי צפון אפריקה עורר ענין רב בחוגי הנוער והעסקנים ורבים רואים בזה החלטה חלוצית חשובה. נפגשתי לשיחה עם 25 מועמדים לפי החלוקה הבאה: 5 בקזה, 8 ברבט, 4 במרקש, 1 בפז, 5 במקנס, 2 בספי. בינתיים נוספו עוד כ-5 מועמדים שפנו למשרדנו בענין זה. רובם התאימו לתנאים שהותוו לפני מסדור ההדרכה לגבי קבלת המועמדים. ביחס להשכלתם כולם סיימו בי"ס עממי, לחלק גדול מהם יש נסיון בהדרכה בתנועות נוער, כשלושה מהם מורים בבתי"ס אליינס, כמחציתם יודעים עברית. הרושם שלי הוא שכ-15 מועמדים די רציניים נוכל להוציא מתוך קבוצה זאת, שנפגשתי אתה והמוכנה לעלית ארצה תוך חודש-חודשיים הקרובים. מה שנראה לי חשוב ברגע זוהי החלטה עקרונית בענין הסמינר, תאריך התחלתו וכל הסידורים הדרושים. אסור לנו לסחוב יותר על המידה את האנשים האלה וכן לעשות רושם רע בתוך ציבור היהודים במרוקו. באם החלטת המחלקה תהיה שלילית לגבי התכנית הזאת מסיבות כלשהן עלינו להודיע על כך בהקדם האפשרי ובמקרה הנ"ל יש לי תכנית אלטרנטי-בית של סמינר בצרפת או בשוייץ (על פרסים כרצוני לשוחח בארץ).

ארגון העבודה במרוקו

לאור המצב שתיארתי אותו ברור לנו שדרוש מפנה יסודי בשיטת העבודה שלנו במרוקו. עלינו לראות לא רק את התוצאות הקרובות הנראות בעין, אלא להתכונן לעבודה לזמן ארוך, ולשם כך דרושה עבודת הכנה. על כן עלינו לעשות את כל המאמצים על מנת לקיים את קצב הגיוס במרוקו ומצד שני גם לדאוג לרזרבה, מתוך מחשבה ברורה שלשם כך דרושות פעולות חנוכיות וארגוניות אשר תוצאותיהן אינן באות מיד.

את הפעולות הדרושות לעבודה השוטפת הנני מציע לעשות בשלושה כיוונים: א) הרחבת מסגרת העובדים שלנו; כוונתי ביחוד לעובדים מקומיים השולטים בשפת יהודי המקום ובצרפתית, שיטפלו בפעולות גיוס בכל רחבי מרוקו. כיום מספר העובדים שלנו מצומצם ביחס לקשיים שבגיוס; חלק מהם אינו מתאים לתנאים החדשים, היות והורגל לעבודה משרדית, בזמנים שהילדים צבאו על פתחי משרדינו ולא היה באפשרותנו לקבל את כולם. העובדים האלה חייבים להיות בחלקם מרותקים למרכזים הגדולים, בחלקם לאזורים וכן נודדים ממקום למקום לתקופה יותר ממושכת מאשר יום-יומיים. הנני להדגיש שלעבודה זאת נראים לי כמתאימים יותר עובדים מקומיים מאשר השליחים מן הארץ, הן מבחינת הכרת התנאים וידיעת השפה והן מבחינת השאלות הקשורות בשלטונות. אם באים בחשבון שליחים לעבודה זאת הרי הם צריכים להיות בעלי כשרונות מיוחדים. המשלחת של עלית הצעירים לצערנו לא הוכיחה כשרונות אלה. אינני מתעלם מן הקושי במצאת עובדים מקומיים מוכשרים במרוקו, אך אין זה נראה לי כלתי אפשרי, אם נוכל לעמוד בפני בעית משכורות ותנאי עבודה סבירים. נראה לי שהחשבון הסופי יהיה כדאי. הדגשתי כאן את שאלת העובדים המקומיים ולא עמדתי על הרחבת ההנהלה של המשרד, היות ונראה לי, לאור המצב העדין במרוקו, שאין צורך בהנהלה בעלת מספר חברים ולא בבקורה זאת ימצא פתרון בהרחבת פעולתנו.

ב) פעולת הסברה מקיפה ומניעת השמצה ודיבות. דרושה לדעתי, וכן לדעת אנשי המקום, פעולת הסברה מקיפה מצדנו בשפה הצרפתית ובערבית- היהודית על מפעלנו בארץ בצורת פרוספקטים, סרטים, חוזרים, נאומים בבתי כנסת, חומר חנוכי לתנועות נוער, ובשטח זה נעשה מעט מאד עד עכשיו. לאחר שוכי מסובים הצעתי הוצאת קובץ של מכתבי ילדי טובים שיפורסם בחוגים שונים ושעלול לעזור לפעולתנו. הנני בדעה זאת גם לגבי העבודה במרוקו. כן דרוש קשר הדוק בין הילדים בארץ ובין חבריהם והוריהם במרוקו. יבוא על הברכה הקיבוץ ניר-עם בחוזריו הנשלחים להורים על חי-חברת הנוער, עבודתם ולמודיהם. ראיתי את ההשפעה החשובה של הוזר זה במרקש. הייתי מציע גם להנהיג את השיטה של ציונים במוסדות ובמשקים ולהעביר לכל המחות פעמיים בשנה את תעודות הגמר וחצי-גמר להורים ולבקש את אישורם. דבר זה יירא כפני אנשי מרוקו כאות הערכה, דאגה וטיפול לילדיהם ותשומת לב זו, שיש להחדיר בכל מקומות הקליטה, עלולה להשפיע לטובה על הלך הרוחות בעניינינו. מצד שני יש לשמור על הידיעות המסתננות מן הארץ שלעתים הן פרי של דמיון, אבל כשהן מגיעות למרוקו מעוררות בהלה ותגובות שליליות. דרושה פעולת הסברה מקיפה במקומות הקליטה על כתיבת מכתבים, על הקשר עם ההורים ועל הרע הנגרם לעבודתנו ע"י ידיעות כוזבות או דמיוניות. במידה שיתחזק הקשר בין הארץ ובין מרוקו על ידי ילדינו נוכל לקוות להשפעה לא רק לעניינינו, אלא לעניין ארץ-ישראל בכלל. יכולתי לעמוד על כך בקריאה במכתבי ילדים רבים שהראו לי הורים במרוקו ואשר הם לדעתי כתיפות של רענן בים ההשמצה והדיבות המגיע מן הארץ מאנשי העליה הכללית.

ג) תיאום ושיתוף פעולה עם ארגוני היהודים במרוקו. אין בזה משום חידוש, ופעולה בנידון זה נעשתה כבר עד עכשיו ולא תמיד זכתה להצלחה בגלל העמדה האדישה של מוסדות חנוך או עזרה רבים בלפינו.

אבל אין להסתפק בנסיון זה ויש לעשות את הכל כדי לחדור לחוגים שונים ולהפעילם מבחינה מעשית. יש להעמיד בפני כל תנועות הנוער את בעית עלית הנוער כבעיה מרכזית, או אחת המרכזיות. לחץ זה חייב לבוא מן הארץ, ממרכזי התנועות שהם גם הארגונים הקולטים למעשה. ועלינו לעשותו בצורה חד-משמעית. ביחס לארגונים אחרים כ"אורט", "אוצר-תורה" וביחוד ג'וינט, עלינו לעשות לחץ הן בהנהלות של הארגונים והן במקום, על מנת לכוון את פעולות העזרה במידה יותר יעילה לצרכינו. יש לומר שהלך הרוחות מבחינה זאת בועידה האחרונה של הג'וינט מתאים בהחלט לגישתנו זאת. דרושה גם השפעה בנידון זה בחוגי האליאנס ועד כמה שידוע לי יש לנו אפשרויות ע"י הקשרים שלנו להביא לשינוי-מה גם בגישתם של אנשי האליאנס.

שלושה כיוונים אלה חייבים להיות מבוצעים כד-בכד, היות ובתנאי הגיוס הקשים של היום אי-אפשר לדעת מאיזה מקום ניבנה. על כן אסור לנו להזניח נקודה כלשהי, -אף אם איננה נראית חשובה מיד ומרחוק.

פרט לשאלות שנגעתי בהן לעיל יש לחשוב על פעולות מכוונות לתקופה יותר ארוכה. הנני להביא מספר הצעות הטעונות עוד בירור וליבון:

1) שיתוף פעולה והקמת מרכזים סוציאליים בערים שונות; כיום יש מרכז אחד כזה במלח של קזה והננו עומדים אתו בקשר הדוק. בעזרתו על ידיו מאוד בגיוס ילדים, היות וכידוע הכרטיסיות המלאות של ילדי המלח. בזמן בקורי טיכמבר בראשי פרקים על הכנת קבוצת עלית הנוער ע"י המרכז הזה והבטחנו למרכז עזרה בעובדים. סבורני כי עלינו לפתוח יחד עם המחלקה להחלוץ והנוער, האחראית למרכז החנוכי-הסוציאלי בקזה, מרכזים דומים בערים הגדולות. ואם לא תהיה נכונות מצד המחלקה הנ"ל לשתוף פעולה יתכן שיש לעסוק בזה בעצמנו.

2) יש לחשוב על קבלת ילדים בגיל למטה מ-12, ואם עליתם ארצה איננה ניתנת, עלינו להחזיקם במשך תקופה ארוכה יותר בצרפת, או בתחנת המעבר במרוקו. אם כי הצעה זאת לא תוסיף מספר ניכר במשך שנה, הרי יש לחשוב בכל זאת על 150-200 ילד לשנה מהסוג הזה, לפי הערכת הח' וידרא, ואין זה בתנאים הקיימים כמות מבוטלת. לפי הלך הרוחות בג'וינט הצעה זאת, במידה שהיא נוגעת במרוקו, לא תיתקל בהתנגדות ויש לקוות שנוכל למצוא הסדר בענין זה במרוקו.

3) חדירה לבתי"ס של האליאנס ותלמודי-תורה. הצעה זאת מרחיקה לכת ביותר ודרך אגב, הגיע לאותה מסקנה גם ד"ר שיבר בזמן בקורו האחרון במרוקו. לדעתי עלינו לראות את עצמנו כשותף מלא לכל פעולה שתיעשה בזמן הקרוב בענין שיגור מורים ומחנכים לצפון אפריקה. אין לראות בפעולות ותכניות אלו מתפקידן של המחלקות לתרבות תורנית ותרבות לגולה, אלא לסוכנתנו כדאי שגם כמה משליחינו יטפלו בפעולה זאת, אם ברצוננו להתכונן לקראת הבאות ולהכין לנו רזרבה של ילדים במרוקו.

בסיום דברי ביחס לתכנית הפעולה יש הכרח להגדיל באופן ניכר את התקציב הניתן למרוקו ואשר הוא פעוט לגבי הפעולה ולגבי המאמצים הדרושים שם. כן דרושה עבודת הכנה מצד המחלקה להעמולה וליחסי ציבור, להתאים חלק המחוסר שבדעתם להוציא בכיוון זה שעמדתי עליו. דרוש לנו משטר של קריאה לעליה ולקשר עם יהדות צפון-אפריקה בכיוון זה בכל החברות שלנו. בשילוב כל הגורמים האלה אפשר יהיה להגדיל במידת-מה את מספרי הילדים שיגיעו ממרוקו, אם כי אינני רואה בחדשים הקרובים סימנים לתזוזה ניכרת בנידון מעל לממוצע שקבלנו ממרוקו במשך השנה האחרונה (נובמבר 1951-אוקטובר 1952), המסתכם ב-100 עד 110 לחודש.

השתדלתי להצטמצם בנקודות העיקריות ובכל זאת הארכתי במידת-מה. הנני מקוה למסור השלמות לדו"ח זה בעוד כמה ימים בארץ.

31.10.1952

731

משרד החוץ

מזכר

אל: מ' ליבן - פאריס

מאת: מחלקת החקר - ש. סויל

מאת: 54/131/ז

הנדון: תוניס – מאורעות חמסיה (10 ביוני 1952)

ר"ב תמצא דו"ח בנדון, משליחה של המחלקה לעניני הנוער והחלוץ שליד הסוכנות, השוהה כיום בתוניס. לדו"ח צורפו העתקיהם של שני כרוזים שהופצו מיד לאחר ההתקפה, בחתימת המפלגה הקומוניסטית הצפון תוניסית והמשרד השני המדיני של ניאו-דסטור.

אנו עמלים עתה להשיג זרם בלתי פוסק של ידיעות על הנעשה בשטח זה בצפון אפריקה. משיגיעו אלו לידינו לא נאחר לשלחם אליך.

ב ב ר כ ה,

סויל

17.7.52

תאריך | חתימה | תאריך | חתימה

ד.מ. 3192-60.000-7-51-623

דיקן - ב.מ.ו.

דו״ח על המאורעות הגישר המסיה בתרבים

ביום ג׳, י״ז בסיון תשי״ב, 10.6.52, פרצה תגרה בין יושבי בתי קקטה, אשר על גבול הגישר היהודי. יהודים טענו כי הערבים נגעו לרעה בבנותיהם. אחרי דין ודברים פרצה מלחמת ידים בין היהודים לשכניהם. דוד נגרסה בהתערבות המשטרה. בעשיה של התגרה נפצעו כמה ערבים וגברה המתיחות בגבולות הגישר היהודי.

אנשי התגבה המקומית הבטיחו את המכפיסות לגישר בימים ח׳ י״אם בסיון תשי״ב, ו-ר׳ כ׳ בסיון תשי״ב, שלאחר מכן שקטו הרוחות. אולם ידיעה שהופיעה בעתונות כדבר הנסיון להרעלת הבי׳ עוררה את יושבי הקרבות בשוקים תשרבתים שהחלו בזעקים כי היתה זו מלאכתם של יהודים. המון ערבי החל רוגם באבנים את הגישר - אנשי המבן השיבו משר אבנים כתוצאה מן התגרה נפצעו שני יהודים.

אחה״צ בתחדשה התקשה, למקום הסריבה הוזמנה משטרה. אחד השוטרים פתח באש וכתוצאה מכך נהרג הצעיר ג׳ורגו(מאנשי ההגנה). השוטר המוסלמי שירה טרם זוהה.

ביום הראשון כ״ב בסיון תשי״ב חזרו ערבים וגבו להתקיף אולם השוטרים הדפו התקפתם.

מקרה שני קרה בשעה אחת בצהרים - מספר גדול של ערבים נכנס לשוק ״אל-גראבה״ - שוק הכדים המעורב (יהודים וערבים) -שמרבית החנויות בו שייכות ליהודים, הערבים החלו לצעוק ״היהודים הורגים אותנו״- והחלו שודדים סחורות מחנויות היהודים. מיד לאחר מכן ירדו לגישר ושוב פרצה מריבה בין הערבים לבין היהודים - ברגע זה לא היה כח משטרתי גר ול במקום והיהודים מיד נכנסו לפעולה והרחיקו את הערבים, בקרבת מקום נמצא שוק ערבי היהודים הרסוהו כליל -(שוק בצורת רחבה עם כל מיני אטבאות) וכל הסחורה במקום הושמדה, ומאז יום ראשון בצהרים- נמצאים במקום חיילים סנגלים. כמו כן הוגבה כח משטרתי המרכב ממרשתים יהודים וערבים; הרוחות שקטו וערבים אינם מסתובבים עוד בחמסיה.

חברינו נמצאים כל הזמן במקום - קשיים מיוחדים סנתקלתי בהם במקרה זה היו מציאת מקומות מתאימים בהם יוכלו חברינו לשהות, מציאת טלפון וכן אפשרויות לכלכל החברים בזמן שהותם בחמסיה. היהודים הגרים בסביבה אינם רוצים לשתף פעולה ואפילו אי אפשר היה לקבל בית כנסת אשר בו יוכלו לשבת החברים. לרובפה אחד מחברי מועצת הקהילה אשר גר בגישר והמושב את עצמו לציבורי גדול לא הרשה להכניס לדירתו ארבעת חברים לשעות מספר.

כינתים שובבו חברינו בחדרים השייכים להורים אשר בניהם הם חברי המ-ן.

היום אחה״צ התקיימה הלויתו של הצעיר שנורה ונהרג ביום השבת. האבוירה היהודית נסערה ובהלויה השתתפו המונים.

הדעה הרווחת כאן ביחס למאורעות אלה היא שדבר זה נעשה ע״י המון מרוע לא מכוון - ההמון איננו מודרך ע״י מישהו והמנהיגים הערבים מסירים כל אחריות מעליהם בענין זה. ידיעות טובות מוסרות כי הבאו-דסתור הודיעה שטרם הגיע הזמן להתחיל לפרע ביהודים. ידוע ישה למנהיגות הערבית כאן שטרם הגיע הזמן להתעסק עם יהודי המקום ואינם מסתירים כי זמן זה יגיע. שמועות שונות מתלבטות ברחובות כאן על התחלת פעולות בקבה מירה גדול מצד הערבים מיד בסוף הרמדאן - אין אפשרות לבדוק ידיעות אלה כמו כן אין אפשרות לבדוק כלפי מי תכוונה פעולות אלה בעתיד.

בקשתי בכל האמצעים הדרושים בענין זה. אנשינו עושים את המוטל עליהם תוך מסמעת מלאה. אני עומד בקשר מתמיד עם השליחים.

./.

כמו כן קיים קשר מתמיד בכל שעות היום והלילה בינינו לבין האחראי לבין האחראי לכל פעולות המגן במקום ההוא, לפי הוראותנו, מפעיל את החברים.

אני מקוה שלפי ידיעות אלה תעמדו על רצינות המצב ואתם מצדכם תשתדלו גם כן לעזור לנו כאן באמצעים טובים.

בברכה,

יחזקאל רביע

/יר

PARTI LIBERAL
CONSTITUTIONALLISTE
TUNISIEN
NEO -DESTOUR

COMMUNIQUE

Le Bureau Politique de Néo-Destour condamne les incidents ayant mis récemment aux prises dans le quartier israélite de Tunis les deux éléments de la population qui ont toujours vécu dans la fraternité et l'entente et dénonce les agissements criminels d'agents provocateurs qui cherchent a créer une diversion au moment ou toutes les éner les nationales doivent tendre vers le triomphe des aspirations communes.

Il met en garde les Tunisiens, quelle que soit leur confession, contre ces manoeuvres qui ne sauraient profiter qu'aux adversaires de la Nation.

Tunis, le 16 Juin 1952

Le Deuxième Bureau Politique de Néo-Destour

Le Président : (Dr. Maokaddem).

U N S E U L E N N E M I L E C O L O N I A L I S M E

Lé colonialisme vient de faire une vouvelle victime; La police a abattu lachement le jeune Journo, comme elle a abattu à Tazerka et à Tunis même des dizaines d'autres Tunisiens.

Aujourdhui le quarier de la Hafsia endeuillé l'un de ses fils victime innocente d'un régime de terreur et de sang.

Mais les colonialistes veulent aller plus loin encore: depuis 5 mois ils n'ont pas réussi à mater le peuple tunisien. Ils exulteraient aujourd'hui s'ils pouvaient dévier sa juste lutte et, avec l'aide de provocateurs de créer, entre Tunisiens musulmans et juifs, des chocs sanglants qui donneraient pretexte à une répression générale et à de nouvelles tueries.

Quel Tunisien - sans distinction de race - ne comprendrait pas que c'est là l'intérét du colonailisme ?

Musulmans ou juifs, vous êtes trop clairvoyants aujourd'hui pour tomber dans ce piége monstreux ! Vous avez tout à perdre dans une lutte fratricide et le colonialisme a tout à y gagner.

Vous souffrez du racisme et de l'antisémitisme: faites taire les provocateurs ou les mauvais bergers qui veulent exciter en nous ces sentiments bestiaux.

C'est contre le colonialisme, reposable de l'oppression, de la misérer et du racisme que vous dirigerez votre haine.

Reclamez le châtiment des assasins de Journo, comme le châtiment de ceux qui ont assasiné avant lui des dizaines de Tunisiens.

LA PROVOCATION IL FAUT OPPOSER LA VIGILANCE ET L'UNION

DE TOUS LES TUNISIENS SANS DISTINCTION CONTRE L'ENNEMI COMMUN :

LE COLONIALISME.

La Section Tunis-Nord

du Parti Communiste Tunisien

/jr

מכתב מנהיג הסוציאליסטים בתוניס למרכז
המפלגה הסוציאליסטית בפריס - תרגום.

אלנכון זכורים המאורעות אשר פרצו בשבוע העבר בין מוסלמים ויהודים ברובע היהודי בתוניס. מאורעות שהביאו לרצח נער יהודי. דעת הקהל הבינלאומית נסערה וכל אלה המעונינים ניסו בהזדמנות זו להטיל את אשמת ארגון המפגנות אנטי יהודיות על התנועה הלאומית התוניסאית. אולם, ניתוח אובייקטיבי של המאורעות אשר התחוללו בתוניס מאז חודש ינואר יבליטו את דאגתם המתמדת של מנהיגי התנועה הלאומית התוניסאית להמנע מן הפח ומן הסכנה של פרעות ביהודים וזאת על אף התכסיסים הפרובוקטיביים של חוגים קולוניאליסטים מסויימים. מאורעות השבוע האחרון עשויים לעורר את השאלה אם אמנם לא עלה סו"ם בידי הפרובוקטורים לגרות אלמנטים תוניסאים מוסלמים מסויימים בלתי אחראים ולשלחם להפגין ברעש ברובע היהודי ולהצית תגרה שסופה שפך דם. אמנם אמת כי תגרה בנאלית כשהיא לעצמה, התלקחה ב-14 ביוני בין יהודים וערבים ברובע היהודי. אמת היא כי המשטרה התערבה די מאוחר אולם, תגרה זו אשר הצטמצמה בידוי אבנים מצאה את סופה לאחר התערבות המשטרה במקרה פוח. גויתו של הצעיר ג'ורנו נתגלתה כעבור זמן מה באחת הסימטאות הצדדיות, הוא הוכה באלה בטרם מצא את מותו מפגיעות כדורי אקדח.

הזדמנות נפלאה עבור אנשים מסויימים לשלהב את היצרים הגזעיים ולהוקיע את התעלולים האנטי יהודיים של המוסלמים. הזדמנות נפלאה להזעיק את דעת הקהל הבינלאומית ולטעת את הרושם השלילי לגבי הלאומיות התוניסאית בניו יורק ובתל-אביב. הזדמנות זו לא הותמצה אולם עד מהרה השתררה דומיה וזאת משני טעמים. ראשית: משום שהיהודים כמוסלמים בתוניס לא נתפסו לדבר. אחר יומיים שלושה של מהומות כליל שב השקט לכנו וסכר הפרובוקטורים יצא בהפסדו. יתר על כן, וזהו הטעם השני לשקט אשר השתרר, ידוע היטב בתוניס שרוצחו של ג'ורנו איננו מפגין מוסלמי אלא שוטר בסדים אשר לא השתייך לכיתת שנקראה להחזיר את הסדר ואשר נקרה למקום באורח מקרי. הוא אשר ביצע בניחותא את מלאכתו הפרובוקטיבית. G.M.S

באשר לנו, אנו סבורים כי אין די בכך שהאמת ידועה בתוניס וכי יש צורך כי דעת הקהל הצרפתית והבינלאומית תדע את האמת לאמיתה.

- - -

7.7.52

Sg

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1952-7-13
מספר 731
תיק

משרד החוץ

הקריה, יד' בתמוז תשי"ב
7 ביולי 1952.
מ/5275

אל : ציר ישראל בפריס.

מאת : מ ע ר .

נתבקשתי לאשר קבלת מכתבך מס' 731/7314/קז מיום 22.6.52 בו מסרת על שיחתך עם מר רנה מאיר על דבר המאורעות בתוניס. מכתב זה נקרא בד בבד עם מכתבו של קונסול ישראל במרסיי מה-20.6.52 על אותם מאורעות.

בברכה,

מ. אראל.

מא/מו

הקריה, יד' בתמוז תשי"ב
7 ביולי 1952.
מ/

ציר ישראל בפאריס
נתקבל ביום
13-7-1952
מס' ספר
תיק 731

אל : ציר ישראל בפריז.

מאת : מ ע ר .

נתבקשתי לאשר קבלת מכתבך מס' 731/7314 מיום 22.6.52 בו מסרת על שיחתך עם מר רנה מאייר על דבר המאורעות בתוניס. מכתב זה נקרא בד בבד עם מכתבו של קונסול ישראל במרסייל מ־20.6.52 על אותם מאורעות.

בברכה,

מ. ארזל.

מא/10

LEGATION D'ISRAEL

ציר֫ות ישראל

פאריס,

יא' תמוז תשי"ב
4 יולי 1952

צפ/

זכרון דברים משיחה עם ה' רכס (רכטמן) מנהל העליה בסוכנות ביום 4.7.52.

שהה במרוקו לאחרונה 20 יום. היהודים מפוזרים בקיבוצים קטנים של 40; 30 משפחות. ישנם כפרים בהם האוכלוסיה היהודית מהווה רוב מחלט. תכנית הסוכנות להעלות את מספר העולים עד 1.500 לחודש. בחודש שעבר עלו 800. העליה היא בעקר של צעירים ונוער.

מסגרת העליה סלקטיבית. בריכוזים הגדולים יותר, נוערת עליה הבוחרת את המועמדים לעליה, אלה שנבחרים ונשלחים לקזבלנקה בה תוקם מחנה מעבר וניפוי בגלל. הסוכנות מתכוננת לעשות נסיון לפנות מכפר אחד או שנים את כל האוכלוסיה היהודית. ישנו חשש שהממשלה הצרפתית תתנגד לפעולה מסוג זה, כי לפתוח סכור הג'ינגן.

כיון שאין סבנים ברורים להבנת הממשלה הצרפתית, ייעשה הנסיון לכפר אחד או שניים, לצורך מישוש הדופק. היהדות כמעט ואינה מעורבת באוכלוסיה הערבית, וחיה לה בנבדל. אין שום סכנה של התבוללות בתנאים הקיימים, כי היהדות מסורתית ושורשית. דובר בשבח מפעלי האליאנס. בית"ס החקלאי של אליאנס בראשו עומד ציוני. פרוספריטי לרגלי השתקעות הצבא האמריקאי, ובניית הבסיסים.

הרב של פס - הוציא כרוז נגד תנועת "דרור" כי הוא משמיצם ומאשימם בין היתר בקיום מסבות של נערים ונערות ערובים במועדון המדובר; כתוצאה מכרוז זה נקראו הנערים אל המשטרה, והיו צפויים למאסר של שנה אחת. הדבר נמנע אחר השתדלויות רבות, ובסופו של דבר צווה הפחה לנעול את המועדון, ולמסור את מפתחותיו לידי הרב.

התנועות האחרות חרדות מאד להתערבות זו. להכנסת גורמים חיצוניים למחלוקת פנימית.

באלג'יר כמעט ואין עליה. ההתבוללות גדולה. בתוניס עליה של כ 300 נפש לחודש, בעיקר מן הדרום.

פאריס,

יא' תמוז תשי"ב
4 יולי 1952

צפ/

זכרון דברים משיחה עם ה' רכס (רכטמן) מנהל העליה
בסוכנות ביום 4.7.52.

שהה במרוקו לאחרונה 20 יום. היהודים מפוזרים בקיבוצים קטנים של 40; 30 משפחות. ישנם כפרים בהם האוכלוסיה היהודית מהווה רוב מחלט. תכנית הסוכנות להעלות את מספר העולים עד 1.500 לחודש. בחודש שעבר עלו 800. העליה היא בעקר של צעירים ונוער.

מסגרת העליה סלקטיבית. בריכוזים הגדולים יותר, ועדות עליה הבוחרות את המועמדים לעליה, אלה שנבדקים ונשלחים לקזבלנקה בה הוקם מחנה מעבר וריפוי גדול. הסוכנות מתכוננת לעשות נסיון לפנות מכפר אחד או שנים את כל האוכלוסיה היהודית. ישנו חשש שהממשלה הצרפתית תתנגד לפעולה מסוג זה, כך לפחות סבור הג'וינט.

כיון שאין סמנים ברורים לתגובת הממשלה הצרפתית, ייעשה הנסיון בכפר אחד או שניים, לצורך מישוש הדופק. היהדות כמעט ואינה מעורבת באוכלוסיה הערבית, וחיה לה בנבדל. אין שום סכנה של התבוללות בתנאים הקיימים, כי היהדות מסורתית ושורשית. דובר בשבח מפעלי האליאנס, ביה'ס החקלאי של אליאנס כראשו עומד ציוני. פרוספריטי לרגלי השתקעות הצבא האמריקאי, ובניות הבסיסים.

הרב של פס - הוציא כרוז נגד תנועת "דרור" בו הוא משמיצם ומאשימם בין היתר בקיום מחולות של נערים ונערות ערומים במועדון התנועה; כתוצאה מכרוז זה נקראו הנערים אל הפשה, והיו צפויים למאסר של שנה אחת. הדבר נמנע אחר השתדלויות רבות, ובסופו של דבר צווה הפחה לנעול את המועדון, ולמסור את מפתחותיו לידי הרב.

התנועות האחרות חרדות מאד להתערבות זו. להכנסת גורמים חיצוניים למחלוקת פנימים.

כאלג'יר כמעט ואין עליה. ההתבוללות גדולה. בתונים עליה של כ 300 נפש לחודש, בעיקר מן הדרום.

LEGATION D'ISRAEL

צירות ישראל

פאריס,

יא' תמוז תשי"ב
4 יולי 1952

צפ/

<u>זכרון דברים משיחה עם ש. פרסלר, עלית הנוער.</u>

בקר במרוקו 6 שבועות, בכל קהילה וקבוץ יהודי. נוהג להפגש תחילה עם הרב, אח"כ עם באי כח ה Consistoire, אח"כ עם באי כח האיגודים הציוניים. רכש לו יחס מיוחד ואהדה רבה. בע"ה של עלית הנוער המתחלקת לפלג דתי, ולפלג חילוני. נוכח לראשונה המסורתיות הדתית של העליה ממרוקו, משוכנע שאפשר לעשות הרבה במרוקו. היהדות מצויינת וערה. בקזבלנקה מוקם והולך מחנה לקליטת נוער שיעלה 17 מליון פרנק, באמצעים שנאספו בקרב יהדות מרוקו. גיל הנערים 14-18. קשיים לגבי ההורים העוברים את גיל העליה הסלקטיבית. צורך להוריד את גיל הנערים ל 11 - 10 שנים.

מפעלי "האליאנס" "ספורט". אפשרויות וראויה להשקעה (עד היום לא נעשה דבר מרוכז בשטח זה).

פרוספרימי בעקבות השתקעות האמריקאים. אי התעניינות התנועות בגורמים המחנכים, לדוגמא בי"ס אליאנס למנהיגים בפאריס. אפשרית פעולה באמצעות הקהילות.

אי התאמת השליחים מהארץ לתפקידם וסביבתם.

<u>תוניס</u> עליה של 30 - 15 ילד בחודש.

<u>מרוקו</u> 250 בחודש שני בתי עלית הנוער.

ל 400 ילד בצרפת, מחנה מעבר (מרסיל).

פאריס,

יא' תמוז תשי"ב
4 יולי 1952

צפ/

<u>זכרון דברים משיחה עם ש. פרסלר, עליה הנוער.</u>

בקר במרוקו 6 שבועות, בכל קהילה וקבוץ יהודי. נוהגו להפגש תחילה עם הרב, אח"כ עם באי כח ה , אח"כ עם באי כח האיגודים הציוניים. רכש לו יחס מיוחד ואהדה רבה. בע"ה של עלית הנוער המתחלקה לפלג דתי, ולפלג חילוני. נוכח דרישותיה המסורתיות דתיות של העליה ממרוקו, משוכנע שאפשר לעשות הרבה במרוקו. היהדות מצוינת וערה. בקזבלנקה מוקם והולך מחנה לקליטת נוער שיעלה 17 מליון פרנק, באמצעים שנאספו בקרב יהדות מרוקו. גיל הנערים 14-16. קשיים לגבי ההורים העוברים את גיל העליה הסלקטיבית. צורך להוריד את גיל הנערים ל 11 - 10 שנים.

מפעלי "האליאנס" "ספורט" . אפשרויות ודאיות להשקעות (עד היום לא נעשה דבר מרוכז בשטח זה).

פרוספריטי בעקבות השתקעות האמריקאים. אי התעניינות התנועה בגורמים המחנכים, לדוגמא בי"ס אליאנס למורים בפאריס. אפשרית פעולה באמצעות הקהילות.

אי התאמת השליחים מהארץ לתפקידם וסביבתם.

<u>תוניס</u> עליה של 30 - 15 ילד בחודש.

<u>מרוקו</u> 250 בחודש שני בתי עלית הנוער.

ל 400 ילד בצרפת, מחנה מעבר (מרסיל).

פריס, ב' תמוז תשי"ב
26 ביוני 1952.
צפ/ 731/743

אל: הסברה

העתק: הציר

מאת: א. שלוש.

בפגישתי היום עם מזכיר אגוד הקהילות היהודיות במרוקו ז'ק דהאן לפרתי כי "קול מרוקו" משדר בקביעות ביום ו' בשעה 6 אחה"צ תכנית יהודית של שלושים דקה הערוכה על ידי אגוד הקהילות. בתכנית שלושה חלקים: א. ידיעות מקומיות בשטח היהודי. ב. נושא השבוע - שיחה על עניני דיומא, הנושא קשור תמיד בבעיה יהודית חרכזמית דתית או אחרת. ג. חלק מוסיקלי שירה ונגינה בחלקה דתית מקומית בחלקה חילונית ישראלית. אני ממציא לכם בזה את רשימת התקליטים של שירי ישראל הנמצאת ברשות אגוד הקהילות. נוכח כוונת האגוד להרחיב את התכנית היהודית לשני שדורים בשבוע הם מבקשים כי נמצא דרך לספק להם תקליטים נוספים משירי הארץ. מאידך, סבור אני כי חשוב יהיה לקבל מאגוד הקהילות תקליטים של פולקלור יהודי מזרחי מרוקני.

מר דהאן הבטיחני להמציא לנו מדי פעם בפעם הערכות צבור המאזינים לגבי שדורי "קול ציון לגולה" המיועדים לצפון אפריקה.

מר דהאן הפנה את תשומת לבי לעובדה כי במרקש מקהלה יהודית ממדרגה ראשונה בת 50 חבר. הוא לא יכול היה להשיב לי אם מקהלה זו הוזמנה להשתתף בחגיגות ה"זמריה". אנא השכילונו.

בברכה,

א. שלוש.

פריס, ג' תמוז תשי"ב
26 ביוני 1952.
צפ/ 731/ 7931 ו

אל: הסברה
העתק: הציר

מאת: א. שלוש.

בפגישתי היום עם מזכיר אגוד הקהילות היהודיות במרוקו ד'ק דהאן לסדתי כי "קול מרוקו" משדר בקביעות ביום ו' בשעה 6 אחה"צ תכנית יהודית של שלושים דקה הערוכה על ידי אגוד הקהילות. בתכנית שלושה חלקים: א. ידיעות מקומיות בשטח היהודי. ב. נושא השבוע – שיחה על עניני דיומא, הנושא קשור תמיד בבעיה יהודית תרבותית דתית או אחרת. ג. חלק מוסיקלי שירה ונגינה בחלקה דתית מקומית בחלקה הילונית ישראלית. אני ממציא לכם בזה את רשימת התקליטים של שירי ישראל הנמצאת ברשות אגוד הקהילות. נוכח כוונת האגוד להרחיב את התכנית היהודית לשני שדורים בשבוע הם מבקשים כי נמצא דרך לספק להם תקליטים נוספים משירי הארץ. מאידך, סבור אני כי חשוב יהיה לקבל מאגוד הקהילות הקלטות של הפולקלור יהודי מזרחי מרוקני.

מר דהאן הבטיחני להמציא לנו מדי פעם בפעם הערכות צבור המאזינים לגבי שדורי "קול ציון לגולה" המיועדים לצפון אפריקה.

מר דהאן הסב את תשומת לבי לעובדה כי במרקש מקהלה יהודית ממדרגה ראשונה בת 50 חבר. הוא לא יכול היה להשיב לי אם מקהלה זו הוזמנה להשתתף בתגיגות ה"זמריה". אנא השכילונו.

בברכה,

א. שלוש.

De: Maurice Fischer
A : Arieh Levavi
Département de l'Europe occidentale

Paris, le 25 Juin 1952
2P/731/455

CONFIDENTIELLE

J'ai eu l'occasion, dans une conversation avec le Dr. Robinson, de me rendre compte de l'état d'esprit de notre délégation aux Nations-Unies dans la question de Tunisie. Je n'ai rien à dire sur cette attitude en ce qui concerne ses conclusions, parfaitement logiques, quant aux relations franco-tunisiennes et notre position internationale. Mais je crois 'il y a lieu de ne pas perdre de vue un autre facteur: celui de la communauté juive d'Afrique du Nord. En ce qui la concerne notre position ne peut être que sans équivoque et tendre au maintiende la position française en Afrique du Nord. Les choses pourraient être autres si nous étions en mesure de faire face à une catastrophe et si nous étions prêts à recevoir en Israël une immigration massive dans des conditions désastreuses. Je crois, pour ma part, que le réservoir pour l'immigration qu'est l'Afrique du Nord est assuré et que nous avons tout intérêt à ce que cette immigration se fasse dans des conditions qui permettraient de la préparer et de la doser. Il se fait actuellement parmi les Juifs d'Afrique du Nord une oeuvre de préparation et d'éducation qui, tout en orientant jeunesse vers le sionisme, la prépare également à des conditions de vie meilleures en Afrique du Nord.

Ceci dit, il est certainement bon et politique que notre attitude à l'ONU dans la question de l'Afrique du Nord vis-à-vis des Français fasse l'objet d'un marchandage. Mais il ne faut tout de même pas que nous perdions de vue qu'en dernière analyse les considérations touchant la communauté juive et celles touchant l'extension du monde arabe indépendant devront être d'un poids décisif. - J'aimerais connaître vos sentiments à ce sujet.

MF

פריס, א' תמוז תשי"ב
24 ביוני 1952

צפ/ 731 / 7333

אל: הציר

מאת: א. שלוש.

<u>הנדון</u>: שיחה עם מר קצקי אחד ממנהלי הג'וינט בפריס.

שמעתי ממר קצקי על רשמי ביקורו בתוניס לפני שבועיים ימים. התרשמותו כי היהודים מאמינים בכנות הקשרים שיש להם עם האוכלוסיה המוסלמית ובדרך כלל חיים אתם בשלום. מכל מקום אין הם חוששים כי יאונה להם רע כל עוד לא עזב השלטון הצרפתי את הארץ. אין הם מאמינים כי הצרפתים יעזבו במהרה ולכן אין דאגת הבטחון מטרידה אותם. אין כל התלהבות לעליה בקרב היהודים ובמידה שהרצון לעלות מתגלה, אין הוא מפעם אלא בקבוצות אוכלוסים בדרום הארץ ונובע בדרך כלל מסיבות כלכליות. יש לציין כי מאז תם מלחמת העולם השניה חדרו הערבים יותר ויותר לשטח המסחר והמקצועות החפשים שהיו עד אז בעיקר בידים יהודיות. מובנת איפוא נטיית האוכלוסיה הערבית להזדקק יותר ויותר לשרותים ערביים על חשבון מתחריהם היהודים. דאגת ראשי הקהילות מופנים כיום בין היתר להקמת חברה בעלת גושפנקא צרפתית אשר תוכל לעסוק בחיסול הרכוש היהודי, ותהיה מובטחת מפגיעה. הקשיים הם רבים ובין היתר נבדקת גם האפשרות של העברת חלק מהרכוש לידי הקהילות אשר תשתדלנה לחסלו ובינתיים העזרנה בו לתמיכה בנזקקים. מר קצקי הבטיח להמציא לי את כל החומר שברשותו בקשר לפעולות הג'וינט בשלושת ארצות צפון אפריקה.

בברכה,

א. שלוש.

LEGATION D'ISRAEL

ציר ות ישראל

לפי
ד

פריס, א' תמוז תשי"ב
24 ביוני 1952

צפ/ 731/ 7333

אל: הציר

מאת: א. שלוש.

<u>הנדון</u>: שיחה עם מר קצקי אחד ממנהלי הג'וינט
בפריס.

שמעתי ממר קצקי על רשמי ביקורו בתוניס לפני שבועיים ימים. התרשמותו כי היהודים מאמינים בכנות הקשרים שיש להם עם האוכלוסיה המוסלמית ובדרך כלל חיים אתם בשלום. מכל מקום אין הם חוששים כי יאונה להם רע כל עוד לא עזב השלטון הצרפתי את הארץ. אין הם מאמינים כי הצרפתים יעזבו במהרה ולכן אין דאגת הבטחון מטרידה אותם. אין כל התלהבות לעליה בקרב היהודים ובמידה שהרצון לעלות מתגלה, אין הוא מפעם אלא בקבוצות אוכלוסים בדרום הארץ ונובע בדרך כלל מסיבות כלכליות. יש לציין כי מאז תם מלחמת העולם השניה חדרו הערבים יותר ויותר לשטח המסחר והמקצועות החפשים שהיו עד אז בעיקר בידים יהודיות. סובבת איפוא נטיית האוכלוסיה הערבית להזקק יותר ויותר לשרותים ערביים על חשבון מתחריהם היהודים. דאגת ראשי הקהילות מופנית כיום ביותר להקמת חברה בעלת גושפנקא צרפתית אשר תוכל לעסוק בחיסול הרכוש היהודי, והיה מובטחת מפגיעה. הקשיים הם רבים וכיון היותר נבדקת גם האפשרות של העברת חלק מהרכוש לידי הקהילות אשר תשתדלנה לחסלו ובינתיים תעזרנה בו לתמיכה בנזקקים. מר קצקי הבטיח להמציא לי את כל החומר שברשותו בקשר לפעולות הג'וינט בשלושת ארצות צפון אפריקה.

ברכה,

א. שלוש.

103

ASSISES DU JUDAISME FRANCAIS

- Les 22,23 & 24 Juin 1952 -

LE JUDAISME MAROCAIN AVANT 1945.-

Il y a un an, j'évoquais devant vous cet élan créateur qui emporte le Judaïsme Marocain dans la voie du progrès et qui fait déployer une extraordinaire activité. Après un bref historique de nos institutions, je vous avais signalé les deux réformes essentielles qui ont profondément modifié la physionomie de notre Judaïsme. L'entrée de nos représentants au Conseil du Gouvernement Marocain dont, jusqu'en 1947, ils ne faisaient pas partie et la création du Conseil des Communautés Israélites du Maroc, qui a fédéré les Comités de Communautés et dont il est devenu l'organisme coordinateur et représentatif sur le plan central. Avec l'intégration des Conseillers du Gouvernement Israélites, le Conseil des Communautés a achevé l'union des organismes représentatifs. Il était aisé de prévoir qu'en très peu de temps, il allait devenir le facteur essentiel de l'évolution du Judaïsme Marocain.

Je ne sais si les promoteurs de cette création se doutaient de son caractère révolutionnaire, car selon la formule bergsonienne, il s'est agi plus d'une différence de nature que d'une différence de degré. Le Conseil ne s'est pas contenté d'une superposition des attributions des Communautés; il est devenu à la fois l'organe d'exécution et de conception du Judaïsme Marocain. On se doute bien qu'il fallait utiliser cette liberté d'inspiration qui répondait d'ailleurs à une profonde nécessité, à dépasser le cadre figé des activités traditionnelles des Communautés pour entreprendre une immense oeuvre de relèvement dans tous les domaines.

Il y a quelques jours à peine, je lisais la description d'un mellah marocain d'il y a une trentaine d'années sous la plume de deux écrivains dont j'aurais volontiers condamné en termes sévères la traditionnelle malveillance à notre égard si l'un

....

d'entre eux ne venait de disparaitre. Les spectacles décrits auraient eu de quoi heurter notre sensibilité si nous n'étions arrivés au stade où nous nous réjouissons de n'être pas ce que nos ancêtres ont été car, après tout, c'est la preuve la plus tangible et la plus vivante de notre évolution. Tout au plus, regrettons-nous que les auteurs aient vu ces spectacles d' un oeil sec et partial et qu'ils n'aient pas tenté le moindre effort de compréhension pour expliquer que le Juif a toujours subi son destin beaucoup plus qu'il ne l'a fait et que la situation économique, sociale et psychologique de toute minorité n'est que la résultante des conditions qui lui sont faites.

Mais mon objet n'est pas de discuter de malveillantes dispositions. Ce qu'il importe de retenir de cette sombre description c'est que malgré ses outrances, elle donne une idée des conditions de vie des populations juives marocaines. Par là justement on apprécie mieux le bond prodigieux qu'en quelques dizaines d'années notre Judaïsme a fait grâce aux généreux apports de la France, au climat de sécurité et de progrès qu'elle a instauré et dont tout le pays a bénéficié, et grâce aussi à l'admirable préparation faite dans les écoles de l'Alliance Israélite Universelle qui, comme vous le savez existaient au Maroc bien avant le Protectorat. Il est naturel que le Judaïsme Marocain ait voulu faire sienne sous toutes ses formes, ce que l'on a appelé "la civilisation occidentale", car elle consacrait pour lui, la rupture avec le passé en même temps qu'elle lui apportait les espérances d'un brillant avenir. L'élan vers cette occidentalisation a été évoqué devant vous avec assez de détails pour qu'il soit utile de revenir. Ce que je voudrais seulement souligner c'est qué cet élan a été individuel. Les progrès rapides du Judaïsme Marocain ont été ceux des Juifs Marocains, qui ont su, avec intelligence tout subordonner et tout sacrifier à leur émancipation. Les institutions (réorganisation des Comités de Communautés et des juridictions rabbiniques) on été "officialisées" depuis 1918 et jusqu'en 1947, elles restèrent dans une stagnation d'autant plus paradoxale que les populations juives évoluaient à un rythme vertigineux. Le sens collectif a manqué aux nôtres trop éblouis par les pos-

....

sibilités économiques du monde nouveau dans lequel ils vivaient. Pour n'avoir pas compris que l'action collective était à la base des conquêtes individuelles, le Judaïsme Marocain a vu se produire un décalage qu'il ressent douloureusement chaque fois qu'l se heurte à de préjudiciables anachronismes. Pour combler ce décalage, des efforts isolés ne pouvaient suffire; il fallait pour cela la cohésion des forces vives de notre Judaïsme et il fallait en même temps dépasser les intérêts locaux pour poser notre problème sur un plan central, c'est-à-dire sous son véritable jour. Cette tâche est précisément celle du Conseil des Communautés, c'est vous dire, qu'avant toute considération il s'agit là d'une tâche d'abord et surtout humaine.

o o
o

LE CONSEIL DES COMMUNAUTES : SES OBJECTIFS.-

En réduisant progressivement ce décalage et en s'adaptant à la situation marocaine au fur et à mesure de son évolution, le Conseil des Communautés désire que les Israélites Marocains, individuellement et collectivement arrivent à vivre dans la dignité et à jouir des libertés individuelles dont la France leur a inculqué l'amour et qui leur sont aussi nécessaires que l'air qu'ils respirent. Ceux qui ont vu superficiellement le Maroc pourront sourire de cette ambition quand ils penseront surtout à certaines populations beaucoup plus préoccupées de leur situation matérielle que de leur émancipation politique. Mais ils oublieraient trop vite que l'évolution du Judaïsme Marocain est une question d'élite; or, d'une année à l'autre notre élite s'élargi; la nouvelle génération arrive à son tour à la gestion des affaires publiques et auprès de ses ainés qui lui apportent le poids de leurs connaissances et de leurs expériences, elle a déjà commencé à se signaler par son dynamisme et ses audaces que viennet heureusement tempérer la raison et le sens de la mesure dont les a marqués la culture française. Nul, au Maroc ne peut contester que la situation du Judaïsme Marocain ne se soit nettement améliorée depuis plusieurs années; nous travaillons dans un climat sain de confiance et de progrès.

....

Les preuves les plus tangibles en sont les résultats que nous allons rapidement énumérer tout à l'heure.

L'une des erreurs les plus fréquentes ques que commettent ceux qui nous rendent visite et qui se contentent de quelques jours pour se faire une opinion "définitive" sur notre situation est juger celle-ci à travers leur optique d'européens; cette appréciation à rebours les incite à de hatives condamnations, oubliant trop vite que le Maroc ne participe au rythme de la vie moderne que depuis une quarantaine d'années qui ont d'ailleurs été coupées par deux guerres meurtrières et désastreuses par leurs conséquences économiques, et que, pour ce qui les concerne en particulier, les Juifs ont du faire un effort gigantesque pour sortir du fond du moyen-âge. Je ne sais si vous connaissez cette classification antisémite qui affirmait que le Judaïsme pouvait être classé en trois catégories: Les Israélites, les Juifs et les Juifs du Maroc. Ce témoignage ne peut une fois de plus que prouver la vitalité et la volonté de progrès des nôtres et pourrait servir comme point de départ à l'appréciation d'une évolution qui a suscité les éloges les plus légitimes. Que nous ne soyons pas encore arrivés à une évolution des masses aussi complète que nous le souhaitons et que tout le monde souhaite d'ailleurs, cela est compréhensible car jusqu'à ces dernières années tout a manqué à cette oeuvre de relèvement, et en premier lieu, la volonté nettement affirmée de l'entreprendre. Mais si, dans un climat de paix sociale, notre effort actuel pourra se poursuivre et se développer, nous aboutirons en quelques années à des résultats qui seront la fierté de la France, du Maroc et de son Judaïsme.

O O

O

Cette oeuvre de relèvement a-t-elle été annoncée? Bien que notre action visât certains objectifs précis, il était difficile dès le départ, selon la méthode classique, un plan complet, en conformité avec les principes généraux. Ce n'est qu'après de multiples expériences nées de l'action, après les contacts les plus instructifs et après

....

les tatonnements de la première heure que peu à peu l'orientation de notre activité a pu se dégager d'elle-même. En l'occurence l'action a précédé la théorie et cela est fort heureux. Je dois vous dire d'ailleurs que toutes les théories et les spéculations qu'elles engendrent ont toujours été l'objet de notre défiance; "la chair creuse" ne pouvait suffire à la nourriture du Judaïsme Marocain; il lui fallait de la substance, et une substance assez forte, pour le tonifier et le débarasser à tout jamais de tous les complexes qui l'ont entravé et amoindri, et qui, sournoisement, se voilant d'apparences de logique, continuent de temps à autre leur oeuvre paralysante; heureusement ils sont en voie de disparition.

Notre première tâche fut donc le relèvement matériel de nos populations, base essentielle de toute action positive. De la traditionnelle notion de bienfaisance des Comités de Communautés, nous sommes passés au deuxième stade de l'assistance pour aboutir à la conception plus complète du reclassement économique, dans le sens très large où toutes les conditions de vie se ramènent à l'économie.

L'oeuvre complémentaire du relèvement moral fut marquée par une attention soutenue et par une vigoureuse participation à la vie publique marocaine.

La conjonction de ces deux sortes d'activités devait amener le Judaïsme Marocain à prendre conscience de sa personnalité, à l'affirmer et à occuper une place plus importante dans la vie du Maroc. Notre dernier Congrès a donné la preuve que nos Communautés étaient parvenues à une maturité satisfaisante et qu'elles avaient enfin trouvé leur conscience politique, c'est-à-dire une conscience saine des intérêts publics.

Je n'ai pas besoin de souligner que ces activités interfèrent tant il est vrai qu'un relèvement ne peut se concevoir et se réaliser dans toutes ses parties à la fois

0 0

0

ACTIVITES ET REFORMES INTERIEURES.-

Dans cette oeuvre de longue haleine une place particulière doit être réservée aux oeuvres sociales.

L'effort fait par la Direction de la Santé que je vous avais souligné l'an dernier s'est poursuivi et dévéloppé. La subvention du Conseil Supérieur de l'Assistance est passée de 35 à 45 millions; 10 autres millions sont venus s'y ajouter au titre de l'enfance délaissée. Le Préventorium de Ben Ahmed qui avait été lancé par nos ~~ex~~ oeuvres anti-tuberculeuses puis repris par l'Etat en raison des hausses massives qui en avaient rendu le financement impossible par nos populations, est en voie d'achèvement et ouvrira toute une aile à nos jeunes malades. Le projet d'un Sanatorium pour nos adultes qui a appelé la collaboration du Conseil des Communautés, de la Ligue Marocaine contre la Tuberculose, de l'American Joint et des oeuvres antituberculeuses juives du Maroc a été très avancé et il est permis d'espérer que la pose de la première pierre aura lieu les premiers jours de l'automne. L'expérience du certificat prénuptial a été accueillie avec faveur. La mise en place d'un corps d'assistantes sociales destiné à rénover entièrement les méthodes d'assistance de nos Communautés et de nos groupements de bienfaisance, va bientôt être chose faite; les études préléminaires sont en cours et dès qu'elles seront terminées, un travail fructueux commencera. En outre, la Direction de la Santé va entreprendre une lutte systématique contre le trachome en accord avec l'Organisation Mondiale de la Santé et l'UNICEF. Cette campagne sera la bienvenue pour

.....

nos populations du Sud qui souffrent terriblement de ce mal.

A côté de cette action de l'Etat, l'AMERICAN JOINT, sous l'intelligente impulsion de son Directeur, M. William BEIN, apporte une aide efficace à nos oeuvres et s'attache en particulier à l'enfance et à la jeunesse. J'ai pu me rendre compte, au cours de mes tournées au Maroc des effets de la générosité de nos correligionnaires américains; il suffit, pour s'en convaincre, d'assister une seule fois au spectacle émouvant d'une cantine scolaire, quand autour des tables bruyantes, des gosses correctement vêtus, souvent grâce à la friperie américaine, manifestent joyeusement un appétit qu'une nourriture substantielle vient maintenant apaiser. Une collaboration intime entre notre Conseil et le JOINT est projetée et il faut espérer qu'elle se fera très bientôt afin que la conjugaison de nos efforts aboutisse à un rendement intégral.

Signalons pour terminer l'oeuvre remarquable de l'O.S.E. au Maroc qui a installé six dispensaires et qui mène le bon combat pour nos enfants sur le plan médical et médico-social.

Une seule ombre au tableau : la question de l'habitat israélite. Il serait trop long que je vous en parle dans le détail; il suffit que je vous dise que nous nous efforçons par une action inlassable de combler le retard où nous nous sommes trouvés par rapport aux autres habitats. La participation du Gouvernement, dans ce domaine insuffisante.

o o

o

En ce qui concerne l'Instruction Publique, le problème est différent du fait de la présence (presque centenaire) de l'Alliance Israélite Universelle au Maroc. Il y a environ 27.000 élèves scolarisés dans ses écoles primaires. Si trente pour cent de nos enfants ne sont pas encore scolarisés - et cette proportion est énorme pour une population qui jusqu'en 1939 a été scolarisée à cent pour cent - les dirigeants de l'Alliance, nous le savons, font l'impossible pour que pas un seul gosse ne traine dans les rues et ne soit ainsi perdu à lui-même, aux siens et à sa collectivité.

Après le cycle primaire, les élèves continuent leurs études secondaires et supérieures dans les établissements d'Etat; rien à dire à ce sujet si ce n'est qu'après la rupture de la guerre, les promotions se sont reformées et que nous avons maintenant sans compter les enfants de condition aisée et ceux qui poursuivent leurs études au Maroc, une cinquantaine d'étudiants qui font le cycle supérieur dans différentes facultés de France, grâce aux bourses de mérite que leur accorde la Direction de l'Instruction Publique.

L'enseignement professionnel est assuré à la fois par l'Alliance et par l'O.R.T. et je voudrais rendre hommage à Jules Senouf, promoteur de cette oeuvre au Maroc qui s'est voué sans réserve à cette tâche et qui y déploie toute son intelligente énergie.

Un mot pour terminer avec l'Instruction Publique, de l'Enseignement Agricole. Il existe déjà à MARRAKECH et à MEKNES des écoles agricoles. Cet effort va se développer grâce à l'apport de la HICA que M. Georges WORMSER a bien voulu intéresser au Maroc.

o o

o

Dans cette même voie de relèvement intellectual, je vous avais signalé que notre Conseil avait créé un journal mensuel et qu'il organisait toutes les semaines une émission hébraïque à Radio-Maroc. Notre dernier Congrès voulant donner à cette activité tout le développement qu'elle mérite a réorganisé son Centre d'Etudes et de Documentation. Je n'ai pas besoin d'insister sur l'utilité de ces moyens d'expression. Avec ces trois sections, la radio, le journal et le service d'information et de documentation, le Conseil fait à la fois oeuvre de vulgarisation, d'éducation et d'union.

o o

o

LES REFORMES DU STATUT PERSONNEL.-

Dans cette oeuvre si vaste de rénovation, le Rabbinat Marocain a voulu prendre à son tour une place importante. L'archaïque Statut personnel et successoral était une entrave sérieuse à l'évolution de nos populations, en particulier à celle de la nouvelle génération qui ne comprenait pas le maintien, sous la forme la plus conservatrice, de la législation mosaïque. Il y avait danger là aussi à laisser ce décalage s'accentuer. Ce fut le mérite de mon ami Maurice BOTBOL, Inspecteur des Institutions Israélites d'avoir compris les inconvénients multiples de cette stagnation et d'avoir incité le Rabbinat Marocain à entreprendre un mouvement de réformes afin de se rapprocher de plus en plus des normes du droit moderne.

Deux grands systèmes dominaient la législation mosaïque du Maroc: d'une part le régime des autochtones (Tochabims) basé sur une stricte interprétation de la Thora et qui rejetait la femme au rang d'être inférieur; d'autre part le régime des exilés de Castille (les Mégorachims) plus progressiste puisque dès le XVIème Siècle il introduisait la notion d'égalité entre l'homme et la femme, mais dans certains cas bien déterminés; ce deuxième régime a été modifié dans certaines villes par des réformes locales en sorte que l'on a abouti au Maroc à une mosaïque de justices. Il y avait donc une double oeuvre à entreprendre:unifier la justice rabbinique et relever sérieusement la condition de la femme. Avec son habituelle persévérance, M. BOTBOL s'est attaché à cette oeuvre révolutionnaire et, en collaboration avecle Grand Rabbin Saul DANAN, Pré-

....

sident du Haut Tribunal Rabbinique; il a engagé le rabbinat marocain dans ce qu'on a appelé "la révolution permanente". N'oubliez pas que c'est lui qui a justifié et pris pour son compte le certificat prénuptial.

Il y a quelques jours à peine j'assistais au dernier Conseil Annuel des Rabbins; à l'ordre du jour figuraient les dernières vestiges d'une interprétation intéressée de la loi, faite naturellement au profit de l'homme. Ce fut pour nous tous une grande joie de voir le vélirat pratiquement supprimé; il y a déjà deux ans, des restrictions très sérieuses avaient été apportées à cette loi d'un autre âge; l'Etat d'Israël s'en est inspiré pour l'abolir complètement en subordonnant le mariage au consentement de la femme, le rabbinat marocain a apporté, par le biais, une solution définitive satisfaisante à la question.

La deuxième grande réforme débattue fut la participation de la fille mariée à l'héritage des parents. Le principe en a été adopté; la part sera déterminée après une sorte de référendum auprès des Communautés en sorte que la réforme nouvelle entrera en application dès le prochain Conseil et après l'approbation du Conseiller du Gouvernement Chérifien.

A côté de ces deux grandes réformes, d'autres mesures ont été prises, tendant toutes à la protection de la femme et l'amélioration de sa condition. Il est également utile de rappeler que l'interdiction du mariage des mineurs est entrée en vigueur grâce à l'active collaboration de l'Administration, et que la majorité a été fixée à 20 ans. Tout cet ensemble de mesures prouve une rupture délibérée avec le passé et un alignement progressif sur le droit moderne. Grâce à elles, il va devenir possible d'entreprendre la codification du Statut personnel et successoral préconisée par notre dernier Congrès. Nous espérons fermement que d'ici quelques années ce code pourra être prêt. Le Judaïsme Marocain pourra ainsi donner la preuve que la loi mosaïque n'est nullement conservatrice et qu'elle est assez souple pour s'adapter à l'évolution de la société et pourra régir notre Statut personnel aussi bien que le Code Civil. L'expérience vaut d'être tentée : c'est pour cela que nous la tenterons.

o o
o

Pour que cette oeuvre puisse se poursuivre avec fruit, il faut un corps rabbinique capable de suivre au jour le jour la profonde transformation de la société. Or le rabbinat actuel appartient à l'ancienne génération; l'effort d'adaptation qu'il fait est réellement prodigieux mais il lui manque l'instrument par excellence de l'évolution marocaine qui est la langue française. D'autre part, il s'est produit une sorte de désaffection à l'égard du rabbinat; le fait est d'autant plus grave que le rabbin marocain remplit la double fonction de juge et de chef spirituel. Aussi l'un des premiers voeux du Judaïsme Marocain a été la création d'un Institut de Hautes Etudes Hébraïques. Le Conseil des Communautés s'est attaché detoute urgence à la réalisation de ce voeux. L'appui du Maréchal JUIN et la volonté d'aboutir de M. BOTBOL ont permis l'accomplissement du projet auquel S.M. le Sultan Sidi Mohamed Ben Youssef a daigné accorder son encouragement et dont elle a accepté de subventionner le fonctionnement. Ce geste a été sensible au Judaïsme Marocain qui y a vu une nouvelle preuve de la sollicitude chérifienne à son égard. Les deux premières promotions terminent leur année scolaire, suivant à la fois des cours de Talmud, d'hébreu moderne, de français et d'arabe, tandis que se prépare l'arrivée de la troixième promotion. Puisse Dieu nous permettre d'assister à la moisson qui se prépare.

Je voudrais pour terminer ce chapitre signaler que le Gouvernement a fait édifier un imposant batiment qui va abriter les services du Haut Tribunal Rabbinique dont l'inauguration est prévue pour la prochaine rentrée et qui comprendra également le Tribunal Rabbinique de Rabat dont l'achèvement est prévu dans un an. Le Judaïsme Marocain ne peut que se réjouir du souci que prend le Gouvernement de donner majesté et dignité aux tribunaux rabbiniques. C'est là, pour lui un signe tangible de l'esprit constructif de la coopération franco-marocaine.

o o

o

LES REFORMES GENERALES.-

Nous venons de passer rapidement en revue plusieurs sortes d'activités ......

dont la principale caractéristique est d'être intérieures, c'est-à-dire propre aux populations juives. Il est temps de penser que notre Judaïsme participe à la vie marocaine et qu'à ce titre, il se doit d'affirmer son opinion et de veiller à toujours sauvegarder ses intérêts moraux.

J'eusse voulu vous entretenir assez longuement de la question car elle présente un intérêt passionnant mais les négociations franco-marocaines qui ont lieu actuellement me font un devoir de ne pas en troubler le cours, fut-ce très légèrement. Je me limiterai donc à l'énumération de l'essentiel.

Sur le plan représentatif marocain les Israélites font partie des organismes principaux: Conseil du Gouvernement, Commissions Municipales et Chambres de Commerce. En raison du caractère théocratique de la monarchie chérifienne, ces organismes ne sont que consultatifs; il est toutefois indéniable que ces organismes tendent à avoir une influence agissante et il parait juste qu'une association des représentants des différents milieux à la gestion des affaires publiques soit de plus en plus étroite; ce désir a été maintes fois proclamé par nos Résidents Généraux.

En ce qui concerne les droits publics, nos différents Congrès ont demandé que l'accès à la fonction publique, à tous les échelons soit garanti aux israélites à égalité absolue de titres et de mérites avec les Musulmans, que les lois réorganisant les professions libérales tiennent compte de cette égalité absolue, et qu'une représentation israélite soit assurée dans les Commissions d'Etudes et de Réformes, notamment dans celle de la justice.

Nous touchons là à une question fondamentale, dont je vous avais signalé l'an dernier certains aspects paradoxaux. En plus des principes généraux qu'ils voudraient voir adopter, les Israélites souhaiteraient certaines garanties particulières et le droit de faire partie du tribunal chérifien quand les deux parties, ou l'une d'elles sont juives. Un Code pénal a été achevé mais sa parution a été différée

.....

et subordonnée au code de procédure criminelle qui est en cours d'élaboration. Tout le monde attend avec impatience la réforme de la justice car chacun est conscient qu'elle ouvrira pour le Maroc une ère nouvelle.

Il me rest un mot à vous dire de la condition juridique de l'Israélite Marocain si magistralement exposée par mon ami André CHOURAQUI. Cette grave question ne pouvait pas ne pas attirer notre attention et nous préoccuper. Une crainte incompréhensible paralysait les esprits les plus clairvoyants jusqu'au jour où le vigoureux coup de pioche d'André CHOURAQUI trancha ces vaines appréhensions et étala la question au grand jour, montrant ainsi par l'exemple, que la liberté d'analyse et de critique était l'un des attributs fondamentaux de la liberté individuelle.

Le Conseil a abordé cette question dans un esprit total de respect et de loyauté. Fixé sur le sol marocain depuis plus de deux mille ans, le Judaïsme Marocain ne cherche rien d'autre qu'à concilier les exigences de ses libertés dont la France, envers laquelle le porte un immense élan de gratitude, lui a inculqué l'attachement avec le caractère théocratique de la monarchie dont le chef - que Dieu le glorifie - a maintes fois proclamé solennellement sa paternelle sollicitude à l'égard de ses sujets israélites, perpétuant ainsi les généreuses traditions de son illustre dynastie. C'est dire que le Conseil, répudiant toute mauvaise politique, ne reste sensible qu'à l'aspect humain de la question.

o o

o

Ainsi, peu à peu, grâce à ces multiples et convergentes activités, le Judaïsme Marocain émerge de l'ombre où il était plongé et affirme une personnalité qui, en quelques années en a fait un facteur important dans la vie marocaine. L'inorganisation et l'éparpillement ont fait place à la cohésion des volontés et des énergies et à un sens de la conscience collective qui font de notre Judaïsme l'une des forces vives du pays. Mais il serait injuste de n pas rendre un hommage particulier à ceux qui, à côté des grandes organisations qui se sont dévouées à notre cause, ont suscité ou aidé cette ascension...

CONCLUSION.-

Dans un récent essai sur l'évolution en terres d'Islam qui a toujours retenu son attention, et qu'il étudie avec l'objectivité du savant, M. Robert MONTAGNE a enlysé avec pénétration le phénomène de ce qu'il appelle "l'accélération de l'histoire". L'évolution sociale, note-t-il s'est précipitée dans tous les pays grâce aux techniques occidentales aux exigences d'une démographie croissant à un rythme vertigineux, aux retraicissements des distances et aux moyens de diffusion de la pensée. Tous les pays qui, pendant plusieurs siècles sont restés figés dans leurs vieilles civilisations, s'ébranlent à leur tour et entrent l'un après l'autre dans la vie internationale sous toutes ses formes, faisant ainsi surgir mille problèmes, mille difficultés nouvelles. Cette accélération, le Judaïsme Marocain n'a pas cherchéà éviter d'entrer dans son tourbillon; au contraire, elle fut à la mesure même de ses aspirations trop longtemps refoulées; non seulement il s'est laissé emporter par ce courant irrésistible mais il en a accéléré le cours par la part prodigieusement active qu'il a prise à son évolution. Aujourd'hui, après quarante ans de présence française, le Judaïsme Marocain, jeune et riche de son potentiel à l'image même de son propre pays, pose lui aussi d'innombrables problèmes qui naissent d'une rapide croissance; vous les avez certainement senti se dégager au long de mon exposépour qu'il soit utile d'y revenir.

הפרשה הנפלאה של „עליית הנוער", האוסם של היהדות

מאת אורי קיסרי, שליחו המיוחד של „הארץ" בפאריס

פאריס, מאי

האיש הצעיר חקר אותי „שתי עיני"... אני תמה שעניתי לו על שאלותיו, בלי שאוכל נאלץ לעשות כן, במשך עשר [illegible] בקבלת־פנים יהודית־ישראלית זו. והוא — לאחר כמה דברי נימוס על איזו פרשיות תי שיצאו מבסיס פאריס — עבר להתקפה:

„ובכן אתה יושב בפאריס כיום חדשים?

„בדיוק.

„על מה כתבת במשך כל החודש האחרון?

„אוה, על הכל. ביחוד על כמה עניינים. כתבתי על הפוליטיקה, על המלכה, על ישיבות בית הנבחרים...

„על מה עוד?

„על בעיות אשראי ויישוב של פרי ישראל, על קונגרסים בינלאומיים, על תיאטרון, על מוסיקה, על תערוכות ציור.

„אני מבין, אבל לא מצאת לנכון לכתוב על נושא אחר, על תנועת נוער מיוחד, עסוק, רציני, [illegible]

הפסקתי והמשכתי בו. חכיתי לקץ ההערכות ולהתחילתה של קביעת־עמדות.

והוא עשה זאת בארבע מילים:

„אני מתכוון „לעליית הנוער".

הוא צדק. היתה לי הרגשה, שאותם פרק מאויר מקום נסתר בקרבי ועלה אל פני.

*

פגשתי הראשון עם „עליית הנוער" זה עוד בישראל עצמה. ידידי יצחק [illegible] זכור בבדיחה את הוויתו, בו צירף אותי לחבורת עתונאים שיצאה לסיור במוסדי הנוער. התכנית הובילה אותנו למוסדים. באויר עוד עמד ריח הדם של לידת המדינה. הדרום, הנגב, היו עוד חזית, ואילו הילדים המיוצגים כבר בתום האביב הנצחי, היה אביב גם בחייהם ובעיניהם של עשרות הילדים שבאנו לראותם. הם היו, דרך כלל, יוצאי עשרות ארצות. אבל כולם לבשו בגדים דומים: פרי המכבסות ששרפו את הורידם, פרי הגט והפלא, הפלא שהפך את השחור ללבן, את הדמעה לרינה ואת הייאוש לאמונה ולתקוה.

*

חיים, בפאריס, לספרך את הבעיה מקרוב. כבר ראיתי אני את התהליך לפרשתה הנפלא של ניצנים. כאן אני ראיתי את הפתרון, פתרון המחר של הנוער שלנו, לאו דוקא הנוער של מדינת ישראל... כיצד פותח הנוער הבינלאומי של היהדות, כי במוקדם או במאוחר — כל הנוער יעבור את שערי התגוללים של עלייתו. הקריה בי משפחה מנהרת: „עליית הנוער".

כאן ראיתי את כל הבעייה, על ריבוותיה ועל תסרוקתה. ראיתי את הי אנשים בעבודתם, את הילדים בתהליך המהפכה הפנימית, המפעמות מתוכם את השפה שרבקה בזרות עברה, ואלו את הסיבה הוא משפרת. ראיתי אותם, יוצאי 80 ארצות, כיצד הם מתחילים, עוברים בבור מצרף ומזוקק, כיצד הם נעשים לאותו חומר שבעלייתו לארץ, לארמה, יתגבש ויהפך גם ישר, הגן, הדרך, אנושי.

*

בראשית היה התוהו, ואחר כך, כשהגיע הוא הנוגה הפריצה את עלה הי דרור והפרעה. עבר העולם בשנות 1945—1946. או ריכוז ראשוני שלוחי העלייה בגרמניה קבוצת נוער של עבר מפולין, פרוסיה, והקימו בתי ילדים בגרמניה. התנועות הציוניות החלו גם בהעברת ילדים, ומארץ ישראל אל הנוער בורחים שנעשרו אך בי

בריחים המקומיים, והחלה עבודה הגדולה בפרדה. הגלת יתומים מיהודה פולין, שעברו לפריסה ברוסית. ולא רק בחוזתם אמת מדובר: נעשתה כאן עבודה רבה לבני ילדים שנפלו על ידי משפחות נוצריות והיו חבויים ממשרים בפולין, בלגיה, הולנד ו צרפת. הקהילות המקומיות ריכזו את הילדים הללו, יתומים ועזובים, והם הועברו ל„עליית הנוער", שהקנתה להם את ההכשרה הדרושה, חינכה אותם זמן מסוים — מיום עד גם חודש — והעלתה אותם ארצה.

כך הוסיף לאט לאט כל המחנות של גרמניה, בהולנד, ובמקומות אחרים, נשארו עוד כמה מאות ילדים שעל אף משפטים והבעיות, לא ניתן למוסדים להעביר אותם. „הוריהם" שהתקשרו בינתיים בילדים, אינם פתחים עליהם, והילדים — שבינתיים גדו בגרי — אינם רוצים ללכת. היה צורך, אפוא, לחסל את פרשת התבוננות וכפר העליה של הולנד (400 ילד שהאקבר פריבנקה), חיסל יעמוד רב בתי העליה ששימשו כעין התנור מעבר. לעומת זה רוכזה כל העבודה בצרפת, וכך שבין כאן שמונה בתים עבורי גוים, שהחל משנת 1947 היו כל לבסיסים מבורכים מהם המריאו עליית הנוער לארץ. קורא יקר: שאל „מדוע שמונה דוקא „שמונה מי יודע" זה אסיב לך, במצור שלא תדריש ב פורא מכן כיאה ליהודי בעל הגיון, כי שמונה הן התנועות, ועל כן היה צורך בבית לכל תנועה. שמונה תנועות — שמונה בתים. אשריגו, שאין לישראל 80 תנועות!

שמונה התנועות האלה — אני מסרב להעלות הנוסבוריה — הרי „השומר הצעיר", „המזרחי", „אגודת ישראל", „פועלי אגודת ישראל", „נוער העובד מאוחד", „מרדכי־ביה" (חבר הקבוצות), „הבונים" (הקיבוץ המאוחד מפאריז) ו„דרור" (פאריס). כאן, הינכו השורשים את הנוער במשך שנה תמימה. כמעשה משימה זו של חבנה והכשרה, הנוער קבוצות הילדים לפי עקים בארץ כשהן מגובשות. בשני הילדים מדברים כבר עברית ושמרי גלים לישור גרעינים בריאים. ואמנם, התוצאות לא הכזיבו כי אלו נשלחו המשוררות הללו ארצה בגיפרים יבלי דימאי, לא סין מרובים עקלמים עד

גולה. במקרה זה הרי עומדים לפני בעיות קשות, ואפילו בלתי פתירות. היה עלינו לאחר ולשנן לשיטות. עליה. תכף דרה „ואני כאן נזכרת האוירה הנוחה לקליטה. עלי לציין כי כל התמונה הכללית של שמונת הבתים — ובכלל כל פעולת הנוער — נעשתה בכספי הג'וינט. לפני כשנה, כשהגיעו הגיוס והמוכנות לידי התפר גם החרש, עמדה העבודה לפני חיי כל הבתים, כמהלך „עליית הנוער" באירופה שאלו את עצמם, אם לא ייתכן להעביר את הילדים ישר מ מאריקו ארצה, לאחר שהעיקר במשך ננה בטות העליה מכבל ארץ זו. הכוונה היתה לחוסך מבוכות האוירים. ואו הפלו לשיה — בעזרת ננסיון — כמה קבוצות מצפון אפריקה, ישר לישראל, ושם ניתנה להם ההכשרה בכל מוסדות הקליטה.

נסיון זה השף קשיים רבים ואישר את הנגהה, כי על הילדים לקבל את הכשרתם זמן רב לפני עלייתם, ו ר ח ו ק ממקום עלייתם. הילדים הנוער „בודדים", איש לעצמו, ללא הבנה ו הכשרה, ובמצב קשה שעבר של מישהו מגיות לחסר ילד שחיד כאשר אינו יודע לשבת על כסא, שלא ראה מימיו סכין או מזלג. מהארץ באה או הדרישה לקיים בכל מחיר — והי גם בעזרת מתמבמת ולזמן קצר — את בתי הקליטה וההכשרה, ומלבד שלא לחזור על מכשיר חשוב זה. ואז הושג המסם חדש עם הג'וינט, שלפיו הוברתי מפחי עליית הנוער לחזור על העיקרון של „בית לכל תנועה", ולי הצמצום בשני בתים בלבד: בית לדתי כל דתי וביית לריכוז חפשי. כך, אולי בפעם הראשונה בתולדות הארץ־ישראלית, החזון והמעש של העם היהודי, נתבא התועבם המפלגתי והמיפעי. אשרינו, שבלעיקרון נגרם חבר על ידי אזרחי המחר, הלא הם ילדינו.

בבית מספר 4 שברחוב לוזמא מבורי הבית של מעילה חשובה זו, המגורת ומשרפת העצבים, השרידים והמורים במתמצאות ממני. כאן קיבלתי פרטים חשובים, מכאן יצאתי לחקור את הבעיה ולפתור במסמכים. יושבים כאן שלושה אנשים צעירים, מתוך פרי יצירה (פרמנורה) של מגורים מפלגתיים, ומקדישים את עצמם את נפגם ואת לבם, למבצע משגב זה.

[illegible]

1c.3

371

שלהם פעמם אשר בתת-הכרה מפני שחלק של המוח שלהם אינו פועל כתיקון. הם הצליחו לשחרר ארבעה חולים משמיעת קולות לאחר שהוציאו מן המוח על ידי ניתוח את ה' חלק הנקרא „אבי-בראלויך נוקליאוס" שפעולתו הבלתי נורמאלית היא הי' גורמת לשמיעת קולות.

— מועידה השנתית של המועצה למחקר לחץ הדם הגבוה שליד התאחדות רופאי מחלות הלב בארצות הברית, שהתקיימה בקליבלנד, דנו ב' חקר הסיבה לכך שנשים לפחות מגיל חמישים סובלות פחות מגברים מהפרעות עורקי הלב. ד"ר ירמיהו שטמלר, המומחה של בית החולים בשיקאגו על שם „מיכאל ריס" העומד בראש מחלקת מחלות הלב בו, בא לכלל מסקנה שההורמון הנשי „אסטרוגן" נותן לנשים חיסון טוב נגד התפתחות הפרעות העורקים של הלב. הניסויים באסטרוגן עם ההורמון הזה הוכיחו שיש יסוד להשערה כזאת, אבל יש צורך בניסויים רחבים יותר כדי להשלים את המחקר ולגלות שיטת ריפוי מתאימה בהורמון נשי זה.

רכוש משותף לבעל ולאשה

בבריטניה, ממשלת עכשיו ועדה ממשלתית רשמית בשאלת הרפורמות שיש להכניס בחוקי הנשואין והגירושין. התאחדות הנשים הנשואות באנגליה המציאה „לועדה הקיסרית" הצעה שלפיה יכיר החוק בעקרון שחיי נשואים הם „שותפות בין הבעל והאשה לבעלות משותפת על הבית ועל הכנסות של שני הצדדים". מטעם זה על שני הצדדים לגלות איש לרעהו את גודל הכנסותיהם שלהם. במקרה של סכסוך בין הזוג מבחינת גודל ההוצאות על החזקת המשק יש לאפשר פניה לבית דין משפחתי מיוחד. יתכן להרשות לנשים את ביטול החוק המרשה להתבע פיצויים בעד הפרת הבטחה בנשואים.

בינתים הגישה המועצה הכללית של עורכי הדין בבריטניה תזכיר „לועדה הממלכתית" הנוגעת המביע את השקפותיה על שאלת הנשואים והגירושין. בתזכיר נאמר, שקשה לקבוע את הסיבות העיקריות לריבוי הפרות הנשואים, אבל יש לומר שהנסיון הורה כי הדבר המפריע לעתים קרובות להצלחת הנשואים היא דירה משותפת של הזוג הצעיר עם הורי הבעל או הורי האשה. הגורמים העיקריים לשי-הצלחת הנשואים, מחוץ לגורמים של נטיים, הריהם אי התאמה בינתים הספורים והמיניים בין הזוג. לדעת המועצה הבעיות המיניות הם הסיבה העיקרית לאי הצלחת הנשואים.

— עשרים וחמשה סטודנטים מאוניברסיטת קורנל בארצות הברית סולקו מן האוניברסיטה למשך שנה שלמה על השתתפות בהפסקת תחנת הראדיו של האוניברסיטה למשך שמונה רגעים לשם שידור „הלצה". שמונה סטודנטים במסכות קשרו את פועלי תחנת השידור של האוניברסיטה שרוב שומעיה הם סטודנטים ומפי הרי דעה, כי לונדון ומרסייל הופצצו על ידי אוירונים משטים רוסי וסאוידרים מסוג זה מתקרבים גם לחופי אמריקה דרך ניו-פאונדלנד. הודעה ברית זו לטלפונים רבים מכל הסביבה בדרישה לפרטים נוספים ותחנת השידור עסקה כל היום בהסברה שכל ההודעה היתה בבחינת הלצה.

— בית הדין העליון של ארצות הברית ביטל את האיסור שהוטל על ידי הצנזורים של מדינת ניו-יורק על הצגת הסרט „הנס" מאת הבמאי רוסליני שהוטל בשנת 1951. בית הדין העליון פסק, כי אין לאסור את הצגת סרט בטענה שהסרט הוא „חלול הקודש", כפי שטענו הקתולים בארצות הברית. אותה שנה ביטל בית-הדין העליון את החלטת בתי דין אחרים בוואשינגטון שאסור להשמיע נגינה ומודעות מתוך מקלטי הראדיו שמתקינים באוטובוסים ציבוריים, כי יש בזה משום פגיעה בחופש הנוסעים הנאלצים לשמוע מוסיקה ומודעות. לפי דעת בית הדין העליון אין בדבר זה משום פגיעה בחופש הפרט.

— התקוות של עקרות הבית בבריטניה, כי באביב יקבלו יותר ביצים לטבוע על פי פרוסי תמנות נכזבו בגלל „השוק השחור". האכרים אינם מרוצים מן המחיר הממשלתי הנמוך, וחלק מן התוצרת אינו מגיע למחסנים הרשמיים.

— בארצות הברית מורגש עכשיו מחסור באחיות רחמניות לבתי החולים. חקירה בכמה בתי-חולים הוכיחה, עשרים ושבע למאה מן האחיות עסוקות בסידור מיטות, ושמונה עשרה למאה בשפשוף הרצפות. לשם מניעת המחסור באחיות מציעים לכן, שלא להשתמש בהן בבתי החולים לעבודות במשק.

הנפשות „המספסים" שנעשו בגמר דת מוסקבה לא זכו אף לתשובה מצד הסובייטים. וכך הולך הקץ על ממשל בזול ומשאר, שהחזיק מעמד זמן רב.

(„טיים אנד טיידי", לונדון, 24 במאי)

את המוקד בקוריאה, יעלה יותר מן המספרים הרבים שקבעו לו. אך יש לשער, כי את כל בקיותו יוכל לפתור רק באורך אחרון קץ המלחמה בקוריאה.

(„ספקטייטור", לונדון, 23 במאי)

בחירות מקומיות באיטליה

לפי התוצאות הראשונות של הבחירות לרשויות המקומיות באיטליה, שנערכו ביום א' שעבר, התברר כי הברית השמאלית של הקומוניסטים, הסוציאליסטים וכמה מיצות אחרות איבדה אך מעט בצפון, וקיבלה הרבה בכפרים; ואילו הקואליציה „המתונה" — הדמוקראטים הנוצרים ובעלי בריתם הליבראלים, הרפובליקאים והסוציאליסטים הימניים — הפסידה הרבה לטובת המלוכנים והמפלגות הניאו-פאשיסטיות של הימין הקיצוני. התפוררות המרכז הדימוקראטי-נוצרי אפשרה לימין הקיצוני להשתלט על המועצות העירוניות של נאפולי, בארי, פוג'ה, ומקומות חשובים אחרים בדרום. ברומא, מאידך גיסא, הצליחו מפלגתו של דה-גספרי ובעלי-בריתה לקיים ברוחם רוב מצומצם לעומת הברית השמאלית, שכן מספר הקולות של הימין הקיצוני היה מועט שם באופן יחסי. ואמנם קיבלו ברומא הנוצרים הדימוקראטים פחות קולות מן הברית השמאלית, ולפי תוצאות הבחירות למועצה המחוזית הרומאית — באילו של הבחירות למועצות המחוזיות הן אחרות — קיבל השמאל תוספת-כוח חשובה.

לפי ידיעות מקוטעות קיים השמאל בידיו את השלטון בעיריות מצפון איטליה והקרים השמנות מצפון להרי האפנינים. בדרך כלל משקפות כנראה הבחירות את הקטגון הגדלי השורר בארצות: מפלגות השמאל רוכשות או מקיימות רק מקומות בצפון, ואילו רגלי מפלגות המרכז נדחקות בדרום על ידי קיצונים מימין שולים בעלי דרגת התרבות שונה — בעיקר המפלגות מלוכניות באזורים, על לכידות מזרחית קטנות, המבליטות את הסימפאות ואת המלבושים מימי מוסוליני. יש משהו אירוני בחזיון, שנאפולי הבורבונית מצביעה בעד מלכים ברוחב מבית סאבויה — אף כי הורי מלכים הנוצרים, שבגלל זה איבדו את משרת ראש עירית נאפולי, בוודאי לא יבינו את העוקץ.

חלק מן המלונות הטראגיקומיים של המצביעה מצד הימין הקיצוני, אולי המודים ביותר בבחירות הללו הוא התקדמות הברית השמאלית בכמה אזורים הקרובים שבדרום. השמאל, למשל, קיים את מעמדו או הרחיבו בערי סיציליה כגון סיראקוזה, טרפאני, מרסאלה, ובמקומות כגון מאטרה, ב עקבי של „הבגדי האיטלקי". סיכום תוספת-קולות זו מוכיח כנראה את אפשרות טענת הקומוניסטים, שהצליחו לקרב את האכרים ופועלי-התעשיה אלו לאלו, ולשכנע את איכרי הדרום של הלטיפונדיסטים שהם מקבלים לארגונים של פועלי הערים. אם תתאשר מגמה זו על ידי התוצאות הסופיות, תשפיע במידה משמעותית על הבחירות הבאות לפארלמנט.

(„מנצ'סטר גארדיאן ויקלי", לונדון, 31 במאי)

„אמנות המאה ה-20"

אוסף אמנות אמריקנים של ציורים מפורסמים מאירופה, הידועים בשאר הארצות בעיקר ע"י העתקים, מוצגים עתה במוזיאון של האמנות המודרנית בפאריס. התערוכה נפתחה לפני כמה ימים והיא חלק בלתי נפרד מן הפסטיבאל הנערך עתה בפאריס בשם „אמנות המאה העשרים". התערוכה כוללת יצירות של ואן גוך, סיזאן, גוגן, רינואר, קאנדינסקי, מאטיס, לאוריסן, שאגאל, קירכנר, ג'ורג' ברק, מונש, מירו, קוקושקה ופאול קלה. ביזון זה של אמנים הולם את הקריין שעורכי התערוכה התכוונו להבליט והוא להבליט את רוח הסינר של אמני המערב.

יצירות הפיסול כוללות את יצירותיהם של הנרי מור, ברנקוזי, ארכיפנקו, ארפ, ריימונד-דושאן, גאבו, אלכסנדר קאלדר, אלברטו ג'יאקומטי, מרסל ליפשיץ, מבוזר. התערוכה תועבר אחר כך ללונדון לאולמי הגאלריה טייט.

י. רושבוק

בעיות המעצמות בעולם

תמריצים למלחמה ולשלום

מתוך הפעולות בזמן האחרון הצבור את ההרגשה, שבא הערך מלחמה עד בשנה זו התעצמות המדינות המערבית ממשלת בבריטניה זו בריבונות רבה. לפני ימים אחדים הקדיש מפרי הצבאי של „טיימס" הלונדוני מאמר מיוחד לחבור את המצב הצבאי בשנה זו, שנכתב בה־ הירות רבה ולא מסקנות, אבל מגלה גם כמה טעויות בנוגע לשעות המדינ־ יות האחרונים של בריטניה וארצות הב־ רית, כי נתפשטה סכנת המלחמה. אמת, אומר המומר הצבאי, כוחות המערב גדל במשך השנה האחרונה, וגדולים רצוי להמצב גורם, שירתיע את רוסיה. כל תכליתו של מריום המערב היא מפני את מלחמה והגנת כסים לשלום. הוי־ כוח הוא לשם תקנת המשא ומתן לש־ לום שהמערב מוכן לפתוח בו. אבל אין לקבל את ההודעות בדבר התמעטות סכנת המלחמה בהשלה, שקיים איזה ריפוק ממשי, הנובע ממצבה הגנטי של רוסיה, שעל יסודו אפשר לומר בודד אות, כי מבחוץ ברית המועצות רוצים בעת פעולה תוקפנית מצדם בעבר רצו־ פות מבעבר. עדיין אין זה של כל כך לקבל מיסב ברור מן המגמה האמתית של הרוסים, ויש להתחשב באפשרות מפיעות לשם הגנת עמדתם.

ישנם כמה גורמים המשפיעים למען קיום השלום. חוץ מהמדינות כוחות המער־ בה, האומרים מהם השרבים אפילו יותר מכוחם זה, רוסיה נתונה מפעילה, כאי־ שר יכולה לגלות נשחון בקלות — ולמה תפתח במעילה זו ברגע שהעמידה לפני תפקיד יותר קשה? רוסיה עושה מאמ־ צים כבירים, כדי להגביר את הייצור ול־ העלות את רמת החיים — כלום לא תצריך להמשיך עכשיו במאמצים אלה, אף אם מנהיגיה סבורים כי במישור של דבר אין להימנע ממלחמה? הרי ברית המועצות יודעת, כמה עולה לה מבצע התעשיה העיקרית שלה על ידי הנשק האטומי, במקרה שתביא את הדברים לכלל מלחמה — ולמה תעמיד את עצ־ מה בסיכון כזה?

לרוסיה אין עדיין מטוסים־סילון לכל מטרותיה ויתכן שלא תוכל להגנם לפל־ חמה כל זמן שייצור נשק זה לא יעמוד על תנובה הדרוש. יש להביא בחשבון

שרוסיה הרואית תרבה מן המלחמה הקרה, הגבירה את מין מלח המערב להגיע למלחמת קוריאה, ברפה קשיים גדולים למערב במורחמיין — והשאלה השאלה: הבראי לה להכנס למלחמה גדולה וקשתה רבים מן המשקיפים הד־ פלומטים סבורים, כי אף פעם לא תרצה בכך. כאלה הם הנימוקים לרעיון, שד רוסיה לא תרצה להביא את הדברים עד למלחמה.

רבים מתחבטים כאן בניתוח המצב, אבל יש עוד צד אחר למטבע: המצב הצבאי המיוחד והבלתי־רגיל ביותר. יתר כן, כי רוסיה יכולה לחשוב, שסכנה הצבאי לא יהיה בא אלא עד שנת 1953, עד סוף 1954 ייכנס לידה גם כוח מרוץ רימפי ויתכן שמוסקבה מביאה בחש־ בון גם את תנועת „הניטראליזם" במסה ארצות של מערב אירופה, המגלה כי בתוך הציבור הרחב אין התלפיות נפ־ רצת להתנגדות — דבר שבעתיד לא יוכלו מבחוות הצבאיים למלא את תפקי־ דם במלחמה. לכל הגורמים האלה עלו־ לה להיות השפעה מכריעה על מני היצר רוסיה ולשכנעם שזהו שעה הכ־ שר לפעולה. עכשיו קיימות לרוסיה רוסיה גם 60 דיוויזיות, שהקימו בארו־ צות הגרורות. אמנם לרוסים אין אמון רב בארצות הגרורות, אבל זה לא יפ־ ריעם מלהשתמש בצבאותיהם במערכות שניות במקלה.

אף אין ליחס ערך רב לנימוק, שהדי־ בים הרווחים רווחים ממשיכים במלחמת הקרה, ולכן ימנעו ממלחמה גדולה. אבל יש להביא בחשבון, כי המלחמה בקוריאה העסיקה שם את מיטב הדיוו־ זיות של ארצות הברית, ודבר זה יכול להיות מיוחד למוסקבה לפעול באירופה כל זמן שנמשך מצב זה.

אחד הגורמים לשיתוף כוח עלולה להיות הקובנה, כי תעשית המלחמה של ארצות הברית עדיין לא הגיעה לשיא התפוקה, ולכן נוח יותר לפתוח ולהב־ חית לפשרה את המהלומה על ראש אמ־ ריקה, על המערב להעריך את המצב הי־ צבאי הנוכחי. בלי להתחשב בניחושים, בתקוות ובהרצאות, והתעריכות המצב אין לקבוע מראש, כי דבר זה או זה עשוי עלול להתחיל בתקופה מסוימת. יתכן, שרוסיה עוד לא הגיעה לכלל החל־ לטה סופית, אבל יש לומר שישנם שיקולים צבאיים העשויים להביא את רוסיה לידי פעולה תוקפנית במערב.

תמך שבר אשר חיים השנה, ואולי גם בשנה הבאה, הוא רווי סכנות. בודאי ישנם מישרים למניעת מלחמה, אבל מב־ חינה צבאית יש הכרח להתכונן לקרא־ תה בכל האמצעים שאפשר, כי מאחר שסכנת המלחמה קיימת מבחינה הצב־ אית, אין דרך הצלה אלא בהגנה, כדי שלא לסכן את קיום האומה.

תשקפה מציאותית

דויד פרלמן, ראש המשרד של „ניו־ יורק טיימס" בפריז, אחד המשקיפים הפוליטיים הידועים בארצות הברית וב־ אירופה, פירסם עכשיו ספר על המצב אירופה. בספרו הוא מנתח בגלוי־לב את המציאות הכרה, הנוכחית, ואינו מנסה להזהיר את העולם על הסכנות העשויות לו בקרוב. פרלמן סבור, כי אין ממש בהשערה, שרוסיה, לאחר שי־ כבשה כיבושים מרובים כל כך, מוכנה לשבת באמפרשטה ולעכל מה שבלעה כבר. „התיאבון בא עם האכילה", אומר פרלמן, והכיוון שנקבע אחרי כל הנצ־ חות ברוסיה ובגרמניה במשך 8 שנים, בא לכלל מסקנה, כי מתקבל על הדעת יותר, שרוסיה תפתח במלחמת־עולם שלישית.

על יסוד ניתוח המצב הצבאי, סבור פרלמן, שרוסיה תבוא להתקפה ל־ פני 1954, היינו לפני שהמערב בצי־ דתו־הפעמית יהיה כבר כל כך, עד שלא כדאי יהיה להתחיל. הוא מאמין ב־ עוצן בעורון הצבאי והרוחני של כמה ארצות מערב־אירופה להגן על עצמן, כי העמים האלה מגלים אדישות לפי־ כנת הרשויות מן השבל המפורסם, וב־ אוכלוסיה שורר רוח של כניעה לגו־ רל השיגם, הצפוי לה במקרה של פלישה לאירופה.

הוא מגלה גם פרים מעודדים ב־ מצב הנוכחי, אבל עם זה הוא מציין שמשקלם אינו מספיק למניעת המכנה הצפויה לאירופה בעתיד הקרוב פחות או יותר.

פוליטיקה פלגנית מרופטת...

אוכלוסייתה של ארצות הברית ברובה מתמה הקודמת, כי באופן תחזיות ירקונים אין להשיג תפוחי־אדמה כלל. הם מצויים רק בשוק השחור, במחיר כפול מן הרשמי, ויש הכרח לקנות יחד עם תפוחי האדמה גם כל מיני ירקות שאין שיקוח על מחירותם. ב־ כמה מן המסעדות חדלו להגיש תב־ שילי תפוחי־אדמה, ומציעים במקומם אטריות. המסעדות הגדולות מזמינות תפוחי־אדמה ממקומות רחוקים, ומק־ בלים אותם בדרך האויר, כשר אב־

הזה מצב כזה בפריפה, שעוד לפני שנתיים היה בהן שפע כזה של תפוחי אדמה, עד שחלק מהם היה מרקיב בשדות!

הציבור מאשים את השלטונות, שלא התחשבו בתורת היסודיות של היצע והביקוש, וגרמו לכך, שהאכרים צמצמו את שטח גידול תפוחי האדמה במחיר מכר. במשך 2 שנים הוציאו השלטונות 324 מיליון דולאר לקנית כל עודפי הת־ בול של האכרים, כדי לעודדם לזריעת שטחים נרחבים. לפני שנתיים, בראותם את המלאי העצום של תפוחי אדמה, שנצטבר במחסני השלטונות, הוחלט להפסיק את התמיכה במחיר הנוכחית זו. מפחד ירידת המחירים צמצמו הי־ אכרים את שטח הזריעה ב־1952 בשנת 1953, אם כי הביקוש לתפוחי אדמה, שמחירם הוזל, גדל והלך. לפני 2 חד־ שים, כאשר עמדו האכרים להתחיל בזריעת תפוחי אדמה, החליטו הרשו־ יות להפחית את המחיר הרשמי. הי־ אכרים צמצמו את שטח הזריעה עוד יותר, בייחוד לאחר שהשלטונות הכ־ בידו עליהם את המכירה בפיקוח לצרכנים „כדי לקיים את הרווח המו־ כרז לספקנאים". כל זה גרם לק־ שיים בהספקת תפוחי האדמה לשוק, והקשיים יימשכו עוד כמה שבועות, עד שיבשיל היבול החדש.

תכניות אטומית

אנשי המדע, העובדים במפעל האטו־ מי של ברוקהאבן בארצות הברית, קיבלו לפני זמן מה תכנית עם ייד־ שאמצעות, לגלות הישג מדעי גדול ב־ מחקר האטום. הם הצליחו להגביר להלקיקים אטומיים אנרגיה של 1,300 מיליון אלקטרון־וולט — דבר שלא היה ידוע עד עכשיו, כדי להגיע לכך, הריצו פרוטונים של מימן סביב מסלול עגולים במהירות של 267,000 קילומטר לשניה. המלומדים רצו לחקור, כמה אנרגיה אפשר להקנות לפרוטונים, לפני שהם מתפרקים ל־ גמרי. לפני הניסוי האחרון, ששימש גורם לתכנית, הצליחו באמצעות סינקרוטרון להקנות להלקיקים אנרגיה של 450 מיליון אלקטרון־וולט. תו־ צאות הניסויים האלה חשובים מאד למחקר יסודות האטום. כיון שתכ־ לית המהירות של חלקיקי האטום מגבירה גם את כוח־הרס שלהם. זה דרך היחידה לבירור מבנה האטומים היא חקירת החלקיקים לאחר שהו־ פצצו, והמכשיר האחרון יוצר סיכויים טובים להתגליות חשובות בענין זה.

ות שבישראל פרסלר, ...ה צבי", שעלה לארץ ...חבר במשרד הנוער ...מן הראשונים בגו־ ...עצמו שם לעבודת ...ב־1943 יצא פרסלר ...הנוער לטהרן ב־ ...עשה שם עבודה ...גדול מיכונת בכל־ ..., אבל הוא מיהר ...ועבר לפאריס, הוא ..."הפיל המזרחי", ...עיון עליית הנוער ...לגר במלחמות והש־ ...ה דיר.

...אר ישראל מרבית ...ה, שניהם חבוי ...אבל גם הם יודעים ...ת הילדים בכל נפ־ ...רגע ולמרגוע, ולא ...ת ול„פידאגוגיה"... בעיות.

...ר מורה בישראל, ...ח של האוניבר־ ...מצליח לקבל תואר ...על של פאריס בעבור ...„ברון אדמונד דה ...ראל", מספר בגעגו־

...צויר בתבורות, וה־ ...ך במגבשי ואיש ...רויה, הוא עצמו ...נוער יוסף (8—9 ...ה, העליה וה... ...עלה מעודף מגר ...ש אבמה, שבל אשר ...א בורג חוזי ב־ ...הנהת והעליה נעשית

...כיום צרפת ומבמא ...הוא מינה 350 ...ביהם במארבורו, גם ...ה, קיים, אמנם, ...הנוער הציוני, ...ים, אבל רק ב־ ...חפשי, צריך ...בל התנועה ...מונטדייש, שלוא ...לומד אמנם, כל ...ד משלה, אבל ...ים בכוחה וה־ ...ור, ונעבודה משר

תמה „תחבורות פירמעות", ובכן, עיניך תרגמות כמות זו, מתרשמות עמוקות, כי לא קיים ברחבי הציונות והמדינה מקום שני, שם שלוחי מפא"י, מפ"ם והציונים הכלליים, נוקים בלמסבות שכאן!

הילדים עוברים „משמקף" ראשון של תרשים. המתאים אינם נקבצים לקבוצה וכן מבצבצת זו, אבל גם הם מודים, שתרשים אלה מבריעים. הילד יוצא מכאן עם גישה לחברה, יודע כבר להשתעשע ומצויד בידיעות מספ־ מות, ועל לשונו שגורה כבר עברית בת 500 מלים.

בעיר הגבול הגדולה מארסיי רואה אתה את בית־המעבר. זוהי חוילה יפה, המתנוססת על שפת הים, ובה מקום למאה ילדים. הילדים, הבאים בעיקר ממארוקו, עוברים כאן בדי־ קה רפואית ויוצאים משם לפתות, לפי בחירתם, או בחירת הוריהם, או לפי הצלחת השלישים המגמים ב־ השפעה כוח־השכנוע שלהם... באותה חוילה מקבל חילה. בשעת שמונת ה־ ימים הקצרים, תוך ראשון, המנהלים במקום נוהרים מאד שלא לקרבב את המדריכים הלרל עם המבוגרים שב־ בחינה תרבותית אינם יעילים למטרה. באותו בית מעבר מקבלים הילדים את ההלבשה ואת ההנעלה, וכך מסד־ רים להם את תעודותיהם. נפלא ה־ דבר לראות, כיצד ריש של תרשים להפוך עוד לקבוצת אנשים, מעשה כשני דורות באמריקה הצפונית, שנפגשו במקרה ליד שער הבית. ה־ אחד, שהגיע לכאן עם קבוצה לפני חודשים, ואלו השני, הגיע זה עתה עם קבוצה מודים באה. זה האחרון היה כפרא מדבר, גרענת בעיניו, גרדת בגופו, גזזת בשערו, ואלו ה־ שני היה בריא, חייכני, פרוק, יפה, נעול נקי. הראשון הלך בתוך עדר כאן, השני צעד עם חבריו בסך וב־ סדר נאה. בתמונה זו יש למשש לא רק את פלא עליית הנוער. יש למשש בה, אולי, את הפלא האחר, הגדול והכללי, של התנועה הציונית, ש־ הפכה עדרי נוער מובלים לאנשים נאים ובני חורין.

*

כיום עוסקת העליה בעיקר ממאר־ וקו, אשר בה — כמו בסדום — יש לעליית הנוער משרדים (באחבי־

רית יש רק גבורת, עד לפני תקופה קצרה היתה הדרישה לעליה במרמיות הצי"ל גדולה מכפי שהתנועה יכלה לבצע.

עוד יש מה לשאול במארוקו! בי אנשים במקום מדברים בגדירות עבר רה על שלא נעשתה בבטן אמריקה שים פעולה חנוכית ציונית גדולה. העליה מתפתחת לפי שיטת של „הטוף מכל הבא בידי". התמונות שתואר את מארוקו כחבורה של פכינוגים, לא מעילה אלא אף בחינוך. בכלל זמר רשם מישמה ותיאור מוסרך. הסכיים אינם מרוכזים שם יותר מ־ אשר במקומות אחרים.

כיום עוסק במארוקו, כמנהלת ה־ חברה, גיגה ברונפסקר, חברת „נוער ציוני" לשעבר, הקובעת במסירות, לפנים היתה פעילה „במועצת ה־ פועלות", ואמר שפעילה זבחה נודעת במאורעות שקדמו למלחמת השח־ רור. הקדישה את עצמה לעבודת „עליית הנוער", ואשה זו הוא פרק בפני עצמה, שאורך עליה על כל העבודה הגדולה כולה. היא מוחה את האמסיירות המסוכנות לכל אותם השליחים הרבים, אשר עודדו ב־ שעתם בגם והמדרים בקרב הישובים היהודים שראו ושלחו בהתנהגותם.

*

חלק גדול מן הטיפול בנוער תופס השירות הרפואי. כשהשליחים עוב־ רים בכפרים ובוחרים את הילדים, הם נתקלים במחלות הגזזת והגרענת. צריך לציין, שבמארוקו מרשימת „ארופי" עזרה רבה בשטח הרפואי. איש אחראי מן ההנהלה הביע לי את צערו על שאפשרויות הקליטה מוגבלות. העליה מקבלת ילדים רק מגיל 13 עד 15. (זוהי שאלה תקצי־ בית) אבל אילו היתה אפשרות לי־ קבל גם ילדים בגיל 10—11 כי אז היתה עליית הנוער מרחיבה את פעולת ההצלה שלה.

כדאי עוד לציין את העתון העברי לילדים, היוצא לאור בפאריס אתה לתודים על ידי המחלקה החנוכית של עליית הנוער ונשלח לכל הילדים. עכשיו עומדים להוסיף גם בירושלי־ ערבית (ערבית באותיות עבריות), צורכה על בסה זו הוא מרגליה, שדיברתי עליו לעיל.

*

הייתי רוצה להרחיב עוד במקצת

את רישמי על המשלחת. נושא זה יחייב את מרתף ההיסטוריון שלנו לפנות ברישת של פעולת, פסיכולו־ גיה והארכיקסיות.

נתרשמתי מן השליחים של עליית הנוער. נראה לי, שרמתם גבוהה, גם מבחינה חנוכית. הוסבר לי, ש־ נשלחים לכאן אנשים שכבר עבדו עם עליית הנוער בארץ.

שבחיהם של אלה הוא תמיד בפרי תשרשים. השליחים „הצרפתים", למשל, ביקשו בקשר לששים הורתים להרויב לאבי הילדים נוסח יהודית פרי מגרת. אבל לא עבר זמן רב והם הבינו, שעל הילד למצוא את אוירת המסורת של בית אביו. וכך, כשהגיע הילד לשכונת אחותו, אין הוא מנתק את החוט עם העבר. מעניין, שכיום שינו גם שליחי השומר הצעיר את משטרם, והחוהר בשים רבים את יימם המורים — כי הילדים, כרצונם, רוצים בכשרותם וכך מופלה, הדעמי, על עליית הנוער למצוא בארץ פתרון לכל ה־ בעיה המסובכת הזאת, לא רק לגבי ה־ נוער, אלא גם לגבי ההורים, ש־ רובם אדוקים ומקיים שמסורת ה־ מסורת לא תיפגע והדו קורית, אבל עובדה: בכך של „דרורי" (מפ"ם) שבמארוקו, מעיד עליה התנועה לי עיוני ולאנטי־דתיות שלו, אך כיום חשבה הוא גורם מילת ומודיה, והולך לבית המשפט...

*

איני יודע אם יודעת בישראל מי פעולה התעשה המעשית שמשיך כמעט בכל ארצות אירופה בקשר לבעיות הדרושה כאן. הכוונה ליסוד „אגודי ידידי עליית הנוער". ארגון כזה היה קיים זה מכבר באנגליה ופעל שם במרץ ובהתמדה. כיום מקי־ פים גם ביותר הארגונים של החבות לעדים באלה, וראשי לציין, שלפעולה זו גורמים לא רק ציונים, אלא גם אנשים שעמדו תמיד מחוץ לכל מס־ גרת ציונות, ומה שמפליא שבעתיים: גם לא יהודים.

יעדים אני רואים בעיקר לחמרי מזון כתוספת לילדים הזקוקים לי מזון יותר על הרגיל, לחמרי הלב־ שה, חמרי כמון הכ'. באנגליה עד כדי ברשם פעולה זו האגודה ויצ"ו־ים, בנלונה המלכה־האם. בצרפת החברות ד' דה רוטשילד, קטה מסם

לים בחקמת הערים כאלה גם בצפון אפריקה. מר משה קול, ראש מחלקת הנוער, הוא שיזם את הרעיון הפקידו־ תי הזה בשהותו בפאריס.

*

רשימה זו לא תהיה שלמה, אם לא אזכיר פה חלקים לקבוצה של האגודה הנרשמת מאלה, ובסים חבה־ באשים בן הזה.

הרקיעות הנודלים של האמרשיות אינם מכל עולם. רעיון מזל, שהרי ליד מפעל נוסף יש לו בסוד לא רק תקורות מזהה, אלא גם תקורת בזהות. אם מבחינה היסטורית היה ישראל בלודה, בידיו נתונה תור־ כה. ראשון בשעה זו בהקלותו את „תורי קישובי", אם בעבוד נכנע, בכרלין, היתה הגברת רוזה פראייר יוזמת רעיון העברת ילדים יהודים מגרמניה לישראל. הנה המנוסה ניתנה רק אחר כך, כשמחרימה מלך — אשה המכל — רואה את השכלה ישרה את הבריע והתועלת באמת.

אשה המופלה, אשת מלאה הוגה. גרו אני זוכר אותה במסבת הפאלין הקט שבירהבית, שקלקתי אליו ב־ אכרני ערב אחד ויצואו הייתה מגד אבכמת בני במקביעות. נהנת קוממה, עמדית העיניר הכבן, היה בה משהו מאירה התמידה המורחת על פני אנשים גדולים. תוך מספר, הנולדים ופתים בנשיקה, לאחר שנסבו בלב דורים — ואולי גם בלב הדורות הב־ אים — מאמנה לכל הגברא בצלם אדם, זו האשה היהודיה, שאין מדי מה בתמורה ואין הכאן לאחריה.

יום אחד אמר לי עליה הדיר בצפון: „לא הקום לנו שנה כמותה", ירעתי אני ידידות נפשית, אני הוקרה הדדית, קשרה את הנשיא האוניבר־ סיטה של הגרויבה סולד. ולא הר־ לתי אחר כך, כשום התמונות, לר־ אות אותה לצדה של שהלפן־בר זו.

מורד, שישם כאן, שום מולי־ כיקשר, ישום איש בוץ הפוריטנאליה, לא היה מצליח ביצורת הנוער זו, בחקמות „עליית הנוער". וזהו צורך בעבודה זוהו, במערכת התחשים הר־ צבים שמעילים מפעל עליה לשמש אמנה. עליית הנוער הוא יצירת רוחה, רוחו הליקבעי, וזה שמה, מלאי, ש־ המסגרה הפועלת בו אינם מסתיקת ושימו תבנית קיימת.

העתק לתיק תוניס

פריס, א' תמוז תשי"ב
24 ביוני 1952

צפ/ [illegible]

אל: הציר

מאת: א. שלוש.

הנדון: שיחה עם מר קצקי אחד ממנהלי הג'וינט בפריס.

שמעתי ממר קצקי על רשמי ביקורו בתוניס לפני שבועיים ימים. התרשמותו כי היהודים מאמינים בכנות הקשרים שיש להם עם האוכלוסיה המוסלמית ובדרך כלל חיים אתם כשלום. מכל מקום אין הם חוששים כי יאונה להם רע כל עוד לא עזב השלטון הצרפתי את הארץ. אין הם מאמינים כי הצרפתים יעזבו במהרה ולכן אין דאגת הבטחון מטרידה אותם. אין כל התלהבות לעליה בקרב היהודים וכמידה שרצון לעלות מתגלה, אין הוא מפעם אלא בקבוצות אוכלוסים בדרום הארץ ונובע בדרך כלל מסיבות כלכליות. יש לציין כי מאז תם מלחמת העולם השניה חדרו הערבים יותר ויותר לשטח המסחר והמקצועות החפשים שהיו עד אז בעיקר בידים יהודיות. מובנת איפוא נטיית האוכלוסיה הערבית להזדקק יותר ויותר לשרותים ערביים על חשבון מתחריהם היהודים. דאגת ראשי הקהילות מופנית כיום בין היתר להקמת חברה בעלת נושפנקא צרפתית אשר תוכל לעסוק בחיסול הרכוש היהודי, ותהיה מובטחת מפגיעה. הקשיים הם רבים ובין היתר נבדקת גם האפשרות של העברת חלק מהרכוש לידי הקהילות אשר משתדלנה להסלו וכינתיים תעזרנה בו להמיכה בנזקקים. מר קצקי הבטיח להמציא לי את כל החומר שברשותו בקשר לפעולות הג'וינט בשלושת ארצות צפון אפריקה.

בברכה,

א. שלוש.

ADRESSE TÉLÉGRAPHIQUE
ALLISRUN - PARIS

TÉLÉPHONE : TRINITÉ 32-86

C. C. P. PARIS N° 5616-22

RÉFÉRENCE A RAPPELER
DANS VOTRE RÉPONSE :

ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE
FONDÉE EN 1860
45, RUE LA BRUYÈRE — PARIS (IXe)

PARIS, LE 23 juin 1952

צירות ישראל בפריס
נכנס ביום
1952 -7- 30
מספר
תיק 731

Mon Cher Ministre,

Sur invitation de M. le Président Cassin, j'ai l'honneur de vous transmettre ci-joint sa lettre en date du 13 juin 1952, écrite de New-York à M. le Ministre Sharett.

Je vous confirme d'autre part votre audience au Conseil d'État le Vendredi 27 à 15h.30.

Je vous prie d'agréer, mon Cher Ministre, l'expression de ma haute considération.

André Chouraqui

Prière d'adresser toute la correspondance destinée à l'Alliance à : « Monsieur le Président de l'Alliance Israélite Universelle »

Confidentielle

rf. I7/6/52 **C o p i e**

New York, N.Y. le I3 Juin I952.

Urgente et personnelle

Monsieur Moshe Sharett,
Ministre des Affaires étrangères d'Israël,
c/o Consulat Général d'Israël,
11 East 70e Rue,
New York, N.Y.

Mon cher Ministre et ami,

Il est un sujet brûlant que j'aurais souhaité traiter avec vous de vive voix; mais n'étant pas sûr de pouvoir le faire aujourd'hui avant mon départ, je veux l'aborder ici avec franchise.

Voici ce dont il s'agit:- Les Etats arabes se vantent d'avoir obtenu le concours d'Israël pour la demande de convocation d'une Assemblée Générale extraordinaire des Nations Unies, au sujet de l'affaire de Tunisie.

Loin de moi de méconnaître les intérêts nationaux dont vous avez la charge. Cependant, avant que votre Gouvernement prenne une décision si grave, laissez à mon amitié vigilante le soin de plaider non seulement la cause française, mais la cause indissoluble à mes yeux, de la France, d'Israël et des Juifs de l'Afrique du Nord, dont je me sens un des gardiens responsables.

Il règne en Amérique une atmosphère "irréelle" dont nos coréligionnaires risquent de faire les frais prochainement, si certains d'entre nous ne se dressent résolument pour crier "Alarme".

Les Juifs d'Afrique ne peuvent rien dire: Ils savent tous que leur vie est menacée par la seule perspective d'un départ ou d'un affaiblissement de la France; mais la peur légitime les muselle. C'est à nous, c'est au W.J.C. (Perlzweig est revenu du Maroc complètement édifié) que le devoir échoit de supplier Israel de ne pas participer, même de bonne volonté et en toute bonne foi, à une opération meurtrière.

La Ligue Arabe cherche en Méditerranée un succès de prestige. Pour peu qu'elle espère un avantage international à montrer que les négociations directes entre France et Tunisie sont impossibles, rien ne l'arrêtera sur la route de la revanche contre Israël qui est l'alfa et l'omega de sa politique.

Et une fois victorieuse sur ce front, c'est contre Israël qu'elle se retournera.

Quand le Liban et la Syrie résistent à toutes les pressions, c'est qu'ils savent leur indépendance et leur vie en danger, en cas de succès en Méditerranée Occidentale contre la France.

Les vieux Tunisiens le savent aussi, et c'est uniquement la terreur

.../

des massacres qui les empêche de s'exprimer. Paysans marocains et tunisiens savent que seule la présence de la France leur a permis de vivre et les a protégés envers les féodaux indigènes sanguinaires et pillards.

Mon cher Ministre, vous tenez et votre pays tient en ce moment entre les mains quelques fils du destin. Comme Français ami d'Israel et comme Juif, je vous conjure de ne pas vous laisser entraîner dans un gigantesque guet-apens, ni laisser triompher ceux qui, pour hâter l'immigration en Israel des 400.000 Juifs d'Afrique du Nord, organisent le fatalisme et la panique, sans même reculer devant la perspective de pogroms.

Bien entendu, votre attitude compréhensive à l'égard des pays arabes peut se manifester activement dans les rapports avec la France. Ce n'est pas dans nos rangs que vous trouverez obstacle à un effort de bonne entente, qui se retournera en faveur de votre prestige et des intérêts d'Israël.

J'ai hâte que vous me rassuriez, afin qu'en France, l'opinion soit à son tour éclairée.

Je vous prie de croire, mon cher Ministre et ami, à l'assurance de mes sentiments les meilleurs et les plus cordiaux.

RC:el

René Cassin

De: Maurice Fischer
A : Arieh Levavi
Département de l'Europe occidentale

Paris, le 25 Juin 1952
ZP/931/7314

CONFIDENTIELLE

Au nombre des personnalités que j'ai entretenues de l'affaire de Tunisie se trouve le Président René Mayer. Ce dernier est, comme vous le savez, député d'Oran (Algérie) et sa compétence est donc très particulière, quoiqu'il soit sur le point d'abandonner son siège à l'Assemblée Nationale pour représenter la France aux instances supérieures du "pool charbon-acier".

René Mayer m'a dit: "Dans les circonstances actuelles, il est exclu que les Musulmans aient attaqué les Juifs sans qu'ils y aient été incités par des éléments blancs". Il avait été sur le point de le dire à la tribune de l'Assemblée Nationale, mais avait ensuite préféré en parler directement avec le chef du Gouvernement, M. Pinay.

Cette démarche de M. René Mayer, jointe à celles que ne manqueront pas de faire d'autres personnalités que j'ai approchées, auront pour effet, je l'espère, de ne pas permettre que l'administration française en Tunisie encourage à l'avenir des troubles arabo-juifs. Il n'est pas possible d'affirmer que les derniers troubles avaient été incités par l'administration ou par les colons, mais le fait que tant de monde en France l'ait cru montre bien qu'il existe un état d'esprit qu'il était urgent de combattre.

MF

De: Maurice Fischer
A : Arieh Levavi
Département de l'Europe occidentale

Paris, le [illegible] Juin 195[illegible]
ZP/731/7314

CONFIDENTIELLE

Au nombre des personnalités que j'ai entretenues de l'affaire de Tunisie se trouve le Président René Mayer. Ce dernier est, comme vous le savez, député d'Oran (Algérie) et sa compétence est donc très particulière, quoiqu'il soit sur le point d'abandonner son siège à l'Assemblée Nationale pour représenter la France aux instances supérieures du "pool charbon-acier".

René Mayer m'a dit: "Dans les circonstances actuelles, il est exclu que les Musulmans aient attaqué les Juifs sans qu'ils y aient été incités par des éléments blancs". Il avait été sur le point de le dire à la tribune de l'Assemblée Nationale, mais avait ensuite préféré en parler directement avec le chef du Gouvernement, M. Pinay.

Cette démarche de M. René Mayer, jointe à celles que ne manqueront pas de faire d'autres personnalités que j'ai approchées, auront pour effet, je l'espère, de ne pas permettre que l'administration française en Tunisie encourage à l'avenir des troubles arabo-juifs. Il n'est pas possible d'affirmer que les derniers troubles avaient été incités par l'administration ou par les colons, mais le fait que tant de monde en France l'ait cru montre bien qu'il existe un état d'esprit qu'il était urgent de combattre.

DEPARTS DE L'AFRIQUE DU NORD du 1.1.1951 au 31.12.1951

	Bébé	Enfants	Adultes
Janvier	18	25	343
Février	43	87	440
Mars	68	67	477
Avril	40	87	528
Mai	15	16	237
Juin	2		586
Juillet	51	133	1.088
Aout	81	177	1.263
Septembre	105	155	986
Octobre	38	83	327
Novembre	17	23	119
Décembre	26	63	273
	504	916	6.667

DEPARTS DE L'AFRIQUE DU NORD du 1.1.1952 au 31.5.1952

	Bébé	Enfants	Adultes
Janvier	25	21	252
Février	20	35	303
Mars	64	70	373
Avril	30	82	420
Mai	41	61	532
	180	269	1.880

DEPARTS DE L'AFRIQUE DU NORD du 1.1.1951 au 31.12.1951

	Bébé	Enfants	Adultes
Janvier	18	25	343
Février	43	87	440
Mars	68	67	477
Avril	40	87	528
Mai	15	16	237
Juin	2		586
Juillet	51	133	1.088
Aout	81	177	1.263
Septembre	105	155	986
Octobre	38	83	327
Novembre	17	23	119
Décembre	26	63	273
	504	916	6.667

DEPARTS DE L'AFRIQUE DU NORD du 1.1.1952 au 31.5.1952

Janvier	25	21	252
Février	20	35	303
Mars	64	70	373
Avril	30	82	420
Mai	41	61	532
	180	269	1.880

כ77

AGENCE JUIVE POUR LA PALESTINE — הסוכנות היהודית לארץ ישראל

ההנהלה באירופה

TEL. WAG 40-13, 40-14 / 40-15, 40-16 — DIRECTION GÉNÉRALE EN EUROPE — ADR. TÉLÉGRAPHIQUE: JEVAGENCY-PARIS

135, AVENUE DE WAGRAM

PARIS (17e)

PARIS le 22 Juin 1952 — פריס

Monsieur CHELOUCHE
Légation d'Israel
143, Avenue de Wagram,
Paris. XVll

Monsieur,

Suite à la demande que vous avez formulée, nous vous prions de trouver ci-joint le décompte des personnes ayant quitté l'Afrique du Nord du 1.1.1951 au 31.5.1952.

Veuillez agréer, Monsieur, l'assurance de nos sentiments distingués.

p. M. SHAMIR

De: Maurice Fischer
A : Arieh Levavi
Département de l'Europe occidentale

Paris, le 20 Juin 1952
EP/731/7210

CONFIDENTIELLE

C'est avec un certain regret que j'ai lu la déclaration faite par un porte-parole de notre Ministère à la suite des échauffourées arabo-juives en Tunisie. Rien ne me permet de rejeter l'hypothèse que ces échauffourées ne déplaisent pas à certains éléments de l'administration française et certainement aux milieux des colons. Dans ce cas notre réaction, telle qu'elle s'exprime dans la déclaration du Ministère et qui rejette sur les nationalistes arabes tout le blâme, répond tout à fait à ce que voulaient atteindre ces éléments qui peuvent espérer, en encourageant le développement de ces troubles, à la fois créer une diversion en Tunisie, enregistrer la sympathie des milieux influents américains et obtenir de nous une attitude pro-française dans le vote à la prochaine Assemblée. Pour ces raisons je crois qu'il serait plus sage de ne pas souligner dans de pareils cas les responsabilités des nationalistes, mais au contraire celles de ceux qui ont charge du maintien de l'ordre.

MF

Nous avons demandé au Président de la Communauté Israélite ce qu'il pensait de la situation.

" L'émotion de la population israélite est considérable, nous a dit Me Charles HADDAD, d'autant plus qu'aux coups de pierres de la Hafsia s'ajoute la mort d'un israélite dans des circonstances qu'il faudra établir. Les témoins déclarent d'ailleurs que c'est un policier qui a tiré".

Sur ce dernier point, notre position est très nette : nous demandons que l'enquête apporte toute la lumière et que le coupable soit chatié, quel qu'il soit. Nous serons très fermes sur ce point. Nous faisons d'ailleurs toute confiance aux autorités Françaises et Tunisiennes avec lesquelles j'ai d'ailleurs aussitôt pris contact.

" Quant aux rixes entre Musulmans et Israélites elles sont dangereuses parce que par l'excitation des esprits, elles pourront porter en elles-mêmes un germe de renouvellement.

Elles sont regrettables parce qu'on ne leur connaît aucune cause. On chercherait vainement l'origine de ces heurts.

" Je suis persuadé quant à moi que les agressions de la Hafsia sont le fait d'éléments irresponsables. Il n'est pas possible que ce mouvement réponde à un mot d'ordre émanant d'un groupe ou d'un parti. Il faut voir à l'origine, le caprice de quelques dizaines de gamins.

" La Hara cohabite d'ailleurs avec la Medina depuis des siècles et cette cohabitation a toujours été une coopération.

" Notre rôle est donc d'apaiser les esprits de la population israélite, et nous aimerions également voir " de l'autre côté " désavouer de pareille provocations".

./.

לבסוף ברצוני למלא אחר בקשה שהושמעה בפני ע"י נציג הסוכנות היהודית בטוניס: אתם מתבקשים להשפיע על אנשי "קול-ציון לגולה" לבל יבליטו בשידוריהם את מסיבות המאורעות ולבל ידברו גבוה-גבוה על עליה המונית מידית מטוניס. ראשית מכיון שאין כרגע כל מגמה כזו בין יהודי טוניס (כפי שציינתי לעיל). שנית - וכאן טמונה סכנה רצינית - מקשיבים הערבים בטוניס לשידורים אלה, והם עלולים לסכן את הביצוע היעיל של אותה עבודת עליה המתנהלת במקום.

בברכה,

א. אלירן

<u>לרמה</u>

ראש הקהילה היהודית פנה לשלטונות הצרפתיים, ותוך הטלת האשמה שהריגת הנער היהודי היה למעשה רצח, דרש חקירה. באחד העצים מצא את הקלע של האקדח אשר הרג את הנער והוא נמסר לשלטונות. ארבעה ימים לאחר המקרה נבדקו רק שלושה מאקדחי המשטרה במקום ולא נערך כל מפקד זיהוי. הסכויים להבאת השוטר האשם לדין נראים כאפסיים.

הצנזורה הטוניסאית לא הרשתה את פרסום הפרט המסעיר ביותר במקרה, והיינו, הריגת הנער ע"י שוטר, ובכל ההודעות שפורסמו הוצגו נסיבות הריגתו כקשורה לשוד ערסל.

אני מצרף פה העתק גילוי דעת שניתן לפרסום ע"י ראשי הקהילה. השורות המודגשות נמחקו ע"י הצנזורה. נשיא מפלגת הניאו-דיסטור נתן הצהרת ידידות ליהודי טוניס והסתייגות ממעשי השוד וההתנקשויות. פרסום הצהרה זו נאסר ע"י השלטונות.

יש לציין שהמאורעות המתוארים לעיל הנם מעשי בודדים ואינם נובעים ממדיניות מפלגת הניאו-דיסטור, אשר היא כלל וכלל איננה מעוניינת בשלב זה בסיבוכים עם יהודי טוניס. גם כי שררה בשעת מעשה פניקה מסויימת בציבור הרי אין כל סימן להתגברות רצון העליה של היהודים. אמנם רבים מהעשירים מבקשים, לפי השמועה, להגר לאמריקה או להעביר את הונם מחוץ לגבולות טוניס; אך לא הם ולא השכבות העממיות נראו מעוניינים בעליה לישראל.

אשר להגנה היהודית המקומית, אשר עליה נרמז באורח מסתורי בעתונות, הרי למעשה התמונה איננה מעודדת ביותר. לפני חדשים מספר, כאשר החלו ההתנגשויות הגדולות בין אנשי הניאו-דיסטור ושלטונות המקום, נעשו גם-כן נסיונות בקרב אחדים מאנשי הקהילה להקים גרעין של הגנה עצמית למקרה צרה. נוסדה ועדה שהתכנסה פעמים מספר והתגבשה תכנית הגנה, חילקה את הרובעים היהודיים לסקטורים וביססה את תכניותיה על מספר צעירים מתנועת הנוער. כדי להבליט מהו יחס יהודי המקום לרעיון הגנה עצמית, תצוין העובדה שהיה צורך לקבל איש צעיר בשכר כדי שיתעסק בסדורים הדרושים. כאשר שקטו הרוחות, נרדמה גם ועדת הבטחון היהודית, והמאורעות האחרונים מצאו את יהודינו בלי הגנה.

על יחס מפלגת הניאו-דיסטור לשאלת היהודים יעיד הספור הבא, שאם כי אינני יכול לערוב לאמיתותו, הרי הוא בא ממקור טוב: במשך מושב העצרת הכללית של האומות המאוחדות בפריז, התנהלה שיחה בין אחד השרים מהמפלגה הזו לבין המזכיר הכללי של החבר הערבי. כאשר ביקש הטוניסאי את תמיכת המדינות הערביות בתביעות העצמאות של הניאו-דיסטור, ענה, לפי אותו ספור, עזאם פחה שהוא מוכן ומזומן לתמוך בתביעות אלו, אך מאידך, עליו לדרוש שהניאו-דיסטור יתאים את קו המדיני שלו לזה של המדינות הערביות, והיינו, עליו לנקוט במדיניות אנטי-יהודית. לזאת השיב השר הטוניסאי שברגע אין הדבר אפשרי מבחינת האינטרסים של מפלגתו ושיוכלו לדון בתביעת עזאם פחה כאשר טוניס תהיה עצמאית. חושבני שאף אם אין הוכחות לאמיתותו של הספור, הרי תכנו מתאים למציאות והנבונים בין יהודי טוניס יודעים זאת.

אין ספק שמאורעות כגון אלה שארעו לפני ששה ימים עלולים להתחדש וישנם שמחכים בדאגה להתפרצויות נוספות בחג סיום הרמדן. כשלעצמי, אינני מאמין במאורעות שמצפים להם מראש, אך נכון הדבר שהעצבנות בטוניסיה היא כזאת (על רקע היחסים בין השלטונות לבין ערביי המקום), שכל מעשה קטן עלול לגרור אחריו התפרצויות.

סודי

מ/ר/2396

מרסיל, כ"ד סיון תשי"ב
20.6.52

אל : משרד החוץ, מע"ר.
צירות ישראל, פריז.
מאת : א. אילון, מרסיל.

הנידון: **המאורעות האחרונים בטוניס.**

כידוע לכם חלו כמה מקרי התנגשויות בין ערבים ויהודים בטוניס העיר. מאורעות אלה, אשר חלו בשבת, 14 ביוני, מצאו הד מוגזם בעיתונות. נזדמן לי היום לשוחח במרסיל עם אשתו של נציג הסוכנות בטוניס, אשר מסרה על השתלשלות העניינים כדלקמן.

בשבת, 14 ביוני בשעה 14.00 לערך, התחיל המון ערבי, המוערך ב-100 איש, להתקדם לקראת אחד הרחובות הצרים של הגיטו היהודי, תוך רגימה באבנים. אחד היהודים התקשר טלפונית עם המשטרה ואמנם הופיעה מיד קבוצת שוטרים אשר פיזרה את ההמון והסתלקה. שעה לאחר מכן התקדם שוב המון ערבי לקראת אותו הרחוב. שוב הופיעה משטרה שהתייצבה בין המון הערבים מזה לבין היהודים מזה. אחד השוטרים (כל השוטרים היו ערבים טוניסאים) התקדם לעבר היהודים דוקא. הוא נפנף באלתו ודרש מהיהודים להסתלק. בשורה הראשונה עמד נער יהודי בן 18 אשר כרע ברך כדי לסדר את סנדלו שנקרע. השוטר ניגש אליו, חבטו באלתו וביד השניה הוציא את אקדחו וירה בראש הבחור. הנער הספיק לרוץ עוד מרחק-מה וכרע. הוא מת בשעת העברתו לבית החולים.

התיאור הנ"ל מבוסס על עדויות שנגבו ע"י אנשים רציניים (ביניהם נציג הסוכנות וראשי הקהילה היהודית) והושוו בינן לבין עצמן כדי הנחת דעת החוקרים.

למחרת נתחדשו שוב הרגימות, אם כי בצורה קלה יותר, ויום לאחר מזה, כאשר התחילו הערבים שוב לרגום, הגיבו מספר יהודים במטר אבנים והבריחום. פעולה זו <u>לא היתה</u> מעשה הגנה מאורגנת כפי שהדבר פורסם בעתונות.

בזאת נסתיימו עצם המאורעות. לדברי אשת-שיחי, מאמינים אנשי המקום ששני גורמים עיקריים גרמו לאינצידנטים האמורים: (1) לפי מקורות מפלגת הניאו-דסטור הוכרז בטוניס חדש הרמדן כתקופת אבל וניתנה ליהודים עצה לא לבקר באותו הזמן בבתי קפה ערביים, אך רבים מבין היהודים לא שעו לעצה זו; (ב) מקום ההתנגשות נמצא בקרבת שורת קיוסקים למשחקי רולים וכו' השייכים ליהודי. סוג ה"שבאב" המבלה את זמנו במשחקים אלה עלול, לדעת יודעי דבר, להתלקח מהפסדים מזקים במשחק, ובתוך האוירה המתוחה השוררת עתה בטוניסיה, מספיק הניצוץ הקטן ביותר להתלקחות יצרי ההמון, ביחוד כאשר ישנה ההזדמנות לשדוד חנויות בשעת מעשה.

Enfin, j'ai à signaler qu'au cours de mon séjour, j'ai réussi à faire la paix entre les différentes tendances qui ont divisé dernièrement le Judaïsme tunisien, en faisant appel au sens de responsabilité des uns et des autres en face d'évènements aussi graves que ceux qui venaient de se passer. Je ferai un rapport spécial à ce sujet au cours des prochains jours.

Paris, le 20 juin 1952 G.M. RIEGNER

En ce moment, l'enquête judiciaire se poursuit et l'on m'a assuré que le Juge d'Instruction était une personnalité extrêmement appréciée et complètement indépendante.

2. En ce qui concerne le côté tunisien, il n'y a pas de doute que tous les efforts sont entrepris en ce moment pour apaiser la situation et pour se désolidariser des auteurs des incidents. Il est évident que les dirigeants responsables du Néo-Destour qui représente, d'après les dires de tout le monde, 80 à 85 % de la population, se rendent compte qu'ils n'ont aucun intérêt à faire éclater des incidents de ce genre à un moment où ils espèrent rallier autour d'eux l'opinion publique mondiale et où ils comptent faire poser la question tunisienne devant les Nations Unies. Rien ne pourrait leur être plus désagréable que de se voir accusés de violence contre une minorité au moment où ils veulent faire la preuve de leur maturité pour obtenir un statut d'autonomie plus grande. D'ailleurs, en condamnant ces excès, ils n'ont fait que continuer la politique qu'ils poursuivaient depuis assez longtemps. Il faut rappeler à cet égard qu'invités par la Ligue arabe à se joindre à elle et en dépit de la promesse de la Ligue de leur assurer son plein soutien à condition qu'ils suivent la politique antisémite de la Ligue en Tunisie, les dirigeants du Néo-Destour ont ouvertement refusé une telle offre et ont décliné de s'associer à une telle politique.

Dans des circonstances plus délicates encore, notamment pendant la guerre de Palestine, le secrétaire général du Néo-Destour a prêché dans des manifestations qui eurent lieu à ce moment dans toute la Tunisie et contrairement aux meneurs antisémites, le calme et l'entente avec les Juifs du pays, dans des discours extrêmement courageux et impressionnants.

Il est donc évident que la politique du Néo-Destour tend en ce moment à l'apaisement. Mais c'est peut-être plus par habileté politique que par conviction profonde qu'il poursuit cette politique.

Il est également évident que les récents incidents ont démontré, malgré l'attitude des dirigeants que des tendances antisémites importantes existent au sein de la population et que ces tendances exploitées au moment propice pourraient éclater en plein jour.

La leçon à tirer est une attitude de vigilance extrême. Tout en se réjouissant de l'apaisement actuel, on ne peut pas fermer les yeux sur l'évolution possible et sur les dangers qui sont latents.

Dans de telles circonstances, l'intérêt des Juifs de Tunisie, en dehors de la solution de l'émigration accélérée, réside dans l'effort de faire maintenir la présence de la France aussi longtemps que possible, mais en évitant de faire croire - pour des raisons évidentes - qu'en poursuivant ces efforts, nous parlons au nom de la population juive, qui, elle-même, en face du nationalisme tunisien doit peser sa position avec une extrême prudence et ne pourra officiellement prendre position ni dans un sens ni dans l'autre.

En terminant ce bref rapport, je tiens à signaler également que j'ai profité de la présence en Tunisie de l'ancien ministre, Mendes-France (qui était là pour des affaires privées) pour lui rendre visite en compagnie de Me Nataf, en vue de le mettre au courant de la situation et lui donner la possibilité d'user de son influence auprès de la Résidence ainsi qu'à Paris, dans le sens voulu.

.../..

avec lequel il eut une importante conversation. Je n'ai plus pu avoir son rapport sur ces entretiens, mais je n'ai aucun doute quant au but de cette conversation.

Il faut également souligner l'attitude ferme de tous les journaux arabes qui, tous, ont publié des articles condamnant fermement ces incidents et invitant la population au calme.

Cette attitude a certainement contribué à un apaisement des esprits. A partir de lundi soir et jusqu'au jeudi 19, date de mon départ, aucun autre incident ne fut signalé.

Il est cependant à souligner que le communiqué officiel du Chef du Néo-Destour, le Dr. Mokadem, fut censuré par la censure de la presse des Autorités françaises établie depuis que l'état de siège a été proclamé. De même, une déclaration du Président de la Communauté Juive, Me Haddad - qui avait été interviewé par un journal local - ne fut pas reproduite en entier, mais censurée en ce qui concerne certains passages faisant allusion aux bonnes relations traditionnelles entre Juifs et Musulmans.

Du tableau que je viens de brosser, il convient de tirer les conclusions suivantes :

1. L'attitude des autorités françaises de la Régence au cours de ces incidents a beaucoup inquiété nos amis de Tunisie. Le fait de cacher au public que c'était un agent de police (probablement un Arabe) qui était responsable de la mort du jeune juif et la tentative de couvrir en apparence le responsable n'a pas manqué de laisser une impression très fâcheuse.

Le fait d'avoir supprimé certaines condamnations des incidents et appels au calme, émanant de la part du Néo-Destour, par la censure a également vivement inquiété nos amis. Interpellées, les autorités de la censure motivèrent leur attitude en disant que le Néo-Destour était un parti illégal dont on ne pouvait pas publier les communiqués.

Enfin l'absence de toute représentation des autorités aux funérailles a également été remarquée.

Tous ces faits pris ensemble, ne sont pas de nature à écarter le soupçon que les autorités françaises sur place, n'ont pas vu d'un trop mauvais oeil les incidents qui ont séparé Juifs et Musulmans. Certains ont parlé ouvertement d'une tentative de diversion sur les Juifs dans une atmosphère générale extrêmement tendue.

Il est évident que nous devons prendre position, par des moyens appropriés et discrets , contre cette attitude. Il est clair que la suppression des appels au calme pourrait être interprétée comme un encouragement direct.

Il est également évident que la population juive n'a aucun intérêt à faire le procès de la police en général, puisque celle-ci lui assure la protection. D'ailleurs elle n'a pas eu à s'en plaindre dans le passé. Au contraire, dans certaines villes - notamment à l'intérieur du pays - elle n'a eu qu'à se louer des rapports extrêmement corrects avec les agents de police, aussi bien d'origine française qu'arabe. Mais elle ne peut pas tolérer qu'un agent soit couvert contre les poursuites, étant donné que cela constituerait un facheux précédent pour l'avenir et donnerait blanc-seing à des actes semblables de la part d'autres agents.

.../..

qui y sont enterrés, tandis qu'au dehors se formait le cortège funèbre.

Des milliers de gens se trouvaient dans la rue en attendant l'arrivée du cercueil et des rabbins. L'émotion qui s'était emparée de la foule montait de minute en minute. A un moment donné, des bruits se répandirent selon lesquels une nouvelle attaque venait d'avoir lieu dans le quartier juif. Des centaines de jeunes gens rompirent immédiatement les chaînes et se mirent à courir vers le quartier. C'est avec un grand effort que les notabilités juives réussirent à les calmer et à faire constater que ces rumeurs n'étaient pas fondées. L'atmosphère était tellement tendue qu'il s'en fallait d'un rien pour faire éclater des incidents les plus graves pour toute la population.

Quand le cercueil sortit de l'ancien cimetière, le cortège se forma et, guidé par les notabilités juives de la ville et du pays, ainsi que par les représentants juifs étrangers présents - y compris celui du Congrès - traversa les rues de Tunis pour accompagner le cercueil au nouveau cimetière. Ce fut l'une des manifestations les plus émouvantes à laquelle j'aie assisté depuis longtemps. Des milliers, sinon des dizaines de milliers de gens prenaient part au cortège ou assistaient, dans les rues au défilé. Tous les magasins juifs ou français (on ne traversait pas les quartiers arabes) étaient fermés. Des centaines de jeunes gens juifs du type le plus costaud et sportif faisaient la chaîne pour permettre le passage du cortège. C'était une manifestation des plus impressionnantes des masses juives qui montraient leur détermination et leur solidarité avec la victime.

Il est à noter qu'aucun responsable, ni des autorités françaises, ni des autorités tunisiennes ne participait aux funérailles. Le service d'ordre était assuré d'une façon très intelligente. La police, qui était certainement en état d'alerte, ne se montrait pas du tout pendant les deux heures de la durée de la manifestation. C'est la jeunesse juive qui assura elle-même le service d'ordre.

A partir du 17 juin (mardi), on enregistre les premières réactions officielles des cercles responsables de la population musulmane de Tunisie.

C'est ainsi que le chef actuel du Néo-Destour, le Dr. Mokadem fit publier un communiqué dans lequel il condamnait ces incidents, dénonçait "les agissements criminels d'agents provocateurs qui cherchaient à créer une diversion au moment où toutes les énergies nationales devaient tendre vers le triomphe des aspirations communes", et mettait en garde les Tunisiens "contre des manoeuvres qui ne se révéleraient qu'au profit des adversaires de la nation".

De même, une série de personnalités officielles tunisiennes se mirent en rapport avec les notabilités juives. Ainsi, le président de l'ancien Grand Conseil de Tunisie (récemment dissout), et président de la Chambre d'Agriculture Tunisienne, Tahar Ben Ammar, exprimait ses regrets à Me Albert Bessis, membre juif de l'ancien Grand Conseil en lui communiquant son désir de rendre une visite officielle au Grand Rabbin de Tunisie pour lui faire part des sentiments de la population tunisienne, en face des douloureux évènements qui viennent de se produire.

Dans le même sens, le Conseiller Municipal juif, Me Belliti, recevait des visites d'Abdel Aziz Chabbi, personnalité du Vieux Destour et président des avocats d'origine tunisienne, et Fathi Zouhir, beau-frère de l'ancien ministre de la justice et secrétaire général du Néo-Destour.

Enfin, au moment où je quittais la Tunisie, le Président de la Communauté, Me Haddad, fut appelé par le fils du Bey qui l'introduisit immédiatement chez le Bey même,

.../..

long, où le gendarme l'a attrapé et lui a donné un coup de matraque sur la tête. Le garçon est tombé et s'est retourné en suppliant le gendarme de ne pas tirer. Mais le gendarme l'a froidement abattu de son revolver. Le jeune homme âgé de 17 ans, Samuel Journo est resté sur place et, c'est pendant le transport à l'hopital qu'il est mort.

Une énorme émotion s'est alors emparée de toute la population juive. Il paraît que le gendarme s'est réfugié dans un petit café, mais a été couvert par les autres membres du service d'ordre. Une foule qui manifestait devant le café a été empêchée d'y pénétrer et d'identifier le responsable. Il paraît qu'il s'agissait d'un gendarme arabe.

Les notabilités juives se sont immédiatement rendues sur place et ont ouvert une enquête en entendant tous les témoins disponibles. Ils ont établi les faits tels que je viens de les relater ci-dessus.

Le Président de la Communauté, Me Haddad, a fait immédiatement des démarches auprès de la Résidence ainsi qu'auprès du Premier Ministre de Tunisie pour demander la protection efficace de la population juive.

La presse du lendemain matin a publié des compte rendus sur ces bagarres, mais a omis toute allusion au fait que le jeune Juif avait été tué par un membre de la police. On parlait d'inconnus que l'on recherchait, mais les rapports faisaient croire que c'est au cours de la bagarre même que le jeune Journo avait été tué. Il faut souligner ici que la Tunisie est en état de siège et que toute la presse est soumise à une censure préalable. Cette attitude étrange des autorités a augmenté davantage encore l'émotion de la population juive.

Le dimanche 15 juin, juste au moment où j'arrivais à Tunis (c'est-à-dire vers la fin de la matinée), de nouvelles bagarres ont éclaté dans le quartier juif. Les Arabes, mécontents d'avoir été refoulés la veille par les jeunes Juifs, sont revenus et ont attaqué à coups de pierre les maisons du quartier. Il y a eu de nombreux blessés, cette fois-ci quelques cas assez graves. Il paraît que du côté arabe on comptait environ une trentaine de blessés.

Un troisième incident eut lieu le lendemain, lundi le 16, dans la matinée. Cet incident, d'après les informations disponibles, n'était pas en rapport avec ceux de la veille. Les explications qui m'ont été données prétendent que ces derniers incidents étaient en rapport avec la grève proclamée par les Musulmans à la suite de la soi-disant tentative d'empoisonnement du Bey. En effet, à la suite de cette affaire, les Arabes avaient ordonné la fermeture des magasins. Des magasins juifs étant restés ouverts, des Arabes ont protesté contre l'ouverture de ces magasins et ont essayé de forcer les Juifs à les fermer. Et c'est ainsi qu'une nouvelle bagarre a éclaté.

Le même jour, lundi le 16, à 16 h. eut lieu l'enterrement de la victime des incidents de samedi. De la part des autorités, on a essayé de faire ces funérailles de la façon la plus discrète, mais les notabilités juives ont insisté pour que ces funérailles se déroulent d'une façon digne et ouverte.

L'autopsie du corps ayant été terminée dans la matinée de lundi, la levée du corps eut lieu à 16 h. dans le dépositoire israélite, près de l'ancien cimetière, en présence d'une foule énorme. Le dépositoire où reposait le cercueil était rempli à craquer, notamment par de jeune gens qui ne cachaient pas leurs sentiments et qui criaient en arabe et en hébreu "vengeance", "justice", etc... Après une demi-heure d'attente, les rabbins accompagnèrent le cercueil à l'ancien cimetière - qui se trouve immédiatement à côté du dépositoire - pour réciter des prières sur les tombes des fameux rabbins

.../...

'215 . 10.3 STRICTEMENT CONFIDENTIEL

RAPPORT SUR LA SITUATION EN TUNISIE

771

Je suis arrivé à Tunis le dimanche 15 juin, c'est-à-dire le lendemain même des premiers incidents antijuifs qui ont eu lieu dans cette ville. Voici un récit concis de ces évènements douloureux :

Le samedi 14 juin, un certain nombre de jeunes gens arabes ont attaqué dans le quartier de la Hafsia - situé entre le quartier juif et le quartier arabe - une baraque foraine munie d'une grande roulette à laquelle les éléments juifs et musulmans ont l'habitude de jouer.

Cette roulette est mal vue aussi bien dans les milieux responsables juifs que dans ceux des Arabes. Les pauvres Juifs assistés sont tentés par cette roulette de jouer et de dépenser les quelques sous qu'on leur donne. Les éléments arabes y perdent également pas mal d'argent. A cette considération d'ordre général, s'ajoute le fait qu'en raison des évènements politiques les Arabes se considèrent en ce moment en période de deuil. Pendant cette période, ils évitent de participer à toute réjouissance ou vie extérieure. C'est ainsi qu'ils évitent, par exemple, de prendre place sur les terrasses et restent à l'intérieur des cafés et des restaurants. Les baraques foraines étant considérées par eux comme faisant partie de réjouissances populaires, sont en ce moment très mal vues. Animé d'un tel esprit, un groupe de jeunes gens arabes est descendu samedi, à 12h.30 environ, pour protester contre l'existence de cette baraque - qui n'était pas ouverte en ce moment, pour l'attaquer et la démolir.

Il est à noter qu'un incident pareil avait eu lieu la veille ou deux jours auparavant dans un autre quartier de la ville de Tunis, Bardo, quartier où les Juifs n'habitent pas et où il n'était certainement pas question d'animosité raciale ou religieuse.

Lorsque les jeunes gens arabes ont attaqué cette baraque foraine, des pierres sont tombées également dans les maisons juives avoisinantes. Il est difficile d'établir s'il s'agissait ici d'un accident ou d'une action intentionnelle. Le fait reste que l'attaque s'est étendue aux maisons juives et des jeunes gens juifs se sont immédiatement portés à la défense en ripostant à ces coups de pierre. C'est ainsi que s'est déclenchée la première bagarre et il paraît que les Juifs se sont assez bien défendus. Un ou deux gendarmes ont alerté assez rapidement le service d'ordre qui est intervenu et a rétabli le calme.

Un peu plus tard, c'est-à-dire vers 15 h., les Arabes sont revenus en plus grand nombre. Apparemment, ils n'étaient pas contents de n'avoir pas réussi la première fois?

Cette fois-ci, une véritable grande bagarre a eu lieu. Les jeunes gens juifs, décidés à ne pas se laisser faire, se sont vigoureusement défendus et ont refoulé les Arabes assez loin, en dehors du quartier juif, même jusqu'au quartier arabe. Il y a eu des blessés des deux côtés. Le service d'ordre est intervenu et a essayé de séparer les deux partis et d'empêcher les jeunes Juifs de poursuivre leurs adversaires trop loin.

C'est alors que s'est produit l'incident le plus grave qui a coûté la vie à un jeune Juif : un gendarme poursuivait un groupe de jeunes Juifs vers le quartier juif. Un des jeunes gens n'a pas pu suivre ses camarades assez rapidement et est resté en arrière. Il s'est réfugié dans une petite ruelle de 60 cm de large et de 4 à 5 m. de

.../..

EXTRAITS DE LA PRESSE ARABE DE TUNIS

"EN PARCOURANT LA PRESSE DE LANGUE ARABE"

LES INCIDENTS DE LA HAFSIA

"La Nahdah" (16 juin) regrette que les choses en soient arrivées à ce point mettant en danger à la fois les aspirations tunisiennes et les relations entre musulmans et juifs.

Notre confrère espère ardemment que pareil incident ne se renouvellera pas et que les éléments sages s'appliqueront de part et d'autre à réparer ce mal.

"La Zohra" (16 juin) sous le titre "Incidents regrettables " relate l'échauffourée provoquée par un échange de cailloux.

Notre confrère réprouve et flétrit ces incidents, demandant aux musulmans et aux israëlites de maîtriser leurs nerfs afin de ne pas tomber dans les pièges tendus par les pêcheurs en eau trouble. Il termine en signalant que les organismes nationaux désapprouvent de tels incidents."

(Le Petit Matin, du 17 juin 1952)

"EN PARCOURANT LA PRESSE DE LANGUE ARABE -

LES INCIDENTS DE LA HAFSIA

"Tout comme "La Zohra" et la "Nahdah", "As-Sabah" (17 juin) flétrit comme suit les investigateurs de ces incidents.

"Des heurts anodins se sont produits samedi dernier entre des jeunes musulmans et des jeunes compatriotes israëlites et une balle perdue a causé la mort d'un jeune Israëlite.

"Nous regrettons cet incident qui reste étranger à la volonté de tous les Tunisiens Musulmans et Israëlites, ces deux éléments qui durant des siècles ont fraternellement vécu sous l'égide des souverains de la Tunisie et du Régime général, unis dans les peines et associés dans les joies par un même esprit et par des sentiments communs.

"Cependant, certaines mains criminelles qui se plaisent à vivre dans le climat de l'odieuse agitation d'ordre racial, ont voulu provoquer les sentiments stupides chez les deux parties et les amener à s'entretuer.

"Nous conseillons aux gens sages et raisonnables, des deux côtés de prendre garde de tomber dans le piège et de négliger les questions importantes qui intéressent leur vie commune pour se livrer à ces maudites actions criminelles.

"Nous espérons sincèrement que toute personne sage se chargera de rétablir le calme et de faire revivre les sentiments d'amitié entre les deux parties comme au temps de leur époque florissante.

..../...

ANNEXE II

COMMUNIQUE

PARTI LIBERAL
CONSTITUTIONALISTE
TUNISIEN NEO-DESTOUR

Le Bureau Politique du Néo-Destour condamne les incidents ayant mis récemment aux prises dans le quartier israélite de Tunis les deux éléments de la population qui ont toujours vécu dans la fraternité et l'entente et dénonce les agissements criminels d'agents provocateurs qui cherchent à créer une diversion au moment où toutes les énergies nationales doivent tendre vers le triomphe des aspirations communes.

Il met en garde les Tunisiens, quelle que soit leur confession contre ces manoeuvres qui ne sauraient profiter qu'aux adversaires de la Nation.

Tunis, le 16 juin 1952

Le Deuxième Bureau Politique du Néo-Destour

Le Président : signé Dr. MOKADEM

ANNEXE I

DECLARATION DE Me Charles Haddad au journal tunisien "La PRESSE" du 17 juin 1952
(Les passages soulignés ont été censurés).

Nous avons demandé au Président de la Communauté Israëlite ce qu'il pensait de la situation.

"L'émotion de la population israëlite est considérable, nous a dit Me Charles "HADDAD, d'autant plus qu'aux coups de pierre de la Hafsia s'ajoute la mort d'un "israëlite dans des circonstances qu'il faudra établir. Les témoins déclarent d'ailleurs "que c'est un policier qui a tiré.

"Sur ce dernier point, notre position est très nette : nous demandons que l'enquête "apporte toute la lumière et que le coupable soit châtié, quel qu'il soit. Nous serons "très fermes sur ce point. Nous faisons d'ailleurs toute confiance aux autorités "Françaises et Tunisiennes avec lesquelles j'ai d'ailleurs aussitôt pris contact.

"Quant aux rixes entre Musulmans et Israëlites, elles sont dangereuses par ce "que, par l'excitation des esprits, elles pourront porter en elles-mêmes un germe de "renouvellement.

"Elles sont regrettables parce qu'on ne leur connait aucune cause. On chercherait "vainement l'origine de ces heurts.

"Je suis persuadé quant à moi que les agressions de la Hafsia sont les faits "d'éléments irresponsables. Il n'est pas possible que ce mouvement réponde à un mot "d'ordre émanant d'un groupe ou d'un parti. Il faut voir à l'origine, le caprice "de quelques dizaines de gamins.

"La Hara cohabite d'ailleurs avec la Medina depuis des siècles et cette cohabita-"tion a toujours été une coopération.

"Notre rôle est donc d'apaiser les esprits de la population israëlite, et nous "aimerions également voir "de l'autre côté" désavouer de pareilles provocations."

"Nous sommes en effet tous des Tunisiens, habitués à vivre ensemble, il nous appartient de ne pas nous laisser tromper par les incitations à la haine et aux actes hostiles qui détruiraient notre existence et ébranleraient la citadelle de nos aspirations. Puisse cet appel servir à quelque chose."

(Le Petit Matin, du 18 juin 1952)

ANNEXE III

RESIDENCE GENERALE
DE FRANCE A TUNIS

Centre d'informations musulmanes

ANALYSE DE LA PRESSE QUOTIDIENNE EN LANGUE ARABE -

INCIDENTS REGRETTABLES ENTRE MUSULMANS ET ISRAELITES

"Dans l'après-midi de samedi dernier, de regrettables incidents sanglants ont éclaté entre les Musulmans et les Israélites dans le quartier de la Hafsia. Voici comment les choses se sont passées:

Un échange de coups de pierres s'étant produit entre les jeunes Musulmans et certains habitants israélite de la Hafsia, le poste de police de la Hafsia demanda du renfort. De puissantes forces de police furent dirigées sur les lieux de l'incident dans le but de rétablir l'ordre et la sécurité.

Nous avons appris que le corps d'un jeune israélite nommé Vincent JOURNO a été découvert, atteint d'une balle dans la tête.

Les incidents se répètent; après avoir signalé que les incidents se sont produits de nouveau le dimanche dans le quartier de la Hafsia, l'auteur écrit :

"Nous ne pouvons que désavouer et réprouver les incidents qui se sont produits entre certains de nos compatriotes musulmans et certains de nos cohabitants israélites (à noter que le journal fait une différence entre "compatriotes" et "cohabitants".)

Nous prions nos compatriotes musulmans et nos cohabitants israélites de maîtriser leurs sentiments et de ne pas tomber dans le piège des pêcheurs en eau trouble dont les intentions ne sont pas ignorées des Musulmans et Israélites sages.

Nous avons pris contact avec les organisations nationales tunisiennes, lesquelles nous ont fait part de leur regret et ont désavoué les évènements qui se sont produits au cours des deux jours passés.

Les organisations exhortent les deux parties au calme et espèrent que les relations entre Musulmans et Israélites demeureront amicales dans ce pays, comme elles l'étaient auparavant."

(Journal analysé : Az Zohra, du 17 juin 1952)

המצב המתוח בין הערבים והיהודים בגיטו של תונים התחיל למעשה עוד כמה ימים לפני רצח הצעיר היהודי .

מקור המתיחות הוא בזה ; ישנם בגיטו לא רחוק משכונות הערבים כמה בתי קפה יהודים שהערבים רגילים לבקר בהם ומכיון שהשנה חג הרמדן " הוא א בסימן של אבל על המצב , ועל האבידות שהערבים סבלו במשך כל ימי המאורעות דרשו הערבים המבקרים לבעלי הקפה בדרישה להפסקת הנגינה אצלם וכשבעלי בתי הקפה סרבו פרצה קטטה בין ערבים ויהודים . ומאז , יום יום פרצו קטטות בין הערבים ובין היהודים ברחובות הגובלים , המשטרה תמיד היתה מתערבת אמנם קצת "באיחור" והיתה מפזרת את הניצים , פעם אפילו אסרו כמה ערבים משתתפי הקטטות אבל מיד שחררו אותם .

ביום שבת 14.6.52 כבר מהבוקר התנפלו הערבים על השכונה היהודית הגובלת בין רחובות הערבים, יש לציין גם במקרה זה יד היהודים היתה על העליונה וגם במקרה זה המשטרה הגיעה כמה רגעים מאוחר מדי , ועוד יש לציין שברוב המקרים המשטרה שהיתה מגיעה היתה ערבית כלה , אחרי ההתנפלות של הערבים של יום השבת בבוקר ושבה הובסו הערבים ע"י תושבי השכונה היהודים (כל ההתנפלויות היו אך ורק באבנים ושום צד לא השתמש בנשק חם) ואחרי שהמשטרה באה וחזרה לערבת שבאה,חזרה התנפלות יותר חזקה בשעה 14.00 בערך וגם במקרה זה גורשו הערבים לרחובות שלהם ע"י התושבים היהודים ופתאום כשהיהודים רדפו אחרי הערבים הופיעו כמה שוטרים , כשהיהודים הרגישו במשטרה שהופיעה ברור שהם חדלו לרדוף אחרי הערבים והתחילו לנוס בבהלה לרחובות היהודים הבחור שנהרג היה בין האחרונים בבורחים , כשהוא הגיע לרחוב היהודי הוא נעצר לתקן את סנדלו שכנראה שנפל מרגלו ברגע שהוא כרע ברך לתקן את סנדלו הופיע שוטר ספק ערבי ספק צרפתי (שער עכשיו טרם זוהה) נגש לבחור הכורע ברך הוציא אקדוח וירה את בבחור והסתלק .

זהו סיפור המעשה ששמעתי מעידי ראיה במקום , עד כמה שזה נכון קשה להגיד בגלל העדות הסותרת של כל אחד , זה אבל לא משנה את העובדה שיהודי נרצח באשר הוא יהודי .

ישנם כאן חוגים רחבים שאומרים שכל הענין בוים וסודר והוכן ע"י צרפתים , אני מסתיג מתפיסה זו בכל אופן דבר אחד ברור , שלצרפתים כל הענין נעים מאוד והם מאוד היו שמחים שהודיעו בעיתונות שהנה הערבים הורגים יהודים .

יושב ראש ועד הקהילה נתן באותו יום שבת אחרי הרצח, ראיון לעיתונות מענין שהצנזורה הצרפתית מחקה את החלקים היכן ש~~אמסב~~ ראש הקהילה מדבר על אחות הערבים והיהודים וע"ז שהיחסות לרצח הוא מחוגי המשטרה .

בנתים נתקבל מכתב לועד הקהילה מהמפלגה הלאומית , שבו היא מצטערת ומביעה תנחומים וגם מכחישה את השתתפות המפלגה הלאומית למאורעות האחרונים , וגם פה יש לציין שחלק מהחוגים החשובים היהודיים מקבלים את זה כמטבע עובר לסוחר , דרך אגב גם חבר הכ׳~~א~~ הקהי׳ צער ותנחומים לא באופן רשמי גם העתונים הערבים יצאו במאמרים נגד הפרעות .

בנתיים ועד הקהילה התחיל בחקירה מקבילה במשטרה ומסרה את ענין הגנת וענין ההשגחה על החקירה לעורך דין יהודי איזבי "מאיר כליתי " .

דרך אגב מספרים שכאן בתוניס שמעו את קול ציון לגולה , שהכריז שיהודי תוניס דנים בהקמת ארגון הגנה אם זה נכון או לא לא חשוב , אבל בטח זה לא נכון להודיע על זה בקול ציון לגולה , ובכלל לא נכון להודיע לרצח שיהודי בחוצות.

מוסיף אני את המאמר שהמפלגה (ההודעה) הלאומית רצתה לפרסם בעתונות והצנזורה הצרפתית אסרה לפרסם. כמו כן אני מוסיף את ההודעה של יושב ראש הקהילה לעתונות שחלק ממנה נאסרה ע"י הצנזורה.

אתמול ישבתי ערב הזמן ושל ראש הקהילה [illegible] [illegible] הביתה, נתקבל מכתב ע"י הלגיונות, [illegible] לא יודעים, [illegible] הוא מסר דקלרה שהמשטרה היתה מזוינת באלות [illegible], ולא [illegible] האחרון.

PARTI LIBERAL
CONSTITUTIONNALISTE
TUNISIEN
NÉO-DESTOUR

COMMUNIQUE

Le Bureau Politique du Néo-Destour condamne les incidents ayant mis récemment aux prises dans le quartier israélite de Tunis les deux éléments de la population qui ont toujours vécu dans la fraternité et l'entente et dénonce les agissements criminels d'agents provocateurs qui cherchent à créer une diversion au moment où toutes les énergies nationales doivent tendre vers le triomphe des aspirations communes.

Il met en garde les Tunisiens, quelle que soit leur confession contre ces manoeuvres qui ne sauraient profiter qu'aux adversaires de la Nation.

Tunis, le 16 Juin 1952

Le Deuxième bureau Politique
du Néo-Destour

Le Président : signé Dr. MOKADEM

Nous avons demandé au Président de la Communauté Israélite ce qu'il pensait de la situation.

" L'émotion de la population israélite est considérable, nous a dit Me.Charles HADDAD, d'autant plus qu'aux coups de pierres de la Hafsia s'ajoute la mort d'un israélite dans des circonstances qu'il faudra établir. Les témoins déclarent d'ailleurs que c'est un policier qui a tiré.

Sur ce dernier point, notre position est très nette : nous demandons que l'enquête apporte toute la lumière et que le coupable soit chatié, quel qu'il soit. Nous serons très fermes sur ce point. Nous faisons d'ailleurs toute confiance aux autorités Françaises et Tunisiennes avec lesquelles j'ai d'ailleurs aussitôt pris contact.

" Quant aux rixes entre Musulmans et Israélites elles sont dangereuses parce-que par l'excitation des esprits, elles pourront porter en elles-mêmes un germe de renouvellement.

Elles sont regrettables parce-qu'on ne leur connait aucune cause. On chercherait vainement l'origine de ces heurts.

" Je suis persuadé quant à moi que les agressions de la Hafsia sont le faits d'éléments irresponsables. Il n'est pas possible que ce mouvement réponde à un mot d'ordre émanant d'un groupe ou d'un parti. Il faut voir à l'origine, le caprice de quelques dizaines de gamins.

" La Hara cohabite d'ailleurs avec la Medina depuis des siècles et cette cohabitation a toujours été une coopération.

" Notre rôle est donc d'apaiser les esprits de la population israélite, et nous aimerions également voir "de l'autre côté" désavouer de pareille provocations".

./.

RESIDENCE GENERALE
DE FRANCE A TUNIS

Centre d'Informations
Musulmanes

ANALYSE DE LA PRESSE QUOTIDIENNE EN LANGUE ARABE -

LES COMPATRIOTES DEVANT LA PATRIE

Les Tunisiens ont été indignés par la nouvelle des tristes et douloureux évènements sanglants qui se sont déroulés dans le quartier juif entre musulmans et Israèlites.

Les Tunisiens (hautes sphères, milieux nationalistes et hommes sages) ont tous vivement regretté ces effrayants évènements.

Les incidents se sont multipliés depuis le début des évènements mais n'ont jamais affecté, le caractère sacré de la fraternité. C'était là notre seul soulagement. Nos compatriotes juifs ont fait preuve de sagesse à l'égard de leurs frères musulmans et ces derniers se sont montrés fidèles à leurs frères juifs.

Nous étions convaincus que le feu s'éteindrait avant qu'il n'atteigne l'intérieur de la maison.

Mais ne voilà-t-il pas que des douloureux évènements se reproduisent à la Hafsia, que le sang coule que ces crânes sont fracturés... et qu'un jeune homme - qui n'était peut être même pas présent sur les lieux de l'incident - est tué.

Nous regrettons vivement cet incident qui nous attriste. Car nous n'aurions jamais voulu qu'un différent éclata entre des compatriotes à l'instant même où tous les Tunisiens doivent être unis pour obtenir les droits de la patrie et réaliser le bonheur de tous.

Nos compatriotes Israèlites ont sans doute appris avant tout autre que les dernières bagarres n'étaient pas approuvées par les hommes libres ... et que leurs auteurs avaient agi à la légère sans se rendre compte de la gravité de leurs gestes.

Maintenant que les effroyables évènements sont passés nous invitons tous les Musulmans et Juifs responsables à rétablir de nouveau des relations sereines entre les compatriotes, à oublier les maux, à unifier les rangs et à placer l'intérêt national supérieur au dessus de tout autre intérêt ou considération.... nos compatriotes juifs répondront certainement à cet appel car ils connaissent la fidélité et le dévouement des Musulmans, ces derniers en effet leur sont restés fidèles pendant les jours difficiles et le Gouvernement tunisien les a toujours défendus.

Nous souhaitons de tout coeur que de pareils incidents ne se renouvelleront plus ce qui est d'ailleurs très possible étant donné le bon voisinage cité en exemple dans tous les pays du monde.

Que tout compatriote se rende compte que la patrie doit être servie avant lui-même ... et qu'il se rappelle les devoirs des compatriotes envers la patrie...

Ainsi tout différend prendra fin, l'atmosphère retrouvera sa sérénité et la paix sera établie."

(Journal analysé : "An Nahdia", 17.6.52)

o'ʃlɔ

LE CONGRÈS JUIF MONDIAL
communique...

N° 352 PARIS, le 9 JUIN 1952.

REUNION DE LA PREMIERE CONFERENCE NORD-AFRICAINE DU C.J.M.

La première Conférence nord-africaine du Congrès Juif Mondial s'est ouverte le 7 juin à Alger. Elle a débuté par une réception à laquelle étaient conviés les représentants de la presse et de la radio.

Outre les délégations des trois pays de l'Afrique du Nord Française, participaient à cette Conférence, organisée par M. Jacques Lazarus, Directeur du C.J.M. en Afrique du Nord, MM. A.L. Easterman, Directeur Politique du C.J.M. (Londres), A. Steinberg, Directeur du Département Culturel, Marc Jarblum, membre français de l'Exécutif, M. Riegner, également membre de l'Exécutif et Directeur du bureau de Genève.

La délégation algérienne était composée de MM. Benjamin Heler, membre algérien de l'Exécutif du Congrès et Président de la Fédération des Communautés Israélites d'Algérie, Joseph Hassoun et Me André Narboni tous deux présidents d'honneur de la Fédération algérienne, Pierre Attal, Président des Etudiants Juifs. La communauté de Constantine était représentée par M. R. Hassoun, et celle d'Oran par M. Joseph Attia.

La délégation tunisienne comprenait Me Elie Nataf, membre tunisien de l'Exécutif du C.J.M. et président d'honneur de la Fédération des communautés de ce pays, Me Charles Saada, actuel Président de cette Fédération, Me Charles Haddad, Président de la Communauté de Tunis, M. Victor Haouzi, Me René Cohen-Hadria et M. Serge Moatti, M. Isaac Shebabo, correspondant du C.J.M. à Tunis.

La délégation marocaine était composée de MM. Is.D. Abbou, secrétaire général du Comité Central Marocain du C.J.M., Joseph S. Berdugo, Président du comité de Meknès, Charles Pérez du comité de Rabat, Bensimon et Aflalo du comité de Fes, et Tapiéro du comité de Casablanca.

Une séance de travail a eu lieu le samedi soir dans les bureaux algérois du Congrès sous la présidence de M. Benjamin Heler.

M. Jacques Lazarus a fait un exposé sur les tâches du bureau nord-africain et, ensuite, M. Marc Jarblum a retracé les activités de l'Exécutif Français en ce qui concerne l'Afrique du Nord.

Le dimanche 8 juin, une manifestation publique s'est tenue sous la présidence de M. Benjamin Heler au cinéma "Colisée" au cours de laquelle ont pris successivement la parole MM. Jarblum, Riegner, Haddad, Abbou, Narboni et Nataf.

Au cours de l'après-midi, M. Alex. Easterman a exposé les tâches du C.J.M. dans le monde.

La délégation marocaine a ensuite présenté un rapport qui fut suivi d'une discussion.

La matinée du 9 juin a été consacrée aux exposés de la délégation tunisienne.

oooooooo

CONGRÈS JUIF MONDIAL

78, Avenue des Champs-Elysées - PARIS (VIII) — Téléphone : BALzac 06-98 — Adresse Télégraphique : Worldgress-Paris

جازه

LE CONGRÈS JUIF MONDIAL
communique...

n° 3 5 4 PARIS, le 13 juin 1952.

LA PREMIERE CONFERENCE NORD-AFRICAINE DU CONGRES JUIF MONDIAL EXPRIME SON ADHESION A L'IDEAL DU CONGRES ET AFFIRME LA SOLIDARITE DES ORGANISMES AFFILIES.

Ouverte à Alger le 7 juin en présence de délégués du Comité Exécutif Mondial venus de Paris, Londres et Genève, la Conférence nord-africaine a poursuivi ses travaux jusqu'au 9 juin inclus.

Rappelons que cette Conférence était constituée par les délégués des Fédérations des Communautés Israélites d'Algérie et de Tunisie. Quant à la délégation marocaine, elle représentait les comités marocains du C.J.M., le Conseil des communautés israélites du Maroc étant en Afrique du Nord le seul organisme représentatif de communautés juives qui ne soit pas affilié au Congrès.

Après une réception parfaitement réussie, les travaux ont commencé par un exposé de M. Easterman, Directeur Politique (Londres) sur l'oeuvre accomplie dans le monde entier par le C.J.M. M. Lazarus, Directeur du C.J.M. pour l'Afrique du Nord, a dressé le bilan des résultats obtenus sur le plan nord-africain, et les délégués du Maroc et de la Tunisie en ont fait de même sur le plan régional.

M. Marc Jarblum a fait un exposé remarqué sur l'activité de l'Exécutif français. Le Dr A. Steinberg, Directeur du Département Culturel du Congrès et délégué à l'UNESCO, a défini les grandes lignes de l'action du C.J.M. dans le domaine culturel et dans la coopération avec l'UNESCO, plus particulièrement en ce qui concerne l'établissement de l'Histoire Universelle de l'Humanité qui servira de base aux manuels d'histoire des écoles du monde entier.

Dans des résolutions adoptées en fin de travaux, la Conférence a exprimé son adhésion totale à l'idéal de solidarité juive qui anime le Congrès Juif Mondial; a invité l'Exécutif Mondial à maintenir et renforcer son action dans le domaine culturel; a approuvé l'action entreprise en vue d'obtenir l'amélioration de la condition des Juifs du Maroc, et a adressé son salut fraternel au Conseil des Communautés Israélites du Maroc en l'invitant à s'associer à ses travaux.

ooooooooo

CONGRÈS JUIF MONDIAL

78, Avenue des Champs-Élysées - PARIS (VIIIe) — Téléphone : BALzac 06-98 — Adresse Télégraphique : Worldcress-Paris

ce *Bréviaire* « puisse nous mettre en « garde contre les retours de l'anti- « que haine que nous avons trouvée « dans notre héritage et que nous «avons vue fructifier abominablement « aux sombres jours d'Adolf Hitler. »

Par l'importance de sa documentation, par l'étude psychologique de la mentalité des bourreaux, le *Bréviaire de la Haine* restera certainement un livre définitif, consulté par les générations futures comme un véritable acte d'accusation relatant les cruautés, les excès de férocité auxquels peut se laisser entraîner une Société qui se prétend civilisée.

Edmond-Maurice LEVY.

RABI. — *JUDAS*, suite tragique en trois actes. Gap. Editions Ophrys 1951, pt 4° de 91 pages.

Le livre de Rabi a donné lieu à de vives polémiques qu'il ne convient pas d'exposer ici. L'auteur qui, depuis tant d'années, publie sur les écrivains israélites et sur le judaïsme des études remarquables que nous nous plaisons à lire deux fois par mois dans la *Terre Retrouvée* est également juriste, un esprit libre, tourmenté comme beaucoup d'entre nous par les relations que le monde moderne impose aux Chrétiens et aux Juifs. Comme il le dit lui-même, le point de départ de sa méditation a été Jésus, origine sinon cause des maux d'Israël, et il cherche à s'expliquer la nature du tragique malentendu qui a séparé brutalement Jésus de son milieu et de son peuple.

L'œuvre de Rabi ne se présente pas comme une véritable pièce de théâtre ; il lui a donné le nom de suite tragique et c'est une sorte d'oratorio où apparaît d'abord le Juif Errant, contemporain de Judas, qui n'est pas le traître odieux de la tradition chrétienne, mais la clef de l'énigme que pose la personne de Jésus Sauveur.

Sans la trahison de Judas, il n'y a plus de Jésus ; ainsi les Juifs ont donné un Dieu au monde, mais ce monde ne leur pardonne pourtant pas. Au lieu de glorifier le monde juif, on l'accable de calomnies.

Rabi a essayé de donner une interprétation, une signification du dialogue tenu il y a deux millénaires entre Jésus et Judas au Jardin des Oliviers. A la fin de la notice jointe au bulletin de souscription, l'auteur se demande s'il a trop présumé de lui-même et si l'œuvre à laquelle il veut donner une valeur de mythe sera bien comprise du public.

Après une lecture attentive, je crois pouvoir affirmer qu'il s'agit ici d'un très beau livre, d'un livre de bonne foi qui prépare l'esprit aux longues méditations, et est destiné à réhabiliter aux yeux du monde chrétien la pensée et la mission d'Israël.

E.-M. L.

Les Classiques
FERNAND NATHAN
ÉDITEUR, 18, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

doivent être en usage dans toutes les écoles de
l'Alliance Israélite Universelle

Nouveautés :

DAVID, HAISSE, BOURET
LA GRAMMAIRE FRANÇAISE
COURS MOYEN
Le premier livre d'une nouvelle collection entièrement illustrée en couleurs
Un volume cartonné .... **450 fr.** En spécimen sur simple demande

DAVID, HAISSE, BOURET
LE VOCABULAIRE
LE FRANÇAIS ET LA RÉDACTION
COURS MOYEN
Un ouvrage vivant qui complètera les connaissances vocabulaires de vos élèves
Chaque volume illustré en couleurs .. **320 fr.** En spécimen sur simple demande

Les libéralités testamentaires en faveur de l'"Alliance Israélite" doivent être attribuées à sa principale institution, l'ÉCOLE NORMALE ISRAÉLITE ORIENTALE, établissement d'utilité publique.

La formule doit être la suivante :

"Je donne et lègue à l'ECOLE NORMALE ISRAÉLITE ORIENTALE, établissement reconnu d'utilité publique, dont le siège est à Paris, 45, rue La Bruyère..."

Le Gérant : *J. Dreyfus*   PRINTED IN PARIS, FRANCE   Imp. BEURQ-STUDIO, 8, rue de Nesle, PARIS.

Toute la population juive algéroise, en deuil, a fait à son cher Dayane des obsèques très imposantes, l'accompagnant en foule à sa dernière demeure, portant le cercueil à bras ou sur les épaules et en chantant des Cantiques.

Les magasins, les boutiques avaient, en signe de deuil, tenu leurs portes fermées ; toutes les Autorités civiles et religieuses étaient présentes ou représentées et dans les synagogues où le corps fut reçu et au cimetière, d'émouvants discours furent prononcés par MM. les Rabbins Molina et Fingerhut, par MM. Smadja et Bélicha, Président honoraire et président en exercice du Consistoire israélite, et par M. Eisenbeth, grand Rabbin d'Algérie. Tous exaltèrent les vertus et les mérites du défunt dont la vie si pure et si belle fit rayonner ses vertus familiales et civiques, sa haute intelligence et son fidèle apostolat.

Nous présentons à Mme Veuve Isaac Morali, à notre ami M. Simon Morali, grand Rabbin de Nancy, fils du regretté Dayane, à ses frères, aux nombreuses familles atteintes par ce deuil cruel, et à la Communauté Israélite d'Alger, l'expression de nos sincères condoléances, et l'assurance de notre sympathie attristée.

Elie GOZLAN.

LE SUEDOIS EINAR ABERG INTENSIFIE SA CAMPAGNE ANTISEMITE EN FRANCE.

La France est depuis quelque temps redevenue le champ d'action de l'antisémite notoire, le Suédois Einar Aberg. Des milliers de brochures et de tracts, rédigés par ses soins et diffusés par des hommes à sa solde répandent sur tout le territoire français le poison antisémite. Cette littérature sinistre rappelle les années terribles de l'occupation nazie.

La Fédération des Sociétés Juives a porté à la connaissance de l'Ambassadeur de Suède à Paris, l'inquiétude qui gagne la population juive à la suite de l'activité néfaste de Einar Aberg et a demandé au représentant du Gouvernement suédois en France que des mesures soient prises contre cette propagande d'antisémitisme et de haine. Des exemplaires d ces brochures et de ces tracts lui ont été remis.

A la suite de cette intervention, M. Almqvist, Conseiller de l'Ambassade de Suède à Paris, a déclaré avoir transmis au autorités compétentes suédoises la requête de la Fédération des Sociétés Juives de France ainsi que les tracts incriminés.

Il faut espérer que le Gouvernement suédois, conscient du danger que constitue une pareille excitation à la haine, saura prendre les mesures qui s'imposent.

Livres reçus

Léon POLIAKOV. — *BREVIAIRE DE LA HAINE* (le IIIe Reich et les Juifs). Préface de François Mauriac, de l'Académie française. Paris, Calmann-Lévy (1951). 385 pages in-8°.

Voici bientôt un an qu'a paru le *Bréviaire de la Haine* et nous sommes très en retard pour rendre compte de ce beau livre, tout rempli de passion contenue, mais toujours d'une parfaite et sereine objectivité. L'auteur pour lequel nous éprouvons une très vive sympathie voudra bien nous excuser d'avoir semblé l'oublier pendant tant de mois.

Voici déjà 7 ans que j'ai rencontré pour la première fois M. Léon Poliakov ; il m'avait été présenté par notre ami commun, le regretté Jacob Gordin, philosophe aussi subtil que bibliographe érudit, qui m'avait fait connaître l'extraordinaire laboratoire de recherches historiques que constituait le *Centre de Documentation Juive Contemporaine*. Aujourd'hui, 27, rue Guénégaud, le *Centre* avait été fondé par M. I. Schneersohn pendant l'occupation et il est toujours dirigé par lui avec une remarquable hauteur de vues. La remarquable collection de monographies et de rapports publiée par le *Centre* est le plus beau monument qui puisse être élevé à la mémoire des 6 millions de Juifs exterminés dans cette grande crise de folie sanguinaire dont le monde conservera toujours le souvenir affreux.

En décembre 1947 une grande conférence européenne réunissait à Paris, sur l'initiative de M. Schneersohn, toutes les Commissions historiques et centres de documentation des pays ravagés par la rage nazie. J'ai eu l'honneur d'y participer et de pouvoir rendre hommage à l'œuvre féconde de M. Schneersohn ; j'avais été heureux de faire plus ample connaissance avec tous ses collaborateurs et particulièrement avec M. Léon Poliakov dont j'avais remarqué la vigueur d'esprit et le grand sens historique. Ce sont ces qualités, qui font du *Bréviaire de la Haine* un témoignage terrible sur ces années funestes, peut-être la plus affreuse période de l'histoire de la Judaïcité.

Au point de vue de la méthode, l'ouvrage est impeccable et les documents authentiques retrouvés dans les archives allemandes ou du Gouvernement de Vichy sont présentés avec une impartialité, une objectivité et une mesure qui augmentent d'autant plus l'impression tragique qui s'impose à notre esprit.

Il y avait quelque chose de diabolique dans la savante progression des mesures de destruction, tout en réservant dans l'immense matériel humain, réduit en esclavage, les hommes capables de participer aux travaux les plus pénibles, et de les exterminer après en avoir tiré le meilleur parti.

Il est indéniable que les autorités nazies ont délibérément commis les crimes de génocide, d'abord peut-être à l'insu des populations allemandes, mais le secret de ces abominables « opérations » ne pouvait être gardé bien longtemps ; elles ont d'ailleurs provoqué quelques protestations d'officiers et de fonctionnaires.

Pour nous, Israélites français, il nous est particulièrement pénible de devoir constater, avec l'auteur, l'immense responsabilité du gouvernement de Pétain. Pétain a tout accepté et tout permis. Il a pris seul toutes les mesures qui, peu à peu, enlevèrent aux Israélites, citoyens français, tous leurs droits civiques, et jusqu'à leurs moyens d'existence. C'est Pétain qui a autorisé les abominables « pratiques policières » dignes de la Gestapo, qui seront la honte du régime néfaste de Vichy.

Dans le pays, l'opinion publique, dans son immense généralité, était favorable aux Juifs et les aurait soutenus comme dans certains petits pays, le Danemark, la Belgique, la Hollande, la Bulgarie et même en Italie ; c'est Vichy, qui, par une incroyable servilité à l'égard d'Hitler, par une secrète complaisance pour une certaine presse, porte l'effrayante, l'affreuse responsabilité des déportations des Juifs de France. L'on ne saurait trop le répéter.

Le « *Bréviaire de la Haine* » fait également mention, avec un visible regret, d'un rapport de Léon Bérard, ambassadeur de France au Vatican, adressé à Pétain, pour lui confirmer que le Saint-Siège acceptait sans « critique » ni « désapprobation », le statut des Juifs promulgué par Vichy.

François Mauriac, dans la préface du livre, n'a pas cherché à minimiser la responsabilité de la hiérarchie catholique. Il exalte l'attitude admirable de quelques évêques, de nombreux prêtres et religieux, qui ont sauvé l'honneur de l'Eglise, mais il regrette d'autant plus que « le successeur du « Galiléen Simon-Pierre n'ait pas « condamné nettement la mise en « croix de ces innombrables frères « du Seigneur ». En terminant, Mauriac forme le vœu que la lecture de

DISTINCTIONS

Nous avons appris avec grand plaisir la promotion au grade d'Officier dans l'Ordre de la Légion d'Honneur de M. Maurice EISENBETH, Grand Rabbin d'Algérie.

Cette distinction consacre les éminents services rendus par lui en Algérie à la cause française et à celle du Judaïsme.

Nous lui renouvelons ici nos respectueuses félicitations.

⁂

M. Alfred Jacob DERRIDA, Vice-Président du Consistoire d'Alger, a été nommé Chevalier de la Légion d'Honneur.

M le Rabbin Dayan MOLINA, Chevalier de la Légion d'Honneur, a été nommé Grand Officier du Nichan Iftikhar.

Nous adressons à ces amis de l'Alliance **nos bien vives félicitations.**

⁂

M. Emile DREYFUS de Bâle à l'honneur

Nous avons eu l'occasion de consacrer précédemment un article à M Emile DREYFUS qui est une des personnalités les plus marquantes du Judaïsme suisse.

Nous venons d'apprendre avec un vif plaisir que le Président de la République Française a décerné à M. Emile Dreyfus, Commandeur de la Légion d'Honneur, grand économiste, industriel à Bâle, la décoration de Commandeur avec plaque de l'Ordre de l'Etoile Noire du Benin, en date du 4 février 1952, en témoignage de reconnaissance pour son ouvrage sur la paix universelle « Random Thoughts ».

A cette occasion, nous tenons à signaler le numéro spécial 11-12 de « Notre Europe » sur le Plan Schuman, et tout spécialement l'entrefilet « Un précurseur du Plan Schuman » (page 84) :

« Notre EUROPE » s'honore d'avoir signalé à ses lecteurs l'importance exceptionnelle de l'œuvre du très grand Européen qu'est M. mile DREYFUS. On ne saurait publier un numéro spécial sur le plan chuman sans mentionner les « Random Thoughts », cet ouvrage de l'économiste bâlois, dont le désir de paix universelle s'est traduit par l'élaboration de différents plans de répartition des matières premières dans le monde et par la mise en circulation d'idées-force, en quoi on peut à juste titre trouver des préfigurations des plans Marshall et Schuman. M. Emile DREYFUS a même conçu avant la lettre, l'idée de l'armée européenne. L'histoire enseignera un jour que les artisans de l'unité européenne ont à l'égard de cet éminent économiste une dette de reconnaissance ».

Nous tenons encore à signaler que M. Emile Dreyfus dont la générosité est bien connue, vient de faire un don de 50.000 francs suisses à la communauté juive de Bâle pour ses œuvres de charité.

NÉCROLOGIE

Le 5 Avril 1952 est décédée **Madame Sylvain HALFF**, née Marthe NERSON, après une longue et douloureuse maladie.

Elle était l'épouse de feu Sylvain HALFF qui, pendant quelque trente années, se consacra à **l'Alliance Israélite** avec un dévouement et une compétence qui le firent désigner par le Comité Central comme Secrétaire Général de **l'Alliance** à la mort de Jacques Bigart, décédé en 1934.

La mort de l'un de ses fils tombé au Champ d'Honneur en 1940 et la disparition de son mari à Vichy en 1941 avaient été pour elle de très douloureuses épreuves qu'elle avait supportées avec courage et dignité.

L'Alliance Israélite adresse à sa fille, Madame Harburger et à son mari ainsi qu'à son fils, M. André HALFF et à Madame, l'expression de sa vive sympathie et les assure du souvenir impérissable qu'elle gardera de leurs regrettés parents, Madame et M. Sylvain HALFF.

LA MORT DU RABBIN ISAAC MORALI, DAYANE DE LA COMMUNAUTE JUIVE D'ALGER

La grande Communauté juive d'Alger vient d'avoir la douleur de perdre, décédé à l'âge de 85 ans, son Vénéré Dayane le rabbin Isaac MORALI, ancien Directeur de Talmud Torah, ancien Membre du Consistoire Israélite d'Alger, Doyen du corps rabbinique dont la haute culture française et philosophique, les profondes connaissances juridiques juives et linguistiques générales, avaient fait un savant de réputation mondiale.

Ses avis faisaient autorité et ses décisions étaient toujours acceptées par les chefs religieux, qui avaient recours à ses lumières. C'était un exégète distingüé, pour qui la langue française et les langues sémitiques n'avaient pas de secret. Il avait su tirer de l'oubli des manuscrits anciens, et révéler la grandeur de la pensée de nos très anciens rabbanim.

Poète merveilleux, le rabbin Dayane Morali a laissé des poésies de haute inspiration où il glorifia la paix et proclama sa foi en l'avenir de l'humanité.

Le regretté grand Rabbin de France, feu Israël Lé[illegible] en avait fait le plus vif éloge et il exprima à leur auteu[illegible] la haute considération dans laquelle il le tenait.

Les dissertations homéliques sur le Décalogue, en judéo-arabe et que nos jeunes enfants récitent chaque premier jour de Chabouhot, éveillent toujours une véritable émotion religieuse et les Musulmans eux-mêmes viennent écouter, le premier jour de la Pentecôte, dans les synagogues, où ils sont accueillis fraternellement, les prescriptions, dictées par Dieu, à Moïse, sur le Sinaï et gravées sur les Taables de la Loi.

C'est au vénéré Rabbin Dayane Morali que nous devons de suivre, parfaitement ordonnées, nos belles prières des jours sévères : les « Yamin Noraïm » à Roch Achana et à Kippour, dont la traduction en langue française, par ses soins, est en voie de paraître.

Claire et belle, toute de modestie, de droiture et de probité intellectuelle et morale, voilà ce que fut la vie du pasteur vénéré dont l'Algérie déplore la perte.

Bel esprit, noble cœur, le Rabbin Dayane Isaac Morali, fut le continuateur des vénérés Ribach et Rachbach dont, avec le regretté Grand Rabbin Hanoune, il continue la lignée des Saints protecteurs de la cité. L'Algérie, fière d'avoir eu un fils aussi sage, aussi érudit, saura conserver pieusement son souvenir.

197. - VARON (Louis). — Où en est le judaïsme marocain ? Afrique et Asie 2e trim. 51, p. 4.
Condition matérielle, morale et juridique des Juifs.

198. - ZANA (Jean). — Perplexités nord-africaines. Evidences, N° 19, mai-juin 51, p. 42.
Situation de la jeunesse juive au Maroc.

199. - ALLOUCHE (Félix). — Pèlerinage à Djerba. Evidences N° 16, janv. 51, p. 34.
Vie juive au Sud de la Tunisie.

200. - HANO (Maurice). — Libye. Evidences N° 18, avr. 51, p. 38.
Histoire et situation actuelle des Juifs en Libye.

201. - ABRAVANEL (Haim). — Les Juifs de la Lybie. Le Judaïsme Séphardi, janv.-févr.-mars 51.

202. - LEVY (Jack). — Le Judaïsme de Johannesburg. La Parole, 23 févr. 51.
Situation des Juifs en Afrique du Sud.

203. - SONNABEND (Henri). — Afrique du Sud. Evidences N° 18, avr. 51, p. 12.
Histoire et situation des Juifs.

Asie.

. - KI (A.M.). — Israël en Katay. I.V. N° 1, janv. 51, p. 2.
Récit de la vie des communautés juives de Chine.

205. - ISIKOWITZ (Mme). — Une Lorraine aux Indes. Revue Juive de Lorraine, juin 51, p. 1.
Notes de Mme I... qui accompagnait son mari, professeur à la Faculté de Göteborg lors d'un voyage d'études sur les communautés de Bombay et de Cochin.

206. - ZERBI (André). — Juifs de l'Inde. (Tour du Monde d'un Juif), La Parole, 23 févr. 51.

207. - RISTEL (Pierre). — Irak. Evidences N° 18, avr. 51, p. 33.
Histoire et situation de la Communauté Juive.

208. - DESTANG (F.). — Albert Confino : L'Alliance Israélite en Perse. Evidences N° 17, févr.-mars 51, p. 47.
Compte rendu de l'ouvrage paru à Alger.

209. - BREIT (Joel). — Les Juifs de Samarcande. I.V. N° 2, févr. 51, p. 5.
Ces juifs se disent appartenir à une des 10 tribus perdues.

mérique.

0. - A. M. G. — Miriam Granott a vu au Mexique les Juifs Peaux-Rouges. Terre retrouvée N° 16 (298), 30 avr. 51, p. 6.

Education.

211. - E. L. Conférence d'Education et de Culture Juives. C. All. déc. 50-janv. 51, p. 19.
Conférence convoquée par le Département d'Education de l'Agence Juive à Paris, du 19 au 25 novembre 1950.

212. - BILKIS (L. I.). — La Conférence de l'Education juive dans la Gola (Paris, 19 au 23 novembre 1950) et l'Exposition consacrée à l'Education hébraïque en Israël. I.V. N° 1, janv. 51, p. 4.

213. - STEINBERG (A.). — La politique culturelle juive doit être tolérante. V.J. janv. 51, p. 8.
Intervention à la Conférence de la Culture et de l'Education juives tenue à Paris les 19 au 23 novembre 1950.

214. - TAVAN (N.A.). — Exigences minima. Ou une façon de vous fermer la porte au nez... M.J. N° 39, janv. 51, p. 10.
La nécessité d'accueillir les juifs qui ont peu de connaissances du Judaïsme.

215. - NATHAN (Jean-Paul). — Suggestions à l'usage de nos maîtres à penser. M.J. N° 42, avr. 51, p. 21.
Nécessité d'une éducation humaniste juive en France.

216. - GINIEWSKI. — Le Centre éducatif de Pougatch résoud tous les problèmes. T.R. N° 13 (295), 15 mars 51, p. 3.

217. - S. P. — L'instruction religieuse de notre jeunesse de Lyon. (Le problème des jeunes). Bulletin de la circonscription consistoriale israélite de Lyon, N° 58, janv. 51, p. 1.

218. - JOB (Sam). — Le problème de nos jeunes. Bulletin de la circonscription consistoriale israélite de Lyon, N° 59, févr. 51, p. 1.

219. - ——— Tableau des Ecoles de l'Alliance Israélite Universelle. C.All., déc. 50-janv. 51, p. 3.

220. - ——— Deux films de l'Alliance Israélite Universelle (l'un sur Mikveh Israël, l'autre sur l'œuvre scolaire au Maroc). T.R. N° 15 (295), 15 avr. 51, p. 3.

221. - LEVINAS (Emmanuel). — Deux Promotions C. All, juin-juill. 51, p. 1.
A l'Ecole Normale Israélite Orientale.

222. - ——— Inauguration de l'Ecole Ort-Alliance à Tunis et pose de la première pierre. C.All., avr.-mai 51, p. 12, juin-juill. 51, p. 17.

223. - CASTRO (Sion). — L'Alliance en Tunisie. C.All., févr.-mars 51, p. 13, juin-juill. 51, p. 7.
L'œuvre d'apprentissage en Tunisie de l'A.I.U.

224. - ——— Inauguration à Casablanca de l'Ecole Normale Hébraïque de l'Alliance Israélite. C.All., avr.-mai 51, p. 14.

225. - SIKIRDJI. — L'école des trachomateux (à Casablanca). C.All., févr.-mars 51, p. 5 et juin-juill. 51, p. 5.

226. - ——— Etat comparatif des taux de scolarisation au Maroc (Année 1950-51). C.All. févr.-mars 51.

227. - ——— Ouverture des Ecoles de Taounza et de Tinerhir. C.All., déc. 50-janv. 51, p. 11.

228. - CONQUY (J.). — Création de l'Institut Marocain des Hautes Etudes Hébraïques (Marrakech). C.All. févr.-mars 51, p. 9.

229. - TAJOURI (R.). — L'Alliance au Maroc. C.All., déc. 50-janv. 51, p. 9.
La rentrée scolaire 1950-1951 des Ecoles de l'A.I.U. au Maroc.

Œuvres. Organisations.

230. - RISTEL (Pierre). — L'effort de solidarité du Judaïsme américain. Evidences, N° 16, janv. 51, p. 5.
Financement par l'U.S.A. de l'aide à Israël et aux autres pays. Les nouvelles méthodes. Prêts gouvernementaux, investissements privés dans les entreprises israéliennes.

231. - CHERNIAK (S.). — Autour du « Fund Raising » américain. C.All., févr-mars 51, p. 16.

232. - ——— Les adieux à l'Europe du Docteur Schwartz, M.J., janv. 51, N° 39, p. 2.
Départ de l'Europe du président de l'A.J.D.C.

233. - CASSIN (René). — Au service des valeurs permanentes. C.All., févr.-mars 51, p. 1.
Buts de l'A.I.U. et ses réalisations depuis la Libération. Cf. Evidences N° 18, avr. 51, p. 40.

234. - CONFINO (A.). — L'œuvre de l'Alliance en Algérie. C.All., juin-juill. 51, p. 4.

235. - MEISS (Léon). — L'ORT. J.C., 12 janv. 51.
Les œuvres juives présentées par elles-mêmes.

161. * *VAJDA (Georges). — Un Recueil de Textes Historiques Judéo-Marocains.* (Coll. Hespéris). Institut des Hautes Etudes Marocaines, n° XII 1951. Larose, Editeur Paris, 8° 108 p.

162. - VAJDA (Georges). — Roger Le Tourneau : Fès avant le Protectorat. R.E.J. T.X. 49-50, p.

163. - VAJDA (Georges). — Travaux récents sur les juifs d'Iran et des contrées adjacentes. R.E.J. T.X., 49-50, p. 132.

164. - MARGOLINE (Jules). — Les voies de l'histoire juive. M.J. N° 43, mai 51. N° 44, juin 51.

Histoire des Arts.

165. - ROTH (Cécil). — L'art médiéval juif en France. Evidences N° 17, févr.-mars 51, p. 5.

166. - ARONSON (Jehiel). — Di Chenkeyt foun di alte yidiche synagog. (La beauté des synagogues anciennes.) Kiyoum janv.-fév. 51, p. 58.

167. - KLAGSBALD (Victor). — Pessah dans l'art folklorique juif. M.J. N° 42, avr. 51, p. 13.

IV. — SOCIOLOGIE - EDUCATION - ŒUVRES

168. - (F.D.) ELLI KOHEN. — Israël cet inconnu. Evidences. N° 16, janv. 51.
Compte rendu du livre paru à Istamboul.

169. - GEORGE (André). — Les savants juifs et le prix Nobel. B.P.J. N° 7, avr. 51, p. 124.
Analyse du caractère de leur œuvre.

170. - JEFROYKIN (I.). — Der oifkum un umkum fun yiddische Golessprochen un Dialekten. (L'origine et la disparition des langues et dialectes juifs dans la diaspora). Kiyoum janv.-févr. 51, p. 1, mars 51 p. 81.

171. - MANDEL (Arnold). — Mille regrets. M.J. N° 43, mai 51, p. 2.
Les changements du comportement juif depuis 1945.

172. - NAHON (Léon). — Onosmatique des Juifs méditerranéens. Le Judaïsme Séphardi, janv. 51.

173. - SONNABEND (H.). — La nouvelle structure professionnelle du judaïsme séphardi. Le Judaïsme Séphardi, janv.-mars 51.

France.

Enquête (d'Evidences) *sur la situation du Judaïsme Français* (suite).

174. - BARUK (H.). — Fusion de l'intelligence et de la clarté française avec l'amour de la justice et la formation morale traditionnelle hébraïque. Evidences N° 16, janv. 51 p. 22-24.

175. - CHOURAQUI (André). — Culture et pensée françaises, cadre irremplaçable pour donner à la pensée juive ses résonnances les plus profondes dans un monde désespérément replié sur lui-même. Evidences N° 16, janv. 51, p. 28.

176. - HERTZ (Henri). — La disposition est devenue diffusion. Le rôle capital de la laïcité issue du judaïsme. Evidences N° 16, janv. 51, p. 18.

177. - KELMAN (Claude). — L'école et l'école seule. Evidences N° 16, janv. 51, p. 25.

178. - LUNEL (Armand). — « Pour moi, être juif, c'est être carpentrassien ». Evidences N° 16, janv. 51, p. 17.

179. - MANDEL (Arnold). — De nos jours et dans nos contrées, la religiosité et la spiritualité juives habitent loin de la synagogue visible. Evidences N° 16, janv. 51, p. 26.

180. - MANDELBROJT (S.). — Chercher est plus important, plus fructueux que trouver. Evidences N° 16, janv. 51, p. 21.

181. - MAUROIS (André). — L'art est la forme visible et le signe humain de la religion. Evidences N° 16, janv. 51, p. 16.

182. - MESNIL (Jacqueline). — Il faut un aliment à notre soif d'irrationnel, une sorte de Mystique. Evidences N° 16, janv. 51, p. 30.

183. - MUNK (E.). — C'est en restant fidèle à soi-même, qu'Israël est le mieux en mesure d'exercer son influence au milieu de l'humanité. Evidences N° 16, janv. 51, p. 19.

184. - POUGATCH (Isaac). — La solution : L'action quotidienne. Evidences, N° 16, janv. 51, p. 32.

185. - LUNEL (Armand). — Humour gaillard des Juifs provençaux. B.P.J. N° 6, janv. 51, p. 53.

Europe (France exc.).

186. - ZERBI (André). — Les Juifs de Finlande (T du Monde d'un Juif). La Parole, 9 mars 51.

187. - ——— Panorama de la vie juive en Grande-Bretagne. I.V. N° 2, fév. 51.
Reportage photographique.

188. * *BARATZ (Léon). — La Russie Soviétique et les Juifs.* Monte-Carlo 51, chez l'Auteur.
Le sort du Birobidjan. Déportation en 1940 des juifs de la pologne russifiée. Passivité des Russes pendant l'occupation allemande. Progression de l'antisémitisme.
Cf. Jean Martin dans le Journal de Genève du 8 juin 51.

189. - GUNZBURG (Serge de). — Situation des Juifs en l'U.R.S.S. Le Figaro, 7-8 avr. 51.
La Liberté des cultes est garantie par la Constitution. Les 4 millions d'Israélites sont considérés comme formant une nationalité à part.

190. - ZERBI (André). — La Tchécoslovaquie et les Juifs. (Tour du Monde d'un Juif). — La Parole, 16 mars 51.

191. - ——— Visite à Prague. Images de la Vie. N° 6, avr.-mai 51.
Ce qui reste du prodigieux passé de la commun juive de Bohême.

192. - MILBAUER (Joseph). — Les Juifs de Turquie M.J. N° 41, mars 51, p. 16.

Afrique.

193. - CHOURAQUI (André). — Mission Africaine. C.All. avr.-mai 51, p. 1.
Les œuvres sociales et d'éducation à accomplir dans l'Afrique du Nord.

194. * *CHOURAQUI (André). — La Condition Juridique de l'Israélite Marocain. Préface de René Cassin.* Publié par l'Alliance Israélite Universelle. Paris 50. Presse du Livre Français, 294 p.
Cf. Cazes-Benatar (Hélène) : Sujets et protégés marocains. M.J. N° 38, janv. 51, p. 23. Loc (Jean) dans le Judaïsme Séphardi, janv. 51.

195. - GRUMBACH (Salomon). — Juifs au Maroc. V.J. avr.-mai 51, p. 1.

196. - C. L. Parmi les petites communautés marocaines. C.All., *févr.-mars* 51, p. 10 ; avr.-mai 51, p. 20 ; juin-juillet 51, p. 7.

124. - A. L. — Tel Aviv et l'antiquité. BC., 23 févr. 51, p. 7.

Sur les découvertes récentes près de Tel-Aviv.

125. - FEVRIER (J. G.). — Compte rendu critique de Raymond Weill : La Cité de David, paru à Paris, 1947. R.E.J. T. X. 49-50, p. 101.

126. - * *MIREAUX (Emile)*. — *La Reine Bérénice*. Paris 1951. Albin Michel, 8°, 253 p. carte, ill.

Evocation de la vie juive au 1er siècle, sa force matérielle, politique et morale.
Cf. La vraie Bérénice. La Gazette des Lettres, juin 51, p. 12 ; Berg (Roger) : La Reine Bérénice J.C., juin 51.

127. - GARBER (P. L.). — L'architecture du temple de Salomon. Evidences. N° 18, avr. 51, p. 21.

Résumé de l'article paru dans le « The Biblical Archeologist », Yale University, févr. 51.

France.

128. - LUNEL (Armand). — Ethnographe picaresque, Georges Borrow a retrouvé la trace des Marranes espagnols, D.L., 2-8 et 16-22 févr.

129. - LUNEL (Armand). — La vie d'autrefois dans les vieilles pierres. Evidences. N° 18, avr. 51, p. 4.

Les synagogues et autres monuments de Carpentras et de Cavaillon.

130. - LUNEL (Armand). — Les quatre Saintes Communautés du Comtat-Venaissin sont (peut-être) les plus anciennes de France. D.L., 5-11 janv. 51.

131. - ——— Israël Cohen a recherché à Narbonne, les traces à demi effacées d'une communauté médiévale. T.R. 15. janv. 51.

Seule subsiste une petite cour pavée de cailloux : la Cour du Roi des Juifs.

132. - LEVI (Albert. — Le Cimetière israélite de Labastide-Clairence. J.C., 26 janv. 51.

133. - LEVY (Alfred). — Notice sur les Israélites de Lyon. Bulletin mensuel de la circonscription consistoriale israélite de Lyon. N° 61, avr. 51, p. 12. N° 62, mai 51, p. 1. N° 63, juin 51, p. 1.

Réimpression d'une étude sur l'histoire des juifs de Lyon, publiée dans l'« Univers israélite », années 1892 et 1893.

134. - LEVY (Edmond-Maurice). — Un document sur la communauté israélite de Peyrehorade. R.E.J. T.X. 49-50, p. 97.

Acte d'achat de la Synagogue du 23 mai 1747.

135. - SPIRE (André). — Une Affaire Dreyfus au XVIIe siècle : Abraham Spire aïeul du poète André Spire a été, en 1670, accusé de meurtre rituel. T.R. 1er juin 51.

136. - MILLNER (Joseph). — Meurtres Rituels. M.J. N° 42, avr. 51, p. 8.

137. - BERNHEIM (André). — Prière pour le Roi Louis XV. R.E.J.T. 49-50, p. 93.

Prière des juifs de Metz de 1744.

138. - COHN (Albert). — Les débuts de la Communauté de Paris (suites. J.C., 9 févr., 11 mai, 25 mai 51.

139. * *CASSIN (René)*. — *Commémoration du bicentenaire de la naissance de l'abbé Grégoire*. Discours prononcé à la Sorbonne le 4 décembre 1950. Institut de France. Académie des sciences morales et politiques, Paris 1950. 4° 7 p.

140. - LEVY (Edmond-Maurice). — L'abbé Grégoire, ami de la Paix, 6e art. D.L., 29 déc. 50-4 janv. 51.

141. - TILD (Jean) — L'Abbé Grégoire et les Juifs. C. All., déc. 50-janv. 51.

142. - PIHA (Maxime). — Etapes de la conquête de la citoyenneté française par les juifs de France. C. All. févr.-mars, avr.-mai, juin-juill. 51.

143. - YAHUDA (A. S.) — Conception d'un Etat juif par Napoléon. Evidences. N° 19, mai-juin 51, p. 3.

144. - KLEIN (Paul). — Mauvais juif, mauvais chrétien. R.P.J. N° 7, avr. 51, p. 87.

Histoire de David Drach et de Simon Deutz convertis, ce dernier dénonciateur de la Duchesse de Berry.

145. - LEVY (Edmond-Maurice). — Un projet de Congrès Israélite en 1851, par J. Carvallo. C. All., févr.-mars 51.

Texte du projet.

146. - MENDEL (Pierre). — Les noms des juifs français modernes. R.E.J. T.X. 49-50, p. 15.

Formation historique des noms de personnes des juifs français modernes.

147. - MILLNER (Joseph). — Yidiche Kehilous un Yidiche Persenlichkeiten in Frankreik. Communautés et personnalités juives en France). Kiyoum, Juin-juill. 51, p. 275.

148. - MILLNER (Joseph). — Episoden fun des Geshihte fun Yidn in Frankreik, (Episodes de l'histoire des juifs en France). Kiyoum, mai 51, p. 199.

149. - MILLNER (Joseph). — Histoire des Juifs de Paris. En marge du bi-millénaire de Paris. M.J. N° 39, janv. 51, p. 14. N° 40, fév. 51, p. 18. N° 41, mars 51, p. 17. N° 42, mai 51, p. 17.

150. - LEVY (Edmond-Maurice). — Il y a cent ans. J.C., 12 janv., 9 févr., 13 avr., 8 juin 51.

Evénements de 1851.

151. - LEVY (Edmond-Maurice). — Il y a cinquante ans. J.C., 26 janv., 23 mars, 27 avr. 51.

Evénements de 1901.

Divers.

152. - NEHER (André). — Le prosélytisme juif à travers les âges. Evidences N° 19, mai-juin 51, p. 34.

153. - BLUM (André). — L'évêque Barthélémy de Las Casas. (Un précurseur de l'antiracisme). Evidences N° 19, mai-juin 51, p. 24.

154. - COLIN (Marianne). — Au pays du charbon et de l'acier : l'histoire des juifs du Luxembourg est celle des Pays-Bas et des pays rhénans : Croisades, mort noire, Inquisition, Nazisme. T.R., 16 mai 51.

155. - MESNIL (Jacqueline). — A Amsterdam ma visite à Rembrandt est devenue une visite au peuple d'Israël. T.R., 15 juin 51.

156. - Evocation de belles figures du hassidisme. La dynastie des Rabbins de Guer. I.V., févr. 51.

157. - CLARK (Etienne). — Sur l'emplacement de l'ancienne ville juive de Prague. - De la légende du Golem à la réalité présente. Parallèle 50, 19 avr. 51.

158. - SCHEIBER (Alexandre). — Un document deux fois publié. R.E.J. T.X. 49-50, p. 100.

Lettre adressée en 1763 par le théologien protestant hongrois Jean Mezö au naturaliste anglo-juif Emmanuel Mendes da Costa. (Br. Mus. Add. Ms 28539).

159. - LEWIN (Ossi). — Les juifs de Kai-Foung-Fou. V.J., janv. 51, p. 12.

160. - BEN GAVRIEL. — Province oubliée de l'Empire ottoman, la Palestine d'il y a cent ans était restée fermée à la civilisation et la communauté juive devait, chaque année, payer rançon aux Arabes. T.R., 15 févr. 51.

BIBLIOGRAPHIE JUIVE CONTEMPORAINE

par E. NAMENYI

Voir N° 59-60 des Cahiers.

100. - FRANK-DUQUESNE (Albert). — L'Eternelle actualité du problème juif. La Pensée Catholique 51. N° 18, p. 41.

Situation du destin juif dans une philosophie surnaturelle de l'histoire.

101. - RUBIN (Israël). — Unser Geistike Kultur - wos steit ihr for ? (Notre culture spirituelle - quel est so navenir ?) Kiyoum mai 51, p. 179.

102. - MANDEL (Arnold). — L'isolationisme juif est contraire à la vocation d'Israël. La Parole, 16 mars 51.

103. - DERCZANSKY (A.). — Aspects du Génie d'Israël. Esprit N° 3, mars 51, p. 492.

Compte rendu critique du volume collectif publié sous la direction de E. Flnbert. (Cahiers du Sud).

104. - VAJDA (Georges). — Léo Prijs : Die Grammatikalische Terminologie des Abraham ibn Esra. R.E.J. T.X, 49-50, p. 128.

Compte rendu de l'ouvrage paru à Bâle en 1950.

105. - VAJDA (Georges). — Richard Walzer : Galen on Jews and Christians. R.E.J. T.X, 49-50, p. 123

Compte rendu de l'ouvrage paru à Oxford en 1949.

Médecine.

106. - MILLAUD (Jeannine). — A travers l'œuvre médicale de Maimonide. R.P.J. N° 7, avr. 51, p. 39.

107. - BARUK (Henri. — La médecine hébraïque. R.P.J. N° 7, avr. 51, p. 3.

Synthèse de la Loi mosaïque sur les nécessités corporelles et spirituelles de l'homme.

108. - BARUK (Henri) — La médecine mosaïque et la lobotomie. Méd. Hébr. N° 8. Avr. 51, p 5.

Prise de position contre la lobotomie.

109. - BARUK (Henri). — Dvorzetki : L'euthanasie. Méd. Hébr. N° 8. Avr. 51, p. 53.

Compte rendu de l'article paru dans le Dapim Refoulm vol. 16. N° 1, févr. 51.

110. - FINK (J.). — Dr. Baruk's theorie fun « Cedek ». Kiyoum, janv.-févr. 51, p. 36.

111. - MELAMET (Dr). — La doctrine Bio-philosophique du Docteur A. Tzanck. Evidences N° 17, avr. 51, p. 25.

112. - SIMON (I.). — L'histoire et le rôle de la médecine hébraïque. R.P.J. N° 7, avr. 51, p. 10.

Evolution de la médecine hébraïque de la période biblique jusqu'à l'époque moderne. Enumération de quelques médecins juifs modernes.

113. - WEILL (Joseph). — « Non omnis moriar ». R.P.J. N° 7, avr. 51, p. 31.

L'œuvre scientifique des médecins du Ghetto de Varsovie.

114. - NEHAMA (Jos.). — Les Médecins Juifs à Salonique. Méd. Hébr. N° 8, avr. 51, p. 22.

Histoire des médecins juifs à Salonique. La vie d'Amato Lusitano.

115. - 20 siècles d'Histoire. Au Musée de Cluny une stèle évoque Sara, la première-femme médecin de Paris. D.L., 27 avr.-3 mai 51.

116. - J.B.L. — Augusto d'Esaguy : Historica de Medicina, Comentos a Vida e obra de Elias Montalto. Evidences N° 18, avr. 51, p. 20.

Compte rendu d'une plaquette consacré à Montalto, mort en 1616.

III. ARCHEOLOGIE, HISTOIRE, HISTOIRE D'ART.

117. - *DUPONT-SOMMER (A.). — Aperçus préliminaires sur les manuscrits de la* Mer Morte. Paris, 1951 Maisonneuve. (Coll. l'Ancien Orient). In-16° carré, 128 p. ill.

Cf. Académie des Inscriptions et Belles Lettres. Comptes rendus des séances de l'année 1950. Avril-juin, p. 19[illegible] Dupont-Sommer (A.). La polémique autour des Manuscrits de la Mer Morte. Figaro Littéraire, 21 avr. 51 ; — Dupont-Sommer (A.) : Les Manuscrits de la Mer Morte et les origines Chrétiennes. Le Monde, 1[illegible] juin 51 ; — Les Manuscrits de la Mer Morte, La Gazette des Lettres, 15 févr. 51, p. 76. — Isaac (Jules) : La merveilleuse découverte des Manuscrits de la Mer Morte. R.P.J. N° 6, janv. 51, p. 7. — Vajda (Georges) : A propos des « Manuscrits de la Mer Morte » R.E.J. T. X. 49-50, p. 118 ; — Vermes (G.) : A propos des « Aperçus préliminaires » sur les Manuscrits de la Mer Morte de M. A. Dupont-Sommer. C.S. mars 51, p. 58 ; — Parrot (André) (introduction par) : Les Manuscrits de la Mer Morte, Réforme 24 mars 51. — Ellemble : Sur le Commentaire au Commentaire de Abacuc. Les Temps Modernes N° 63, janv. 51, p. 1284 ; — Del Medico (H.E.) : Peut-on dater les manuscrits de la Mer Morte ? Dieu Vivant N° 19, p. 120 ; — Les Manuscrits de Jericho dateraient de deux siècles avant Jésus-Christ, Paris-Presse, 6 juin 51 ; — Ben-Ami (E.). : Un chaînon entre les Esséniens et les Chrétiens. La Parole, 29 déc. 50 et 5 janv. 51 ; Gentilly (A. M.) : « Jericho ou le secret des manuscrits bibliques ». M. André Parrot parle des rouleaux hébraïques découverts près de la Mer Morte. T.R. 1er janv. 51 ; Salomon (J.) : Sensationnelle trouvaille des « Manuscrits de la Mer Morte » I.V. févr. 51, p. 2.

118. * *DUPONT-SOMMER (A.). — Sabbat et parascève à Elephantine d'après des ostraca araméens inédits.* Extrait des Mémoires présentés à l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres. Paris 1950. Impr. Nat. In-4°, 22 p.

119. - DHORME (Edouard). — Rapport sur l'activité de l'école archéologique française à Jérusalem pendant l'année 1949-1950 (lu dans la séance du 13 octobre 1950 de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres). Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres, Année 1950, oct.-déc., p. 327.

120. - NANTET (Jacques). — Une visite à Byblos. Evidences N° 16, janv. 51, p. 9.

Les fouilles de Byblos ; méthodes et résultats.

121. - BERARD (Jean). — Philistins et préhellènes. Revue Archéologique. T. XXXVII, avr-juin 51.

Origine égéenne des Philistins et identité de leur nom avec celui des Pélastes-Pélasges.

122. - VAJDA (Georges). — Carl Wendel : Der Thoraschrein im Altertum.

Compte rendu sur l'étude parue à Halle en 1950.

123. - ABEL (F.M.). — La prétendue Caverne des Sidoniens et la localisation de la Ville de ARA. R.B. N° 1, 51, p. 47.

CORRESPONDANCE

A la suite de son récent voyage au Maroc, M. Joseph Weill, Président du Comité de *l'Alliance* de la Région de Colmar, nous écrit :

... J'ai pu visiter avec ma femme différentes écoles ainsi que celle des Trachômateux à Casablanca. J'ai pu voir également un de vos dispensaires à Rabat en plein fonctionnement. Tout ce qu'on a pu lire dans vos brochures et périodiques, tout ce qu'on a pu entendre dans les conférences de vos éminents orateurs et même tout ce qu'on a pu voir par la production de vos beaux films, ne donne qu'une vague idée de tout ce que fait l'Alliance. *Quand on a eu la chance de voir toutes ces œuvres sur place après avoir traversé les mellahs, on est émerveillé de la valeur des Directeurs et du personnel enseignant, du dévouement et de la compétence du personnel médical, on est en admiration devant les résultats obtenus et on reste sans parole devant la grandeur et l'extension de cette immense œuvre humanitaire. Je garderai, comme il ne peut en être autrement, un souvenir inoubliable de ma visite et je suis fier de pouvoir apporter, si modeste soit-il, mon concours à* l'Alliance...

M. A. Saguès, Directeur en retraite de l'École de *l'Alliance Israélite Universelle* de Tanger, évoquant son attachement indéfectible à *l'Alliance*, écrit :

...« *Certes, tous mes collègues et moi, avons servi* l'Alliance *avec foi et enthousiasme ; nous n'y avons d'ailleurs que peu de mérite, inspirés que nous étions par l'esprit et l'idéal qui ont animé les fondateurs de l'Œuvre et qui animent ceux qui la dirigent aujourd'hui ; nous les confondons dans le même sentiment de respect et de gratitude.*

« *Nous demeurons tous, ce que nous n'avons jamais cessé d'être : les « soldats »* de l'Alliance, *toujours prêts à répondre à son appel et à la servir.* »...

LU :

Dans « La Voix des Communautés » *organe mensuel du Conseil des communautés du Maroc, du 19 mars 1952, sous la signature de M. Pierre Paraf : « Israël à Paris ».*

... A la fin d'une journée, au Ministère de l'Information on nous présente sur l'écran la vie de l'Alliance israélite. Rien de plus émouvant, de plus exaltant que ce spectacle qui rapproche davantage encore les cœurs de Paris des cœurs marocains, puisque les écoles du Maroc sont ici tout spécialement à l'honneur... Solennité quasi religieuse du jour de la rentrée des classes... où l'on bénit les enfants pour la sainte aventure de l'Esprit... Et ces écoliers affamés de science qui attendent aux portes des écoles et ces maîtres attentifs, et déjà fiers de la moisson qui va lever... Et ces humbles parents qui aperçoivent plus ou moins confusément que leur long passé de misère va s'éclairer par cette revanche de l'intelligence... Comme on voudrait pouvoir les multiplier, ces petits paradis terrestres où l'on apprend à vivre dignement sous l'égide et à la lumière de la France.

Dans la salle de projection du ministère, à cent mètres de l'Arc de Triomphe, la vision des écoles marocaines de *l'Alliance* illustre cette coopération du Judaïsme et de la France. Avec cette jeunesse qui excelle aux travaux manuels comme aux sports et qui sait si bien parler de nos poètes, s'inscrit dans nos yeux et dans nos cœurs le reflet de son message. Et c'est peut-être là, la plus affectueuse, la plus rayonnante des visites qu'en cette journée d'hiver où déjà le printemps s'annonce, Israël rend visite à Paris.

⁂

Dans « *La Parole* », hebdomadaire d'actualités juives, du 28 mars 1952, dans un article : « Le Judaïsme marocain est riche de possibilités multiples... » :

... Aujourd'hui, on s'aperçoit que tout le travail sioniste en profondeur reste à faire. On s'aperçoit que, malgré des intérêts en apparence contradictoires, un rapprochement avec une institution comme *l'Alliance Israélite Universelle* est une nécessité.

Et il n'est pas peu piquant de voir des Israéliens, malgré un préjugé défavorable contre une œuvre qu'ils jugeaient prématurément « assimilatrice » rendre hommage au travail incomparable de *l'Alliance*. Cet hommage israélien va aussi à l'œuvre française de mise en valeur culturelle et matérielle du Maroc. Pour qui a connu le Mandat britannique sur la Palestine, en effet, il est indubitable que la France a radicalement transformé la terre et le peuple qui lui furent confiés.

LES GENERAUX JUIFS.

M. Rubin, auteur britannique, prépare un ouvrage consacré aux généraux israélites.

Parmi les généraux : 25 ont appartenu ou appartiennent à l'armée française ; 35 à l'armée italienne ; 20 à l'armée austro-hongroise ; 10 à l'armée britannique ; 15 à l'armée américaine ; 3 à celle d'Israël, 2 à l'armée belge, etc...

L'auteur n'a pu obtenir de documentation sur des généraux de l'armée russe.

Dans l'ouvrage qui va paraître, une notice avec photographie sera consacrée à la mémoire du Général de Division, Camille Lévi qui repose dans la terre bayonnaise.

Nous signalons à ce propos que le Canadian Jewish Congress vient de publier un magnifique volume :

« Canadian Jews in World War II »,

illustrant la place des Juifs canadiens dans les forces armées pendant la deuxième Guerre Mondiale.

Cet ouvrage est introduit par un hommage de M. Brooke Claxton, Ministre de la Défense Nationale du Canada.

INSTALLATION DE M. LE GRAND RABBIN DAVID BENZAQUEN A MILIANA

Le 2 mars dernier a eu lieu la cérémonie de l'installation de M. David Benzaquen, le nouveau Grand Rabbin de Miliana.

Après l'allocution de M. David Moatti, Président de la Communauté de Miliana, qui évoqua les éminentes qualités du nouveau Grand Rabbin dont la vie est une illustration éclatante des vertus qui caractérisent le Rabbinat algérien, M. Maurice Sebban, membre du Comité Local de *l'Alliance* d'Alger, représentant M. A. Confino, le dévoué secrétaire général de ce Comité, empêché, rendit hommage au Grand Rabbin Benzaquen, adressa ses vœux à la Communauté de Miliana et à ses dirigeants et exalta l'œuvre de *l'Alliance* présente partout où son concours est nécessaire.

Au banquet qui suivit la cérémonie, des toasts furent portés à la Communauté et à *l'Alliance*.

IMPRESSIONS D'ESPAGNE

Sur la route poussiéreuse, notre voiture dévore l'espace. Au-dessus de nous, c'est le ciel lumineux de l'Espagne Nous passons devant des maisons basses, éclatantes de blancheur. Et voici Cordoue. L'auto a peine à se frayer un passage dans ces rues étroites où les roues frôlent les deux trottoirs opposés.

Nous demandons à visiter la « mosquée » et la « synagogue », vestiges de deux civilisations, aujourd'hui absentes de la péninsule. De la mosquée, forêt de fines colonnettes, devenue église, nous allons vers la synagogue en prenant la rue des « Judios ». Mais où sont-ils les Juifs d'Espagne ! Il nous semble que nous allons les voir sortir de ces maisons, si semblables à nos demeures marocaines, de ces « patios » fleuris où il doit faire si bon vivre ! Nous imaginons la vie tranquille et heureuse que menaient nos ancêtres dans l'Espagne d'avant l'Inquisition. Subitement, quand leur situation a changé, quelle détresse a dû être la leur ! Combien leur coeur a dû être brisé quand il a fallu partir en abandonnant tout : pays natal, maisons, biens amassés après une vie de labeur. Pour aller vers l'inconnu, vers des terres peut-être inhospitalières. La mort dans l'âme, ils ont quitté le pays où ils avaient vécu pendant des générations.

Il leur faut aller vers un pays dont ils ne connaissent pas la langue, vers le Maroc, vers la Turquie. On ne leur laisse rien emporter. Qu'importe ! Ils ont un bagage précieux : leur parler, leurs chants, leurs habitudes : ces traditions judéo-espagnoles qu'ils conserveront jalousement, avec la nostalgie de l'Ibérie, dans ces ghettos juifs de Turquie, dans ces Mellahs marocains où ils vont s'enfermer.

Cette rue des « Judios », n'est-ce pas aussi l'image de la « Juderia » de ma Smyrne natale ? Oui, je me revois dans la Turquie de mon enfance : c'est la même rue, pavée de cailloux, traversée par un ruisseau. Ce sont les mêmes maisons claires, à la cour intérieure fleurie, à la façade garnie de fenêtres grillagées entrelacées de plantes. Je ne me sens nullement dépaysé dans cette ruelle cordouane.

Voici la synagogue, but de notre promenade, modeste, petite. Ses murs sont nus : elle aussi a été transformée en chapelle après l'expulsion des Juifs. Mais en face de la croix peinte sur le mur, des inscriptions hébraïques témoignent de son origine. Voici des niches qui abritaient les « sépharim ». Le grand Maïmonide a prié là : une plaque apposée à l'entrée par le gouvernement espagnol rappelle le « génial savant juif ». Maïmonide ! nom prestigieux. Une indiscible émotion nous étreint !

Nous revoilà parmi les passants. Ils vont et viennent dans le soir qui descend. La place s'anime. C'est l'heure de la promenade. Encore une habitude que nous retrouvons au Maroc. O vous qui sortez de cette maison au balcon ajouré, et vous jeunes filles brunes à la légère mantille, n'y a-t-il pas parmi vous quelque descendant de ces marranes qui ne voulurent pas quitter leur Espagne aimée ?

A. GOLDENBERG,
Directeur de l'Ecole de l'Arsat El Maach, à Marrakech.

COMMUNIQUÉS :

IMPUTABILITÉ DES DONS ET SUBVENTIONS SUR LES FRAIS GÉNÉRAUX DES ENTREPRISES COMMERCIALES ET INDUSTRIELLES

En règle générale, les entreprises ne peuvent déduire de leurs bénéfices que les dons et subventions consenties dans l'intérêt direct de l'entreprise ou de son personnel.

C'est ainsi que des subventions versées à des œuvres sociales d'intérêt professionnel ou général, sans qu'il en résulte aucun avantage direct pour le personnel, ne sont en principe pas déductibles.

Par exception cependant, M. le Ministre des Finances a décidé le 6 Juillet 1951 d'autoriser pour l'avenir les entreprises à déduire les versements qu'elles auront effectués au profit d'œuvres ou organismes d'intérêt général de caractère philanthropique, éducatif, social ou familial, dans la limite de vingt pour cent des sommes qu'elles auront consacrées au cours du même exercice aux œuvres sociales réservées au Personnel de l'entreprise ou de deux pour mille des salaires payés par l'entreprise au cours de l'exercice, la plus élevée de ces deux limites pouvant être retenue comme maximum de déduction.

Ajoutons qu'en ce qui concerne l'exercice en cours au 6 Juillet 1951, la déduction pourra être calculée en fonction des sommes versées pendant toute la durée de cet exercice.

C'est ainsi qu'une entreprise arrêtant son exercice au 1er Avril 1952 pourra jusqu'à cette date, verser des subventions en franchise d'impôt aux œuvres ou organismes d'intérêt général dans la limite de vingt pour cent des sommes consacrées aux œuvres sociales de son Personnel, ou de deux pour mille des salaires payés au cours de l'ensemble de l'exercice. Cette décision a paru au B. O. de la Direction Générale des Contributions Directes n° 12 de l'année 1951.

RESTITUTION DES OBJETS RETROUVES DANS LES CAMPS DE CONCENTRATION

Tout récemment les autorités américaines ont décidé de restituer à leurs propriétaires plusieurs caisses d'objets de valeur (montres, bagues, portefeuilles, etc...), saisis dans différents camps de concentration au moment de l'arrivée des troupes américaines en Allemagne.

Les objets sont placés dans des enveloppes portant le nom et la date de naissance du propriétaire, sans indication du nom du camp de concentration. Il a cependant été établi qu'un grand nombre des objets saisis ont appartenu à des détenus des camps de Dachau et de Flossenbürg.

Une première liste de noms a été publiée par la revue « Das Freie Wort », organe de l'Association des Victimes du Nazisme.

Précisons que c'est le Service des Transferts de Fonds et Successions Militaires, du Ministère des Anciens Combattants et Victimes de la Guerre, 22, Boulevard de la Bastille, Paris (XIIe), qui est chargé de la centralisation et de la restitution aux intéressés ou aux ayants-cause des objets retrouvés dans les camps de concentration.

Mais cette égalité qui existait entre Juifs et Chrétiens n'était pas du goût de l'Eglise. En 845 un concile fut tenu à Meaux, qui rendit la vie à toutes les anciennes exclusions : on défendit aux Juifs de plaider, d'administrer, de juger, d'être soldats, d'avoir des esclaves chrétiens, d'élever des synagogues, de se marier avec des chrétiennes, etc., etc. Mais ce décret, ainsi que celui rendu la même année par le concile de Paris, ne fut pas appliqué longtemps. La fin du règne des Carlovingiens présente à nos yeux un chaos où tout se confond. Ballotés dans ces grands changements, les Juifs disparaissent.

Lorsque la hiérarchie féodale s'établit, aucune place ne fut assignée aux Juifs, ils furent oubliés. Pour leur malheur cet oubli ne dura pas longtemps. Bientôt les seigneurs prétendirent que les Juifs résidents sur leurs terres, étaient attachés à cette terre et qu'ils en étaient les propriétaires et ils furent déclarés serfs. On les vendait, on les échangeait, on les prêtait sans plus de formalités que s'il s'était agi de bestiaux. Les Juifs appartenaient à des maîtres absolus dont la volonté était la loi. Autant de seigneurs différents autant de législations différentes.

En 1096 Philippe Ier chassa les Juifs de ses Etats. Ses barons l'imitèrent. Et le peuple fit en cette occasion périr beaucoup de Juifs. Les débuts du XIIe siècle furent assez supportables pour les Juifs, mais la fin du siècle vit renaître des calamités qui se prolongèrent longtemps.

Comme l'on sait, la période des croisades fut une période néfaste pour les Juifs. Au fanatisme réveillé se joignait une brutale cupidité. Les croisés signalaient leur départ en pillant et massacrant les Juifs. En même temps des bruits absurdes commencèrent à être répandus sur eux. On les accusa d'empoisonner les fontaines, de crucifier les enfants, d'insulter aux hosties. Point de calamité publique, peste, famine, variole, qui ne fut le fait des Juifs, point de fléau qui ne pût être arrêté que par le sang des Juifs. Sous les divers rois qui se succédèrent les Juifs furent tour à tour chassés quand il s'agissait de leur prendre leurs fortunes, puis rappelés lorsque le prince avait de nouveau besoin d'argent. Ainsi, en 1182, Philippe Auguste les expulsa, pour les rappeler en 1198 ayant besoin d'argent pour faire la guerre. C'est sous Philippe Auguste que les Juifs commencèrent à porter la rouelle.

L'Eglise, également, tâcha de rendre la vie plus dure aux Juifs ; quant aux seigneurs, ils essayèrent d'accorder leur intérêt avec la crainte que leur inspiraient d'un côté le roi, de l'autre les conciles.

En 1223 Louis VIII et ses barons se mirent d'accord pour ramener à l'état de servage les Juifs dont les avait tiré Philippe Auguste.

Toutes les dispositions législatives de l'époque sont animées du même esprit, celui de dépouiller les Juifs de leurs biens. Le peuple les poursuivait comme usuriers, le roi comme riches, les conciles comme impies !

(à suivre)

Maxime PIHA.

HOMMAGE AU Dr D. SCIALOM A L'OCCASION DE SA NOMINATION DANS L'ORDRE DE LA LEGION D'HONNEUR

Une manifestation touchante a réuni, le 9 mars dernier, de nombreux amis du Dr D. Scialom de Tunis, pour lui témoigner leur sympathie à l'occasion de sa nomination dans l'Ordre de la Légion d'Honneur que nous avons annoncée dans le précédent numéro des « Cahiers ».

Son Altesse le Bey était représenté par son Secrétaire Particulier, le Général Hadded et le Prince Chadly, fils aîné du Bey, par le Colonel Ben Zakour, attaché à son service.

La Résidence Générale était représentée par M. Ricaud, ancien Chef de Cabinet de M. Perillier.

M. Paye, Directeur de l'Instruction Publique, avait délégué M. Sorin, Inspecteur de l'Enseignement Primaire.

On notait la présence du Dr Trémsal, Vice-Président de la Ville de Tunis, de Me Haddad, Président du Conseil de la Communauté Israélite de Tunis et Président du Comité Régional de l'Alliance Israélite de Tunis et son épouse, Me Elie Nataf, Bâtonnier de l'Ordre des Avocats, Me Meyer Bellity, Conseiller Municipal, René Cohen-Hadria, Secrétaire de l'ORT, le Dr Léon Moatti, Président de l'OSE, M. Serge Moati, Délégué au Grand Conseil et Président du Comité Mixte ORT-Alliance, un Révérend Père, Mahmoud Aslan, de la Société des Ecrivains de l'Afrique du Nord, etc...

Mme Lévy, Directrice de l'Ecole de Filles de l'Alliance, présidait. Elle remercia les personnalités présentes et donna lecture des lettres de Me Roger Temam, Vice-Président du Conseil de la Communauté et Albert Bessis, Délégué du Grand Conseil, empêchés, ainsi que du message télégraphié de M. le Président René Cassin, que la salle a salué de longs applaudissements.

Mme Lévy donna ensuite la parole aux orateurs qui exaltèrent la vie du décoré, dont M. Vitalis Danon, Jean Attal, au nom de l'Association des Anciens Elèves de l'Alliance, Mahmoud Aslan, Meyer Bellity, au nom du quartier Juif dont il est l'élu, M. Sorin, au nom du Directeur de l'Instruction Publique, le Dr Tremsal, Me Elie Nataf, Me Charles Haddad et M. Raphaël Lévy, Directeur des Ecoles de l'Alliance à Tunis.

Le Dr Scialom répondit avec modestie et humour au concert d'éloges dont il avait été gratifié.

Pour finir, le Dr Tremsal a été invité par la Présidente de la réunion à épingler sur la poitrine de son confrère la Croix de la Légion d'Honneur.

Réunion très réussie qui groupait, autour d'un homme unanimement aimé, avec les délégués des Autorités, tous les représentants des trois éléments de la population.

La situation des Juifs en France au Moyen Age

Il est fort probable qu'en étudiant la situation des Juifs au moyen âge en France, on arriverait à avoir sur cette époque des notions plus précises que celles qu'on possède. On sait dans quel état d'anarchie se trouvait la France sous le règne des derniers Carlovingiens ; de l'excès même du désordre naquit le besoin de calme et de repos. Le besoin de reconstituer l'ordre social se faisait sentir de toutes parts. Le caractère qui dominait était l'esprit militaire, il n'était donc pas étonnant que la société s'organisa sur un modèle militaire, hiérarchisé. Et cette hiérarchie s'appuya sur la possession de la terre, par parts proportionnées aux services rendus à la cause commune. C'est sur ces principes que s'éleva la féodalité qui garantit les intérêts qu'elle avait reconnus et qu'elle sacrifia ceux qui n'étaient pas les siens. Or, dans ce régime féodal, nous voyons un peuple répandu parmi les autres qui, ayant des lois, des mœurs, une religion à part, n'a coopéré en rien à la conquête du sol, à sa répartition ou à la construction du système féodal, tels ont été les Juifs au sein de la féodalité. Ils ont donc été privés de tous droits, isolés, considérés comme étrangers, et en ce temps l'étranger c'était l'ennemi.

En vertu de quel droit, en effet, les Juifs auraient-ils demandé à entrer dans l'ordre féodal ? Ils n'étaient ni possesseurs de terre, ni guerriers : ils ne pouvaient et d'ailleurs ne voulaient pas le devenir ; les mœurs féodales heurtaient toutes leurs habitudes, étaient contraires à leurs lois les plus sacrées. Les Juifs restaient en dehors de la société, vainement cherchaient-ils à conquérir un état civil, par leur attachement à leurs antiques lois ils contribuaient à rendre impossible leur entière fusion avec les peuples chez qui ils résidaient ; pour ce faire ils auraient dû renoncer à leur identité.

***

Nous voudrions examiner dans les pages qui suivent l'état des Juifs en France à la lumière des lois et ordonnances qui les régissaient. Les Juifs, la « nation juive » comme on l'appelait alors, constituaient en France une *matière imposable :* on leur permettait de s'enrichir, c'était pour mieux les dépouiller.

On parle peu des Juifs en Gaule avant le VIe siècle, mais le concile de Vannes en 465 commença à tracer la séparation entre Chrétiens et Juifs : il interdit aux ecclésiastiques de fréquenter les Juifs, et *de manger avec eux.* Le fait de cette interdiction prouve que l'usage en était largement répandu et que les relations entre Juifs et Chrétiens étaient des meilleures. Gondebaud, roi des Bourguignons, édicta au commencement du VIe siècle une loi qui s'adressait spécialement aux Juifs qui semblaient être répandus dans ses Etats : Provence, Vivarais, Savoie, Dauphiné, Franche-Comté, Bourgogne, Suisse. Cette loi énumérait les peines applicables aux Juifs qui molestaient un Chrétien, laïque ou prêtre.

Le concile d'Agde (506), puis celui d'Epaone (517) réitérèrent la défense du Concile de Vannes en l'étendant aux laïcs. Le 2e concile d'Orléans et le Concile de Clermont défendirent, sous peine d'excommunication, les mariages mixtes, ce qui prouve qu'il y en avait assez souvent, avec conversion au judaïsme du conjoint chrétien. Il devait à ce moment-là y avoir un assez fort courant de prosélytisme, puisque le quatrième Concile d'Orléans prit de nouvelles mesures afin d'empêcher les esclaves au service des Juifs d'embrasser le judaïsme. Vainement il avait été interdit de donner aux Juifs des charges de magistrature ou de finances, les princes soucieux de leurs intérêts fermaient les yeux et il fallut le concile de Mâcon en 581 pour déclarer les Juifs « indignes » de ces fonctions.

On voit qu'au VIe siècle le peuple juif en France n'avait pour ennemi déclaré que le clergé, mais c'était un ennemi puissant et actif. Le siècle suivant la situation des Juifs empira. Les décisions des conciles contre les Juifs se multiplièrent et, en 633, Dagobert publia un édit expulsant de ses Etats « quiconque ne confesserait pas la foi de Jésus-Christ ». Plusieurs Juifs se firent baptiser, le reste quitta la France. Sous les Carlovingiens, les Juifs retrouvèrent la faveur des rois. Charlemagne attira les Juifs auprès de lui, les honora, mais ne les éleva pas au rang de citoyens. Comment dans ces conditions se présente le règlement des actions civiles ou criminelles des Juifs ? En effet les Juifs ne pouvaient être soumis à l'ordalie, seul moyen de jugement à l'époque. Les Juifs devaient donc avoir des juges particuliers : c'est ainsi que nous voyons apparaître la charge de *maître des Juifs (magister Judaeorum)* qui, par la suite, devint fort importante.

La sage protection accordée aux Juifs par Charlemagne en attira un grand nombre. Ils se fixèrent particulièrement dans les provinces méridionales du Royaume, dans le pays qu'on appelait alors la Septimanie qui est le Languedoc.

Sous Louis II ils virent leur influence augmenter. En 839 il les confirma dans leurs privilèges. La charte leur accorde de « disposer, d'ordonner en vertu du droit de propriété, soit qu'il s'agisse d'une vente, d'une donation ou d'un échange ».

Les Juifs conservèrent ces avantages sous Charles-le-Chauve. Cependant, nous trouvons dans diverses chroniques des actes qui prouvent qu'à cette époque on vendait les Juifs avec les terres ; ils n'étaient pas dans cette situation parce qu'on voyait en eux des ennemis de la religion, mais pour des causes qui leur étaient communes avec les Chrétiens.

MAHBERETH

Le deuxième numéro de « **Mahhèreth** », édition hébraïque des **Cahiers de l'Alliance Israélite Universelle**, vient de paraître. Sa haute tenue littéraire et sa riche documentation font de lui un numéro aussi intéressant que le premier.

L'article de tête est consacré aux Ecoles de l'Alliance Israélite Universelle en Israël, article rédigé par le Ministère de l'Education Nationale et qui constitue l'introduction au rapport publié par le Délégué de l'Alliance en Israël, M. Elie Elmaleh, dans l'Annuaire du Ministère de l'Education Nationale.

La question de l'hébreu dans les Ecoles de l'Alliance, la bibliothèque de l'Alliance à Paris, l'œuvre de M. Edmond Fleg, une étude sur l'Ecole Professionnelle de l'Alliance à Jérusalem, une lettre inédite de la Communauté israélite d'Alep à Adolphe Crémieux, une étude bien documentée sur la presse juive en France de la Révolution à nos jours, un article sur les archives de la Spanih and Portuguese Synagogue de Londres, une étude d'André Spier sur l'Ancien Testament dans la littérature française, la suite dun essai du critique Carmon sur André Maurois et Marcel Proust, la fin de l'étude de M. José Millas Vallcrosa, professeur à l'Université de Barcelone, sur les sources de l'Œuvre astronomique de R. Abraham Bar Hiyya, de Barcelone, un article de M. Isaac R. Molkho sur Max Nordau, un poème d'Ovadia Camhy sur Joseph Trumpeldor, une étude du Dr Simon Marcus, sur la langue et la littérature judéo- espagnole en Bulgarie, tels sont les principaux articles de ce numéro qui se termine par une rubrique : divers et le compte-rendu d'ouvrages hébraïques et français adressés à la rédaction.

L'OPINION PUBLIQUE ET LA PRESSE SUR MAHBERETH

Voici quelques-unes des nombreuses appréciations sur « Mahbèreth », à la suite de la parution du premier numéro.

Le Journal de Jérusalem écrit :

L'Alliance Israélite Universelle de Paris *vient de fonder à Jérusalem un important et intéressant organe en langue hébraïque qui s'appelle « MAHBERETH » (Les Cahiers). C'est l'aboutissement logique des activités de l'Alliance en Israël. Nous venons de recevoir le premier numéro de cette excellente revue qui contient de nombreux articles fournissant aux lecteurs une documentation aussi riche que variée. On comprend facilement l'intérêt que présente cette revue étant donné qu'elle est dirigée par notre ami M. Abraham Elmaleh. Point n'est besoin, nous semble-t-il, de présenter M. Elmaleh à nos lecteurs : Journaliste, homme politique, auteur de divers dictionnaires, autorité dans toutes les questions se rapportant à la vie juive en Orient. L'Alliance ne pouvait faire un meilleur choix. Nous souhaitons au nouveau confrère tout le succès qu'il mérite.*

Le Bulletin d'Infirmation Sioniste, édité par le Département d'Information de l'Organisation Sioniste et de l'Agence Juive, en date du 5 mars 1952, écrit :

La parution de « Mahbèreth » apporte des possibilités remarquables dans le domaine du développement des liens intellectuels entre Israël et la France. Cette Revue en hébreu, « Le Cahiers de l'Alliance Israélite Universelle », éditée à Jérusalem, est le symbole de l'attitude nouvelle prise depuis la deuxième guerre mondiale par les dirigeants de la grande institution du Judaïsme français vis-à-vis d'Israël et de la culture hébraïque... »

La Municipalité de Jérusalem écrit en date du 23 Tevet 5712 (21.1.1952) :

Monsieur A. Elmaleh,

Cher Monsieur,

Merci beaucoup pour l'envoi du premier numéro de Mahbèreth, prémices de la nouvelle plantation du vigneron vétéran. L'enclume a, en effet, trouvé son marteau, et l'Alliance Israélite Universelle, *en voulant renouveler son ancienne tradition, comme par le passé, lorsque des personnalités telles que Péretz Smolenski avaient constaté que cette grande Association est la base de l'unité d'Israël, et le pont pour l'amour de Sion ; lorsqu'actuellement avec la résurrection de l'Etat d'Israël,* l'Alliance *désire accomplir son devoir, tel qu'il a été conçu par ses premiers fondateurs — nul doute qu'elle a bien réussi dans son choix, en vous plaçant à la tête de son organe ici, pour dresser ses programmes culturels et pour éditer son organe hébraïque à Jérusalem, Capitale de l'Etat.*

Cette tribune saura sûrement apporter sa contribution pour unir et fusionner tous les immigrants que le pays absorbe.

Ainsi que son nom l'indique et ainsi que l'indique le nom de la grande Société - Alliance Israélite Universelle - *elle aussi - et Mahbèreth, réussira à unir tous nos coreligionnaires en un seul faisceau.*

feriez-vous si un parti nazi ou néo-nazi venait au pouvoir en Allemagne ? », seuls 20 % des personnes interrogées ont répondu qu'elles feraient tout leur possible pour empêcher cette éventualité ; 13 % ont indiqué qu'elles soutiendraient un pareil mouvement ; 30 %, enfin, qu'une pareille éventualité leur déplairait mais qu'elles ne feraient rien pour l'empêcher.

D'autre part, une enquête destinée à déceler l'état de l'antisémitisme en Allemagne a montré qu'un cinquième ou un quart de la population ne cache nullement son antisémitisme : 27 % estiment que le petit nombre de Juifs vivant actuellement en Allemagne ferait mieux d'émigrer ; 21 %, enfin, tiennent les Juifs pour responsables, au moins partiellement, de ce qui leur est arrivé sous le IIIe Reich. On prétend, en particulier, que les Juifs sont engagés dans des trafics de marché noir, s'insinuent dans les positions-clés, mènent une agitation violente contre la République de Weimar, que leurs manières et leur comportement sont agressifs et, enfin, qu'ils évitent d'accomplir tout travail physique. Il convient, cependant, de remarquer que l'antisémitisme s'appliquant aux Juifs allemands est un peu moins virulent que l'animosité à l'encontre des D.P.

Il n'est pas de mois où l'on ne signale, dans une localité ou une autre, des profanations de cimetières juifs. Les autorités réagissent parfois, mais l'opinion, en général, ou bien se garde d'intervenir, ou se range du côté des fauteurs de troubles. Les affaires judiciaires auxquelles des Juifs peuvent être mêlés donnent lieu à des campagnes de dénigrement systématique contre les Juifs, qui sont accusés de trafic de marché noir, de conspiration contre la paix, etc... A nouveau, le mot « Juif » est considéré comme un terme de mépris...

Le danger du néo-fascisme qui ne se manifeste pas qu'en Allemagne — car les mots d'ordre atteignent de nombreux disciples dans le monde — n'a pas été, naturellement, sans provoquer des réactions aussi bien de la part du gouvernement de Bonn qu'au sein du parti social-démocrate. De son côté la Fédération des Syndicats Allemands, dans une récente résolution, constatait avec inquiétude que les responsables du malheur du peuple allemand relevaient la tête, tournaient en ridicule le régime politique et les institutions de l'Etat. Une fois déjà, la démocratie a péri de la tolérance des démocrates, tolérance considérée avec dérision par leurs adversaires, comme faiblesse et folie. Serait-on prêt à l'oublier ?

Les mêmes forces qu'autrefois agissent sur la scène politique, ou bien dans la coulisse. D'anciens nazis occupent à nouveau de hautes fonctions dans le gouvernement de Bonn et ses différents Services. Et pendant ce temps, il faut bien convenir que le programme de rééducation des Allemands mis en œuvre par les Alliés après la guerre n'a pas donné de résultats bien satisfaisants.

C'est pour toutes ces raisons qu'il conviendrait, au moment où s'engagent avec l'Allemagne des pourparlers décisifs, d'avoir sans cesse présentes à l'esprit les tragiques leçons du passé. M. MOCH.

3.000 enfants marocains appartenant aux milieux juifs populaires sont encadrés par les Eclaireurs Israélites de France

« Il y a dans la vie des enfants de certaines classes sociales des événements qui décident définitivement de leur avenir, alors même que ces événements paraissent insignifiants : une chemise propre a manqué pour se présenter devant un éventuel patron, un livre était trop cher pour se préparer à un examen... et ni patron, ni examen..., un homme gâché, raté. »

C'est par ces images que le Chef Guedj, Commissaire Général adjoint des Eclaireurs Israélites de France pour l'Afrique du Nord, précisait aux responsables des Unités Populaires, réunis en Congrès le 13 janvier dernier à Casablanca, le sens exact de la nouvelle mission confiée à une partie des cadres E.I.F. du Maroc : se pencher aussi sur le sort des enfants du Mellah et leur consacrer la science qu'ils avaient acquise au sein du scoutisme juif.

Il existe, en effet, au Maroc, des milliers de gosses infortunés qui vivent en marge de leurs petits camarades, déjà pris en main par des groupements organisés et réservés — bien involontairement — à des enfants de mentalité plus évoluée. Les moniteurs de tels mouvements (en l'occurence, les Eclaireurs Israélites de France et l'Association Charles Netter) ne pouvaient négliger les « Olvidados » du Mellah : ils se devaient de s'affecter hors de leurs propres organisations, de se muter d'eux-mêmes à d'autres postes de combat : c'est ce qu'ils ont fait en créant et dirigeant les Unités Populaires, sans pour cela désagréger les unités scoutes qu'ils encadraient jusqu'alors et qu'ils confiaient, à partir de ce moment, à leurs adjoints.

Les cheftaines et chefs E.I.F. du Maroc, bien que débordés déjà par leurs propres problèmes d'éducation (ils contrôlent dans la Résidence près de 1.500 scouts juifs) mirent donc au point, avec l'Association Charles Netter, une nouvelle organisation indépendante de chacune de leurs propres associations, mais dirigée et animée par ceux de leurs cadres qu'ils pouvaient y affecter : les Unités Populaires étaient nées : elles groupent aujourd'hui, dans tous les centres marocains, plus de 3.000 enfants.

Jeux de plein air, travaux manuels, activités d'équipe ; activités religieuses et sociales, causeries de morale et d'hygiène, tel est l'essentiel de la méthode d'éducation utilisée dans les Unités Populaires. « Nous voulons donner à ces enfants, dit l'un de leurs responsables, l'illusion de posséder les mêmes chemises que les premiers garçons élégants de la rue... » Il y a, dans ces mots, plus qu'une image. De fait, au bout de quelque temps de séjour dans les Unités Populaires, les enfants ont plus que l'illusion de posséder la chemise tant convoitée : ils réfléchissent leur orientation professionnelle et leur vie « comme les autres garçons ». Ils s'éveillent à une personnalité qu'ils ne soupçonnaient pas.

Ils font lentement leurs premiers pas dans une société, où ils se découvrent enfin une dignité qu'ils n'auraient peut-être jamais gagnée ailleurs qu'au sein des Unités Populaires.

L'inconnue allemande

Au moment où va prendre fin le statut d'occupation de l'Allemagne de l'Ouest, ce n'est pas sans quelque malaise que les chancelleries occidentales ont pris connaissance de la déclaration de M. Adenauer mettant en relief le fait que dans le cas d'un rétablissement de l'unité allemande, tous les traités actuellement en préparation seront sujets à révision.

Cette déclaration, qui a au moins le mérite de la franchise, est évidemment de nature à dissiper un certain nombre de malentendus et d'illusions tant à Paris qu'à Londres et New-York, mais elle n'en laisse pas moins augurer des lendemains qui pourraient être redoutables.

D'autant plus qu'en Allemagne l'atmosphère ne cesse d'être préoccupante et que le regroupement des anciens nazis, leur audace qui va croissant, sont notés par les observateurs habituellement les plus pondérés.

Ainsi, le 20 avril, à Berlin, 20.000 nazis ont célébré l'anniversaire de la naissance de Hitler qui, ce jour-là, aurait eu 63 ans. Les « fidèles », suivant les instructions des dirigeants, s'étaient réunis par groupes de vingt personnes, pour éviter l'opposition de la police. Durant les cérémonies qui eurent lieu, des poèmes à la gloire du Führer ont été déclamés et des passages d'un livre sur Hitler, écrit par un ancien fonctionnaire nazi, ont été lus à haute voix. D'une manière générale, il apparaît d'ailleurs que les éléments nationalistes et chauvinistes en Allemagne se manifestent d'une façon beaucoup plus retentissante et spectaculaire que leurs adversaires, et ce sont eux, sans aucun doute, qui mènent l'offensive à l'heure actuelle. En outre, la manifestation des sentiments et des tendances nationalistes qu'on avait pu déceler il y a deux ans déjà dans des cercles relativement restreints de la population, s'étend de plus en plus, en sorte qu'aujourd'hui il n'y a plus guère de différence sensible entre la conception des néo-nazis et celle de l'ensemble de la population, au sujet des crimes de guerre et de la responsabilité du déclenchement de la guerre (1).

Des faits significatifs illustrent « l'atmosphère » qui prévaut en ce moment dans le pays. Selon l' « Arbeiter Zeitung » (socialiste, de Vienne), en Bavière, une veuve de guerre reçut récemment une notification de la Direction Supérieure des Finances de Munich, l'informant qu'elle avait jusqu'ici perçu indûment une allocation. Les motifs de cette décision — soigneusement indiqués — précisaient que « l'ex-colonel comte von Marogna-Redwitz (mari de l'allocataire) a été condamné à mort par jugement du tribunal populaire, en date du 19 octobre 1944, pour haute trahison et espionnage ».

Le colonel Marogna-Redwitz était du petit nombre des officiers allemands qui, à la veille de la grande catastrophe, ont eu le courage de se révolter, en juillet 1944, contre Hitler. C'est pour cela que sa veuve est aujourd'hui punie par le retrait de son allocation !

A peu près à la même époque, le tribunal de Berlin-Tiergarten condamnait trois citoyens polonais de religion juive à une peine de prison. Les motifs du jugement, dont nous citons seulement quelques extraits, indiquaient textuellement :

« Les trois accusés sont des négociants juifs de nationalité polonaise... Il y a lieu de relever particulièrement à la charge des accusés qu'ils sont étrangers. Ils jouissent en tant que tels de l'hospitalité de la ville de Berlin et ils en ont fâcheusement abusé... Il y a lieu également de considérer comme circonstance aggravante la *qualité de Juifs* des accusés. »

Tel est le langage d'un tribunal allemand, sept ans après l'effondrement du régime nazi !

⁂

Le Haut-Commissaire américain a, il y a peu de temps, lancé un avertissement solennel au sujet du néo-nazisme et, à ce propos, certains se sont étonnés qu'il n'eût pas parlé simultanément du néo-antisémitisme. Certes, il convient de ne rien exagérer. Mais, peu à peu, les symptômes s'accumulent et les incidents répétés deviennent, par leurs caractéristiques et par leur développement, de plus en plus significatifs. C'est ainsi qu'à Cologne on projetait récemment une bande assez inoffensive, une histoire d'amour : « Hanna Amon » du metteur en scène Veit Harlan, l'auteur du « Juif Süss », cheval de bataille de la propagande antisémite hitlérienne, destiné à justifier aux yeux de l'opinion l'extermination de six millions de Juifs. Un journaliste qui se trouvait à l'entrée de la salle, ayant déclaré à la foule amassée devant le cinéma que le producteur du film projeté se trouvait être Veit Harlan, l'homme qui, dans le IIIe Reich, avait attisé la haine des races par son « Juif Süss » et était, de ce fait, responsable de la mort par les gaz de millions de Juifs, ses paroles provoquèrent dans la foule des haussements d'épaules, comme si l'interpellateur avait été un fou. Seuls un couple de vieux et une femme de sang « aryen » s'avancèrent vers le journaliste, lui tendirent la main et le remercièrent (2).

Sans doute, — si l'on s'en rapporte aux commentaires qui ont paru à cette occasion — à Hambourg, à Fribourg et en d'autres bourg où fut projeté le film de Veit Harlan, la scène aurait comporté une autre conclusion, car les néo-nazis s'y manifestèrent bruyamment.

A l'Université d'Erlangen, à l'issue d'un débat auquel Veit Harlan lui-même avait participé, 500 étudiants contre 20 ont adopté une motion indiquant qu'ils se croyaient en conscience, tant pour sauvegarder les principes de la justice que ceux d'une véritable démocratie - dans l'obligation d'absoudre Harlan.

Une enquête *Gallup* organisée par le Haut-Commandement américain en Allemagne, corrobore de la façon la plus probante l'« orientation » ainsi signalée de l'opinion allemande. A la question : « Que

(1) Rapport sur les progrès du néonazisme en Allemagne, édité par le Bureau européen de l'A.J.C.

(2) St Galler Tagblatt, 7.3.52.

Une mise au point de l'Alliance à propos d'un article du « Monde » : « BAGDAD VIENT DE CÉLÉBRER LE MILLÉNAIRE D'AVICENNE »

Le « Monde » du 7 mai 1952 a publié dans sa rubrique « Correspondance » la lettre ci-dessous que *l'Alliance Israélite* lui a adressée :

Nous avons lu avec un très vif intérêt dans le Monde *du 25 avril 1952, l'article de M. Jacques Dauphin : « Bagdad vient de célébrer le Millénaire d'Avicenne. »*

Soulignant les espoirs que l'élite intellectuelle irakienne place en la France, M. J. Dauphin résume ainsi l'essentiel des remarques faites aux délégués français venus assister à la célébration du millénaire du grand philosophe comme aux Français de Bagdad en contact avec cette élite : « Pourquoi la France, dont nous admirons les travaux, est-elle si discrètement présente sur le plan intellectuel en Irak ? » Et M. Dauphin d'ajouter : « En effet, si l'on enseigne le français à Bagdad, ne serait-ce que chez les carmes déchaux installés en Mésopotamie depuis le XVIIIe siècle ou chez les sœurs de la Présentation de Tours, le rayonnement intellectuel français en Irak reste bien faible, et surtout la flamme n'en est point entretenue. »

Cet article, si documenté d'autre part, omet les écoles de l'Alliance Israélite Universelle, *dont l'œuvre de diffusion de la culture française dans le Proche-Orient est si considérable et l'était également en Irak jusqu'aux événements tragiques de* 1948, *époque à laquelle le Judaïsme irakien a commencé à être l'objet des mesures extrêmement graves dont la presse mondiale s'était faite l'écho.*

En effet, l'œuvre scolaire de l'Alliance Israélite *en Irak, fondée en* 1865 *et continuée plus tard par les Communautés israélites, constituait, avec ses dix écoles et une population scolaire de 6.000 élèves, un foyer d'enseignement de la langue et de la pensée françaises.*

L'ALLIANCE AU LIBAN

Les tout petits, comme les grands ,trouvent dans les écoles de l'Alliance la possibilité de former leur jeune intelligence et leur adresse manuelle.

Voici quelques enfants de la classe maternelle de notre école de Beyrouth, qui compte 60 enfants, garçons et filles. Ce petit monde entouré de la vigilance et de l'affection de sa jeune institutrice, Mademoiselle Rosette LEVY, sous la direction éclairée de Madame SILVERT, est ainsi préparé dans la joie au travail qui l'attend dans les classes où il entrera plus tard.

Il convient de rappeler qu'au cours de près d'un siècle des milliers et des milliers de personnes parlant la langue française ont été formées dans ces écoles.

Tableau des Ecoles de l'Alliance Israélite

	Nombre d'Ecoles	Nombre d'Elèves
ECOLE NORMALE (G. et F.)	1	78
ECOLE NORMALE HEBRAIQUE CASABLANCA (Maghen David)	1	84
MAROC		
TANGER	71	25.753
MAROC ESPAGNOL		
TUNISIE	5	3.438
TRIPOLITAINE	1	326
IRAN	23	7.577

	Nombre d'Ecoles	Nombre d'Elèves
EGYPTE	1	340
ISRAEL	12	3.967
LIBAN	5	1.218
TOTAL	120	42.781

Ces chiffres ne comprennent plus les Ecoles de Syrie, de Turquie et d'Irak.

IL RESTE A SCOLARISER DES MILLIERS D'ENFANTS.

PETITES NOUVELLES DU MAROC

A L'ECOLE NORMALE HEBRAIQUE DE *L'ALLIANCE* A CASABLANCA.

M. I. Rouche, Directeur de l'Ecole Normale Hébraïque, a organisé à l'intention des normaliens dont la formation professionnelle fait l'objet de nos préoccupations, un cycle de conférences, en s'assurant de précieuses collaborations.

C'est ainsi que M. Trystram, Directeur du Centre de psychotechnique et de sélection industrielle de Casablanca, a ouvert récemment une série de six cours dont le programme est centré sur la méthode et l'utilisation des tests, par un exposé sur l'introduction à la méthode des tests.

⁂

A MARRAKECH.

Le Docteur Subervielle, Chef du Service de l'Hygiène scolaire au Maroc, a visité le Groupe scolaire Georges et Maurice Leven à Marrakech. Il s'est déclaré très satisfait des conditions d'hygiène de cette école, tant en ce qui concerne la santé des enfants que la situation des locaux largement ouverts à l'air.

⁂

Lors de son récent voyage au Maroc, le Docteur Nahum Goldman, Président de la Section des Etats-Unis de l'Agence Juive, a visité le Groupe scolaire J. Bigart de *l'Alliance Israélite* à Marrakech dont il a emporté une impression très favorable. Il a pris un intérêt particulier au cours d'hébreu donné dons cette cole.

⁂

Nous signalons avec plaisir le concert donné à Marrakech par la chorale « A Cœur Joie » qui a remporté, devant une assistance aussi nombreuse que distinguée, le plus vif succès.

Dans une allocution, M. Lobstein, Inspecteur de l'Enseignement Primaire de la circonscription de Marrakech, rappelant l'historique et le but de ce mouvement de culture musicale populaire, a souligné que cette chorale, dirigée par M. Amar, instituteur au cours complémentaire de *l'Alliance Israélite Universelle* à Marrakech, est essentiellement une chorale d'élèves et d'anciens élèves de *l'Alliance*.

⁂

A L'ECOLE DE *L'ALLIANCE ISRAELITE D'OUEZZANE*.

L'Ecole de *l'Alliance* d'Ouezzane est pourvue depuis quelque temps d'une cuisine et d'un nouveau préau-réfectoire qui permet aux élèves bénéficiant de la cantine, d'y prendre leurs repas dans les conditions les plus confortables.

150 enfants environ, en âge de scolarité, ne pouvant être admis à la prochaine rentrée scolaire faute de place, la création de 3 nouvelles classes et d'un atelier de couture est envisagée pour 1953, ainsi que la création d'un dispensaire avec le concours de l'O.S.E.

L'Association des Anciens Elèves de l'A.I.U. d'Ouezzane fondée en 1950 par M. Léon Pinhas, Directeur de cette école, oriente ses efforts vers le développement toujours plus large des différents sports qui occupent déjà une place importante à l'école même.

⁂

VISITE A NOTRE ECOLE DE SAFI

Lors de leur récent passage à Safi, Madame et M. Bernard Lion de Paris ont visité l'Ecole Arnold Netter, et ont témoigné leur intérêt à cette école par un don généreux.

UN PRIX LITTERAIRE A M. André CHOURAQUI

Le Cercle Intellectuel pour le Rayonnement de la Pensée et de la Culture Juives (67, r. de la Palud, Marseille), vient de décerner son prix littéraire à M. André Chouraqui pour sa traduction et sa présentation de l'« Introduction aux Devoirs des Cœurs » de *Bahya Ibn Paquda*.

Nous adressons nos chaleureuses félicitations au lauréat qui est déjà lauréat de l'Institut pour son ouvrage bien connu « La Condition Juridique de l'Israélite Marocain ».

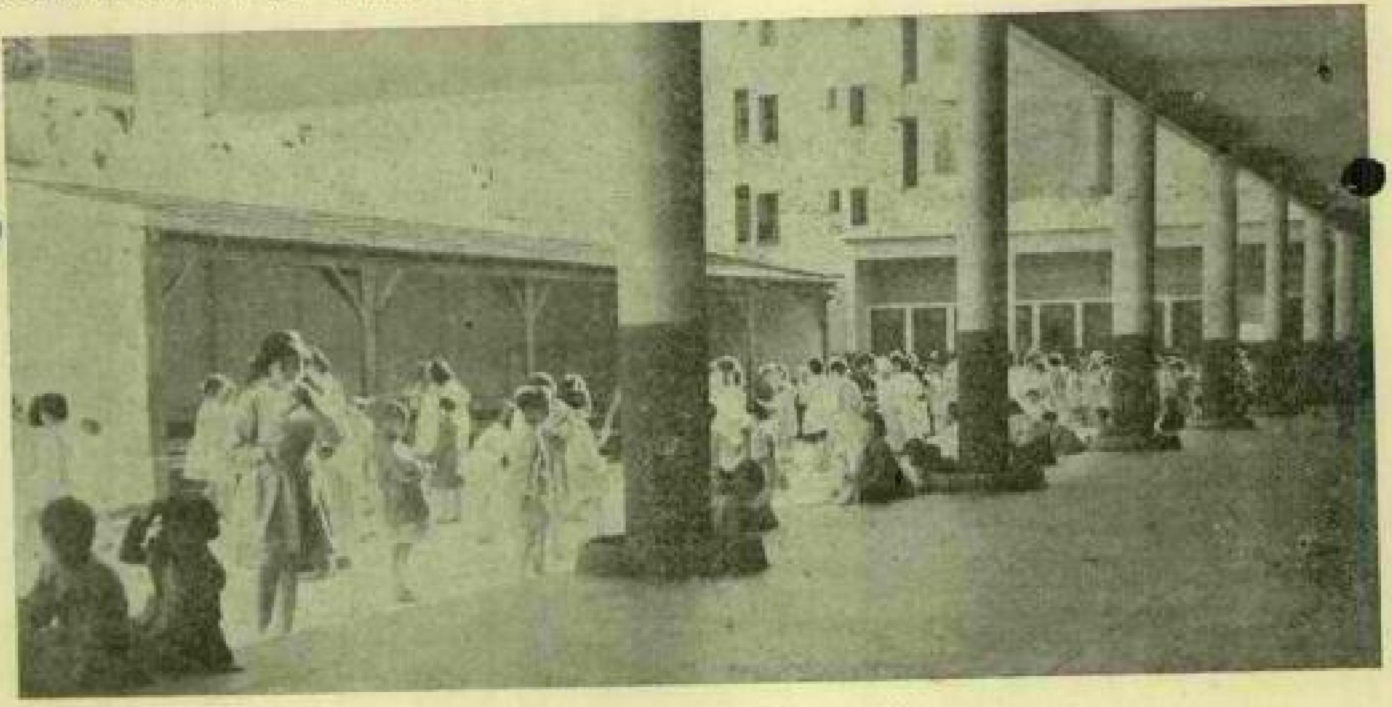

L'école des trachomateux de l'Alliance à Casablanca.

TUNISIE

L'Alliance Israélite donne son concours à l'école Or-Thora

Alors que sa propre tâche requiert toute son attention, *l'Alliance Israélite*, soucieuse de pénétrer directement ou indirectement les couches profondes des populations dont elle poursuit le relèvement, répond toujours à tout appel d'organismes juifs qui, comme elle, s'intéressent à l'enfant.

C'est ainsi qu'au Maroc, par exemple, outre sa collaboration avec l'Ort et l'Ose, *l'Alliance* a accepté la charge de donner l'enseignement général à des institutions d'enseignement de caractère strictement religieux tel que Ozer-Hathora ou à l'institution hébraïque Em-Habanim auprès de laquelle elle a détaché deux maîtres, ou encore auprès de nombreux établissements talmudiques à Meknès, Sefrou et Marrakech lesquels bénéficient de l'action de *l'Alliance* qui y a introduit, à la demande des communautés intéressées, avec l'enseignement général, des règles d'organisation, d'ordre, des méthodes pédagogiques ayant pour effet les plus heureuses conséquences sur le fonctionnement même de ces institutions.

A Tunis, *l'Alliance Israélite* vient également d'accorder son concours à une institution exclusivement religieuse : l'Ecole Or-Thora. Pressentie par le Président de la Communauté israélite de Tunis et par la Direction de l'Instruction Publique auprès de laquelle ce dernier était intervenu, *l'Alliance* a accepté de donner à cette institution communautaire l'enseignement du français dans le cadre d'une convention signée par le Conseil de la Communauté israélite de Tunis et *l'Alliance Israélite Universelle*, après accord de la Direction de l'Instruction Publique et l'agrément du Grand Rabbinat de Tunis.

Aux termes de cette convention, *l'Alliance Israélite* assure l'enseignement du français à l'Ecole Or-Thora à raison de deux heures par jour aux neuf classes de l'Ecole.

De son côté, le Conseil de la Communauté mettra à la disposition des Ecoles de *l'Alliance Israélite Universelle* à Tunis des professeurs d'hébreu.

Aux quelque 300 élèves de Or-Thora sera dispensé ainsi en même temps que l'étude des disciplines sacrées, l'enseignement du français, véhicule indispensable à qui veut se frayer un chemin dans la vie économique du pays, et conquérir une place decente dans la société.

VISITE DE MADAME de HAUTECLOQUE à nos écoles de Tunis

Madame de Hautecloque, femme de M. l'Ambassadeur, Résident Général de France en Tunisie, a visité les cantines scolaires des Ecoles de *l'Alliance Israélite* dont le fonctionnement est assuré par « NOS PETITS ».

Madame de Hautecloque, accompagnée du Docteur Rollin, était reçue à l'entrée de notre école de la Hafsia par les dirigeants de « NOS PETITS », M. Bergèse, Chef de service de l'Enseignement Primaire, accompagné de MM. Champagnat et Sorin, Inspecteurs, Mᵉ Charles Haddad, Président du Conseil de la Communauté Israélite de Tunis et Président du Comité Régional de *l'Alliance Israélite*, ainsi que par M. Raphaël Lévy, Directeur des Ecoles de *l'Alliance* et M. Danon, Directeur de l'Ecole de la Hafsia de *l'Alliance*.

Les six cents élèves bénéficiaires de la cantine scolaire étaient impeccablement rangés dans la cour portant les tabliers et les chaussures distribués en hiver par l'Œuvre.

A l'école de filles, Mme Lévy, Directrice de l'école, entourée des Dames de « NOS PETITS », souhaita la bienvenue à Mme De Hautecloque. Puis au grand réfectoire où passeront en deux services plus de 700 élèves, une petite élève dit délicieusement un compliment, tandis qu'une autre offrait une gerbe de fleurs.

Très touchée, Mme De Hautecloque pour qui c'était le premier contact officiel avec notre Œuvre a bien voulu déclarer à M. Raphaël Lévy, ainsi qu'aux dirigeants de « NOS PETITS » qu'elle emportait de sa visite la meilleure impression.

SOUSCRIPTION EN FAVEUR DE L'ALLIANCE

Dans le précédent numéro des Cahiers nous avons donné le compte-rendu de la présentation à Paris, le 19 Février 1952, par M. le Président René Cassin, des films de l'Alliance devant un certain nombre de dirigeants d'organisations juives et de personnalités.

A la suite de cette présentation, plusieurs personnalités ont tenu à manifester leur intérêt et leur sympathie à l'œuvre de l'Alliance, parmi lesquelles nous relevons en particulier Madame Fernand Halphen qui, d'un geste aussi spontané que généreux, a souscrit pour un montant de 300.000 francs en faveur de l'Alliance Israélite.

Il nous plait de rappeler à cette occasion que le grand-père paternel de Mme Halphen, Louis-Jean Kœnigswarter, a été le premier président de l'Alliance Israélite, de 1860 à 1863, et que Madame Halphen elle-même fut longtemps membre du Comité Central de l'Alliance.

Nous tenons également à citer les personnalités suivantes qui ont souscrit des dons en faveur de l'Alliance :

M. J. J. Nahmias, membre du Comité Central, M. Jean Jaudel, M. Raoul Meyer, Mme et M. Henri de Montfort, M. P. Blanchonnet, M. le Dr Jacques Caroli, Mme Solinski-Sools, M. Georges Bernard, Mme et M. Maxime Levisalles, M. le Dr Georges Sée, M. Marcer Mayer, M. Louis Sée, M. Renaud Dolfi, M. Fernand Javal, M. Sam Bloch, M. le Dr Jean Weill, M. Louis Asscher, M. Zilkha, M. Raymond Weyl.

L'ALLIANCE EN IRAN

Participation des écoles de l'Alliance en Iran à l'Emprunt National

Madame Bathia CUENCA, Directrice de l'Ecole Ettehad à Téhéran, nous communique :

J'ai l'honneur de vous relater, ci-après, les manifestations et cérémonies qui ont accompagné l'achat des Bons de l'Emprunt National par les élèves de la Grande Ecole de Téhéran.

Ces bons émis par le Gouvernement du Dr Mossadegh en vue du redressement des finances nationales et pour consolider sa politique sont vendus à la Banque Melli Iran. La population entière y souscrit et nombreuses ont été les grandes écoles qui se sont associées avec enthousiasme au mouvement. M. Cuenca et moi avons pensé que nos institutions ne pouvaient, en cette circonstance, rester loin de tant de manifestations patriotique. Nos élèves ont donc acheté 640 bons avec 64.000 Rls.

Le lundi 4 Février, M. Khodayar, reporter de la Radiodiffusion iranienne, est venu à l'école nous demander une interview enregistrée à l'intention des auditeurs de Radio-Téhéran. Il voulait prouver ainsi au monde que les questions raciales ne jouaient pas en Iran et que les minorités religieuses répondaient spontanément à l'appel pressant du pays.

Il s'est donc, d'abord, adressé à M. Cuenca à qui il a posé quelques questions en français. Il s'est renseigné sur le nombre de vos écoles en Iran, vos effectifs scolaires ; il traduisait, au fur et à mesure, les réponses en persan.

M. Khodayar s'est surtout préoccupé de l'enseignement religieux dans nos écoles. M. Cuenca lui a expliqué qu'il n'y avait pas de discrimination confessionnelle chez nous et que, sur sa demande, le Ministère de l'Education Nationale avait détaché, cette année, un professeur spécial pour enseigner aux élèves musulmans, les préceptes de la religion coranique.

Le speaker s'intéressa ensuite à l'action sociale de *l'Alliance* en Iran. M. Cuenca parla de la première création des écoles à Téhéran en 1898, de l'œuvre accomplie jusqu'à ce jour dans le cadre des lois et règlements iraniens. Il me laissa continuer au sujet des œuvres extra-scolaires. C'est en persan que je parlais de la nourriture, de l'habillement, des soins sanitaires que nous offrons, quotidiennement, à nos élèves déshérités.

M. Khodayar qui ignorait tous ces détails voulut voir de près le fonctionnement de notre cantine. Il assista donc au déjeuner de nos 400 pupilles et en fit un enregistrement.

A la fin du repas, après les prières d'usage, notre rabbin chanta le « Hanoten Téchouah Lamelakhim » et les élèves reprirent en chœur un cantique d'action de grâce pour le chef du gouvernement, ses collaborateurs et le grand-prêtre, Ayatollah Kachani.

M. Khodayar ému de ces sentiments d'attachement à l'Iran de nos institutions, nous annonça que son interview sera présentée dans une émission spéciale et non pas avec le bulletin des nouvelles comme il l'avait fait pour les autres lycées.

Il devait d'ailleurs revenir le lendemain, mardi, pour nous accompagner à la Banque Melli. Nous tenions à y amener tous les élèves qui ont pu acheter des bons. marchait une jeune fille portant la bannière de l'Ecole. Puis venaient d'autres élèves avec des drapeaux iraniens ou bien des banderolles couvertes d'inscriptions patriotiques. De nombreux coreligionnaires venaient me remercier avec beaucoup d'émotion d'avoir ainsi affermi l'honneur du judaïsme iranien. Car j'avais voulu être moi-même aux côtés de nos enfants pour cette cérémonie, d'abord pour maintenir la discipline et aussi afin qu'un membre de *l'Alliance* fût présent à un événement aussi important.

Nos élèves avançaient en poussant des vivats, et manifestaient par leurs acclamations leur fidélité à S.M.I., le Gouvernement et la Mère-Patrie. Nous arrivâmes dans le Hall de la Banque Melli avec M. Khodayar qui poursuivait son enregistrement. J'y prononçais quelques paroles pour exalter une fois de plus l'effort de nos élèves. Un de nos lycéens expliqua à ses camarades la haute portée de leur geste. Le speaker demanda à un petit garçon pourquoi il voulait acheter 5 bons et l'enfant répondit d'une vois troublée : « C'est pour aider le Gouvernement Mossadegh... '.

On procéda, ensuite, à l'acquisition des titres. On m'en remit 640 contre les 64.000 Rls que je versai au guichet.

M. Khodayar revint à l'école avec nous. Il nous fit entendre d'un bout à l'autre l'enregistrement qu'il diffusa, le vendredi suivant, à deux reprises par Radio Téhéran.

Nos Ecoles de Téhéran, Ispahan, Hamadan, ont été également à l'honneur à cette occasion. La contribution de nos élèves à l'achat des bons émis par le Gouvernement iranien a démontré ainsi le patriotisme de nos coreligionnaires qui se sont associés avec un grand enthousiasme à un mouvement ayant pour objet le redressement du pays.

TABLEAU DES ÉCOLES DE L'ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE EN ISRAËL 1951-1952

	Nombre de Classes	Nombre d'Elèves
JERUSALEM :		
Lycée Bagrouth	5	128
Ecole professionnelle	5 dont 1 secondaire	105
Ecole de garçons	11 dont 2 secondaires	440
Ecole de filles	19 dont 4 secondaires	694
Ecole de sourds-muets	4	27
TEL-AVIV :		
Ecole mixte	12	398
Ecole secondaire	5	161
HAIFA :		
Ecole mixte	19	725
Ecole secondaire	2	51
TIBERIADE :		
Ecole mixte	10	480
SAFED :		
Ecole mixte	8	260
MIKVEH-ISRAEL		498
TOTAL :	100	3.967

A L'ÉCOLE NORMALE ISRAÉLITE ORIENTALE

VISITE DE M. LE PRÉSIDENT RENÉ CASSIN

M. René Cassin, président de *l'Alliance*, a bien voulu honorer l'Ecole Normale Israélite Orientale de sa visite le lundi 7 avril. Il a déjeuné avec tous les élèves. Prenant la parole à l'issue du repas, il a montré le caractère particulier de *l'Alliance* parmi les organisations israélites. *L'Alliance*, presque centenaire, fut la première. Elle a rendu aux Israélites la conscience de leur unité et de leur solidarité. Maintenant que le monde juif poursuit sous différentes formes son idéal d'émancipation, on reconnait, même dans les milieux autrefois hostiles à *l'Alliance*, que si elle n'avait pas existé, il aurait fallu l'inventer.

Toutes les formes de cette émancipation avaient été en effet prévues par les fondateurs de *l'Alliance*, que M. Cassin qualifie d'hommes de génie. Ils ont affirmé que l'éducation devait rendre aux grandes masses du judaïsme, maintenues par de longs siècles de persécutions dans un état d'infériorité spirituelle, la conscience et la dignité d'hommes. Ils ont pressenti en fondant en 1870 l'Ecole Agricole de Mikveh Israël, ce qu'il faut attendre pour la regénération d'Israël, de son retour à la terre et à sa terre. Ils ont vu ce que peuvent faire les éléments du judaïsme déjà admis à la vie des grandes nations européennes, en faveur de leurs frères déshérités. Aujourd'hui même, au milieu de toutes les tendances à travers lesquelles le judaïsme aspire à une vie nouvelle — en s'intégrant aux nations, ou en édifiant sur le sol de la Palestine une patrie nouvelle — *l'Alliance* conserve son originalité en se proposant dans ses écoles un but qui domine les différences. Elle veut former dans ses écoles des hommes et des femmes juifs, conscients avant tout de leurs devoirs et de leurs droits de personnes humaines, et capables d'être citoyens utiles, partout où ils seraient appelés à vivre.

Le Président Cassin a montré ainsi aux futurs maîtres de *l'Alliance*, le caractère exaltant de leur mission et, en quelque manière, leur rôle historique.

Dans un mouvement d'âme particulièrement apprécié par ses jeunes auditeurs, il a bien voulu parler ensuite de lui-même. Il a montré comment son activité à la tête de *l'Alliance* s'intégrait dans l'ensemble de sa vie, toute vouée à la défense de la justice. Il a montré comment placé à la tête de la plus haute Cour de Justice de France, il avait pour mission de défendre l'individu partout où l'Etat lui-même pouvait s'écarter de la loi, et comment, d'autre part, à la tête de la Commission des Droits de l'Homme à l'O.N.U., il défendait la personne humaine sur le plan international.

Rien ne pouvait mieux faire ressortir la grandeur de l'œuvre que poursuit *l'Alliance*, rien ne pouvait mieux la placer dans la perspective universelle.

Les longs applaudissements par lesquels les élèves de l'Ecole accueillirent ces paroles simples et pénétrantes, ont montré à quel point ils furent remués par les idées qui leur furent communiquées et, disons-le sans emphase, par la présence qui les incarnait.

Porte d'entrée de l'Ecole de l'Alliance à Safi.

EN ISRAËL :

VISITES A NOS ECOLES

M. Bekhor Chitrit, ministre de la Police d'Israël, a rendu visite à l'Ecole Professionnelle de *l'Alliance* à Jérusalem.

Il était accompagné de M. Elie Eliachar, maire de Jérusalem par intérim, et membre du Parlement, M. Elishu Hacarmeli, également membre du Parlement, MM. Nitsani et Abbas, de la Section Sépharade de la Fédération Générale des Travailleurs israéliens.

Les visiteurs se sont attardés longtemps dans les classes et ont constaté avec une profonde satisfaction que les élèves de cette école proviennent de toutes les couches de la population, sans aucune discrimination.

Les ateliers ainsi que l'exposition permanente des objets exécutés par les élèves ont produit la plus excellente impression.

EN MARGE DE DEUX MANIFESTATIONS

L'Œuvre de *l'Alliance Israélite* a été récemment l'objet au Maroc, nos lecteurs le savent, de deux grandes manifestations : le 21 février à Casablanca sur l'initiative de M. Jules Braunschvig, vice-président de l'A.I.U., et avec le concours de M. R. Tajouri, délégué au Maroc, a été commémoré le 90e anniversaire de la création de l'Ecole de Tétouan ; le 19 mars, les amis de M. Braunschvig, répondant spontanément à l'invitation d'un animateur de groupements israélites au Maroc, M. Alphonso Sabbah, se réunirent en un banquet dans les salons du Palais-Royal à Casablanca, pour exprimer à Mme et M. Braunschvig leur amitié et leur reconnaissance et fêter à cette occasion la récente nomination de M. Braunschvig dans l'ordre de la Légion d'Honneur. Ces deux manifestations, intervenues à quelques semaines l'une de l'autre, ont laissé une profonde impression : elles méritent qu'on s'y arrête un instant et qu'on y réfléchisse, en hommage aux organisateurs et à tous ceux qui y participèrent : autorités locales, Conseil et représentants de Comités de Communautés, présidents de groupements et notabilités israélites des divers secteurs de la vie juive en ce pays, en témoignage d'affection aussi à nos populations dont la pensée a été au centre de ces réunions.

Il n'est certes pas nouveau que l'Œuvre de *l'Alliance* donne lieu à des manifestations touchantes : nous pouvons en évoquer de ces dernières années dont le souvenir demeure encore. Pas plus *l'Alliance Israélite* ne prétend détenir le monopole de ce genre de manifestation : ne s'est-elle pas toujours associée de cœur à toute manifestation qui exalte une œuvre juive, dans un sentiment de solidarité fraternelle et d'union que nul ne met en doute ? Mais ce qu'il est permis de relever et qui a particulièrement frappé en ces récentes célébrations, c'est leur ampleur et la chaleur des sentiments qui les a caractérisées, réalités qui touchaient d'une part au caractère de l'événement rappelé, de l'autre à la personnalité de l'homme qu'on fêtait. Dans l'une et l'autre cérémonies, il était sensible que les divers orateurs cédaient à un besoin de dire leur attachement, leur reconnaissance ou leur estime à l'Œuvre amie, communiant ainsi, à distance — mais n'est-ce pas le privilège de *l'Alliance* de provoquer cette identité de pensées — en ces sentiments, si délicatement, si noblement exprimés par Me Namer, lors de la récente présentation du film de *l'Alliance* à Paris.

Qu'est-ce à dire ? On pourrait énoncer de multiples motifs, tous infiniment valables et dignes d'émouvoir, à ces témoignages d'amitié fervente qui font honneur tant à leurs auteurs qu'à l'Œuvre qui en est l'objet. Mais toutes ces raisons nous paraissent se ramener à ce fait à la fois simple et majeur, que *l'Alliance* s'est toujours préoccupée, par un incessant effort de renouvellement, issu lui-même d'une pensée de générosité et de sacrifice, de demeurer jeune et vivante, et par là de répondre aux besoins nouveaux, aux aspirations intellectuelles, morales, spirituelles apparues au cours de leur évolution au sein de nos populations, voire de provoquer ces aspirations vers plus de progrès et de bien. Voilà pourquoi l'œuvre continue aujourd'hui comme hier à s'imposer sans effort à nos communautés, à leur offrir un but à leur mesure, des moyens d'action dont l'efficacité les satisfait pleinement. Et quelle meilleure assurance contre le découragement, la fatigue, de plus sûre invitation à l'action que le crédit toujours ouvert à *l'Alliance*, par nos communautés — ici ou là — par leurs représentants qualifiés, avertis précisément du prix qui s'attache à l'action, et des sacrifices qu'implique toute œuvre de relèvement juif ? Et quand l'hommage ainsi rendu à *l'Alliance* se traduit, comme ce fut le cas, lors de la cérémonie du 21 février, par des gestes qui expriment toute la générosité du Judaïsme Marocain, on ne peut douter de la portée qu'acquièrent ces manifestations, du prolongement auquel elles sont appelées.

Nous aurions mauvais goût de les commenter. Mais c'est un devoir du moins pour nous de ne pas les laisser passer sans une pensée reconnaissante, sans dire aussi combien leur succès réjouit profondément. Succès dont nous pouvons être légitimement fiers : il vaut aux chefs, aux responsables de *l'Alliance*, à tous ceux qui, de près ou de loin, collaborent à l'œuvre, une satisfaction digne de leurs efforts.

J. VILE.

LE COMITÉ CENTRAL DE L'ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

A la suite de la disparition de M. Maurice Leven, Vice-Président de *l'Alliance Israélite Universelle*, décédé en Septembre 1951, le Comité Central de *l'Alliance Israélite*, dans sa séance du 13 mars 1952 a complété son bureau en élisant M. André Goldet, Trésorier de *l'Alliance*, Vice-Président de *l'Alliance*, M. le Professeur André Mayer, Vice-Président, M. Raymond Leven, Trésorier-adjoint.

Le Bureau du Comité Central est donc ainsi composé :

Président : M. René CASSIN.
Vice-Présidents :
M. René MAYER.
M. Jules BRAUNSCHVIG.
M. le Professeur André MAYER.
M. André GOLDET.
Trésorier-adjoint : M. Raymond LEVEN.

Dans cette même séance, le Comité Central a coopté comme nouveaux membres :

M. Jacob KAPLAN, Grand Rabbin de Paris.

M. Georges HUISMAN, Conseiller d'Etat.

M. Eugène WEILL, Secrétaire Général de *l'Alliance Israélite Universelle*.

été discutée au cours de la première phase des négociations de La Haye. Comme le paiement de cette somme devra avoir lieu par transfert de devises ou de marchandises, il est à présumer que les Allemands adopteront une attitude semblable à celle qu'ils ont choisie vis-à-vis de la créance d'Israël. Les mêmes problèmes se poseront alors, avec les mêmes risques de crise grave.

JUSQU'ICI les pourparlers n'ont porté que sur les restitutions et les indemnisations individuelles. Cette matière, d'une très grande complexité technique, relève exclusivement du droit interne allemand. Elle est jusqu'ici réglementée soit, s'agissant des restitutions, par des lois zonales, édictées par les trois gouvernements militaires occidentaux, soit, pour ce qui est des indemnisations, par des lois promulguées par les Länder. En ce qui concerne les restitutions, le but recherché par la Conférence, dans les négociations de La Haye, était d'amener le gouvernement fédéral à prendre l'engagement de promulguer une législation qui non seulement garantisse le maintien des avantages acquis résultant des lois alliées sur les restitutions, mais qui unifie, améliore et complète ces lois. Quant aux indemnisations, cette législation doit presque être créée de toutes pièces, car sur cette matière il n'y a que des lois sporadiques dans quelques Länder, lois fragmentaires et tout à fait insuffisantes.

Les pourparlers sur ces deux ensembles de problèmes ont abouti à un arrangement provisoire signé par la délégation allemande et la délégation de la Conférence. Il s'agit seulement d'un projet d'accords, que les deux délégations sont convenues de transmettre à leurs instances supérieures en en recommandant l'adoption. Les points sur lesquels cet accord provisoire est intervenu sont importants et apporteraient une amélioration considérable à la législation sur les restitutions et les indemnisations individuelles. Toutefois, à propos de ces points également, la délégation allemande a réservé la question de la capacité de paiement de la République fédérale. D'autre part, cet accord provisoire a laissé en suspens certains points sur lesquels le désaccord subsiste. Il s'agit notamment du taux de conversion en DM des obligations du Reich résultant de la législation amendée sur les restitutions et les indemnisations, de la question de la péréquation des charges ainsi que du problème des ayants-droit originaires de l'Allemagne orientale.

En définitive, malgré la différence essentielle entre les demandes de l'Etat d'Israël et de la délégation de la Conférence, les deux délégations vont se trouver devant les mêmes problèmes, causés par la même attitude allemande. Leur position sera alors identique. Le praesidium de la Conférence des organisations juives a fait connaître qu'il prendra sa décision quant à la reprise des pourparlers à La Haye en collaboration étroite avec le gouvernement israélien. Cela signifie que le sort des négociations repose maintenant entièrement entre les mains des Allemands. C'est aussi le sens du vote de la Knesseth qui, le 6 mai, par 50 voix contre 34, a recommandé au gouvernement de ne pas reprendre les négociations avec le gouvernement de Bonn tant que ce dernier ne lui aura pas soumis une proposition nette concernant les modalités de paiement. Comme M. Sharett, ministre des Affaires étrangères, l'a déclaré à la suite de ce vote, le gouvernement israélien n'est pas disposé « à faire la queue » à Londres, parmi les autres créanciers étrangers de l'Allemagne. Qu'il s'agisse de la capacité de paiement intérieure allemande, c'est-à-dire de la volonté des Allemands de consentir à des sacrifices pour payer leur dette collective à l'égard des Juifs, ou qu'il s'agisse de la capacité de paiements extérieurs de la République fédérale, c'est-à-dire de la question du rang que le gouvernement fédéral est prêt à reconnaître et à faire reconnaître par ses créanciers étrangers à la créance israélienne, ce qui est réellement en cause, c'est la volonté des Allemands de s'acquitter effectivement de leur responsabilité.

M. Eugène WEILL présente les films de l'Alliance en Suisse

M. Eugène Weill, membre du Comité Central et Secrétaire général de *l'Alliance Israélite Universelle* vient de faire une tournée en Suisse, notamment à Bâle, La Chaux-de-Fonds, Lausanne et Zurich, où il a présenté les films sur l'œuvre scolaire de *l'Alliance* au Maroc et en Israël.

La projection a été précédée d'une causerie dans laquelle M. Eugène Weill a exposé les multiples activités de *l'Alliance* et les lourdes et délicates tâches qu'elle a à assumer.

La projection et la conférence ont obtenu l'une et l'autre le plus vif succès.

Grâce à ces manifestations, *l'Alliance Israélite* qui a de tout temps compté de nombreux et dévoués amis en Suisse, a ainsi eu l'occasion de faire connaître davantage son œuvre presque séculaire et de s'attirer de nouvelles sympathies.

Nous devons des remerciements particuliers à ceux qui ont bien voulu s'occuper de l'organisation de ces réunions :

M. Gaston Brunschwig et M. Jules Brunschweig de Bâle, Me Jean Hirsch de La Chaux-de-Fonds, M. M. Adout de Lausanne et M. le Docteur Jacques Braunschweig de Zurich.

Présentation des films de l'Alliance à Paris

Dans le programme des projections des films de *l'Alliance* dans les divers quartiers de Paris, une présentation a eu lieu le 28 avril 1952, dans la salle du cinéma Sèvres-Pathé, du 7e arrondissement, qui avait été mise gracieusement à notre disposition par M. Emile Weissmann.

Une causerie faite par M. Gérard Lehmann, membre du Comité Central, précédait cette projection. Le conférencier, dans un exposé richement documenté ,a retracé à grands traits l'historique de *l'Alliance* et évoqué ses multiples activités.

Emues par l'exposé de M. Gérard Lehmann et par la beauté et la grandeur du spectacle de l'œuvre réalisée par *l'Alliance Israélite* en faveur d'une jeunesse déshéritée par le sort, de nombreux assistants ont tenu à marquer leur intérêt pour l'œuvre de relèvement social et intellectuel que poursuit *l'Alliance* en envoyant spontanément des dons et leur adhésion à notre organisation.

LES POURPARLERS DE LA HAYE

AVANT de faire le point des pourparlers de La Haye, il convient de rappeler que ces négociations, dont l'objet est le règlement de certaines créances matérielles juives à l'égard de l'Allemagne, ont été ouvertes à la demande du gouvernement fédéral allemand. Cette demande a été formulée dans la fameuse déclaration du chancelier Adenauer du 27 septembre 1951. Conformément à cette demande, la délégation allemande se trouve en face de deux partenaires différents, qui font valoir deux créances différentes : l'Etat d'Israël, d'une part, les grandes organisations juives mondiales, réunies dans la Conférence sur les revendications matérielles juives à l'égard de l'Allemagne, d'autre part.

Entre les deux délégations juives, celle du gouvernement d'Israël et celle de la Conférence, l'unité de vues est entière. Cependant, leurs créances sont si fondamentalement différentes que tout parrallélisme dans la conduite des discussions sur les réclamations de l'une et de l'autre délégation est impossible. Si donc on constate, au bout de la première phase des négociations de La Haye, que les pourparlers germano-israéliens sont entrés dans une crise, tandis que les tractations entre la délégation allemande et la Conférence des organisations juives se sont déroulées jusqu'ici d'une façon satisfaisante, cela est dû uniquement au fait que dans les discussions sur les revendications des organisations juives, les problèmes qui pourraient faire créer des difficultés semblables à celles qui ont surgi dans les négociations entre Allemands et Israéliens n'ont pas encore été abordés.

La crise des pourparlers germano-israéliens

QUELLE est l'origine de cette crise ? On sait que l'Etat d'Israël réclame à l'Allemagne une indemnisation forfaitaire pour les frais de réétablissement de 500.000 réfugiés, victimes du régime nazi, qu'il a accueillis sur son sol. Cette demande globale est chiffrée à 1,5 milliards de dollars, dont un milliard est réclamé à la République fédérale, le dernier tiers devant être mis à la charge de l'Allemagne orientale. Le principe de cette demande ainsi que la responsabilité pour les 500.000 réfugiés juifs en Israël ont été reconnus par la délégation allemande. Quant au montant des frais de réétablissement de ces immigrés, les Allemands l'ont évalué à un chiffre inférieur à celui qui a été fixé par le gouvernement israélien : au lieu d'un milliard, ils offrent de payer environ 715 millions de dollars. Ce n'est toutefois pas cette différence qui a provoqué la crise. Celle-ci a été causée par l'attitude allemande touchant les modalités de paiement.

Le gouvernement fédéral a subordonné toute offre de paiement, que ce soit en devises ou en marchandises (et bien que, en ce qui concerne ces dernières, la balance des paiements ne soit affectée que pour une partie de la valeur des biens qui seraient transférés en Israël), à sa capacité de paiements extérieurs. Il a, concrètement, lié la créance israélienne aux autres dettes extérieures allemandes qui font depuis plusieurs mois l'objet, à Londres, d'une conférence entre les créanciers étrangers et la République fédérale. Cette conférence de Londres ayant été suspendue, au début du mois d'Avril, la délégation allemande à La Haye a déclaré qu'elle ne pouvait soumettre à la délégation israélienne un plan de paiement qu'environ un mois après la reprise des négociations de Londres, c'est-à-dire vers le 20 juin.

La position allemande est, politiquement, aussi habile qu'elle est contraire à la morale et à la justice. Elle consiste à dire à Israël : nous reconnaissons votre créance, mais nous ne reconnaissons pas un privilège à votre créance. Nous ne le pouvons pas par égard pour nos autres créanciers. Arrangez-vous avec eux pour fixer le rang de votre créance.

Dès le début, la délégation israélienne a repoussé cette attitude des Allemands qui revient à nier le caractère absolument unique de la créance juive et à ravaler celle-ci au rang des autres créances étrangères à l'égard de l'Allemagne, créances contractuelles, d'origine économique. Les créanciers contractuels de l'Allemagne couraient le risque normal d'une opération économique ; ils savaient qu'ils couraient ce risque, et ils l'acceptaient. La créance juive, au contraire, n'est pas une créance voulue, mais la créance des survivants des victimes de « crimes indicibles », pour employer les termes mêmes par lesquels le chancelier Adenauer avait reconnu la dette des Allemands. Son origine n'est pas un contrat, mais la rapine. Défendre le rang exceptionnel de cette créance par rapport aux autres créanciers étrangers de l'Allemagne, ce n'est pas l'affaire du créancier juif, c'est exclusivement et essentiellement une tâche qui incombe au débiteur allemand : cela fait partie de l'obligation de réparation morale qu'a promis d'assumer le gouvernement fédéral.

Les réclamations des organisations juives.

QUANT aux négociations qui ont eu lieu, en même temps, entre la délégation allemande et la délégation de la Conférence des organisations juives, leur objet est double. Il s'agit, d'une part, d'obtenir du gouvernement de la République fédérale la promulgation d'une législation satisfaisante en ce qui concerne la restitution des biens spoliés et l'indemnisation individuelle des survivants pour le préjudice matériel qu'ils ont souffert du fait de la persécution nazie. Et il s'agit, d'autre part, de la réclamation que la Conférence formule à l'encontre de la République fédérale pour obtenir une indemnisation globale correspondant approximativement aux sommes d'argent et aux biens non identifiables dont le Troisième Reich s'était emparés et dont les propriétaires spoliés et assassinés sont morts sans laisser d'héritiers.

Cette dernière demande, qui a été chiffrée par les experts juifs à 500 millions de dollars, n'a pas

Le Docteur Rabbi Moses Cyrus WEILER
Président de l'United Jewish Reform Congregation de Johannesburg.
Vice-Président du National Council Jewish Appeal d'Afrique du Sud,
est un défenseur de la cause des 52.000 enfants de nos écoles.

AMIS DE *L'ALLIANCE ISRAELITE UNIVERSELLE* EN RHODESIE DU SUD

SALISBURY (première liste)

MM. :

le Comte de WARREN.	SIMSON M. J.
LEON B. S.	ALHADEFF Aaron.
ALHADEFF A. N.	BENZANONA A.
ALHADEFF J. N.	HAIM B.
ALHADEFF S. N.	MAYO N.
FERERA L.	MENACHE Joseph.
GALANTE H.	SOLLY Almeleh.
ABNER Léon.	SOLLY Léon.
CHARRON M.	TARICA F.
CODRON Albert.	FINTZ Nathan.
CODRON N. I.	FINTZ Moché.
FERERA J.	FRESCO J.
HALUB S. M.	TARICA J.

AMIS DE *L'ALLIANCE ISRAELITE UNIVERSELLE* EN AFRIQUE EQUATORIALE FRANÇAISE

Brazzaville

MM. :

	CAPELOUTO Alexandre.
CAPELOUTO Isaac.	GULFMAN.
NISSIM Léon.	WENIG.

∴

A tous ceux qui nous ont si largement donné leur concours moral et matériel, à tous les Anciens de l'Œuvre aujourd'hui regroupés et réunis par la même résolution de soutenir les 52.000 élèves de nos Ecoles, à tous ses amis proches et lointains, l'Alliance adresse ses plus sincères remerciements, et la gratitude de tous ceux qu'elle a pour mission de secourir.

L'ACTIVITÉ DU C. C. J. O.

LA LUTTE CONTRE LE TRACHOME EN AFRIQUE DU NORD

Le Conseil Consultatif des Organisations Juives, organisation non gouvernementale dotée du statut consultatif auprès du Conseil économique et social des Nations Unies, et qui comprend, outre *l'Alliance Israélite Universelle*, l'American Jewish Committee et l'Anglo-Jewish Association, collabore également aux travaux du Fonds international des Nations Unies pour le secours de l'enfance (UNICEF). Il s'y est attaché notamment aux projets de lutte contre le trachome que cette institution s'est proposé de poursuivre de concert avec l'Organisation Mondiale de la Santé. Dans le cadre de ce programme, *l'Alliance* s'intéresse particulièrement à la campagne contre le trachome en Afrique du Nord et n'a cessé d'attirer l'attention des deux institutions spécialisées sur l'importance de cette tâche.

Ces projets sont entrés dans la phase de la réalisation. Le Conseil d'administration de l'UNICEF vient d'affecter une somme de 100.000 dollars à la lutte contre le trachome au Maroc et 75.000 dollars à la même campagne en Tunisie.

On sait que *l'Alliance Israélite* a créé, voici trois ans, dans le cadre de son action éducative et sanitaire, une école spéciale pour trachomateux à Casablanca et, depuis octobre 1951, une autre à Marrakech, où sont soignés à Casablanca quelque 700 élèves, garçons et filles, et à Marrakech 450 enfants, en même temps qu'ils reçoivent le même enseignement que leurs camarades dans les autres écoles de *l'Alliance*.

Ces créations représentent une innovation qui a placé une fois de plus l'œuvre de *l'Alliance* au Maroc à l'avant-garde du progrès.

Amis de l'Alliance Israélite universelle au Congo Belge

LEOPOLDVILLE

MM. :
ALHADEFF Maurice.
FRANCO G.
ISRAEL Frères.
AVZARADEL Elie.
MAYO (Belgian Congo Association)
BENATAR Joseph.
HASSAN Léon.
ALHADEFF R.
PALACCI.
ALHADEFF Léon.
FRANCO Nissim.
SARFATI David.
PAPO.

LULUABOURG

MM. :
ISRAEL Simon.
FRANCO Léon.
Mme Jacques KADRANEL (Wiso).
FRANCO Israël.
SARRAGOSSI Eliézer.
AVZARADEL Albert.
AVZARADEL Alexandre.
CADRANEL Jacques.
ISRAEL Issachar.
BUENAVIDA M. et A.
LEVY Joseph.
BUENAVIDA Hiskia.
BUENAVIDA Eliézer.
SILBERMAN Samy.
RAHAMIM Franco.
BENVENISTE Aaron.
MIZRAKI Sellim.
FRANCO Salvator.
HOUGNAR Nissim.
RAHAMIM Samy.
TREVES Alevandre.

ELISABETHVILLE

MM. :
AMATO Frères.
BENATAR Jacques.
TARICA Frères.
SORIANO Jacob.
M. et J. ALHADEFF.
Ets. N. CAPELUTO.
ALHADEFF Yedid.
FRANCO Frères.
HASSON et RUSSO.
SOCO HASSAN Léon.
HABIB M. Marco.
ALAZRAKI Elie.
BENZAKEIN Léon.
BERNSTEIN Mayer.
CAPELUTO Baruch.
SORIANO Abner.
MARCOS Saül.
RUSSO Joseph.
HASSON Samuel.
SANUA R.
FRANCO Léon.
Société ILFRA.
MIZRAHI Albert.
PIHA Eliakim.
PTACHECK et JUSTER.
ALHADEFF David.
CAPELOUTO Haïm.
CAPELLUTO J. S.
HASSON Eliakun.
ERGAS Jacques.
HAZAN Mardochée E.
MOUSSAFIR Bension.
Mme SELANIKO.
PIHA Frères.
CAPELOUTO Moïse.
COHEN Frères.
FRANCO R. J.
« LEVICO ».
LEVY R. Isaac.
LEVY Ruth.
NOTRICA Naïm.
SOUHAMIE Elie.
CAPELOUTO Haïm D.
Mme Vve GOLDENBERG.
DENTI Michel.
SELANIKIO Jacques.
Mlle MENACHE Sarah.

JADOTVILLE

MM. :
CAPUYA Jacques.
ALHADEFF Peralia.
CAPELOUTO Franz.
ALHADEFF Moïse.
LEVY Azaria.
CAPELOUTO Maïr.
LEVY D. Jacques.
LEVY Salvator.
ESKENAZI Isaac.
NAHMIAS D.
PIHA Moïse.
TARICO Joseph.
VARON Léon.
CORDOVAL Eliakim.
GATTEGNO Moïse.
RAHAMIM Palombo.

KIPUSHI

MM. :
TANIA Jacques.
SORIANO Abraham.
SORIANO Léon.
HOUGROUN Joseph.
PIHA Elie.
ISRAEL Simon.

COSTERMANSVILLE

MM. :
ALHADEFF M. et J. et Cᵉ.
ISRAEL Benjamin.
FRESCO Moïses.
HANAN Robert.
LEVY Isaac.
LEVY Y.
ALHADEFF J.D.
Mme B. ISRAEL.
Ets. A. MENEGHINI.
Mme Marie SORIANO.
TOURIEL I.B.
HANNAN P.
Dr. KAWKIEWITZ.
Dr. ZELIGSON.
COHEN Isaac.
FRESCO S.
MOUSSAFIR Alexandre.

STANLEYVILLE

MM. :
ALHADEFF M. J.
MALICCA D.
SORIANO.
FRANCO R. J.
COHEN Albert.
FRANCO Frères.
FRANCO L. et A.
LEVY M. A.
SIDIS A. D.
ISRAEL Rabeno.
SIDIS Isaac.
ROUSSO Marco.
VALERO Robert.
CAPUYA Joseph.
COHEN Isaac.
SIDIS Michel.
HASSON Robert.
SIDIS Salvo.

USUMBURA

MM. :
ISRAEL D. et H.
ALHADEFF Maurice.
ALHADEFF Mazliah.
ALHADEFF Salvator.
BENATAR J. E.
CAPELLUTO Moïse.
IATROU Michel.
GALANTE Bohor.
ROUSSO Haïm.
MEIDNER F.
RINCOVITCH William.
TARICA Victor.
CALAVRES Israël.
COHEN Salvator.
ROSENBERGER.
FRANCO Assael.
FRANCO Jacques.
HASSON David.
LECHIEN.
MANASSE.
BENATAR Elie.
BENMAYOR Marco.
MATTATIA Robert.
LEVY Salvator.
BERG Neuman.
MITRANI Raphaël.

ALBERTVILLE

M. :
HASSON Galey - Maison RODINA.

COMITÉ DES AMIS DE L'ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE POUR LE CONGO BELGE A ÉLISABETHVILLE

Président d'Honneur : M. Maurice ALHADEFF.
Président : M. le Grand-Rabbin Moïse LEVY.
Vice-Présidents : MM. Elie ALAZRAKI et Jacques BENATTAR.
Trésorier : M. Bension MOUSSAFIR.
Secrétaire : M. Marco FARHI.
Membres Conseillers : MM. Benjamin et Bension AMATO, TARICA Samy, CAPELOUTO Nessim, SORIANO Jacob, BASSAT Albert, BENZAKEIN Léon, ALHADEFF Yedid, HAZAN Mardoché, BERNSTEIN Mayer.
Membres Conseillers à :
Léopoldville : MM. Jacques ISRAEL, Guedalia FRANCO.
Luluabourg : MM. Simon ISRAEL, Aaron FRANCO, Eliezer SARRAGOSSI, Mme Julia KADRANEL.
Usumbura : MM. Haïm et David ISRAEL, Salvator ALHADEFF.
Jadotville : MM. Jacques CAPOUYA, Azaria LEVY.
Costermansville : MM. Benjamin ISRAEL, Yomtov LEVY, J. D. ALHADEFF.
Stanleyville : MM. L. FRANCO, M.A. LEVY, Rabeno ISRAEL.

Le Comité des Amis de *l'Alliance Israélite Universelle* pour le Congo Belge est étroitement uni avec le Comité de la Congrégation du Katanga, présidé par M. Alasraki. Ainsi, il ne constitue pas un Comité formé en dehors de la Congrégation, mais en son sein même il donnera son appui à notre œuvre.

Membre Conseiller pour l'Afrique Equatoriale Française :
M. Isaac CAPELUTO (Brazzaville).

COMITÉ DES AMIS DE L'ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE POUR LA RHODÉSIE

Président d'Honneur : M. B. S. LEON.
Président : M. S. N. ALHADEFF.
Vice-Président : M. A. N. ALHADEFF.
Trésorier : M. B. HAIM.
Secrétaire : M. F. TARICA.
Membres : MM. M. CHARHON, Bobby BENATAR, J. N. ALHADEFF. Mmes E. GALANTE, S. TARICA, Perla ALHADEFF, Behora ALHADEFF, Gracia ALHADEFF.

Une Assemblée Générale se tiendra bientôt à Salisbury ; nous en donnerons le compte rendu dans un des prochains numéros des Cahiers.

COMITÉ DES AMIS DES ÉCOLES DE L'ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE POUR L'AFRIQUE DU SUD

M. André Chouraqui reçut l'accueil le plus compréhensif de l'importante Communauté juive d'Afrique du Sud. Grâce à l'appui que lui donnèrent le South African Jewish Board of Deputies (notamment son Président, M. I.A. Maisels, et son Secrétaire, M. Rich), le South African Jewish Appeal (notamment M. Raphaely, son vice-Président, et M. Osrin, son Secrétaire), grâce également à l'appui efficace et sans réserve de M. le Rabbin et Docteur M.C. Weiler, ainsi qu'à l'accueil chaleureux des Anciens de *l'Alliance* en Afrique du Sud, un Comité des Amis des Ecoles de *l'Alliance* a pu être constitué à Johannesburg. Ce Comité comprend actuellement MM. Ruben Amato, Bentley, Gherson, Hatchwell, Landau et le Dr M.C. Weiler.

Notre Comité fait déjà officiellement partie du National Council of the South African Jewish Appeal, où il est représenté par MM. Ruben Amato, Hatchwel et Bentley. De ce fait, *l'Alliance* participera aux subventions annuelles de l'Israeli United Appeal d'Afrique du Sud.

tamment à la providence qu'incarne pour tous les artistes noirs du Congo Belge, Monsieur Maurice Alhadeff ; je songe, non sans une profonde émotion, à l'École pour enfants noirs fondée par le Docteur Weiler dans les quartiers populeux de Alexandria, la ville noire aux portes de Johannesbourg : ce sont de semblables réalisations qui justifient une religion dont l'essence porte témoignage pour l'universelle fraternité des hommes.

C'était la première fois qu'un Délégué de l'œuvre traversait ces vastes pays ; j'étais allé là-bas pour dire qu'elles étaient les dimensions nouvelles de l'Alliance Israélite Universelle au lendemain des grands massacres de la Guerre ; et je crois qu'une fois encore j'ai plus appris sur la mesure réelle de notre œuvre que je n'ai pu en apprendre aux autres.

En effet presque tous les juifs séphardis du Congo Belge, de Rhodésie et d'Afrique du Sud sont d'anciens élèves de nos Ecoles de Rhodes, de Grèce, de Turquie. L'Alliance, si même ils n'en n'avaient pas entendu parler depuis des dizaines d'années, pour eux n'était pas une inconnue, mais faisait partie intégrante de leur passé même. Et c'est à leur fidélité qu'il est possible de mesurer les réelles réserves de grandeur de notre Alliance.

Les Directeurs, les Directrices, les Instituteurs et les Institutrices qui consacrèrent dans des conditions souvent très dures leur existence entière à la sauvegarde de l'enfance juive, peuvent être fiers ; le don de leur vie et parfois leur réel sacrifice n'aura pas été fait en vain. Les vastes moissons ont déjà levé, et de les voir n'aura pas été l'une des moindres raisons de notre joie. Le véritable titre d'honneur de l'Alliance ce sont ces hommes et ces femmes qui le portent pour l'épanouissement d'une humanité plus libre et plus heureuse.

Car unanimement les Anciens Elèves de notre Œuvre, le cercle plus vaste de ses Amis, ou plus restreint, mais toujours aussi fidèle et ardent des Anciens d'Auteuil et de Versailles ont répondu « Présent », avec générosité, avec élan, à l'appel des générations qui lèvent et veulent aussi recevoir leur part de la manne salvatrice de l'éducation. De puissants Comités des Amis de l'Alliance Israélite se sont constitués au Congo Belge, en Rhodésie et jusqu'en Afrique du Sud où nous pouvons compter désormais sur des amitiés solides et efficaces. Partout, à notre appel, des mains généreuses se sont tendues des cœurs vibrants se sont proposés pour collaborer unanimement à l'œuvre qui depuis près d'un siècle a répandu ses bienfaits, en vérité innombrables sur le monde séphardi tout entier.

Et c'est cette réponse que je voudrais ici transmettre à tous ceux que notre voix pourrait atteindre, cette réponse ardente et sûre comme un gage d'espérance, je voudrais la transmettre aux enfants qui sont dans les murs de nos écoles pour les assurer que le Comité Central n'épargnera aucun effort pour élever le niveau moral et matériel de son vaste réseau scolaire ; je voudrais le redire à ces enfants encore trop nombreux qui stagnent dans la désolation des rues des mellahs, parce qu'ils n'ont pu trouver de place à l'intérieur de nos Ecoles; je voudrais pouvoir les assurer de ce que leurs aînés qui les précédèrent sur les bancs des écoles savent qu'ils existent, et qu'ils auront à cœur de sauver leurs frêles existences. Afin qu'à travers le temps et l'espace se tisse une chaîne de solidarité et d'amitié universelles, pour porter avec plus d'allégresse et plus de légèreté le poids et la responsabilité des cinquante deux mille élèves de nos écoles.

Le temps pascal est celui de la gratitude. Pour l'appui qu'ils nous ont déjà si largement donné, pour les promesses dont il est le gage, pour l'espérance dont leur générosité demeure la condition, que tous nos amis de la vaste Afrique trouvent ici l'expression de notre plus profonde reconnaissance.

André CHOURAQUI.

L'ANNUAIRE MONDIAL DE L'ALLIANCE ISRAELITE UNIVERSELLE

Nous envisageons de réaliser l'Annuaire Mondial del'Alliance Israélite Universelle.

Ce livre qui sera comme le Tableau d'Honneur de notre œuvre répondra à plusieurs utilités : regrouper tous les anciens des écoles de l'Alliance aujourd'hui répartis à travers le monde entier ; leur permettre par école d'origine et par région d'établissement, de se suivre et de se retrouver ; leur donner la possibilité de connaître par métiers et par professions les activités qu'ils exercent. Que tous ceux que cette initiative concerne et intéresse nous écrivent leurs avis et leurs suggestions, dont nous les remercions par avance.

Par ailleurs, une chronique des Anciens de l'Alliance est ouverte et paraîtra régulièrement dans ce journal. Directeurs et Directrices, Adjoints et Adjointes, anciens et anciennes de l'Alliance, cette chronique vous est consacrée et sera ce que vous la ferez. Ecrivez-nous pour nous annoncer vos joies et vos deuils, vos idées et vos suggestions pour le meilleur avenir d'une Œuvre qui demeure la vôtre.

richissement de la découverte du Monde Noir ; les fleuves gigantesques, le Niger, le Congo, le Zambèse ; la vision inoubliable des Victoria Falls où toute l'eau du monde semble se précipiter en fracas prodigieux dans un gouffre primordial ; la brousse peuplée du grouillement innombrable des bêtes que l'on appelle sauvages ; le ciel de plomb ou de feu ; tout, dis-je, contribue à précipiter l'homme aux marges de l'irréel, aux premières journées de la naissance des mondes.

Le voyageur qui par goût ou par vocation s'applique à relever les traces d'une présence d'Israël pourra faire cependant là aussi d'amples moissons. Et de même que l'Afrique est le pays des plus violents contrastes, il observera sur sa route les plus vieilles communautés de la Diaspora, installées depuis plus de deux millénaires sur le sol où elles vivent encore, et les plus jeunes, en des pays où elles sont établies depuis moins de cinquante années.

Parmi les premières, Ghardaia symbolise pour moi le judaïsme saharien au centre géographique duquel elle se situe. Cette communauté, comme ses sœurs des régions d'Agadir et de Marrakech, au Sud Marocain, ou de Gabès et de Djerba au Sud Tunisien, reste pour l'historien ou l'ethnographe du judaïsme l'une des plus passionnantes à étudier ; elle offre, à l'état presque pur l'image à peine ternie de ces communautés juives du moyen-âge où Eldad le Danite promenait sa poignante fantaisie. Dans le grand dénuement des populations sahariennes, sous les haillons parfois qui dissimulent mal la plus profonde misère, on retrouve en source jaillissante le même goût pour le merveilleux, une soif native pour le divin. Aujourd'hui encore Rabbi Moshé Sellem, le vénérable rabbin de la communauté entouré de plus de vingt adolescents, dès trois heures chaque matin, monte la garde de l'étude et de la prière aux vigiles de l'aurore...

Dans son décor dantesque de roches rouges, Ghardaïa et les communautés jumelles des oasis sahariennes devait constituer notre dernier contact avec le judaïsme de l'hémisphère nord de l'Afrique. Nous allions affronter en automobile la traversée des terres de feu, du no man's land, livrés au silence de l'absolu, à peine troublé par le cheminement des grands nomades...

« Y a-t-il donc aussi des juifs dans cette mystérieuse Afrique Noire ? » nous demandait rêveur le Rabbin Partouche de Ghardaïa...

Nous devions rencontrer ces nouvelles communautés de la Diaspora, réparties dans les immensités du Congo Belge, de la Rhodésie, et de l'Afrique du Sud. Les plus anciennes datent à peine de la fin du dernier siècle. Pour ce qui est du judaïsme sépharadi, elles furent constituées par de courageux pionniers qui délaissèrent les rives de la Méditerranée pour venir fertiliser les aridités de la brousse africaine. Dans le Hall de la Communauté Sépharadie de Salisbury, on peut lire une plaque qui commémore l'arrivée en Rhodésie de l'un des premiers parmi ces pionniers, Salomon Gabriel Benatar qui mit le pied sur cette terre en 1895. De l'Ile de Rhodes, de Grèce, de Turquie, des juifs s'exilèrent pour venir dans cet autre hémisphère, implanter leur foi, leur courage et leur efficacité. Dans les plus considérables réalisations de la colonisation européenne au Congo Belge, en Rhodésie et en Afrique du Sud, ils ont apporté une contribution que les Autorités qui me reçurent dans ces pays se plurent à souligner. Dans le commerce, dans l'agriculture, dans les réalisations techniques et industrielles, durement confrontés aux réalités d'un climat et d'un pays exempts de tendresse sinon d'intérêt, ils participèrent, on peut le dire, à toutes les œuvres vives des pays qui sont parmi les plus riches du Continent africain.

Je connais bien, je crois, le juif méditerranéen, celui que l'on dénomme Sépharadi. Exilé aux aridités de l'Afrique Nouvelle, il prend une coloration vive, une gravité qui naît de l'importance de l'œuvre à laquelle il se consacre. Il a en plus un courage physique et moral, une certitude qui chante dans l'âme de ceux qui eurent tout à attendre de leur travail ou de leur génie, et qui reçurent dans l'immense mesure où ils surent se donner.

Pionniers, haloutzim, qui eurent à lutter durement au fond des brousses les plus sauvages, pour les conquérir et s'y établir, ils ont dans le regard une flamme qui reflète la mesure de leur effort. Une force, un épanouissement qu'ils doivent à leur travail et à leur persévérance leur permettent de mieux étreindre les tâches qu'ils ambitionnent.

Dans cette euphorie que respire tout un pays heureux, une blessure cependant continue de saigner : la dernière guerre a lourdement pesé sur tous, et notamment sur ceux qui naquirent dans l'Ile de Rhodes où ils avaient encore leurs familles ; en 1944, quelques mois avant leur défaite, les Allemands déportèrent tous les juifs de Rhodes dont pas un seul ne revint.

Ce deuil accentue peut-être encore la gravité virile de communautés qui se situent parmi les plus généreuses du judaïsme mondial. On est frappé par le sérieux avec lequel on considère là tout ce qui touche au Judaïsme. Au Congo Belge on doit encore répondre aux plus urgents besoins dans le domaine de la religion et de la culture ; sous l'impulsion d'hommes résolus, un Hall, qui centralisera toutes les activités de la communauté, est en construction à Elisabethville. Les communautés plus anciennes de Rhodésie et d'Afrique du Sud possèdent par contre une vie culturelle et religieuse qui pourrait servir d'exemple à bien des communautés du Vieux Monde. Mais partout, un dynanisme profond tend à projeter chacune de ces communautés dans l'accomplissement effectif d'une double mission interne et externe.

A l'intérieur des communautés, des initiatives multiples développent les activités culturelles et religieuses qui sont très largement intégrées à la vie normale de chacun. L'hébreu, les disciplines religieuses sont enseignés avec le plus grand sérieux, notamment à Salisbury et à Johannesbourg où nous pûmes admirer les magnifiques réalisations de la communauté que dirige le Docteur Weiler.

Ces activités locales se doublent d'un incomparable effort pour venir en aide aux frères plus lointains. La générosité des communautés que je viens de visiter est déjà proverbiale, puisque dans le palmarès de la philanthropie juive elles se situent au premier rang mondial. Elles continuent un effort salutaire pour venir en aide non seulement à l'Etat d'Israël, mais encore à toutes les œuvres juives qui déploient un effort pour la sauvegarde matérielle ou morale des restes d'Israël.

Et dans le domaine de la mission externe elles dépassent même le cadre proprement confessionnel pour exercer la plus généreuse et la plus salutaire activité au profit des noirs ; je songe no-

Nos 61-62 — Mars-Avril 1952

LES CAHIERS DE L'ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

(PAIX ET DROIT)

Rédaction et Administration : 45, Rue La Bruyère — Paris-9e — Tél. : TRI. 32-86

Compte Chèques Postaux : 56 16 22 PARIS

MENSUEL

SOMMAIRE

L'Alliance est présente d'Alger à Johannesbourg. — L'Annuaire mondial de l'A.I.U. — Comité des Amis de l'A.I.U. pour le Congo belge. — Comité des Amis de l'A.I.U. pour la Rhodésie. — Comité des Amis des Ecoles de l'A.I.U. pour l'Afrique du Sud. — Amis de l'A.I.U. au Congo Belge, en Rhodésie du Sud, en A.E. F. — L'ACTIVITE DU C.C.J.O. : La lutte contre le trachome en Afrique du Nord. — Les pourparlers de La Haye. — M. Eugène Weill présente les films de l'Alliance en Suisse. — Présentation des films de l'Alliance à Paris. — En marge de deux manifestations. — Le Comité Central de l'A.I.U.. — M. le Président René CASSIN à l'Ecole Normale Israélite Orientale. — En ISRAEL : Visites à nos écoles. — EN IRAN : Participation des Ecoles de l'Alliance en Iran à l'Emprunt National. — Tableau des écoles de l'A.I.U. en Israël 1951-1952. — TUNISIE : L'A.I.U. donne son concours à l'école OR-THORA. — Visite de Madame de HAUTECLOQUE à nos écoles de Tunis. — Souscription en faveur de l'Alliance. — PETITES NOUVELLES DU MAROC — Un prix littéraire à M. André CHOURAQUI. — Une mise au point de l'Alliance à propos d'un article du Monde. — L'ALLIANCE AU LIBAN : La classe maternelle. — Tableau des écoles de l'Alliance Israélite. — L'inconnue allemande. — 3.000 enfants marocains appartenant aux milieux juifs populaires sont encadrés par les Eclaireurs Israélites de France. — Mahbéreth. — La situation des Juifs en France au moyen-âge. — Hommage au Dr. D. SCIALOM. — Impressions d'Espagne. — COMMUNIQUES : Imputabilité des dons et subventions sur les frais généraux des entreprises commerciales et industrielles. — Restitution des objets retrouvés dans les camps de concentration. — CORRESPONDANCE. — LU. — Les Généraux Juifs. — Installation de M. le Grand Rabbin David BENUZAQUEN à Miliana. — Bibliographie juive contemporaine. — Distinctions. — Nécrologie. — Le suédois Einar ABERG intensifie sa campagne antisémite en France. — Livres reçus.

L'ALLIANCE EST PRESENTE D'ALGER A JOHANNESBOURG

par

ANDRÉ CHOURAQUI

Une vieille légende médiévale dont le souvenir reste vivant parmi les juifs de l'Afrique du Nord rapporte l'étrange odyssée d'Eldad le Danite qui visita Kairouan à la fin du IXe siècle. Ce mystérieux voyageur se prétendait issu d'une des dix tribus disparues d'Israël, Dan, qui avait émigré au moment de la Sécession de Jéroboam ; elle vivait au pays de Hassilah, au delà des rivières de l'Ethiopie heureuse, séparée des Tribus de Naphtali, de Gad, d'Aser et de Lévi par un torrent de sables et de roches qui s'écoulait avec une formidable puissance, capable de broyer des montagnes de fer. Ce fleuve avait pour nom le Sabbation et ses flots chimériques s'arrêtaient de couler chaque sabbat.

Au cours du long voyage que je viens de faire d'Alger à Johannesbourg souvent ma pensée s'est reportée au légendaire pèlerin qui parcourut la terre d'Afrique au IXe siècle, et dont le récit, dans la nuit de l'exil, portait en lui toutes les lumières de l'espoir.

L'Afrique a de tout temps été la patrie de la fable. J'avais eu le privilège de découvrir au cours des premiers mois de l'année 1951 depuis Homs et Tripoli, jusqu'à Marrakech, Agadir, Casablanca. Cette première mesure, je dois maintenant la rectifier par les vertigineuses perspectives qu'ouvre ce nouvel itinéraire qui me fit visiter treize pays et franchir près de quarante mille kilomètres.

La fable prend toujours naissance dans quelque réalité ; mais il se trouve parfois que la réalité elle-même soit déjà fabuleuse : des spectacles comme ceux qu'offrent les plus belles régions du Sahara, le Grand Erg Oriental, le Massif du Hoggar, le Tanezrouft et le Touat, le chapelet féérique des vastes oasis, Béni-Abbès et le Grand Erg Occidental ; la démesure de tout ce que la pensée ou le regard peuvent contempler au Sud de l'Equateur, les immensités de la forêt équatoriale, la permanente surprise et le constant en-

מר מ. פישר, ציר ישראל, פריס.

מחלקת ההסברה, משרד החוץ.

ציר ישראל
נתקבל ביום
21 3 1952
מספר
תיק

כ"א באדר, תשי"ב
18 במרס 1952

הנדון: "קול ישראל" ויהודי תוניס.

מכתבך למר ג. אבנר מ-5.3.52
מס. 385/3470/לב.

את הערותיך הבקרתיות שבמכתבך הנ"ל על הקו ההסברתי של "קול ישראל" בענין מצבם של יהודי תוניס הבאנו לידיעתו של מר ת. פרלמן, מנהל שרותי המודיעין, הממונה מטעם שכזה על תחנת הרדיו הישראלית.

בקשנו ממר פרלמן לשים לב להערותיך אלה.

בברכה,

ג. פפה
סגן מנהל מחלקת ההסברה.

גפ/גו

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
HAKIRYA, ISRAEL

משרד החוץ
הקריה, ישראל

De : Dan Avni, Hakirya

A : Maurice Fischer, Paris

Hakirya, le 12 mars 1952

H/131/95

1952-3-14

Objet : Comités Juifs en Afrique du Nord

Nous vous remercions vivement de votre lettre du 5 mars. Les dossiers de M. Jabès ne manqueront certes pas d'être d'un grand intérêt et d'une grande utilité pour nous.

Ainsi que M. Avner vous l'avait déjà écrit, nous sommes entièrement d'accord avec vous sur les lignes de la politique à adopter pour les Juifs nord-africains.

Je vais faire immédiatement part au Dr. Jahil de vos remarques concernant "Kol Israel et j'espère que je serai en mesure de vous communiquer quelque chose de plus précis par le prochain courrier.

[signature]

MADE IN U.S.A.

De : Dan Avni, Hakirya

A : Maurice Fischer, Paris

Hakirya, le 12 mars 1952

Objet : Comités Juifs en Afrique du Nord

Nous vous remercions vivement de votre lettre du 5 mars. Les conférences de M. Jabès ne manqueront certes pas d'être d'un grand intérêt et d'une grande utilité pour nous.

Ainsi que M. [illegible] vous l'avait déjà écrit, nous sommes entièrement d'accord avec vous sur les lignes de la politique à adopter pour les Juifs Nord-africains.

Je vais introduire [illegible] part au Dr. [illegible] de vos remarques concernant "Kol Israel" et j'espère que je serai en mesure de vous [illegible] quelque chose de plus précis par le prochain courrier.

Esleeck

Fidelity Onion Skin

De : Dan Avni, Hakirya

A : Maurice Fischer, Paris

Hakirya, le 12 mars 1952

H|131|55

1952 -3- 14

Objet : Comités Juifs en Afrique du Nord

Nous vous remercions vivement de votre lettre du 5 mars. Les dossiers de M. Jabès ne manqueront certes pas d'être d'un grand intérêt et d'une grande utilité pour nous.

Ainsi que M. Avner vous l'avait déjà écrit, nous sommes entièrement d'accord avec vous sur les lignes de la politique à adopter pour les Juifs nord-africains.

Je vais faire immédiatement part au Dr. Jahil de vos remarques concernant "Kol Israel et j'espère que je serai en mesure de vous communiquer quelque chose de plus précis par le prochain courrier.

De : Dan Avni, Hakirya

A : Maurice Fischer, Paris

Hakirya, le 12 mars 1952

4/131/95

1952 -3- 14
731

Objet : Comités Juifs en Afrique du Nord

Nous vous remercions vivement de votre lettre du 5 mars. Les dossiers de M. Jabès ne manqueront certes pas d'être d'un grand intérêt et d'une grande utilité pour nous.

Ainsi que M. Avner vous l'avait déjà écrit, nous sommes entièrement d'accord avec vous sur les lignes de la politique à adopter pour les Juifs nord-africains.

Je vais faire immédiatement part au Dr. Jahil de vos remarques concernant "Kol Israel et j'espère que je serai en mesure de vous ~~fai~~ communiquer quelque chose de plus précis par le prochain courrier.

731

A : Maurice Fischer, Paris

De : Dan Avni, Hakirya

Hakirya, le 17 mars 1952

H/1971

1952-3-21

Objet : Emissions de "Kol Israel"

Comme suite à ma lettre du 12 mars, je suis informé par le Dr. Jahil que les programmes destinés aux Juifs nord-africains sont diffusés tant par "Kol Israel" que par "Kol Zion la Gola". Les programmes de "Kol Zion la Gola" sont soigneusement préparés conformément à leurs besoins particuliers, mais malheureusement ils sont diffusés sur la même longueur d'onde que ceux de "Kol Israel" qui sont destinés aux Juifs nord-africains se trouvant déjà en Israel.

Le même problème s'était présenté il y a quelques mois pour les émissions en Yiddish et après bien des difficultés, une longueur d'onde différente a été adoptée pour les deux émissions.

Nous allons essayer d'obtenir un arrangement analogue pour les émissions nord-africaines. Le Dr. Jahil va soulever cette question auprès des directeurs de l'information des deux services, et en soulignera toute l'importance.

Je ne manquerai pas de vous tenir au courant des résultats de son intervention.

מדינת ישראל

אל: מר פישר, ציר ישראל פארים.

מאת: מנהל מע"ר.

תאריך: ח' באדר תשי"ב
5.3.52

מס: ח/ 95/131

צירות ישראל בפאריס
נכנס ביום
1952 -3- 13
מספר
תיק 73103

אני מאשר בתודה את מכתבך מן ה־28 בפברואר בצרוף האינפורמציה עבור מר יוספטל על הקהילות היהודיות בצפון אפריקה. את החומר העברתי מיד למר יוספטל.

בברכה,

נ. אבנר

נא/תר

מר פישר, ציר ישראל פאריס.

מנהל מע"ר.

ח' באדר תשי"ב
5.3.52
מ/

ציר ישראל בפריס
נכנס ביום
1952-3-8
מספר
תיק

אני מאשר בתודה את מכתבך מן ה-28 בפברואר בצרוף האינפורמציה עבור מר יוספטל על הקהילות היהודיות בצפון אפריקה. את החומר העברתי מיד למר יוספטל.

ב ב ר כ ה,

ג. אבנר

גא/הר

731

De: Maurice Fischer
A : Gershon Avner

Confidentielle

Paris, le 9 Mars 1952
28 385/3470

Réponse à votre lettre du 25 Février H/4041.

Sur la première question j'espère avoir des informations complémentaires à la fin de la semaine.

En ce qui concerne l'appel de la communauté juive du Caire au Joint, cette organisation a donné une réponse de principe favorable et est en rapport avec le secrétaire de la communauté du Caire, M. Jabès, pour la constitution d'un dossier qui lui permettra de prendre une décision sur la nature de l'aide qu'elle se propose d'accorder.

En ce qui concerne la Tunisie, j'ai naturellement saisi l'occasion de la [illegible] à Paris de M. Josephthal pour l'entretenir à ce sujet. A mon avis, la situation en Afrique du Nord implique la nécessité de préparer sur place l'émigration, mais non pas par des publications et une propagande imprudente ainsi que cela a été fait par Kol-Israel, car il s'agit de l'intérêt des Juifs de ce pays et non pas du prestige de l'[illegible] Juive. Je suis d'avis que cette préparation ne peut se faire qu'au moyen d'un enseignement préparatoire culturel et professionnel. Je ne pense pas que la gravité de la situation nécessite d'envisager à brève échéance une émigration massive, mais pour l'éviter il ne faut rien faire - et cela devrait être dit à Kol Israël - pour créer une tension entre Juifs et Musulmans en Afrique du Nord.

De: Maurice Fischer
A : Gershon Avner

Paris, le 28 Février 1952
ZP 731/3337

Confidentielle

Je me réfère à ma lettre du 20 Février ZP 731/3116 concernant l'enquête qui m'a été demandée par M. Joseph-Thal.

A titre provisoire, veuillez trouver ci-joint la liste des communautés juives de moins de 3.000 âmes en Afrique du Nord. J'espère dès le retour de M. Chouraqui pouvoir vous faire parvenir les détails démographiques les concernant.

MF

ADRESSE TÉLÉGRAPHIQUE
ALLISRUN - PARIS

TÉLÉPHONE : TRINITÉ 32-66

C. C. P. PARIS Nº 5616-22

ALLIANCE ISRAÉLITE UNIVERSELLE

FONDÉE EN 1860

45, RUE LA BRUYÈRE — PARIS (IXᵉ)

RÉFÉRENCE A RAPPELER DANS VOTRE RÉPONSE :

AS. 47 - EW/hg

PARIS, LE 25 Février 1952

[illegible]
1952-2-29
מספר
731
תיק

Monsieur Maurice FISCHER
Ministre d'ISRAEL
Légation d'ISRAEL
143, Avenue de Wagram
P A R I S (XVIème)

Cher Monsieur le Ministre,

J'ai l'honneur de vous transmettre, ci-joint, les renseignements statistiques que nous avons pu retrouver d'ores et déjà,en me réservant de les compléter, si possible, après le retour de M. CHOURAQUI, dans quelques semaines.

Votre bien dévoué,

Eug. WEILL,
Secrétaire-Général.

P.J.

Prière d'adresser toute la correspondance destinée à l'Alliance à : « Monsieur le Président de l'Alliance Israélite Universelle »

מדינת ישראל

צירות ישראל
1950
מס׳ 734

אל: ציר ישראל, פאריס.

מאת: המחלקה למערב אירופה.

תאריך: י״א בחשון תשי״א.
22 באוקטובר 1950

מס. ח/מ/131/52/06/13

הנדון: מהומות בדרום טוניסיה.

מרכז תנועת החלוץ בג׳רבה - דרום טוניסיה הודיענו כי בתחילת חודש ספטמבר ש.ז. היו פרעות בעיר זו.

המון ערבי התקהל בשעה שהיהודים יצאו לעבודה בשעות הבוקר, סקלום באבנים, הכום ומרטו שערות ראשם וזקנם. היהודים זעקו למספר ערבים שעמדו בצד וקראום לעזרתם, אך במקום להצילם הוסיפו ואמרו להמון להמשיך להכותם כי צריך להשמיד את היהודים.

היהודים פנו לראשי הערבים וספרו להם על אשר קרה אך הללו לא שמו לב לזה כי אם הודיעו על הסכמתם לאשר קרה.

האם באפשרות הצירות לברר פרטים נוספים והאם באפשרותה למחות בפני הצרפתים בצורה יעילה על הדברים אשר קרו.

בברכה,
א. בן-חורין.

ז. מ. 0904

ספרו, י"ז תשרי התשי"א
28. 9. 1950

1--10 1950
מס' ספר 731
תיק

להנהלת הסוכנות היהודית!
לקונגרס היהודי העולמי!
לועד הפועל של ההסתדרות העובדים!
למפלגת פועלי ארץ-ישראל!

<u>הנידון: מצב היהודים בספרו לאחר השטפון.</u>

ח.נ.נ.

עודני נמצא תחת הרושם המעציב מאוד ממצב הנורא בו נמצאת עכשיו הקהלה היהודית בעיר ספרו.

ספרו, עיר הגנים, כשלושים קילומטרים מרחק מעיר פאס בצפון מרוקו, היא אחת הערים היפות ביותר בעציה וגניה, בכרמיה היפים, ובפירותיה המתוקים. בתקופת הקיץ בכל שנה, אלפים רבים נוהרים אליה כדי להנות את עיניהם במראה שהטבע אצל לסביבה היפה הזו ולטעום מפירות כרמיה הידועים לשבח בכל מרוקו.

בספרו חיים בסך הכל כעשרים אלף תושבים מהם כששה אלפים יהודים, וכמו כן כאלף אירופאים ושאר ערבים. הקהלה היהודית בעיר הזו היא אחת הקהילות המעטות שרוב בניה מדברים עברית. שני בתי ספר לקהילה זו, ה"אליאנס" ו"אם הבנים". שניהם מלמדים עברית מודרנית. הנוער ברובו מאורגן בתנועות חלוציות, "הבונים", "המזרחי", וצופים.

יהודי ספרו שרובם סוחרי גרף ומחוסרי אמצעים עובדים עבודות קשות ומעורים לא מעט בחקלאות. בשמחה רבה והרבה נוער כבר עלו ארצה עם הקמת מדינת ישראל; יש לציין שאף אחד לא "ירד", כולם ידעו להסתדר; רוב הנוער שעלה נמצא בהתישבות ובמשקים או משרת בצבא ההגנה לישראל ובחורים מטובי הנוער נפלו קרבן במלחמת הגבורה. כיום רשומים לעליה כאלפיים נפש ומחכים לתורם בלי סבלנות. קהלת זו, למרות עניה ודלותה היהודית, נמצאת במקום הרביעי אחרי עיר קזבלנקה בתרומתה לקרן הקימת לישראל. והנה אסון גדול התחולל.

ביום שני בשבת, ערב חג הסוכות תשי"א בשעה בין השמשות, כל היהודים מתכוננים לקבלת פני החג, הילדים משחקים בלולביהם המקושטים פרחים ועלי הדס, הסוכות מקושטות בירק, בפירות ובפרחים, סמטאות ה"מלאח" הצרות והמפותלות הומות בנוער המטייל להנאתו לקראת החג, השמש שקעה ועננים כבדים ושחורים כיסו את השמים, לב המטיילים ניבא רעה, הגשם ירד בחזקה עצומה ובלי הרף, משעה שש עד שמונה בערב ירדו כ 95 ממ גשם בשעה שכל התושבים התכנסו בבתיהם שרובם עשויים מלבנים וטיט. הסמטאות המפולות של ה"מלאח" הנמצאות במרכז העיר הישנה הבנויה בגבולה עם "נחל אגאי" חוצה את העיר. נחל זה משמש ליהודי המלאח לרחוץ את גופיהם ולכבס את בגדיהם. במשך כל שעות השנה תמצא לאורך נחל זה שורת יהודיות שרוחצות כלים ומכבסות בגדים וממלאות מים לנקיון בתיהן. בגשמי הזעף שירדו מילאו את "ואדי אגאי" זעם, ומימיו גאו ועלו מעלה שני מטרים מחצי מעל הנחל, שטפון גדול ועצום הציף לפתע את העיר הישנה ואת כל המלאח. רבים מהתושבים שלא הצליחו להציל את עצמם. הנוער התגייס להצלת הילדים והזקנים, ברוב המקרים ישנם מרתפים שמשמשים דירה לאנשים עניים, והמים עלו לקומה הראשונה שמעל המרתפים. שלחנות ערוכים לחג ורהיטים נראו צפים על פני המים ונבלעו בתוך הזרם. מספר ההרוגים מיהודים הגיע עד עכשיו לשלושים ויש הרבה נעדרים. בתים רבים נהרסו על יושביהם, הנזקים

רבות נמחקו כליל ולאגאדיר אין זכר על פני האדמה, הרבה יהודים נספו עם זרם המים. הבתים שלא נהרסו עדיין צריך להרוס אותם כי הם מהווים סכנה רבה לחיי אדם. עם סוף הסערה כאלפיים נפש יהודים נמצאים בלי קורת גג לראשם. בכי ויללות בכל; אין משפחה שלא אבד לה משהו או מישהו, אם בן או קרוב יקירים, או הבית או בית מגורים. הכל נמצא בחוסר כל. גם התוכחות השיט על יהודי ספרו שנות ואסון מרושים שלא יימחו מזכרונם כל חייהם.

עם הרס וחורבן עולה בשאלה השאלה, לאן יפנו יהודים אלה? האם עליהם להתחיל את הכל מחדש להבטחת חיי ילדיהם? האם להתחיל לחפש עבודה ושיכון אחרי חרבנם? האם אין אפשרות להעלותם מיד ארצה ורובם רשומים לעליה מלפני חדשים רבים. <u>הפתרון היחידי של יהודים אלה מוטלת [illegible]</u>. הנהלת הסוכנות היהודית, הקונגרס היהודי העולמי, התנועה הציונית, ממשלת ישראל וכל מוסד יהודי נקראים להושיט את העזרה המהירה לשם להעלאת יהודים אלה ארצה. <u>עיני כל יהודי מרוקו מופנות אליכם. עזרו ועזרו!</u>

בברכה ובכבוד רב

שלמה כהן

שלמה כהן
שליח הסוכנות היהודית
במרוקו

<u>העתקים נשלחו אל:</u>

שגרירות ישראל בצרפת	ע"י מוריס פישר	פריס
הקונגרס היהודי העולמי	— מרק ירבלום	—
הנהלת הסוכנות היהודית	— ברל לוקר	ירושלים
הנהלת הסוכנות היהודית	— א. דובקין	—
מחלקת המזרח התיכון	— י. ורפל	—
מחלקת העליה	— ג. בן מנחם	—
המדור לעולים	— זאב הקלאי	—
מחלקת הנוער והחלוץ	— ד"ר בנשלום	—
לועד הפועל של ההסתדרות העובדים,	פ. לוביאנקר	תל אביב
מחלקת החלוץ של —	— ע"י במלאלי	—
למרכז מפלגת פועלי א"י	— ז. אהרונוביץ	—
מח' חוץ לארץ ע"י מרכז מפא"י	— סלבקובסקי	—
להנהלה העליונה של תנועת "הבונים"	— מאיר ברנר	—
לשכת הקשר לגו"ח של —	— א. אלמגן	[illegible]
"דבר" עתון פועלי א"י	— ג. רונס	תל אביב
"יהדות" עתון יומי	— משה בגלסון	—
משרדי הסוכנות היהודית באירופה	— גוסקובסקי	פריס
משרדי מחלקת המזרח התיכון —	— ש. קלכהיים	—
מחלקת העליה ע"י הסו"מ —	— ח. ארנבנוק	—
למוסד העליה באירופה	— עברי	—
מרכז "הבונים" —	— חיים חרס	—
למוסד העליה במרוקו	— סמי הלוי	קזבלנקה
לפדראציה הציונית במרוקו	— קלמרו	—
למרכז פועלי-ציון —	— עו"ד קנאן	—
למרכז "הבונים" —	— א. אביטל	—

<u>נא לאשר קבלת מכתב זה לפי הכתובת כדלקמן:</u>

ILLOUZ MAKLOUF. R. Robert
14, rue de la Martinière
FEZ - MAROC

Note définissant la position du Judaïsme algérien face aux initiatives extérieures concernant le Judaïsme Nord Africain.

I. Le bureau du Département du Moyen-Orient a pris récemment l'initiative de convoquer les représentants de plusieurs organisations juives de France s'intéressant au Judaïsme d'Afrique du Nord, en vue de mettre sur pied en France un organisme coordinateur pour les problèmes du Judaïsme Nord Africain.

II. Cette initiative donne l'occasion aux organisations qualifiées représentant le Judaïsme algérien

sur le plan culturel et cultuel
sur le plan politique
sur le plan sioniste,

de donner une fois de plus leur opinion sur ce que doivent être les relations entre le Judaïsme algérien et les différents organismes qui désirent s'intéresser à lui.

III. Cette position a été déjà et à plusieurs reprises exprimée par l'une ou par l'autre des organisations signataires, en diverses circonstances que nous ne voulons pas rappeler ici, dans le désir d'oublier les erreurs du passé et d'établir des principes de saine collaboration.

IV. Nous n'intervenons que pour ce qui concerne l'Algérie laissant aux dirigeants juifs de la Tunisie et du Maroc, le soin de régler la même question comme ils l'entendront.

Mais à ce propos nous tenons à rappeler qu'il n'y a pas un problème Nord africain, mais trois problèmes, selon qu'il s'agit de la Tunisie, du Maroc ou de l'Algérie, la position juridique, économique et sociale des juifs de chacun de ces trois pays étant très sensiblement différente.

V. Le Judaïsme algérien se présente avec un ensemble d'organismes dont le concours s'impose chaque fois que l'on veut s'intéresser à lui :

1) La Fédération des Communautés Israélites d'Algérie qui groupe l'ensemble des consistoires algériens pour des tâches culturelles et cultuelles, ainsi que pour la représentation officielle du Judaïsme algérien.

2) Le Comité Juif Algérien d'Etudes Sociales qui a compétence pour toutes les questions politiques locales.

3) La Fédération Sioniste Algérienne dans ses attributions traditionnelles.

VI. Il n'est aucune question qui ne ressorte de la compétence d'une de ces organisations, et il n'est pas admissible qu'une action quelconque soit envisagée en Algérie sans l'accord d'un de ces trois organismes.

.../...

VII. Ce n'est pas dire par là que le Judaïsme algérien refuse le concours d'une action extérieure : bien au contraire, conscient de ses tâches, il sait combien, sur ce plan, une coordination des efforts peut être fructueuse, et toute aide extérieure dans un domaine constructif sera la bienvenue.

VIII. Mais donner aide ou s'intéresser à la Communauté Juive d'Algérie ne donne pas pour autant le droit de la régenter ni de décider pour elle.

De même aucune action, aucune propagande des organisations extérieures ou de leurs délégués, ne peuvent être engagées qu'en fonction des contingences locales, et avec le concours des organismes juifs algériens qualifiés.

IX. En résumé et d'une façon générale, le Judaïsme d'Algérie, entend participer à toute action le concernant, ou concernant la collectivité juive, étant entendu que les méthodes et les conditions de travail auront été arrêtées d'un commun accord

Toute conception qui mettrait le Judaïsme algérien devant le fait accompli se heurterait à des difficultés, à des réserves, voire aux réactions légitimes du Judaïsme algérien

X. Pour illustrer ces observations, nous tenons à mettre en évidence que les principes dont nous réclamons l'application, sont ceux-là même du Congrès Juif Mondial en Algérie, organisme dont la collaboration avec le Judaïsme algérien est en vérité à donner en exemple.

XI. Par cette mise au point, le Judaïsme algérien solidaire du Judaïsme mondial et de l'Etat d'Israël, entend poursuivre un but constructif de sincère et efficace coopération.

FEDERATION DES COMMUNAUTES ISRAELITES D'ALGERIE

Benjamin H[illegible]LER
PRESIDENT.

COMITE JUIF ALGERIEN D'ETUDES SOCIALES

Ernest DADON
PRESIDENT.

FEDERATION SIONISTE ALGERIENNE

A[illegible] CHERQUI
PRESIDENT.

Jacques LAZARUS
SECRETAIRE GENERAL.

André [illegible]CHI
SECRETAIRE GENERAL.

COMITÉ JUIF ALGÉRIEN
D'ÉTUDES SOCIALES
Adresse provisoire :
21, Boulevard Bugeaud
ALGER

Compte chèque postal :
M. Georges LOUFRANI N° 15-23 Alger

Alger, le 13 JUILLET 1950

ציונות ישראל בפאריס
17 JUIL 1950
731 נכנס

FEDERATION DES COMMUNAUTES
ISRAELITES D'ALGERIE
-
FEDERATION SIONISTE ALGERIENNE

Nous avons l'honneur de vous adresser ci-inclus, à toutes fins utiles, une note définissant la position du Judaïsme algérien face aux initiatives extérieures concernant le Judaïsme Nord Africain.

Veuillez agréer, l'expression de nos sentiments bien distingués.

G. Seyfas

COMITÉ JUIF ALGÉRIEN D'ÉTUDES SOCIALES

le 13 JUILLET 1950

FÉDÉRATION DES COMMUNAUTÉS ISRAÉLITES D'ALGÉRIE

–

FÉDÉRATION SIONISTE ALGÉRIENNE

Nous avons l'honneur de vous adresser ci-joint, à toutes fins utiles, une note définissant la position du Judaïsme algérien face aux initiatives extérieures concernant le Judaïsme Nord-Africain.

Veuillez agréer, l'expression de nos sentiments bien distingués.

COMITÉ JUIF ALGÉRIEN
D'ÉTUDES SOCIALES
Adresse provisoire :
21, Boulevard Bugeaud
ALGER

Compte chèque postal :
M. Georges LOUFRANI Nº 15-23 Alger

Alger, le 13 JUILLET 1950

צירות ישראל בפארים
17 JUIL 1950
מס. 731

FEDERATION DES COMMUNAUTES
ISRAELITES D'ALGERIE
-
FEDERATION SIONISTE ALGERIENNE

Nous avons l'honneur de vous adresser ci-inclus, à toutes fins utiles, une note définissant la position du Judaïsme algérien face aux initiatives extérieures concernant le Judaïsme Nord Africain.

Veuillez agréer, l'expression de nos sentiments bien distingués.

G. Loufrani

Note définissant la position du Judaïsme algérien face aux initiatives extérieures concernant le Judaïsme Nord Africain

I. Le bureau de Paris du Département du Moyen-Orient a pris récemment l'initiative de convoquer les représentants de plusieurs organisations juives de France s'intéressant au Judaïsme d'Afrique du Nord, en vue de mettre sur pied en France un organisme coordinateur pour les problèmes du Judaïsme Nord africain.

II. Cette initiative donne l'occasion aux organisations qualifiées représentant le Judaïsme algérien
sur le plan culturel et cultuel
sur le plan politique
sur le plan sioniste,
de donner une fois de plus leur opinion sur ce que doivent être les relations entre le Judaïsme algérien et les différents organismes qui désirent s'intéresser à lui.

III. Cette position a été déjà et à plusieurs reprises exprimée par l'une ou par l'autre des organisations signataires, en diverses circonstances que nous ne voulons pas rappeler ici, dans le désir d'oublier les erreurs du passé et d'établir des principes de saine collaboration.

IV. Nous n'intervenons que pour ce qui concerne l'Algérie laissant aux dirigeants juifs de la Tunisie et du Maroc le soin de régler la même question comme ils l'entendront.

Mais à ce propos nous tenons à rappeler qu'il n'y a pas un problème Nord Africain, mais trois problèmes, selon qu'il s'agit de la Tunisie, du Maroc ou de l'Algérie, la position juridique, économique et sociale des juifs de chacun de ces trois pays étant très sensiblement différente.

V. Le Judaïsme algérien se présente avec un ensemble d'organismes dont le concours s'impose chaque fois que l'on veut s'intéresser à lui :

1) La Fédération des Communautés Israélites d'Algérie qui groupe l'ensemble des consistoires algériens pour des tâches culturelles et cultuelles, ainsi que pour la représentation officielle du Judaïsme algérien.

2) Le Comité Juif Algérien d'Etudes Sociales qui a compétence pour toutes les questions politiques locales.

3) La Fédération Sioniste Algérienne dans ses attributions traditionnelles.

VI. Il n'est aucune question qui ne ressorte de la compétence d'une de ces organisations, et il n'est pas admissible qu'une action quelconque soit envisagée en Algérie sans l'accord d'un de ces trois organismes.

.../...

Note définissant la position du Judaïsme algérien face aux initiatives extérieures concernant le Judaïsme Nord Africain

---

I. Le bureau de Paris du Département du Moyen-Orient a pris récemment l'initiative de convoquer les représentants de plusieurs organisations juives de France s'intéressant au Judaïsme d'Afrique du Nord, en vue de mettre sur pied en France un organisme coordinateur pour les problèmes du Judaïsme Nord africain.

II. Cette initiative donne l'occasion aux organisations qualifiées représentant le Judaïsme algérien

sur le plan culturel et cultuel
sur le plan politique
sur le plan sioniste,

de donner une fois de plus leur opinion sur ce que doivent être les relations entre le Judaïsme algérien et les différents organismes qui désirent s'intéresser à lui.

III. Cette position a été déjà et à plusieurs reprises exprimée par l'une ou par l'autre des organisations signataires, en diverses circonstances que nous ne voulons pas rappeler ici, dans le désir d'oublier les erreurs du passé et d'établir des principes de saine collaboration.

IV. Nous n'intervenons que pour ce qui concerne l'Algérie laissant aux dirigeants juifs de la Tunisie et du Maroc le soin de régler la même question comme ils l'entendront.

Mais à ce propos nous tenons à rappeler qu'il n'y a pas un problème Nord Africain, mais trois problèmes, selon qu'il s'agit de la Tunisie, du Maroc ou de l'Algérie, la position juridique, économique et sociale des juifs de chacun de ces trois pays étant très sensiblement différente.

V. Le Judaïsme algérien se présente avec un ensemble d'organismes dont le concours s'impose chaque fois que l'on veut s'intéresser à lui :

-1) La Fédération des Communautés Israélites d'Algérie qui groupe l'ensemble des consistoires algériens pour des tâches culturelles et cultuelles, ainsi que pour la représentation officielle du Judaïsme algérien.

2) Le Comité Juif Algérien d'Etudes Sociales qui a compétence pour toutes les questions politiques locales.

3) La Fédération Sioniste Algérienne dans ses attributions traditionnelles.

VI. - Il n'est aucune question qui ne ressorte de la compétence d'une de ces organisations, et il n'est pas admissible qu'une action quelconque soit envisagée en Algérie sans l'accord d'un de ces trois organismes.

VII. Ce n'est pas dire par là que le Judaïsme algérien refuse le concours d'une action extérieure : bien au contraire, conscient de ses tâches, il sait combien, sur ce plan, une coordination des efforts peut être fructueuse, et toute aide extérieure dans un domaine constructif sera la bienvenue.

VIII. Mais donner aide ou s'intéresser à la Communauté Juive d'Algérie ne donne pas pour autant le droit de la régenter ni de décider pour elle.

De même aucune action, aucune propagande des organisations extérieures ou de leurs délégués, ne peuvent être engagées qu'en fonction des contingences locales, et avec le concours des organismes juifs algériens qualifiés.

IX. En résumé et d'une façon générale, le Judaïsme d'Algérie, entend participer à toute action le concernant, ou concernant la collectivité juive, étant entendu que les méthodes et les conditions de travail auront été arrêtées d'un commun accord.

Toute conception qui mettrait le Judaïsme algérien devant le fait accompli se heurterait à des difficultés, à des réserves, voire aux réactions légitimes du Judaïsme algérien.

X. Pour illustrer ces observations, nous tenons à mettre en évidence que les principes dont nous réclamons l'application sont ceux-là même du Congrès Juif Mondial en Algérie, organisme dont la collaboration avec le Judaïsme algérien est en vérité à donner en exemple.

XI. Par cette mise au point, le Judaïsme algérien solidaire du Judaïsme mondial et de l'Etat d'Israël, entend poursuivre un but constructif de sincère et efficace coopération.

<u>FEDERATION DES COMMUNAUTES ISRAELITES D'ALGERIE</u>

Benjamin HELER
PRESIDENT.

<u>COMITE JUIF ALGERIEN D'ETUDES SOCIALES</u>

Ernest DADON
PRESIDENT.

<u>FEDERATION SIONISTE ALGERIENNE</u>

Afzer CHEROUI
PRESIDENT.

André NARBONI
SECRETAIRE GENERAL.

Jacques LAZARUS
SECRETAIRE GENERAL.

VII. Ce n'est pas dire par là que le Judaïsme algérien refuse le concours d'une action extérieure : bien au contraire, conscient de ses tâches, il sait combien, sur ce plan, une coordination des efforts peut être fructueuse, et toute aide extérieure dans un domaine constructif sera la bienvenue.

VIII. Mais donner aide ou s'intéresser à la Communauté Juive d'Algérie ne donne pas pour autant le droit de la régenter ni de décider pour elle.

De même aucune action, aucune propagande des organisations extérieures ou de leurs délégués, ne peuvent être engagées qu'en fonction des contingences locales, et avec le concours des organismes juifs algériens qualifiés.

IX. En résumé et d'une façon générale, le Judaïsme d'Algérie, entend participer à toute action le concernant, ou concernant la collectivité juive, étant entendu que les méthodes et les conditions de travail auront été arrêtées d'un commun accord.

Toute conception qui mettrait le Judaïsme Algérien devant le fait accompli se heurterait à des difficultés, à des réserves, voire aux réactions légitimes du Judaïsme Algérien.

X. Pour illustrer ces observations, nous tenons à mettre en évidence que les principes dont nous réclamons l'application sont ceux-là même du Congrès Juif Mondial en Algérie, organisme dont la collaboration avec le Judaïsme Algérien est en vérité à donner en exemple.

XI. Par cette mise au point, le Judaïsme algérien solidaire du Judaïsme mondial et de l'Etat d'Israël, entend poursuivre un but constructif de sincère et efficace coopération.

FEDERATION DES COMMUNAUTES ISRAELITES D'ALGERIE

Benjamin [illegible]
PRESIDENT.

COMITE JUIF ALGERIEN D'ETUDES SOCIALES

Ernest DADON
PRESIDENT.

Jacques LAZARUS
SECRETAIRE GENERAL.

FEDERATION SIONISTE ALGERIENNE

Albert [illegible]
PRESIDENT.

André NARBONI
SECRETAIRE GENERAL.

731

36/2/11/אא
8.6..1950

אל : מחנר"ל

מאת : אגף החקר

רצ"ב העתק של תזכיר שגרעבר לראש הממשלה.

ב. בוריאל
מנהל המחלקה המדינית

-/אעמ

מוגבל

אגף המחקר

8.6.1950

אל : ראש הממשלה

המצב המדיני במגרב והצלת יהודי תוניסיה

1. תוניסיה

מן הסתיו שעבר גברה במידה ניכרת מאוד פעילות התנועה הלאומית בתוניסיה ובאלג'יריה. סייעו לכך התפתחויות בינלאומיות כגון: עצמאות אינדונזיה, החלטת או"ם בדבר עצמאות לוב וסומאלי האיטלקית, התחזקות הלכי הרוח האנטי-ישבניים באו"ם (דיוני ועדת הנאמנות), המלחמה הנואשת בהודו-סין ושובו של המנהיג הלאומני התוניסי בורקיבה לארצו. בורקיבה זה ערך תיכף לשובו מסעות תעמולה נרחבים שעוררו הד כה נלהב, עד כי השלטונות ראו לאסור עליו את הכניסה לאיזורי הדרום, הנתונים במשטר צבאי. מסעות אלה היו מלווים תעמולה בעתונות, התנגשויות עם המשטרה ומאסרים. אף הבאי של תוניסיה, שאינו יציר כפיהם של הצרפתים אך השכיל לאחר מכן לפייס את הלאומנים, ערך מסע דומה ובשעה שבורקיבה יצא לפאריס והציג שם תביעות מרחיקות לכת שנידחו ע"י הצרפתים, שלח הבאי איגרת לנשיא אוריאול, בה דרש את "עזרת צרפת בביצוע ריפורמות הכרחיות". עוד קודם לכן נפוצו שמועות עקשניות כי צרפת אומרת להסכים לויתורים מסויימים לתוניסיה. המתיישבים הצרפתיים המודאגים שיגרו אף הם ציריהם לפאריס, כדי לקדם את פני הרעה. באותה התקופה אירעו כמה שביתות פועלים שנסתיימו בהתנגשויות דמים ותלמידי "אל-זיתונה" (ה"אזהר" של תוניסיה) פתחו בשביתת רעב לאות מחאה נגד סירוב הממשלה לבצע ריפורמות במוסד זה.

2. אלג'יריה

באלג'יריה הסמוכה שלחו השלטונות בסתיו שעבר משלחת עונשין לקביליה, אחד ממרכזי הפעילות האקטיביסטית בארץ, ובחודש אפריל הושמד רשת מחתרתית ענפה, נתפסו כמויות נשק ניכרות ותוכניות להתקוממות כללית ונאסרו 418 איש. במרוקו הספרדית עדיין נמשכת העירנות והמתיחות, לאחר שבקייץ אשתקד נתגלה שם קשר ברברי-ספרדי נגד המשטר הפרנקיסטי והשלטון הספרדי בריף, ובטאנג'ר נאסר ראש מסדר מוסלמי בעוון הברחת נשק (צ'כי ברובו) למרוקו. לפי שירות המודיעין הצרפתי, כמה מחוטי הפעילות הזאת מובילים לקאהיר, שם יושב עבד אל-כרים, חסיד "הפעולה הישירה". כל הזמן מתנהלת בשקידה רבה הברחת נשק מלוב למגרב דרך הסהרה.

2/-

3. <u>מטרת התכנית</u> הזאת היא להביא לידי התלקחות מקומית, אף מצומצמת, לא כדי למגר את השלטון הצרפתי -דבר שאף הלאומנים אינם רואים לו סיכוי של הצלחה- אלא כדי למשוך את תשומת לב העולם לבעייה המגרבית ולאפשר את העלאתה באו"ם. אכן הודיע דובר תוניסאי בניו-יורק ב-29.4, בשם אמיר עבדל-כרים, כי אחת ממדינות ערב (לפי השמועה בחוגי או"ם, הכוונה היא לסוריה) הסכימה לעורר את שאלת עצמאות תוניסיה במושב הבא של העצרת.
יש יסוד לחשוב כי המנהיגות המגרבית סומכת על תמיכתם של חוגים אמריקאניים רבי השפעה. ידוע, למשל, כי הנהלת ECA והסוחרים האמריקאניים במרוקו אינם מרוצים ממדיניותה הקולוניאלית של צרפת בצפון אפריקה. מה כוחם של חוגים אלה הוכח בראשית מאי, כאשר הסינט האמריקאני החליט לאסור על צרפת את השימוש בקרנות התמורה של מארשל בצפון אפריקה, כל עוד מפירה היא את עקרון „הדלת הפתוחה" במרוקו. כן מצביעים על קשרי בורקיבה ועבד אל-כרים עם האמריקאניים ועל הסתלקותם ההפגנתית של לאומני תוניסיה מכל שיתוף עם הקומוניסטים.

4. <u>הריפורמות ומשמעותן לגבי היהודים</u>

עקב הלחץ הכפול בתוניסיה ובאו"ם יתכן מאוד כי הצרפתים יאלצו להכניס שינויים במשטר הקיים בתוניסיה. אך ספק רב אם הלאומנים יסתפקו בכך ויש לצפות כי פעילותם תגבר ותלך במידה שמתקרב מועד עצמאות לוב המסורה, ולא כל שכן אחרי מועד זה.

מצב זה מעורר ביתר חריפות את שאלת הצלתם של מאת אלף יהודי תוניסיה. אין הבעייה חמורה כל כך ביחס ליהודים היושבים בערים הגדולות בצל השלטון הצרפתי; אולם יהודי הכפרים ואיזורי הדרום בכלל צפויים לסכנה במישרין ושרויים הם בפחד ודאגה. לדברי שליחים, יהודים אלה מהווים כמחצית האוכלוסיה היהודית בתוניסיה, ברובם בריאים בגופם, שומרי מסורת ודת ושומעים עברית. חלקם בעלי מלאכה ויושבי החופים עוסקים בדייג ומספנות. אף שהם נחשלים ורחוקים מתרבות המערב, הרי אין להשוותם כלל ליהודי הגיטאות במארוקו. רכושם היגו בעיקר בנכסי דלא ניידי.

מבחינה במחונית נתונים במצב דומה גם יהודי דרום אלג'ריה והסהרה ברם, כאן אין להם לחשוש להשתלטות מדינית של הערבים, מאחר שאלג'יריה שלא כתוניסיה ומארוקו, הריהי לפי החוקה חלק בלתי נפרד מצרפת.

5. <u>יציאת היהודים מתוניסיה</u>

הוצאת היהודים מתוניסיה אינה פעולה מן הקלות. בעוכריה הם:

א) יחס השלטונות והאוכלוסיה האירופית, שאינם חפצים להשאר בדד מול הערבים. יתר על כן, מציאות המיעוט היהודי הגדול מספקת להם מענה נוחה להצדיק בה את המסכת שלטון החסות הצרפתי ובעת צרה - שעיר המשתלח בידי הפורעים הערבים.

3/-

ב) חוגים יהודיים עירוניים המיוצגים ע"י ועדי הקהילות, המשפעים בתרבות צרפת, מקורבים לרשות או לחצר הבאי. הם חרדים לשמירת אינטרסיהם המקומיים.

ג) רושם הידיעות המאכזבות המתקבלות מעולים תוניסיים בישראל. לידיעות אלו ניתן פירסום בולט בעתונות המקומית.

הדרך הנוחה והקרובה ביותר להעלאת יהודי דרום תוניסיה היא דרך טריפולי. ולוב, שם קיים מוסד עליה מוכר ע"י השלטונות הבריטיים וחופשי לפעול באין מפריע. מצב זה ימשך עוד כל עוד יוסיף השלטון הבריטי להתקיים, אך אין איש יודע מה יקרה אחרי הסתלקותו, היינו כעבור שנה ומחצה.

לאור המתואר לעיל, דומה כי כבר מעתה יש לנקוט פעולה, בפארים ובלונדון, בתוניס ובטריפולי, למען אפשר אירגון היציאה המסודרת והחיסול הרכוש של היהודים הנתונים באיזור הסכנה בתוניסיה, ואולי גם באלג'יריה הדרומית.

Salé, le 3 janvier 1949

731

Chère Madame.

A l'occasion du nouvel an, le général Juin, Résident général de France au Maroc, a reçu les notabilités Israélites de Rabat et de Salé.

Au cours de la réception, le Résident Général, après s'être assuré, discrètement, qu'aucun musulman ne se trouvait dans la salle, a prononcé quelques paroles, dont voici, à peu près l'essentiel:

« Je comprends, dit-il, votre anxiété actuelle. Je comprends la flamme qu'illuminent dans vos cœurs les événements de Palestine. Vos aspirations sont légitimes, Après une attente millénaire, le rêve d'Israël se réalise. Tous les hommes de la terre ont une nation, une patrie.

Pourquoi pas vous?

« Des jours heureux, vous seront, bientôt, réservés. Je suis certain que l'auguste souverain de ce pays reconsidèrera la question des juifs marocains, et qu'un

T.S.V.P.

statut pourra assurer à ces derniers leur droit à une vie digne :

« Vous pouvez compter sur le Représentant de la France.

« Chaque fois qu'un cas de conscience se pose pour vous, n'hésitez pas à venir me trouver. Les portes de la Résidence vous seront, toujours ouvertes, largement ouvertes.

« Je ne vous demande qu'une chose, c'est d'agir avec prudence et discrétion. »

Telles furent les paroles à peu près du Représentant de la France.

Je vous serais obligé de ne pas rendre publique, cette allocution, le Résident général a bien insisté là-dessus.

Je saisis cette occasion qui m'est offerte, pour vous présenter, chère Madame, mes meilleurs vœux, et souhaite que l'année 1949 rendra notre collaboration beaucoup plus étroite, pour le bien de la cause que nous défendons et qui nous est si chère.

A vous lire.

Bien à vous.

S. Bénaudis

Sam BÉNAUDIS
3. quartier des jardins
Salé.

Prière me faire connaître si vous recevez mes lettres.

S.B.

classer : Maroc
répondu le 3/XII –
donner suite

DÉPARTEMENT DE L'INFORMATION

Salé, le 26 novembre 1948.

731

A Madame ELLEN BARKAY
à Paris.

Chère Madame.

De retour au Maroc après un agréable congé passé en France, je me fais un plaisir de vous écrire pour vous remercier de l'accueil que vous m'avez réservé lors de mes deux visites à vos bureaux, de l'avenue Wagram, à Paris, au mois d'août dernier.

Comme promis, je me suis mis, sérieusement, à faire connaître et aimer l'État d'Israël, dans les cercles non juifs, en diffusant journaux et brochures, et notamment, la brochure de l'abbé GLASBERG, que vous m'aviez confiée et qui a obtenu un gros succès.

En ce qui concerne la situation des Juifs du Maroc, ces derniers, bien qu'ils soient assurés de la protection aussi bien des autorités françaises que chérifiennes, n'ont plus qu'une seule préoccupation : partir en Eretz. Ce qui les retient, c'est la difficulté d'obtenir des visas pour la France et

même pour l'Algérie.

Veuillez donc me faire connaître vos suggestions sur le moyen à employer pour faciliter le départ de tant de jeunes gens désireux de gagner la patrie retrouvée et de s'y établir, après l'avoir servie.

Il me serait, également, necessaire d'être informée des événements interessant ou susceptibles d'interesser le judaïsme et marocain, en particulier.

Au plaisir de vous lire,

Recevez, chère Madame, mes respectueux hommages.

S. Bénaudis

Sam BÉNAUDIS
3, quartier des jardins
Salé.

P.S. Adresser la correspondance à ma cousine:
Melle ANNA BÉNEGMOS
Dion du service de santé des Troupes du Maroc.
Rabat-Résidence.
(Maroc)

M. Sam Benaudis

3 quartier des jardins – Salé
Maroc.

26-8-48

73/

Conversation avec M. Benaudis employé à la résidence : appartient à l'administration (ces fonctions d'habitation pour fonctionnaires, services de l'architecture).

La Jeunesse Juive marocaine a fortement besoin d'être maintenue en contact avec la réalité Israélienne – encouragée à poursuivre ses efforts vers l'immigration en Israel. N'aime pas la documentation écrite – mais répondrait aux conférences portées sous couvert d'inspections scolaires (école de l'Alliance Isr. universelle, d'accord avec Paris, d'accord, officieusement, avec les autorités françaises du Maroc, qui, elles, accepteraient le camouflage, envoyer régulièrement et fréquemment des conférenciers.

. Ils pourraient réunir "les anciens élèves ~~des~~ de l'alliance" –

la question (posée également par des visiteurs du 25-8-48, du Maroc) qui revient : que allez vous faire pour nous. Et la réponse toujours (à la question : faut il éduquer la jeunesse dans le sens israélien) est un Oui - emphatique.

la population, service d'ordre ou pas service d'ordre, – <u>est à la merci</u> de la première vague d'arabes soulevés.

M. Bénaudis est venu nous faire une visite de courtoisie, après celle chez le Grand Rabbin de France – et nous demander – quel message rapporter à la jeunesse du Maroc. Il dit que la fédération sioniste est très active.

—

[redacted]

classer: Maroc

COPY - M. Sam Bénaudis
3, quartier des Jardins
Salé - Maroc

par Mlle Anna Renezmos
Dion du Service de Santé des Troupes du Maroc
Rabat - Résidence Maroc

731

DÉPARTEMENT DE L'INFORMATION

Paris le 3 Dec 1948

Cher Monsieur,

Je suis très satisfait de voir que notre rencontre à Paris n'est pas restée sans écho. Avant d'écrire à votre cousine j'ai pensé qu'il serait bien de vous faire savoir aussitôt que j'ai bien reçu votre lettre et tâcherai de répondre à la question posée par l'entremise de votre cousine. J'aimerais également savoir s'il n'est pas encombrant pour elle de recevoir notre publication quotidienne, il me semble que si, je me bornerai donc aux envois sporadiques.

Bien à vous.

E. Barkay.

731

Extrait du rapport d'une personnalité juive marocaine.

"L'enthousiasme qui s'est emparé des juifs du Maroc pour le départ en Palestine dès le début de cet été n'a subi aucun ralentissement depuis qu'il s'est manifesté. Nous assistons à une sorte de psychose collective de la jeunesse israélite de ce pays dont notre but n'est pas d'analyser les causes, mais qu'il faut bien constater. La préoccupation principale des milieux israélites, et la préoccupation à peu près unique des jeunes, est celle du départ pour la Palestine. C'est un fait. Il existe.

"Les mesures policières prises à la fin du mois d'Août et au début de Septembre n'ont en rien freiné cet enthousiasme. Elles ont, au contraire, eu pour effet d'amener un trouble des esprits. Les juifs ne comprennent pas que, alors qu'ils jouissent manifestement en France de complaisances, sinon d'aide, ils soient, au Maroc, l'objet de mesures qu'ils jugent arbitraires, tendant à restreindre leur droit de circuler. De là à estimer, comme l'a dit une personnalité sioniste de Casablanca, qu'ils sont considérés comme des otages, il n'y a qu'un pas qu'ils ont franchi rapidement, non sans une certaine inquiétude. Leur désir d'évasion s'en est augmenté, et les voies officielles s'étant, sinon fermées, au moins considérablement rétrécies, les départs clandestins se sont accrus. Ils sont simplement moins visibles parce que les juifs ont réalisé qu'ils ne bénéficient pas de la mansuétude de la police qu'ils avaient implicitement admise, et qu'ils entourent leurs départs de plus de précautions qu'auparavant." ....

Paris, le 1er Octobre 1948.

Extrait du rapport d'une personnalité
juive marocaine.

"L'enthousiasme qui s'est emparé des Juifs du Maroc pour le départ en Palestine dès le début de cet été n'a subi aucun ralentissement depuis qu'il s'est manifesté. Nous assistons à une sorte de psychose collective de la jeunesse israélite de ce pays dont notre but n'est pas d'analyser les causes, mais qu'il faut bien constater. La préoccupation principale des milieux israélites, et la préoccupation à peu près unique des jeunes, est celle du départ pour la Palestine. C'est un fait. Il existe.

"Les mesures policières prises à la fin du mois d'Août et au début de Septembre n'ont en rien freiné cet enthousiasme. Elles ont, au contraire, eu pour effet d'amener un trouble des esprits. Les Juifs ne comprennent pas que, alors qu'ils jouissent manifestement en France de complaisances, sinon d'aide, ils soient, au Maroc, l'objet de mesures qu'ils jugent arbitraires, tendant à restreindre leur droit de circuler. De là à estimer, comme l'a dit une personnalité sioniste de Casablanca, qu'ils sont considérés comme des otages, il n'y a qu'un pas qu'ils ont franchi rapidement, non sans une certaine inquiétude. Leur désir d'évasion n'en est augmenté, et les voies officielles s'étant, sinon fermées, au moins considérablement rétrécies, les départs clandestins se sont accrus. Ils sont simplement moins visibles parce que les Juifs ont réalisé qu'ils ne bénéficient pas de la mansuétude de la police qu'ils avaient implicitement admise, et qu'ils entourent leurs départs de plus de précautions qu'auparavant." ....

Paris, le 1er Octobre 1948.

הנהלת ההסתדרות הציונית
THE EXECUTIVE OF THE ZIONIST ORGANISATION

ORGANISATION DEPARTMENT • JERUSALEM

מחלקת הארגון • ירושלים

TELEPHONE 4671 טלפון P.O.B. 92 .ת.ד CABLES: ZIONIT :תלגרמות

301/2024

ו׳ באב תש״ח
11.8.48

לכבוד
מר מוריס פישר,
נציג מדינת ישראל בצרפת,
<u>פריז.</u>

מר פישר היקר,

הנני שולח לך במצורף כאן 5 העתקים של הדו״ח על נסיעתי לצפון אפריקה.

אולי תתפלא על האיחור בפרסום מסמך זה אבל גם עריכת וגם הדפסה אפילו של דו״ח כזה בתקופה זאת בירושלים לוקח הרבה יותר זמן מאשר בימים הרגילים.

לפאריס שולח אני רק טופס אחד לה׳ ממסן, להב׳ ברסקובסקי ולב הכהן ולמר נג׳אר. לא שלחתי את הדו״ח לארצות צפון אפריקה.

בברכת נאמנה,

שאנ/סב
לרסה: כנ״ל

731

הנהלת ההסתדרות הציונית

THE EXECUTIVE OF THE ZIONIST ORGANISATION

ORGANISATION DEPARTMENT · מחלקת הארגון

JERUSALEM · ירושלים

TELEPHONE 4471 [illegible] · P.O.B. 92 · ת.ד. 92 · CABLES: ZIONIT JERUSALEM

[illegible]

hésitent à entreprendre des actions autres que celles qui peuvent se réaliser sous la forme de Tarbouth, Sports, ou vie religieuse. La flamme, non seulement ne s'éteindra pas mais elle ne sera même pas atténuee, notamment dans le coeur de la jeunesse qui prend de plus en plus conscience de son devoir et de son idéal. La reaction de cet état de choses se traduit précisément parmi les jeunes par un désir intense d'atteindre Eretz Israel. Nous assistons d'ailleurs à des initiatives individuelles qui tentent par tous les moyens d'atteindre l'Algérie et la France avec le ferme espoir de rallier l'armée glorieuse et participer aux combats pour la libération de la patrie.

Nous ferons tout ce qui est en notre pouvoir pour que notre mouvement se poursuive et s'amplifie sans perdre à aucun moment de vue la prudence et la vigilance qui s'imposent dans les temps actuels, pour ne pas mettre en péril la vie de plusieurs communautés.

Le monde juif en général et le Ychouv en particulier doivent comprendre notre situation et ne ménager aucun effort pour nous venir en aide moralement par tous les moyens. Nous rendons hommages aux differentes interventions du Judaisme Français auprès des Autorités qualifiees [illegible] démarches qui ont eu pour conséquences de renforcer l[illegible] mesures de protection et de faire comprendre le poids de la responsabilite qui pèse sur le Gouvernement Français.

Nous ne pousserons pas plus loin notre commentaire et nous pouvons ajouter quoi que ce soit de plus sur nos activités du moment.

Nous formons des voeux ardents pour la victoire finale, pour la consolidation du jeune Etat d'Israel et pour le rétablissement de la paix et de la prospérité de notre patrie.

Veuillez agréer, chers havérim, nos salutations sionistes les meilleures.

Le Secrétaire Général

P. CALAMARO

731

12 Juillet 1948

EXECUTIF DE L'ORGANISATION SIONISTE
P. O. B. 92

JERUSALEM

Chers Haverim,

Nous avons ete heureux de recevoir vos lettres des 6 Mai et 21 Juin ecoulés et de reprendre ainsi le contact interrompu pendant quelque temps en raison des evènements.

La visite qui nous a été rendue par Monsieur le Docteur NAHON a été certainement des plus profitables et pour nous très réconfortante.

Nul doute que le rapport qu'il vous a remis est très documenté et vous permettra de connaitre les besoins du Maroc pour son relèvement moral et intellectuel. Nous sommes convaincus que les suggestions qu'il vous a faites ainsi que ses recommandations seront prises en sérieuse considération par vous et vous vous efforcerez de les réaliser lorsque les conditions vous le permettront.

CAMPAGNE DU CHEKEL - Les débuts de cette campagne se sont ouverts sous les auspices les plus favorables mais malheureusement par la suite nous avons été contraints de cesser toute activité en raison des évènements intérieurs.

Vous avez eu l'écho de l'attitude des arabes de ce pays, de la déclaration faite par le Sultan et les conséquences qui ont suivi cette malencontreuse déclaration, à savoir le pogrom d'Oujda et Djerada.

Le Judaisme marocain ne manque pas de volonté et de courage mais il se sent livré à lui-même sans défense propre autre que celle des Autorités protectrices françaises qui font de leur mieux. Toute manifestation et la vie même quotidienne des juifs, notamment ceux de l'intérieur et des petites localités, est pour ainsi dire paralysée. On fait pression sur ce judaisme pour qu'il se terre afin de ne pas donner lieu à un semblant de provocation tant que durera l'état de trêve et à plus forte raison l'etat de guerre.

On peut dire qu'aussi bien en Afrique du Nord que dans le Proche Orient les juifs sont des otages, sans méconnaitre toutefois que la presence des Forces Armées Françaises a pu eviter des massacres beaucoup plus importants. Dans ces conditions les sionistes responsables

4°) Pour éclairer l'opinion publique musulmane et éviter de nouveaux désordres dans d'autres villes du Maroc, il faudrait insérer dans la presse en langue arabe un communiqué officiel relatant fidèlement les fai faits.

Plusieurs musulmans à qui nous tenons à rendre hommage ont sauvé des vies et des biens juifs.

Nous ne voulons pas creuser une fosse entre les éléments juifs et musulmans, au contraire. Nous dédirons que les relations entre juifs e musulmans qui ont toujours été excellentes, reprennent dans la paix des des coeurs.

Rapport au Résident Général

Au nom de la Communauté Israelite d'Oujda, nous tenons tout d'abord à vous remercier très vivement d'avoir bien voulu venir vous-même en personne vous rendre compte des évènements sanglants qui ont endeuillé notre Communauté.

Ces évènements sont uniques dans l'histoire de la ville d'Oujda. Il ne pouvait jamais nous venir à l'esprit qu'un jour nous serions victimes d'une pareille tragédie.

Nous avons la conviction que l'émeute a été concertée et préparée de longue date. Depuis un mois environ des bruits tendancieux circulaient parmi la population musulmane; on accusait les juifs de déposer de prétendues bombes dans la nouvelle médina. Ces faux bruits étaient propagés dans la but de créer une psychose de troubles. Les juifs étaient molestés, insultés dans la rue, des ordres de boycottage ont été lancés. Le 30 MAI vers 20heures, une manifestation bruyante se déroulait aux abords de la nouvelle médina. Les manifestants ont traversé les rues habitées par les juifs, lapidant les portes et brisant les vitres. Ils ont été dispersés grâce à l'intervention rapide de la police.

Le lendemain les murs de la ville portaient des inscriptions et des dessins de têtes de morts. le Lundi 7 juin vers 9 heures 30 l'émeute se déclenche. Les émeutiers ont eu le temps matériel de tuer, piller saccager, incendier. Arrivée la prémière sur les lieux, la police a fait ce qu'elle a pu mais elle s'est trouvé impuissante à maintenir l'ordre. Tabors et mokhaznis arrivaient sur les lieux ont été les collaborateurs des pillards. Les tanks de la Légion n'arrivèrent qu'à II heures 25. D'autre part les premiers renforts militaires envoyés sur les lieux se dirigèrent sur la place de Sidi Abdelouaheb où il n' y avait aucun magasin juif, les émeutiers furent dispersés et se ruèrent immédiatement sur les quartiers juifs.

Une justice implacable doit s'exercer contre tous les responsables, contre ceux qui ont frappé , contre ceux qui ont armé leurs mains contre les instigateurs quels qu'il soient .

Dés que l'ordre fut rétabli , les populations insraelites prises de panique , complétement affolées par les horreurs qui se sont déroulées sous leurs yeux fuirent leurs demeures pillées et de régugient chez des parents ou des amis dans des quartiers européens , les plus malheureusement furent parqués au cimetière israelite puis herbé - gés dans les écoles franco- israelites devenues un centre d'herbegement Pour ceux qui n'ont pu quitter leurs demeure, les brimades, les insultes et les provocations continuent . Ils vivent au milieu d'individus qui ne se gênent pas pour leur dire que la prochaine fois ils feront mieux . Pour éviter de nouveaux incidents ,il faudrait :

I°) Renforcer la police par des éléments européens car Oujda étant une ville frontière des éléments troubles peuvent à n'importe quel moment déclencher des bagarres .

2°) Des notables indigènes devront protéger leurs voisins israélites et se porter garants en cas de troubles .

3°) Un filtrage sèvère des étrangers .

La tâche matérielle ~~des étrangers~~ du Comité est immense: hébergement des sans abris, nourriture, soins aux blessés, secours aux veuves et aux orphelins , scours aux sinistrés, réparations. Beaucoup d'israelites ont fui leur foyer et ne veulent plus y retourner.

sinistrés réunis Groupe Scolaire.
932 sinistrés dont 438 enfants. Pain distribué à 450 rationnaires. En plus 932 sont logés, nourris, soignés, habillés et les frais s'élèvent à 70.000 frs par jour.

Taouisset: Communauté de I7 juifs s'est ~~XXXXXX~~ évacuée d'elle même et a regégné le centre d'hébergement d'Oujda.

Djérada Sinistrés et rescapés recueillis centre d'Hébergement d'Oujda .

El Aïoun: Juifs habitant(30) au quartier arabe ont évacués et logés au sous sol de l'Hotel de Ville.

Taourirt Les juifs sont placés sous la protection du Controle Civil et ceux qui sont en danger logentau Controle même.

La Résidence a demandé à la Communauté d'évacuer le Centre d'hébergement et de demander aux gens de regagner leur domicile. Ils ne voulaient pas. La Communauté n'accepterait de les faire regagner qu'à la condition qu'on puisse grantir leur sécurité. Maintenant c'est une question d'argent . La Communauté a déjà dépensé plus de 700.000 frs et ne dispose que de quelques millions . Tant qu'ellepourra les nourrir elle les gardera, après elle sera obligée de céder.

Berguent: 200 juifs sont enfermés dans leur domicile depuis samedi. Le Controle ne dispose que d'une compagnie tabor musulmans et de 2I légionnaires. Les juifs sont pris d'une véritable panique et ont déjà lancé de véritables S.O.S La Région a refusé de les évacuer.

plus de [illegible] politique.
Il [illegible] Juifs [illegible] nationalistes. On [illegible]
[illegible] et les Juifs [illegible] à 10.000
francs [illegible].

[illegible]: [illegible] les Juifs [illegible] et a
[illegible].

[illegible]: [illegible]
[illegible]: [illegible] et logés au
[illegible] de Lille.

[illegible]: Les Juifs sont [illegible]
[illegible].

Le [illegible] à la Commandantur [illegible]
et de [illegible]. Ils ne voulaient pas
la Commandantur [illegible]
[illegible]
le Commandant [illegible]
[illegible] les [illegible]
[illegible].

[illegible]: 200 Juifs sont [illegible]
[illegible]
[illegible]. Les Juifs [illegible]
[illegible].

effet. Un autre rescapé dont la femme(20) deux enfants en bas âge(9 et IO et la belle soeur, furent assassinés, a vu le mokadem X (hanout N°217) - entrainer la foule vers la demeure du Rabbin COHEN. Chez lui les émeutiers pillèrent d'abord, puis firent sortir tous les membres de la famille pour leurs éxécution(A noter l'attitude héroique de ce dernier qui sous la menace de cette foule hurlante et à la vue de ces mains ensanglantés refusa d'obeir à ceux qui le forçaient à prononcer la phrase sacramentelle des arabes pour citer le Chemah Israel) La famille COHEN fut odieusement massacrée.
M.BENYAYYA qui hébergeait son oncle en visite à Djérada a déclaré que c dernier s'était réfugié chez les arabes au moment de l'émeute. Il fut tout d'abord fouillé et dépouillé de tout son avoir puis tué sur place par ceux en qui il avait éspéré u soutien.

A NOTER/ Les lignes téléphoniques furent coupés au moment(ou avant) l'émeute.
La Police fut absolument impuissante à remédier à l'émeute qui se prolongea jusqu'à 2 heures du matin.
Le chef de la Police locale accompagnéde Benyounes et Abbé de la Police indigène, entrepris à partir de 22 heures à l'évacuation de certains élémen juifs vers la ville européenne.
L'ambulance aau grand risque du conducteur evacua les blessés à parti d'une heure non encore précisée mais qui semble correspondre à celle de l'é vacuation. Enfin les morts, au nombre de 36 furent enterrés dans une fosse commune, sans la moindre observance des rites religieux israelites ni so souci des funerailles qui auraient justifié le minimum d'honneurs funèbres dont devaient être l'objet les victimes de l'attentat. Des éléments juifs d'Oujda se sont rendus à Djérada et ils ont enterré les cadavres qui furent inhumés au cours d'une cérémonie à Oujda.
Mardi matin, l'armée plus des camions offerts spontanément par des habitant d'Oujda se dirigeiant sur Djérada pour évacuer la population.
M.OBADIA après une lutte avec la Région de plus de 24 heures obtenait de loger tout le monde au Groupe Scolaire et ce n'est que jeudi qu'il obtint le droit de monter avec une cinquataine de jeunes détenus les morts et organiser l'enterrement de ces victimes.
L'enterrement était prévu pour Vendredi à I5 heures. On prévoyait un grand remous et des forces de police etaient venus spécialement d'Oran pour parer à toute éventualité.
A dessien l'enterrement fut décidé bruquement à IO H. Y assistaien le Chef de Région, les autorités Civiles et militaires et le Pacha et ses adjoints. La Communauté affirme que l'assassin du Pacha faisait parti de son Cortège et son dessein était le suivant. Il faisait profiter de remous probables et faire son coup pour pouvoir dire par la suite que le coup a été porté par un juif au mement de l'enterrement. Les dirigeants avaient prévu le coup et un sévère service d'ordre avait été installé autour du Pacha. Il y a eu effectivement plusieurs remous et la Police a été obligée de charger la foule et de l'isoler dans un terrain vague derrière le cimetière. Le Service d'ordre a isolé le Pacha et il a été sauvé. Le type a fait son coup à la mosquée. Et jusqu'à 4 heures de l'après midi sur des informations parvenues à la Police, l'opinion affirmait que c'était un juif déguisé. C'était là un sujet d'accusation porté par la Communauté contre la Police.

Samedi La Communauté a été reçue plusieurs fois et successivement par le Résident, le Chef de la Région, et le Vizir de la Justice. La Communauté n'a pas eu froid aux yeux et toute la vérité a été étalée au Résident. Les mesures suivantes ont été prises. Etat de siège, Cour martiale et fusillade sur la Place publique. Remaniement dans la Police et dans la Région Civile.

Situation actuelle: OUJDA Calme bien defendu. Entrée interdite. Juifs

en retraite, personne influente, fasse signer d'urgence les réquiqitions nécessaires pour que l'armée puisse intervenir. J/usqu'à II heures 30 et dans les points ci-dessus énoncés, les assaillants ont pu tuer(on se demande par quel miracle il n y a eu que 4 morts a assomer) piller, incendier(plus de 20 maisons, de l'essence en quantité respectable avait servi à cette fin).

Des viellards et des enfants en bas âge furent blessés à coups de bâtons, zébrés à coups de faucilles et poignardés en toutes places. On cite l'exemple d'un vieillard qui fut poursuivi et battu à 3 reprises jusqu'à ce que mort s'ensuive.
Les terrasses de cafés et magasins juifs furent lapidés et saccagés. Un bébé de 8 mois fut lancé avec son berceau dans le feu et il a fallu le courage d'une femme espagnole pour le sauver des flammes, au risque de sa propre vie. Une femme enceinte fut tuée à coups de pics dans le ventre M. BOULAMA a été tué par les Nationalistes dont le chef arrêté avoue le le crime de plus de I4 coups de poignards. Et comme si c'était une rite chaque arabe qui passait poignardait le mort.

Les appartements furent complètement pillés jusqu'au moindre objet. On voyait pendant ces heures tragiques des groupes de ces sanguinaires rassasiés emporter sur leur dos matelas et couvertures, costumes neufs sur le ceintre. Un camion suivait la foule et ramassait les objets.
Le bilan de la catastrophe: 700 personnes sans abris; 4 morts, plus 2 des suites de leur blessure, des quantités de blessés légers et graves et une population consternée, désorientée, angoissée, vivant encore le cauchemar passé.

Ce n'est qu'à midi que l'armée put se rendre maitresse des lieux . A ce moment à l'appel de leur chef, les 4.000 habitants de la ville d'OUJDA repondirent et les secours furent organisés. Tous les sinistrés furent parqués ~~à la~~ au Cimetière Israelite. Et grace au travail de la Jeunesse (Anciens E.I. et troupe E.I.) des soins furent prodigués aux blessés légers et les graves purent être transportés à l'Hopital.
Pendant toute l'après-midi, les E.I. et les jeunes travaillent à ramasser de maison en maison, argent, nourriture, et tout un centre d'hébergement fut créé pouvant subvenir aux besoins de plus de 1000 personnes . Un camp modèle.
L'attitude des chefs a été nulle. Les arabes semblent avoir été menés par les 4 dirigeants nationalistes de la ville. Les 4 frères BOUGHALEM. Sur les 4, un seul est arrêté actuellement. Les 3 autres sont en fuite, qui dit ALGER, RABAT, CASA. Quelques 50 pilleurs ont été arrêtés et conduits aux prisons de Salé et Port-Lyautey. Le soir un car quittant la ville se dirigeait sur Djérada.

DJERADA

Départ car à 7 H. d'Oujda plus taxi immatriculé Algérie, Voyageurs d'apparence calme et nettement déterminée. Prennent froidement un café à la terrasse d'une brasserie d'Oujda, après les évènements de cette même ville. Arrivée 7 heures I5 à Djérada, révolte 7 H.30. D'abord jets de cailloux, puis Ier incendie chez M.BELAICH Sylvain(baraque foraine) ce dernier tentant de s'échapper fut rejoint et tué sur place. Sa femme qui l'accopagnait fut grièvement blessée à coups de bâtons et de poignards(oreilles coupées). La horde continuait son triste cortège grossie progressivement par de nouveaux éléments dont des femmes qui possaint des youyous sans discontinuer. (à noter que ces youyous étaient entendus à 4Kms. env. lieu de travail de certains ouvriers dont nous avons la déposition)
Le Caid du village ainsi que le Califa furent nettement remarqués par des rescapés, exhortant la foule et criant à tue-tête l'ordre donné par S.M. le Sultan du Maroc d'égorger tous les juifs, ce qui evidemment le meilleur

affolement, menaces de vengeance, provocation, atmosphère devenue inte-
nable pour les juifs. A noter que chacun de ces bruits se trouvait immé-
diatement démenti après une action et enquête des autorités compétentes.

<u>Quelques faits précis</u> I) Une filtre à huile d'une auto améri-
caine a provoqué le désordre dans toute la ville de IO heures du matin
à I6 heures moment où il fut démontré à la foule hurlante de quel objet il
s'agissait .

2) Un juif porteur de deux boites de sardines avait été battu
et molesté et le bruit persistait qu'il s'agissait d'un juif porteur de
bombes.

3) Un petit indigène sort de chez lui un obus de 40 pounds dans
le but de s'en amuser. Il le fit tomber par mégarde et fut tué sur le coup.
Deux de ses camarades furent blessés. La rumeur publique eut fort fait
d'expliquer qu'il s'agissait d'une bombe portée là sciemment par un Juif
de la Légion Etrangère, lequel l'aurait posé en plein souk sur un billet
de IOO frs qui devait servir d'appat. Fait entièrement démenti mais qui
n'empêcha pas cependant la propagation de nouvelles blagues .

<u>7 Juin:</u> La tension est à son comble. Les évènements palestiniens semblent
avoir rendu plus chroniques les mauvaises dispositions des éléments musul-
mans à l'égard des juifs. Le désir de vengeance ne se cache pas. Il se cri
Les juifs vivent déjà dans l'attente d'évènements mystérieux et qui sem-
blent imminents. La Région Civile est avisée, la police et l'armée aussi,
mais aucune disposition n'est prise. Ce jour là les domestiques indigènes
n'ont pas rejoint leur travail. mais cela ne semble pas être un indice
déterminant, car il apparaissait à peine que cela n'était qu'une conséquen
ce d'un pain de boycottageet d'isolement économique et social largement
entrepris et sans cesse développé sous la conduite des principaux chefs
nationalistes.
Les ecoles musulmanes contrairement au programme envoient ce lundi matin
leurs élèves en promenade en dehors de la ville. Vers 8 heures 45 un bruit
selon lequel un Juif porteur de deux bombes aurait été surpris, assailli
et tué. De cet évènement rien n'est encore prouvé ni éclairci, le juif
n'ayant jamais été retrouvé ni apercu. Aucune nouvelle du commissariat
même où la rumeur prétendait qu'il avait été mené. La nouvelle ne tardait
pas à se répandre en ville avec un sens de plus en plus éxagéré. Des at-
troupements e formaient simultanément Place Figari, Place Abdelouhab, rue
de Casablancad'où en un temps éclair une trouvait réunie armée de batons
de poignards et surtout de haches neuves. Les moissoneurs qui quittaient
la ville pour les champs avaient été retenus à dessein, et tous par [illegible]
étaient encore armés de leur faucille.

Le coup avait été préparé et les meneurs avaient voulu profiter de ce que
le Chef de Région, M. BRUNNEL était invité à un mariage de la fille d'un
riche colon. La Région était une région civile, les Chefs de Région était
peu habilité pour donner des ordres aux militaires.

Un grand nombre de femmes et d'enfants parmi lesquels toutes les domesti-
ques qui indiquaient les demeures juives, s'ébattirent au milieu de la
foule en jubilant et en poussant des youyous éffrénés.

<u>Rue de Casablanca:</u> Les émeutiers qui avaient entrepris la démolition des
portes et fenêtres avec des instruments appropriés ne tardèrent pas à péné-
trer dans les appartements qui à cette heure n'étaient occupés que par des
femmes et des enfants pour sy livrer à leur triste besogne. Pendant ce
temps du coté des autorités personne ne pouvait prendre des mesures d'ur-
gence. La police était impuissante et non armée et en petit nombre, elle
était nettement inefficace.
Le Commandant LENNIMEUX, Commandant d'armes de la Place ne pouvait pren-
dre aucune décision. Il a fallu que le Colonel Samuel, ancien colonel en

Enquête sur les évènements d'Oujda et d Djérada.

Les 8, 9, IO juin le monde juif du Maroc occidental apprenait par la voix des journaux que des troubles(rixes sic) éclataient en différentes villes du Maroc. Et les journaux affirmaient que le calme était revenu, que les gens avaient regagné leurs maisons, que le total des morts, blessés et sinistrés s'élevait à environ 50.

Hélas, la réalité est tout autre.
Que s'est-il donc passé et qu'est il arrivé exactement.

Remontons au I5 mai. Les évènements de Palestine ont mùri les esprits. Les indigènes d'Oujda sont plus évolués que leurs frères du reste du Maroc. Par indigènes, j'entends aussi bien les juifs que les arabes. Ils parlent presque tous francais, puisque la frontière d'Algérie n'est pas si loin. Ils lisent les journaux français et surtout ce qui est très important, reçoivent beaucoup d'Algériens qui peuvent rentrer ou sortir du Maroc sans visa.

Les Arabes ne sont pas très contents de la déclaration de l'Etat Juif. Une haine éclate contre les juifs. Elle se montre par des molestages(60 cas individuels entre le I5 et le 30)Boycottage de tous les magasins juifs. Des mauresques quittent déjà leurs employeurs juifs. Quelques incidents isolés mais de moindre importance.

Chez les juifs et surtout à la communauté algérienne, maladresse dans le manque de discrétion pour l'intérêt pris aux évènements palestiniens. les opérations militaires en terre sainte semblaient régler les cours des relations réciproques des deux éléments.

Le 30 Mai une trentaine d'éléments du Maroc occidental(Rabat Salé) avaient tenté de passer clandestinement la frontière pour monter en Alya d'Alger. Sur dénonciation du père de l'un d'eux(M DAHAN frère de M.Dahan, président de la Fédération des A.A.E.A.I.U) La police qui souvent fermait l'oeil avait cette fois reçu l'ordre formel d'arrêter ce groupe. Le bruit fut vite répandu en ville. Et les esprits étaient plus disposés à   les meneurs.

Le 30 Mai: A la faveur de l'emplacement des baraques foraines sises face à l'Hotel de Ville des attroupements d'éléments musulmans se formaient tout au long de la journée et par une attitude arrogante provoquaient des désordres envers les autorités du Service d'ordre.
Au soir, tous ces attroupements, comme sous l'effet d'un chef d d'orchestre magique, se transformèrent en un cortège de pilleurs, de hurleurs. Ils traversèrent les rues de Casablanca et de Marrakech, rues habitées par des juifs, poussant des cris, leur   se borna à lance des cailloux, à lapider les portes et à briser les vitres. Des coups de sifflet, signal convenu, annonçaient l'arrivée de la police et la dislocation du cortège. Par des artères parrallèles ces attaquants se transformaient en de paisibles passants.
<u>3I MAI:</u> Les murs des principaux édifices publics sont maculés de têtes de morts et des suivantes: A Mort les juifs, Mort à OBADIA (Président Communauté) Chef de la Hagana " OBADIA sera pendu le premier et les autres suivront" A noter que OBADIA et certains autres membres de la Communauté avaient déjà reçu des lettres de menaces .
<u>Début Juin</u> Des bruits circulent en ville donnés avec une précision remarquable par des éléments qui semblent très sùrs de leur affaire et selon lesquels des juifs porteurs de bombes et de grenades auraient été arrêtés et surpris à plusieurs reprises. D'où remous

731

ORGANISATION SIONISTE
DE FRANCE

FÉDÉRATION DU MAROC

CASABLANCA

SECRÉTARIAT : A 47-17

CASABLANCA, LE 20 Juin 1948
B. P. 702

Monsieur M. FISCHER
Agence Juive
143 Av de Wagram

PARIS

Monsieur,

Nous vous remettons ci-joint pour votre documentation copie du rapport qui a été adressé par le Président de la Communauté d'Oujda à Monsieur le Résident et un extrait de l'enquête menée par quelqu'un de nos amis sur place à Oujda.

Les notes qui sont consignées sur cette enquête s'écartent à certains points de vue de la stricte réalité, mais dans l'ensemble, les faits capitaux sont indiscutables.

Nous aurons sans doute l'occasion d'avoir de nouvelles précisions pour bien fixer l'ensemble des évènements. Il convient surtout d'attendre les sanctions qui seules pourront mettre fin à un renouvellement de semblables soulèvements.

D'après les informations que nous avons et les entretiens que nous avons eus personnellement avec le Chef du Cabinet Civil de Monsieur le Résident, en compagnie de Monsieur Sylvain CHAN-DEBRE, l'Administration est fermement résolue à sévir et à empêcher par tous les moyens des troubles. Monsieur CHAN-DEBRE vous tiendra d'ailleurs au courant de notre entretien en question et des détails qu'il a puisés pendant son séjour parmi nous.

Il est évident que malgré ces assurances, les populations juives, notamment dans l'intérieur, vivent dans la terreur, mais nous espérons qu'avec le temps les esprits s'apaiseront et qu'un calme relatif renaitra, sans pour cela que le problème en lui même, change d'aspect. En effet, il faut, pour détruire la légende de la non-solidarisation du judaisme marocain, que des déclarations d'un esprit plus bienveillant soient faites par les Autorités d'une part, et les notabilités qualifiées du monde marocain musulman, d'autre part. Il y a toute une action à envisager en ce qui concerne cette dernière catégorie qui doit être principalement l'oeuvre du judaisme marocain lui-même, en collaboration avec les Autorités Politiques françaises.

Souhaitons que de la trêve actuelle, naisse

la paix en Palestine et que celle-ci s'étende alors sur tous les territoires des pays musulmans pour le bien de tous nos coreligionnaires menacés et opprimés.

Recevez, Monsieur, notre plus cordial chalom.

Le Secrétaire Général

P. CALAMARO

P. J. Un rapport
Un extrait d'enquête

année au Maroc notamment par les journaux en langue arabe et la censure est souvent en carence. De véritables provocations et appels a la révolte sont publiées impunément,ainsi que des fausses nouvelles démenties ensuite et jetant la plus grave suspicion sur la population juive.

Enfin la proclamation publiée quelques jours avant les évènements d'Oujda pr le Sultan du Maroc qui est une prise de position politique sans précédent en ce qu'elle touche les relations extérieures réservées par le Traité du Protectorat de 1912 au Résident général seul,a été l'encouragement principal pour les antijuifs,puisqu'elle vise "l'agression sioniste en Palestine " et exprime la solidarité de son auteur avec la guerre sainte de la Ligue arabe. Ce document se termine par des menaces contre les Juifs marocains qui se solidariseraient avec leurs frères.

La grande enigme c'est de savoir dans quelle mesure la Résidence acquiesce à un tel acte du Sultan et les mobiles véritables qui seraient à l'origine de cet acquiescement.

Que les relations de la France avec le Souverain soient tendues actuellement,ce n'est pas un mystère. Les progrès du nationalisme arabe sont énormes dans ce pays et quant aux masses il est facile de les fanatiser .

Cependant que le Parti Communiste obéit actuellement au mot d'ordre d'applaudir à la naissance ou à la renaissance de l'Etat juif,on cherche souvent à accuser les masses ouvrières d'avoir préparé les évènements du Maroc oriental.Ce qui est certain,c'est que,syndiqués ou non,les ouvriers dont l'évolution politique est nulle,ont participé massivement aux massacres.

Le parti nationaliste marocain travaille activement en faveur de la Ligue arabe sous forme de propagande et de quêtes. Le boycott des marchands juifs est egalement entré en action quelques stocks d'armes ont même été découverts chez des Arabes habitant les quartiers juifs.

L'abandon de la population juive aux pires éventualités de la part des autorités du Protectorat est bien établi,et c'est cequi encourage les jeunes Juifs dans leur résolution de quitter le pays.

731

Extrait du rapport d'une personnalité
juive marocaine.

"L'enthousiasme qui s'est emparé des juifs du Maroc pour le départ en Palestine dès le début de cet été n'a subi aucun relentissement depuis qu'il s'est manifesté. Nous assistons à une sorte de psychose collective de la jeunesse israélite de ce pays dont notre but n'est pas d'analyser les causes, mais qu'il faut bien constater. La préoccupation principale des milieux israélites, et la préoccupation à peu près unique des jeunes, est celle du départ pour la Palestine. C'est un fait. Il existe.

"Les mesures policières prises à la fin du mois d'Août et au début de Septembre n'ont en rien freiné cet enthousiasme. Elles ont, au contraire, eu pour effet d'amener un trouble des esprits. Les juifs ne comprennent pas que, alors qu'ils jouissent manifestement en France de complaisances, sinon d'aide, ils soient, au Maroc, l'objet de mesures qu'ils jugent arbitraires, tendant à restreindre leur droit de circuler. De là à estimer, comme l'a dit une personnalité sioniste de Casablanca, qu'ils sont considérés comme des otages, il n'y a qu'un pas qu'ils ont franchi rapidement, non sans une certaine inquiétude. Leur désir d'évasion s'en est augmenté, et les voies officielles s'étant, sinon fermées, au moins considérablement rétrécies, les départs clandestins se sont accrus. Ils sont simplement moins visibles parce que les juifs ont réalisé qu'ils ne bénéficient pas de la mansuétude de la police qu'ils avaient implicitement admise, et qu'ils entourent leurs départs de plus de precautions qu'auparavant." ....

Paris, le 1er Octobre 1948.

en lui assignant d'ailleurs un itinéraire absolument inefficace pour surprendre les assaillants.

En tout cas l'armée pas plus que la Police avait ordre de ne pas tirer

Djerada est un petit village à une cinquantaine de kilomètres d'Oujda où s'exploite une importante mine de charbon employant plusieurs milliers d'ouvriers.

Un car automobile relie ce centre à Oujda et quitte cette dernière vers 7 heures du soir.

Le même jour 7 juin ce car partait à 19 heures d'Oujda ainsi qu'un autre véhicule et arrivaient vers 20 heures à Djerada où ils semblaient attendus par une foule de 4000 mineurs environ. Les voyageurs des cars s'empressaient de donner le mot d'ordre à cette foule qui se ruait immédiatement sur la population juive et commençait alors une incroyable besogne de massacre à coups de faucilles, de grosses pierres, marteaux ou poignards: en 5 heures environ 37 Juifs étaient massacrés par ces moyens et avec une sauvagerie "extraordinairement raffinée. Il restait encore environ 80 juifs dans ce centre qui ne durent leur salut qu'à l'idée de l'agent de Police loc[al] lequel les avait enfermées dans une maison de tolérance et réussit à tenir la foule en respect en tirant en l'air.

Ainsi de II heures I/2 à 19 heures des meneurs qui avaient eu tout le temps d'accomplir leurs forfaits à Oujda purent demeurer dans cette ville sans être inquiétés pour pouvoir ensuite se rendre tranquillement à Djerada où d'ailleurs aucun avertissement n'avait encore été donné et aucun renfort n'avait été envoyé. De sorte que les agresseurs eurent tout loisir pour massacrer les Juifs cependant que les autorités locales restaient absolument indifférentes-il s'agit du contrôleur civil et son adjoint- et que le Caid lâchait ses moghazenis sur les Juifs pour aider les assaillants.....
Ce n'est que le lendemain que les routes d'Oujda furent bloqué[es] mais c'était hélas trop tard.

Le Résident Général au Maroc a pu sur les lieux contrôler exactement tous les faits qui précèdent. Mais sans nier la responsabilité des autorités régionales et de Djerada, il ne se décide pas encore à prendre des sanctions contre elles sous pretexte ... qu'il n'y a pas de places pour les recaser. La responsabilité du Parti Nationaliste Marocain semble entièrement engagée. La juridiction militaire connait d'une cinquantaine de dossiers et il y aura évidemment des peines capitales qui seront prononcées.

A la vérité la propagande antijuive et antisioniste d'une virulence extrême a commencé depuis près d'...

Rapport Levy sur ... (handwritten margin note)

Rappprt sur les évènements du Maroc Oriental du 7 juin 1948

Depuis quelques semaines une grosse effervescence se manifestait à Oujda à la suite et sous le prétexte que de jeunes Juifs en provenance de divers centres du Maroc venaient tenter de passer la frontière algérienne pour monter en alia

Toutes sortes de provocations manifestement concertéees et dirigées par des meneurs inconnus avaient été déclanchées par des Arabes contre la population juive. Aussi dès le 31 mai 1948 le Comité de la Communauté Israelite d'Oujda tenait une réunion spéciale au cours de laquelle il etait décidé denvoyer une délégation auprès du Chef de Région.

Cette délégation alerta donc les Pouvoirs Publics et sur une question posée au Chef de Région celui-ci déclara qu'en un 1/4 d'heure n'importe quel soulèvement serait maté.

Cependant la popualtion juive d'Oujda continuait à vivre dans l'attente de graves évènements et des menaces arabes se multipliaient notamment à l'égard de M.Obadia Président du Comité de la Communauté israelite.

Le matin du 7 juin le Chef de Région devant se rendre à 90 kilomètres de laville pour assister à une noce demanda à son secrétaire Mr SURUGUE si l'on ne s'attendait à rien de grave ce jour-là. A quoi celui-ci répondit que d'après ses renseignements des évènements étaient prévus probablement pour le lendemain.

Aussitôt après le départ du Chef de Région vers 9 heures 1/2 un mouvement considérable de foule vait lieu à l'assaut des quartiers habités par des Juifs dont les maisons ne tardaient pas à être incendiées et saccagées de fond en comble. Le prétexte? un individu pris pour un Juif alors qu'il s'agissait d'un Musulman avait éventré à coup de ciseaux un Musulman. Ce ne pouvait être d'ailleurs qu'un prétexte puisqu'au moment des masses d'hommes quittaient les usines et recevaient des faux pour se lancer instantanément à l'attaque. Celle-ci avait été en réalité préparée à l'avance et l'heure en avait été fixée.

Un certain nombre de Juifs étaient plus ou moins gravement blessés à coup de faucilles et quatre trouvèrent la mort. Toute la population juive se réfugiat et s'enfermait chez soi

Durant deux heures le pillage se donna libre cours et les maisons juives étaient ensuite arrosées d'essence et incendiées. Environ 1/2 heure après le déclanchement de l'emeute, des goums étaient envoyés sur les lieux, mais la plupart des goumiers arabes se joignirent délibérément aux émeutiers. Quant à la Police elle était manifestement débordée. Ce n'est que vers 11 heures que la Région se décidait à envoyer un détachement de la Légion étrangère

[redacted]

Vendredi,

__2ème tentative de pogrom à Oujda.__/ Au cours des obsèques, auxquels ont assisté les Juifs, des représentents des Autorités et le Pacha lui-même, ce dernier, dans un discours, a réprouvé les désordres et a fait un appel au calme. De là, il s'est dirigé à la Mosquée où il fut poignardé par un instituteur arabe.

Cette manoeuvre a été préparée minutieusement. L'instituteur habillé à l'européenne, pour se faire passer pour Juif, fut le seul Arabe qui ~~xxxxx~~ ait suivi le Pacha au cimetière. Ceci a fait propager la rumeur que l'assassin était Juif. (Des photos ont été prises et vont arriver à Paris.) A la suite de ces rumeurs, une attaque sur l'Ecole Juive a été a été tentée. Mais la Légion veillait.

__Attitude française.__- Les Français ont pu constater que les Juifs n'étaient pas dupes de la situation. Les autorités ont depuis fait des perquisitions dans les villages et ont profité de ces opérations pour réprimer le marché noir etc...
Si les autorités n'ont pas été à la hauteur, l'opinion publique semble être pour les Juifs. Le Général Juin est venu sur les lieux et a minutieusement entendu tous les témoignages. Des ~~Juifs~~ personnalités juives ont accusé M.Brunet comme étant responsable des troubles. Ils l'ont soupçonné de carence , peut-être voulue.

__Les indices qui font penser que ces troubles ont été prémédités.-__ Prétexte: a) provocation ou b) un fait survenu spontanément: bagarres entre Arabes et Arabes, ou
Arabes croyant être contre un Juif. Lorsque un Juif est venu au secours de l'un des deux hommes, il a été accusé......
Ce prétexte avait servi à toutes les attaques qui se sont déclenchées dans plusieurs quartiers à la fois plus vite que la nouvelle de la rixe n'avait pu se propager.

2°- Congé inhabituel donné aux écoliers le lundi matin.
3° Les paysans étaient restés en ville - munis de leurs outils faucille etc...
4°- Des stocks d'essence se sont trouvés immédiatement disponibles pour allumer les incendies.

A Oujda, 900 personnes sont restées sans abri. Ils se trouvent à l'Ecole Israélite de cette ville. Une partie d'entr'eux , sans avoir leur maison détruite, refusent de rentrer ayant perdu confiance en leurs voisins arabes et la police indigène.

Au début, les inculpations portaient sur des délits de droit commun anodins: le meurtre étant difficile à déterminer dans les circonstances présentes. Un seul cas fut identifié par la suite. Les coupables passaient en tribunal indigène, devant le Pacha, ayant la capacité de condamner jusqu'à deux ans seulement. Le Tribunal militaire n'a été instauré qu'après de nombreuses démarches auprès du Général Juin etc...

__Le comportement des Juifs.__- Un minimum de préparation aurait minimisé le danger. Or, il n'existe pas de Haganah organisée. Les Juifs n'ont opposé aucune résistance. Or, dans des rares cas,

Ne risquez-vous pas d'aider ce but?" Elle dit que ces ordres venaient que de Ben Gourion. "Et si ces ordres étaient falsifiés?" Le lendemain, elle se trouvait dans le quartier le plus atteint; elle a entendu des ~~bxxxx~~ cris, une masse ~~xxxxxxx~~/de Juifs/ déferlant dans la rue. Trois Juifs arrivèrent couverts de sang, disant que les Arabes ont commencé à attaquer les boutiques juives. Elle téléphona à la police qui lui répondit qu'elle était déjà prévenue. Un quart d'heure après le commencement des désordres, arrivexx, à pied, la canne à la main, un agent en civil. Il monte jusqu'en haut de la rue où tout cela a commencé, constate et s'en va. Dix minutes plus tard seulement, arrive la police. C'est déjà la troisième vague d'attaque qui se déroule, plus forte que la précédente. La maison où elle s'abrite est attaquée pendant dix minutes avec des gourdins et des pierres sans résultat. Les Arabes abandonnent. Une fois dehors, elle a vu que partout s'est passé la même chose. Six agents de police ont été blessés, et la police s'est retirée. Il s'agissait de faire intervenir l'armée.

Le Chef de la communauté juive , à plusieurs reprises, avait/fait des repréeentations au Chef de la région M.Brunet. Ce dernier les rassurait disant que toutes les mesures avaient été prises. La population ejuive s'était fiée à cette assurance. La veille encore, M.Brunet a réitéré ses affirmations.

Dimanche soir, M.Brunet est parti pour un mariage à Taourit sachant que la Légion était en manoeuvres. Quelques éléments de la Légion étaient demeurés sur place. La région étant sous direction civile, la Légion ne pouvait agir que sur l'ordre de M.Brunet. On lui a téléphoné. Il a répondu "que rien ne bouge jusqu'à ce que je revienne." Il est rentré mardi matin.

C'est un colonel de la Légion qui, faisant fi de la légalité, a pris sur lui de faire intervenir la Légion. Ceci se passait une heure et demi après le début des troubles. Des tanks et des blindés , des patrouilles en jeep ont cerné les quartiers mixtes. L'ordre a été progressivement rétabli. La ville a été mise en état de couvre-feu.

Djerada.-

C'est un village minier à 60 kilomètres d'Oujda. La communauté juive, d'origine récente, compte entre 150 et 200 personnes. Des émeutiers d'Oujda, en cars et en taxis, sont arrivés à Djeraba vers 7 h. 1/2. Ils ont raconté les émeutes d'Oujda attribuant aux Juifs les actes commis par les Arabes, disant que le Sultan ordonnait de venger les victimes d'Oujda. Les ouvriers et on dit le Calife de Djeraba sont tombés ur le quartier où les Juifs habitaient en grand nombre, et ont massacré 39 sur les 150. Ils ont blessé 50. Ils ont commis des actes de mutilation et toute sorte d'outrage. C'est parce que les Juifs d'Oujda sont plus rêches que l'effort des attaquants s'est surtout concentré sur des actes de pillage. Les Juifs d'Oujda , par solidarité , ont envoyé les camions pour évacuer tous les survivants dès qu' ils avaient appris le désastre. Il était onze heures du soir. L'intervention des autorités venait trop tard. Ils se sont bornés à eter les cadavres dans une fosse commune. Le lendemain les

le 22-6-48

**Notes prises d'après le récit de
Mademoiselle N.C.**

===

Les conditions de travail des Schelichim qui se trouvent sur place sont lamentables. Ils fournissent des efforts énormes pour des résultats minimes. Au Maroc, il s'agit de vie ou de mort d'une galuth Cette dernière vit dans un sentiment d'abandon. Les "mosdoth" sont considérés comme des antisémites parce que, souvent, elles sont obligées de refouler les gens, car les moyens manquent et aucune aide efficace ne vient.

<u>Oujda.</u>-
Au moment de la déclaration de l'Etat, sans invitation du Mosad, des masses de Juifs se dirigèrent vers la frontière d'Algérie: sans étiquetage, sans examen médical, se faisant prendre par la police. Lorsque Mlle N.C. à Oudjda, on lui a appris qu'il y eut des cas de lapidation etc..., entre autres le 30 mai, une tentative de pogrom. Vendredi soir, après la prière, les Arabes sont allés en masse vers le quartier juif essayant de pénétrer dans les maisons, laissant des inscriptions sur les murs: mort aux Juifs, On aura la tête d' Obadia, chef de la Haganah.

a) A la suite des événements en Israel
b) à la suite, et surtout, de la procalamation du Sultan (son soutien à la Ligue arabe, menaces aux Juifs s'ils se solidarisent avec e sionisme), les Arabes ont commencé à s'organiser contre l'Alijah;
Il s'est formé un réseau de scouts et de voyoux tout simplement ayant pour mission d'attendre tous les jours le train venant ~~du Maroc~~, ~~[illegible]~~
guetter les gens d'apparence juive, les suivre ~~[illegible]~~
~~[illegible] tenté de passer la frontière [illegible]~~ y est parfaitement
~~territoire marocain~~ la présence de ses voyageurs
légale. Cependant, par crainte de l'opinion arabe, la police les arrête
Dans le cas récent, sur trente arrestations, quinze ont été relâchés,
les autres remis entre les mains du Pacha. Ces arrestations sont fré-
quemment opérées par les petits voyoux eux-mêmes qui les entraînent
au poste.

Arrivant à Oujda le samedi, 6 juin, Mlle N.C.
<u>Emeutes à Oujda</u>.- a entendu de nombreux reproches à l'adresse de "vous autres" qu'ils
ne font rien, et s'ils n'y peuvent rien, il y aura des bagarres.
Chez le Secrétaire de la Fédération Sioniste d'Oujda, elle a entendu
l'avis suivant: Il est lamentable que nous refoulions des gens; à
l'heure actuelle, il faut sauver chaque Juif, il est criminel de faire
la sélection, car il y aura un pogrom, et alors il sera trop tard.
Il y a aussi la question de la communauté du Maroc qui va à sa perte.
Ne pensez-vous pas que vous qui travaillez pour les institutions
juives, êtes vous-mêmes dupes des ordres reçus de refouler cesfamil-
les... Que ces ordres émanent des éléments de droite qui craignent
devant cette foule prolétaire de voir se fortifier les éléments po-
pulaires et ouvriers.

{jusqu'au lieu de rassemblement ou de séjour provisoire, puis les dénoncer comme ayant tenté de passer la frontière. Ici il faut remarquer que Oujda est en territoire marocain,

פרצו מהומות בשני מקומות באיזור, ברקאן ומרטימפרי (Berkane ו- Martimprey), ללא קרבנות בנפש. [illegible] אירעו הרציחות והשוד בג'יראדה, המרוחקת ששים ק"מ מאוג'דה, בהם טבחו את כולם שלושים ותשעה איש, ביניהם עשרה ילדים. (דו"ח מלא יבוא).

קשה לשער שהשלטונות הצרפתיים לא ידעו על העומד להתרחש. יתכן ונכונה הסברה שיד האנגלים היתה בדבר, אך השלטונות לא עשו מאומה כדי למנוע את הפרעות. לפי שעה, אין הוכחה מפשית להתערבות בריטית, אולם ברור כי כל מאורע מסוג זה עלול לשמש קלף בידי הבריטים בסו"ם האו"ם שיביא לעקרות שליטת הנשק הארץ. מקורות צרפתיים טוענים כי המהומות ע"י אנגלים כוונתה להראות לעיני העולם, כי אין צרפת מסוגלת לשלום באפריקה הצפונית. אם כך הדבר, אין להבין מדוע לא נקטו השלטונות באמצעים הדרושים למניעת הפוגרומים.

אם כי בשעת כתיבת הדברים אין עדיין פרטים מלאים בידנו, הידיעות שנתקבלו בטחון היסטה המאורגנת כבוחן בקריאה נואשת לעזרה. הטינה גדולה ביותר ומצפים לפרעות לא רק בישובי השדה, כי אם גם בערים הגדולות, כגון קזבלנקה.

□

□□ □□

לא רק במרוקו, כי אם בכל רחבי צפון-אפריקה הצרפתית שוררת שנאה ואוירה אנטי-יהודית מודרכת ומכוונת בקרב האוכלוסיה המוסלמית. באלג'יריה קיים חרם חריפי על המסחר היהודי. הוקמה ועדה למען ארץ-ישראל הערבית, בה משתתפים כל הגורמים החשובים בתנועה הלאומית האלג'יראית. ועדה זו אוספת כספים למלחמת הקודש ושלחה השבוע שעבר, בהתאם למתפרסם לנו, ששה מיליון פרנק כתרומה למאמץ המלחמתי הערבי. יש גם מתגייסים למלחמה, אולם מספרם, כנראה, איננו גדול ורבים מהם נכשלים בדרך. כמובן, לא הגיוס ולא הכספים הנשלחים מאלג'יריה אינם מהווים סכנה למדינת ישראל, אולם הם [illegible] בימוי למצב הרוחות השורר בחבל ארץ זה.

נעשה נסיון לעצור אף לצער פוליטי מצד המוסלמים. באסיפה האלג'יראית (מעין פרלמנט מקומי שהוקם זה מקרוב) הצירים המוסלמים משני המפלגות הלאומיות הקיצוניות וכן הצירים "העצמאיים" (שכירי השלטון) הגישו הצעת החלטה נגד הכרת צרפת במדינת ישראל. שטענו כי ההצעה לא הובא להצבעה.

קשיי המעבר למתנדבים המוסלמים התוניסאיים הם בחות רציניים מאז קרבת הגבול הטריפוליטני. מקורות צרפתיים מציינים כי תוניסאיים לדרכם לארץ-ישראל יוצאים בהמוניהם לטריפוליטניה, מקום שם מתקבלים בכבוד ונשפע ע"י השלטונות הבריטיים. לעומת זה, מסרבים שלטונות תוניסיה זה לטעלת שהורש ימים להעניק דרכיות ליהודים המתכוונים לנסוע לצרפת מתוך חשש שיעלו לארץ-ישראל.

□□ □□

□

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

אלג'יר, 9.6.48.

(ענר)

התפרצות הפרעות ביהודי מרוקו

\- 7 ביוני 1948 -

(ראה את הדו"ח בצרפתית הר"פ)

העיר אוז'דה נמצאת במרחק 27 ק"מ מן הגבול המרוקני - אלג'יראי ויושבים בה כ-3000 יהודים בתוך אוכלוסיה מוסלמית, המונה כששים אלף נפש. היא משמשת מאז ומתמיד מקום מעבר מרכזי ליהודים הבורחים ממרוקו. בריחת היהודים מארץ זו נמשכת זה שנים רבות ושרשיה נעוצים במצבם המדיני, הכלכלי והסוציאלי הירוד והיא בלתי-תלויה באפשרויות העליה לארץ-ישראל.

הודעות העתונים מיום 8 ביוני, המדברות על נסיון מצד יהודים לעלות לארץ-ישראל כעל אחד המניעים העיקריים להתפרצות המאורעות - משוללות כל יסוד. הגבול ליד אוז'דה נבדק על-ידינו לפני שבועיים ונעשו צעדים בשני כוונים : א) סידור המעבר לאנשים הנשלחים ע"י בא-כוחנו במרוקו; ב) הרפת היהודים הבורחים המוניהם ואשר העלאתם גרמה לנו לקשיים גדולים ומרובים. למעשה, הבריחה הבלתי-מסודרת נעצרה שלושה ימים לפני פרוץ המהומות.

כן מענה העתונות כי הסיבה הסידית להתלקחות הרוחות היתה מריבה בין יהודי לערבי, שכתוצאה ממנה דקר היהודי את הערבי וכן סיפורם של מבריחים אלג'יראיים על צעיר יהודי שנתפס בשעה שגנב את הגבול בדרכו לארץ-ישראל, כשהוא מצויד בשני ריסונים. לפי שמתמצא במקצת בעניני אפריקה הצפונית הסיפור האחרון נראה כה מגוחך, שאף לא כדאי לעמוד עליו. באשר לטענה הראשונה, חקירת המשטרה הוכיחה כי המוסלמי נדקר ע"י מוסלמי אחר.

ביום 9 ביוני מצאו סוכנויות הידיעות, בהסתמכן אף הפעם על "מקורות רשמיים מוסמכים", הסבר חדש : היד המארגנת נמצאת באלג'יריה. הסבר זה בא לאחר נסיון בלתי-מוצלח להעניק למאורעות צביון מקומי ובלתי-מאורגן. מאידך, מקורות צרפתיים בניטיים מלעזים על אפשרות התערבות בריטית והמתת המהומות ע"י סוכניהם.

הסברים וטענות אלה יש בהם כדי לטהר את השלטונות הצרפתיים במרוקו וכן את הסולטאן, אשר הצהרתו מיום 23 במאי לשוכת ערביי ארץ-ישראל וקריאתו לשקט בארצו הסעירה את הרוחות נגד האוכלוסיה היהודית. דבר זה מתברר עוד יותר לאור העובדה, כי, למעשה, הסולטאן אינו יכול להצהיר כל הצהרה פומבית מבלי הסכמתו ואשורו של הנציב העליון הצרפתי. יתכן ואחת הסיבות למתן אשור זה נבעה מהמעט מתוך צרכי המיניסטריון הצרפתי לעניני חוץ (הנציב העליון תלוי בו במישרין) לשם הגנקת עמדתו לגבי מדינת ישראל.

האמת היא, כי הפרעות הוכנו מראש. ב-6 ביוני, יומיים לפני פרוץ המאורעות באוז'דה, היו הכוכים וקטטות בין יהודים לערבים בעיר מראקש, המפורעת בבנים המדינה. בעקבותיהם פנתה המפלגה הקומוניסטית המרוקנית בקריאה לשקט לתושבים, אולם פרסומה נאסר ע"י השלטונות הצרפתיים. ימים אחדים לפני הפרעות באוז'דה סיפרו ערבים לידידיהם היהודיים, שדבר-מה עומד להתרחש. צורת ההתקפה על הרחוב היהודי וכבודי הערבים מסברי הסיבה (ראה את הדו"ח בצרפתית) משמשים הוכחה לתיכנון מוקדם. אותה שעה עצמה

[illegible]

([illegible])

[illegible]

- [illegible] -

([illegible])

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Le 7 Mai, tout paraissait calme à Oujda, quand soudain vers dix heures du matin, sans aucune raison apparente, des Musulmans en grand nombre, armés de matraques, couteaux, barres de fer et révolvers - certains même étaient armés de mitraillettes d'origine étrangère - se ruerent sur des Juifs de tout age et de tout sexe, pénetrèrent de forcedans des maisons et des magasins juifs. La situation s'aggrava rapidement lorsque les Musulmans des environs vinrent renforcer les assaillants et ensemble ils attaquerent la population juive qui n'avait rien pour se défendre.

L'affluence des Musulmans des environs et le déroulement de l'attaque montrent qu'elle avait été préméditée. La rue Mazouzi, centre principal de l'agression fut attaquée à ses deux extrémités a la fois pour empêcher les Juifs de fuir et pour en barrer le passage à la Police.Les aggresseurs ne rencontrèrent aucune opposition et la police arriva lorsqu'il y avait déja un grand nombre de blessés. A son arrivée, la police fut débordée et fut obligée de faire appel à la troupe de soldats qui arrivait, appuyée de chars.

Jusqu'à l'entrée en jeu de la police - 35 a 40 minutes après l'aggression- les Musulmans eurent le temps de piller et de saccager les maisons juives et entre autres mirent le feu à une maison où etaient entassés des femmes et de jeunes enfants.Certaines maisons juives se transfoemèrent en hopitaux où les premiers soins furent donnés aux blessés.Les Musulmans essayaient parfois d'achever des bessés juifs pour les dépuiller de leurs biens et de leurs bijoux. Ils s'acharnèrent systématiquement sur les vieillards et les enfants en bas age.

Finalement et malgré quelques ilots de résistance musulmane, force est restée à la loi et on dénombre ainsi le chiffre des blessés et morts : Morts- IO Juifs, I Francais, 3 Musulmans - Blessés, 200 environ,pour la plupart Juifs.

X X X

AZUELOS SAMUEL, reponsable de la Section Sioniste à Oujda fut menacé de mort par les Musulmans au cas où il continuerait ses activités sionistes.

d'après ex. de Amon
oralem

LES EVENEMENTS D'OUJDA - 7 JUIN 1948

Une animosité dirigée contre les Juifs du Maroc se faisait sentir à partir du 23 Mai, le jour où le Sultan fit une proclamation exprimant sa solidarité pour les Arabes de Palestine. Cette proclamation était un appel au calme, cependant son effet fut d'attirer l'attention des Musulmans et de leur communiquer l'attitude officielle de leur souverain.

Chez les juifs, cette déclaration, les évenements de Fez-Sfrou à l'occasion de l'offrande de cadeaux aux Juifs lors de leur Pâque, la distribution de tracts anti-juifs à Marrakech, semèrent la panique. Les Juifs manifestèrent la volonté de fuir n'importe où, Algérie ou France et certains même commencèrent a liquider leurs biens.

A la suite de la déclaration du Sultan, de jeunes Juifs arrivaient en grand nombre à Oujda afin de traverser la frontière algéro-marocaine et de se rendre en Algérie clandestinement. Les Musulmans essayaient par tous les moyens d'empecher leur fuite et commencèrent à s'organiser dans ce but. Ils se rendaient régulièrement tous les jours à la gare d Oujda uniquement pour signaler à la police locale la présence de tous les jeunes Juifs descendant à cette gare. Ils utilisaient également leurs jeunes Scouts pour suivre les Juifs à la descente du train.

Le 24 Mai 1948, sur la dénonciation de Musulmans, la police locale fit une descente au Cimetière Israelite et ordonna aux jeunes Juifs qui s'y trouvaient de la suivre. Deux jeunes Juifs du groupe eurent une discussion avec les agents de police qui les remirent au Pacha d'Oujda. Ce dernier, après avoir vainement essayé de leur faire avouer qu'ils se rendaient en Palestine , leur infligea quinze jours de prison à chacun.

Le lendemain et tout le reste de la semaine, de jeunes Juifs furent arrêtés par la police, toujours sur la déclaration de Musulmans. Il y eut des cas où les Musulmans se permirent eux mêmes d'opérer les arrestations. Les Juifs ainsi arrêtés furent soumis à de mauvais traitements afin d'être forcés à avouer qu'un organisme les acheminait vers la Palestine. Au cours des interrogatoires ils furent frappés à coups de cravache.

gouvernementales, vous serezà même de juger les choses mieux que je ne le fais moi-même et si vous partagez mon inquiétude, vous aurez certainement à coeur d'intervenir auprès de qui de droit pour redresser la situation .

Le Gouvernement Français se trouve mis devant un fait qui aura des répercussions sur sa propre politique vis-à-vis des nations et vis-à-vis de l'Etat Juif dont nous sollicitons avec angoisse la reconnaissance . Il ne peut pas et il ne doit pas approuver des actes sans compter le précédent que cela va créer dans les relations même du Maroc vis-à-vis de la France . Les populations juives de ce pays se sentent menacées dans leur sécurité comme dans la vie privée et sentiments qu'elles nourrissent à l'égard d'Eretz-Israël .

Nous avons espéré que sous la protection du Gouvernement de la République, la controverse entre juifs et arabes n'aurait pas été soulevée, chacune des parties ayant le souci de ne pas porter ombrage à l'autre en conservant les bonnes relations sociales et économiques de tous les jours . L'avertissement qui vient d'être donné aux juifs, les classe comme une catégorie de personnes soumises à des conditions inférieures ayant droit à cette noble protection séculaire, à condition de se désolidariser entièrement du reste de ses coreligionnaires .

J'ignore quel sera le développement de cet incident, mais il est certain qu'il y a urgence à examiner la question et à y remédier par tous les moyens possibles .

Je fais confiance à votre savoir-faire pour prendre les dispositions que cette situation exige et ~~ce~~ je serais très heureux que vous me fassiez connaitre votre avis au plus tôt .

Recevez, cher Monsieur FISCHER, mes sentiments sionistes les plus sincères et mon très cordial Chalom .

Le Secrétaire Général

P. CALAMARO

P.J. Un appel

COPIE

ORGANISATION SIONISTE DE FRANCE
Fédération du Maroc
CASABLANCA

Casablanca le 24 mai 1948
B.P. 702

Secrétariat : A 47-17

Monsieur Maurice FISCHER
Agence Juive
143 avenue de Wagram
Paris

Cher Monsieur FISCHER,

Il est de mon devoir de mettre au courant l'Agence Juive dont vous êtes les représentant, ainsi que toutes les organisations juives de Paris, sur un évènement dont les conséquences peuvent être graves pour la sécurité du Judaisme Marocain .

Il s'agit d'un appel lancé par le Sultan hier par la voix de la presse et par radio suivant texte ci-joint .

Vous verrez, à la lecture de cet appel, qu'il y a une prise de position de la part du Maghzen sur la question palestinienne qui ne laisse aucune équivoque . C'est en fait le ralliement des arabes du Maroc à tous les autres peuples arabes et spécialement à la Ligue par l'adoption et l'approbation des mesures prises par le déclenchement de la guerre contre ce qu'il appelle les sionistes venus des 4 coins du monde . Cette déclaration est grave de conséquences car elle ne se contente pas de faire cause commune avec les pays arabes, mais elle a surtout pour but d'interdire aux juifs du Maroc de se solidariser avec les juifs du monde entier, en leur interdisant implicitement toute action et toutes manifestations de quelque nature, sous peine d'être considérés comme ennemis de la nation marocaine .

Il saute aux yeux que ce que l'on veut appeler un appel pour apaiser les esprits, n'est autre chose qu'un avertissement solennel d'une préparation directe ou indirecte d'une campagne antisémite .

Nul ne pouvait s'attendre de la part du Maghzen et de tous les arabes en général à des sentiments autres que ceux exprimés par la voix officielle . Mais ce qui est absolument surprenant c'est que la Résidence, chargée de la sécurité des populations habitant ce pays et connaissant parfaitement la situation, ait permis de rendre officielle une déclaration dans de tels termes .

Le Gouvernement Français, en donnant à cette déclaration le caractère officiel, semble faire sienne la thèse de sa Majesté et par conséquent reconnait aux arabes le droit d'intervention et aux marocains le droit de se solidariser avec la Ligue Arabe alors que cette même tolérance est refusée aux juifs du Maroc .

Vous qui avez l'habitude des questions politiques et.../...

Quelque chose doit être fait de la part du Gouvernement Français à Paris pour rappeler à la Résidence ses obligations et ses devoirs à l'égard des juifs qui doivent jouir des mêmes droits que les arabes . S'il est permis à ces derniers de faire connaitre officiellement et publiquement leur solidarité avec les autres musulmans du monde, pourquoi serait-il interdit aux juifs de professer la même foi à l'égard de leurs frères en Erets ou ailleurs ?

Je vous serais très reconnaissant de communiquer la présente à Monsieur MEISS qui a pris à coeur la situation des juifs de ce pays et qui vous aidera certainement à agir dans le sens le plus favorable et dans les délais les plus brefs .

Je vous prie de me faire connaitre la suite que vous-même et tous vos amis comptez donner à cette question .

Dans l'attente du plaisir de vous lire,
Croyez, Cher Monsieur et Ami, à notre très sincère amitié .

Le Secrétaire Général

signé : P. CALAMARO

P.J.
Copie de lettre

COPIE

ORGANISATION SIONISTE
DE FRANCE

Fédération du MAROC

CASABLANCA

Secrétariat : A 47-17

Casablanca 24 mai 1948
B.P. 702

Monsieur Joseph FISHER
12 rue de la Victoire
Paris 9°

Cher Monsieur Fisher,

J'ai beaucoup regretté d'avoir quitté Paris sans venir prendre congé de vous comme je le pensais . Les occupations des derniers moments m'ont privé de ce plaisir et je m'en excuse .

Monsieur MEISS, à son retour du Maroc, vous a certainement entretenu longuement sur ses impressions pendant son séjour et sur ses contacts avec l'administration . Nous étions sous l'impression que la Résidence , toujours bienveillante à l'égard de la question juive, était vigilante et empêcherait troubles et menaces, conservant sa position d'arbitre impartial entre juifs et arabes .

Aussi notre émoi a été très grand lorsqu'hier la radio du Maroc, à toutes les heures d'informations, transmettait le soi-disant appel du Sultan dont j'entretiens notre ami Monsieur Maurice FISCHER . Pour que vous soyez parfaitement au courant de la situation, je me permets de vous remettre ci-joint copie de la lettre que j'adresse à Monsieur FISCHER . Je sais que de votre côté vous agirez de sorte que toutes les organisations juives soient saisies d'urgence de la question et se penchent sur ce problème .

Le Judaisme marocain a l'impression depuis hier de se trouver livré au Maghzen pieds et poings liés . Vous connaissez parfaitement la réaction de ces pauvres juifs qui se sentent terrorisés par cette menace au moment précis où leurs coeurs débordent de joie mêlée à l'angoisse et où ils seraient disposés de tout faire pour marquer leur solidarité avec l'Etat d'Israël, objet de tous les rêves de chacun d'eux .

Notre situation à nous sionistes devient de ce fait encore plus délicate . Toute erreur ou maladresse pourrait nous entrainer dans des difficultés et nous ne voulons avoir sur notre conscience de précipiter les troubles qu'avec beaucoup de peine nous avons réussi à éviter jusqu'à ce jour .

La France ne permettra pas que la population juive du Maroc soit un otage entre les mains des arabes comme c'est déjà le cas pour nos malheureux frères du Proche-Orient .

../....

La France ne permettra pas que la population juive du Maroc soit un otage entre les mains des Arabes comme c'est déjà le cas pour nos malheureux frères du Proche-Orient.

Quelque chose doit être faite de la part du Gouvernement Français à Paris pour rappeler à la Résidence ses obligations et ses devoirs à l'égard des Juifs qui doivent jouir des mêmes droits que les Arabes. S'il est permis à ces derniers de faire connaître officiellement et publiquement leur solidarité avec les autres musulmans du monde, pourquoi serait-il interdit aux Juifs de professer la même foi à l'égard de leurs frères en Eretz ou ailleurs ?

Je vous serais tres reconnaissant de communiquer la présente à Monsieur WEISS qui a pris à coeur la situation des Juifs de ce pays et qui vous aidera certainement à agir dans le sens le plus favorable et dans les délais les plus brefs.

Je vous prie de me faire connaître la suite que vous même et tous vos amis comptez donner à cette question.

Dans l'attente du plaisir de vous lire,

Croyez, cher cher Monsieur et ami, à notre très sincère amitié.

Le Secretaire Général

P. CALAMARO

P.J. Copie de lettre

24 Mai 1948

Monsieur Joseph FISCHER
12 Rue de la Victoire

PARIS (9).

Cher Monsieur FISCHER,

J'ai beaucoup regretté d'avoir quitté Paris sans venir prendre congé de vous comme je le pensais. Les occupations des derniers moments m'ont privé de ce plaisir et je m'en excuse.

Monsieur WEISS, à son retour du Maroc, vous a certainement entretenu longuement sur ses impressions pendant son séjour et sur ses contacts avec l'Administration. Nous étions sous l'impression que la Résidence, toujours bienveillante à l'égard de la Questi[on] juive, était vigilante et empêcherait troubles et menac[es] conservant sa position d'arbitre impartial entre juifs [et] arabes.

Aussi notre émoi a été très grand lorsqu'hier la radio du Maroc, à toutes les heures d'informations, transmettait le soit-disant appel du Sultan dont j'entretiens notre ami Monsieur Maurice FISCHER. Pour que vous soyez parfaitement au courant de la situation, je me permets de vous remettre ci-joint copie de la lettre que j'adresse à Monsieur FISCHER. Je sais que de votre côté vous agirez de sorte que toutes les organisations juives soient saisies d'urgence de la question et se penchent sur ce problème.

Le Judaisme marocain a l'impression depuis hier de se trouver livré au Maghzen pieds et poing[s] liés. Vous connaissez parfaitement la réaction de ces pauvres juifs qui se sentent terorisés par cette menace au moment précis où leur coeurs débordent de joie mêlée à l'angoisse et où ils seraient disposés de tout faire pour marquer leur solidarité avec l'Etat d'Israël, objet de tous les rêves de chacun d'eux.

Notre situation à nous sionistes devient de ce fait encore plus délicate. Toute erreur ou maladresse pourrait nous entrainer dans des difficultés et nous ne voulons avoir sur notre conscience de précipiter les troubles qu'avec beaucoup de peine nous avons réussi à éviter jusqu'à ce jour.

aux arabes le droit d'intervention et aux marocains le droit de se désolidariser avec la Ligue Arabe alors que cette même tolérance est refusée aux juifs du Maroc.

Vous qui avez l'habitude des questions politiques et gouvernementales, vous serez à même de juger les choses mieux que je ne l'ai fait moi-même et si vous partagez mon inquiétude, vous aurez certainement à coeur d'intervenir auprès de qui de droit pour redresser la situation.

Le Gouvernement Français se trouve mis devant un fait qui aura des repercussions sur sa propre politique vis à vis des nations et vis à vis de l'Etat Juif dont nous sollicitons avec angoisse la reconnaissance. Il ne peut pas et il ne doit pas approuver ces actes sans compter le précédent que cela va créer dans les relations même du Maroc vis à vis de la France. Les populations juives de ce pays se sentent menacées dans leur sécurité comme dans la vie privée et sentiments qu'elles nourrissent à l'égard d'Eretz Israel.

Nous avons espéré que sous la protection du Gouvernement de la République, la controverse entre juifs et arabes n'aurait pas été soulevée, chacune des parties ayant le souci de ne pas porter ombrage à l'autre en conservant les bonnes relations sociales et économiques de tous les jours. L'vertissement qui vient d'être donné aux juifs, les classe comme une catégorie de personnes soumises de conditions inférieures ayant droit à cette noble protection séculaire, à condition de se désolidariser entièrement du reste de ses coreligionnaires.

J'ignore quel sera le développement de cet incident, mais il est certain qu'il y a urgence à examiner la question et à y remédier par tous les moyens possibles.

Je fais confiance à votre savoir faire pour prendre les dispositions que cette situation exige et je serais très heureux que vous me fassiez connaître votre avis au plus tôt.

Recevez, cher Monsieur FISCHER, mes sentiments sionistes les plus sincères et mon très cordial Chalom.

Le Secrétaire Général

[signature]

P.J. Un appel

P. CALAMARO

Copie de lettre adressée à Monsieur J. Fischer

931

ORGANISATION SIONISTE
DE FRANCE

FÉDÉRATION DU MAROC

CASABLANCA

SECRÉTARIAT : A 47-17

CASABLANCA, LE 24 Mai 1948
B. P. 702

Monsieur Maurice FISCHER
Agence Juive
143 Av de Wagram

PARIS

Cher Monsieur FISCHER,

Il est de mon devoir de mettre au courant l'Agence Juive dont vous êtes le représentant ainsi que toutes les organisations juives de Paris sur un évènement dont les conséquences peuvent être graves pour la sécurité du Judaïsme Marocain.

Il s'agit d'un appel lancé par le Sultan hier par la voix de la presse et par radio suivant texte ci-joint.

Vous verrez, à la lecture de cet appel, qu'il y a une prise de position de la part du Maghzen sur la question palestinienne qui ne laisse aucune équivoque. C'est en fait le ralliement des arabes du Maroc à tous les autres peuples arabes et spécialement à la Ligue, x l'adoption et l'approbation des mesures prises par le déclenchement de la guerre contre ce qu'il appelle les sionistes venus des 4 coins du monde. Cette déclaration est grave de conséquences car elle ne se contente pas de faire cause commune avec les pays arabes, mais elle a surtout pour but d'interdire aux juifs du Maroc de se solidariser avec les juifs du monde entier, en leur interdisant implicitement toute action et toutes manifestations de quelque nature, sous peine d'être considérés comme ennemis de la nation marocaine.

x par

Il saute aux yeux que ce que l'on veut appeler un appel pour apaiser les esprits, n'est autre chose qu'un avertissement solennel d'une préparation directe ou indirecte d'une campagne antisémite.

Nul ne pouvait s'attendre de la part du Maghzen et de tous les arabes en général à des sentiments autres que ceux exprimés par la voix officielle. Mais ce qui est absolument surprenant c'est que la Résidence, chargée de la sécurité des populations habitant ce pays et connaissant parfaitement la situation, ait permis de rendre officielle une déclaration dans de tels termes.

Le Gouvernement Français, en donnant à cette déclaration le caractère officiel, semble faire sienne la thèse de Sa Majesté et par conséquent reconnaitre

Afrique du Nord

731

ד"ר שלמה א. נכון

יהדות וציונות באפריקה הצפונית

דו"ח על נסיעה למרוקו, תוניסיה וטריפולי
מטעם הנהלת ההסתדרות הציונית
בחדשי מרץ - אפריל 1948

ירושלים
סיון תש"ח

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

בשם המחלקה הארגונית של הנהלת ההסתדרות הציונית בקרתי בחדשים מארס-אפריל 1948 אצל קהלות ישראל בתוניסיה, לוב ומרוקו. מחוסר זמן דחיתי את ביקורי באלג׳ריה.

2. בארצות אפריקה הצפונית, משפת האוקינוס האטלנטי ועד תעלת סואץ חיים 600,000 יהודים בערך, מחולקים כדלהלן: מרוקו צרפתית - 240.000; מרוקו ספרדית 20.000; תנג׳ר 10.000; אלג׳ריה 130.000; תוניסיה 100.000; לוב 30.000; מצרים 70.000.

הארצות הללו תוכלנה להבא בעליה לארץ חלק גדול יותר בהרבה מאשר בעבר, וגורמים בעלי אופי שונה מצטרפים להגברת חשיבות הקבוצות האלה ובדרישה שיוקדש להן לב יותר מאשר בעבר ושתעשה עבודת הכשרה וארגון בממדים גדולים. אפשר לסכם את הגורמים הנ״ל כדלקמן:

א) הקמת המדינה היהודית עלולה להחמיר את מצבם של יהודי הארצות האלה;

ב) אין בטחון שהשלטון הצרפתי ישאר לאורך ימים בארצות אלו ואין לדעת מה עתידן של הקהלות היהודיות כשארצות צפון אפריקה תהיינה עצמאיות;

ג) ארץ ישראל זקוקה ליהודים אלה שערכם עלה בזמן האחרון אחרי שמליונים של מועמדים לעליה הושמדו.

3. על הסוכנות היהודית וההסתדרות הציונית להיות הציר של פעולה רחבה בשדה העזרה הסוציאלית, החנוך וההכשרה, שמטרתה תהיה הצלתם והעלותם של המוני העם היהודי מצפון אפריקה. לשם כך נחוץ שתוף פעולה מאת הארגונים היהודיים הבינלאומיים: ראשית כל, חברת כל ישראל חברים, ואחרי כן המוסדות שהתחילו אחרי מלחמת העולם להתענין בצפון אפריקה: ג׳וינט, אורט, אוזי, הועד האמריקאי היהודי והקונגרס היהודי העולמי, שכבר עסו את הצעדים המכינים הראשונים, ויתר הארגונים העלולים להתענין בדבר.

4. מצד ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית האמצעים הראשונים שיש לנקוט בהם הם:

(א) סיגור שליחים לנוער, להכשרה, לעליה ולארגון במספר מתאים לפעולות שיש לבצען;

(ב) סיגור משלחת גדולה של מורים ומנהלי בית ספר;

(ג) סיגור משלחת רפואית ולעזרה סוציאלית להכשרתן ולחינוכן של אחיות ועובדות סוציאליות מקומיות;

(ד) הקמת מחסן גדול של ספרי למוד בפאריס, לשמושם של כל בתי הספר בצפון אפריקה הצרפתי;

(ה) מינוי קצין קשר בפאריס, לשם המרצתן ותיאומן של פעולות הארגונים היהודיים הבינלאומיים בצפון אפריקה ולשם הסדר יחסיהן עם הממשלה הצרפתית בענין זה.

5. בדין וחשבון דלקמן השתדלתי לתת תמונה של מצב היהדות והציונות בארצות שבהן ביקרתי ושל הבעיות העומדות בפניהן.

ש. א. נבון

סיון תש״ח
יוני 1948

[illegible]

יהדות צפון אפריקה

כשמדברים על יהדות צפון אפריקה, נוטים בדרך כלל לראות בה מעין עדה גדולה אחת, המתחלקת לכמה קהלות. אכן, אפשר לראות ביהדות צפון אפריקה יחידה באותה המדה ולא גדולה יותר, בה אפשר לראות יחידה ביהדות אירופה, וכשם שקיימים הבדלים ניכרים בין יהדות איטליה לבין יהדות רומניה, בין יהדות צרפת לבין יהדות הונגריה, כן קיימים הבדלים ניכרים בין קבוצות היהודים החיים במדינות השונות שבצפון אפריקה.

ראשית כל יש להבדיל בין יהודי מצרים החיים במדינה ערבית עצמאית לבין יתר קהלות צפון אפריקה החיות בארצות מוסלמיות שעדיין לא השיגו את עצמאותן ושהן נתונות לשלטון מעצמות אירופיות.

יהדות לוב, היינו יהודי טריפוליטניה וקירניקה, חיה תחת אדמיניסטרציה צבאית בריטית, שקבעה לה שביתה במקום ב-1943 ושהיא עתידה להשאר שם עד אשר לא יינתן הסדר סופי לאזור.

יהודי תוניסיה, אלג׳יריה ומרוקו הצרפתית חיים תחת שלטון צרפת, בה בשעה שיהודי תטואן ומרכזים מעטים אחרים חיים תחת פקוח ספרדי ויהודי תנג׳ר נהנים ממצב הסוב המיועד לעיר תפשית בינלאומית.

ואמנם ראויים לציון הם גם ההבדלים שבמצבם המשפטי של היהודים החיים באזורים השונים הנתונים לשלטון צרפת, שהרי יהודי אלג׳יריה הם אזרחים צרפתיים מתוקף פקודת קרימיי משנת 1871, בה בשעה שיהודי מרוקו בכללם הם נתיני השלטן והם כפופים לתחוקה ולמשפט המקומיים. ולמעשה היהודי מאלג׳יר נהנה מזכויות מדיניות ואזרחיות מלאות והוא נשפט בפני בתי דין צרפתיים, בה בשעה שיהודי ממרוקו הוא משולל כל זכות, לעתים קרובות הוא מופקר למעשי חמס מידי הרשויות המקומיות ולא נדיר הוא המקרה שיהיה לקרבן שרירות הפחה של עיר מגוריו.

בדו״ח שהגישתו לועידת הקונגרס היהודי העולמי משנת 1944 המשלחת המרוקנית נאמרים הדברים הבאים: "מצבם המדיני של יהודי מרוקו הוא מצבם של הנתינים נחותי הדרגה שאינם נהנים מכל זכות מדינית. אין משתפים אותם לא בממשלה ולא באדמיניסטרציה באיזו מדה שהיא. הם נתונים לשיפוטם של בתי הדין של מכזן (ממשלת מרוקו), ואמנם אינם יכולים להיות פעילים בהם בשום צורה.

"נוסף על כך, אינם מרגישים את עצמם מוגנים, כי אין בנמצא שום חוק כתוב, כי אינם יכולים להבטיח לעצמם סניגוריה יעילה, כי אין הפרוצידורה קבועה בחוק, וכי פסקי הדין ניתנים על רגל אחת, ללא דרישה וחקירה מספיקות.

"לעומת זאת לאירופיים, הנתונים לשיפוט בתי הדין הצרפתיים מובטחים תהליכים משפטיים תקינים, הנותנים להם מכסימום של ערבויות.

"תוצאה ישירה של המצב המדיני הזה בו נתונים יהודי מרוקו היא נחיתות דרגתם בשדה החברתי והכלכלי. בגלל זאת מחצית ילדינו בגיל בית הספר, 18000 במספר בערך, אינה מקבלת שום חינוך, לרגלי חוסר מקומות שיכון לבתי ספר במספר מספיק."

יהודי תוניס, שהם נתיני הביי, נמצאים במצב משפטי הדומה למצבם של יהודי מרוקו, אמנם בתי הדין המקומיים של תוניס נותנים ערבויות גדולות יותר גם לרגלי הפקוח החמור יותר שעליהם מפקחת האדמיניסטרציה הצרפתית.

[illegible]

מ ר ו ק ו

כמה הם יהודי מרוקו?

יהודי מרוקו מהוים את הגרעין החשוב ביותר לאין ערוך בתוך יהדות צפון אפריקה, ואומדים את מספרם ל-250,000, להוציא את יהודי מרוקו הספרדית (עשרים אלף בערך) ותנג'ר (עשרת אלפים). אומדנה זו היא הצנועה והמקובלת ביותר, והיא נמסרה לי מפי רוב יהודי מרוקו שאתם באתי במגע, אבל יש גם חושבים שמספר יהודי מרוקו יגיע עד 300,000 ואפילו יש נוקבים במספר חצי מליון. אין בנמצא סטאטיסטיקות הראויות לשמן, וקני מדה השערתיים מפוקפקים, כגון מנקסי-מנות הלחם (שהיהודים מוסרים לקהלות כדי לקבל את מנת המצות בפסח), יש להם ערך מרכזים גדולים, אבל לא בפנים המדינה, ששם ארגון הפקוח על המזונות קלוש מאד. האי-ודאות במספר יהודי מרוקו היא סימן מובהק לאי-יעילותו של ארגון הקהלות, שתפקידיהן צנועים ומוגבלים הם.

ארגון הקהלות

הקהלות אינן אחראיות לבתי הדין הרבניים מפני שפקידיהם מקבלים את משכורתם מהמדינה, כתוצאה מהכרת טיפוסם בעניני המצב האישי ממנו נהנים היהודים.

בתי הכנסת הם ברובם רכוש אנשים פרטיים או גופים מאוגדים ומבטיחים להם את הכנסותיהם על ידי מכירת ה"מצוות".

בתי הספר מתנהלים על ידי חברת כל ישראל חברים או הם "חדרים" בהם ההורים משלמים למיטרים סכום חדשי קטן לטורה.

וכן סוף דבר הוא שלקהלה אינו נודע שום תפקיד לא בעניני משמש ולא בעניני פולחן ולא בעניני חינוך. עליהן מוטל התפקיד לדאוג לסעד, אבל גם במקרה זה משלימים את פעולתה מוסדות וחברות רבים השמים לנגד פניהם מטרות ספציפיות, וברוב המקרים פעולתם חשובה יותר מפעולת הקהלות.

האמצעים לכסוי תקציב הקהלה נובעים ממסימות על המצרכים וממסים. המסימות מוטלות על היין הכשר, על יי"ש (בוכה), על הבשר ועל המצות: זאת האחרונה מספיקה בדרך כלל לכסות את ההוצאות הכרוכות בחלוקת המצרך חנם לעניים. את המסים מהווה הנדבה שמיעוט קטן מאד מיהודי המקום משלם בתורת מס שנתי צנוע (כמה מאות פרנקים, ובדרך כלל הסכום המינימלי הוא שנים או שלשה שילינגים). הגרון, איפוא, בשיטה פיסקלית שהיא כולה לטובת העשירים ככל שיטה המטילה את האמצעים הכספיים בעיקר ממסימות על המצרכים ולא על ההכנסות.

התקנות בנוגע לקהלות לוכדו ב"דהיר" מאת השריף לפני שנתים. על ידו הוכנסה שיטת בחירות לועדי הקהלות, אם גם בצורה מוגבלת מאד; עד אז הועדים המנהלים של הקהלות היו מורכבים מאנשים שנתמנו על ידי ראש השרותים העירוניים בכל מקום. נוסף על כך בדהיר הנ"ל נוסדה נציגות אמבריונלית של היהדות המרוקנית, גרעין ראשון להתאחדות קהלות ישראל במרוקו. אבל גם אחרי התיקונים האלה, ועדי הקהלות מייצגים חוג קטן מאד מבין יהודי מרוקו.

בקהלת קזבלנקה, המונה 80.000 יהודים, אין מספר הבוחרים מגיע לאלף, ובדצמבר 1947, בבחירות האחרונות, מספר המצביעים היה 200 בערך.

החנוך העממי

פעולת חברת כל ישראל חברים

כפי שאמרנו, דואגים בדרך כלל לחנוך העממי (א) על ידי בתי הספר של כי"ח; (ב) על ידי החדרים ותלמודי התורה.

הפעולה החנוכית של כי"ח ראויה לציון מיוחד. במרוקו מנהלים אותה סגן הנשיא של הועד הכללי של החברה רנ"יל בראונשויג, אישיות ממדרגה ראשונה המתמסרת לעבודתה בהתלהבות, ומר א. תג'ורי, שליח כי"ח למרוקו, המפקח על רשת בתי הספר של כי"ח במדינה.

בתי הספר של כי"ח במרוקו הם 47, ביותר מ-20 נקודות ישוב, ומספר תלמידיהם מגיע ל-20,000. לשם השוואה אזכיר שבתי הספר של הכי"ח רואנים בכללם ל-46,000 תלמידים ב-115 בתי ספר, מהם 13 בצפון אפריקה (להוציא את מרוקו) עם 5000 תלמידים ו-56 במזרח הקרוב עם 20,000 תלמידים.

מעניין לציין שבבתי הספר של כי"ח במרוקו תעמול לשוא אם לחפש בהם איזה סימן שהוא שיעיד שאלה הם בתי ספר יהודיים. אין בהם לא מזוזה ולא צלום מארץ ישראל, לא תמונה של הרמב"ם ולא ציור איזה שהוא שנושאו יהודי. מדגישים רק את האופי הצרפתי של בתי הספר של כי"ח, ואת הנימוק לכך מוצאים במדיניותה המסורתית של כי"ח ובשיטה בה ממומנים בתי ספרה במרוקו.

שהרי כי"ח מקבלת מחזרה ממשלת החסות בערך 90 אחוז מן המאה ממה שהיא משלמת למורים. מתוך 90 מליון פראנקים (בערך 100,000 לא"י) ששולמו לחבר עובדי כי"ח בשנת הלמודים 1946/47, 82,000.000 שלמה הממשלה. דכן, כשבונה כי"ח את בתי ספרה, היא משלמת את הוצאות הבניה, ואחרי כן היא מעבירה את הבנינים לממשלה, וזאת מוסרת אותם לשמוש בתי הספר ומתחייבת להחזיר לכי"ח במשך 15 או 20 שנה את הקרן שהוציאה בשביל הבנייה.

הסבות לחוסר מספר מספיק של כתות

בשיטת מימון זו יש לחפש את הסבה הראשונה לחסר מספר מספיק של בנינים לבתי ספר במרוקו. אכן, ב-1947 נבנו בקזבלנקה 31 כתות ב-5 בתי-ספר, ובערי השדה 2 כתות ב-2 בתי ספר; אכן תכנו ל-1948 תכנית לבנית 19 כתות בקזבלנקה ו-15 כתות בערי השדה. הבנינים החדשים ב-1947 אפשרו להגדיל ב-2500 את מספר התלמידים ולהגיע כך לסך הכל של 20,000 שציינתי לעיל.

אבל הממשלה אינה עוזרת להתפתחות מהירה של בניית בתי ספר בידי כי"ח, בנמקה את התנהגותה זו בטעמי תקציב.

אף על פי שמצב ילדי ישראל במרוקו בשדה החנוך אינו משביע כלל את הרצון, בכל זאת מצב האוכלוסיה הערבית הוא גרוע יותר בהרבה. ומכיון שהממשלה אינה רוצה לסמח בהתפתחות בתי הספר הערביים, בהם היא רואה את הגרעינים הראשונים של התנועה הלאומית, כך היא מאיטה גם את התפתחות בתי הספר היהודיים למען שמור על הסטאטוס קוו ופן יאשימוה באהדה יתרה לאוכלוסיה היהודית.

כתות המסחר של כי"ח

בתי הספר של כי"ח כוללים 5 כתות חקלאיות ובמרכזים החשובים ביותר הם כוללים גם כן כתות המסחר ובמקומות אחדים בתי ספר מקצועיים. נעים לי לציין באופן מיוחד את בית הספר החקלאי הקטן שבקרתי במקנס: עשרים תלמידים בערך משתתפים שם בקורס תיאורי - מעשי על חלקת אדמה חבורה בקרבת העיר. בית ספר חקלאי מפותח יותר, עם פנימיה, קיים במזגן. בקזבלנקה כוללים הקורסים המקצועיים חייטות, נגרות ומכונאות.

הוראת העברית בבתי הספר של כי"ח

מנקודת מבטנו נודעת כמובן חשיבות מיוחדת להוראת העברית. הכלל בבתי הספר של כי"ח הוא להקדיש לעברית 5 שעות בשבוע בכתות הילדים ושלש שעות בשבוע בכתות הילדות. גם בזמן כה מוגבל מגיעים לידי תוצאות ניכרות, אם המורים הם מומחים כל צרכם ואם הם ממלאים את תפקידם בהתלהבות הדרושה. שהרי חלק מהילדים למד לפני הכנסו לבית הספר בתלמוד תורה או בכתאב (חדר) ומכיר את יסודות הלשון ואת התפילות. שפת האם של כולם היא הניב היהודי-ערבי ועל כן קל מאד להם ללמוד עברית. אבל כמה הם המורים שהם בעלי הכשרונות החנוכיים הדרושים? אני יכול לומר שבבתי הספר שבקרתי במספר שוה לערך של מורים משביעים רצון ובלתי משביעים רצון, ומכיון שאינני רוצה לחרוץ משפט על סמך בקורים שגם מספרם וגם משכם לא היו מספיקים, אביא כאן כמה קטעים מדין וחשבון של נציג כי"ח במרוקו, מר א. תג'ורי, שנתפרסם בחוברת 1948 ב-Cahiers de l'Alliance.

"הוראת העברית מקיפה היום, תחת השם הכולל הזה, ולעתים קרובות כולם ביחד, הלשון העברית במובן המצומצם של המלה, ספורי המקרא ותולדות עם ישראל, תפלות ותנ"ך.

"את הלשון העברית מלמדים לפחות במרכזים גדולים אחרים, בהם נמצאים מורים מקצועיים מומחים, באופן יסודי ומקיף, ולא לפי השיטות המסורתיות, בין יהודי מרוקו, שפם שהיה נהוג עד עתה. הוראה זו כוללת דקדוק, ספרות, שירים דתיים וחילוניים, אז השפה העברית היא באמת שפה חיה, בעלת כח הן תרבותי והן מוסרי. בכל זאת, עלינו לומר שהנסיון הזה עומד עוד בחתוליו ולא תהיה אפשרות לקבוע מה היקפו לפני שיורחב גם במרכזים אחרים.

"נראה שלהרחבה זו, כה נכספת, לא נוכל להגיע אלא בהדרגה. גורמים מעשיים יגבילו במשך זמן ממויים את אפשרויותינו בשדה זה, וראשון ביניהם חוסר עובדים מומחים. חבר המורים לעברית, צריך להודות בכן, כולל כמה סוגים שונים ומגוונים של עובדים, ואין להטיל את אשמת מצב הדברים הזה על איש. מבין קרוב ל-40 מורים:

א) כעשרים מהם הם רבנים מהסוג הישן, מלאים רצון טוב, אבל מחוסרי ידיעות עמוקות בלשון ובמקצועות השונים ובשיטות החינוך החדישות.

ב) כחמשה עשר מהם הם מורים צעירים, המתגלים כמומחים בעברית החדשה ובעלי ידיעה מה בשפה הצרפתית. הסוג הזה התחיל לפעול רק בזמן האחרון ומספר המורים המשתייכים לו נוטה לגדול; במשך שנתים האחרונות נבחרו המורים לעברית בעיקר בעזרת אותם האנשים שלאור הנסיון נראו כעובדים טובים.

ג) ראוי להקדיש ציון מיוחד לקבוצה הקטנה, אבל כה חשובה מפני אחדותה והתלהבותה וזהי אמונתה, של המורים לעברית שמוצאם באלג'יר: הם נבחרו בשנת 1946 והם מלמדים במוסדות כי"ח בקזבלנקה, ובעיקר בכתות המסחר. הם מורים לעברית במלוא מובן המלה וקבלו הכנה מקצועית עברית וחדישה גם יחד.

ד) לבסוף, במרכזים אחרים, כגון מרקש, ספי, ספרו, חבר עובדי כי"ח עצמם, מורים או מנהלים, קבלו על עצמם את הוראת מקצוע זה, והם מבטיחים את הצלחתו ביתר שאת מכיון שקבלו עליהם את העול הזה מרצונם הטוב. בכל אופן, מנהל כי"ח עוקב אחרי הוראת העברית ומתאמץ להפיק ממנה את מלוא התועלת. הנהלתו הפדגוגית היא הגורמת לעתים קרובות לאחדותה וליעילותה. מובטחני שהוא יתאמץ בכל כוחותיו לספח בחדוש שהונהג בשדה זה.

"ודוקא כדי למלא מה שחסר לחבר המורים לעברית המקצועיים הוקם הסמינריון למורים לעברית. הוא יספק לנו בעתיד הקרוב ביותר את המורים שידיעותיהם הן בעברית והן במקצועות הכלליים ובשרונותיהם להורות אותם יאושרו בתעודות. כבר הצעירים שנכנסו לעבודה השנה, למרות נסיונם הקצר בהוראה, מראים התקדמות ניכרת ביחס למורים שכבר עבדו במשך שנים רבות.

"על הקשיים שנגרמו מתוך חוסר מורים מתאימים נוספים לעתים, וגם מגדילים אותם, הקשיים שנגרמו מתוך חוסר ספרי הוראה לעברית. המורה נאלץ להשתמש, הן בתרגילי קריאה והן בתרגילי כתיבה, אך ורק בלוח, וכן נבצר מן התלמידים המצע היסיר בספר למוד הי, מודרני, מתאים לרמתם השכלית. ואמנם סוף סוף הענין כאן בקטי חמרי, ויוזמות מסויימות שלבצוען נגשנו בזמן האחרון מרשות לנו לקוות שיהיה רק זמני. אולי קרוב היום בו הספר לעברית, ספר קריאה, דקדוק והסטוריה, ימצא בילקוט התלמיד היהודי ביחד עם יתר הספרים, להנאתו ולתועלתו.

"לא נימנע מלציין כי לפעמה באותן הכתות שבהן מלמדים את העברית בצורה חיה, המספיקה את השיטה הישנה, העיר מקצוע זה התקנינות מרובה אצל התלמידים. הם שוקדים עליו בחריבות והם מקדישים לו את הזמן הנחוץ, ככל יתר המקצועות.

"האם כוללת הוראת העברית (אפילו בתוך הגבולות המרחבים שתארנו עד כה) את כל מה שאליו אנו מתכוונים בביטוי "מקצועות יהודיים"? האם אין המציאות היהודית חורגת מגבולות המקצועות שמלמדים אותם והאם לא יהיה צורך, גם בכתה וגם בכלל בחיי בית הספר היהודי, לתת את מקומה הראוי לה לרוחניות היהודית במלוא מובן המלה, היינו למצפוף הדתי? אם נעמיד כך את הבעיה, נעבור לדון

על יעודם האחרון של בתי הספר של כי"ח ועל תפקידיה של אגודת יוצריה אשר-מרים – מפני קשריהם עם מסורת כלליים מבוססים יותר מאשר מפני דעותיהם הפרטיות – על עמדת התנגדות לדת המבוססת על עקרון החילוניות. הזמן, פעולת התקונים שהונהגו וההתפתחות הרוחנית הכללית יגרמו להתנכרותם – אנו מקוים – של המתרוננות הנכספים".

הרמז לאופי ה"חילוני" של חבר המורים דורש אולי הסברה. מורי הכי"ח, כדי להצליח בדרישותיהם ביחס לכי"ח עצמה, שהמשכורות שלה היו עד כה נמוכות ממשכורות בתי הספר הממשלתיים, נכנסו לאגודת המורים של ההתאחדות הכללית של העובדים. אגודה זו היא, לפי הגדרתה, חילונית ובייסראלית. בנדון מורי הכי"ח, היא מטילה את חובת החילוניות ביחס לדת היהודית, והבייסראלית ביחס למדיניות היהודית, היינו הציונות. הדבר הזה גורר אחריו כתוצאה שבדרך כלל אין הוראת העברית מסורה בידי אותם המורים המלמדים את כל יתר המקצועות אלא בידי מורים אחרים. כפילות זו בהוראה, בלתי רצויה כשלעצמה, היא כאובה עוד יותר מאחרי שבמקרים רבים חושבים את המורה לעברית כבחות דרגה כלפי המורה למקצועות כלליים.

<u>אדירות פעולת הכי"ח</u>

לפני שנעבור לסוג אחר של בתי ספר, אני רוצה להדגיש את חשיבותה של הפעולה החנוכית של כי"ח. בקזבלנקה משתרע גוש בתי הספר לאורך שדרות רחבות ידים, ובלי שום גוזמה אפשר לכנות את גוש בנינים אלו בשם "קוארטיי לאטין יהודי". בחצר בית הספר נארסיס לוין עושה רושם כביר מראה 1500 התלמידים הנוהרים לחצר בשעת ההפסקה. בקנטינות מכינים יום יום מרק ופרוסת לחם עם רבה בשביל יותר מ-5000 תלמידים על ידי מוסד המספל בארוחות בית-ספר.

בפס בית-הספר של כי"ח הוא בגבול המלח, ובינינהם מפרידה "חומת צרפת". נוכחתי ביציאת 1300 התלמידים, בסדר להפליא. תלמידות הכתות לבנות ענדו כל אחת סרט וצוארון, בצבעים שונים לפי הכתות השונות. המנהלת בעצמה לימדה את התלמידות שירי חלוצים, והתרגשתי בשמעי אותן ובראיתי באיזו התלהבות מיוחדת שרו התלמידות לכבוד אורח מירושלים.

בבנת הבנינים הגדולים החדישים מתבלטים נגד מסכנות העני שבמלח, ונראה כבבר בלתי אפשרי שנערות הבאות מסביבה כה עלובה תוכלנה להגיע להתפתחות גופנית משביעה את הרצון ולהצטיין בתרגילי אספורט.

<u>היחדרים בקזבלנקה</u>

אם נרצה עתה לסקור את תלמודי התורה ואת החדרים, עלינו יהיה להקדים שבה בשעה שבתי הספר של כי"ח, המכופפים כולם למנהלה אחת, דומים הם מאד אחד לשני, אין המצב כך בקשר ליתר בתי הספר, שהם זונים בדרים הגונות וגם שונים אחד מהשני בעיר אחת. בסקירה כללית, אליה התכוונתי בדו"ח זה, אנסה לתאר את הסוג הטוב ביותר ואת הסוג הגרוע ביותר מתוך בתי הספר באלה שהזדמן לי לראותם.

את הסוג השני, היינו הגרוע יותר, "מייצגים החדרים של קזבלנקה: רק סופר בעל כשרונות יוצאים-מן הכלל יהיה מסוגל לתת מושג מה מהמכופפת שבהם. בכל צער ושעל במלח שומעים צעקות ילדים, ואם תזדמן בקזבלנקה לחודש ניסן תוכל להיווכח שלכל הצעקות הללו רק סבה אחת: קריאת ההגדה ותרגומה לערבית. אם תפרח ותרצה להכנס לבתים שמהם בוקעות צעקות אלו, עליך יהיה לעבור דרך מסדרון אפל ומיד יפגע בך סרחון מחניק הבא מבית הכסא הנמצא בלי שום יוצא מן הכלל בכניסת המקופות העלובים האלה המשמשים כאחד בית כנסת ובית מדרש. כשרק תגיע למפתן החדר, תראה ראשית כל את מסהו או את שוטר של המורה, והוא יפקח את עיניו לרוותה אם תשאל אותו מה היא תכנית הוראתו. בינתיים תראה ראשים נגועים בנתק ועינים חולות בטראכומה, וגם בלי להיות רופא או הגייניטס, תגלה בפני כולם את אותות הרעב והמחסור התזונה, ותציג לפניך את השאלה כמה מהילדים האלה הם חולי שחפת וכמה מהם סובלים ממחלות אחרות. בתוך דלות כה רבה הנגרמת רק בסבת העוני והחוסר בפניהם של אחדים מהילדים האלה

או בהבעת השמחה שתופיע על פני כולם אם המורה יאמר להם שבא אורח מארץ ישראל. בין המורים אינם חסרים תלמידי חכמים, ואמנם נראה כאילו משותפת לכולם ההרגשה שכל מאמציהם לשוא הם וכעיין הולמה עם המצב מתוך יאוש. יותר מאחד מהם, אם תגלה את תמהונך על חוסר שיטה בהוראה, יאמר לך שהעיקר הוא שהילדים לא יהיו ברחוב ושלפחות ידעו להתפלל. נגע אחר במצב הוא שהמורים מקבלים את שכרם רק מאת הורי הילדים, וכן במקרים רבים אינה קיימת שום בקורת וגורל הילדים מסור ליזמה הפרטית.

בדו"ח על הוראת הדת במרוקו, שהוכן לועידת הקונגרס היהודי העולמי על ידי מר פרוספיר כהן בסוף 1944 נקראים הדברים הבאים, שלדאבוננו הנם אקטואליים עד היום:

"מכיון שהמורה צריך להרויח עד כמה שהוא יכול יותר, הוא משתדל לקבל את המספר הגדול ביותר של תלמידים, בחדר בן 2.50 מטר על 3, היינו ששטחו 7 מטרים מרובעים, שמהם יש לנכות בערך אחד למורה ולשולחנו, הזדמן לנו לספור 85 תלמידים. אותה הדאגה להגדיל עד כמה שאפשר את ההכנסות, גורמת לכך שהמורה מקבל תלמידים מכל הגילים: רואים בכתה אחת תלמידים בני שנתיים ותלמידים בני 14 שנה.

"מראיהם החיצוני מתאים בהחלט למקום. אפילו הילדים שהם נקיים בבואם לבית הספר בבוקר, כעבור שעה משיגים את דרגת חבריהם שהוריהם לא רחצום ולא הלבישום בגדים נקיים בידעם ש כל מאמציהם יהיו ללא תועלת או אדרבא בחשבם שכך הוא מצבם הנורמלי של ילדיהם.

"היתכן לדבר על הגיינה במקומות שכון כאלה? האפידמיות, כגון הטיפוס גלקת חלם תהעין, שחת והנתק הנפוצים במרוקו במצב אנדמי הם מטבע עובר לסוחר בחדרים. ואמנם, הרבה יותר מהסביבה השחפת, המרוצאת בגופיהם החלשים של הילדים החסים מפשע האלה את הסביבה המתאימה להפצתה. ההורים אינם חושבים אפילו שהכנסת ילדיהם לחדרים אלו כמוה כן להרגם נפש. הריהו פשע - אין מונח מדויק יותר מזה - הריהו פשע הכלל המבוצע יום יום לעיני העולם, לעיני המשטרה שאינה אוסרת את הרוצחים".

כדי להוסיף ולתאר עוד פרט אפייני על הענין המכאיב הזה, אספר שבכמה מן החדרים שבקזבלנקה ראיתי ברגע מלידה כתמי דם משחיסת הלוקות בחדרי בתי הספר או בחצר המסוכה להם.

מראה החדרים שבקזבלנקה הוא מראה בל ישכח והוא מחזק אותנו בדעתנו שיש צורך בפעולה דחופה עד מאד ורבת ממדים להצלת ילדי ישראל שבמרוקו.

<u>תלמוד תורה של מקנס</u>

אעבור עתה לסוג הטוב ביותר של בתי הספר המסורתיים - חדרים, תלמודי תורה - ואמסור כמה פרטים על תלמוד התורה שבמקנס. במלה החדש של מקנס בנין גדול בן 3 קומות אוסף 1400 תלמידים בהנהלת רב הלובש את הגלביה השחורה מתוך הדרת כבוד: הוא מראה אמון בעצמו ובעבודתו; להבדיל מאוירת היאוש האפייני למורי החדרים. התלמידים והתלמידות מחולקים לכתות, ומקבלים רושם שכאן יש מינימום של תכנית ושל שיטתיות. אם גם אין העברית שפת ההוראה במאה אחוז, בכל אופן מורים ותלמידים יודעים אותה במדה כזאת שילדים בני 5 או 6 יודעים לנהל שיחה מנוסה בעברית ולדקלם בעל פה שירים עבריים. השעות שבליתי בין כותלי בית הספר הזה היו לי לשעות התרגשות והתרוממות רוחנית. הקירות מקושטים בכל מיני תמונות ארץ-ישראל שהגיעו למקום. כל עתון מצוייר שהגיע לשם נגזר בדייקנות ובאהבה כדי שציוריו יוכלו לשמח את התולדות המאוררים יפה, גם כי מלאים עד אפס מקום, של תלמוד התורה. כל המודעות כתובות בעברית, וכמעט בגאוה הוכיחו לי שבית הספר הוא "חדיש" ומרגילים שם להשתמש בכתיב הנהוג בארץ ישראל ולא בכתב המסרתי לקהלות הספרדיות. סימן אחד למודרניות הוא הכנסת הוראת השפה הצרפתית. אינני רוצה להרוץ משפט שיוכל להיות נחפז מדי, ואמנם נראה לי שהאידיאל מנקודת מבט לאומית תהיה בית ספר שבו עיקר ההוראה יהיה בעברית ומספר מספיק של שעות יוקדש לצרפתית ולערבית. בודאי שבתלמוד התורה

שבמקנס מרגישים באוירת יהדות רעננה ומשגשגת, השונה בהרבה מאוירת בתי הספר של הכי"ח, גם אחרי התיקון המוצלח שלרגליו אין העברית מוצאת מכלל מקצועות ההוראה ומוקדשת לה שעה בכל יום. מורי תלמוד התורה שבמקנס מתמסרים לתפקידם בהתלהבות: והם מתפארים על כך שמקנס היא הקהלה שבה העברית נפוצה יותר מאשר בכל יתר קהלות מרוקו: הם רק חפצים לקבל מארץ ישראל מורה בעל נסיון רב שישלים את מאמציהם ויעזור להם בשכלול תכניותיהם ושיטותיהם. דבר אחר שמרגישים הרבה בחסרונו הוא ספרים וחוסר למורי אחר.

<u>בתי הספר הצרפתיים-היהודיים</u>

כדי לסיים את פרשת החנוך העממי, ראוי לרמוז לבתי הספר הצרפתיים-היהודיים הקיימים במרכזים הגדולים והקולטים חלק מילדי הבורגנים. לפי הסטטיסטיקה של מר פרוספיר כהן בסוף 1944 למדו בבתי הספר האלה 2300 תלמידים, ועד כמה שיכלתי לברר מאז לא נשתנה המספר הזה שינוי ניכר. אפשר לומר שתלמידים אלו אינם מקבלים כל חנוך יהודי.

קשה לקבוע את המספר הממוצע של התלמידים ב"חדרים" אבל בבתי הספר של כי"ח אומדים אותו ל-55 בכל כתה. מגיעים אפילו עד למכסימום של 115 ובחוזר מאת נציג כי"ח קוראים שאין לעלות בשום אופן על מספר 70 תלמיד בכתה אחת, ומכאן יש להסיק שהמספר המופרז של 70 לכתה קיבל איזו הכרה שהיא. אני בעצמי ראיתי כתות שבהן היו נוכחים 60 - 70 תלמידים.

<u>החינוך התיכוני</u>

<u>הסמינר למורים "מגן דוד"</u>

החנוך התיכוני מוגבל למספר תלמידים קטן, שרובם מבקר בכתות ההמשך של בתי הספר של כי"ח, אחרים לומדים בבתי הספר התיכונים הצרפתיים (Lycée): וזה רק במרכזים החשובים ביותר, ורק לבני הבורגנים העשירים והאינטליגנטים ביותר.

מלבד ישיבות מקנס, רבת, ספרו וצלח, המבוססות על השיטות המסרתיות ושהן מעין המשך ל"תלמודי תורה" למיעוט קטן של התלמידים, ראיתי רק בית ספר תיכוני אחד, ואני חושב שמותר לי לומר שהוא היחידי במרוקו. הסמינר למורים "מגן דוד" נוסד לשם הכנת מורים לבתי הספר שבמרוקו. (Ecole normale) חבר המורים עומד תחת הנהלתו של הקפטן רוש, רב צבאי בצבא הצרפתי השוכן במרוקו. המרוקו הוא בנסיון רציני שזכה בשנים האחרונות בתמיכה מאת כי"ח, ויש מקום לתקוה שתוצאותיו תהיינה משביעות את הרצון. העברית שגורה בפי התלמידים ובית הכנסת הוא באיזה אופן שהוא מרכז דוברי עברית בקזבלנקה, כשם שיכלתי להיווכח כשנאמתי שם בעברית ודברי נקלטו מתוך הקשבה גדולה. הסמינר למורים הוא נסיון רציני והמורים שלו מתמסרים לתפקידם בהתלהבות רבה, כי גדול הוא כוח המשיכה של המפעל החדש הזה. לא כולם הם בעלי הנסיון הפדגוגי הרצוי, אבל גם המורים עצמם ממשיכים ללמוד ולהשתלם. על יד בית הספר קיימת פנימיה, וכן אפשר לקלוט בו גם תלמידים מערי הכפר: נושמים בו אויר יהודי צח ובריא.

<u>החנוך המקצועי</u>

במדינה שבה מהווים בעלי המלאכה את רוב האוכלוסיה היהודית, לעולם לא תהיה מוגזמת החשיבות הנודעת לחנוך המקצועי, וחשיבות מיוחדת נודעת להתחלת פעולות "אורט" לפתיחת בתי ספר מקצועיים ולמאמצי כי"ח להכללת קורסים להדרכה במלאכה בתוך מסגרת תכנית בתי ספרה. 300 צעירים בערך, בגיל 15 עד 20, מבקרים בקורסים לנגרות ולמכונאות של "אורט" בקזבלנקה: הם באים ברובם מבתי הספר, בחלקם מהרחוב, ועשרות אחדות מהם כבר נתחייבו בדין על גנבה או מעשה חמס; כשכמה עשרות בתי ספר כאלה יפעלו במרוקו, נוכל לומר שנעשתה פסיעה גדולה קדימה. רגש לאומי יהודי חזק אצל הנוער הזה מצא את ביטויו בעת ביקורי על ידי דרישה לעזור להם לעלות ארצה ולספק להם מורה לעברית המתאים לצרכיהם.

<u>הילדים מחוסרי בית ספר</u>

הסקירה הזאת על מצב בתי הספר צריכה להסתיים בקביעת עובדה רצינית עד מאד. בודאי יותר מעשרת אלפים, וקרוב לודאי חמשה עשר אלף, ילדים יהודים במרוקו חסרים עתה כל חנוך עממי. על רציניות המצב הזה של ילדי ישראל במרוקו, מיוחד להם ויחידי בעולם, אין צורך להאריך; על הסכנות העתידות לקום ממנה אין צורך להרבות מלים.

<u>בעית האמנציפציה</u>

אולי יהיה מוזר בעיני מי שהוא שהקדשתי את החלק הגדול של הדו"ח שלי למצב החנוך, אבל באמת בעית החנוך היא הבעיה המרכזית והעקרית של יהדות מרוקו. אל נשכח שההמון היהודי הגדול הזה, שאת רובו מהווה פרוליטריון בתנאים כלכליים גרועים ואת מיעוטו מהווה קבוצת אנשים אמידה, או, ביתר דיוק, שהתעשרה בזמן האחרון, נמצא בפני בעית האמנציפציה. בתי הספר של כי"ח הם מכשיר לאמנציפציה, זכויות הנציגות המוגבלות מצד היהודים הם צורת אמנציפציה, 25 שנות אדמיניסטרציה צרפתית קבועה (אם נרצה לקבוע את התחלת תקופה זו מיום השלטת השלום בידי המרשל ליאוטיי ב-1923) ו-40 שנות חדירת תרבות צרפתית הביאו את יהודי מרוקו במגע עם העולם החיצוני והעמידו אותם בפני בעית האמנציפציה וההתבוללות. קיימים חוגים קטנים של יהודים מתבוללים, וקיים חוג אחר, גדול יותר בהרבה, המתכוון להתבולל. במי להתבולל? בודאי לא בהמון המרוקני, שרמתו שוה או נמוכה יותר מרמת ההמון היהודי, ובודאי לא בקבוצה המוגבלת של האינטליגנציה המרוקנית הלאומנית והפאנאסית. מובן מאליו איפוא שכל בעית התבוללות שתקום במרוקו תהיה בעית ההתבוללות בצרפת, עם אותן ההגבלות שלהן גורמת העובדה הפשוטה שמארים רחוקה ושהיא שולחת רק קרבנות בלתי ישירות מאורה על אפריקה הצרפתית. מה שנמצא על יד יהודי מרוקו אינה צרפת של פאריס, אלא צרפת הקולוניאלית, צרפת האפריקנית. אפשר לעצור את התפשטות התופעה הזאת של ההתבוללות - ומה תהיינה תוצאותיה, מנקודת מבט ציונית, אין צורך להדגיש - על ידי פעולה חנוכית יהודית שלמה, שתאיץ לפתח ולהשלים את הרגש הלאומי היהודי הנפוץ כל כך והמורגש כל כך. הענין הוא לחשוך מהנוער היהודי במרוקו את סבל ההתבוללות ואת הקשי שבסיבה ליהדות ולציונות. הענין הוא להכניס את הצעירים לדרך העליה והביצוע הציוני והחלוצי. בתהליך זה של הצלה מההתבוללות אין להקטין את ערך הגורם הדתי. המון העם במרוקו חי לפי המסורת היהודית ושומר את מצוות הדת הישראלית. עלינו לבנות ולא להרוס, להוסיף ולא לגרוע, לכבד את רגשות האוכלוסיה ולא לצאת ביד רמה נגדם, עלינו לראות בדבקות יהודי מרוקו בדת האבות גורם חיובי ולא מעצור להכשרתם ולעליתם.

<u>הציונות במרוקו</u>

גם בלי להעריך פחות מדי את מה שביצעו ציוני מרוקו והמורים, או השליחים, המועטים שיצאו לשם במשך השנים, מותר לומר שרק מיעוט קטן מבין יהודי מרוקו בא במגע עם הציונות בתור תנועה מדינית ואידיאולוגית. אם במלה ציונות מתכוונים לחבת ארץ ישראל ולגעגועים לציון, כל יהודי מרוקו ציונים הם, אבל אם במלה ציונות מתכוונים להכשרה רוחנית, תרבותית ומקצועית כדי לפתוח בחיים חדשים בארץ ישראל, אזי מותר לומר שיש עוד לעשות את הכל ושנחוצים אנשים רבים במספר הגון ואמצעים מתאימים כדי שהדבר יוכל לצאת לפועל.

נחוץ לבצע במשך תקופה קצרה, במשך 5 שנים למשל, עבודה שתהיה דומה בכמותה לעבודה שהושקעה בשדה הציוני במשך 50 שנה באחד מאזורי פולניה שבו היו חיים 300,000 יהודים, או שתהיה דומה בכמותה למחצית העבודה שבוצעה במשך 50 שנה בגרמניה, שבה היה מספר היהודים בערך כפליים ממספר יהודי מרוקו. המספרים האלה נתונים כאן דרך משל ובלי להתעלם בשום אופן מההבדלים הגדולים שבין יהדות מרוקו לבין יהדות אירופה המרכזית או המזרחית, ומטרתם היא רק להבליט את ממדי הפעולה שעליה דנים.

במרוקו קיימת התאחדות ציונית, שהמקבנה שלה ראוי לשמש דוגמה להתאחדויות רבות אחרות: ההתאחדות מבוססת על החברות האישית; המפלגות השונות אינן מקבלות חברים אם אינם כבר חברים בהתאחדות הציונית.

ההתאחדות הציונית עומדת במגע עם עשרה מרכזים במרוקו בערך; היא דואגת לחלוקת השקלים. בקונגרס של באזל השתתפו ארבעה צירים ממרוקו (קאלאמארו וכהן, בלתי תלויים; לויתן, רביזיוניסטי; תובלים, הפועל המזרחי).

בראש ההתאחדות הציונית עומד ועד מרכזי בן ששה חברים, והוא ממנה את המזכיר הכללי. במשרה זו אחז לראשונה מר פאול קאלאמארו, יליד ירושלים, שעזב אותה בימי מלחמת העולם הראשונה, ואחריו מר פרוספיר כהן, יליד מרוקו, לפנים מורה בכי"ח. יתר החברים הם: מר א. אלמליח מירושלים, בנו של אברהם אלמליח, לפנים מורה בכי"ח וכעת פקיד בבית מסחר; מר ניניו, יהודי ממצרים, סוחר, ששהה זמן מה בארץ ישראל; עו"ד שלמה קגן, ממוצא רוסי, שהשתקע בקזבלנקה לפני עשרים שנה; מר אמוזיג, ממרוקו, פקיד בבית מסחר.

את עבודת מזכירות ההתאחדות מוציאים לפועל שני צעירים, המקבלים משכורת קטנה, והמקדישים את כל זמנם להתאחדות ולעבודה הציונית בקזבלנקה.

עבודת הקהק"ל מתנהלת בקנה מדה לא גדול. בראש הועד נמצא הזקן של ציוני מרוקו מר ס.ד. לוי ומזכיר בשכר מנהל את העבודה האדמיניסטרטיבית. הכסף נשלח לפאריס ועד עכשו לא היו עכובים.

מסרתי את הפרטים האלה על שמות המנהלים כדי שתהיה בידי הזדמנות לציין שמבין ששה חברים של הועד הציוני המרכזי רק שנים הם ילידי מרוקו ויתרם הם מהגרים. וזהו דבר אפייני כמעט לכל המוסדות: בראש ויצ"ו עומדת גברת שמוצאה משויצריה והסבנית שלה היא יהודיה רוסית. בראש "אורט" ומפעל המזון לבתי הספר עומדים יהודים מתורכיה, ובראש מוסדות אחרים יהודים מאלג'יר. מותר לומר שמעמד מנהל אינו בנמצא, והבעיה להכשיר מספר מסויים מבין יהודי מרוקו לקבלת תפקידי הנהלה בקהלות ובמוסדות היהודיים היא אחת הבעיות המרכזיות בחיי יהודי מרוקו.

מפלגות ציוניות לא היו קיימות עד הבחירות לקונגרס של באזל, בהן השתתפו חברי הועידה האזורית. מאז הוקמה, ביזמת עו"ד קגן, קבוצת פועלי ציון, ומיד אחרי כן, כתגובה, נוסד סניף המזרחי - הפועל המזרחי. שתי הקבוצות עומדות במגע עם מרכזי מפלגותיהן בצרפת. אבל הסון הציונים - אם בכלל מותר לדבר על הסון - רואה כדבר שלא בעתו את יסוד המפלגות ואינו נלהבת מהסכנה לבזבז את מעט הכוחות העומדים לרשות התנועה בתחרויות מפלגתיות.

ההתאחדות הציונית אינה מוכרת באורח רשמי, אבל היא מבצעת את פעולותיה במוסבי ולפי החוק. כמובן, היא בעצמה מטילה הגבלות רבות על פעילותה והיא נמנעת מכל המגמה שתוכל לגרום לתגובות.

בהתחלת דצמבר בשנה שעברה עמד להתקיים בקזבלנקה נשף רקודים שנתי של ויצ"ו. אחרי החלטת 29 בנובמבר 1947, הזמין אחד מפקידי המשטרה את הגברות המארגנות ויעץ להן לדחות את הנשף, באמרו שהוא חושש שמא יגרמו לאינצידנטים. הדבר הזה הספיק לא רק לדחייה בלתי מוגבלת של הנשף (אף על פי שדעת רבים היא שהיה צריך להתקיים ושעל המארגנות היה לבקש מאת המשטרה מספר שוטרים מספיק, לקראת המסגרת) אלא גם להפצת השמועה שהוטל איסור על הציונות.

כוך בחודש דצמבר 1947, בימי בקורה של עו"ד מאניה הרליך, יושבת ראש ויצ"ו בפאריס, שניהלה מגבית למען קרן היסוד, היו שני מקרים שאזכירם כאן מפני שרבה משמעותם.

גזבר ועד קזבלנקה של קרן היסוד היה פקיד באחד הבנקים הצרפתים. ערבים אחרים, מלקוחות הבנק, הודיעו למנהל שהם יקחו בחזרה את פקדונותיהם אם הפקיד ההוא לא יעזב את תפקידו בקרן היסוד. הנהלת הבנק הביאה בחשבון ש-90 אחוז מהפקדונות שאצלה הם של יהודים ו-10 אחוז של ערבים, ונתנה לפקיד חופש גמור לשמור את תפקידו; אבל גזבר קרן היסוד התפטר ופרסם מכתב כפירה בציונות.

בעת עמדו להתקיים הבחירות ללשכת המסחר, ויושב ראש ועד הקהלה היה בין המועמדים. ערבים אחרים פנו אליו באמרם שיתמכו בו אם יצהיר בפומבי שאין לו שום חלק בציונות. יושב ראש ועד הקהלה הצהיר את ההצהרה הדרושה, וזאת גרמה לדריסה מידית מצד ועד הקהלה שיושב הראש יתפטר ויבחר יושב ראש אחר במקומו.

חקרתי על האפשרויות להקים הכשרות במרוקו, ודעת האנשים שאת פיהם שאלתי היא שיש כל תסבות להאמין שאפשר ליסד הכשרות, אם רק יהיו האנשים והאמצעים הדרושים, כשם שבלי ספק כבר מעתה אפשר לבצע פעולה חנוכית ציונית נרחבת במרוקו, תחת מסוה פעולה תרבותית.

אגודת הנוער הפעילה ביותר בקזבלנקה, בעלת אופי ציוני מוחלט, היא חברת "שארל נטר", המבצעת פעילות תרבותית, דתית, ספורטיבית ומסדרת. היא נהנית מזכויות היתר שהוענקו לאגודות הנוער: היא משתתפת בתחרויות הספורטיביות, מארגנת טיולים שבועיים ומחנות לימי הפגרה, ותהיה ראויה מאד לשמש מסגרת לעבודת שליח אחד או יותר לנוער.

<u>הצורך במשלחת ארצישראלית חזקה</u>

הפעולות המרובות שאפשר להוציאן לפועל במרוקו תשארנה לעולם ועד בשלב תכניות אם לא נמצא דרך לשלוח בהדרגה משלחת גדולה, שתכלול חברים מתאימים לרוח האוכלוסיה ומוכשרים לתפקידים שעליהם לבצע. הכרחי הדבר שבשעת קבלת החלטות ביחס לשגור משלחת זו, תובא בחשבון הנחה זו: אלפים רבים מיהודי מרוקו יעלו ארצה בשנים הקרובות, וכל מאמץ שיושקע בהכשרתם יקל על קליטתם בארץ ישראל.

נציין כאן לדוגמה את שדות הפעולה שבשבילם יהיה צורך למצוא את כח האדם המתאים:

1. <u>עזרה סוציאלית:</u> שיגור רופאים ועובדות סוציאליות מארץ ישראל למרוקו נחוץ כדי ללמד את עקרונות העזרה הסוציאלית וכדי להכשיר אחיות מקומיות. בפעולה זו יש לראות שלב מוקדם של ארגון עלית הילדים והנוער.
2. <u>מדריכים לבנים ולבנות:</u> ארגון קבוצות בנים ובנות דורש נוכחות מדריכים שיכשירו את הבנות וידעו לרכוש להם את אמון ההורים ולהשקיט לגמרי את לבותיהם ביחס לעתיד בניהם.
3. <u>שליחים לנוער:</u> הנוער היהודי במרוקו זקוק למדריכים מבחוץ, כדי שיוכל להתארגן ולמצוא את דרכו. האגודות הקיימות תוכלנה לשמש יסוד לפעילות השליחים, שיתקבלו בהתלהבות בין אם יתמסרו לפעולות תרבותיות בין אם יתמסרו לפעולות ספורטיביות.
4. <u>שליחים להכשרה:</u> שליחים מיוחדים יצטרכו לארגן מרכזי הכשרה חקלאית ולהכנס לבתי הספר המקצועיים של "אורט" ואם אפשר גם של כי"ח, כדי להקים מלוגות עבודה בין תלמידי אותם המוסדות וכדי לדאוג להכשרה התרבותית והרוחנית לקראת חיי עבודה בארץ ישראל.
5. <u>מורים:</u> נחוץ מספר מסוים, לא פחות מעשרה, של מורים מובהקים שילמדו עברית בבתי הספר הקיימים וייעצו למארגני קורסים למורים הנוכחיים לעברית שרבים מהם אין להם כל מושג מהעקרונות הראשוניים של אומנות ההוראה.
6. <u>יועץ לחנוך:</u> הכרחי הדבר שבראש קבוצת המורים תעמוד אישיות בעלת נסיון חנוכי רב, שיוכל לעזור למורים המקומיים והארצישראליים בעיבוד התכניות לבתי הספר ושיוכל למלא את תפקידי יועץ לבעיות החנוך של יהדות מרוקו.

נחוץ ודחוף הוא הדבר שהמחלקות השונות של הסוכנות היהודית תגבשנה תכנית לשליחת בני אדם מתאימים למרוקו כבר בהתחלת שנת תש"ט.

תוניסיה

אופי הקהלה

בתוניס קיימת הקהלה, היא השניה בצפון אפריקה ביחס למספר בניה: 50,000 יהודים, מהם שליש חיים בשכונה היהודית ושתי השלישיות בעיר הגדולה והחדשה של תוניס, שנהפכה תחת החסות הצרפתית (שהתחילה בשנת 1881) לאחת הערים היפות והמאוכלסות ביותר שבחוף צפון אפריקה.

היהודים נמצאים בעיר מאז הוסדה, ואף על פי שמצדדים כמעט כולם בהמשכת האדמיניסטרציה הצרפתית, התקשרו לא רק קשרי מסחר אלא גם קשרי חברה עם העדית של העדה הערבית בעיר, ובין ראשי הדסטור החדש, הדורש את עצמאות תוניסיה, נמצאים כמה יהודים.

בתוניס קהלה כפולה: את היהודים אזרחים צרפתים ואיטלקים; והם כפופים לבתי הדין הצרפתיים ולא לבתי הדין המקומיים. בעבר היתה הקבוצה האיטלקית חשובה מאוד, והיתה לה ביחד עם הפורטוגזים קהלה נפרדת עם בתי כנסיות ובתי קברות משלה, הידועה בשם קהלת גראנה, קהלת בני ליוורנו, כי במשך כל המאה הי"ט היתה הגירה גברת מליוורנו לתוניס, והמהגרים החדשים, נתיני הדוכס הגדול מטוסקאנה ואחרי כן אזרחים איטלקיים, היו חושבים את עצמם איך שהוא כבני מעמד גבוה יותר מאשר יהודי המקום והיו רוצים לשמור על אופים. בשנים האחרונות התאחדו שתי הקהלות, אבל נשאר זכר הפילוגים הקודמים.

בתוניס סבלו היהודים מהמלחמה הרבה יותר מאשר במארוקו, בה היה שולט משטר וישי ואמנם לא היה שם כבוש גרמני והחילות של בנות הברית מיהרו יותר להגיע אליה. היהודים סבלו בכל בני תוניס מההפצצות האויריות ומקרבת החזית, ועוד סבלו בהיותם בתור יהודים: הוטלה עליהם עבודת חובה, ומספר כספים מיוחדים ובקנסות, ואילולי כבוש חילות המחנה השמיני את העיר - אין לדעת כמה מיהודי תוניס היו נשארים בחיים, שהרי סבל היסוד תנורי ההשמדה במקום המרוחק רק כמה עשרות קילומטרים מהעיר.

ביתר חלקי תוניסיה חיים עוד 50,000 יהודים, המפוזרים בקהלות רבות, וכן כלל האוכלוסיה היהודית הוא 100,000 נפשות בקירוב.

תוניס העיר היא במובן מרכז הקהלה היהודית של תוניסיה, ושם יושב בית הדין הרבני המרכזי, המשמש בית דין לאינסטנציה שניה כלפי בתי הדין הרבניים המקומיים, ולהם ניתן טיפול בכל עניני המצב האישי של היהודים המקומיים.

מראה השכונה היהודית דל מאד, ואמנם אין להשוותה בדלותה לשכונות היהודיות שבפנים תוניסיה או שבמארוקו. יהודי השכונה הם בעלי מלאכה וסוחרים זעירים, והיהודים הגרים מחוץ לה הם סוחרים גדולים, או בינוניים, בעלי תעשיה, בעלי מקצוע חפשי ופקידים. מספר עורכי הדין והרופאים היהודיים עולה על 300 והוא מהווה אחוז ניכר בין בעלי המקצועות החפשיים שבעיר, ביניהם אחרים תופסים במשרות גבוהות: חברי הועד הגבוה של תוניס, חברי לשכת המסחר, עורכי עתונים וכו'.

בשכונה היהודית כמעט לא נפגעה המסורת, אבל בשכונות האירופאיות יוצאים מן הכלל היהודים הסוגרים את חנויותיהם ואת משרדיהם ביום השבת. בשכונה היהודית הילדים מבקרים בבתי ספר יהודים, מחוץ לשכונה היהודית רוב הילדים לומד בבתי-ספר לא-יהודים.

ההתאחדות הציונית והמפלגות

בעיר העתיקה כולם מקבלים את הציונות, בצורתה הסנטימנטלית והפסיבית, ומתרגשים ממנה; בעיר החדשה קיימים חוגים רחבים הזרים לגמרי לרעיון הלאומי היהודי. התנועה הציונית קיימת בתוניס עוד מלפני מלחמת העולם הראשונה. האגודה הציונית בספאקס, למשל, נוסדה והוכרה ב-1913. תוניס יוצגה כמעט בכל הקונגרסים הציוניים בין שתי המלחמות. לעתונות הציונית בתוניס מסורת מפוארת וכמה עתונים הופיעו אחד אחרי השני במשך השנים. עתה מתפרסם שם שבועון, היחידי באפריקה הצרפתית, "La Gazette d'Israel", בהשתדלות המפלגה הרביזיוניסטית.

לאחר המלחמה התפתחה הרבה התנועה, בעיקר בצורת ארגוני נוער, כמעט כל התנועות מיוצגות מזמן בתוניס: בית"ר ומפלגה הרביזיוניסטית החזקה ביותר לפי מספר חבריה, עם סניפים במרכזים שונים. אבל בעיקר בתוניס העיר; צעירי ציון-דרור, תנועה חלוצית ציונית, שנתפלגה בזמן האחרון לשתי פלוגות, המתקשרות האחת עם מפא"י והשניה עם השומר הצעיר, שהיה כבר מיוצג בתוניס על ידי תנועת צעירים בנועה אבל רצינית, תורה ועבודה, שנוסדה בזמן מאוחר יותר, ביחד עם בני-עקיבא, הולכת ומתפתחת ומתחזקת בעיקר בין המוני העם.

בערי השדה קיימות חברות כגון "אוהבי ציון" ו"צעירי אוהבי ציון" בספאקס, המסונפות למועל המזרחי הצרפתי, אבל נפרדות מתנועת תורה ועבודה של תוניס. בג-רבה ובכפרי הדרום קיימת חברת "עטרת ציון", הנוטה גם היא למזרחי והקשורה עם יתר התנועות מאותה הנטיה על ידי הועד הכולל של המזרחי שמקום מושבו בתוניס.

תנועות אלו שולחות את חבריהן לצרפת, כל אחת למרכזי התכשרה של מפלגתה, וכולן השתתפו במדה גדולה פחות או יותר בהעפלה מצפון אפריקה או מצרפת (כל אחת חושבת את עצמה מקופחת בזכויותיה).

את ההתאחדות הציונית מנהל ועד הנבחר בועידה השנתית. הועידה האחרונה התקיימה במאי 1947. בה היו הרביזיוניסטים הקבוצה החזקה ביותר; נבחר ועד שבו מיוצגות כל המפלגות. הנשיא הוא עו"ד איב"ן אליהו גואיטה, מתנועת תורה ועבודה. העבודה הציונית, שההתאחדות יכולה להוציא לפועל במשותף, רחבה מאד היא, אבל מריבות המפלגות, הנגודים האישיים, הקדשת האנשים המוכשרים ביותר לעבודה בתוך מפלגתם, האמצעים המוגבלים שהמפלגות השונות מקבלות ממרכזיהן כדי לטפח בהתפתחותן, חוסר מגע מספיק; ההבדלים הגדולים שבין תוניס לבין ערי השדה גורמים לכך שההתאחדות תוציא לפועל עבודה מוגבלת מאד.

בימי שהותי שם הפגשתי באנשי המקום למען יפנו מזכיר כללי של ההתאחדות והבטחתי השתתפות המחלקה הארגונית של ההנהלה הציונית במשכורתו. אבל למרות המו"מ שנהלתי בפרך, לא נמצא מועמד משביע רצון.

לשם הבהרת המצב, אני רוצה לציין שלבית"ר מעון משלו, רחב מאד, בו מתאספים החברים לפגישות תרבותיות ומסודרות, לשעורים לעברית ולאימון ספורטיבי. במעון זה התקיים מפקד כללי של ארגוני הנוער בימי בקורי.

ראיתי את חברי תורה ועבודה באחת מהופעותיהם ביום ראשון. כמה מהחברים נסעו במוצאי שבת ולנו באוהלים. במשך היום: תחרות ספורטיבית, שיחות, שעורים, תפלות, כרגש משמעת וכבוד.

השתתפתי בכנוס מדריכים של תנועת צעירי ציון-דרור. מתוך 20 משתתפים 16 היו יודעים לדבר עברית שוטפת וכולם היו מבינים אותה; השאלות שנשאלו היו הוכחה לרמתם התרבותית הגבוהה.

גם בתוניסיה כמו במארוקו קיימות סיבות בעלות אופי חיצוני המגבילות את הפעולה הציונית המאורגנת. העתונות הערבית מתקיפה לעתים קרובות את התנועה הציונית, בהתבסס לפעמים על מאמרי ב-"Gazette d'Israel" מזמן לזמן ישנה תקופה של מתיחות ערבית-יהודית; השלטונות הצרפתיים סוגרים על שירותי משקל מתוך אהדה ליהודים, ולא המריצו את נסיעתן לצרפת של קבוצות מגויסים שעליהן ידעו שהיו מתכוונות לעלות ארצה.

ברגע החלטת האומות המאוחדות, באו היהודים בעלי השפעה גדולה יותר (שאף אחד מהם איננו משתתף באופן פעיל בתנועה הציונית אף על פי שהם בחלקם אוהדים לה) במגע עם הנכבדים הערבים כדי להבטיח שלא יהיו אינצידנטים, והצליחו לכך שבמסגדים נקרא קול קורא לשקט, שבו הוצהר שיהודי תוניסיה "אחיכם הם ואינם מתענינים בארץ ישראל".

מזמן לזמן מתגלים קשיים בביצוע העבודה הציונית. למשל בגאבס, בדרום, המשטרה פתחה חקירה חמורה, ואף על פי שלא ארגנתי שם שום אספה ורק נפגשתי עם יחידים, מעברי במקום היה נושא להתענינות מצד משטרת המקום שלפי דברי החברים במקום עקבה אחרי מרגע בואי עד רגע נסיעתי. בג'רבה חקרה המשטרה על מכירת השקלים, בטענה שזאת לא היתה מותרת בלי רשיון מיוחד. הבעיה נשארה בדיון במשך חדשים רבים ונדחתה לאחר תשלום השקלים לשנה בערי אחרת, ונפתרה לטובתנו, היינו בהכרה שמכירת השקלים היתה מותרת וחוקית בחדש מארס שעבר.

<u>מצב בתי הספר</u>

את בתי הספר שבהם מבקרים יהודי תוניסיה אפשר לחלק לשלש קבוצות: בתי ספר של כי"ח, חדרים ותלמודי תורה, ובתי ספר צרפתיים חילוניים.

שני בתי ספר של כי"ח נמצאים בחרה ואחד בעיר החדשה, מבקרים בהם ילדים בני שני המינים של הבורגנות הזעירה והבינונית והילדות מן הפרולטריון. את העברית מלמדים בלי תכנית, בלי התלהבות, בלי הצלחה.

המון ילדי הפרוליטריון לומדים בחדרים ובבית הספר אור תורה שתוכן כבית ספר מרכזי של הקהלה בשכונה היהודית ושהיה צריך להיות תלמוד תורה עם הוראה מקיפה של השפה הצרפתית. לבנין בית הספר פלשו בימי המלחמה הפליטים מפנים הארץ, ועד עכשו פונו רק כתות אחדות. יתר התלמידים מפוזרים בבתי הכנסת של הסביבה. החדרים של תוניס הם הרבה יותר נקיים מהחדרים שבקזבלנקה, ויש בהם איזו הפרדה שהיא, אם גם בצורה פרימיטיבית, בין הכתות השונות. שפת ההוראה היא היהודית-ערבית והצרפתית ידועה מעט מאד. הילדים לומדים את העברית בקלות רבה ובמאמץ קטן שפה זו תוכל להיות לשפת דבור.

לבתי הספר הצרפתיים החילוניים נודע כח משיכה גדול מפני שאין משלמים בהם שכר למוד. הם חילוניים ולכן אינה נתנת בהם שום הוראה דתית. חלק מן הילדים מבקר בקורסים לתפלות ולעברית אבל באופן בלתי מתאים לגמרי. בעית הוראת העברית להמוני התלמידים המבקרים בבתי הספר האלה היא אחת הבעיות החשובות ביותר להצלת יהדותו של הדור החדש.

בית ספר מסוג מיוחד, הראוי לבנין ולשמש למופת, הוא בית ספר הנמצא בבנין בית הכנסת הגדול שבשדרות פאריס, שבו מבקרים ילדי המשפחות (מפתח) שהמצפון היהודי חזק בהן יותר. הקהלה תומכת בו, אם גם במדה בלתי מספיקה, ובין המורים שלה נמצאים ציונים נלהבים, תחת הנהלתו של מר אוראקיל, בעל הכשרה פדגוגית. המקום אינו מספיק והמצב הכלכלי רופף. בית ספר זה יוכל להיות לגרעין לפתוח בית ספר עברי חדיש גדול, שעל ידי יעילות ההוראה הניתנת בו יצליח למשוך אליו את התלמידים המבקרים עתה בבתי הספר הצרפתיים. ראוי יהיה שבית ספר כזה יקבל תמיכות כספיות ממוסדות וארגונים יהודיים בין-לאומיים, באופן ששכר הלימוד יהיה בו צנוע ולא יהיה הבדל גדול ביותר בינו לבין בתי הספר הצרפתיים המוסרים משכר למוד.

בהשתדלות "חברת האמנים" מתנהלים שעורי ערב לעברית בבתי הספר של כי"ח בשכונה היהודית. מבקרים בהם אנשים בגיל העמידה ונערים במספר גדול, ורבים מן המורים מוכשרים היטב.

אבל גם בשביל השעורים האלה, כמו לתכניות הוראת העברית בבית הספר של הקהלה, כמו לארגון השעורים לילדים הלומדים בבתי הספר הצרפתיים, נחוצים מורים מארץ ישראל שבראשם יעמוד מנהל בית ספר, שיוכל להיות למפקח ראשי על סדורי החנוך העברי בעיר. הקהלה בקשה באופן רשמי מאת הסוכנות היהודית לשלוח לתוניס בן אדם שיוכל למלא תפקידים אלו.

<u>ערי השדה בתוניסיה</u>

כשם שאמרתי, האוכלוסיה היהודית בתוניסיה מתחלקת שוה בשוה בין עיר הבירה ובין ערי השדה, ולמעשה אפשר להבדיל בין שלוש קבוצות: תוניס, ערי השדה, דרום תוניסיה.

החשובות מערי השדה הן סוס וספאקס, שאוכלוסיתן הכוללת היא כ-20,000 יהודים. בדרום תוניסיה המרכזים החשובים ביותר הם ג'רבה, ובה 4000 יהודים בערך, גאבס עם 3000 יהודים ו-4 הכפרים על יד גבול לוב, שנוצרו על ידי יוצאי ג'רבה (מדנין, זרזיס, פאטאוין, בנגרדן), ובהם בסך הכל 3500 יהודים.

לשם משלוח מורים ושליחים ראוי לדעת שנחוצים בוחות לא רק לתוניס העיר אלא גם לערי השדה, שבהן מצב בתי הספר משביע את הרצון עוד פחות מאשר בבירה ושבהן האפשרויות לארגון הנוער לקראת העליה הן גדולות ביותר, כי חזק יותר שם המצפון הלאומי וכי בפוץ ביותר הרגש של חוסר בטחון.

אמנם קיימים הבדלים נכרים בין יהודי תוניס לבין יהודי ג'רבה, ואי אפשר להשתמש באותם האמצעים עצמם בעיר גדולה כתוניס ובכפר כחרה כבירה. נוסף על כך המרחקים גדולים: נחוץ יום נסיעה כדי לבוא מתוניס עד ג'רבה ואם יש צורך במגעים בין המרכז לבין רחבי המדינה כן נחוץ גם כן שהעבודה תיעשה במקום ושיהיו שליחים מארץ ישראל לא רק בתוניס אלא גם ביתר המרכזים החשובים ביותר.

ועוד קיימת שאיפה רבה לאוטונומיה בכל אחת מן הערים, ואחד מן התפקידים המוטלים על הבאים מן החוץ יהיה להלחם בקנאה ובאהבת הגדלות המקומיות ולהדריך לקראת עבודה אחידה: אבל הדבר הזה יהיה קל יותר אם לא יתחזק הרושם שמתענינים רק בתוניס ומזניחים את ערי השדה.

ס פ א ק ס

בין ערי השדה אציין במיוחד את ספאקס, בה ראיתי בימי בקורי הקצר, נוער כלה וקבוצה קטנה של מנהיגים המוכשרים מאד לתפקידיהם. כקבוצה המסונפת לאגודה הציונית של ספאקס הוקמה לפני שנתים הקבוצה "צעירי אוהבי ציון" (Jeunesse Haloutsique). מתוך התזכיר שמסרו לי אני מביא את הדברים הבאים:

"לפי ברכבה, התנועה כוללת יותר ממאה חברים המחולקים לקבוצות שכל אחת מהן נקראת על שם אחד מגדולי היהודים.

"1) תמיד בתוניסיה נחשבה הציונות לדבר רחוק מאד, שבגללו סרחו צעירים בלי שידעו בדיוק לאן ללכת. אנו רוצים לכתחילה לעשות מהציונות אידיאל ממשי, היינו עם תוצאה שאין להמנע ממנה: העליה.

"2) העברית היא אחד היסודות העקריים של הציונות. אנו רוצים את עצמאותנו הפנימית על ידי ידיעת לשוננו. כמו כן העברית אינה צריכה עוד להיות רק שפת דיבור, היא צריכה להיות ביטוי לתרבות.

"3) הציונות. שבועתנו: אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני.

"4) ציונותנו היא ציונות מתקדמת. אין הענין לעלות ארצה כדי להקים גולה חדשה ולהמשיך במשטר שאבד עליו כלח והתנוון. אנו רוצים שבארץ ישראל יקום משטר חברתי, כלכלי ומדיני חדש וישר. תנועתנו אוספת נדבות למען קרן קימת לישראל וקרן היסוד ומשלמת את השקל, שהוא סימן קבלת תכנית באזל.

"5) הכוון המקצועי ועבודת המוני העם. העם היהודי הוא עם אנורמלי. צריך להפוך אותו לעם נורמלי ולהדריכו מוסכים להגיע כפיים ולעבודת האדמה. אנו רוצים שבארץ ישראל יהיה מספר חזק של פועלים ואכרים. עבודתנו, למרות שאנו מתכוונים למשוך בה את כל העם היהודי, מוסבת בעיקר להמוני העם."

מספאקס אפשר לנסוע למוס באוטו או ברכבת במשך קצת יותר משעה אחת ומורה או שליח יוכל לחלק באופן יעיל את זמנו בין שתי הערים.

ג'רבה

באי ג'רבה נמצאים שני כפרים יהודיים: חרה כבירה וחרה זרירה, עם אוכלוסיה כללית של 4000 נפשות, יהודים אלה, לפי מסורת שבידם, הם צאצאי גולים שהשתקעו באי בימי חרבן הבית הראשון. במשך הזמן, האי היה מחובר, בעניינים מדיניים, לטריפוליטניה יותר מאשר לתוניסיה, והדבר הזה נתן את אותותיו גם בקהלה היהודית, בה קיימים מנהגים וארחות חיים הדומים מאוד למנהיגיה וארחותיה של קהלת טריפולי. הקהלה חיה כולה במסגרת המסורת העברית, ומלבד "חדרים" הרגילים נמצאות בה גם ישיבות. סימן להתפתחות התרבות בקהלה הקטנה הזאת היא העובדה שבשלשת בתי הדפוס העבריים הקיימים בג'רבה נדפסים לא רק סדורי תפלה אלא גם ספרי גמרא ופוסקים.

בציונות מרגישים באופן ספונטני ושבעי כבחלק של היהדות. החברה הציונית המקומית "עטרת ציון" פעילה, ובמועדון שלה מתקיימים שעורים לעברית ובשבת מתפללים בו. בראש החברה עומד מר יוסף הכהן, ושמכותו מוכרת בכל האי.

בשבת שבליתי בג'רבה ראיתי את הצעירים שהתכוננו לנסוע לצרפת כדי להגיע משם לארץ ישראל. רב המועמדים נשאו נשים לפני נסיעתם פן יעלו רק

נגרים: בשום אופן ההורים לא היו מרשים שתסענה בחורות בלתי נשואות. כל... הנוסעים לבשו לראשונה בהזדמנות ההיא בגדים אירופיים ועזבו את הלבוש המקומי, הדומה ללבושם של הערבים, שהשתמשו בו עד אז.

בג'רבה ראיתי את ההכשרה החקלאית היחידה הקיימת בתוניסיה. במרחק 3 ק"מ מחרה זרירה, באמצע מטע זיתים, כתריסר צעירים מתכשרים. שני חדרים קטנים עומדים לרשותם; שניהם מחולקים לשניים על ידי וילון. בחלק הראשון של החדר נמצאים שולחן וספסלים, בחלק השני מחצלאות, שעליהן ישנים הצעירים. המטבח והשרותים הסניטריים אינם קיימים, אבל יש שם באר שמימיה מספיקים אפילו להשקאת הירקות שמגדלים מתחת העצים והמשמשים לכלכלת החברים. העבודה העקרית היא בשביל עצי הזית, 360 במספר, ותנובתם היא ההכנסה העקרית. מרכז ההכשרה קיים כבר שלש שנים ואינו יכול להתפתח מטעמים טכניים, אבל מרכזים אחרים הדומים לו יוכלו לקום באי או על שפת הים.

בתזכיר שנמסר לי כתוב:

"מספר היהודים אחרי העליות האחרונות: 4000. ראוי לציין כאן שהעודף מהתלודה איננו ניכר כמעט מחוסר טיפולים מתאימים על פי ההגיינה.

מצבם הכלכלי של היהודים כאן מעורר דאגה ברובו הגדול. החיים מסוסים מאד מאד (הלחם גם משעורה) הרוב הגדול ממעמד "העבודה והעמל". פדיון העבודה פחות הרבה משאר ערי תוניסיה. מובן מאליו שזה גורם שיסתפקו במועט בכלכלה, בתלבושת ובדירה, הרבה משפחות לא משיגים ארוחה אחת ביום רק אחרי עמל רב.

מקרים רבים, שמשפחות שלמות לא משיגות כלכלתם היותר פשוטה, ועם כל זה מצפונם לא מרשה להם לבקש עזרה ואף לגלות את זה, ורק מצד השכנים המבקרים בביתם יבינו זאת.

בזמן האחרון, מצד המשבר הכלכלי מזה ומצד החרם הערבי מצד שני, הוחמר עוד יותר המצב, הגיע המצב עד שאחוז ניכר של קמעונאים יהודים אזל לגמרי מצד החרם, ובמקומם כבשו הערבים את הענף ומצליחים בו, מצד הלקוחות המבכרים לקנות מהם, הן מצד החופש הגמור במסחר (שוק שחור בעיקר) הנותנת להם הממשלה מה שאין כן אצל היהודים, שאינם יכולים להחזיק מעמד מהגזרות הרבות התלויות במסחר שיבוצעו רק אצל היהודים. נשארו רק הסיטונאים שמונים רק אחדים שנשארו יהודים למרות שנכנסו בענף זה גם ערבים.

עובדה אחת מדגימה לנו איך הוא גדול העוני השורר בין היהודים, שרק הוספה של ארבעים פרנקים מצד הממשלה בכל כרטיס מזון, הכריחה הקהלה לארגן מגבית מיוחדת לתוספת זו המתחלקת ל-600 נפש בקירוב.

היהודים עוסקים בכל מיני עבודות כמו: נגרים, בנאים, נפחים, מסגרים צבעים, צורפים, חייטים, סנדלרים, מכונאים וחשמלאים, נהגים ועוד. בכל העבודות האלה רק איזה עשרות שחיים בכבוד מעבודותיהם, למרות שהשכנים אין להם מושג מאלה.

החינוך אצל היהודים כאן, יהודי במאה אחוזים כל הילדים בלי יוצא מהכלל עושים שנים "בחדר" ושם מקבלים חינוך, תנ"ך, תלמוד ופוסקים, תלמידים רבים מישיבות משמשים לרבנים במקומות אחרים. אין בורות בכלל. החינוך הציוני מתנהל ע"י עק"צ ומתקדם טוב, עתונים ספרים, חוברות כלם בעברית מתקבלים כאן ומתפזרים לכל ההמון הצעיר והבוגר לפי רוחו. בכל יום שעורים לעברית לרוב מילדי החדר עד לבוגרים ושכלם מתנהלים ע"י חברים שלעמל"פ. מפאת ריחוק בית הספר הצרפתי וסיבות ידועות לא קיבלו חינוך צרפתי רק איזה עשרות.
מצד טיפול בילדים לקוי יותר מדי, הגיע המצב שרק 30% מהילדים נשארים חיים, מחוסר תזונה מתאימה ובפרט בשנות המלחמה שתיבת חלב משומרת תלויה בהרבה פורמליות ברובם מלאכותיות מיוחדים ליהודים, נוסף על מצב הגיטו עם רחובותיו הצרים והמעופשים, הגיע המצב שגם הממשלה מתוניס העירה להממשלה המקומית בענין זה. "אוזה" הקילה קצת המצב.

התקוה האחרונה שלמענה סבלו וסובלים היהודים כאן, היא: העליה. בתקוה זו חיו וממשיכים לחיות כל היהודים כאן בלי הבדל מעמד וגיל, לצעיר מוצא עתידו וחייו שם ומשתתף בבנין, במסירה כבן נאמן, שלה הוא חולם ומתפלל בכל יום. לבעל משפחה מקוה לראות עתיד בניו מעורים בקרקע המולדת, מחונכים

בחינוך ארצי-יהודי טהור, לזקנים, בה מוצאים מנוחתם הסופית אחרי שנות עמל וגלות. השאיפה לעליה כאן בולטת יותר מכל מקום אחר, בעליות שעברו והאקטואליים היפכו ומהפכים את העיר בכל דבר, נכסים, כלי-בית, תלבושת נקנים ונמכרים תיכף, התורנות לעשרות בכל שבוע שאין להם תקדים, ושכולם מוכנים לעליה, אנו יכולים להגיד בבטחה שרק "אנית יציאת אפריקה" אחת תחסל יהדות גרבה וכפריה."

ונסיים במלת תקוה זו: אנית יציאת אפריקה!

ט ר י פ ו ל י

קהלה נאמנה למסורת

יהודי טריפולי הם 20,000 בערך. הם חיים ברובם – שני שלישים בקירוב – ב"חרה", ושליש מהם בערך בעיר החדשה. כל יהודי המגיע לדרגת עושר מסוימת עובר לגור בשכונות העיר החדשה, אבל, להבדיל ממה שקורה במקומות אחרים, עזיבת השכונה היהודית אינה גוררת אחריה עזיבת המסורת היהודית. לביתו החדש היהודי מביא את מנהגיו העתיקים ושומר אמונים למסורת האבות.

ראוי לזכור שבימי המשטר הפשיסטי יהודי העיר החדשה הוכרחו לפתוח את חנויותיהם בשבת. המושל באלבו, אחד מאנשי הרביעיה הפשיסטית, לא היה מסוגל להבין למה כל היהודים באיטליה החזיקו את חנויותיהם פתוחות בשבת, ולמה יהודי טריפולי סגרו את מקומות העסק שלהם מערב שבת עד מוצאי שבת ולמה החזיקו אותם סגורים במשך תשעה ימים פעמים בשנה, בפסח ו[illegible] טריפולי אינה תל-אביב, אמר אז המושל הפשיסטי, יעשו יהודי חרה מה שהם רוצים, אבל אסור שפני העיר החדשה, העיר ה"פשיסטית" יהיו כפני עיר מתים ביום השבת, ועל היהודים לפתוח את חנויותיהם. היהודים נכנעו בפני הגזירה; אחדים החזיקו את החנות פתוחה על ידי פקידים לא-יהודים ואחרים עשו שותפות אמתית או למראית העין, עם לא-יהודים; אבל מיד אחרי שהצבא הבריטי כבש את טריפולי ב-1943 היהודים שבו למנהגם וסגרו את חנויותיהם בימי השבת ובימי חגי ישראל, ועתה כל חנויות היהודים, הן בחרה והן בעיר החדשה (ושם הן 90 אחוז מכלל החנויות) סגורות.

שפל כלכלי תחת האדמיניסטרציה הבריטית

זה 5 שנים בערך נמצאת טריפוליטניה תחת משטר כבוש. האדמיניסטרציה הצבאית הבריטית (BMA) אינה מתעניינת בפתוח הארץ, וגם אחרי סוף המלחמה היא נוקטת בקו מדיניות שמרנית, עם הגבלות חמורות על היבוא. עיר טריפולי, שנהנתה מתקופת התפתחות גדולה בתקופה שבין 1928 ו-1940, כשהממשלה הפשיסטית השקיעה סכומי פרסטיז'ה מליונים רבים והצליחה ליצור עיר חדישה יפה, עוברת עתה תקופת ירידה.

המבנה החברתי של הקהלה

את יהודי טריפולי אפשר לחלק לסוחרים זעירים, סוחרים גדולים ובעלי מלאכה. אחרי תקופת שגשוג בימיו הראשונים של הכבוש הבריטי, אין עתה תנועה מסחרית. הבצורת בשנים האחרונות צמצמה את כח הקניה של הערבים והיתה לאחד הגורמים של הפסקת התנועה המסחרית; גם בעלי המלאכה חשים במצב הכלכלי הכללי והכנסותיהם מוגבלות מאד. וכן, דלות המון העם שהלכה וקטנה בעשור הקודם למלחמת העולם, התפשטה שוב הרבה. המון יהודי טריפולי אין ידם מגעת די רמת חיים הגונה. הרוב הגדול של תלמידי בית הספר אין תזונתם מספיקה: הגלוסקה שמקבלים בבית הספר היא במקרים רבים סעודתם העקרית במשך היום. אינו נדיר המקרה שילדים יתעלפו מרעב בבית הספר. כתוצאה מהדלות המצב הבריאותי של האוכלוסיה ושל הילדים רע מאד, וטראכומה היא כה נפוצה, עד שכתות בית ספר שלמות הן כתות חולי טראכומה. לפי אומדנת רומא נאסן, יותר משליש הילדים חולים בטראכומה, ועתה הם מסורים ברובם לטיפול רפואי.

מדיניות ההתקרבות היהודית-ערבית

האוכלוסיה היהודית אינה רוחשת שום אהדה לאדמיניסטרציה הבריטית. ראשי הקהלה, שהיו לפי המסורת דבקים מאד באיטליה בימי האדמיניסטרציה האיטלקית, ניסו בשנתים האחרונות להגיע לידי נקודות מגע עם הנכבדים הערבים. זו היא התפתחות חדשה בחייה המדיניים של לוב. כי בימי השלטון

האיטלקי, אם גם היו היחסים הכלכליים בין היהודים והערבים הדוקים מאד (כמו שהם גם כיום), בשדה המדיני היהודי היו שייכים למסגרת האיטלקית יותר מאשר למסגרת המקומית. אף על פי שהדבר יוכל להראות כמוזר, הדחיפה למגע מדיני בין יהודים לבין הערבים באה ממהומות הדמים מנובמבר 1945, כשנהרגו 140 יהודים בטריפולי ובכפרים הסמוכים ובשנהרדו והושמדו נכסים בכמויות עצומות. ראוי לציין שמאורע זה – שהאחריות לו מוטלת פה אחד על האדמיניסטרציה הבריטית אשר לא זה בלבד שלא דכאה את הפרעות, אלא ספחה בהן – השאיר בלב יהודי טריפולי רושם עמוק. צריך ללכת אחורנית במשך מאות בשנים כדי למצוא תקדים לו. מאז 1911, תאריך הכבוש האיטלקי, היו היהודים בבטחון גמור, אבל גם לפנים, תחת השלטון התורכי, אם גם קרו מזמן לזמן מעשי אלימות בודדים, נגד היהודים, אין זכר להתקפת כוחות מאורגנים הדומה להתקפת נובמבר 1945 ולא לאבדן חיי אדם במספר שאפשר להשוותו למספר הקרבנות של המהומות ההן. בימי הכבוש הגרמני ובימי פיקודו של הגנרל רומל סבלו היהודים מגרושים ובמחנות הסגר, אבל לא נטבחו.

המדיניות של שתוף פעולה עם הערבים מצאה את בטויה בחדשים הראשונים של שנת 1946, כשיושב ראש הקהלה, בלי להיוועץ עם איש, הצטרף לחזית המאוחדת של לוב התובעת את עצמאותה ואת איחודה של הארץ (טריפוליטניה, קירינייקה ופזאן). אף על פי שרבים מראשי הקהלה היו עומדים בנגוד לקו הפעולה הנ"ל של יושב הראש, הם מכירים לאחר מעשה שהיא גרמה להפגה רצויה של המתיחות, ואולי היא שגרמה לכך שלא נתחדשו מאורעות מעין מאורעות 1945. עובדה היא שנציגי הקהלה השתתפו בכמה הופעות של החזית המאוחדת של לוב ושהלכו אחרי המדיניות שהיתה לכתחלה מדיניותו האישית של יושב הראש.

יהודי טריפולי וועדת ארבע המעצמות

מדיניות זו מצאה את בטויה בתזכיר שהגישה הקהלה לועידת ארבע המעצמות שהיתה בטריפולי במארס 1948, בימי שהותי שם. בתזכיר זה הצהירה הקהלה היהודית שהיא תומכת בשאיפות אוכלוסית לוב לעצמאות, סימן מובהק להתלהבות בה הובעו שאיפות אלו היא העובדה שכאשר הזמינה ועדת ארבע המעצמות שלושה נציגים של הקהלה להתיצב לפניה, היה צורך להעלות בגורל את שמות שנים מחברי הועד שילוו ליושב הראש, כי אף אחד מהחברים לא היה רוצה לקבל עליו את התפקיד הזה.

הרגשות האמתיים של האוכלוסיה היהודית מצאו את בטוים בתשובות שנתנו היהודים מדלת העם בזמן ביקור הועדה ב"חרה". לפי מה שספרו לי אנשים נאמנים, מתוך 23 שנשאלו על דעתם, 22 ענו שהם חפצים בשיבת איטליה. הנימוקים שהובאו היו שונים: שטה אמרו מפני שתחת שלטון איטליה היינו בטוחים; אחרים אמרו מפני שהיתה עבודה לכל, כי היה לחם לכל, כי המצב היה טוב, כי איטליה היתה מוציאה מליונים לפיתוח העיר, כי אז אפשר היה לעלות ארצה וכו'.

התפתחות תפקידי הקהלה

מן הראוי לציין שתחת שלטון הכבוש הקהלה, בתור מוסד, התפתחה הרבה. אחרי שתחת ממשלת איטליה היתה מוסד לדת ולצדקה, במשך שלש השנים האחרונות נהפכה למעין יצירה של האוכלוסיה היהודית והממשלה רואה בה את נציגות יהודי טריפולי בענינים הנוגעים בהם. מעון הקהלה נמצא בבנין שהופקע על ידי האדמיניסטרציה, וגם מוסדות יהודים אחרים סוכנו בבנינים מופקעים. לרב הראשי ולאב בית דין מינתה הקהלה, בסוף 1946, הרב שלמה ילוז מטבריה, והודות לו נפתחה ישיבה, שבה שפת ההוראה היא העברית.

אבל אם התפקידים התרבו, היסוד הכלכלי נשאר כמו שהיה מקודם. רק 600 איש בערך משלמים מסים שנתיים קטנים, ויתר ההכנסות באות ממסים על המצרכים, הבשר הכשר והיין הכשר. וכן גם בטריפולי אי צדק יסודי בשיטת המסים הוא כי את עול רוב הכנסות הקהלה נושא ההמון הפרוליטרי. רק למשלמי המסים ניתנת זכות ההצבעה בבחירות לועד הקהלה. הבחירות האחרונות התקיימו בסתו 1947, והשתתפו בהן פחות מ-200 בוחרים; מכיון שמר יצחק

חביב, שהיה נציב ויושב ראש ועד הקהלה בכל ימי הכבוש, לא רצה להבחר מחדש; ומכיון שלא נמצא מועמד אחר, הוחלט לבחור בארבעה יושבי ראש, שכל אחד מהם יכהן במשך שלשה חדשים בשנה. למעשה, אף על פי שהוא רק חבר הועד, המכריע בכל עניני הקהלה הוא מר יצחק חביב, יהיה אשר יהיה התפקיד המסור בידו.

הפצת העברית

בית-הספר העברי

השפה העברית תופסת מקום יוצא מן הכלל לקהלה של הגולה. אפשר לומר ש-80% מן הגברים למטה מגיל 30 יכולים להבין עברית ולהביע את מבוקשם בשפה זו. את הפצת השפה העברית יש לזקוף ראשית כל לזכות פעולתם של קבוצת אנשים נלהבים שבשנת 1926 פתחה שעורי ערב, שמספר תלמידיהם הלך וגדל. דחיפה מכרעת לבית הספר העממי עם הוראה בעברית נתנו חיילי ארץ ישראל בימי הכבוש (1943-1945). היום קיים בטריפולי בית ספר עממי (כתות א'-ה'), עם 2000 תלמידים, שבו שפת ההוראה היא עברית ולומדים איטלקית וערבית בשפות עזר. זכות גדולה של החיילים הארצישראליים היתה יצירת קבוצת מורים - על ידי סמינריונים - מורים שאף על פי שמורגש בהם שהוכנו בחפזון יכולים למלא את תפקידי ההוראה המוטלים עליהם.

העברית נהיתה לשפת הוראה גם בתלמוד תורה, שבו מבקרים 1200 תלמידים שהרי כל הבנים הלומדים ב"בית הספר האיטלקי ליהודים" (לומדים כ-2000 תלמידים, בנים ובנות; מקיימת אותה הממשלה האיטלקית, ועובדים בו איטלקים לא-יהודים; הוא סגור בשבת וביום ראשון) מבקרים בתלמוד תורה לפני הצהרים ובית הספר האיטלקי אחרי הצהרים, או בתלמוד תורה אחרי הצהרים אם שעות למודם בבית הספר הן לפני הצהרים. תלמוד תורה "דאר-סרוס", אף על פי שעשר כל תכניתו המסורתית ללמד סדור מבוע את הפרשה ואת ההפטרה, תופש מקום מרכזי, והשמוש בשפה העברית (השגורה בפי המורים והתלמידים) כאילו חידש את נעוריו.

עתיד בית הספר העברי

בית הספר העברי בטריפולי אין כמוהו בגולה. מממנים אותו הקהלה, ג'וינט ואוצר התורה, אבל הוא נאבק ללא הפסק בעד קיומו והוא עומד בפני ברירה זו: להתפתח או להתנוון. כדי להתפתח נחוצים לו האמצעים הכספיים, חבר מורים, מקום השכון הנחוץ כדי לקלוט את 500 הילדים המגיעים מדי שנה בשנה לגיל הכניסה לבית הספר. כדי שיתפתח נחוץ שיוכל במשך 3 שנים הקרובות להיות לבית ספר שלם מתוך הוספת כתות ו', ז'ח'. דבר כזה לא יתכן בלי עזרה רבינית מארץ ישראל: אין לקהלה המקומית מקורות הכנסה גדולים, ונראה שהג'וינט איננו מוכן להגדיל את סכום תמיכתו והוא נוטה לספח בכניסת התלמידים לבית הספר האיטלקי ליהודים, שאת הוצאותיו מכסה הממשלה האיטלקית. מצד שני רק מארץ ישראל יוכלו לבוא המורים לכתות הגבוהות: מורים מנוסים שיהיה בכוחם לא רק ללמד בכתותיהם, אלא גם להשפיע השפעה יוצרת על חבר המורים המקומי. עזרה יסודית אחרת מארץ ישראל לבית הספר העברי בטריפולי תוכל להנתן על ידי הקלות בקנית ספרי לימוד ועל ידי הספקת ספרי עיון למורים.

התשוקה לעליה

ארץ ישראל היא צד מעונין בהתפתחות בית הספר העברי, ובדרך כלל בהתפתחות של האוכלוסיה היהודית ובמיוחד של הנוער בטריפולי. השאיפה לעליה מפוקה היא בכל האוכלוסיה. הדעה שאין עתיד לנוער בטריפולי כללית היא, השאיפה הסנטימנטלית לציון ולחיי חופש בארץ ישראל משותפת לכל. יהודי טריפולי יכולים במשך השנים להיות מועברים כולם לארץ ישראל,

כיהודי תימן, וכמותם הם יכולים לתרום את תרומתם היעילה בהקמת מדינתנו.

בנסיבות הנוכחיות אין הדבר מתקבל על הדעת שהם יוכלו לעלות בדרך הישירה, אבל צריך לארגן את עלייתם דרך איטליה. ואמנם כל נחוץ להקים באיטליה בית ילדים ומרכז הכשרה ליהודי טריפולי. עד כמה שידוע לי, לא יהיו קשיים מצד הממשלה האיטלקית להענקת ויזות לאיטליה ל-200 - 300 יהודי טריפולי, אם הסוכנות היהודית תהיה אחראית לכך ששהייתם שם תהיה זמנית ואם היא תדאג לפרנסתם בימי שבתם באיטליה. ואין לחשוב שיקומו קשיים מיוחדים בהשגת הויזות ליציאה מן טריפוליטניה אם מדי שבוע יעזוב מספר ילדים ונערים את טריפולי ויסע לאיטליה כדי ללמוד. כמובן, בד בבד עם עלית קבוצה מאיטליה לא"י, יבואו במקומה צעירים אחרים מטריפולי. התכנית צריכה להיות: עלית 1000 יהודי טריפולי בשנה אחת.

כדי להוציא לפועל תכנית זו, נחוץ שלכל המחות שליח אחד בטריפולי ואחד באיטליה שיתמסרו אך ורק לעבודה זו, במלאם לא רק את התפקידים החנוכיים של שליחים ומדריכים, אלא גם בבצעם את כל הפעולות הנחוצות להשגת ויזות הכניסה והיציאה ולגיוס המוסדות השונים שבהעדר שתוף פעולה אתם לא תהיה אפשרות להוציא לפועל את התכנית: קהלת טריפולי, התאחדות הקהלות היהודיות האיטלקיות, ג'וינט באיטליה ובטריפולי.

על סמך השיחות שהיו לי עם העומדים בראש קהלת טריפולי, עם יושב ראש התאחדות הקהלות היהודיות האיטלקיות וגם באת כח הג'וינט לצפון אפריקה, גב' בן-עטר, אני יכול לומר שמוסדות אלו מגלים מכסימום של רצון טוב, העלול להיהפך למעשים אם נעמיד לרשות המפעל את האנשים הנחוצים וחלק מהאמצעים הכספיים הדרושים.

ורק על ידי ההכשרה והעליה נוכל לתרום את תרומתנו לשיפור מצב הנוער היהודי בטריפולי. בחורות יהודיות רבות בטריפולי הולכות בגיל צעיר לעבוד בתור עוזרות בבתי נכרים, איטלקים לפנים ועתה אנגלים, והתוצאות מבקורת מצב המוסר אינן שונות עכשו ממה שהיו מקודם. תנאי העוני של המשפחות משפיעים כמובן גם על המוסר. צויין לי שבכמה מקרים בחורות עברו לדת האיסלאם כדי להנשא-לערבים, וכן נספר לי על מקרים כאובים אחרים שלהם רק תרופה אחת: פינוי.

<u>מצב התנועה הציונית</u>

עלי עתה לתאר את מצב התנועה הציונית. לפני המלחמה ההתאחדות הציונית בטריפולי היתה מסונפת להתאחדות הציונית האיטלקית. מספר השוקלים היה די קטן (פחות מ-500 לשנה) אבל ניכר ביחס למספר השוקלים באיטליה (2000 בערך). אזכיר כי כשב-1933 נתקיימו הבחירות לנציג ציוני איטליה לקונגרס של פראג, מחבר התזכיר הזה קבל בטריפולי 255 קולות וז'בוטינסקי 44 (כעבור 13 שנה היה לי הכבוד להבחר על ידי ציוני טריפולי לנציגם בקונגרס באזל ב-1946). במשך תקופת המלחמה, שהיתה גם תקופת התחיקה הגזעית באיטליה, נאלצה ההתאחדות הציונית בטריפולי לשתוק ולחדול מכל פעולה. עם הכבוש הבריטי טבעי היה הדבר שההתאחדות הציונית תחדש את פעולותיה בממדים גדולים יותר מאשר בעבר, אבל נקשר בפרוצידורה שהעמידה את ההתאחדות הציונית במצב לא ברור. מי שהיה מנהל ההתאחדות הציונית לפני המלחמה, מר שאול נחום, פנה בכתב לשלטונות הכבוש בבקשה להרשות לארגן מחדש את ההתאחדות הציונית. הפקיד המטפל בדבר ענה, כנראה, שלא היה ברצונו להעניק רשות ליסד אגודות חדשות; מתוך תשובתו משתמע היה שאם האגודה הנדונה היתה קיימת כבר, לא היה צורך ברשיון חדש. ההתאחדות הציונית נמצאת עוד היום במצב כזה: אינה אסורה ואינה מוכרת. את השקלים מחלקים מדי שנה, אבל ההתאחדות הציונית כשלעצמה אינה מבצעת שום פעולה.

<u>פעולת "בן יהודה"</u>

לחברת בן-יהודה, שלפי התקנות היא הסניף התרבותי של ההתאחדות הציונית בטריפולי, נודעה הזכות ההסטורית להפיץ את השפה העברית בטריפולי. היא ממשיכה לקיים את שעורי הערב שלה במעונה רחב הידים שבחרה. היא עורכת הצגות בעברית לכבוד מועדי ישראל, והצגת פורים, שבה נוכחתי, היתה בעלת

רמה אומנותית ניכרת. קיימת על ידה גם תנועת הנוער "בן יהודה" ו"החלוץ", שאורגן מחדש ושלכוא נתמש בו את מדותיה של תנועה חלוצית ראויה לשמה, שתאכסן במעון בן-יהודה ופועל במסגרתה. נשיא בן יהודה, מר יעקב פרג'ון, התמסר במשך שנים לעבודה למען החברה ללא לאות, ועד לפני חדשים מספר היה נשיא הועד למען בתי הספר: חייבים לו הרבה על התפתחות בית הספר העברי. בזמנו נתמנה לבא כח מחלקת העליה של הסוכנות היהודית, אבל לדאבוננו במשך השנים רחק ממנו לב ההמון וחלק ניכר מציוני טריפולי מתנגד לו. ואמנם, בחוג הצר של יהודי טריפולי, כמעט מן הנמנע הוא שבן אדם יתפוש במשך שנים רבות עמדה חשובה בחיים הצבוריים בלי ליצור הרגשות עוינות והתנגדות כלפי עצמו.

מועדון "מכבי"

מועדון "מכבי", שהיה קיים גם הוא שנים רבות לפני המלחמה, מבצע פעולות ספורטיביות ומבדרות בעיקר. מעונו נמצא עתה בבנין מפואר, בעיר החדשה, שהופקע בזמנו לשם כך על ידי קצין ארצישראלי. ראשי המועדון הם ציונים, אבל אינם רוצים להכריז באופן רשמי ש"מכבי" שייך להתאחדות הציונית. גם למכבי יש סניף נוער, מכבי הצעיר, והוא מארגן שעורים לעברית ופעולות תרבותיות אחרות, אם גם בממדים קטנים יותר מאשר בן יהודה.

תנועת הצופים שנוצרה מיד אחרי הכבוש האנגלי מפתחת ברצינות את תכנית הצופים וגם בה אין משתמשים כמעט בשום שפה אחרת מלבד העברית.

הצורך במרכז ארצישראלי

ואמנם כל התנועות הללו זקוקות למרכז ארצישראלי שיוכל לתאם את הפעולות השונות. הדרכתו תתקבל בהתלהבות על כולם, ומלבד היתרון שתתן לו ארצישראליותו, העובדה שלעצמה שהוא זר לסביבה המקומית תעמיד אותו במצב כזה שירשה לו לבצע את עבודתו בלי להכשל בקנאה ובאינטרסים האישיים שבהם מתנגשים כל העסקנים המקומיים. מכיון שהמון העם והנוער מטריפולי הוא דתי ושומר מצוות, נראה הדבר בלתי הגיוני ומזיק ליצור "בעיה דתית" בקשר עם אישיות השליח, והוא צריך על כן להיות חבר המזרחי או תנועה דתית מובהקת אחרת.

יש להזכיר שאחרי חיסולה של ההכשרה החקלאית המוצלחת בנובמבר 1945 (היא נשדדה ונחרבה בימי המאורעות) הוקמה לפני שנה בערך הכשרה עירונית, שבה עשרים צעירים בערך חיים חיי שותפות והולכים יום יום לעבודתם. מענין הדבר ששכר עבודתם הוא בערך 50 מאל ביום, היינו, קצת יותר מ-2 שילינג. הגרעין הזה הוקם ביזמת שליח ארצישראלי ששהה בטריפולי במשך שנה וחצי בערך, עם תפקיד לארגן את ההעפלה. בימי שהותי שם, שמעתי דברי בקורת רבים מצד העסקנים המקומיים, בעיקר מפני עמדתו ביחס לדת. אוירת המסתורין שמסביב לו גרמה לקולות האבסורדיים ביותר, ומן הראוי יהיה ששליח, המצויד בויזה כשרה לטריפולי, יוכל להיות במקום בהקדם האפשרי ובפעלו בחכמה ובזהירות יבצע את הפעולה החנוכית והארגונית החשובה העומדת בפניו.

הקמת ועד ציוני

בימי שהותי בטריפולי הוקם ועד המורכב מנציגי כל הארגונים (2 - בן-יהודה; 2 - מכבי; 1 - תנועת נוער בן יהודה; 1 - מכבי הצעיר; 1 - צופים; 1 - הכשרה עירונית; 1 - החלוץ), ועליו מוטלים תפקידי ועד ציוני מרכזי. השתתפתי בתחבולה זו מכיון שפה אחר הובעה הדעה שלא היה כלל כדאי לבחור בועד מנהל על ידי בחירות דמוקרטיות. אבל לפני נסיעתי עדיין לא הושג הסכם על השאלה מי יהיה המזכיר, מפני הקנאה האוכלת את הארגונים השונים, ויש לי כל מיני טעמים לחשוב כי עד שלא ימצא בטריפולי שליח מארץ ישראל הועד יהיה קיים רק על הנייר, ואולי אפילו כך לא, כי לא אתפלא אם אשמע שלמחרת נסיעתי חלק ניכר מהחברים ביטל את הסכמתו להשתתף בו.

<u>המצב המעציב של היהודים בפנים טריפוליטניה</u>

דלות ה"חרה" של טריפולי, אף על פי שהיא עושה רושם חזק, אינה ניתנת להשוואה עם מצב היהודים המתגוררים בפנים הארץ, שהוא גרוע הרבה יותר. 6000 יהודים בקירוב חיים בעשר קהלות בערך בפנים הארץ. בקרתי בשנים מהמרכזים האלה: עמרוץ ותיגרינה, ועברתי על יד זוארה, הסמוכה לגבול תוניסיה. רגש חוסר הבטחון הוא הרבה יותר חזק בכפרים מאשר בטריפולי, וכל מי שרק יוכל משתדל לעבור לגור בבירה.

<u>עמרוץ</u>

עמרוץ הוא כפר עברי קטן, בו בערך 1000 יהודים, בעלי מלאכה וסוחרים זעירים בין הזעירים. בעלי המלאכה מיצרים מספרים לגזוז הצאן, חרמשים, מחרשות ומכשירים חקלאיים אחרים בשביל ערביי הסביבה. אין צורך להיות רופא כדי לעמוד על מצבה הסניטרי האיום של האוכלוסיה. אם בטריפולי קיימות כתות נפרדות לילדים בריאים ולילדים חולים בטראכומה, כאן, בבית הספר שאורגן השנה בפעם הראשונה, מצטופפים בשלש כתות צרות ילדים בריאים וילדים חולים בלי שום הפרדה. מעיניהם עלתה תפלה חרישית: הצילונו. אינני רואה את עצמי מוכשר לתאר את משכנות המסכנים האלה, שאפשר להשוותם למשכנותיהם של הדלים ביותר מערביי ארץ ישראל, ודלות השוק נותנת מושג על אורח החיים הירוד עד מאד של האוכלוסיה הזאת.

בבית הכנסת, על יד קופת רבי מאיר בעל הנס ור' שמעון בן יוחאי, ועל יד קופת קרן קימת, ראיתי תיבה אחרת: "קופת דוד המלך". שאלתי את אחד הזקנים מה זאת, והוא, תמה על שאלתי, ענני: "דוד מלך ישראל, המלך שלנו".

הסוחרים הזעירים מעמרוץ הם בדרך כלל רוכלים, היינו, הם נוסעים בתרמילים על שכמם לכפרים הערבים; הם יוצאים ביום ראשון וחוזרים ביום ששי, ומרויחים סכומים דלים מאד. לפעמים אינם חוזרים והם נעלמים. בזמן האחרון דברו על רציחתם, בנסיבות מסתוריות, של שנים מהרוכלים האלה. יהודים אחרים מעמרוץ מרויחים את לחמם בעבדם בטריפולי, הרחוקה מכפרם שנים-עשר קילומטרים.

<u>תיגרינה</u>

האוכלוסיה העברית של תיגרינה מורכבת מ-330 נפשות. הכפר הוא במרחק קילומטרים מועטים מגריאן, על הרמה הנקראת גם היא גריאן, במקום נוח לבריאות, על אחת הגבעות. יהודי המקום חיים במערות, אחרי שיורדים בסלולים מעלות, נמצאים באמצע החצר, בה נפתחים פתחי הדירות השונות. ברב המקרים חדר אחד משמש מקום התגוררות לכל המשפחה, לעז ולתרנגולות. נוכחתי לחלוקה השבועית של המים, שנעשתה על ידי מוכתר יהודי. הנשים, בלבוש ערבי הצטופפו מסביב לבאר כדי להביא לבתיהן, שאינם רחוקים ביותר, את הנוזל. כשהבצורת קשה יותר, עליהן ללכת לשאוב מים במקום המרוחק 5 קילומטרים.

במרכז הכפר המוזר נמצא בית הכנסת, גם הוא מתחת לקרקע. מורה צעיר מסכן, חולה טראכומה, רזה וכחוש, היה מלמד את הילדים את פרשת השבוע. משכורתו לירה וחצי לחודש.

נכבדי הכפר הסבירו לי מה דלים חייהם, ושלא תהיה תועלת בהעברתם לטריפולי והסברתי להם לעלות כולם יחד לארץ ישראל: אנשי תורה ואנשי מלאכה אנחנו ונהיה לחלוצים על אדמתנו. הילדים התקבצו סביב למכונית בה נסעתי וצעקו: "העלנו ארצה אתך!

<u>זריה</u>

לבסוף אני מעתיק כאן מכתבו של נשיא קהלת זריה, יצחק עזרא, לכבוד הרב הראשי ואב בית דין בטריפולי בתאריך 20 בפברואר 1948:

"אדוני,

"ראיתי צורך לכתוב לו כדי להודיעו על מצב קהלת זריה, הכוללת כ-700 נפש: רק 10% מהם ידם משגת כדי צאתם מספוקה; 40% נאבקים ברעב; לעת עתה לא התגברו עליו וגם הוא לא התגבר עליהם; 50% בסכנם צבה ועל פניהם רואים את סימני המות.

"יש אנשים האוכלים רק מעת לעת ואנשים המביאים אוכל לפיהם רק פעם ב-48 שעות; רובם אזל כוחם ואינם יכולים לעמוד על רגליהם, כי גבר עליהם הרעב ואין להם עבודה.

"קהלת טריפולי שולחת לנו מדי שבוע 3000 לירישות (שם לא"י), המתחלקות בין 300 נפשות ויותר.

"אדוני, פן תאבדנה נפשות אלו "בגלל האנשים שבידם להצילן", אני מבקש ממנו שיחוש לעזרתן. בעת זו: יבוא אדוני בעצמו או יזמין אליו רבי השוט ספיר, שמידיו מקבלים העניים את הקיצבתם, והוא יפקיד אותו על פרסי מבכנו החסור."

<u>פעולת הג'וינט</u>

מן החובה הוא להבליט את עזרת ג'וינט לקהלות טריפולי ולוב. היא היתה רבת ערך עד מאוד. מנהל הג'וינט לאיטליה, מר טרובה, ביקר בטריפולי פעמים, ב-1946 וב-1947, ובהתחלת 1948, סמוך לביקורי היתה בטריפולי הגב' בן-עשר, נציגת ג'וינט לצפון אפריקה, ודאגה לכמה דברים מועילים: נפתח גן ילדים, נעשו חלוקות גדולות של נעלים ובגדים, והוחלט על פתיחת מסעדת בית ספר לילדי בית הספר העברי ובית הספר האיטלקי ליהודים (שהם בני מיצר) בהתחלת מאי. ראיתי את ההכנות לביצוע התכנית החשובה הזאת. בהודותי לג'וינט על העבודה שהוציא לפועל, עלי לציין שקהלות טריפוליטניה זקוקות לא רק לכסף, אלא גם לעובדים סוציאליים שיהיה בכוחם לארגן את העזרה להמוני המדינה, העזובים עד הנה לנפשם.

- - - - -

To : Shertok
Dr. Sneh
Sasson
Epstein
Linton

From : Fischer.

Paris, the 28th August 1947.

Report on the situation of North-African Jews made by Mr. Paul GHEZ, a Tunisian lawyer, member of the Conseil général de Tunisie, representative of the Joint in Tunisia.

Mr. Ghez is in touch with our friends in Tunisia and he was asked by them to see me in Paris.

Following are the main points of what he told me:

Under the German occupation the Tunisian Jews were abandoned by all, Arabs and French. They have not forgiven to the French the way they were left alone to face the Germans and their cruel demands. On the other hand the Jews notice now the tendancy of the French to appease the nationalist movements led, more or less openly, by the Arab League. The Jews are afraid of either a gradual departure of the French which will leave them under Arab domination or a franco-arab conflict who would degenerate into a massacre of the Jews.

However the Arabs, moderates and intellectuals, are not making any antisemitic propaganda at present and excesses which are taking place are only being caused by the mob.

In Algiers there is also a grudge of the Jewish population towards the French. The Jews don't forget that Jewish rights were only reluctantly restored after the liberation.

Circumstances during the last year have awakened among all African Jews a mystic trend to Zionism and simultaneously have brought about a change into their character which has become aggressive and violent.

The young Jews who are not Zionists become communists.

In Tripolitania, the situation is much worse than in North Africa. There the Jews are living in constant fear and 100% of the population wants to go to Palestine.

They try to reach Tunisia where they hope to find organisations which will bring them to Palestine. A month ago, 300 young people had already crossed the border. To-day, they are already 500.

As soon as the British authorities received knowledge of this exodus, they asked the French to close the frontier and to return to Tripolitania the Jews who had already escaped.

./..

The French authorities promised to control the frontier but they refused to send back the Jews already in Tunisia. The frontier is now severely controlled by all sides and cases have been reported where Jews trying to cross the border have been killed by sentries.

A group of 500 Jews is reported to have been halted at the frontier and sent back to Tripolitania.

These Tripolitanian Jews are a serious problem to the Tunisian French community and one of the reasons of the trip to Paris of Mr. Ghez was to get in touch with the Joint here. Jewish departure from North Africa to Palestine are much irritating to the Moslems, not only because these Jews go to Palestine but also because the French are not granting any exit visas to Moslems who want to go to Egypt or Syria.

Mr. Ghez told me about preparation being made for further departure from North Africa - in particular he told me about preparations made by the representatives of the Bergson group for sending a ship in autumn - and asked me what his attitude should be towards such departures.

Regarding Zionist activity in Tunisia, Mr. Ghez is of the opinion that spectacular manifestations are dangerous and may endanger the security of the Jews there and force the French to counter-attack Zionist activity whereas the French, up till now maintained a friendly or a natural attitude. neutral

The fear expressed by Mr. Ghez seems entirely justified and there is little doubt that revisionist and bergsonist zeal may do much harm in North Africa.

By the way, there seems to be little difference between the activities of the two organisations.

Mr. Ghez complained that the only Jewish newspaper in Tunisia, the "Gazette d'Israël, is in revisionist hands.

So far the report made by Mr. Ghez. There is little doubt that the temperament of North African Jews offers a favourite field to extremist propaganda. It seems therefore that reinforcement of organized moderate activity is an imperative necessity.

ORGANISATION SIONISTE
DE FRANCE

FÉDÉRATION DU MAROC

CASABLANCA

SECRÉTARIAT : A 47-17

Casablanca, le 9 Septembre 1947
B. P. 702

Monsieur Maurice FISCHER
143 Rue Wagram

PARIS

Cher Monsieur,

Maitre BLUMEL nous a appris que vous vous proposez de faire une tournée au Maroc en Octobre ou Novembre prochain, et que vous profiterez de votre séjour pour rendre visite à la Résidence Générale à l'effet de l'entretenir de la campagne de presse ayant fait l'objet de notre précédente correspondance.

Le Comité Central serait heureux que vous preniez contact avec lui avant toutes démarches afin d'arrêter d'accord avec lui, les principales bases de discussion.

Cependant nous croyons d'ores et déjà devoir attirer votre attention sur les points suivants :

Toutes démarches de quelque nature qu'elles soient et quel qu'en soit l'auteur, n'aboutiraient pratiquement à aucun résultat positif, si elles étaient exclusivement entreprises auprès de la Résidence Générale. Cette dernière répond invariablement à toute intervention de ce genre que "le nécessaire sera fait " ou bien que "le nécessaire est déjà fait".

Or, dans le cas présent nous savons en effet que le nécessaire a été fait puisque un article a été soumis au visa de la censure et qu'il a été refusé. Mais ce qui nous intéresse au plus haut point, c'est l'état d'esprit qui règne dans certains milieux et le danger qui plane sur la population juive marocaine dont l'inquiétude s'est aggravée depuis les derniers évènements de Tunisie.

Un article haineux paru dans un journal ne constitue pas le danger en soi, mais un symptôme significatif

Censurer un article c'est bien, mais c'est insuffisant. Des mesures de sécurité s'imposent et nous savons qu'elles ne sont pas prises.

C'est pourquoi il nous semble nécessaire que vous interveniez auprès du Ministère des Affaires Etrangères dont dépend la Résidence Générale et que vous mettiez le dit Ministère en garde contre l'argument sans valeur à nos yeux que la Résidence invoque en de telles circonstances "Vous n'êtes pas sur place, nous savons mieux que quiconque ce

que nous avons à faire".

Cet argument signifie que le Gouvernement Français, dans l'ignorance des circonstances locales, doit laisser les mains libres à la Résidence.

L'antisémitisme n'est pas, bien entendu, le fait de la Résidence. Notre action n'est donc pas dirigée contre cette dernière, mais contre le danger qui pourrait se transformer en réalité tragique si des mesures sérieuses n'étaient prises pour assurer la protection de notre population.

Nous pensons que vous avez ainsi suffisamment d'explications et que vous pourrez entreprendre des démarches dans le sens indiqué plus haut auprès du Ministre des Affaires Etrangères avant votre visite au Maroc.

Veuillez agréer, cher Monsieur, nos meilleures salutations.

Le Secrétaire Général

Prosper COHEN

10/10/47

ח.נ.

הנני שולח לך שאלות בנוגע להודעה ודו"ח קצר.

א. במאמר הנדפס ב 18/4 ב' Afrique Magazine
אני מבין את נותן ה interview עבור ה
שאמר את אשר אמר מתוך לחצים ורצון
להתבלט. המעניין הוא ~~...~~ שיש מי שאוחז
בגרסות ספוריות כאלה

ב. בהודעה הופיעה ב Alger Soir מ 8/10
אומרים כי ראש ועד הדת אשר באלגיר
בקר ומסר עובדי רבות תפל אלג'יריה. נשבע
לפני שנים משפט על יקי עדותם של שני
יהודים, ונחשב מאז לידיד יהודים. אומרים
שהודעה לסופיות האישית לא היו הפגנות
אלופה בשמות שלוין וכו'. המעניין הוא
שההודעה הנ"ל לא הודפסה בשום עתון
אחר אלא ב A.S. עתון הסוציאליסטי.
בעתון הנ"ל יוצא יום יום עם כותרות
תמונות של ארץ ישראל והגנות הערבים
לשלומות יקרים ביהודי א"י. המעשים שהודעה
אינם באים לומר שבלאו שהיו מעין לנו
שהבעתם לא יהיו מחורת במקרה שיקרה

שבגלל לכוח משנות הגליה בה. במקום
הוא אמר שמגלת ה PPA (המפלגה הלאו-
מית) היא אצלו ויורשת את הפסקת
הלוי אבד.

5. במאמר בגב׳ הויד׳ ה Egalité du 29/9
דורש ה P.P.A ראשון את הערבים internationaux
המשותפת

4. זוה קטע שקבלתי מלוניס.

« A l'intérieur les Arabes manifestent beaucoup de hostilité. Ainsi pour les fêtes de סוכות contrairement à leurs habitudes ils n'ont pas apporté des plantes (myrthe et palme) pour couvrir les cabanes.

On m'a signalé le passage de 2 caravanes d'armes qui seraient passées par le Sud. L'une d'elles s'est rendue en Algérie (par Tebessa).

En Tunisie à la demande de la Ligue Arabe on relève le nom de tous les Dou[illegible] (= nationalistes arabes tunisiens) qui ont été arrêtés et condamnés après 1951.

Les chefs destouriens semblent s'opposer à toute politique de violence et

2

répercussions d'agir contre tous et particulièrement contre les juifs.

Cependant dans le bled et dans l'intérieur il semble que des mesures antijuives ont lieu.

Quoiqu'il en soit nous ne croyons pas à des pogromes en Tunisie. Mais par contre nous les craignons pour l'Algérie.

Nous avons appris qu'au Caire il y aurait des ~~[illegible]~~ dissensions sérieuses entre les 2 leaders Tunisiens: Thameur (réfugié en Espagne, speaker de Hitler) et Bourguiba.

[illegible] לפחות [illegible] [illegible] [illegible]

רצוני היה לי מגע רב עם כל המוסדות

הפוליטיים [illegible] הערבים. [illegible] [illegible] ל

זאת אני חושב [illegible] - [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] הרצון הזה [illegible]

[illegible] לך [illegible] [illegible]

שלום רב

[signature]

Provenance : ALGER
10.10.47

Note sommaire sur les documents ci-joint.

La note tend à souligner que la situation des juifs en Algérie est précaire, en ce sens que des troubles anti-juifs sont probables.

Ce point de vue est soutenu par trois coupures de presse.

La première est tirée de l'AFRIQUE MAGAZINE N° I64. C'est un article qui parle largement, mais dans un esprit en apparence amical, du mouvement sioniste au MAROC. Cette publication est interprétée comme un "tapage" inutile uniquement susceptible de troubler la situation.

La deuxième est tirée du journal EGALITE du 29 Septembre ~~qui-senti~~ L'article contient un passage de nette propagande antisémite ~~parl~~ relatif à une prétendue fausse traduction de documents arabes par un interprète/juif, en base de laquelle qurante scouts musulmans auraient été fusillés.

Enfin la troisième tirée du joirnal ALGER SOIR/du 8 Octobre I947 reproduit une dépêche du Cheikh Taieb El Okbi adressée à Azzam Pacha, lui promettant l'aide militaire de milliers de musulmans d'Algérie pour la défense de la Palestine Arabe.

La note relève que OKBI s'est bien comporté envers les juifs pendant l'occupation et que par ailleurs la dépêche ci-dessus est postérieure de 2 jours à une déclaration des autorités qu'elles ne seraient pas responsables en cas d'attaque par les arabes contre les camps de Alya.

Elle contient également un petit rapport de Tunisie qui parle d'envois d'armes en Algérie par le sud tunisien, et aussi de la détérioration des relations arabo-juives.

731

~~759~~/c

, le 3 Octobre 1947.

M. Prosper COHEN
Secrétaire Général de la
Fédération du Maroc de
l'Organisation Sioniste
de France.
B. P. 702,
CASABLANCA.

Cher Monsieur,

Votre lettre du 9 septembre m'a beaucoup intéressé.

L'état d'esprit auquel vous faites allusion dans cette lettre nous est parfaitement connu et c'est précisément pour être, dans une certaine mesure, à même d'éviter l'argument "vous n'êtes pas sur place, nous savons plus que quiconque ce que nous avons à faire" que j'aimerais faire un voyage en Afrique du Nord.

Je crois comme vous que la question juive au Maroc doit faire l'objet de la plus grande attention au Ministère des Affaires Etrangères et c'est dans ce sens que j'entreprends toutes mes démarches à ce sujet.

Dans les contacts que j'ai eus avec certaines personnalités de la Résidence générale j'ai nettement exprimé ce point de vue.

Soyez certain que ma première visite, si je suis à Casablanca, sera pour vous et dans l'attente de faire votre connaissance, je vous prie de croire, cher Monsieur, à mes sentiments les meilleurs.

M. FISCHER
Secrétaire politique.

"LE JEUNE MOGHREBIN" Edition Arabe n°I-20/6/47

Le venin sioniste au Maroc

(Traduction analytique)

Très souvent nous avons témoigné notre sympathie à la population israélite du Maroc, lui avons manifesté des intentions sincères, nous sommes préoccupés de ses intérêts; nous en avons parlé dans nos publications, demandé pour elle ses droits (celui de sa nationalité marocaine), visant en cela l'union des efforts et la communauté des points de vue dans l'intérêt des deux éléments.-

Les Israélites ne semblent pas répondre à ces sentiments; ils n'ont fait que profiter de cette nationalité et de notre protection depuis l'arrivée des Musulmans, n'y trouvant que bienfaits et aide à la sauvegarde de leurs droits en leurs moments d'épreuves et de détresse; S.M. le sultan a particulièrement affirmé cette protection sous le régime de Vichy. Maroc et Marocains n'ont jamais cessé de présenter leur défense, de faire valoir leurs droits et de compatir à leur sort quand ils ont été frappés par l'injustice.

Mais cette confiance s'est trouvée mal placée; les Juifs n'ont rien reconnu de ces bienfaits et ils n'ont témoigné aux Musulmans qu'ingratitude et traîtrise.-

Tout le monde sait que les Musulmans ont persévéré et continuent à persévérer dans la recherche de cette amitié et de l'union des deux éléments, tandis que les Juifs s'opposaient à ces nobles efforts par l'hypocrisie et la traîtrise. Malgré cette opposition, nous voyons les Musulmans faire preuve de bonté et d'indulgence; la preuve en est qu'on les voit encourager les Juifs dans leur commerce et il n'existe pas d'activité économique qui ne soit accaparée par eux faisant ainsi une concurrence redoutable aux Musulmans; le plus désolant est que nous ne cessons de voir la plupart des Musulmans se diriger vers les artisans juifs - (tailleur, pâtissier, bijoutier, etc...).

La plus grande partie des Juifs marocains ne méritent pas leur nationalité qu'ils tournent à leur profit particulier mais ils se targuent à l'occasion de cette citoyenneté, proclamant leur fidélité au trône chérifien. Ces Juifs s'écartent systématiquement des choses marocaines, refusant d'adopter les caractéristiques nationales (amour de la Patrie, langue officielle, relations avec ses compatriotes.) Ne comptons donc pas sur leur aide et leur solidarité; il faut les tenir à l'écart.-

Il est de notoriété que les Juifs du monde entier s'emploient à ramasser le plus d'argent par tous les moyens; le Juif n'a aucune personnalité propre et ne connaît que la richesse qui est sa patrie.

.../...

Le Juif est poltron par nature; on n'a jamais entendu parler de ses exploits guerriers et il est incapable de manier un bâton... Cependant les émigrés trouvent plus de facilités pour rentrer en Palestine arabe; ceux qui viennent d'Autriche, de Pologne, d'Allemagne et d'Italie, il est permis de ne pas les considérer comme Juifs, mais comme des rebuts...

Jusqu'à quand resterons-nous inactifs devant cette hostilité?- Ne sommes-nous pas en droit de boycotter les Juifs, tant qu'ils oeuvreront pour le Sionisme, par solidarité envers nos frères et la Ligue des Etats-Arabes?...

Nous nous sommes aperçus que les Juifs nous ont boycottés et ce boycottage s'est affirmé en particulier depuis qu'ils ont été mis au courant de la puissance de la Ligue Arabe.-

Ce premier pas (le boycottage) nous aurions dû le faire bien avant; autrement nous resterions en marge des pays arabes; nous aurions laissé notre pays aux Sionistes pour y répandre leur poison contre la chère Palestine.-

Nous n'ignorons pas que les Juifs de ce pays aident ce mouvement diabolique de tout leur possible; ils organisent des manifestations, des réunions pour en envoyer le produit aux Juifs de Palestine; le pauvre, comme le riche, contribuent à cette caisse; la plupart d'entre eux prétendent que ces fonds sont destinés aux indigents; en réalité ils envoient les deux tiers en Palestine, tandis que le tiers reste pour leur caisse de bienfaisance.-

Devrons-nous rester inactifs sans leur rendre l'inimitié par l'inimitié, la haine par la haine, et de ne pas combattre ce mouvement satanique?...

Le plus surprenant est que ce mouvement possède un bureau à Casablanca, en Algérie et en Tunisie, des sections dans toutes les villes marocaines; le bureau marocain qui se trouve 37 bd. de la Liberté à Casablanca, possède une revue sioniste, hostile aux arabes et les attaquant par les armes des incapables.-

Comment est-il permis aux Juifs, au vu et au su de tout le monde de fonder ce mouvement, d'organiser des sections pour répandre le venin sioniste menaçant ainsi la sécurité du pays. Et, pour comble on peut voir, à l'entrée de ce bureau, flotter le drapeau sioniste. Depuis quand le Juif a-t-il un drapeau national dans notre pays? Est-il permis, dans un pays comme le nôtre, de laisser le Juif perpétrer cette sorte de crime?- Est-il permis de placer l'étoile à six branches au milieu du drapeau marocain? Visent-ils à mettre fin à la générosité de notre pays envers eux?-

O Sionistes, nous ne vous passerons pas ces crimes. Nous resterons aux aguets tant que notre sang et notre coeur brûleront pour la cause arabe. Nous ferons face à cette hostilité par toute notre force, notre puissance, notre amour-propre et notre sentiment national; prenez garde, ô Sionistes!

Signé: ABDU KHALIL

731

LE JEUNE MOGHREBIN (Edition arabe du 5 Juillet 1947)

LE VENIN SIONISTE (traduction analytique, libre)

NOUS NE VOULONS DE VOUS QU'EN TANT QUE MAROCAINS

Je reviens sur ce que j'ai dit au sujet du sionisme pour rapporter un évènement qui s'est passé dernièrement à Tunis. Les Juifs de cette ville ont voulu jouer un tour à nos frères tunisiens, pensant que ceux-ci ne s'en apercevraient pas, convaincus qu'ils déployaient là une de leurs ruses légendaires; mais cette ruse fut éventée à leur grande confusion.

L'évènement se rapporte au décès du Grand Rabbin de Tunis, nos frères tunisiens en considération de la position religieuse du défunt et de sa citoyenneté tunisienne ont pris part au deuil des juifs; un grand nombre de personnalités marquantes tunisiennes suivirent l'enterrement mais ils s'aperçurent - et ceci ne s'était jamais vu dans notre pays - que le cercueil était recouvert du drapeau sioniste; ils en furent vivement impressionnés et désapprouvèrent fortement ce geste considérant que la personnalité du Rabbin était religieuse avant d'être sioniste et qu'il appartenait aux juifs tunisiens de faire preuve de courtoisie et de correction en montrant qu'ils étaient tunisiens et non sionistes.

Sans doute, ce sentiment sioniste dont j'ignorais l'importance jusque là est-il partagé dans toute l'Afrique du Nord... Malgré cela nous ne témoignerons aux juifs aucune haine, tant qu'ils resteront juifs, sans dépasser la pensée religieuse juive. Mais s'ils s'inclinaient vers le sionisme, nous serons leurs adversaires et leurs ennemis.

Ce que nous demandons aux juifs marocains, c'est qu'ils soient marocains, qu'ils se conduisent selon les intérêts marocains, qu'ils en soient fiers et qu'ils honorent le front haut leur nationalité marocaine. Comme nous souhaiterions voir les juifs marocains être près de nous dans le bien et dans le mal et montrer leur sincérité et leur amour pour le Maroc.

Très souvent j'ai eu des relations avec des juifs marocains et en particulier avec des jeunes, je conversais avec eux au sujet du Maroc et à leurs propos ils paraissaient des nationaux avant tout, mais à ces propos se mêlait comme l'absence d'une sincérité totale. Je me réunis un jour avec un groupe de jeunes israélites et je fus frappé par la vivacité de leurs sentiments nationaux, aussi je leur déclarais qu'il fallait que la jeunesse juive et la jeunesse arabe se rapprochent et se voient, ils trouvèrent mon idée excellente, me déclarèrent qu'ils avaient une organisation qui poursuivait ce but et qu'ils seraient heureux que j'invite mes camarades à y venir; ils me promirent des compte-rendus de leur activité mais jusqu'à présent je n'ai rien vu d'autre sur eux que des cartes portant le sceau sioniste.

./..

Quant aux juifs d'Egypte, je puis témoigner qu'ils sont Egyptiens, que la plupart d'entre eux s'écartent systématiquement du sionisme, le groupe sioniste étant si infime qu'on peut se passer de le mentionner. J'ai pu remarquer au cours de mon séjour en Egypte que les juifs portent un amour sincère à leur pays èt à son souverain Farouk, qu'ils pratiquent avec fierté l'arabe classique qu'ils considèrent supérieur à leur langue, qu'ils parlent arabe comme les fils de l'Egypte et qu'il est pratiquement impossible de faire une différence entre leur accent et celui des Egyptiens, ils admirent le génie de l'Egypte, ses traditions...

Quand on entre dans leurs maisons, la première chose qui frappe est le portrait du roi Farouk, accroché au mur et ce qui est plus étonnant c'est de voir certains d'entre eux accrocher des planches où sont transcrits les versets du Coran, des proverbes arabes.

J'ai parcouru tous les milieux israélites, je puis dire que ceci est commun à tous les juifs d'Egypte et j'ai pu constater les différences qui existent entre eux et les juifs du Maroc. Les premiers combattent le sionisme, le désapprouvent et très souvent ils déclarent leur solidarité avec l'Egypte et l'absence de toute relation avec les organisations sionistes.

Il n'y a aucune raison pour que la minorité qui s'occupe de sionisme ne fasse pas de donations généreuses à ces organisations et on a pu voir les publications égyptiennes accuser le Grand Rabbin d'Egypte d'envoyer, en cachette, cet argent en Palestine. De même j'ai remarqué qu'une fraction d'égyptiens évitait de faire du commerce avec les juifs, mais la plupart des grosses fortunes d'Egypte continuent à se diriger vers les grands comptoirs commerciaux, comme ceux de Secouril, Shamalan et Ourikou.

Ce qui nous importe de tout ceci c'est que les juifs du Maroc imitent leurs coreligionnaires d'Egypte, de Syrie et qu'ils nous prouvent la sincérité de leurs sentiments, autrement il nous sera impossible de leur tendre la main.

En premier et dernier lieu nous ne voulons de vous qu'en tant que Marocains.

ABOU KHALIL

RABAT

"LE JEUNE MOGHREBIN" Edition Arabe n°I-20/6/47

Le venin sioniste au Maroc

(Traduction analytique)

Très souvent nous avons témoigné notre sympathie à la population israélite du Maroc, lui avons manifesté des intentions sincères, nous sommes préoccupés de ses intérêts; nous en avons parlé dans nos publications, demandé pour elle ses droits (celui de sa nationalité marocaine), visant en cela l'union des efforts et la communauté des points de vue dans l'intérêt des deux éléments.-

Les Israélites ne semblent pas répondre à ces sentiments; ils n'ont fait que profiter de cette nationalité et de notre protection depuis l'arrivée des Musulmans, n'y trouvant que bienfaits et aide à la sauvegarde de leurs droits en leurs moments d'épreuves et de détresse; S.M. le sultan a particulièrement affirmé cette protection sous le régime de Vichy. Maroc et Marocains n'ont jamais cessé de présenter leur défense, de faire valoir leurs droits et de compatir à leur sort quand ils ont été frappés par l'injustice.

Mais cette confiance s'est trouvée mal placée; les Juifs n'ont rien reconnu de ces bienfaits et ils n'ont témoigné aux Musulmans qu'ingratitude et traîtrise.-

Tout le monde sait que les Musulmans ont persévéré et continuent à persévérer dans la recherche de cette amitié et de l'union des deux éléments, tandis que les Juifs s'opposaient à ces nobles efforts par l'hypocrisie et la traîtrise. Malgré cette opposition, nous voyons les Musulmans faire preuve de bonté et d'indulgence; la preuve en est qu'on les voit encourager les Juifs dans leur commerce et il n'existe pas d'activité économique qui ne soit accaparée par eux faisant ainsi une concurrence redoutable aux Musulmans; le plus désolant est que nous ne cessons de voir la plupart des Musulmans se diriger vers les artisans juifs - (tailleur, pâtissier, bijoutier, etc...).

La plus grande partie des Juifs marocains ne méritent pas leur nationalité qu'ils tournent à leur profit particulier mais ils se targuent à l'occasion de cette citoyenneté, proclamant leur fidélité au trône chérifien. Ces Juifs s'écartent systématiquement des choses marocaines, refusant d'adopter les caractéristiques nationales (amour de la Patrie, langue officielle, relations avec ses compatriotes.) Ne comptons donc pas sur leur aide et leur solidarité; il faut les tenir à l'écart.-

Il est de notoriété que les Juifs du monde entier s'emploient à ramasser le plus d'argent par tous les moyens; le Juif n'a aucune personnalité propre et ne connaît que la richesse qui est sa patrie.

.../...

Le Juif est poltron par nature; on n'a jamais entendu parler de ses exploits guerriers et il est incapable de manier un bâton... Cependant les émigrés trouvent plus de facilités pour rentrer en Palestine arabe; ceux qui viennent d'Autriche, de Pologne, d'Allemagne et d'Italie, il est permis de ne pas les considérer comme Juifs, mais comme des rebuts...

Jusqu'à quand resterons-nous inactifs devant cette hostilité?- Ne sommes-nous pas en droit de boycotter les Juifs, tant qu'ils oeuvreront pour le Sionisme, par solidarité envers nos frères et la Ligue des Etats-Arabes?...

Nous nous sommes aperçus que les Juifs nous ont boycottés et ce boycottage s'est affirmé en particulier depuis qu'ils ont été mis au courant de la puissance de la Ligue Arabe.-

Ce premier pas (le boycottage) nous aurions dû le faire bien avant; autrement nous resterions en marge des pays arabes; nous aurions laissé notre pays aux Sionistes pour y répandre leur poison contre la chère Palestine.-

Nous n'ignorons pas que les Juifs de ce pays aident ce mouvement diabolique de tout leur possible; ils organisent des manifestations, des réunions pour en envoyer le produit aux Juifs de Palestine; le pauvre, comme le riche, contribuent à cette caisse; la plupart d'entre eux prétendent que ces fonds sont destinés aux indigents; en réalité ils envoient les deux tiers en Palestine, tandis que le tiers reste pour leur caisse de bienfaisance.-

Devrons-nous rester inactifs sans leur rendre l'inimitié par l'inimitié, la haine par la haine, et de ne pas combattre ce mouvement satanique?...

Le plus surprenant est que ce mouvement possède un bureau à Casablanca, en Algérie et en Tunisie, des sections dans toutes les villes marocaines; le bureau marocain qui se trouve 37 bd. de la Liberté à Casablanca, possède une revue sioniste, hostile aux arabes et les attaquant par les armes des incapables.-

Comment est-il permis aux Juifs, au vu et au su de tout le monde de fonder ce mouvement, d'organiser des sections pour répandre le venin sioniste menaçant ainsi la sécurité du pays. Et, pour comble on peut voir, à l'entrée de ce bureau, flotter le drapeau sioniste. Depuis quand le Juif a-t-il un drapeau national dans notre pays? Est-il permis, dans un pays comme le nôtre, de laisser le Juif perpétrer cette sorte de crime?- Est-il permis de placer l'étoile à six branches au milieu du drapeau marocain? Visent-ils à mettre fin à la générosité de notre pays envers eux?-

O Sionistes, nous ne vous passerons pas ces crimes. Nous resterons aux aguets tant que notre sang et notre coeur brûleront pour la cause arabe. Nous ferons face à cette hostilité par toute notre force, notre puissance, notre amour-propre et notre sentiment national; prenez garde, ô Sionistes!

Signé: ABDU KHALIL

Rabat le 30 Juin 1947.

LE PRESIDENT DE LA FEDERATION DES ANCIENS ELEVES DE L'ALLIANCE ISRAELITE UNIVERSELLE DU MAROC

À Monsieur le CHEF DU SECRETARIAT POLITIQUE

<u>RABAT</u>

Monsieur le Directeur,

J'ai l'honneur de signaler à votre haute attention que notre Bureau Fédéral, réuni Dimanche 29 Juin 1947, à Rabat, a pris connaissance d'un article paru dans le "JEUNE MOGHREBIN" (édition en langue arabe) en date du 20 courant et intitulé "LE VENIN SIONISTE AU MAROC".

Tout en restant à l'écart de toute discussion d'ordre politique nous n'avons pas manqué d'être frappés par la virulence de cet article qui sous une apparence idéologique soulève dangereusement le problème de l'antisémitisme; il est dans ces conditions, de notre devoir de nous y intéresser de près et de vous signaler ce fait dont nous n'avons pas besoin de souligner la gravité.

Une analyse rapide de cet article permet de constater que la plus grande partie est consacrée aux juifs marocains d'une façon générale: absence de sentiments patriotiques, amour du lucre, accaparement de la vie économique, poltronnerie, solidarité juive contre les arabes, etc... etc... c'est tout le processus de l'appel à l'antisémitisme que nous voyons se développer, et cela en des termes violents, menaçants et au moyen d'arguments qui trahissent la mauvaise foi: il s'agit avant tout de convaincre et pour cela, l'auteur de cet exposé ne veut s'embarasser d'aucun scrupule.

Nous n'aurions accordé aucune considération à cette attaque si nous avions affaire à une population suffisamment douée dans son ensemble de sens critique. Mais celle-ci étant accessible à ces apparences d'arguments et très sensible aux facteurs d'ordre économiques, un tel appel à la violence ne peut manquer d'avoir des échos, de concentrer sur la population juive du Maroc une opinion particulièrement agitée et d'ouvrir une campagne de haine qui dégénérera facilement si elle n'est endiguée à son départ.

Nous connaissons le Directeur de ce Journal, qui est vraisemblablement l'auteur de cet article et de toutes façons le responsable de cette affaire, nous connaissons son passé douteux, ses avatars, sa vie agitée au service des causes les plus

./..

contradictoires, ses agissements malhonnêtes; nous savons qu'il a essayé d'attirer à lui, pour collaborer à son activité ou pour encourager financièrement son entreprise, certains des nôtres qui s'y sont refusés; nous savons enfin qu'il nourrit les pires ambitions et qu'il cherche à s'imposer à l'opinion en recourant à tous les excès. Tout ceci minimiserait la portée de son article si celui-ci ne soulevait un problème délicat sous un aspect agressif et ne tombait en un moment où nous avons tout intérêt à ce que les esprits restent calmes.

Le Sionisme au Maroc ne semble donc être qu'un prétexte pour sonner une campagne d'excitation et de haine contre le judaïsme marocain. C'est à ce point de vue que nous nous plaçons pour vous prier de vouloir bien intervenir auprès des Services de la Censure afin qu'ils interdisent à l'avenir des articles de cette nature.

En ce qui nous concerne, nous faisons notre possible pour que cet incident n'ait aucune suite, en demandant que l'on fasse autour de lui, le silence le plus complet.

Avec tous mes remerciements, je vous prie de croire, Monsieur le Directeur, à mes sentiments les plus déférents.

Signé : DAHAN I.

~~334~~
731

Rabat le 30 Juin 1947.

LE PRESIDENT DE LA FEDERATION DES ANCIENS ELEVES
DE L'ALLIANCE ISRAELITE UNIVERSELLE DU MAROC

n°152/C à Monsieur le CHEF DU SECRETARIAT POLITIQUE

RABAT

Monsieur le Directeur,

J'ai l'honneur de signaler à votre haute attention que notre Bureau Fédéral, réuni Dimanche 29 Juin 1947, à Rabat, a pris connaissance d'un article paru dans le "JEUNE MOGHREBIN" (édition en langue arabe) en date du 20 courant et intitulé "LE VENIN SIONISTE AU MAROC".

Tout en restant à l'écart de toute discussion d'ordre politique nous n'avons pas manqué d'être frappés par la virulence de cet article qui sous une apparence idéologique soulève dangereusement le problème de l'antisémitisme; il est dans ces conditions, de notre devoir de nous y intéresser de près et de vous signaler ce fait dont nous n'avons pas besoin de souligner la gravité.

Une analyse rapide de cet article permet de constater que la plus grande partie est consacrée aux juifs marocains d'une façon générale: absence de sentiments patriotiques, amour du lucre, accaparement de la vie économique, poltronnerie, solidarité juive contre les arabes, etc... etc... c'est tout le processus de l'appel à l'antisémitisme que nous voyons se développer, et cela en des termes violents, menaçants et au moyen d'arguments qui trahissent la mauvaise foi: il s'agit avant tout de convaincre et pour cela, l'auteur de cet exposé ne veut s'embarasser d'aucun scrupule.

Nous n'aurions accordé aucune considération à cette attaque si nous avions affaire à une population suffisamment douée dans son ensemble de sens critique. Mais celle-ci étant accessible à ces apparences d'arguments et très sensible aux facteurs d'ordre économiques, un tel appel à la violence ne peut manquer d'avoir des échos, de concentrer sur la population juive du Maroc une opinion particulièrement agitée et d'ouvrir une campagne de haine qui dégènérera facilement si elle n'est endiguée à son départ.

Nous connaissons le Directeur de ce Journal, qui est vraisemblablement l'auteur de cet article et de toutes façons le responsable de cette affaire, nous connaissons son passé douteux, ses avatars, sa vie agitée au service des causes les plus

./..

contradictoires, ses agissements malhonnêtes; nous savons qu'il a essayé d'attirer à lui, pour collaborer à son activité ou pour encourager financièrement son entreprise, certains des nôtres qui s'y sont refusés; nous savons enfin qu'il nourrit les pires ambitions et qu'il cherche à s'imposer à l'opinion en recourant à tous les excès. Tout ceci minimiserait la portée de son article si celui-ci ne soulevait un problème délicat sous un aspect agressif et ne tombait en un moment où nous avons tout intérêt à ce que les esprits restent calmes.

Le Sionisme au Maroc ne semble donc être qu'un prétexte pour sonner une campagne d'excitation et de haine contre le judaisme marocain. C'est à ce point de vue que nous nous plaçons pour vous prier de vouloir bien intervenir auprès des Services de la Censure afin qu'ils interdisent à l'avenir des articles de cette nature.

En ce qui nous concerne, nous faisons notre possible pour que cet incident n'ait aucune suite, en demandant que l'on fasse autour de lui, le silence le plus complet.

Avec tous mes remerciements, je vous prie de croire, Monsieur le Directeur, à mes sentiments les plus déférents.

Signé : DAHAN I.

0759/c

LE JEUNE MOGHREBIN (Edition arabe du 5 Juillet 1947)

LE VENIN SIONISTE (traduction analytique, libre)

NOUS NE VOULONS DE VOUS QU'EN TANT QUE MAROCAINS

Je reviens sur ce que j'ai dit au sujet du sionisme pour rapporter un événement qui s'est passé dernièrement à Tunis. Les Juifs de cette ville ont voulu jouer un tour à nos frères tunisiens, pensant que ceux-ci ne s'en apercevraient pas, convaincus qu'ils déployaient là une de leurs ruses légendaires; mais cette ruse fut éventée à leur grande confusion.

L'événement se rapporte au décès du Grand Rabbin de Tunis, nos frères tunisiens en considération de la position religieuse du défunt et de sa citoyenneté tunisienne ont pris part au deuil des juifs; un grand nombre de personnalités marquantes tunisiennes suivirent l'enterrement mais ils s'aperçurent - et ceci ne s'était jamais vu dans notre pays - que le cercueil était recouvert du drapeau sioniste; ils en furent vivement impressionnés et désapprouvèrent fortement ce geste considérant que la personnalité du Rabbin était religieuse avant d'être sioniste et qu'il appartenait aux juifs tunisiens de faire preuve de courtoisie et de correction en montrant qu'ils étaient tunisiens et non sionistes.

Sans doute, ce sentiment sioniste dont j'ignorais l'importance jusque là est-il partagé dans toute l'Afrique du Nord... Malgré cela nous ne témoignerons aux juifs aucune haine, tant qu'ils resteront juifs, sans dépasser la pensée religieuse juive. Mais s'ils s'inclinaient vers le sionisme, nous serons leurs adversaires et leurs ennemis.

Ce que nous demandons aux juifs marocains, c'est qu'ils soient marocains, qu'ils se conduisent selon les intérêts marocains, qu'ils en soient fiers et qu'ils honorent le front haut leur nationalité marocaine. Comme nous souhaiterions voir les juifs marocains être près de nous dans le bien et dans le mal et montrer leur sincérité et leur amour pour le Maroc.

Très souvent j'ai eu des relations avec des juifs marocains et en particulier avec des jeunes, je conversais avec eux au sujet du Maroc et à leurs propos ils paraissaient des nationaux avant tout, mais à ces propos se mêlait comme l'absence d'une sincérité totale. Je me réunis un jour avec un groupe de jeunes israélites et je fus frappé par la vivacité de leurs sentiments nationaux, aussi je leur déclarais qu'il fallait que la jeunesse juive et la jeunesse arabe se rapprochent et se voient, ils trouvèrent mon idée excellente, me déclarèrent qu'ils avaient une organisation qui poursuivait ce but et qu'ils seraient heureux que j'invite mes camarades à y venir; ils me promirent des compte-rendus de leur activité mais jusqu'à présent je n'ai rien vu d'autre sur eux que des cartes portant le sceau sioniste.

./..

Quant aux juifs d'Egypte, je puis témoigner qu'ils sont Egyptiens, que la plupart d'entre eux s'écartent systématiquement du sionisme, le groupe sioniste étant si infime qu'on peut se passer de le mentionner. J'ai pu remarquer au cours de mon séjour en Egypte que les juifs portent un amour sincère à leur pays àt à son souverain Farouk, qu'ils pratiquent avec fierté l'arabe classique qu'ils considèrent supérieur à leur langue, qu'ils parlent arabe comme les fils de l'Egypte et qu'il est pratiquement impossible de faire une différence entre leur accent et celui des Egyptiens, ils admirent le génie de l'Egypte, ses traditions...

Quand on entre dans leurs maisons, la première chose qui frappe est le portrait du roi Farouk, accroché au mur et ce qui est plus étonnant c'est de voir certains d'entre eux accrocher des planches où sont transcrits les versets du Coran, des proverbes arabes.

J'ai parcouru tous les milieux israélites, je puis dire que ceci est commun à tous les juifs d'Egypte et j'ai pu constater les différences qui existent entre eux et les juifs du Maroc. Les premiers combattent le sionisme, le désapprouvent et très souvent ils déclarent leur solidarité avec l'Egypte et l'absence de toute relation avec les organisations sionistes.

Il n'y a aucune raison pour que la minorité qui s'occupe de sionisme ne fasse pas de donations généreuses à ces organisations et on a pu voir les publications égyptiennes accuser le Grand Rabbin d'Egypte d'envoyer, en cachette, cet argent en Palestine. De même j'ai remarqué qu'une fraction d'égyptiens évitait de faire du commerce avec les juifs, mais la plupart des grosses fortunes d'Egypte continuent à se diriger vers les grands comptoirs commercieuw, comme ceux de Secouril, Shamalan et Ourikou.

Ce qui nous importe de tout ceci c'est que les juifs du Maroc imitent leurs coreligionnaires d'Egypte, de Syrie et qu'ils nous prouvent la sincérité de leurs sentiments, autrement il nous sera impossible de leur tendre la main.

En premier et dernier lieu nous ne voulons de vous qu'en tant que Marocains.

ABOU KHALIL

RABAT

The Jewish Agency for Palestine New York, January 14, 1948.

Mr. M.Fischer
Jewish Agency for Palestine
143 Avenue de Wagram
Paris, France.

Dear Fischer:

I was distressed to have been unable to stop in Paris on my way back but it simply could not be helped.

With regard to your North African trip I agree with Goldmann that it would be advisable to put it off until after our major business has been steered through the Security Council at the present stage. We do not know for certain that this will actually be the case but we must proceed on the assimption that the problem will appear on the Council's Agenda, either as a result of recommendation to be made by the Commission or in a direct manner by way of reaction to Arab agression. The attitude of France on the Council may prove decisive, so you must hold the fort a the other end so long as the matter is pending.

I attach great importance to your tour of the North Af ican countries for which the long-sought authority has at last been obtained, but I do not think that the trip will suffer in any way if it were delayed for a month or so. I have informed Jerusalem of my advice to you in this regard.

With regard to other pending projects I have cabled Jerusalem urging them to attend more expeditiously to your requests for instructions. I particularly stressed the urgency of the "K"project and hope that my admonition will bear early fruit.

The ideas formulated by Najjar have gone into the collective mental laboratory that is at work here. Many thanks for his note and, incidentally heartiest greetings to him.

Kindest regards,

Yours ever,

signed: Moshe Shertok

The Jewish Agency for Palestine [illegible] New York, [illegible]

Mr. [illegible]
Jewish Agency for Palestine
[illegible]
Paris, France.

Dear [illegible]:

I was distressed to have been unable to stay in Paris on my way back but it simply could not be arranged.

With regard to your [illegible] I agree with Goldmann that it would be advisable to [illegible] until after our major [illegible] has been steered through the Security Council at the present stage. We do not know for certain that this will [illegible] but we must proceed on the assumption that the problem will appear on the Council's agenda, either as a result of [illegible] to be made by the Commission or in a direct manner by way of reaction to [illegible]. The [illegible] of the Council may prove decisive, so you must hold the [illegible] one way or another [illegible] the matter is pending.

I attach great importance to your [illegible] for which the long-range authority has at last been obtained, but I do not think that [illegible] if it were delayed for a month or so. I [illegible] of my advice to you in this regard.

With regard to other pending projects I hope [illegible] to attend more [illegible] to your requests for instructions. I particularly [illegible] that my [illegible] will bear [illegible].

The [illegible] formulated by [illegible] have gone into the [illegible] laboratory that is at work here [illegible]. Incidentally [illegible] greetings [illegible].

Kindest regards,

Yours ever,

[illegible]

Corresp. Fischer - USA

, the 7th January 1948.

Mr. M. SHERTOK
16 East 66th Street,
NEW YORK 21 NY.

Dear Shertok,

We have received here a note from Robinson and a letter from Eban regarding our position at the Security Council.

Although I am quite sure that you have suffisant legal advice in this matter I thought that one more opinion could do no harm and I therefore agreed with Najar's idea to make a little note on the subject which you will find enclosed herewith.

I was very disappointed not to see you on your way back to the United States.

I want now to ask your advice on one matter: Sneh has asked me to undertake a journey to the three North Africa countries as soon as possible. I have obtained the official agreement of the Quai d'Orsay and my trip was due to start on or about January 20th. I think that such a journey to North Africa serves a very useful purpose, both from the point of view of our future activity there and from the point of view of co-ordinating our plans with French views on the subject. It must be realized that no activity in North Africa is possible unless approved by the French.

While realizing the importance of my trip to North Africa I would like you to give me definitive instructions whether I should leave Paris-for a period which could not be less than a month-at the present time. May I expect an early answer to this question?

With best regards,

Yours sincerely,

M. FISCHER.

Clam

הסוכנות היהודית לארץ ישראל

THE JEWISH AGENCY FOR PALESTINE

16 EAST 66TH STREET, NEW YORK 21, N. Y.

RHINELANDER 4-4200

Cable Address JEVAGENCY

Fischer - USA

January 14, 1948

731

Mr. M. Fischer
Jewish Agency for Palestine
143 Avenue de Wagram
Paris, France

Dear Fischer:

I was distressed to have been unable to stop in Paris on my way back but it simply could not be helped.

With regard to your North African trip I agree with Goldmann that it would be advisable to put it off until after our major business has been steered through the Security Council at the present stage. We do not know for certain that this will actually be the case but we must proceed on the assumption that the problem will appear on the Council's Agenda, either as a result of recommendations to be made by the Commission or in a direct manner by way of reaction to Arab aggression. The attitude of France on the Council may prove decisive, so you must hold the fort at the other end so long as the matter is pending.

I attach great importance to your tour of the North African countries for which the long-sought authority has at last been obtained, but I do not think that the trip will suffer in any way if it were delayed for a month or so. I have informed Jerusalem of my advice to you in this regard.

With regard to other pending projects I have cabled Jerusalem urging them to attend more expeditiously to your requests for instructions. I particularly stressed the urgency of the "K" project and hope that my admonition will bear early fruit.

The ideas formulated by Najjar have gone into the collective mental laboratory that is at work here. Many thanks for his note and, incidentally, heartiest greetings to him.

Kindest regards,

Yours ever,

M. Shertok

MS:lm

Moshe Shertok

[illegible Hebrew line]
THE JEWISH AGENCY FOR PALESTINE
16 EAST 66TH STREET, NEW YORK 21, N. Y.
[illegible] [illegible]

January 14, 1948

Mr. M. Fischer
Jewish Agency for Palestine
18? Avenue de Wagram
Paris, France

Dear Fischer:

I was distressed to have been unable to stop in Paris on my way back but it simply could not be helped.

With regard to your North African trip I agree with Goldmann that it would be advisable to put it off until after our major business has been steered through the Security Council at the present stage. We do not know for certain that this will actually be the case but we must proceed on the assumption that the problem will appear on the Council's agenda, either as a result of recommendations to be made by the Commission or in a direct manner by way of reaction to Arab aggression. The attitude of France on the Council may prove decisive, so you must hold the fort at the other end so long as the matter is pending.

I attach great importance to your tour of the North African countries for which the long-sought authority has at last been obtained, but I do not think that the trip will suffer in any way, if it were delayed for a month or so. I have informed Jerusalem of my advice to you in this regard.

With regard to [illegible] projects I have cabled Jerusalem urging them to attend most expeditiously to your requests for instructions. I particularly stressed the urgency of the "B" project and hope that my admonition will bear early fruit.

The ideas formulated by Major have gone into the collective mental laboratory that is at work here. Many thanks for his note and, incidentally, heartiest greetings to him.

Kindest regards,

Yours ever,

Moshe Shertok

MS:lm

The Jewish Agency for Palestine New York, January 14, 1948.

Mr. M.Fischer
Jewish Agency for Palestine
143 Avenue de Wagram
Paris, France.

Dear Fischer:

I was distressed to have been unable to stop in Paris on my way back but it simply could not be helped.

With regard to your North African trip I agree with Goldmann that it would be advisable to put it off until after our major business has been steered through the Security Council at the present stage. We do not know for certain that this will actually be the case but we must proceed on the assimption that the problem will appear on the Council's Agenda, either as a result of recommendation to be made by the Commission or in a direct manner by way of reaction to Arab agression. The attitude of France on the Council may prove decisive, so you must hold the fort a the other end so long as the matter is pending.

I attach great importance to your tour of the North African countries for which the long-sought authority has at last been obtained, but I do not think that the trip will suffer in any way if it were delayed for a month or so. I have informed Jerusalem of my advice to you in this regard.

With regard to other pending projects I have cabled Jerusalem urging them to attend more expeditiously to your requests for instructions. I particularly stressed the urgency of the "K"project and hope that my admonition will bear early fruit.

The ideas formulated by Najjar have gone into the collective mental laboratory that is at work here. Many thanks for his note and, incidentally heartiest greetings to him.

Kindest regards,

Yours ever,

signed: Moshe Shertok

The Jewish Agency for Palestine   New York, January 14, 1948.

Mr. M.Fischer
Jewish Agency for Palestine
143 Avenue de Wagram
Paris, France.

Dear Fischer:

I was distressed to have been unable to stop in Paris on my way back but it simply could not be helped.

With regard to your North African trip I agree with Goldmann that it would be advisable to put it off until after our major business has been steered through the Security Council at the present stage. We do not know for certain that this will actually be the case but we must proceed on the assimption that the problem will appear on the Council's Agenda, either as a result of recommendation to be made by the Commission or in a direct manner by way of reaction to Arab agression. The attitude of France on the Council may prove decisive, so you must hold the fort a the other end so long as the matter is pending.

I attach great importance to your tour of the North African countries for which the long-sought authority has at last been obtained, but I do not think that the trip will suffer in any way if it were delayed for a month or so. I have informed Jerusalem of my advice to you in this regard.

With regard to other pending projects I have cabled Jerusalem urging them to attend more expeditiously to your requests for instructions. I particularly stressed the urgency of the "K"project and hope that my admonition will bear early fruit.

The ideas formulated by Najjar have gone into the collective mental laboratory that is at work here. Many thanks for his note and, incidentally heartiest greetings to him.

Kindest regards,

Yours ever,

signed: Moshe Shertok

Rabat le 30 Juin 1947.

731

LE PRESIDENT DE LA FEDERATION DES ANCIENS ELEVES
DE L'ALLIANCE ISRAELITE UNIVERSELLE DU MAROC

à Monsieur le CHEF DU SECRETARIAT POLITIQUE

RABAT

Monsieur le Directeur,

J'ai l'honneur de signaler à votre haute attention que notre Bureau Fédéral, réuni Dimanche 29 Juin 1947, à Rabat, a pris connaissance d'un article paru dans le "JEUNE MOGHREBIN" (édition en langue arabe) en date du 20 courant et intitulé "LE VENIN SIONISTE AU MAROC".

Tout en restant à l'écart de toute discussion d'ordre politique nous n'avons pas manqué d'être frappés par la virulence de cet article qui sous une apparence idéologique soulève dangereusement le problème de l'antisémitisme; il est dans ces conditions, de notre devoir de nous y intéresser de près et de vous signaler ce fait dont nous n'avons pas besoin de souligner la gravité.

Une analyse rapide de cet article permet de constater que la plus grande partie est consacrée aux juifs marocains d'une façon générale: absence de sentiments patriotiques, amour du lucre, accaparement de la vie économique, poltronnerie, solidarité juive contre les arabes, etc... etc... c'est tout le processus de l'appel à l'antisémitisme que nous voyons se développer, et cela en des termes violents, menaçants et au moyen d'arguments qui trahissent la mauvaise foi: il s'agit avant tout de convaincre et pour cela, l'auteur de cet exposé ne veut s'embarasser d'aucun scrupule.

Nous n'aurions accordé aucune considération à cette attaque si nous avions affaire à une population suffisamment douée dans son ensemble de sens critique. Mais celle-ci étant accessible à ces apparences d'arguments et très sensible aux facteurs d'ordre économiques, un tel appel à la violence ne peut manquer d'avoir des échos, de concentrer sur la population juive du Maroc une opinion particulièrement agitée et d'ouvrir une campagne de haine qui dégénèrera facilement si elle n'est endiguée à son départ.

Nous connaissons le Directeur de ce Journal, qui est vraisemblablement l'auteur de cet article et de toutes façons le responsable de cette affaire, nous connaissons son passé douteux, ses avatars, sa vie agitée au service des causes les plus

./..

contradictoires, ses agissements malhonnêtes; nous savons qu'il a essayé d'attirer à lui, pour collaborer à son activité ou pour encourager financièrement son entreprise, certains des nôtres qui s'y sont refusés; nous savons enfin qu'il nourrit les pires ambitions et qu'il cherche à s'imposer à l'opinion en recourant à tous les excès. Tout ceci minimiserait la portée de son article si celui-ci ne soulevait un problème délicat sous un aspect agressif et ne tombait en un moment où nous avons tout intérêt à ce que les esprits restent calmes.

Le Sionisme au Maroc ne semble donc être qu'un prétexte pour sonner une campagne d'excitation et de haine contre le judaisme marocain. C'est à ce point de vue que nous nous plaçons pour vous prier de vouloir bien intervenir auprès des Services de la Censure afin qu'ils interdisent à l'avenir des articles de cette nature.

En ce qui nous concerne, nous faisons notre possible pour que cet incident n'ait aucune suite, en demandant que l'on fasse autour de lui, le silence le plus complet.

Avec tous mes remerciements, je vous prie de croire, Monsieur le Directeur, à mes sentiments les plus déférents.

Signé : DAHAN I.

"LE JEUNE MOGHREBIN" Edition Arabe n°I-20/6/47

Le venin sioniste au Maroc

(Traduction analytique)

Très souvent nous avons témoigné notre sympathie à la population israélite du Maroc, lui avons manifesté des intentions sincères, nous sommes préoccupés de ses intérêts; nous en avons parlé dans nos publications, demandé pour elle ses droits (celui de sa nationalité marocaine), visant en cela l'union des efforts et la communauté des points de vue dans l'intérêt des deux éléments.-

Les Israélites ne semblent pas répondre à ces sentiments; ils n'ont fait que profiter de cette nationalité et de notre protection depuis l'arrivée des Musulmans, n'y trouvant que bienfaits et aide à la sauvegarde de leurs droits en leurs moments d'épreuves et de détresse; S.M. le sultan a particulièrement affirmé cette protection sous le régime de Vichy. Maroc et Marocains n'ont jamais cessé de présenter leur défense, de faire valoir leurs droits et de compatir à leur sort quand ils ont été frappés par l'injustice.

Mais cette confiance s'est trouvée mal placée; les Juifs n'ont rien reconnu de ces bienfaits et ils n'ont témoigné aux Musulmans qu'ingratitude et traîtrise.-

Tout le monde sait que les Musulmans ont persévéré et continuent à persévérer dans la recherche de cette amitié et de l'union des deux éléments, tandis que les Juifs s'opposaient à ces nobles efforts par l'hypocrisie et la traîtrise. Malgré cette opposition, nous voyons les Musulmans faire preuve de bonté et d'indulgence; la preuve en est qu'on les voit encourager les Juifs dans leur commerce et il n'existe pas d'activité économique qui ne soit accaparée par eux faisant ainsi une concurrence redoutable aux Musulmans; le plus désolant est que nous ne cessons de voir la plupart des Musulmans se diriger vers les artisans juifs - (tailleur, pâtissier, bijoutier, etc...).

La plus grande partie des Juifs marocains ne méritent pas leur nationalité qu'ils tournent à leur profit particulier mais ils se targuent à l'occasion de cette citoyenneté, proclamant leur fidélité au trône chérifien. Ces Juifs s'écartent systématiquement des choses marocaines, refusant d'adopter les caractéristiques nationales (amour de la Patrie, langue officielle, relations avec ses compatriotes.) Ne comptons donc pas sur leur aide et leur solidarité; il faut les tenir à l'écart.-

Il est de notoriété que les Juifs du monde entier s'emploient à ramasser le plus d'argent par tous les moyens; le Juif n'a aucune personnalité propre et ne connaît que la richesse qui est sa patrie.

.../...

Le Juif est poltron par nature; on n'a jamais entendu parler de ses exploits guerriers et il est incapable de manier un bâton... Cependant les émigrés trouvent plus de facilités pour rentrer en Palestine arabe; ceux qui viennent d'Autriche, de Pologne, d'Allemagne et d'Italie, il est permis de ne pas les considérer comme Juifs, mais comme des rebuts...

Jusqu'à quand resterons-nous inactifs devant cette hostilité?- Ne sommes-nous pas en droit de boycotter les Juifs, tant qu'ils oeuvreront pour le Sionisme, par solidarité envers nos frères et la Ligue des Etats-Arabes?...

Nous nous sommes aperçus que les Juifs nous ont boycottés et ce boycottage s'est affirmé en particulier depuis qu'ils ont été mis au courant de la puissance de la Ligue Arabe.-

Ce premier pas (le boycottage) nous aurions dû le faire bien avant; autrement nous resterions en marge des pays arabes; nous aurions laissé notre pays aux Sionistes pour y répandre leur poison contre la chère Palestine.-

Nous n'ignorons pas que les Juifs de ce pays aident ce mouvement diabolique de tout leur possible; ils organisent des manifestations, des réunions pour en envoyer le produit aux Juifs de Palestine; le pauvre, comme le riche, contribuent à cette caisse; la plupart d'entre eux prétendent que ces fonds sont destinés aux indigents; en réalité ils envoient les deux tiers en Palestine, tandis que le tiers reste pour leur caisse de bienfaisance.-

Devrons-nous rester inactifs sans leur rendre l'inimitié par l'inimitié, la haine par la haine, et de ne pas combattre ce mouvement satanique?...

Le plus surprenant est que ce mouvement possède un bureau à Casablanca, en Algérie et en Tunisie, des sections dans toutes les villes marocaines; le bureau marocain qui se trouve 37 bd. de la Liberté à Casablanca, possède une revue sioniste, hostile aux arabes et les attaquant par les armes des incapables.-

Comment est-il permis aux Juifs, au vu et au su de tout le monde de fonder ce mouvement, d'organiser des sections pour répandre le venin sioniste menaçant ainsi la sécurité du pays. Et, pour comble on peut voir, à l'entrée de ce bureau, flotter le drapeau sioniste. Depuis quand le Juif a-t-il un drapeau national dans notre pays? Est-il permis, dans un pays comme le nôtre, de laisser le Juif perpétrer cette sorte de crime?- Est-il permis de placer l'étoile à six branches au milieu du drapeau marocain? Visent-ils à mettre fin à la générosité de notre pays envers eux?-

O Sionistes, nous ne vous passerons pas ces crimes. Nous resterons aux aguets tant que notre sang et notre coeur brûleront pour la cause arabe. Nous ferons face à cette hostilité par toute notre force, notre puissance, notre amour-propre et notre sentiment national; prenez garde, ô Sionistes!

Signé: ABDU KHALIL

7517

LE JEUNE MOGHREBIN (Edition arabe du 5 Juillet 1947)

LE VENIN SIONISTE (traduction analytique, libre)

NOUS NE VOULONS DE VOUS QU'EN TANT QUE MAROCAINS

Je reviens sur ce que j'ai dit au sujet du sionisme pour rapporter un évènement qui s'est passé dernièrement à Tunis. Les Juifs de cette ville ont voulu jouer un tour à nos frères tunisiens, pensant que ceux-ci ne s'en apercevraient pas, convaincus qu'ils déployaient là une de leurs ruses légendaires; mais cette ruse fut éventée à leur grande confusion.

L'évènement se rapporte au décès du Grand Rabbin de Tunis, nos frères tunisiens en considération de la position religieuse du défunt et de sa citoyenneté tunisienne ont pris part au deuil des juifs; un grand nombre de personnalités marquantes tunisiennes suivirent l'enterrement mais ils s'aperçurent - et ceci ne s'était jamais vu dans notre pays - que le cercueil était recouvert du drapeau sioniste; ils en furent vivement impressionnés et désapprouvèrent fortement ce geste considérant que la personnalité du Rabbin était religieuse avant d'être sioniste et qu'il appartenait aux juifs tunisiens de faire preuve de courtoisie et de correction en montrant qu'ils étaient tunisiens et non sionistes.

Sans doute, ce sentiment sioniste dont j'ignorais l'importance jusque là est-il partagé dans toute l'Afrique du Nord... Malgré cela nous ne témoignerons aux juifs aucune haine, tant qu'ils resteront juifs, sans dépasser la pensée religieuse juive. Mais s'ils s'inclinaient vers le sionisme, nous serons leurs adversaires et leurs ennemis.

Ce que nous demandons aux juifs marocains, c'est qu'ils soient marocains, qu'ils se conduisent selon les intérêts marocains, qu'ils en soient fiers et qu'ils honorent le front haut leur nationalité marocaine. Comme nous souhaiterions voir les juifs marocains être près de nous dans le bien et dans le mal et montrer leur sincérité et leur amour pour le Maroc.

Très souvent j'ai eu des relations avec des juifs marocains et en particulier avec des jeunes, je conversais avec eux au sujet du Maroc et à leurs propos ils paraissaient des nationaux avant tout, mais à ces propos se mêlait comme l'absence d'une sincérité totale. Je me réunis un jour avec un groupe de jeunes israélites et je fus frappé par la vivacité de leurs sentiments nationaux, aussi je leur déclarais qu'il fallait que la jeunesse juive et la jeunesse arabe se rapprochent et se voient, ils trouvèrent mon idée excellente, me déclarèrent qu'ils avaient une organisation qui poursuivait ce but et qu'ils seraient heureux que j'invite mes camarades à y venir; ils me promirent des compte-rendus de leur activité mais jusqu'à présent je n'ai rien vu d'autre sur eux que des cartes portant le sceau sioniste.

./..

Quant aux juifs d'Egypte, je puis témoigner qu'ils sont Egyptiens, que la plupart d'entre eux s'écartent systématiquement du sionisme, le groupe sioniste étant si infime qu'on peut se passer de le mentionner. J'ai pu remarquer au cours de mon séjour en Egypte que les juifs portent un amour sincère à leur pays èt à son souverain Farouk, qu'ils pratiquent avec fierté l'arabe classique qu'ils considèrent supérieur à leur langue, qu'ils parlent arabe comme les fils de l'Egypte et qu'il est pratiquement impossible de faire une différence entre leur accent et celui des Egyptiens, ils admirent le génie de l'Egypte, ses traditions...

Quand on entre dans leurs maisons, la première chose qui frappe est le portrait du roi Farouk, accroché au mur et ce qui est plus étonnant c'est de voir certains d'entre eux accrocher des planches où sont transcrits les versets du Coran, des proverbes arabes.

J'ai parcouru tous les milieux israélites, je puis dire que ceci est commun à tous les juifs d'Egypte et j'ai pu constater les différences qui existent entre eux et les juifs du Maroc. Les premiers combattent le sionisme, le désapprouvent et très souvent ils déclarent leur solidarité avec l'Egypte et l'absence de toute relation avec les organisations sionistes.

Il n'y a aucune raison pour que la minorité qui s'occupe de sionisme ne fasse pas de donations généreuses à ces organisations et on a pu voir les publications égyptiennes accuser le Grand Rabbin d'Egypte d'envoyer, en cachette, cet argent en Palestine. De même j'ai remarqué qu'une fraction d'égyptiens évitait de faire du commerce avec les juifs, mais la plupart des grosses fortunes d'Egypte continuent à se diriger vers les grands comptoirs commercieuw, comme ceux de Seccuril, Shamalan et Ourikou.

Ce qui nous importe de tout ceci c'est que les juifs du Maroc imitent leurs coreligionnaires d'Egypte, de Syrie et qu'ils nous prouvent la sincérité de leurs sentiments, autrement il nous sera impossible de leur tendre la main.

En premier et dernier lieu nous ne voulons de vous qu'en tant que Marocains.

<u>ABOU KHALIL</u>

RABAT

On nous communique :

« Télégramme à : Azzam Pacha, secrétaire Ligue Arabe ; Amin Husseini, grand Muphti Palestine ; Correspondant Algérie « El Maghrib El-Arabi » ; Faouzi Kaoukdji, président Comité de Défense Palestine, Beyrouth :

« En ce jour mémorable qui consacre solidarité indissoluble de tous les peuples arabes du monde pour protester contre éventuel partage Palestine, population musulmane Algérie tient vous dire qu'elle est de cœur et d'âme avec vous.

« Après prière vendredi mosquée Hanafite, milliers musulmans, réunis « Cercle du Progrès », se sont véhémentement élevés contre démembrement projeté et se sont déclarés prêts consentir tous les sacrifices pour maintenir intégrité terre sainte. Suis personnellement décidé à lever étendard foi démocratique et me rendre là-bas à la tête milliers volontaires pour combattre sionisme, forme déguisée du colonialisme. Nos apports et nos sacrifices seront à l'échelle de ceux que fourniront au sionisme les éléments étrangers algériens avec lesquels, jusqu'ici, avons vécu fraternellement et continuerons pour peu qu'ils fassent preuve de mesure et de [illegible]spection.

[illegible] de tout cœur. »

TAIEB EL-OKBI,

[illegible]eur Dir,

[illegible]ernement, Alg[illegible]

L'O.N.U. RE

UNE PROPOSITION

sur la lutte contre les pr

Lake Success. — Les débats au co de l'Assemblée générale de l'O.N.U. a tendant à inscrire à l'ordre du jour de berté de la presse » la lutte contre le duré quatre heures et ont été particuli

Parmi les trente-trois délégués qui figurent notamment : les Etats-Unis, l asile l'Egypte a joint sa voix à celle

I

L'A

LES JUIFS MAROCAINS

voudraient rejoindre la Palestine

J'AI pris rendez-vous avec le chef de l'organisation sioniste au Maroc dans un grand café de l'avenue Dar-el-Maghzen, à Rabat. « Vous me reconnaîtrez à ma chemise mauve et ma cravate à pois jaune », m'avait-il téléphoné. Je craignais de rencontrer un vantard s'expliquant avec les mains et des phrases de brochures de propagande, et c'est un employé de banque précis, concis, sans rancœur ni emphase, un organisateur simplement, avec seulement des lueurs dans les yeux lorsqu'il parle de l'« Olim ».

— L'Olim — celui qui monte, qui monte vers la Terre Promise — est ici comme partout dans le monde l'objet de toute notre admiration. Même avant son départ, dès qu'il a pris la grande décision, la communauté juive l'entoure d'une vénération anticipée, car nous savons qu'il lui faudra affronter des dangers réels avant d'arriver au but sacré. Ce sont des dangers même qui ont tenté beaucoup de nos jeunes.

— Ces départs sont organisés ?

— Les premiers pionniers, une trentaine environ, ont quitté le Maroc très régulièrement, il y a deux ans environ, avec passeport et contrat de travail, pour la Palestine ; ils nous ont écrit leur joie, leur réussite et c'est en partie à leur lettres que l'on doit ce mouvement irrésistible d'exode. Nous sommes assaillis de demandes, mais qui ne peuvent être satisfaites régulièrement ; actuellement, nous freinons même les départs. Il y a deux mois, embarqués clandestinement sur une petite plage près d'Alger, ont été arraisonnés par les Anglais en haute mer et sont internés à Chypre. Nous recevons périodiquement des nouvelles, ils ne sont pas malheureux et attendent patiemment leur tour d'être compris dans un convoi autorisé.

— Ils n'ont pas de passeports ?

— Arrivés à Alger, où ils vivent généralement dans une demi-misère, ils doivent détruire leurs papiers d'identité, ils ne sont plus que des Olims anonymes.

— Ce sont des jeunes gens ?

— Et aussi des jeunes filles, des ménages, des familles entières. Au dernier convoi, il y avait même une femme enceinte.

— Riches ?

— Quelquefois ; il y en a même qui ont vendu tout ce qu'ils possédaient au Maroc : terrains, maisons, affaires commerciales, mais la plupart sont des employés de commerce, des ouvriers spécialisés : typographes, tourneurs, forgerons, menuisiers. Nous refusons d'ailleurs ceux qui n'ont pas de métiers définis à moins qu'ils n'acceptent de devenir là-bas manœuvres agricoles.

— Si l'immigration était libre, vous auriez combien de départs ?

— Je ne sais pas... mille par mois peut-être ; plus de dix mille attendent leur tour. Ils se préparent.

— Ils se préparent ?

— Mais oui ; malheureusement, nous n'avons ici que des moyens réduits. Dans les autres pays, il existe des camps spéciaux d'entraînement où par des conférences, des travaux pratiques d'agriculture moderne, les candidats se perfectionnent, acquièrent des connaissances indispensables du milieu où ils vont être appelés à vivre. Leur décision de rejoindre la « Patrie » juive s'endurcit par l'exhaltation de se trouver groupés entre Olims résolus.

Il ne s'agit pas, en effet, d'envoyer en Palestine des bouches inutiles, mais des hommes capables de rendre immédiatement service.

— Quels sont vos moyens de propagande pour faire naître ce désir de départ pour la Palestine ?

— Aucun. Il nous faut au contraire retenir les imprudents et les exaltés pour qu'ils ne s'en aillent pas grossir inutilement la foule de ceux qui attendent. Chez les adolescents, c'est une vraie fièvre mystique, un engouement sacré. Les brochures de l'Haganah s'arrachent dans nos clubs. Tous s'associent à un parti palestinien.

— Pourquoi donc ?

— Mais parce que chaque parti finance l'immigration de ses partisans et augmente leurs chances de départ. Des lettres s'échangent régulièrement entre jeunes gens et jeunes filles.

— En quelle langue ?

— Les jeunes Palestiniennes écrivent en anglais généralement, en envoyant leurs photos... les réponses se font en hébreu ; plusieurs Marocains sont fiancés, échangent des cadeaux, font des projets d'avenir... les tout jeunes enfants eux-mêmes ont des petits correspondants qui leur vantent les beautés de la « Patrie ».

— De quand date le dernier départ des Olims ?

— Il y a un mois environ, de personnes sont partis sur Alger par petits paquets pour ne pas éveiller l'attention. Là, notre organisation les a hébergés dans des familles sionistes.

— Ils sont embarqués ?

— Pas tous, c'est une histoire dramatique. Cinq cents, groupés sur une plage purent rejoindre un bateau frêté par l'Haganah, ancré au large, mais l'autre moitié du convoi, dont le chef, furent surpris par des douaniers et des gendarmes et ne purent s'embarquer comme ils le voulaient.

sont arrivés ?

— Oui, mais à Chypre eux aussi.

— Que pensez-vous de l'opposition arabe en Palestine, ne craigniez-vous pas qu'un jour tout cela ne finisse par un carnage de Juifs ?

— Juifs et Arabes, quoi qu'on dit, vivent en fort bonne intelligence, tout ce que racontent les journaux à ce sujet est inspiré ou par la Ligue Arabe, ou par les Anglais qui jouent le jeu arabe. Ici, voyez-vous, nous sommes deux cent mille juifs marocains, dont

(nous avons un comité par ville marocaine),

Cet apôtre du Sionisme m'a dit bien autre chose sur l'activité des Israélites marocains qui admirent et assimilent la culture française depuis 30 ans, au Maroc.

(Quelques lignes censurées)

MAX DRILLIEN.

EGA

DES HOMMES - DES PE

ORGANE DU MANIFESTE

5 frs. IV• Année — N° 96 Vendredi 26 Septembre 1947

Directeur politiq
Rédacteur en ch

VICTOIRE à la PYRRHUS

NOTRE mission à Paris est terminée. Un statut qui croit consolider le régime colonial a été imposé au peuple algérien.

Le jeu des partis, le subtil jeu parlementaire pseudo-démocratique a fonctionné contre nous.

Sans marquer la moindre lassitude, il convient maintenant de bander nos énergies.

...« Comme le loup blessé
qui mord le couteau das sa gueule qui saigne. »

Il convient de redoubler d'efforts pour continuer l'œuvre de libération qu'en pleine guerre, au lendemain du débarquement des troupes alliées, nous avons entreprise.

Colonie, nous entendons ne plus le rester. La pérennité d'un régime d'oppression n'est couverte par aucune prescription, fut-elle près de quatre fois trentenaire.

Notre peuple s'est pourtant aligné sur les champs de la plus grande des batailles de la Liberté du Monde. Au plus fort de la tourmente, il a fait le serment, une fois les lampions de la victoire éteints, de ne plus rester le peuple-croupion, alors que les rives chantantes de la Méditerranée retentissaient et retentissent encore — des échos de la vaillance de ses héros.

Il ne peut plus et il ne veut plus être le peuple asservi à qui demain un hystérique plus ou moins étoilé voudra jeter les miettes d'une liberté surveillée, dirigée et contingentée.

oOo

Le 2 juin 1946 le MANIFESTE était présent à la Constituante qui devait, non seulement sortir des décombres les institutions de la France, mais construire cet édifice solide que l'on s'accordait à appeler Union Française. Edifice nouveau, qu'un député enthousiaste de l'Inde — Saravanne Lambert — devait un peu plus tard appeler un « fait révolutionnaire. »

Mais il eut fallu de bonnes pierres. Il eut fallut un excellent maçon. Un de ces compagnons du siècle de Robespierre qui accomplissaient leur tour de France pour confectionner de la belle ouvrage.

Nous avons eu en la personne du chef du gouvernement un paysan madré, qui a bâti sur le sable du désert. Autant en emporte le vent !

Notre doctrine frémissante de liberté déclarait la guerre au régime d'oppression. Mais elle jetait les grands espoirs d'une concorde définitive sur la terre d'Afrique.

On a feint de ne pas nous comprendre. On préfère nous suspecter, jeter sur notre peuple un discrédit qui ne fait que continuer le temps du mépris.

Comme si nous pouvions attendre que l'Europe ait mis un terme à ses scandales et un peu d'équilibre dans son Economie libérale et dans son « Dirigisme » pour reprendre avec elle, avec des mots nouveaux bien sûr, le duo du « loup et de l'agneau. »

Car, à la longue, l'agneau risque de devenir enragé.

oOo

Sans avoir les moyens de « jouer » le jeu démocratique de Monsieur Edouard Herriot — mais qui n'est qu'une farce — nous avons livré un combat inégal de l'extérieur de l'Assemblée, avec le calme, la dignité de représentants authentiques d'un peuple mûri dans la douleur, qui sait ce qu'il veut et où il va.

Maintenant les jeux sont faits
té la victoire. Une victoire à la Pyr

Monsieur Abbo, nous n'avon

Demain, nos militants, réunis
sauront tirer les conséquences — t
la bataille qui vient de se termine

Et la victoire restera à no
peuple parce qu'il a su, et sau
plus encore dans l'avenir la conq
rir et la mériter

A la manière du «Canard E

Le général Leclerc libère B
... à la grande satisfaction d

**ON se souvient que lors du voyage en Algérie du ministre de l'I
inquiétante en Algérie, dans le pays kabyleparticulièrement. Des
litaine dont la règle est de ne dissimuler aucune information, no
à atténuer la gravité des choses. La tactique de l'autruche, qu
la tête sous le sable, ils l'estimaient justement ridicule. Pour écla**

Nos camarades
SO

Dans notre précédent numéro, nous avions annoncé le retour de Paris de notre camarade Madhad. A quelques jours d'intervalle, Mostefaï, conseiller de la République de Constantine, vient de rentrer à son tour, accueilli à son arrivée par une délégation de l'U.D.M.A. venue lui souhaiter la bienvenue.

Puis, le vendredi 11 septembre, nos camarades Ahmed Francis, ancien député, Djemame, conseiller général de Djidjelli, membres tous deux de la délégation de l'U.D.M.A. qui s'était rendue à Paris en mai

Comment le colonialisme provoque puis réprime

La tragédie du 8 Mai à Guelma

(VII). - Où le sang des Musulmans coule à flots (1)

Un reportage d'A. SAFIR

DES que Lestrade-Carbonnel et le général Duval quittèrent Guelma pour aller visiter Djidjelli dont les environs avaient été bombardés la veille et l'avant-veille par le Duguay-Trouin, les coups de feu tirés de toutes parts reprirent de plus belle. Le calme apparent revenu sur la ville et la campagne en cette matinée du dimanche 13 mai cessa.

C'est que la milice venait de recevoir l'investiture officielle et exécutait les consignes formelles venues de haut, sans faiblesse, impitoyablement.

Dans l'enfer de Guelma, alors, l'épouvante s'amplifia. Au nom de la République, à l'ombre de la bannière tricolore, la terreur s'instaura. Les exécutions collectives commencèrent au rythme rapide des mitrailleuses en action. Le sang musulman, un sang généreux, versé à flots pour l'honneur de la France et l'affranchissement de l'Humanité, continua à couler pour le plus grand profit du plus grand Reich colonialiste.

Dans ce petit coin-là, Abbo qui n'a pas cessé d'entasser des millions en jouant au croquemitaine de la politique algérienne souhaitait des « troubles graves ». Il eut selon ses vœux, hier encore renouvelés « *du sang, de la volupté et de la mort* ». Dans ce petit coin-là, Duval, qui continue d'arborer, en manière d'alibi, l'uniforme de général, voulait qu'on lui fasse un « petit Berlin ». Ses amis, ses sous-ordres, ses complices lui firent une véritable hécatombe. Dans ce petit coin-là, enfin, Hitler et Himmler qui ont payé leurs forfaits, eux, eussent reconnu les leurs !

N'en déplaise au ministre de l'Intérieur M. Depreux, qui s'élevait l'autre jour contre la comparaison entre les pratiques de la police algérienne et celles de la gestapo allemande, les défenseurs de la sacro-sainte « *souveraineté française* » ont agressé et tué avec la plus rare sauvagerie. Leurs atrocités ont parfois égalé celles de la soldatesque germanique et, si l'on considère qu'elles ont été exercées non contre des ennemis extérieurs mais contre des compatriotes, des frères d'armes, on peut dire qu'elles les ont dépassées.

Bien sûr ! Maintenant que depuis plus de deux ans les choses sont rentrées dans l'ordre et que les innombrables morts musulmans de Sétif et de Guelma — devant les dépouilles desquelles aucune personnalité officielle n'est venue s'incliner « *avec émotion* » et présenter les « *condoléances du gouvernement* » à leurs familles — ne peuvent, hélas ! pas venir conter comme ils sont tombés et citer les noms de leurs bourreaux, on peut feindre la vertueuse indignation et ne pas tolérer que des « *condamnations vagues et générales* » soient prononcées contre leurs assassins. L'on peut dire aussi : « *Ce n'est pas certain, rien de vraiment grave ne s'est passé là* ». L'on peut même tout nier !

Mais l'immense tragédie n'a pas tout emporté et les rescapés des sanglants événements sont encore assez nombreux. Ils ne demandent qu'à parler.

C'est sur la foi des récits que certains d'entre eux nous ont faits que nous avons tenté de décrire quelques-unes des scènes d'atrocités commises à Guelma.

Les quarante scouts musulmans du groupe Ennoudjoum arrêtés le samedi 12 mai dans des circonstances déjà connues par nos lecteurs, furent les premiers fusillés, dans l'après-midi de dimanche.

Clignante ironie ! Avant d'être passés par les armes, ils furent jugés par une cour martiale où le juge le plus honnête avait déjà quelques crimes à son actif. L'interprète judiciaire d'origine israélite nommé Amar qui devait déclarer par la suite qu'il n'avait pas voulu manquer l'occasion offerte à ses coreligionnaires de venger leurs frères tombés lors des événements d'août 1934 à Constantine, fut chargé de traduire quelques chants du répertoire de la Fédération S.M.A. Il affirma, contre la vérité facile à contrôler, que tous ces hymnes étaient de caractère nationaliste et anti-français et qu'ils constituaient un signe de ralliement pour le déclenchement de la guerre sainte !

Le verdict prononcé bien à l'avance fut alors confirmé. Les quarante jeunes scouts avant même d'avoir pu dire quoi que ce soit pour leur défense furent emmenés à la carrière de tof, située à cinq cents mètres environ au nord de la ville. Là, sous des rafales de mitrailleuses, ils s'écroulèrent à jamais.

C'est à ce moment que, sous les yeux des mères et des vieux parents atterrés, des patrouilles militaires pénétrèrent dans le quartier arabe cerné par des troupes prêtes à tirer par les meurtrières des remparts. Les autorités voulaient étudier la possibilité de bombarder le quartier sans préjudice pour le reste de la ville. Les conclusions furent négatives, les Européens risquant d'être touchés.

On renonça au bombardement.

Lorque la nuit vint, les convois de prisonniers circulaient encore dans les rues. Les fusillades continuaient.

LUNDI 14 MAI

Après les scouts musulmans, ce fut au tour des principaux responsables de la section des « *Amis du Manifeste et de la Liberté* » ; arrêtés comme nous l'avons vu dans la nuit, du 8 au 9 mai.

Ces derniers, avec environ soixante-dix autres jeunes Musulmans étaient détenus à la prison civile. Lorsque de nouveaux prisonniers vinrent leur dire combien la tuerie s'était aggravée, ils devinèrent le sort qui les attendait. Mais ils espéraient un jugement devant un véritable tribunal. Ce jugement n'eut pas lieu. Le secrétaire de la section, Smaïn Abda, âgé à peine de 22 ans, qui venait de sortir de la Médersa de Constantine et préparait son concours d'entrée à la Médersa supérieure d'Alger garda jusqu'au bout son sang-froid. Il dirigea lui-même les prières de ses camarades et leur conseilla d'observer un jeûne complet.

L'heure de la fin sonna. Smaïn Abda avant de quitter la prison écrivit en arabe sur l'un des murs de sa geôle l'exhortation suivante qui, jusqu'à présent n'a peut-être pas disparu :

نحن الشجع لا نخاف من
الموت ولا نهاب من العدو
على الدفاع لبلادنا ووطنا
[illegible]
خير من [illegible]
بالذل الف سنة حراما

« *Nous sommes des braves engagés dans le dur combat pour la libération de leur patrie. Nous ne craignons point la mort et nos ennemis ne nous font pas peur. Mieux vaut un jour de vie dans la dignité que mille ans passés dans la servitude* ».

Un camion de la S.I.P. locale transporta nos braves à 4 kms de la ville, sur la route de Hamman-Meskoutine au lieu dit « Kef El Bouma » le « ravin du hibou », devenu depuis « Kef El Boumba » le « ravin sous les bombes ».

Là, dans ce lieu sinistre qui a vu se passer bien des choses et en conserve encore les traces les pelotons d'exécution attendaient. Le criminel Achiary à qui le gouvernement de la République vient de confier les hautes charges de secrétaire général de la préfecture de la Manche, conduisait ce bal funèbre.

Un à un, les otages et leurs soixante-dix compagnons furent placés face à leurs bourreaux. Un à un, ils tombèrent déchiquetés par les balles. Achiary voulait qu'ils meurent en criant « *Vive la France* ! *A bas le Manifeste* ! *Ferhat Abbas est un salaud* ! » Tous quittèrent cette vie éphémère en lançant ce suprême cri d'espérance et de foi :

Vive l'Algérie ! Vive le Manifeste ! Vive Ferhat Abbas !

o O o

Tandis que les miliciens poursuivaient leurs exécutions, la multitude désarmée, affamée, meurtrie des Musulmans traqués, fuyant leurs douars et leurs mechtas bombardés, incendiés, pillés, était venue aux portes de Guelma dans l'après-midi du dimanche. La milice leur livra un trop inégal combat et fit de très nombreuses victimes. Du côté européen, il y eut neuf morts dont on retrouva les corps près du cimetière chrétien de la ville.

Encore un fait qui devait faire se déchaîner les haines. Le quartier général de la milice propagea la nouvelle que les Musulmans de toute l'Algérie avaient déclaré la guerre sainte à la France et allèrent jusqu'à publier des communiqués dans lesquels ils annonçaient des mouvements de troupes indigènes, des batailles menées par des chefs militaires, des assauts pour la conquête de points stratégiques du pays !

Les événements acquirent à partir de ce moment une gravité sans égale...

(*A suivre.*)

(1) Voir « Egalité » n. 89, 90, 91, 92 94 et 95.

[redacted]

[redacted]

To : Shertok
Dr. Sneh
Sasson
Epstein
Linton

731

0122/6

From : Fischer.

Paris, the 28th August 1947.

Report on the situation of North-African Jews made by Mr. Paul GHEZ, a Tunisian lawyer, member of the Conseil général de Tunisie, representative of the Joint in Tunisia.

Mr. Ghez is in touch with our friends in Tunisia and he was asked by them to see me in Paris.

Following are the main points of what he told me:

Under the German occupation the Tunisian Jews were abandoned by all, Arabs and French. They have not forgiven to the French the way they were left alone to face the Germans and their cruel demands. On the other hand the Jews notice now the tendancy of the French to appease the nationalist movements led, more or less openly, by the Arab League. The Jews are afraid of either a gradual departure of the French which will leave them under Arab domination or a franco-arab conflict who would degenerate into a massacre of the Jews.

However the Arabs, moderates and intellectuals, are not making any antisemitic propaganda at present and excesses which are taking place are only being caused by the mob.

In Algiers there is also a grudge of the Jewish population towards the French. The Jews don't forget that Jewish rights were only reluctantly restored after the liberation.

Circumstances during the last year have awakened among all African Jews a mystic trend to Zionism and simultaneously have brought about a change into their character which has become aggressive and violent.

The young Jews who are not Zionists become communists.

In Tripolitania, the situation is much worse than in North Africa. There the Jews are living in constant fear and 100% of the population wants to go to Palestine.

They try to reach Tunisia where they hope to find organisations which will bring them to Palestine. A month ago, 300 young people had already crossed the border. To-day, they are already 500.

As soon as the British authorities received knowledge of this exodus, they asked the French to close the frontier and to return to Tripolitania the Jews who had already escaped.

./..

The French authorities promised to control the frontier but they refused to send back the Jews already in Tunisia. The frontier is now severely controlled by all sides and cases have been reported where Jews trying to cross the border have been killed by sentries.

A group of 500 Jews is reported to have been halted at the frontier and sent back to Tripolitania.

These Tripolitanian Jews are a serious problem to the Tunisian French community and one of the reasons of the trip to Paris of Mr. Ghez was to get in touch with the Joint here. Jewish departure from North Africa to Palestine are much irritating to the Moslems, not only because these Jews go to Palestine but also because the French are not granting any exit visas to Moslems who want to go to Egypt or Syria.

Mr. Ghez told me about preparation being made for further departure from North Africa - in particular he told me about preparations made by the representatives of the Bergson group for sending a ship in autumn - and asked me what his attitude should be towards such departures.

Regarding Zionist activity in Tunisia, Mr. Ghez is of the opinion that spectacular manifestations are dangerous and may endanger the security of the Jews there and force the French to counter-attack Zionist activity whereas the French, up till now maintained a friendly or a natural attitude.

The fear expressed by Mr. Ghez seems entirely justified and there is little doubt that revisionist and bergsonist zeal may do much harm in North Africa.

By the way, there seems to be little difference between the activities of the two organisations.

Mr. Ghez complained that the only Jewish newspaper in Tunisia, the "Gazette d'Israël, is in revisionist hands.

So far the report made by Mr. Ghez. There is little doubt that the temperament of North African Jews offers a favourite field to extremist propaganda. It seems therefore that reinforcement of organized moderate activity is an imperative necessity.